

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ТИЖДЕНЬ НАУКИ

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів,
викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів

18–22 квітня 2016 року

Том 4

м. Запоріжжя

УДК 001
ББК Ч 21
Т39

Рекомендовано до видання Вченою радою
Запорізького національного технічного університету
(протокол № 12 від 23.05.2016)

Упорядник Висоцька Н. І.

Редакційна колегія:

Внуков Ю. М., д-р техн. наук, професор (відпов. ред.)

Зайцева В. М., канд. пед. наук, професор

Івченко Л. Й., д-р техн. наук, професор

Луньов В. В., д-р техн. наук, професор

Піза Д. М., д-р техн. наук, професор

Прушківський В. Г., д-р екон. наук, професор

Сажнев В. М., канд. техн. наук, доцент

Висоцька Н. І., начальник патентно-інформаційного відділу

Тези доповідей друкуються методом прямого відтворення тексту, представленого авторами, які несуть відповідальність за його форму і зміст.

Тиждень науки. Тези доповідей науково-практичної конференції,
Т39 Запоріжжя, 18–12 квітня 2016 р. / Редкол.: Ю. М. Внуков (відпов.
ред.) та ін. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2016. – 464 с.
ISBN 978-617-529-147-4. (повне зібрання)
ISBN 978-617-529-145-0. (том 4)

Зібрані тези доповідей, заслуханих на щорічній науково-практичній конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів. Збірка відображає широкий спектр тематики наукових досліджень, які проводяться у Запорізькому національному технічному університеті. Збірка розрахована на широкий загал дослідників та науковців.

УДК 001
ББК Ч 21

ISBN 978-617-529-147-4.
ISBN 978-617-529-145-0.

© Запорізький національний
технічний університет (ЗНТУ), 2016

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ «СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ РІЗНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ»	15
<i>Бабий И. Н.</i> Современные подходы организации занятий по легкой атлетике в высших учебных заведениях	15
<i>Брухно Е. Л.</i> Про форми позаурочної фізкультурно-спортивної діяльності в сучасній школі	16
<i>Чухланцева Н. В.</i> Непрофільна фізкультурна освіта студентів технічних вищих навчальних закладів	18
<i>Шуба В. В.</i> Психолого-педагогічні особливості роботи з паралімпійцями	20
<i>Чередниченко І. А.</i> Влияние разных видов физических упражнений на физическое состояние студентов 18–19 лет	21
<i>Пущина І. В.</i> Характеристика клініко-фізіологічних особливостей організму осіб зрілого та середнього віку	23
<i>Шамардіна Г. М., Чернявська О. А.</i> Практичні шляхи реалізації компетентнісного підходу у процесі фізичного виховання	25
<i>Порада О. В., Єрмолаєва А. В.</i> Аналіз наукового доробку понять компетенції та компетентності фахівців з вищою освітою	27
<i>Захарова О. М.</i> Особливості безперервної підготовки фахівців в системі «коледж-внз»	28
<i>Зайцева О. Л.</i> Конфліктологічна компетентність як складова професійної компетентності фахівця	30
<i>Сметанін С. В.</i> Аналіз стабільності виконання елементів підвищеної складності в ушу-таолу спортсменами різної кваліфікації	32
<i>Бицук В. В.</i> Постановка проблеми формування професійної суб'єктності майбутніх учителів фізичного виховання у фаховій підготовці	34
<i>Шульга М. Т., Мазін В. М.</i> Засоби та методи фізичного виховання які впливають на розвиток фізичної підготовленості	36
<i>Тертишиний В. С., Мазін В. М.</i> Розвиток швидкості у дітей дошкільного віку	37
<i>Пішкурова М. Є., Шуба Л. В.</i> Шляхи підвищення загальної та спеціальної фізичної підготовки дівчат 11–12 років, які займаються гандболом	39
<i>Солянік Д. В., Шуба Л. В.</i> Модернізація базового курсу фізичного виховання учнів 5–6 класів сільських загальноосвітніх шкіл з урахуванням розвитку рухливих якостей	40
<i>Кулик Д. А., Шуба Л. В.</i> Модернізація фізичного виховання дітей 7–8 років засобами легкої атлетики	41

<i>Мартіросов А. В., Чухланцева Н. В.</i> Розвиток витривалості у юнаків 15–17 років, які навчаються у військових ліцеях.....	43
<i>Мельниченко О. О., Чухланцева Н. В.</i> Розвиток фізичних здібностей юнаків старших класів загальноосвітньої школи	45
<i>Насадюк О. В., Буренко М. С.</i> Фізичний стан дітей молодшого шкільного віку	46
<i>Роботягов А. В., Порада О. В.</i> Дослідження рівня фізичної підготовленості учнів сільських і міських шкіл	48
<i>Рогінський О. В., Шамардіна Г. М.</i> Методика колового тренування на уроках фізичної культури.....	50
СЕКЦІЯ «НОВІТНІ І ТРАДИЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ФІЗИЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ»	52
<i>Присяжнюк О. А., Толкачова О. В.</i> Використання методики малоінвазивної карбокситерапії в косметичній практиці	52
<i>Мирна А. І., Романова Т. А., Сидорин В. О.</i> Роль фестивалю масажу у формуванні мотивації та здобуття студентами практичних навичок з фізичної реабілітації в контексті Болонського процесу	54
<i>Мирна А. І., Мирний С. П., Фетісова В. В.</i> Сучасні підходи до реабілітації хворих на ішемічну хворобу серця після перенесеного інфаркту міокарда.....	55
<i>Бурка О. М., Єрмолаєва А. В.</i> Дослідження рівня порогу анаеробного обміну у дівчат, що навчаються за спеціальністю «фізична реабілітація»	57
<i>Сардак О. О.</i> Можливості застосування традиційної хатха-йоги для поліпшення фізичного здоров'я підлітків, що займаються карате	58
<i>Єрмолаєва А. В., Порада О. В., Бурка О. М.</i> Комплексне застосування засобів фізичної реабілітації при артеріальній гіпертензії у жінок	60
<i>Ковальова О. В., Владимиров А. А.</i> Therapeutic modulated electric current influence on biochemical blood serum indices in exercise and at rest	61
<i>Бурсук М. В., Мирна А. І., Мирний С. П.</i> Ефективність підібраного комплексу фізичної реабілітації хворих на вегето-судинну дистонію по гіпотонічному типу.....	62
<i>Кравченко Є. С., Присяжнюк О. А.</i> Ефективність проведення фізичної реабілітації у дітей молодшого шкільного віку з вадами зору	64
<i>Суховей В. Ю., Мирна А. І., Мирний С. П.</i> Особливості фізичної реабілітації осіб похилого віку з ішемічною хворобою серця	66
<i>Тарасенко В. В., Толкачова О. В.</i> Ефективність використання засобів пілатесу для корекції функціонального стану дівчат 18–20 років в умовах спортивно-оздоровчого закладу.....	67

<i>Титаренко Ю. О., Присяжнюк О. А.</i> Ефективність використання засобів фізичної реабілітації в процесі відновлення функцій колінного суглобу у школярів, які займаються футболом.....	69
<i>Шипота М. Б., Мирна А. І., Мирний С. П.</i> Комплексна фізична реабілітація хворих 40–50 років з інфарктом міокарда на санаторному етапі лікування	70
<i>Фетісова В. В., Яриш О. В.</i> Вплив заходів фізичної реабілітації на функціональний стан опорно-рухового апарату хворих після перенесеного інсульту з гіпертонічною хворобою.....	72
<i>Тонєв В. В., Присяжнюк О. А.</i> Особливості проведення навчальних занять зі студентами, що мають захворювання дихальної системи, з використанням засобів фізичної реабілітації	74
<i>Шубний І. В., Присяжнюк О. А.</i> Використання сучасних програм фізичної реабілітації у пацієнтів з ішемічною хворобою серця.....	75
<i>Гагара В. Ф., Антощенко В. В.</i> Застосування підібраного комплексу методів фізичної реабілітації для покращення функціональних показників та стану опорно-рухового апарату дітей з синдромом дауна	77
<i>Фетісова В. В., Бакурідзе-Маніна В. Б.</i> Визначення гіпермобільності суглобів як зовнішньої ознаки дисплазії сполучної тканини у студентів ВНЗ	78
<i>Бундакова С. В., Толкачова О. В.</i> Ефективність використання футбол-гімнастики для корекції порушень постави в дітей середнього шкільного віку	81
<i>Фетісова В. В., Бурлак З. А.</i> Корекція зору у дітей молодшого шкільного віку під впливом засобів фізичної реабілітації.....	82
<i>Герігей А. А., Толкачова О. В.</i> Використання інноваційного підходу у реабілітації дітей молодшого шкільного віку, які часто хворіють.....	84
<i>Живица К. Е., Толкачова О. В.</i> Вплив ароматерапії на функціональний стан дихальної системи дітей молодшого шкільного віку в умовах подовженого дня	87
<i>Клапчук В. В., Лядська О. Ю.</i> Вплив рекреаційних занять з фітбол-аеробіки та фітбол-гімнастики на корекцію статури жінок 21–35 років	89
<i>Фетісова В. В., Новак І. О.</i> Комплексна фізична реабілітація після перенесеного інсульту на лікарняному етапі фізичної реабілітації	90
<i>Рюміна Т. А., Мирна А. І., Мирний С. П.</i> Вплив на серцево-судинну, дихальну системи та корекція маси тіла дівчат 15–16 років за допомогою оздоровчої аеробіки	92

<i>Фетісова В. В., Сухойван Р. М.</i> Вплив кінезіотейпування на відновлення рухової активності пацієнтів після перенесеного інсульту.....	94
<i>Цехмистро А. Н., Толкачова О. В.</i> Використання комплексної програми фізичної реабілітації для дітей середнього шкільного віку зі сколіотичним порушенням постави в умовах навчального процесу	96
<i>Гагара В. Ф., Горячев А. В.</i> Відновлення стану здоров'я хворих з травмами хребта методами фізичної реабілітації	98
<i>Гагара В. Ф., Ісаєва К. С.</i> Застосування методів фізичної реабілітації для корекції надлишкової маси тіла у жінок	100
<i>Ковальова О. В., Бейко І. Ю.</i> Оцінювання ефективності впливу підібраного реабілітаційного комплексу на дітей з дитячим церебральним паралічем в умовах інтернату.....	101
<i>Єрмоленко В. А., Мирна А. І., Мирний С. П.</i> Ефективність впливу фізичної реабілітації за допомогою апарату «Кінезіс» у хворих при спино - мозковій травмі	103
СЕКЦІЯ «ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЙНОВОЇ ТА ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ».....	105
<i>Шпитальов Г. Г.</i> Питання захисту підприємства від економічних загроз і ризиків	105
<i>Сировий О. В.</i> Окремі питання трансформації Державної служби охорони на Поліцію охорони.....	107
<i>Волобуєв В. В.</i> Приватна власність: генеза феномену	108
<i>Потайчук І. В.</i> Правове регулювання охоронної діяльності в Україні.....	110
<i>Діденко Д. А., Сировий О. В.</i> Актуальні проблеми організації контрольно-пропускного режиму на підприємстві	111
<i>Лавруша О. В., Потайчук І. В.</i> Професія охоронець – стан та перспективи розвитку	113
СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»	115
<i>Саміло Г. О.</i> Розвиток права в монголії: деякі аспекти.....	115
<i>Денисенко В. В.</i> Політико-економічні угоди грецьких колоній з племенними народами за даними епіграфічних джерел	117
<i>Баєва Л. В.</i> Муніципальна реформа як шлях до децентралізації територіальних громад.....	119
<i>Смолярова М. Л.</i> Прогресивні форми організації системи стимулювання працівників на підприємствах	120
<i>Бостан С. К.</i> Розвиток Форми державного правління України в умовах євроінтеграційних процесів.....	122

<i>Буканов Г. М. Договір лізингу у сфері матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників АПК.....</i>	124
<i>Купін А. П. Особливості формування джерел банківського законодавства.....</i>	128
<i>Максакова Р. М. Вплив конституційного договору 1995 року на процеси конституювання влади в Україні.....</i>	130
СЕКЦІЯ «ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО, ТРУДОВЕ ПРАВО»	133
<i>Рожкова О. В. Функції сучасної української держави</i>	133
<i>Ільченко Х. Ю. Політико-правові проблеми становлення багатопартійності в Україні</i>	134
<i>Тимохін Д. О. Особливості правового механізму забезпечення реалізації та захисту основних прав людини й громадянина в Україні....</i>	136
<i>Щербіна М. Г. Види форм (джерел) права в історичному процесі</i>	138
<i>Тищенко Д. В. Принцип поділу державної влади: перспективи виділення нетипових гілок та побудова дієвої моделі організації державної влади на їх основі.....</i>	140
<i>Короткова К. Д. Інститут імпідменту в США: історико-правовий аспект.....</i>	142
<i>Бабак М. А. Становлення інституту омбудсмена в скандинавських країнах</i>	144
<i>Ніколюк А. А. Конституційне право громадян на страйк.....</i>	146
<i>Храшук М. В. Проблеми зайнятості та працевлаштування інвалідів в умовах сучасного суспільства</i>	147
<i>Косовська М. А. Реформування культурних прав та свобод людини і громадянина в Україні</i>	149
<i>Орловська Л. С. Судоустрій України та перспективи його реформування.....</i>	151
<i>Бахір М. В. Акції громадянської непокори та їх вплив на хід конституційного реформування в Україні</i>	154
<i>Тіхій В. І. Громадяни як суб'єкти трудового права.....</i>	156
<i>Байда Т. Є. Зайнятість та професійна реабілітація інвалідів.....</i>	157
<i>Пойманова А. К. Гарантії прав працівників на охорону праці</i>	159
<i>Щегольська І. М. Апарат сучасної української держави: поняття, модель, перспективи розвитку</i>	162
<i>Тарапатова Л. О. Особливості внутрішніх функцій сучасної української держави</i>	164
<i>Буштрук К. І. Договір поставки та купівлі продажу продукції виробничо-технічного призначення</i>	166

<i>Кузьменко М. В.</i> Правові питання державної реєстрації прав на землю при їх відчуженні	168
<i>Чумаченко Д. С.</i> Загальна характеристика правових норм що регулюють відносини у сфері державного боргу	170
<i>Занчук Є. К.</i> Співвідношення юридичної відповідальності з санкціями у механізмі правового регулювання	172
<i>Скринник В. Г.</i> Об'єкт адміністративного проступку як інструмент адміністративно-правової кваліфікації	174
СЕКЦІЯ «КРИМІНАЛЬНЕ, ЦИВІЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО»	176
<i>Назаренко П. Г.</i> Розуміння доказу за новим кпк України	176
<i>Надієнко О. І.</i> Спадковий договір: проблема чи панацея	178
<i>Тимчук О. Л.</i> Концепція «соціального натуралізму» в українській криміналогії	180
<i>Шиян Д. С.</i> Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю: конституційний аспект	182
<i>Алексєєв О. Г.</i> До питання про юридичну відповідальність фармацевтичних працівників	184
<i>Алексєєва І. М.</i> Формування правосвідомості у майбутніх провізорів – запорука належної реалізації прав громадян у сфері охорони здоров'я	186
<i>Аніщенко М. А.</i> Проблеми правового регулювання захисту прав пацієнтів як споживачів лікарських засобів	188
<i>Філей Ю. В.</i> Критерії класифікації та види санкцій	189
<i>Бурденюк І. О.</i> Особливості захисту цивільних прав та інтересів судом	191
<i>Храцук М. В.</i> Сутність інституту права інтелектуальної власності на торгівельну марку	193
<i>Надієнко О. І., Ніколюк А. А.</i> Актуальні питання зміни черговості спадкування за законом України	195
<i>Сідоров Р. М.</i> Напрями правотворення у сфері інтелектуальної власності	197
<i>Рагімова Е. З.</i> Здійснення права на спадкування	199
<i>Меронюк О. В.</i> Дискримінація сексуальних меншин в Україні: історія і сучасність	201
<i>Лисечко С. І.</i> Особливості міжнародного морського права в епоху античності	203
<i>Градецький А. В., Квітко В. В.</i> Право засуджених на контакти із зовнішнім світом: проблеми реалізації в Україні	205

<i>Градецький А. В., Квітко В. В.</i> проблеми міжнародного приватного права у зв'язку з поступовою інтеграцією країни у європейське суспільство	207
<i>Градецький А. В., Титаренко Є. О.</i> Проблеми функціонування державної кримінально-виконавчої служби України	209
<i>Науменко О. В.</i> Проблема потерпілого від погрози вбивством	210
<i>Шиян Д. С., Ядчишин В. В.</i> Проблема предмета доведення до банкрутства	212
<i>Шиян Д. С., Ведмідь М. М.</i> Проблема мети застосування примусових заходів медичного характеру	214
<i>Шиян О. Ю., Качан К. А.</i> Проблема визначення періоду новонародженості при умисному вбивстві матір'ю своєї новонародженої дитини	216
<i>Шиян О. Ю., Кодак Р. С.</i> Проблема потерпілого вбивства через необережність	218
<i>Шиян О. Ю., Сорочан М. О.</i> Проблема основного безпосереднього об'єкта завідомо незаконних затримання, приводу, домашнього арешту та тримання під вартою	220
<i>Шиян О. Ю., Буличова М. К.</i> Проблема зловживання довірою як способу вчинення шахрайства	222
<i>Назаренко П. Г., Бакута В. В.</i> Конституційні гарантії захисту прав і свобод людини під час застосування затримання у кримінальному судочинстві України	224
<i>Назаренко П. Г., Грунічева Ю. В.</i> Потерпілий та його представник у кримінальному судочинстві України	226
<i>Назаренко П. Г., Кучерук Т. В.</i> Окремі питання застосування домашнього арешту	228
<i>Назаренко П. Г., Сухомлин В. С.</i> Судова влада в механізмі захисту прав громадян	230
<i>Алфьоров С. М., Северин А. Ю.</i> Принцип економії кримінальної репресії в кримінально-правовій політиці України	232
<i>Алфьоров С. М., Демченко В. Г.</i> Пропорційна виборча система: порівняльно правова характеристика	234
<i>Бараннік Р. В., Мітарецька В. В.</i> Соціальна природа амністії та помилування	236
<i>Бараннік Р. В., Запрудная С. В.</i> Поняття спеціальних психологічних знань, які використовуються у досудовому слідстві	238
<i>Філей Ю. В., Войтко Р. П.</i> Відмежування вбивства при перевищенні меж необхідної оборони з суміжними складами злочинів	240
<i>Бабак М. А.</i> Проблема криміналізації пропаганди тоталітарних режимів	242

<i>Бурденюк І. О.</i> Кримінальна відповідальність за незаконне проведення абортів	244
<i>Ніколюк А. А.</i> Протидія організації грального бізнесу в Україні	246
СЕКЦІЯ «ПСИХОЛОГІЯ»	248
<i>Походенко С. В.</i> Політичний вибір особистості як конвенційна форма політичної участі	248
<i>Гайворонская Т. А.</i> Внутренний опыт личности как эмпирическая база метафизической психологии	251
<i>Бочелюк В. Й.</i> Психологічні особливості організаційної культури в умовах соціальних змін	254
<i>Дергач М. А.</i> Розвиток емоційної експресії студентів-психологів в плейбек-театрі	256
<i>Бородулькіна Т. О.</i> Ставлення педагогів експериментального навчального закладу до інноваційної та експериментальної діяльності	258
<i>Волошина Н. В.</i> Ставлення студентів до вивчення англійської мови	260
<i>Черепехіна О. А.</i> Розвиток професіоналізму майбутніх психологів у ВНЗ	261
<i>Хрустальова М. С.</i> Досвід цивільного шлюбу та емоційне благополуччя людини	265
<i>Тисячник І. В.</i> Соціально-психологічні аспекти громадянського самовизначення студентів	267
<i>Застело А. О.</i> Клоунотерапія як засіб психологічної реабілітації в дитячій лікарні	269
<i>Репецька А. В.</i> Екзистенціальна рефлексія як діагностичний конструкт: верифікація основних положень	271
<i>Шубертій Н. Г.</i> Соціально-психологічна адаптація громадян, що постраждали в результаті конфлікту на сході України, в трудових колективах	274
<i>Семенцова О. М.</i> Розвиток комунікативної компетентності вихователів ДНЗ	276
<i>Боковець А. В.</i> Вплив іноземного мовлення на дитину першого семиріччя	278
<i>Малофеев Д. В.</i> Социальность вальдорфской школы и ее задачи	280
<i>Бабенко Е. В.</i> Воздействие ритма на здоровое развитие ребенка в первом семилетии	282
<i>Сімора Д. М.</i> Вибір супутника життя як різновид життєвого вибору особистості	284
<i>Козлова Л. І.</i> Параметри суб'єктності в дослідженнях політичного вибору	285

<i>Панченко Д. О., Дергач М. А.</i> Вплив сімейного середовища на харчову поведінку молоді	287
<i>Луценко А. Ю., Дергач М. А.</i> Емоційний слух як предмет психологічного дослідження	289
<i>Черкасова С. В.</i> Эмоциональное состояние младших школьников как объект психолого-педагогической коррекции	290
<i>Полищук А. В.</i> Взаимосвязь профессионального выгорания и индивидуально-типологических особенностей личности	292
<i>Пятишкіна А. Ю.</i> Особистісна тривожність та задоволеність шлюбом у жінок	294
<i>Ревуцкая А. В., Хрусталева М. С.</i> Динамика представлений женщин о потребностях молодой матери	295
<i>Семьошин А. Г.</i> Проблеми переходу від наміру до дії	297
<i>Гостюхіна А. В.</i> Архетипи батька і матері у біографічних наративах студентів-психологів	298
<i>Игнатенко Р. Г.</i> Креативная среда в разных образовательных пространствах (на примере традиционной и вальдорфской педагогических систем)	301
<i>Бородулькіна Т. О., Лебедева А. О.</i> Особливості ставлення до школи батьків молодших школярів, включених у різні педагогічні системи навчання та виховання: традиційну та вальдорфську	304
<i>Бородулькіна Т. О., Гамій Н. Є.</i> Соціально-психологічний клімат в навчальних колективах молодших школярів, включених у традиційну й вальдорфську педагогічну системи	307
<i>Волошина Н. В., Танцюра А. С.</i> Якість життя хірургічних пацієнтів	310
<i>Сьомченко С. О., Застело А. О.</i> Статеві особливості стресостійкості працівників МНС	312
<i>Застело А. О., Ладигіна І. В.</i> Особливості копінг-стратегій вихователів дитячих дошкільних закладів	313
<i>Золоташко Ю. В., Застело А. О.</i> Вплив особливостей темпераменту на копінг-поведінку особистості у стресовій ситуації	315
<i>Пасько І. А., Черепсхіна О. А.</i> Копінг-стратегії як форми подолання стресу	317
<i>Новік Н. О., Репецька А. В.</i> Особливості осмисленої саморегуляції студентів-психологів як індикатор їх готовності до самореалізації	318
<i>Колебанова Л. В., Репецька А. В.</i> Особливості особистісного самовизначення в старшому юнацькому віці	321
<i>Кривобок О. О., Репецька А. В.</i> Взаємозв'язок самоставлення та смисложиттєвої кризи в старшому юнацькому віці	323
<i>Курілова О. С., Семенцова О. М.</i> Психологічні особливості емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку	325

<i>Камінський В. В., Колеснікова Д. Ф., Семенцова О. М.</i> Динаміка рівня тривожності у дітей старшого дошкільного віку.....	327
<i>Хрустальова М. С., Жернова Ю. А.</i> психологічні аспекти ставлення молоді до усиновлення	329
СЕКЦІЯ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»	331
<i>Азарков О. А.</i> Сутнісні аспекти соціального партнерства.....	331
<i>Арабаджиев Д. Ю.</i> Роль і місце соціального контролю в системі громадського моніторингу.....	333
<i>Попович В. М.</i> Психологічні чинники в свідомості студентів духовних ВНЗ.....	334
<i>Кузьмін В. В.</i> Побудова кар'єри молоді в сучасних умовах як соціально-економічна проблема.....	336
<i>Баршацька Г. Ю.</i> Гендерні аспекти лідерства в молодіжному середовищі.....	337
<i>Дубініна Я. П.</i> Професійна підготовка майбутніх фахівців у системі вищої освіти	339
<i>Бабарикіна Н. А.</i> Громадянська активність як складова процесу децентралізації.....	340
<i>Пугач О. І., Дубініна Я. П.</i> Соціально-педагогічні методи в практиці сучасної соціальної роботи з молоддю.....	342
<i>Сизова В. В., Дубініна Я. П.</i> Расизм як соціальна проблема та його профілактика в соціальній роботі	343
<i>Саліхов К. О., Дубініна Я. П.</i> Профорієнтація в сучасній школі: проблеми та перспективи діяльності	345
<i>Дичко О. О., Кузьмін В. В.</i> Соціальні виміри поведінки населення великого міста у випадку виникнення надзвичайної ситуації.....	347
<i>Яковенко О. К., Кузьмін В. В.</i> Стереотипи та їх роль житті людини і суспільства	348
<i>Солоха М. А., Кузьмін В. В.</i> Місце конфліктів у суспільстві	350
<i>Горбачова Д. Ю., Азарков О. А.</i> Шляхи та засоби формування професійної культури соціальних працівників.....	352
<i>Данилевська А. В., Попович В. М.</i> Соціальна адаптація людей похилого віку в стаціонарних установах соціального обслуговування....	354
<i>Іванченко Ю. О., Арабаджиев Д. Ю.</i> Соціальний захист безробітних в Україні.....	356
<i>Новак Т. О., Арабаджиев Д. Ю.</i> Соціальна робота з переселенцями з зони АТО	358
<i>Руденко Я. Ю., Азарков О. А.</i> Трансформація сімейно-шлюбних відносин сучасної української молоді	359
<i>Шульга А. В., Попович В. М.</i> Специфіка комунікативної діяльності фахівця з соціальної роботи.....	361

СЕКЦІЯ «ЖУРНАЛІСТИКА»	363
<i>Волинець Г. М.</i> Візуальні форми сатири на економічні теми у часописі «Український тиждень»	363
<i>Клименко Н. О.</i> Текстотворчі особливості вибудовування зіркової біографії (на матеріалі журналу «хорошие родители»).....	364
<i>Хітрова Т. В.</i> Семантичний простір радянського історичного медіанаративу	368
<i>Островська Н. В.</i> Зміна формату програми як маніпуляційний інструмент політичних ток-шоу	370
<i>Панченко С. А.</i> Парадигма функціонування часопису «слово і час» у журнальному дискурсі	372
<i>Погребна В. Л.</i> Особливості формування жанрового контенту журналу «наталі»	374
<i>Пода О. Ю.</i> Чоловічі стереотипи: медійні і маркетингові практики	377
<i>Скуртул Г. С.</i> Сучасні спеціалізовані ділові інформаційні агентства: український контекст	381
<i>Тонкіх І. Ю.</i> Особливості висвітлення спортивної тематики в інтернет-змі	383
<i>Юферева О. В.</i> Основні ознаки тревел-блогу: міждисциплінарний аспект	385
<i>Єськова К. В.</i> Журнал «наталі» на українському ринку жіночих видань	387
<i>Пасько Ю. Ю.</i> Традиційні та мережеві інформаційні агентства: спільне, відмінне.....	389
<i>Макарова Д. А.</i> Тематичний вектор журналу «перець» у 80-ті роки хх століття	391
<i>Чепінога В. В.</i> Репортажні медіаефекти у програмі «вікна» (стб)	393
<i>Хітрова Т. В.</i> Шведова Я. О. Жанрові межі сучасної української колумністики.....	395
<i>Самусєва Ю. А.</i> Журнал «хортиця»: жанрово-тематична структура.....	397
<i>Гончарова В. І.</i> Всеукраїнська газета «день» в репрезентації культурного простору України	400
<i>Мартовичка Д. М.</i> Особливості формування контенту молодіжної рубрики в інтернет-змі	402
<i>Шуміліна Ю. С.</i> Види візуального контенту у журналістському блозі, присвяченому фотомистецтву	404
<i>Тонкіх І. Ю.</i> Рак О. М. Особливості формування розважального контенту у журналістському блозі.....	406
<i>Тонкіх І. Ю.</i> Хлебнікова А. І. Функції візуального контенту у журналістському блозі на спортивну тематику	407
<i>Лодба Є. Ю.</i> Специфіка журналістської діяльності с. рахманіна	409

<i>Лук'янець К. В.</i> Специфіка функціонування «радіо три» у радіопросторі запоріжжя.....	411
<i>Губаренко М. В.</i> Молодіжний журнал як видавничий продукт.....	412
<i>Панченко С. А., Бахтіна Д. Г.</i> Модель національного розвитку України у публіцистиці м. драгоманова.....	414
<i>Вертій Є. М.</i> Типологічні різновиди молодіжного журналу в українському медіапросторі.....	416
<i>Медведєва Г. А.</i> Засоби вираження авторської концепції на радіо (програма ростислава дягілева «версія 2.0»).....	417
<i>Пода О. Ю., Кушнір В. В.</i> Гендерний дискурс інтернет-медіа.....	419
<i>Онищенко С. В.</i> «Громадське радіо» як різновид розмовного радіо.....	424
<i>Шаповал Л. В.</i> Особливості верстки телевізійних новин.....	426
<i>Зубенко Д. В.</i> Функції правового дискурсу в засобах масової комунікації.....	428
<i>Ганжа К. С.</i> Складники іміджу телевізійного ведучого.....	429
<i>Клименко Н. О., Корхова М. Д.</i> «Женский журнал» в аспекті тенденцій сучасної журналістики.....	431
<i>Клименко Н. О., Дунаєва В. М.</i> Стратегії репрезентації щасливої родинної біографії у журналах для батьків.....	434
<i>Кучеренко Н. Ю.</i> Суспільно-політична районна газета як тип видання...	437
<i>Клименко Н. О., Шемчук О. Л.</i> Особливості створення спеціалізованого екологічного видання.....	440
<i>Новосьолова А. І.</i> Жанрово-тематичні домінанти репрезентації політичної сатири у часописі «український тиждень».....	442
<i>Турчина Н. М.</i> Особливості колекційних тревел-журналів.....	444
<i>Мельниченко В. В.</i> Специфіка інформаційно-розважального журналу сімейного типу.....	446
<i>Сировешкіна В. О.</i> Функції зображення на сторінках журналу «пионер».....	448
<i>Кайсарова В. С.</i> Візуальний контент журналу «крестьянка».....	450
<i>Паришин М. О.</i> Карикатура в системі зображальних жанрів журналістики.....	452
<i>Семіохіна А. О.</i> Жанрово-типологічні особливості сучасних ілюстрацій (на матеріалі українських суспільно-політичних часописів).....	454
<i>Шаповалова О. Ю.</i> Специфіка виробництва новин на телеканалі «сігма»: журналістська складова.....	455
<i>Погребна В. Л., Прокопець О. О.</i> Науково-популярні журнали у медіапросторі України.....	458
<i>Погребна В. Л., Перькова Л. О.</i> Специфіка контенту літературно-мистецького журналу.....	461

СЕКЦІЯ «СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ РІЗНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ»

УДК 796

Бабий І. Н.

канд. пед. наук, доц. ЗНТУ

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ ОРГАНИЗАЦИИ ЗАНЯТИЙ ПО ЛЕГКОЙ АТЛЕТИКЕ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Актуальность. Современное общество ставит перед высшей школой задачи по становлению индивидуальной личности, способной к самостоятельному решению поставленных перед ним задач; обладающей высоким уровнем профессиональной подготовки в области спорта по формированию человека и гражданина, являющегося сознательным членом современного общества, ориентированным на поступательное развитие и совершенствование этого общества. На протяжении пятидесяти лет в нашей стране ничего не меняется в учебном процессе, переиздаются учебники, методические пособия и занятия проходят по стандартным учебным планам. Современное обучение должно развивать в студентах творческие способности, обогащать их современными методами обучения. Одной из важнейших задач по подготовке тренера-преподавателя современной высшей школы является подготовка специалистов высокого уровня готовых эффективно решать задачи обучению двигательным действиям. Таким образом, современное общество сегодня нуждается не в стандартной личности, а в индивидуальности.

Цель исследования: Изучить современные подходы в организации педагогического процесса по легкой атлетике студентов в высших учебных заведениях.

Одной из актуальных задач, стоящих перед современным преподавателем – это значительное повышение качества проведения занятия. На сегодняшний день развитие научно-технического потенциала несколько высок, что требует изменения в подходе к организации учебного процесса, а также подготовки проведения самого занятия. Возможность и доступность наглядного материала, быстрая обработка данных, использование опыта ведущих стран мира, дает нам наглядный пример для улучшения учебного процесса. В условиях образовательных реформ особое значение в педагогических подходах приобрела инновационная деятельность, введение различных технологических новшеств, которые улучшают восприятие и усвоение учебного материала. Они охватили все стороны дидактического процесса: формы его организации, содержание и технологии обучения,

учебно-познавательную деятельность. К инновационным технологиям обучения относят: компьютерные технологии, цифровое видео - фото сопровождение занятия, непосредственная фиксация на видео каждого студента вовремя обучения техники видов легкой атлетики и доступность к информации через интернет.

При организации учебного процесса необходимо оптимально быстро сформировать представление о технике изучаемого вида. Широко используется наглядный метод, причем на практических занятиях в условиях спортивного зала можно просматривать детали выполнения упражнений, как в замедленной съемке по фазам, так и в целом. Каждый студент имеет возможность после выполнения упражнения просмотреть и проанализировать движения. Такой подход существенно повышает моторную плотность занятия. Общая камера фиксирует выполнения упражнений всей группы, запись которой преподаватель помещает на сайт, где каждый студент может просмотреть и сделать анализ.

Важно применять на занятиях интерактивное обучение. В психологической теории обучения интерактивным называется обучение, основывающееся на психологии человеческих взаимоотношений. Технологии интерактивного обучения рассматриваются как способы усвоения знаний, формирования умений и навыков в процессе взаимоотношений и взаимодействий педагога и обучаемого как субъектов учебной деятельности. Сущность их состоит в том, что они опираются не только на процессы восприятия, памяти, внимания, но, прежде всего, на творческое, продуктивное мышление. Самоанализ и восприятие индивидуальных особенностей в изучении того или иного вида легкой атлетики дает возможность намного быстрее освоить биодинамику упражнений.

Таким образом, применение на практических занятиях по легкой атлетике современных технологий дает, возможность педагогу эффективно решать задачи обучения.

УДК 796.37

Брухно Е. Л.

старш. викл. ЗНТУ

ПРО ФОРМИ ПОЗАУРОЧНОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Умови сучасного життя характеризуються мало рухливим образом життя – сучасні діти мало рухаються, багато хто з них є залежними від комп'ютерних та інтернет ігор. Водночас, зменшується і кількість місць, придатних для проведення рухливих ігор. Батьки і педагоги все більше і більше занепокоєні тим, як, де і коли можна надати дітям можливість зайнятися активною ігровою діяльністю.

Недостатня рухова активність школярів у повсякденному житті несприятливо позначаються на їх розвитку. Великі розумові і статичні навантаження в школі, відсутність додаткової рухової активності, малорухомий спосіб життя, нерациональне харчування, приводять до того, що в більшості школярів погіршується зір, діяльність серцево-судинної і дихальної системи, порушується обмін речовин, зменшується опірність організму до різних захворювань, що приводить до погіршення стану їхнього здоров'я.

Одним з компонентів всебічного гармонійного розвитку особистості є фізичне виховання. Фізичне виховання – система соціально-педагогічних заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я та загартування організму, гармонійний розвиток форм, функцій і фізичних можливостей людини, формування життєво важливих рухових навичок та вмінь.

Організовані форми фізичного виховання, передбачені шкільним планом, складають в середньому 32% добової необхідності підлітка в русі, а спонтанні побутові рухи – 18% – 20%. Тому тільки використання різних форм фізичного виховання в режимі дня, в позаурочний та вільний час може заповнити нестачу рухової активності підлітків.

Фізичному розвитку школярів сприятимуть різноманітні форми позаурочної фізкультурно-спортивної діяльності. Найпоширеніші з них:

- гімнастика до уроків, мета якої – організація учнів на початку навчального дня, запобігання порушенням постави, підвищення працездатності учнів упродовж дня, загартування організму. Для її проведення потрібна певна кількість вільного місця в коридорах. Слід прагнути, щоб гімнастичні вправи виконували всі учні;

- фізкультурні хвилинки і паузи для зняття втоми. Для виконання вправ у класі учні виходять із-за парт, ослаблюють комірці та ременці. Вправи проводять в 1–9 класах на кожному уроці після 20–30-хвилинної роботи. Діти виконують 3–4 вправи з 6–8-разовим повторенням. Фізкультурні паузи практикують також у групах продовженого дня протягом 10–15 хв. кожні 50–60 хв. навчальної праці. На таких «хвилинках» доцільно опрацьовувати домашні завдання з фізичної культури;

- позаурочні заняття (гуртки та секції), завдання яких – створення умов для прищеплення учням звички до систематичних занять, сприяння запровадженню фізичної культури в побут. На позаурочних заняттях закріплюються й удосконалюються здобуті на уроках знання, практичні вміння та навички. Характерною рисою позаурочних форм занять є їх добровільність;

- година здоров'я, яку в багатьох школах проводять щодня після 2-го або 3-го уроку і яка триває 45 хв. Час для неї звільняють за рахунок великої перерви та скорочення всіх уроків на 5 хв. Вправи виконують переважно на свіжому повітрі (учні займаються в спортивній формі). Вчителі можуть виконувати вправи разом з усіма учнями, або з окремою групою;

– масові змагання, спортивні свята, які сприяють популяризації занять фізичною культурою та спортом. Їх проведення передбачає чітку організацію, дотримання певних ритуалів.

За умови регулярного використання такі форми позаурочної фізкультурно-спортивної діяльності можуть забезпечити комплексне розв'язання завдань виховання школярів: фізичного, морального, естетичного та ін.

У сучасних умовах важливим завданням сім'ї і школи в роботі зміцнення здоров'я дітей є прищеплювання їм стійкого інтересу до занять фізичними вправами в школі і дома. У зв'язку з цим необхідно використовувати усі форми фізичного виховання в школі, а також самостійні заняття фізичними вправами вдома з метою підвищення рухової активності, зміцнення здоров'я дітей, поліпшення фізичної підготовленості підлітків.

УДК 769.011.1

Чухланцева Н. В.

канд. наук з фіз. вих, доц. ЗНТУ

НЕПРОФІЛЬНА ФІЗКУЛЬТУРНА ОСВІТА СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Фізична культура представлена у вищих навчальних закладах (ВНЗ) як навчальна дисципліна і найважливіший базовий компонент формування загальної культури молоді. Вона сприяє гармонізації тілесно-духовної єдності, забезпечує формування таких загальнолюдських цінностей, як здоров'я, фізичне і психічне благополуччя, фізична досконалість студентської молоді.

Розуміння фізичної культури особистості студента як цінності може стати дієвим чинником формування прогресивних тенденцій у розвитку громадської думки і потреб в освоєнні цінностей фізичної культури, як виду культури майбутнього фахівця. В останні роки значно зросла кількість наукових робіт, присвячених дослідженню ефективності впровадження нетрадиційних форм, засобів і методів фізкультурної діяльності студентської молоді.

Головними критеріями при впровадженні різних видів фізичної культури у ВНЗ слід вважати як вимоги суспільства, так і особистісні бажання студентів у різних видах фізкультурної діяльності. Такий підхід спрямований безпосередньо на задоволення потреб, мотивів і особистісних орієнтацій в фізкультурної діяльності кожної молодої людини і в значній мірі підвищить престиж фізичної культури в системі гуманітаризації вищої освіти.

В теорії фізичної культури виділяють основні форми функціонування фізичної культури: непрофільна (неспеціальна) фізкультурна освіта, спорт, фізична рекреація і фізична реабілітація. Основою такої єдності виступає головний засіб – фізичні вправи. Основна форма функціонування фізичної культури у ВНЗ – непрофільна фізкультурна освіта.

Основними завданнями непрофільної фізкультурної освіти студентської молоді є: досягнення цілісності знання про людину, її культуру як систему норм, цінностей, орієнтованих на розвиток особистісних якостей кожної молодої людини; створення гуманітарних основ формування інтелігентності студента в єдності з його фізкультурної діяльністю; виховання в студентів потреби і здатності керуватися у своїй життєдіяльності гуманістичними мотивами і цілями фізкультурної діяльності, самокритично оцінювати результати тілесного і духовного розвитку; зорієнтованість студентів на самоосвіту, саморозвиток, саморегуляцію і самоконтроль в області фізкультурної діяльності, безперервний духовний та фізичний розвиток як важливий фактор у всіх сферах їх життєдіяльності.

Непрофільююча фізкультурна освіта виконує наступні функції:

- функції навчання: повідомлення спеціальних знань в області всебічного фізичного розвитку особистості студента, теорії та методики занять фізичними вправами в різних видах фізичної культури. Формування рухових умінь і навичок, раціональної техніки виконання фізичних вправ, рухових прийомів і дій;

- функції виховання: формування усвідомленого ставлення студентів до свого фізичного розвитку, виховання рішучості, сили волі до подолання значних фізичних навантажень в умовах підвищеної психоемоційної напруженості, пов'язаної з інтенсифікацією гуманітаризації вищої школи, формування потреб і мотивів в регулярній фізкультурній активності;

- функції управління «педагогічним впливом»: розвиток фізичних якостей, удосконалення форм, засобів і методів тілесного і духовного розвитку молоді в умовах фізкультурної діяльності.

Привабливою і важливою формою функціонування фізичної культури є спортивна діяльність, завдяки якій розкриваються психофізичні здатності індивіда, виявляються можливі рівні працездатності його організму. Це і один із способів самоствердження, перемоги над часом, суперником, а головне – над самим собою, та що є не менш важливим – це те, що діяльність у сфері спорту дозволяє розширити коло спілкування молоді, дає можливість співпереживання, естетичного та емоційного сприйняття, вирішення наукових, педагогічних, соціальних та інших завдань у нестандартних ситуаціях. Це особливо важливо в умовах переходу на багаторівневу систему освіти, коли студенти залучені в стрімкий ритм сучасного життя, що іноді несприятливо позначається на їх психофізичних якостях.

У процесі спортивної діяльності створюються реальні умови для саморозвитку, самовдосконалення та саморегулювання, забезпечуються умови для адекватного самопізнання особистістю студента значущих і соціально прийнятних способів самореалізації та самоствердження засобами обраних видів спорту. Це дає молодій людині можливість випробувати радість і насолоду від зростання спортивних досягнень, здійснення намічених у самовдосконаленні цілей.

УДК 37.04: 796.032-056.26

Шуба В. В.

канд. пед. наук, доц. ДДПФКіС

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ПАРАЛІМПІЙЦЯМИ

Важко переоцінити гуманістичний сенс різноманітних спортивних змагань осіб з обмеженими можливостями. Вони дозволяють людям, з обмеженими можливостями, повернутися в суспільство.

Сучасний спорт, на даному етапі розвитку є закономірним результатом пізнавальної діяльності людини. Спорт розглядають як багатофункціональне явище культури, сукупність матеріальних і духовних цінностей суспільства, вид і результат діяльності. Досягнення науки про спорт, методики підготовки спортсменів високої кваліфікації, використання її результатів в інших галузях – це сукупність духовних цінностей спорту. Залучення людей з обмеженими можливостями у спортивну діяльність має велике соціальне значення, як для такої людини, так і суспільства в цілому.

Методика спортивного тренування людей з обмеженими можливостями в Україні – відносно новий розділ науки. Особливу увагу потребує психолого-педагогічний аспект підготовки спортсменів-паралімпійців на всіх етапах. Як відомо, усі тренування відбуваються під контролем тренерського складу, але ще достатньо багато залежить від самого спортсмена-паралімпійця: його можливостей контролювати себе під час змагань, самостійно пізнавати свої можливості та ресурси, планувати свою діяльність, розподіляти час і багато іншого, від чого залежить успішність спортивної діяльності спортсмена-паралімпійця. Ці питання розглядаються в організації процесу самовиховання. Проблема самовиховання спортсменів-паралімпійців є досить актуальним питанням у педагогіці впродовж останнього часу. Удосконалення процесу самовиховання надає можливість спортсменам-паралімпійцям розкривати свій внутрішній потенціал, адекватно регулювати свій стан під час спортивно-змагальної діяльності, коли організм перебуває

на максимальному рівні можливостей, бути гідними членами суспільства і робити значний внесок в його розвиток.

Аналізуючи наукову літературу відмічаємо, що проблемі організації процесу самовиховання велику увагу приділяло багато вчених у різні періоди розвитку педагогіки.

Тому, одним із нових підходів до розв'язання проблеми реалізації потенційних можливостей спортсменів-паралімпійців може стати організація процесу самовиховання та розробка й обґрунтування педагогічних умов, які включають в себе організацію способу життя та діяльності, спрямованої на досягнення життєвої мети та професійного самовдосконалення.

УДК 378.037-053.67

Чередниченко І. А.

старш. преп. ЗНТУ

ВЛИЯНИЕ РАЗНЫХ ВИДОВ ФИЗИЧЕСКИХ УПРАЖНЕНИЙ НА ФИЗИЧЕСКОЕ СОСТОЯНИЕ СТУДЕНТОВ 18–19 ЛЕТ

На сегодняшний день укрепление здоровья населения – основная государственная задача, которая решается путем двигательной активности при помощи различных физических упражнений. В современном обществе актуальной проблемой является проблема сохранения здоровья нации в целом и подрастающего поколения в частности. Особенно остро этот вопрос возникает в студенческом возрасте.

Современные программы по физическому воспитанию в образовательных заведениях Украины не соответствуют личносно ориентированному физическому воспитанию студентов, на которое направлены последние исследования в этом вопросе. В связи с этим назрела необходимость в коррекции учебного процесса по физическому воспитанию в высших учебных заведениях.

Проведенные исследования показывают высокую эффективность использования среди студентов разных видов фитнеса, спортивных игр, плавания, туризма, единоборств и т. п.

Анализ литературных данных позволил установить только отдельную информацию об оценке эффективности разных видов физических упражнений в системе физического воспитания студентов, где рассматриваются вопросы особенностей влияния этого подхода только на отдельные компоненты физического состояния.

Наше исследование направлено на оценку влияния разных видов физических упражнений на физическое состояние студентов 18–19 лет.

В рамках эксперимента было проведено определение уровня физического состояния юношей и девушек 18–19 лет, которые являлись студентами 2 курса Запорожского национального университета. Юноши и девушки были разделены на две группы, контрольную и экспериментальную. Контрольные группы занимались по традиционной программе, а экспериментальные – по экспериментальной методике с комплексным использованием разных видов физических упражнений. Исследование проводилось на протяжении учебного года. Исходные показатели измерялись в сентябре, а конечные – в мае.

Исходя из цели исследования, нами были поставлены следующие задачи:

1. Изучить проблему снижения уровня физического состояния студентов высшего учебного заведения на основе анализа и обобщения современной научно-методической литературы.

2. Определить уровень физического состояния студентов 18–19 лет.

3. Оценить влияние разных видов физических упражнений на физическое состояние студентов 18–19 лет.

Для решения поставленных задач в работе были использованы следующие методы исследования:

1. Анализ и обобщение специальной научно-методической литературы по теме исследования.

2. Оценка функционального состояния сердечно-сосудистой и дыхательной систем.

3. Оценка физической подготовленности.

4. Методы математической статистики.

Сравнение показателей физического состояния у девушек и юношей 18–19 лет в ходе эксперимента показало:

1. На начальном этапе исследования:

- 1.1 Для студентов контрольной и экспериментальной групп характерен средний и выше среднего уровень развития физических качеств, кроме ловкости – ниже среднего, у юношей. Так, у 100% девушек отмечался средний уровень в тестах на гибкость и выше среднего – на быстроту; у юношей: ниже среднего – на ловкость, выше среднего – на быстроту и средний - на силу, только в экспериментальной группе.

- 1.2 У юношей отмечался уровень выше среднего при оценке уровня функционального состояния сердечно-сосудистой и дыхательной систем, а у девушек – средний.

2. конечном этапе исследования, по сравнению с начальным этапом:

- 2.1 Уровень развития физических качеств у юношей не изменился; а у девушек контрольной группы повысился уровень развития выносливости, у девушек экспериментальной группы – ловкости и силы (с среднего до выше среднего).

2.2 Уровень функционального состояния сердечно-сосудистой и дыхательной систем остался без изменений у всех исследуемых групп.

2.3 По окончании исследования достоверность различий отмечалась по всем исследуемым показателям у юношей и девушек контрольной и экспериментальной групп, в отличие от контрольной.

Все выше сказанное позволяет отметить эффективность экспериментальной методики с комплексным использованием разных видов физических упражнений, по сравнению с традиционной программой студентов 2 курса высшего учебного заведения.

УДК 796

Пущина І. В.

канд. пед. наук, доц. ЗНТУ

ХАРАКТЕРИСТИКА КЛІНІКО-ФІЗІОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОРГАНІЗМУ ОСІБ ЗРІЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ВІКУ

Вікові зміни відбуваються у всіх тканинах, органах і системах людського організму. Більшість порушень, які проявляються в організмі людей середнього і похилого віку, пов'язані з патологічними процесами, прискорюють їх розвиток, порушують життєдіяльність організму і призводять до передчасного старіння.

Одна з найважливіших причин – відсутність або недостатність м'язової діяльності. Обмеження рухів та м'язових зусиль обумовлює глибокі порушення серцево-судинної системи, ослаблення захисних сил організму, зниження м'язової працездатності, що в кінцевому рахунку скорочує тривалість життя. Слід зазначити, що багато порушень які пов'язані із старінням, залежать не тільки від вікових змін, а від бездіяльності. В силу цього, ефективним способом попередження передчасного старіння є систематичні, правильно організовані заняття фізичними вправами, раціональний режим праці та відпочинку.

Одне із головних вікових змін полягає в ослабленні тканинного дихання. Якщо заміряти кількість кисню, який використовується організмом на одиницю маси тіла, то виявиться що з віком ця величина знижується, а це вказує на падіння окислювально-відновних процесів в тканинах. Важливо відзначити, що ця вікова особливість, від якої залежить стан тканин цілого організму добре піддається фізичному навантаженню. Під впливом систематичних занять фізичними вправами клітини старіючого організму набувають здатності в більшій мірі використовувати кисень.

Типовим для вікових змін обміну речовин є виникнення атеросклерозу – захворювання пов'язане з порушенням обміну жирів і жироподібних речовин – ліпідів. При цьому в сироватці крові збільшується рівень одного із них – холестерину. Розвиток атеросклерозу впливає на функцію судин, погіршує кровопостачання тканин і органів. Під впливом занять фізичними вправами покращуються процеси обміну речовин і енергії, покращується активність ферментних систем організму, збільшується інтенсивність киснево-відновних процесів, знижується рівень холестерину в крові.

В механізмі розвитку порушень обміну речовин і енергії важливу роль відіграють зміни в нервовій регуляції фізіологічних процесів при старінні. Ці зміни легко спостерігаються за м'язовою діяльністю людей похилого віку їх рухи повільні і незграбні. Крім цього з віком знижується сила збуджуючих і тормозних процесів, обмежується працездатність нервових центрів.

Необхідність великої уваги до діяльності органів кровообігу визначається глибокими змінами які виникають при їх старінні. Дуже часто із віком кров'яний тиск є додатковим навантаженням на серце.

Вікові морфо-функціональні зміни призводять до зниження працездатності і окремих фізичних якостей. Падають показники швидкості і точності рухів, менш досконалою стає координація рухів, поступово зменшується їх амплітуда. Так, у осіб похилого віку значно зменшуються показники психомоторної реакції і частоти рухів, погіршуються силові показники.

Разом з тим, цілеспрямоване раціонально організоване тренування може сприяти збереженню високого розвитку загальної витривалості на довгі роки життя.

Особливо помітні зміни під впливом систематичних занять фізичними вправами зазнає опорно-руховий апарат, як система, яка виконує м'язову діяльність: стають більш працездатні м'язи, рухливіші суглоби кінцівок і хребта, стрункіша постава, координовані м'язові рухи. Тренування не тільки покращує функції внутрішніх органів, але і безпосередньо розширює можливості організму який старіє.

Поряд з покращенням функціонального стану органів і систем організму в результаті довготривалих занять фізичними вправами покращуються захисні функції організму до різних несприятливих факторів навколишнього середовища та простудних захворювань.

Заняття фізкультурними вправами необхідні людині в різні періоди життя. У людини, організм якої вже сформувався, повільно відбуваються процеси окостеніння і склероз суглобів. Виникає необхідність у своєрідних фізичних вправах з урахуванням вікових особливостей. Для людей похилого віку фізкультура стає засобом боротьби із змінами, що несе з собою старість. Тому фізична культура повинна бути масовою у боротьбі за здоров'я людини, її творчу активність і довголіття.

Таким чином, при правильній методиці і організації роботи з людьми середнього і старшого віку, фізичні вправи позитивно впливають на організм: покращують стан здоров'я і підвищують рівень працездатності. Фізичну культуру також можна використовувати як засіб попередження і профілактики деякої групи захворювань основними з яких є захворювання суглобів і захворювання серцево-судинної системи.

УДК: 396.011.3

Шамардіна Г. М.¹, Чернявська О. А.²

¹ канд. пед. наук, проф. ЗНТУ

² викл. НМетАУ

ПРАКТИЧНІ ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Актуальним завданням для сучасних професійно-технічних навчальних закладів стає суттєве корегування процесу фізичного виховання з метою формування компетентності у галузі фізичної культури і спорту.

Розроблена авторська методика формування фізкультурно-оздоровчої компетентності здійснювалась з використанням наступних компонентів:

- теоретичні заняття;
- уроки фізичної культури;
- заняття різними видами спорту;
- методичні заняття;
- самостійні заняття фізичними вправами.

Теоретичні заняття. Теоретична підготовка спрямована на усвідомлення суті фізкультурно-спортивної діяльності, безпосередньо пов'язаних з нею явищ, процесів та на розвиток інтелектуальних здібностей, що дозволить учням мислити самостійно, творчо, продуктивно. Її завданням, у підготовці учнівської молоді в ПТНЗ, є формування системи знань з фізичної культури та здорового способу життя, необхідних у процесі життєдіяльності, навчання, роботи, відпочинку та сімейного фізичного виховання. Теоретичні заняття з фізичного виховання реалізуються у формі лекцій.

Урок фізичної культури. Урок фізичної культури – основна форма фізичного виховання учнів. Уроку притаманна така організація навчальної роботи, при якій вчитель займається з постійним складом учнів, за постійним розкладом, використовуючи різноманітні засоби і методи для досягнення дидактичних задач, обумовлених вимогами навчальної програми.

Уроки фізичної культури забезпечують фізкультурну освіченість та загальну фізичну підготовленість до будь-якої діяльності, дають можливість створити всі умови для вирішення завдань освіти, оздоровлення та виховання.

В якості навчального матеріалу для засвоєння на уроках фізичної культури, з метою формування фізкультурно-оздоровчої компетентності, нами були обрані групи видів спорту згідно класифікації, з розподілом по переважному прояву одного або декількох фізичних чи психічних якостей. Ці види спорту можна застосовувати самостійно для оздоровлення, організації дозвілля, засвоєння професії та розвитку необхідних трудових якостей.

З кожної групи були обрані 3–4 види спорту, які були сформовані у блоки фізичних вправ і застосовувались у процесі фізичного виховання учнів ПТНЗ, з метою формування фізкультурно-оздоровчої компетентності, розвитку основних фізичних здібностей, підготовки до виробничої діяльності, покращення стану фізичної підготовленості та організації вільного часу.

Процес фізичного виховання буде утворюватися таким чином, щоб учні могли отримати оптимальне фізіологічне навантаження.

Заняття різними видами спорту. У позаурочний час учням запропоновано відвідування секційних занять з різних видів спорту, на базі навчального закладу або у спортивних закладах, що розташовані поблизу від них. У навчальних закладах спортивні секції з видів спорту організовані відповідно до умов матеріально-технічного та кадрового забезпечення. У ДЮСШ та СК учні обирали спортивні секції за бажанням.

Методичні заняття. Під час методичних занять, учні визначали стан і рівень здоров'я, оцінку адаптаційних можливостей організму, рівень фізичної підготовленості та ступінь їх відхилення від необхідних величин, засвоювали методики визначення та індивідуального дозування фізичних навантажень під час занять фізичними вправами, набували досвіду використання фізкультурно-оздоровчої діяльності для досягнення життєвих і професійних навичок. Методична підготовка тісно пов'язана з теоретичною та практичною підготовкою і дає можливість набуття певних знань і навичок у виконанні тих або інших видів фізичних вправ і фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Самостійні заняття. Самостійні заняття фізичними вправами є обов'язковою складовою частиною здорового способу життя учнівської молоді. Вони заповнюють дефіцит рухової активності, сприяють більш ефективному відновленню організму після стомлення, підвищенню фізичної і розумової працездатності.

Планування самостійних занять здійснюється учнями при консультації викладачів. У залежності від стану здоров'я, вихідного рівня фізичної і спортивно-технічної підготовки учнів, можна планувати досягнення різних результатів по роках навчання – від виконання вимог і до виконання нормативів спортивних розрядів.

АНАЛІЗ НАУКОВОГО ДОРОБКУ ПОНЯТЬ КОМПЕТЕНЦІЙ ТА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦІВ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ

Компетенція трактується науковцями як задана норма, вимога до підготовки фахівця – сукупність взаємопов'язаних якостей людини (знання, уміння, навички), які є необхідними для здійснення ефективної діяльності в певній галузі, а компетентність розглядається як сформована якість, результат діяльності, «надбання» студента.

З широкого спектру компетенцій науковці виділяють базові (універсальні, ключові), професійні, академічні, лінгвістичні та інші види компетенцій. Базові компетенції – це компетенції, якими повинні володіти всі люди, незалежно від їх професійної приналежності.

З групи базових компетенцій виділяють групу соціально-особистісних компетенцій і розуміють їх як сукупність компетенцій, що відносяться до самої людини як до особистості і до взаємодії особистості з іншими людьми, групою і суспільством, до яких включає наступні компетенції:

1) персональну (особистісну), яка розглядається як готовність до збереження психічного і фізичного здоров'я, до постійного підвищення кваліфікації і як потреба в самопізнанні, саморозвитку, самоактуалізації; 2) комунікативну, яка розглядається як володіння усним і письмовим спілкуванням на різних мовах, як готовність до взаємодії та співпраці з іншими членами суспільства, групою; 3) інформаційну, яка розглядається як володіння мультимедійними технологіями, розуміння можливостей їх застосування і критичне ставлення до інформації, поширюваної засобами масової інформації.

Щодо поняття «компетентність» у науковому середовищі жваві дискусії викликають її трактування, сутність та роль у становленні випускника вищих навчальних закладів, як майбутнього професіонала. Науковці визнають компетентність «необхідною умовою професіоналізму особистості та діяльності» та дають наступне визначення: «компетентність» (від. лат. *competentia* - коло питань, з якими людина добре обізнана, має певний досвід) – це синтез знань, умінь і навичок, емоційно-ціннісного ставлення та розгорнутої (у даному випадку – професійної) рефлексії; володіння відповідними компетенціями, які включають особисте ставлення до предмета діяльності. Компетентність у певній галузі трактується як «володіння відповідними знаннями й здібностями, які дозволяють ґрунтовно судити про цю галузь і ефективно діяти в ній, тобто компетентність є результатом набуття компетенції.

Серед вітчизняних і зарубіжних науковців існують різні погляди на визначення поняття «професійна компетентність». На наш погляд найбільш прийнятним є наступне: професійна компетентність – це готовність і здатність доцільно діяти відповідно до вимог справи, методично організовано і самостійно вирішувати завдання, проблеми, самооцінювати результати власної діяльності.

У акмеологічному словнику дається наступне визначення: компетентність професійна – важлива складова і показник високого рівня професіоналізму, включає знання та ерудицію, що дозволяють людині кваліфіковано судити про питання сфери професійної діяльності, бути обізнаним у певній галузі, а також якості особистості, що дають можливість людині діяти відповідально і самостійно. Проявляється в успішному вирішенні певного класу професійних завдань, що лежить в основі різних видів компетентності (соціально-перцептивні, комунікативна, організаційна та ін.). Міжпрофесійна компетентність являє собою володіння знаннями і якостями особистості необхідними для виконання ряду професій – здатність до планування, мотивація досягнення, гнучке професійне мислення, здатність до проектування професійної діяльності, професійна здатність до навчання, а також якості особистості, що дають можливість людині діяти відповідально і самостійно.

Розширення комплексних досліджень професійної та психологічної компетентності привело до необхідності вивчення їх акмеологічного змісту. У психолого-акмеологічних дослідженнях професійна компетентність розглядається в якості головного когнітивного компонента підсистеми професіоналізму особистості та діяльності, як сфера професійного ведення суб'єкта праці, як система знань що постійно розширюється та як коло вирішуваних проблем або питань, що дозволяє виконувати професійну діяльність з високою продуктивністю.

Було відзначено, що структура і зміст професійної компетентності багато в чому визначається специфікою виконуваної професійної діяльності та її приналежності до певних типів.

УДК 796

Захарова О. М.

старш. викл. ЗНТУ

ОСОБЛИВОСТІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В СИСТЕМІ «КОЛЕДЖ-ВНЗ»

Для сучасного фахівця характерна нездатність ефективно виконувати свої професійні функції внаслідок швидкого старіння набутих професійних і загальнокультурних знань. В цих умовах традиційна освіта, яка передбачала

отримання загальних і професійних знань протягом певного періоду навчання, змінюється безперервною освітою, що забезпечує придбання знань протягом всього соціально активного життя.

Безперервна освіта – це діяльність людини, орієнтована на придбання знань, розвиток всіх його сторін і здібностей, включаючи формування вміння вчитися і підготовку до виконання різноманітних соціальних і професійних обов'язків, а також до участі в розвитку суспільства.

Найбільш повне і філософськи змістовне визначення безперервної освіти дано в роботах Субетто А. І.

Безперервна професійна освіта є основою розвитку суспільства й економіки, вона спрямована на досягнення загальної соціалізації і професіоналізації, на задоволення потреб особистості в диференційованих освітніх послугах, що визначає його пріоритетність в політиці держави.

У свою чергу, безперервна освіта призвела до зміни ролі освіти в сучасному світі. Вона зробила необхідним переосмислення традиційних фундаментальних педагогічних уявлень. Безперервна освіта виразно виявила невідповідність освіти до звичайного традиційного навчання, бо воно не може здійснюватися за допомогою існуючих традиційних підходів до освіти. Поєднання особистісно-орієнтованої педагогіки з безперервною освітою визначило основу розвитку безперервної особистісно-орієнтованої освіти.

Поштовхом для створення теорії безперервної освіти, з'явилася глобальна концепція «єдності світу», згідно з якою всі структурні частини людської цивілізації взаємопов'язані і взаємозумовлені. При цьому людина є головною цінністю і кутовою всіх процесів, що відбуваються в сучасному світі.

Безперервна освіта втрачає свою обов'язковість і загальність, які властиві традиційній освіті, і здобуває риси процесу, який обслуговує освітні потреби особистості. Освіта набуває персоніфікований, особистісно-орієнтований характер. Безперервна освіта передбачає істотну зміну ролі педагога. Взаємодія педагога і учня носить інший характер. Педагогу, в основному, відводиться роль координатора і наставника у цьому процесі.

Учень стає основним суб'єктом освітнього процесу – сам визначає, яка інформація необхідна для вирішення його життєвих завдань і життєвих проєктів, де і як її отримати. Тим самим формування особистості, її ціннісних відносин та орієнтацій відбувається зовсім на іншій основі, на інших принципових позиціях на відміну від традиційної освіти. Більш того, ціннісно-смісловне ставлення учня до освіти визначається самою сутністю безперервної освіти. Тут основним елементом навчального процесу стає не тільки знання, але й інформація.

У зв'язку з цим можемо зробити висновок, що існують дві істотно різні моделі освіти. Перша – кінцева освіта, що заснована на принципах освіти і навчання. Така освіта обслуговує соціальну потребу поширення знань,

збереження і відтворення культури. Друга – безперервна освіта, в основі якої лежить принцип інформування. Такою є освіта, зміст якої визначається потребою учня у знаннях і інформації, необхідних для вирішення його особистісно-значущих завдань. Обидва види освіти не виключають, але доповнюють одна одну.

Тому безперервна освіта – це навчальний комплекс, діючий на основі інтеграції дошкільної, шкільної, післяшкільної ланок освіти, будучи гнучкою відкритою системою, вона представляє можливість підключитися студенту для придбання необхідних йому знань. Безперервна освіта – фундаментальний принцип побудови нової моделі освіти.

УДК 378.011.3-051:159.964.21

Зайцева О. Л.

старш. викл. ЗНТУ

КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛADOVA ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ

Професійне становлення особистості є результатом її цілеспрямованого включення в систему професійної підготовки, освіти, самоосвіти і самопідготовки у вирішенні службових завдань. Воно відбувається в процесі діяльності, спілкування, пізнання і самопізнання людиною функціональних завдань професії при багатоплановому усвідомленні свого місця і ній.

Сучасна система професійного навчання орієнтується на так званий компетентнісний підхід, який означає, що в процесі навчання ставиться мета – формувати у студентів певні компетенції, які забезпечують більш високий рівень особистісної та професійної самореалізації в сучасному суспільстві. Компетенція передбачає оволодіння певною сумою знань, інтелектуальних і практичних умінь, навичок.

В науці компетентність (*competentia* – належність за правом) – характеристика володіння знаннями, що дозволяють судити про що-небудь, висловлювати вагому, авторитетну думку, обізнаність, авторитетність у певній галузі. Існує і ще один аспект трактування: *competence* – це законно прийнята здатність авторитетної особи здійснювати певні акти чи дії в конкретних умовах, коло повноважень. Тому компетентний (*competens* – належний, відповідний, здатний) – це знаючий, обізнаний у певній галузі фахівець, що має право за своїми знаннями і повноваженнями робити або вирішувати що-небудь, судити про що-небудь.

У змісті даних визначень проглядається ряд взаємопов'язаних особливостей, які і обумовлюють якісні характеристики цієї властивості особистості.

Перша характеристика професійної компетентності називається гностичною, або когнітивною. Вона відображає наявність необхідних професійних знань. Їх обсяг і рівень і є головною характеристикою компетентності.

Друга – регулятивна, що дозволяє використовувати наявні професійні знання для вирішення професійних завдань. Очевидно, що регулятивний компонент включає в себе проєктувальну і конструктивну складові, які проявляються в умінні прогнозувати та приймати ефективні рішення.

Третя – рефлексивно-статусна, що дає право за рахунок визнання авторитетності діяти певним чином.

Четверта – це нормативна характеристика, яка відображає коло повноважень, сферу професійного ведення.

П'ята є комунікативною характеристикою, так як поповнення знань або практична діяльність завжди здійснюється в процесі спілкування або взаємодій.

У типі професійної діяльності за предметом праці конфліктологічна компетентність необхідна в системі «людина – людина», до якої відноситься робота педагога. Таким чином, в даній системі професійної діяльності важливою складовою частиною професійної компетентності стає конфліктологічна компетентність.

На думку О. В. Андрієнко, педагогічна сфера професійної діяльності є найбільш конфліктною. У конфліктах в освіті опонентами можуть виступати колеги, адміністрація, установи, учні, батьки, представники органів управління освіти, наглядові органи, громадськість.

Конфліктологічна компетентність розглядається як вид соціально-психологічної компетентності і включає в себе наступні складові: розуміння природи суперечностей і конфліктів між людьми; формування конструктивного ставлення до конфліктів в організації; володіння навичками неконфліктного спілкування у важких ситуаціях; вміння оцінювати і пояснювати проблемні ситуації, що виникають; наявність навичок управління конфліктними явищами; уміння розвивати конфлікти у конструктивному напрямку; уміння передбачати можливі наслідки конфліктів; вміння конструктивно регулювати суперечності та конфлікти; наявність навичок усунення негативних наслідків конфліктів.

АНАЛІЗ СТАБІЛЬНОСТІ ВИКОНАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПІДВИЩЕНОЇ СКЛАДНОСТІ В УШУ-ТАОЛУ СПОРТСМЕНАМИ РІЗНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Підвищення складності програм та вимог до технічної підготовленості спортсменів є невід'ємною складовою прогресу у спортивних дисциплінах, особливо тих, в яких (за В. М. Платоновим) спортивний результат визначається суддями суб'єктивно в умовних одиницях, що присуджуються за виконання обумовленої програми змагань відповідно до зовнішнього враження про точність, складність і красу виконаних спортивних вправ. До цієї групи, наряду з такими добре знаними та широко розповсюдженими в нашій країні видами спорту, як спортивна і художня гімнастика, спортивна акробатика, стрибки на батуті, фігурне катання на ковзанах відносяться і один із різновидів спортивного ушу – ушу-таолу. Впровадження в 2008 році на міжнародній арені нових правил змагань з ушу-таолу (ще раніше, з кінця 1990-х, апробованих китайськими спеціалістами на внутрішній змаганнях) змусило в тому числі і вітчизняних фахівців з цього виду спорту шукати нові підходи до підготовки спортсменів, зокрема, при навчанні елементам підвищеної складності та їх комбінаціям (так званих «нань ду»).

При формуванні оцінки за виконання таких елементів, суддями враховується складність елемента (відповідно до визначеної категорії А, В, або С), а також наявність помилок, що, в свою чергу, можуть або бути враховані при зниженні оцінки, або взагалі будуть сприйняті як не виконання вимог до зарахування елемента. Особливої актуальності набуває стабільність виконання елементів підвищеної складності у комбінаціях, оскільки бракування бригадою суддів навіть одного елемента на початку комбінації веде до не зарахування всієї комбінації в цілому. В таких умовах підвищуються вимоги не тільки до технічної, а й, значною мірою, до психологічної стабільності атлетів.

Для визначення стабільності виконання технічних елементів та їх комбінацій в практиці широко використовується коефіцієнт стабільності виконання, що визначається як співвідношення виконаних та не виконаних технічних елементів у серії. Під час дослідження нами визначалася стабільність виконання елементів та комбінації довільних і стандартних програм в залежності від кваліфікації спортсмена, складності елемента, або комбінації, їх структури та місця в програмі. В дослідженні приймали участь спортсмени, що тренуються на базі підготовки Запорізької міської федерації

ушу. Загалом в дослідженнях приймало участь 18 атлетів, з них 6 дівчат та 12 юнаків у віці від 15 до 17 років. 11 атлетів (3 дівчат та 8 юнаків) на момент початку дослідження мали 1 спортивний розряд, і 7 атлетів (3 дівчат та 4 юнаків) були кандидатами в майстри спорту.

В результаті дослідження було виявлено, що для спортсменів більш низької кваліфікації вирішальним фактором для стабільності виконання елементів підвищеної складності і їх комбінацій є не стільки рівень складності елементу, або комбінації, а їх структура і місце в програмі, умови виконання (під час змагань в залежності від їх рівня та місця проведення, або під час тренувань). Під час виконання серії елементів в умовах тренувальних зборів спортсмени першого розряду демонстрували практично однакову стабільність для близьких за структурою елементів. Проте, навіть для елементів однакової групи складності (А), спостерігалися відмінності в стабільності виконання в стандартних умовах. Так елементи в стрибках без обертання мали високу стабільність ($0,98 \pm 0,02$) практично у всіх спортсменів першого розряду (для спортсменів рівня КМС цей показник знаходився в межах $1,0 - 0,99 \pm 0,01$). Елементи в стрибках з обертанням більш стабільно виконувалися при обертанні махом всередину при вертикальному положенні тіла ($0,83 \pm 0,16$ при виконанні одного оберту і $0,69 \pm 0,24$ при обертаннях на півтора оберту), а при обертанні махом назовні спостерігалася більш низька стабільність, навіть у порівнянні з елементами вищого рівня попередньої групи ($0,63 \pm 0,31$ для одного оберту і $0,58 \pm 0,22$ для елементів на півтора оберту). Для спортсменів рівня КМС не спостерігалось особливої різниці між стабільністю виконання елементів одного рівня складності (А) при обертанні махом назовні, або всередину ($0,89 \pm 0,23$ та $0,89 \pm 0,17$ відповідно), проте з підвищенням рівня складності до обертання на півтора оберти (В) різниця була більш помітна ($0,73 \pm 0,32$ та $0,78 \pm 0,16$ відповідно). Елемент в стрибку з обертанням через голову (це кун фань), або з обертанням в горизонтальній площині (сюаньцзі), що за класифікацією також відносяться до групи А у окремих спортсменів мали досить низький рівень стабільності ($0,56 \pm 0,47$ в стандартних умовах та $0,34 \pm 0,15$ під час змагань) особливо при виконанні в рамках змагальної програми, де вони включаються, як правило наприкінці програми. У спортсменів рівня КМС особливих складностей з виконанням таких елементів не виникало як в умовах змагань, так і при стандартних тренувальних умовах – $0,97 \pm 0,19$ та $0,95 \pm 0,24$ відповідно.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ

Сьогодні утвердження вчителя фізичного виховання як суб'єкта професійної діяльності стає новим освітнім імперативом, відображеним у державних нормативних документах.

Важливим чинником, що визначає результативність професійної самореалізації вчителя фізичного виховання, виступає його суб'єктність, яка формується, перш за все, на етапі базової професійної освіти. Утім, відповідній підготовці майбутніх вчителів фізичного виховання на профільних факультетах заважає низка суперечностей, зокрема, між:

- актуальною парадигмою професійної освіти, яка проголошує активну роль майбутнього вчителя фізичного виховання у професійній діяльності і недостатнім теоретичним підґрунтям для її втілення у фаховій підготовці;

- необхідністю набуття майбутніми вчителями фізичного виховання готовності до прояву своєї суб'єктності в конкретних педагогічних ситуаціях навчального процесу та дефіцитом методів професійної підготовки, спрямованих на формування та розвиток відповідних компетенцій;

- необхідністю комплексного оцінювання рівню професійної суб'єктності майбутніх вчителів фізичного виховання та браком об'єктивного діагностичного інструментарію, адаптованого до специфіки навчального процесу у ВНЗ.

Наявність нерозв'язаних суперечностей вказує на необхідність удосконалення професійної освіти майбутніх вчителів фізичного виховання в аспекті формування їхньої суб'єктності.

Підґрунтя для цього закладено в наукових працях, у яких здійснюються спроби вирішення проблеми визначення «самості» як родової специфіки людини, яка забезпечує її відмінність від тварин (К. Юнг, І. Кант, Г. Гегель, Р. Бернс, І. Кон). У працях цих авторів «Я» людини описано як центральний елемент особистої свідомості, що збирає розрізнені дані особистого досвіду в єдине ціле, формуючи з них цілісне й усвідомлене сприйняття людиною самої себе. При цьому відмічається, що «Я» прагне протистояти всьому, що загрожує його цілісності і зв'язності і виступає прообразом зовнішніх і внутрішніх проявів суб'єктності людини.

Внутрішні причини і зовнішні прояви суб'єктності як передумови надситуативної активності, розкрито в роботах В. Петровського, О. Ленглера,

С. Рубінштейна, І. Тітова. У роботах авторів суб'єктність розглядається як похідна від «Я»-ідеї, відповідно до якої людина мислить, сприймає, переживає і реалізовує себе як причину себе самої (causa sui). Показано, що суб'єктність людини проявляється в її вітальності, діяльності, спілкуванні, самосвідомості як тенденція до самовідтворення. Суб'єктність необхідним чином розкривається: в актах цілепокладання; у суб'єктивному відчутті свободи; у розвитку індивіда.

Професійна суб'єктність педагогів ставала предметом дослідження О. Бартків, Є. Волкової, С. Глазачьов, Д. Зубова, Ю. Журат, Н. Ларіонової, О. Мешко, С. Певної, Т. Северіної, О. Цимбал, С. Шехавцової. Становлення суб'єктності інших категорій працівників досліджували Т. Вільхова, Т. Маркелова, С. Пелепчук. У роботах авторів професійна суб'єктність постає як відношення людини до себе як суб'єкта професійної діяльності, що виражається в здатності виступати її стратегом, ставити й корегувати мету, усвідомлювати мотиви, самостійно планувати та оцінювати дії.

Разом з тим, аналіз публікацій показав, що розроблені на сьогодні теоретичні концепції та практичні методики, не можуть бути використані для створення цілісної системи формування професійної суб'єктності у майбутнього вчителя фізичного виховання без суттєвого доопрацювання.

Остання теза ґрунтується також на результатах аналізу наукових публікацій із проблематики професійної підготовки вчителів фізичного виховання, які прямо або побічно стосуються окресленої вище проблематики (О. Петунін, В. Мазін, Р. Карпюк та інші автори). Хоча на сьогодні висвітлено теоретичні і методичні засади формування більшості особистісних якостей і предметних компетенцій, що знайшли відображення в освітньо-кваліфікаційних характеристиках, проблему формування професійної суб'єктності вчителів фізичного виховання на етапі базової вищої освіти передчасно вважати вирішеною.

Актуальність формування суб'єктності майбутніх вчителів фізичного виховання в базовій професійній освіті, а також те, що цій проблематиці на сьогодні не приділено належної уваги у наукових публікаціях, обумовили вибір теми дисертаційної роботи «Формування професійної суб'єктності майбутніх учителів фізичного виховання у процесі фахової підготовки».

ЗАСОБИ ТА МЕТОДИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗВИТОК ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ

Для національної системи фізичного виховання характерний цілий комплекс засобів. При цьому основним засобом вирішення завдань фізичного виховання і досягнення його мети є рухова активність людини (фізичні вправи, народні ігри і забави, військові, побутові та професійні дії (якщо вони виконуються за відповідною програмою).

Визначивши мету і завдання будь-якої діяльності, її суб'єкти підбирають адекватні засоби їх вирішення.

Знання засобів фізичного виховання дозволить вчителю обирати найефективніші з них і розробляти нові відповідно до конкретно поставлених педагогічних завдань.

Реалізація принципів та засобів здійснюється шляхом застосування у процесі фізичного виховання різноманітних методів і методичних прийомів.

Методи – це способи взаємної діяльності учня і вчителя спрямованої на вирішення навчально-виховних завдань.

Методичні прийоми – це шляхи реалізації методів у конкретних випадках і умовах процесу фізичного виховання. Педагог повинен досконало володіти всіма методами фізичного виховання. Діапазон застосування методу залежить від запасу методичних прийомів. Творчістю вчителів створюються щораз нові прийоми, тому їх багато, і вони не підлягають суворому обліку. Обсяг методичних прийомів, які знаходяться в арсеналі вчителя, значною мірою, визначає його професіоналізм і ефективність викладання.

У процесі фізичного виховання використовують три групи методів: практичні методи, методи використання слова та методи демонстрації. Особливе значення у фізичному вихованні мають практичні методи.

Метод навчання вправ загалом застосовується на всіх етапах і передбачає їх багаторазове повторення в тому вигляді, в якому вони є предметом (кінцевою метою) навчання. На початковому етапі навчання він може використовуватись, якщо учні мають високий рівень підготовленості, а вправа, яка вивчається, порівняно проста. На заключному етапі застосовується завжди.

Метод навчання вправ по частинах полягає в тому, що складну рухову дію спочатку розділяють на частини, вивчають окремі рухи, а потім об'єднують їх. Це на початковому етапі полегшує оволодіння цілісною дією.

При цьому вправу рекомендують ділити на такі найбільші частини (одиниці), які доступні учням для засвоєння, враховуючи їх підготовленість.

Методи вдосконалення та закріплення рухових дій.

До методів удосконалення і закріплення рухових дій та вдосконалення функціональних можливостей організму належать ігровий і змагальний методи вправлення.

Якщо уважно придивитись до ігор дітей, можна переконатись, що вони моделюють усі сторони спорту: хто краще, хто точніше, хто швидше, хто вище, хто даліше, хто сильніше? Отже, характерною ознакою змагального методу є зіставлення рухових можливостей в умовах упорядкованої боротьби за першість чи якомога вищий результат. Цей метод має багато спільного з ігровим, але між ними існує принципова відмінність. Ігровий метод завжди має сюжет. Змагальний метод цілком спрямований на досягнення перемоги, або якомога вищого прояву фізичного потенціалу людини.

За змістом методи тренування поділяються на методи: рівномірної (стандартизованої), прогресуючої, регресуючої та варіативної вправи.

Саме вдале поєднання грамотно підібраних засобів і методів, гарантують підвищення і розвиток фізичної підготовленості.

УДК 796

Тертишний В. С.¹, Мазін В. М.²

¹ студ. гр. УФКС - 111м ЗНТУ

² канд. пед. наук, доц. ЗНТУ

РОЗВИТОК ШВИДКОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Всебічна фізична підготовка дітей дошкільного віку передбачає досягнення оптимального розвитку рухових (фізичних) якостей: швидкості, спритності, гнучкості, витривалості та сили. Рівень їх розвитку значною мірою обумовлює результативність формування навичок рухових дій та успішне їх використання у різноманітних життєвих ситуаціях. Якісна сторона рухових дій має місце в елементарній формі у немовлят у безумовних рефлексах, тобто вона значною мірою «закодована» у людини з моменту її народження.

Розвиток рухових якостей у дитини відбувається під впливом двох факторів: природно-вікових змін організму (морфологічна та функціональна перебудова) та режиму рухової активності, до якого входить весь комплекс організаційних форм фізичного виховання та його самостійна рухова діяльність.

Швидкість – це здатність людини виконувати різноманітні дії (фізичні вправи, трудові операції) у мінімальний для даних умов відрізок часу. Рівень розвитку цієї якості визначається станом опорно-рухового апарата (ступенем

розвитку м'язової системи), рухливістю, силою, врівноваженістю процесів збудження і гальмування центральної нервової системи.

Дошкільний вік найсприятливіший для розвитку швидкості. Відповідність короточасних навантажень функціональних можливостей організму дітей обумовлена високою збуджуваністю іннерваційних механізмів, що регулюють діяльність опорно-рухового апарата. Висока динаміка нервових процесів, властива дошкільникам, обумовлює швидку зміну скорочення і розслаблення м'язів, максимальний темп рухів.

Виконання рухів з максимальною швидкістю значною мірою залежить від розвитку інших якостей (спритності, сили, гнучкості). Тому розвиток швидкості у дошкільників пов'язаний з удосконаленням усього комплексу рухових якостей. Однак у дошкільному віці, враховуючи анатомо-фізіологічні здібності дітей, розвитку швидкості приділяють особливу увагу.

Відомо, що максимальна частота рухів відображає не стільки швидкісні якості даної м'язової групи, скільки подібні якості властиві даному індивідууму (лабільність його нервової системи). Таким чином, на основі максимальної швидкості рухів в одній з ланок рухового апарата можна міркувати про швидкість рухів в інших його ланках.

У дошкільний період важливо використовувати різноманітні засоби, які сприяють розвитку швидкості, їх основна мета – охопити різні м'язові групи, які беруть участь у виконанні рухів, й удосконалювати регуляторну діяльність центральної нервової системи.

Розвитку швидкості сприяють вправи, що виконуються з максимальною динамікою. Тому для розвитку цієї якості варто добирати ті рухи, що діти попередньо засвоїли. Тоді основна увага та зусилля дитини концентруватимуться не на способі, а на швидкості виконання рухової дії. При цьому розвиток швидкості досягається за рахунок виконання з максимально можливою швидкістю руху в цілому, а також за рахунок зростання швидкості виконання окремих його елементів (кидок м'яча при метанні у рухливу ціль, відштовхування і мах ногою під час стрибка у висоту та ін.). Вирішенню таких завдань сприяють різноманітні рухливі ігри, під час яких дитина повинна швидко реагувати на дії своїх партнерів, виконувати певні рухи відповідно до створеної ситуації (швидкість реакції) та ін.

На розвиток швидкості ефективно впливають вправи, що стимулюють дошкільників до виконання швидких рухів. До них відносять: біг з максимальною швидкістю на короткі дистанції, стрибки, загальнорозвиваючі вправи, які виконуються у швидкому темпі. Проте на прискорення темпу рухів дітей треба орієнтувати лише за умови, що вони виконують їх легко і вільно.

До найпоширеніших методів розвитку швидкості реакції у дошкільників також відносять багаторазові повторення рухових дій за раптовим сигналом чи зміною ситуації. Наприклад, початок бігу за сигналом вихователя (змах

прапорцем, рукою, мовна команда), зміна руху за командою вихователя, раптова зупинка під час ходьби або бігу за музичним акордом. Більшість рухливих ігор, пов'язаних з динамічними вправами (біг, стрибки, метання), сприяють удосконаленню рухової реакції дітей, бо тут постійно виникають нестандартні ситуації, у яких потрібно швидко орієнтуватися.

УДК 796

Пішкурова М. Є.¹, Шуба Л. В.²

¹ студ. гр. УФКС₃ - 111 ЗНТУ

² канд. пед. наук, доц. ЗНТУ

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДІВЧАТ 11–12 РОКІВ, ЯКІ ЗАЙМАЮТЬСЯ ГАНДБОЛОМ

Сучасне рішення задач спорту вищих досягнень постійно диктує необхідність вивчення і розвитку дитячого та юнацького спорту.

Підвищення ефективності роботи дитячо-юнацьких спортивних шкіл та шкіл олімпійського резерву, які грають провідну роль у підготовці спортсменів високого класу, неможливо без серйозних досліджень в області спортивної науки.

Незаперечний і той факт, що в дитячому віці відбувається формування фундаменту загальної та спеціальної фізичної підготовки, техніко-тактичної майстерності, такої необхідної в подальшому для досягнення рівня майстра спорту міжнародного класу.

При цьому на кожному з етапів багаторічної спортивної підготовки на перше місце висувається зміцнення здоров'я та фізична підготовленість дитини, так необхідного і в дорослому житті.

Проблеми підготовки спортивного резерву з гандболу пов'язані з удосконаленням початкової підготовки спортсменів, пошуком засобів і методів, що забезпечують ефективне і міцне оволодіння руховими вміннями та навичками.

В гандболі, як і у ряді інших ігрових видів спорту, велике значення має формування та вдосконалення рухового навику. Це одна із сторін готовності людини до спортивної діяльності. Вона служить основою для нових вмінь. Рухова діяльність може бути успішною якщо, вона базується на міцності сформованого навичка. В гандболі це визначає майстерність спортсмена.

Емпіричний підхід до проблеми і аналіз науково-методичної літератури показав, що формування необхідних навичок і вмінь гандболістів-початківців до теперішнього часу не отримувало достатнього наукового обґрунтування.

У процесі навчання і тренування відбувається закріплення багатьох помилок, в техніці виконання прийомів, що призводить до подовження періоду початкової підготовки. Сформувався стереотип занять який не визиває нового мотиваційного фону, а наявні подразники не створюють необхідних умов для підвищення ефективності початкової загальної та спеціальної підготовки.

Сформована система підготовки знижує ефективність досягнення цілей тренування, не сприяє підтримці інтересу у дітей до занять спортом, що і привело фахівців до пошуку нових підходів у вдосконаленні навчально-тренувального процесу, використання засобів тренування. Отже ця тема є своєчасною та актуальною.

Об'єкт дослідження – навчально–тренувальний процес гандболісток 11–12 років

Предмет дослідження – зміст та методика підвищення рівня загальної та спеціальної фізичної підготовки гандболісток 11 - 12 років

Мета роботи – удосконалити й експериментально перевірити методику підвищення рівня загальної та спеціальної фізичної підготовки гандболісток 11–12 років.

УДК 796

Солянік Д. В.¹, Шуба Л. В.²

¹ студ. гр. УФКС - 111 ЗНТУ

² канд. пед. наук, доц. ЗНТУ

МОДЕРНІЗАЦІЯ БАЗОВОГО КУРСУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ 5–6 КЛАСІВ СІЛЬСЬКИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ З УРАХУВАННЯМ РОЗВИТКУ РУХЛИВИХ ЯКОСТЕЙ

Найважливішим стратегічним надбанням будь-якої нації є здоров'я її громадян. Стан здоров'я громадян України, у тому числі підростаючого покоління, викликає обґрунтовану тривогу. Учені стверджують, що близько половини школярів страждають різними невротичними синдромами, 33% випускників шкіл мають обмеження за станом здоров'я, число дітей з порушенням осанки за 8 років навчання в школі зростає в 3 рази. Разом із захворюваннями в підлітковому віці зустрічаються також відхилення фізіологічних функцій і стану органів, які не несуть характеру захворювання, а є відображенням критичних станів розвитку або адаптаційних синдромів.

Серед чинників, що впливають на рівень здоров'я учнів (екологічних, біологічних, соціально-економічних та ін.) значне місце займає існуюча система традиційної шкільної освіти. У цих умовах усе більш значимим є

пошук ефективних шляхів здоров'язберігаючих функцій освіти. Базовою умовою вирішення цієї проблеми є активне використання оздоровчого потенціалу фізичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл.

Професором В. К. Бальсевичем і його учнями неодноразово наводилися дані про недосконалість класно-урочної форми проведення занять з фізичної культури. Класно-урочна форма, яка базується на стандартно-нормативному підході створює видимий ефект хорошої організації, але не витримує перевірку часом через повну невідповідність його духу. Сучасні уявлення біології, теоретичної медицини і психології зводяться до того, що для оптимізації стану людини потрібний індивідуалізований підхід. Аналогічні висновки робляться багатьма фахівцями, що займаються проблемами фізичної культури. Відповідно до цього індивідуалізація процесу фізичного виховання в школі є одним з найважливіших відправних положень в реалізації здоров'яформуючих функцій освіти.

У зв'язку з цим, представляється актуальним, з теоретичною і практичної точки зору, розробка індивідуалізованого підходу до організації процесу фізичного виховання учнів середнього шкільного віку.

Об'єкт дослідження. Процес комплексного фізичного виховання школярів 11–12 років сільських загальноосвітніх шкіл.

Предмет дослідження. Методика індивідуалізації фізичного виховання дітей середнього шкільного віку сільських шкіл з урахуванням виявлення і розвитку витривалості і швидкості.

Мета роботи – модернізувати процес фізичного виховання учнів 5–6 класів сільських шкіл шляхом використання методики індивідуально-групових занять з урахуванням розвитку фізичних якостей.

УДК 796

Кулик Д. А.¹, Шуба Л. В.²

¹ студ. гр. УФКС - 111 ЗНТУ

² канд. пед. наук, доц. ЗНТУ

МОДЕРНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ 7–8 РОКІВ ЗАСОБАМИ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ

Аналізуючи нормативно-правову базу України в галузі фізичної культури, відмічаємо, що за роки незалежності було багато розроблено документів та актів на підтримку та розвиток обраної галузі. Але все ж таки залишаються аспекти які необхідно модернізувати та оптимізувати. Одним із найперспективніших напрямів оптимізації фізичного виховання є раціональне використання ефективних засобів і методів вдосконалення

рухових здібностей дітей шкільного віку з метою зміцнення їх здоров'я, покращення фізичного розвитку і фізичної підготовленості.

Літературний аналіз допоміг виявити широке коло наукових досліджень, спрямованих на вирішення цих проблем. Так, однією з основних причин захворюваності фахівці (К. Купер, Я. Вайнбаум, Р. Баевський, В. Войтенко, А. Виру, Е. Пирогова, Л. Ивашенко, Г. Апанасенко та ін.) вважають недостатню рухову активність людини. Недостатність фізичних навантажень сприяє розвитку таких захворювань, як ожиріння, діабет, неврози, порушення постави, плоскостопість; знижує функціональні резерви серцево-судинної і дихальної систем, резистентність організму до різного роду інфекцій, застуд, нервово-психічних стресів.

Для того, щоб отримати належний оздоровчий ефект від занять фізичними вправами, необхідно виконувати регламентовані за структурою і величиною фізичні навантаження. Окремі аспекти цієї проблеми досліджувались лише фрагментарно про що свідчать окремі дисертаційні роботи і журнальні статті.

Питання нормування навантажень для розвитку окремих фізичних якостей спортсменів висвітлені в роботах М. Озоліна, Ю. Верхошанського, В. Заціорського, В. Кузнецова, М. Годика, М. Набатнікової, В. Філіна та ін. Проте раціональне нормування навантажень 7–8 - річних другокласників з метою їх оздоровлення під час проведення уроків фізичної культури засобами легкої атлетики в умовах загальноосвітньої школи практично не вивчалось.

Аналіз авторських програм з фізичного виховання (В. Капранов, Т. Корнеева, А. Піскунова у співавт., О. Сухарєв, Є. Літвінов, М. Віленський, Б. Туркунов, В. Шаулін, В. Лях, Г. Мейксон, П. Лазурок, В. Большаков, Л. Шуба та ін.) показав, що серед засобів рекомендованих для школярів найбільшою популярністю користуються спортивні та рухливі ігри, східні оздоровчі системи при значному зменшенні обсягу інших вправ, зокрема легкоатлетичних. Проте засоби легкої атлетики мають досить широкий спектр дії. Вони сприяють вирішенню оздоровчих, виховних та освітніх завдань в процесі фізичного виховання. Формують базу для засвоєння змісту шкільної навчальної програми та мають значні переваги в організації і широкому їх використанні, поза як не вимагають особливих умов та дорогого обладнання. Однак науково обгрунтованої методики проведення уроків фізичної культури учнів молодших класів з пріоритетним використанням легкоатлетичних вправ висвітлено мало.

В процесі фізичного виховання школярів використовується переважно підтримуючий і навчальний режим навантаження. Розвиваючий вплив дидактичного навантаження є незначний. Посилення цього впливу може позитивно позначитися на підвищенні ефективності процесу фізичного

виховання школярів, оскільки навчання техніки легкоатлетичних вправ буде відбуватися в сукупності з удосконаленням фізичних якостей, що сприятиме фізичному розвитку підрастаючого покоління.

Отже, цінність легкоатлетичних вправ (які є природними руховими діями) як засобу впливу на фізичний стан дітей, можливість їх широкого використання, оскільки не вимагає особливих умов і дорогого обладнання, з одного боку, відсутність науково обґрунтованої методики їх використання в процесі фізичного виховання учнів, з другого, визначають актуальність даного дослідження.

УДК: 796.012.12-053.67

Мартіросов А. В.¹, Чухланцева Н. В.²

¹ студ. гр. УФКС - 111м ЗНТУ

² канд. наук з фіз. вих. доц. ЗНТУ

РОЗВИТОК ВИТРИВАЛОСТІ У ЮНАКІВ 15–17 РОКІВ, ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ У ВІЙСЬКОВИХ ЛІЦЕЯХ

Одним з основних завдань фізичної підготовки майбутніх військовослужбовців є розвиток основних фізичних якостей (ОФК): витривалості, сили, швидкості та спритності. Багато авторів відзначають, що особливі труднощі у розвитку ОФК виникають на початковому етапі навчання у військовому ліцеї (К. А. Астафьев, 2006). Це пов'язано з впливом несприятливих факторів адаптаційного періоду військово-професійної діяльності, що характеризується психологічно переломним етапом життя молодих людей, фізіологічним підстроюванням організму до нового ритму діяльності, зміною звичного розпорядку дня і раціону харчування, підвищеною емоційною і конфліктною напруженістю, вимушеним пропуском занять із-за хвороб.

Актуальність дослідження зумовлена низьким рівнем фізичної підготовленості і функціонального стану організму юнаків-ліцеїстів, який не дозволяє досягти необхідної ефективності тренувального процесу в період початкового навчання, а також недостатністю наукових досліджень цілісного процесу фізичної підготовки, засобів, методів та умов організації даного процесу.

Дослідження спрямоване на визначення особливостей розвитку здібності до витривалості в системі фізичної підготовки юнаків, які навчаються в військових ліцях. Для цього проведено аналіз, систематизацію й узагальнення даних науково-методичної та спеціальної літератури. Об'єктом дослідження став навчально-педагогічний процес з фізичної підготовки, а предметом – специфічні засоби фізичної підготовки юнаків-ліцеїстів. В дослідженні використовували метод аналізу науково-методичної літератури.

Сучасна програма фізичної підготовки у військових ліцях складається з двох програм: Лист МОН України від 31.08.10 № 1/11-8297 «Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 10–11 класи. Рівень стандарту», 2010 року та «Програма предмета «Захист вітчизни» для ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою загальної середньої освіти (11-річна школа)» – Луцьк, 2007 року». В спеціалізованій програмі фізична підготовка розширюється курсом «Прикладна фізична підготовка», де у порівнянні зі стандартною шкільною програмою використовується більша кількість вправ спрямованих на виховання фізичних якостей та впроваджені підвищені норми їх виконання. Як показав аналіз процесу фізичної підготовки, існуючі методичні рекомендації з тренування ліцеїстів на витривалість часто не враховують специфіку навчання в військово-навчальному закладі. Це істотно гальмує розробку раціональних форм і методів фізичної підготовки ліцеїстів (И. В. Белущенко, 2004).

За даними науковців (О. І. Камасєв, 2003; Ю. А. Бородин, 2004; Ю. С. Фіногенов, 2005) у більшості ліцеїстів спостерігається низький вихідний рівень розвитку фізичних якостей, який ускладнює успішне оволодіння учнями військово-професійних навичок (О. І. Камасєв, 2000).

Учні що навчаються в військових ліцях – це насамперед ті хто зв’язує своє життя з ратним ремеслом. Так, при вступі до військового вищого навчального закладу, виникає проблема з занадто важким подоланням фізичного навантаження, що за програмою цих закладів базується перш за все на вихованні витривалості. За даними (Романчук С. В., 2011) формування первинної відповіді організму засобами фізичної підготовки – це фактично розвиток фізичної витривалості, поряд з якою підготовка курсантів повинна забезпечувати одночасний розвиток сили швидкості, спритності, а на їх «базі» – формування емоційної стійкості та професійно важливих фізичних якостей і рухових навичок. Недостатній рівень розвитку зазначених якостей може призвести до надмірного навантаження організму в ситуаціях, що вимагає їх прояву. Для курсантів із високим рівнем фізичної витривалості такі навантаження менш небезпечні. Вони мають більшу стійкість до несприятливих змін в організмі, а також можливості їх компенсації.

Аналіз літературних джерел визначив, що в військових вищих навчальних закладах більше приділяють увагу розвитку саме витривалості в порівнянні з військовими ліцями в 10–11 класах, де переважна кількість вправ націлена на розвиток сили та відсутня поетапність у розвитку витривалості. Дослідження у військових вищих навчальних закладах стану фізичної підготовленості підтверджують те, що насамперед розвиток витривалості є запорукою високих результатів фізичної підготовленості та основою для успішного ведення бойових дій військовослужбовців.

Перспективою подальших досліджень вбачаємо розробку спеціальної програми розвитку витривалості у юнаків, які навчаються у військових ліцях.

УДК 796.012-053.6

Мельниченко О. О.¹, Чухланцева Н. В.²

¹ студ. гр. УФКС - 121с ЗНТУ

² канд. наук з фіз. вих. доц. ЗНТУ

РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЮНАКІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю обґрунтування та пошуком методик підвищення рівня рухової підготовленості та створення оптимальних умов для зміцнення здоров'я засобами фізичної культури і спорту, подальшого вдосконалення фізичної підготовки старшокласників загальноосвітніх шкіл. Вивчення особливостей фізичного розвитку старшокласників є актуальним, оскільки в цьому віці відбувається формування особистості юнаків, їх перехід у доросле життя, а також відбувається вибір майбутньої професійної діяльності.

Проблема розвитку рухових здібностей у школярів цікавить багатьох спеціалістів в області фізичної культури та спорту (Круцевич Т. Ю., 2005; Шиян Б. М., 2003; Шамардіна Г. М., 2003). Так науковцями відзначається, що якість вирішення завдань фізичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах значною мірою залежить від реалізації на заняттях диференційованого й індивідуального підходів з підвищення рухової підготовленості (Вишневський В. А., 2002; Глазирін І. Д., 2003).

Метою дослідження було вивчити стан дослідження проблеми на основі аналізу науково-методичних джерел, а також визначити існуючий стан фізичного здоров'я юнаків-школярів 15–17 років.

Для вирішення поставлених завдань використовувалися наступні методи дослідження: вивчення та узагальнення літературних джерел; педагогічні спостереження; педагогічне тестування, методи математичної статистики.

Встановлено, що фізичні якості у старших школярів розвиваються гетерохронно, а кожна з них має свої чутливі періоди, знання яких дозволяє забезпечити успіх навчання і розвиток рухових здібностей хлопців старшого шкільного віку (Артюшенко А. О., 2005; Бальсевич В. К., 2000).

Л. П. Сергієнко (2001) вважає рухові здібності індивідуальними, генетично зумовленими в розвитку, якісними властивостями моторики, від розвитку яких залежить успіх у трудовій, фізкультурній і спортивній діяльності.

Особливості розвитку витривалості у учнів старших класів були висвітлені в наукових працях Круцевич Т. Ю. (2008), Гогіна О. В. (2001), Самокиша І. І., Босенко А. І. (2011), які відзначають, що звичний за змістом і інтенсивністю, монотонний урок з розвитку витривалості, перестає бути цікавим для учнів та не є чинником, що викликає позитивні зміни в організмі старшокласників.

Особливості розвитку силових здібностей учнів старших класів були висвітлені в працях Гурман Л. Д. (2013), Бальсевич В. К (2009), Воробйов М. І (2006), які відзначають, що силові здібності проявляються не самі по собі, а через якусь рухову діяльність. При цьому вплив на прояв силових здібностей надають різні чинники, внесок яких у кожному конкретному випадку змінюється в залежності від конкретних рухових дій та умов їх здійснення, виду силових здібностей, вікових, статевих та індивідуальних особливостей людини.

Рівень здоров'я старшокласників ми визначали за методикою Апанасенко Г. Л. (2007). В основу методики кількісної експрес-оцінки рівня фізичного (соматичного) здоров'я покладені показники: життєвого індексу (характеризує систему дихання), силового індексу (характеризує силу скелетної мускулатури), індексу Робінсона (характеризує економічність роботи серцево-судинної системи), індексу Руф'є (характеризує фізичну роботоздатність).

Під час дослідження були визначені показники рівня фізичного здоров'я дітей старшого шкільного віку. Експрес-оцінка рівня фізичного здоров'я старшокласників дозволяє зробити висновок, що 45% хлопців 16 - 17 років ($n=36$) мають рівень соматичного здоров'я нижче за середній. Низький рівень здоров'я мають хлопці 16–17 років 40,62% ($n=36$). Лише 11,88% ($n=36$) старшокласників мають вище середнього і 7,5% ($n=36$) високий рівень здоров'я.

Отже, доцільно підвищувати рівень рухової активності старшокласників, що в свою чергу передбачає залучення їх до різних форм фізкультурно-оздоровчої роботи, а саме ранкової гігієнічної гімнастики, прогулянок на свіжому повітрі, самостійних занять фізичною культурою та ін., що і буде запорукою гарного та міцного здоров'я. Оптимізація фізичного виховання у загальноосвітній школі передбачає таку організацію навчального процесу, при якій вибір засобів, прийомів, методів, форм і темпу навчання враховує особливості рухової і функціональної підготовленості учнів, рівень їх фізичного розвитку та стану здоров'я.

УДК 796

Насадюк О. В.¹, Буренко М. С.²

¹ студ. гр. УФКС - ІІІм ЗНТУ

² канд. пед. наук, доц. ЗНТУ

ФІЗИЧНИЙ СТАН ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У дітей віком 7–8 років закінчується перший період «витяжіння» і починається період «округлення». При дещо сповільнених темпах приросту довжини тіла, збільшується його вага. Інтенсивно йде процес розвитку кісткової системи. Завершується формування кривизни хребта. Однак аж до

старшого шкільного віку хребет ще податливий, нестійкий, особливо в грудному відділі. Щорічні прибавки в вазі у дітей 7–8 років складають приблизно 1,5–3,5 кг; довжина тіла збільшується на 3–4 см, окружність грудної клітини – в середньому на 1,5–2 см.

Вік 6–7 років є критичним періодом в житті дитини, в якому закінчується становлення більшості фізіологічних функцій, в результаті чого дитина володіє достатніми фізичними даними для навчання в школі. Проте це є «стресом» для дитини, тому що відбувається зміна режиму його життя, що не може не відбитися на його здоров'ї. В той же час цей період є найбільш сприятливим для закладання практично всіх фізичних якостей. Продовжуються подальший розвиток та удосконалення рухів; дитина оволодіває все більш складними руховими актами. В цьому віці діти легко виконують рухи за участю великих м'язових груп і з великою амплітудою, однак відчувають важкість при виконанні точних та з малою амплітудою рухів.

Швидко розвивається м'язова система. До 9 років інтегральний показник відносної сили основних м'язових груп у дітей досягає приблизно 80% можливого збільшення. Особливо інтенсивно розвиваються м'язові групи, що забезпечують вертикальне положення і ходіння. Треба мати на увазі, що нервово-м'язовий апарат дітей в цьому віці ще недосконалий. Загальна вага м'язів у дітей молодшого шкільного віку часто не досягає і 1/3 ваги тіла, тоді як у дорослих вона складає майже половину ваги тіла. Сама м'язова тканина у дітей в цей час ще значно відрізняється від м'язової тканини дорослої людини. В ній недостатньо білкових і жирових речовин, багато води. Лабільність нервово-м'язової системи досягає норми дорослої людини вже у віці 8–10 років. В розвитку м'язів спостерігається гетерохронізм: одні м'язи в своєму розвитку випереджають інші. В цей період глибокі м'язи спини, що забезпечують позу, відстають в своєму розвитку. Це утворює передумови для порушення постави дітей, тому що хребет в цьому віці відрізняється великою гнучкістю та нестійкістю основних вигинів – грудного та поперекового. Грудний вигин повністю формується до 7 року життя, а поперековий – до 12-го. Еластичний зв'язковий апарат, товсті міжхребетні диски та слабко розвинені м'язи спини сприяють деформації хребта. Неправильне сидіння за партою, носіння ваги в одній руці, наявність осередків хронічної інфекції, що знижує загальний життєвий тонус, можуть викликати розвиток порушень постави, плоскостопість та ін., що в свою чергу відбивається на стані здоров'я дитини. В цілому скелет дітей молодшого шкільного віку високо еластичний, тому порушення гігієнічних правил може привести до його деформації.

Розвиток серцево-судинної системи у школярів молодшого шкільного віку проходить відносно рівномірно. Значна частота серцевих скорочень (у восьмирічних 90–92 удари в 1 хв.), отже, і більш швидкий кровообіг добре

забезпечує тканини необхідними речовинами. Це сприяє відносно високому рівню працездатності.

Зріст і формування організму, ефективність його взаємодії із зовнішнім середовищем багато в чому залежить від розвитку нервової системи, і головним чином, її ведучого відділу – кори великих півкуль головного мозку.

В останні роки все частіше йде мова про фізичний стан організму не тільки як про абстрагований соціальний феномен, але і як про властивість особистості. В системі фізичного виховання акцентуються його механізми і ефекти впливу на розумовий розвиток та розширення пізнавальної інформативності, удосконалення почуттів і соціальної поведінки, моральності й духовності.

Фізичний розвиток і здоров'я дитини необхідно розглядати у взаємозв'язку з інтелектуальною та соціальною активністю, формуванням його особистості та індивідуальності.

Учні початкових класів характеризуються потребою в пізнанні самих себе, потребою мати більш достовірну уяву про себе, яка тісно пов'язана з самооцінкою.

УДК 796.015-053.5(1-2)

Роботягов А. В.¹, Порада О. В.²

¹ студ. гр. УФКС - 121с ЗНТУ

² старш. викл. ЗНТУ

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ УЧНІВ СІЛЬСЬКИХ И МІСЬКИХ ШКІЛ

Актуальність теми. Фізичне виховання – невід'ємна частина національної культури Українського народу. Одне з головних завдань фізичного виховання школярів – зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичного розвитку й підготовленості. Нажаль, розумове перевантаження, гіподинамія, комп'ютеризація, екологічна проблема – все це призводить до того, що дуже різко падає рівень здоров'я та фізичної підготовленості дітей.

Останнім часом, в країні, разом із погіршенням стану здоров'я, спостерігається і зниження рівня фізичної підготовленості школярів. Внаслідок цього ведуться пошуки нових шляхів для поліпшення здоров'я і фізичної підготовленості дітей через уроки фізичної культури в школі. Інтенсивні розробки сучасних педагогічних технологій з фізичного виховання підростаючого покоління ведуться не тільки в Україні, але і в інших країнах світу. Ряд дослідників займалися питаннями фізичної підготовленості учнів молодшого шкільного віку (Кашуба В. О. (2010), Віндюк А. В. (2002)

В даний час в практиці роботи з молодшими школярами склалися і широко застосовуються урочні, позаурочні, позашкільні та індивідуальні форми занять фізичними вправами. Вони спрямовані на вирішення таких завдань:

- зміцнення здоров'я;
- сприяння правильному фізичному розвитку і загартовуванню школярів;
- формування і впровадження в школярів природних рухових навичок і вмінь;
- сприяння вихованню рухових якостей, формування правильної постави;
- виховання морально-вольових якостей;
- формування навиків культури поведінки;
- привиття учням гігієнічних знань і навичок;
- виховання в учнів стійкого інтересу і звички до систематичних занять фізичною культурою і спортом (Гнітецький Л. В. (2000))

Проблемами розвитку фізичних якостей учнів початкових класів загальноосвітньої школи займалися багато науковців. Так, зокрема, Присяжнюк С. І. (2001) експериментально обґрунтував доцільність і ефективність включення вправ помірної інтенсивності для розвитку сили і витривалості в межах двох уроків на тиждень. Проте залишається незрозумілим, яким чином досліднику вдалось реалізувати вимогу нашарування позитивних зрушень від попереднього навантаження на наступне, адже інтервал відпочинку, згідно адаптаційних закономірностей, між тренувальними заняттями надто великий. Окрім цього ми тут не можемо прослідкувати чіткої тенденції всебічності впливу на організм.

Метою дослідження було порівняти фізичний розвиток, підготовленість і працездатність міських і сільських дітей молодшого шкільного віку і пояснити достовірні розбіжності в отриманих результатах.

Завдання дослідження:

1. Вивчити особливості фізичного розвитку міських і сільських школярів.
2. Дослідити фізичну підготовленість учнів початкових класів.
3. Оцінити фізичну працездатність і функціональні можливості молодших школярів.

Для вирішення завдань, поставлених у роботі, було використано наступні методи дослідження: аналізу літературних джерел по темі роботи, педагогічні спостереження; педагогічний експеримент; методи математичної опрацювання результатів дослідження.

Для проведення педагогічного експерименту, що здійснювався у кілька етапів, досліджувані були розділені на контрольні та експериментальні групи.

МЕТОДИКА КОЛОВОГО ТРЕНУВАННЯ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми дослідження. Останнім часом в практиці шкільного фізичного виховання центральне місце займають проблеми, пов'язані зі зниженням активності школярів у навчальній діяльності, уповільненням їх фізичного і психічного розвитку, погіршенням здоров'я учнів, а також з низьким рівнем їх мотивації до навчання, необхідної для наполегливої, систематичної навчальної роботи. Тільки позитивне ставлення до навчання може забезпечити повноцінне засвоєння навчального матеріалу.

Одною з організаційно-методичних форм, що в останні роки набула широкого використання в фізичному вихованні та спорті, це метод колового тренування. Він виник як організаційно-методичний метод виконання фізичних вправ, спрямований на комплексний розвиток рухових якостей людей. Методи і принципи кругового тренування були описані в працях багатьох авторів: М. Шоліха, вітчизняних вчених Л. Геркана, Х. Муртазіна і М. Пейсахов, Р. Хачатурова, В. Чунін.

Півтори тисячі вправ, згрупованих за принципом розвитку фізичних якостей: швидкості, сили, спритності, гнучкості, витривалості були запропоновані І. А. Гуревичем. Для підвищення моторної щільності навчально-тренувальних занять Гуревич запропонував ввести в них елементи або цілі комплекси колового тренування.

Колове тренування в порівнянні з іншими методами більш повно дозволяє реалізувати освітню спрямованість уроку в поєднанні з високою моторною щільністю і служить ефективним способом в комплексному розвитку фізичних якостей. Крім того, включення до відповідного комплекс різноманітних за своєю формою і структурі гімнастичних вправ сприяє формуванню у школярів інтересу до уроків фізичної культури.

Мета дослідження – вивчити переваги застосування кругового тренування на уроках фізичної культури з учнями старших класів.

Для досягнення поставленої мети вирішувалися наступні завдання:

- 1) розглянути на підставі літературних джерел анатомо-фізіологічні та психологічні особливості дітей старшого шкільного віку;
- 2) проаналізувати колове тренування як засіб розвитку фізичних якостей у школярів старшого віку на підставі дослідження;

3) Розглянути колове тренування і його застосування на уроках фізичної культури з учнями старших класів

Об'єкт дослідження: колове тренування на уроках фізичної культури з учнями старших класів.

Предмет дослідження: методика використання методів колового тренування на уроках фізичної культури з учнями старших класів.

Практична значимість роботи полягає в тому, що результати нашого дослідження можуть бути використані вчителями фізичного виховання.

Висновки з даного дослідження.

1. Вивчення наукової літератури і аналіз практичного застосування колового тренування встановило, що методика колового тренування забезпечує високу моторну щільність заняття й емоційний стан дітей, дає змогу виконати великий обсяг вправ, одержати значне навантаження і підвищити рівень фізичної підготовки.

2. На сучасному етапі фітнес-індустрії колове тренування, перш за все, направлене на розвиток сили і її компонентів

3. Проведені дослідження свідчать про те, що показники фізичної підготовленості досліджуваних груп (експериментальної і контрольної) до занять методом колового тренування мали відносно невисокий рівень. Після шестимісячного тренування даним методом – рівень значно зріс. Результати дослідження виявились достовірними.

4. Під час занять із застосуванням методу колового тренування формуються навички самостійного виконання вправ та вміння здійснювати самоконтроль за рухами й фізичним навантаженням.

5. Проведення досліджень в обраному напрямку залишається досі актуальним.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Перспективою подальших досліджень є отримані дані досліджень, які свідчать про те, що проведення спортивних занять методом колового тренування в розвиваючому режимі істотно підвищує рівень фізичної підготовленості випробуваних.

Крім того, проведення тренування коловим методом в певному пульсовому режимі дозволяє всім особам, які займаються фізичними вправами отримати індивідуально однакове функціональне навантаження, незалежно від їх рівня фізичної підготовленості в даний момент. У той же час проведення кругового тренування в певному пульсовому режимі дозволяє тренеру і його підопічним стежити за темпами загальної працездатності протягом усього періоду занять.

СЕКЦІЯ «НОВІТНІ І ТРАДИЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ФІЗИЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ»

УДК 615.262:613.49

Присяжнюк О. А.¹, Толкачова О. В.²

¹ канд. хім. наук, доц. ЗНТУ

² канд. наук з фіз. вих. та спорту, доц. ЗНТУ

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ МАЛОІНВАЗИВНОЇ КАРБОКСИТЕРАПІЇ В КОСМЕТИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Старіння організму, як і старіння шкіри є неминучим процесом. Він починається з народження і сильно прискорюється після того як людина досягає певного віку. Вікові або інволюційно-дистрофічні зміни шкіри на даний час розглядаються як накопичення змін в клітинах та тканинах під впливом порушень регуляторних механізмів. На зовнішнє старіння шкіри впливають різноманітні екзогенні чинники: вони або поглиблюють ці зміни (УФО, холод, вітер, механічні пошкодження, токсичні речовини та ін.); або сповільнюють ці процеси і нівелюють шкідливий зовнішній вплив (грамотний косметичний догляд, з використанням anti-age технологій). Інволюційно-дистрофічні зміни шкіри обумовлені фізіологічними порушеннями нейроендокринних механізмів. Враховуючи системний характер змін, косметологи створюють технології та методики які дозволяють уповільнити або призупинити процеси фізіологічного старіння шкіри.

Серед таких досягнень неінвазивна карбокситерапія – унікальна терапевтична система відновлення внутрішньоклітинного метаболізму і життєво важливих функцій клітин шкіри, яка базується на глибокому трансдермальному введенні молекулярного діоксиду вуглецю високої концентрації та інших активних компонентів.

Підвищена концентрація діоксиду вуглецю в тканинах призводить до збільшення поглинання тканинами кисню з крові. Даний механізм був відкритий ще на початку минулого століття датським фізіологом Х. Бором, тому носить назву ефект Бора. Під дією високої температури, високої концентрації діоксиду вуглецю, який зміщує рН крові в кислу сторону, гемоглобін легше ніж зазвичай вивільняє кисень, який поступає в мітохондрії клітин навколишніх тканин.

Наситити клітини шкіри киснем – досить складне завдання. Кисеньвмісна косметика не завжди справляється з ним. А завдяки карбокситерапії настає потенціювання власних резервів організму.

Лікувальна дія вуглекислого газу полягає в наступному:

- дилатація кровоносних судин (тренер судин). Діоксид вуглецю – вазодилатор, який розширює просвіт судин шкіри, тонізує м'язи судинної стінки, нормалізує трофіку кровоносних судин, підвищує приток крові до шкіри, активізує клітинний метаболізм;

- відновлення текучості крові. Діоксид вуглецю покращує (місцево) реологічні показники крові;

- протизапальна дія. Діоксид вуглецю сприяє швидкому вивільненню елементів западіння та мінімізує рубці після акне;

- регенерація та відновлення. Діоксид вуглецю сприяє активізації клітинного метаболізму і мікроциркуляції, сприяє посиленню синтезу компонентів міжклітинного матриксу, фібронектину, гіалуронової кислоти, амінокислот і полісахаридних комплексів, стимулює неокולהгенез;

- антиоксидантний захист клітин. Покращення метаболізму призводить до запобігання спонтанного перекисного окислення ліпідів, сприяє підвищенню клітинного імунітету, проявляє антистресові властивості.

Для проведення карбокситерапії була використана Intense Carboxy System фірми «Medicare Professional» (Німеччина), що має вигляд оригінальної косметичної маски. Діючою речовиною маски є діоксид вуглецю, який утворюється в результаті змішування активних компонентів маски – гранул і гелю.

Процедура забезпечує наступні ефекти: ліфтинг і розгладжування зморшок; омолодження, покращення текстури і еластичності шкіри; покращення лімфодренажу, зменшення набряків; нормалізація салоутворення; зняття ознак запалення; вибілювання та вирівнювання тону шкіри; глибоке зволоження і реструктуризація шкіри.

Основними показаннями до використання карбокситерапії в косметологічній практиці є:

- лікування рубців після операцій, акне и розтяжок;

- відновлення шкіри після пошкоджуючих косметичних процедур (скраби, пілінги);

- акне, постакне, розацеа;

- купероз, судинні зміни;

- набряклість, «мішки» під очима;

- нерівний, сірий колір обличчя та ін.

Процедура має мало протипоказань, безпечна, універсальна для всіх вікових груп, може виконуватись як самостійно, так і разом з апаратними методиками.

Таким чином, карбокситерапія є ефективною для клієнтів клінік естетичної медицини, які не переносять інвазій, або для тих клієнтів, які використовують ін'єкційні процедури, але потребують додаткового результативного догляду за шкірою.

УДК 378.147.338.001.76

Мирна А. І.¹, Романова Т. А.², Сидорин В. О.³

¹ канд. мед. наук, доц. ЗНТУ

² старш. викл. ЗНТУ

³ викл. ЗНТУ

РОЛЬ ФЕСТИВАЛЮ МАСАЖУ У ФОРМУВАННІ МОТИВАЦІЇ ТА ЗДОБУТТЯ СТУДЕНТАМИ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Реорганізація системи вищої освіти відповідно до європейських вимог за наказом Міністерства освіти і науки України відбувалась у 2004 році у ВНЗ III–IV рівня акредитації. Згідно з цим наказом було поставлено завдання переробити відповідним чином навчальні програми і плани з ключових питань Болонського процесу.

Головна мета Болонського процесу – це консолідація зусиль наукової та освітянської громадськості для істотного підвищення конкурентоспроможності європейської системи науки і вищої освіти, об'єднання національних систем освіти і науки в європейський простір з єдиними вимогами, критеріями і стандартами. Входження у Болонський простір є для українського суспільства важливим та необхідним через потребу вирішити проблеми визнання українських дипломів за кордоном і підвищення ефективності та якості освіти.

В стратегії і тактиці розвитку фізичної реабілітації в Україні в контексті Болонського процесу велика увага надається впровадженню навчальної технології в системі ECTS (Європейська кредитно – трансферна система), яка є умовною одиницею виміру навчального навантаження та одиницею його застосування студентом. ECTS – це наріжний камінь реорганізації навчальних планів і програм.

Залікова одиниця ECTS містить усі види робіт студента і аудиторну, самостійну підготовку до підсумкового контролю, участь і доповіді у конференціях, олімпіадах, наукової роботи кафедри, написання статей і ін.

Головною загальною тенденцією у розподілі годин навчального навантаження є значне збільшення самостійної роботи студентів, але під контролем викладача. Студент у ці навчальні години повинен навчитися за допомогою викладача застосовувати свої набуті теоретичні знання з дисципліни у вирішенні практичних завдань, а саме вміти проводити дослідження тих чи інших фізіологічних функцій, проаналізувати отримані результати, обґрунтувати та зробити висновки, скласти план фізичної реабілітації хворого.

Для поліпшення якості підготовки студентів з фізичної реабілітації конче необхідний перехід від пасивних до активних форм навчання.

Кафедра фізичної реабілітації Запорізького національного технічного університету (ЗНТУ) з 2012 року проводить Всеукраїнський фестиваль масажу і чемпіонат масажистів за «Кубок майстра». У фестивалі, який проходив на базі ЗНТУ, проймали участь провідні спеціалісти України з лікувального масажу і фізичної реабілітації, а такої програми фестивалю проводились майстер класи ведучих спеціалістів з масажу. У змаганнях приймали участь студенти 4 і 5 курсів зі спеціальності фізична реабілітація ЗНТУ, а також студенти інших вузів України. Відбір студентів проводився на практичних заняттях з масажу до проведення фестивалю, який забезпечив об'єктивну і якісну оцінку за допомогою змагань у групах.

Як показали наші дослідження у студентів значно виріс інтерес і мотивація, до оволодіння методиками масажу, значно покращились успішність та активність студентів на виробничій практиці у лікувальних закладах і оздоровчих центрах. По закінченню навчання кращі студенти були працевлаштовані по спеціальності.

Таким чином, для забезпечення високої ефективності самостійної роботи студентів необхідний перехід від пасивних до активних форм навчання з впровадженням сучасних методик фізичної реабілітації. Висока ефективність виробничої практики у лікувальних закладах. Запоріжжя забезпечує якісну підготовку спеціалістів з фізичної реабілітації.

УДК 616.12-009.72-085

Мирна А. І.¹, Мирний С. П.², Фетісова В. В.¹

¹ канд. мед. наук, доц. ЗНТУ

² канд. мед. наук, викл. ЗДМУ

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РЕАБІЛІТАЦІЇ ХВОРИХ НА ІШЕМІЧНУ ХВОРОБУ СЕРЦЯ ПІСЛЯ ПЕРЕНЕСЕНОГО ІНФАРКТУ МІОКАРДА.

Інфаркт міокарда – найважча форма ішемічної хвороби серця, що пов'язано з утворенням вогнища смертвіння в серцевому м'язі внаслідок не достатності його кровопостачання.

Причиною цього може бути спазм або тромбоз атеросклеротично-змінених коронарних артерій, недостатність колатерального кровообігу серця. Розвиткові інфаркту сприяють чинники ризику, стенокардія.

Під час лікарняного етапу реабілітації застосовують чотири програми фізичної реабілітації: 3-тижневі при дрібновогневому інфаркті міокарда, 4-тижневі-великовогнищевому, 5-тижневі – трансмуральному і індивідуальна –

при інфарктах з ускладненнями; призначають ЛФК, лікувальний масаж, фізіотерапію, праце терапію.

Лікувальна фізична культура в формі лікувальної гімнастики призначається у суворо постільному режимі на 2–4-ту добу хвороби за відсутності протипоказань і стабілізації показників серцево-судинної системи.

Постільний режим. Передбачено розширення активності хворого і перехід в положення сидячи. До завдань ЛФК задається стимуляція екстракардіальних чинників кровообігу, підготовка і адаптація серцево-судинної системи до положення сидячи, навчання елементів самообслуговування. ЛФК застосовують у форму лікувальної і ранкової гігієнічної гімнастики 2–3 рази на добу.

У напівпустельному режимі основними завданнями ЛФК є: підготовка і адаптація серцево-судинної системи до положення стоячи і ходьби. Форми ЛФК доповнюються лікувальною ходьбою. Тривалість заняття зростають до 20–25 хвилин.

У вільному режимі ЛФК спрямована на адаптацію серцево-судинної системи до поступового збільшення фізичних навантажень.

У вільному режимі ЛФК спрямовано на адаптацію серцево-судинної системи до поступового збільшення серцевих навантажень, подолання розширення рухової активності, навчання ходьби на сходах, підготовку побутових навантажень.

Використовують такі форми ЛФК: Лікувальну і ранкову гігієнічну гімнастику, самостійні заняття 4–5 разів на день, лікувальну ходьбу.

Лікувальний масаж показаний за таких умов, що і ЛФК. Фізіотерапія призначається через 3–4 тижні після інфаркту для нормалізації діяльності ЦНС, покращення коронарного кровообігу та обмінних процесів в міокарді, усунення гіпоксії. Використовують електросон, електрофорез лікарняних речовин, оксигенотерапію.

Працетерапія може використовуватись як загальнозміцнююча у напівпостільному режимі. Її мета – відволікання хворого від думок про тяжку хворобу, своє майбутнє, підняття нервово – психічного тону. Використовують трудові процеси по самообслуговуванню, плетіння, в'язання, деякі картонажні роботи.

Повсякденний контроль за фізичним навантаженням ф його дозування у заняттях з ЛФК у хворих після перенесеного інфаркту міокарда є оптимальним і дозволяють уникнути ускладнень.

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ПОРОГУ АНАЕРОБНОГО ОБМІНУ У ДІВЧАТ, ЩО НАВЧАЮТЬСЯ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ»

На сьогоднішній день велику роль відіграє підготовка спеціалістів з фізичної реабілітації. Для того, щоб правильно лікувати хворого тим чи іншим засобом фізичної реабілітації, фахівець має доволіно володіти методиками та мати високі показники фізичного здоров'я задля реалізації намічених програм відновлення хворих.

Для більш чіткого розподілу на спеціалізації було вирішено провести дослідження рівня порогу анаеробного обміну. Це дозволить виявити схильність до того чи іншого виду реабілітаційної діяльності.

Поріг анаеробного обміну являє собою рівень напруги, при якому метаболізм змінює кисневу форму на безкисневу. Через це починає збільшуватися кількість лактату, а організм не має змоги ефективно його утилізувати.

Як відомо, для занять циклічними видами оздоровчих тренувань та занять на більш пізніх етапах реабілітації фахівець має володіти вищим рівнем порогу анаеробного обміну, оскільки заняття тривають більший проміжок часу та вимагають від реабілітолога високого рівня витривалості, не слід виключати можливість роботи фахівця з фізичної реабілітації в умовах високогір'я.

Для дослідження було обрано спрощений варіант тесту Конконі, який засновано на вимірюванні частоти серцевих скорочень під час постійного збільшення темпу бігу.

Побудувавши графіки оцінки тесту, було виявлено такі результати:

- 12% дівчат мають низький або дуже низький показник ПАНО. Точка нахилу в середньому знаходиться на позначці 132 уд/хв. У більшості досліджуваних графік мав нахил вліво. Цим дівчатам рекомендовано обрати спеціальність «естетична реабілітація»;

- 31% – має середній показник. Точка нахилу знаходиться на позначці 154 уд/хв. Можна рекомендувати займатися з хворими на поліклінічному етапі реабілітації;

- 57% досліджуваних мають високий показник порогу анаеробного обміну. Точка нахилу знаходиться на відмітці 170 уд/хв. Цій групі можна обрати роботу на санаторному або диспансерному етапі, обрати проведення занять з оздоровчого тренування, індивідуального відновлення пацієнтів.

Показник ПАНО дає змогу оцінити зміну рівня витривалості організму, його реакцію на фізичне навантаження, раціональність побудови підготовки для майбутнього трудового процесу. Також важливим моментом є можливість свідомо (суб'єктивно) визначати момент зміни форми метаболізму не лише фахівця з фізичної реабілітації (що дозволить йому керувати власним робочим днем), а й хворого під час відновлення здоров'я (що дає змогу вносити зміни у програму відновлення для більш ефективного використання часу занять).

УДК 371.7

Сардак О. О.

старш. викл. ЗНТУ

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТРАДИЦІЙНОЇ ХАТХА-ЙОГИ ДЛЯ ПОЛІПШЕННЯ ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ, ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ КАРАТЕ

Одним з основних критеріїв здоров'я є фізична підготовленість людини. Однак в останні роки спостерігається різке погіршення фізичної підготовленості школярів.

Серед інноваційних методів поліпшення здоров'я і фізичного стану дітей та молоді хатха-йога, на думку автора, може зайняти одне з лідируючих місць. Потенціал йоги, як «інструменту» для лікування недуг практично безмежний. Цей факт підтверджений науковими дослідженнями і особистим досвідом тисяч людей. Саме тому її популярність з кожним роком збільшується в рази.

У перекладі з санскриту «ха» означає сонце, а «тха» – місяць. Хатха-йога – це вправи, спрямовані на гармонізацію потоків (почуттів, думок, бажань, енергій) в тілі до тих пір, поки вони не досягнуть ідеального рівноваги – поки свідомість не підніметься на рівень надсвідомості. Даний вид йоги – ефективний метод, який сприяє гармонійному і здорового способу життя, наповнює практикуючого дивовижними духовними відчуттями і переживаннями, формуючи при цьому фізичну дисципліну тіла.

Заняття хатха-йогою включає в себе як фізичні вправи, так і техніки пранаями – спеціальні дихальні вправи, які впливають на фізіологічну складову людини за допомогою зміни концентрації кисню і вуглекислого газу, а також на емоційну складову, впливаючи на неї через систему психосоматичних відповідей за допомогою специфічних типів дихання.

Поряд з диханням, слід звернути увагу на медитацію. Медитація – це складний нейрокогнітивний процес, який змінює біоелектричну активність, стан центральної і вегетативної нервової системи людини, що відповідно

відображається на психічному рівні. Регулярні медитації формують інший характер фізіологічного функціонування людини. У тих, хто регулярно практикує медитацію, знижуються прояви невротизма, психотизма, депресивності і особистісної тривожності. Людина стає психоемоційно стабільною особистістю.

В ході теоретичного дослідження було розроблено комплекс вправ для підвищення рівня фізичного здоров'я і профілактики порушень постави у підлітків, які займаються традиційним карате. Комплекс включає блок статичних вправ системи хатха-його, блок дихальних вправ і медитацію.

У блок статичних вправ увійшли наступні асани:

Поза з переплетеними ногами. Сидячи на підлозі, зігнути ліву ногу, ліву п'яту розташувати біля правого стегна. Права нога переноситься через ліве стегно і ставиться на підлогу. Руки зчіплюються під правим коліном. Спину і голову тримати прямий. Витримати позу 30 с. Виконати вправу в іншу сторону.

Поза «Лука». Ляжте на живіт, ноги тримайте вкупі. Зігніть ноги в колінах і вхопіться за щиколотки. Руки тримайте випрямленими. Ноги і стопи тримати разом. Повільно піднімайте гомілки, відриваючи їх від стегон. Прогнутися назад так, щоб лише живіт стосувався підлоги. Дивіться вгору. Утримати позу 20 с. Завершивши вправу, повільно опуститися в початкове положення.

Поза «Сарани». Ляжте на живіт, ноги тримайте вкупі. Руки покладіть під тулуб долонями вгору, не схрещуючи їх і не згинаючи в ліктях. Не згинаючи колін, підніміть обидві стопи на 40–80 см. Від підлоги. Залишайтеся в цьому положенні 20 с. Після цього повільно опустите ноги на підлогу.

Поза нахилу вперед сидячи. Ляжте на спину, ноги тримайте вкупі. Повільно сідайте, нахиліться вперед якнайнижче і вхопіться за ноги. Опустіть голову до колін і розслабтеся в цьому положенні. Утримати позу 20 с. Виходячи з пози, сядьте прямо, а потім, опустіть спину на підлогу.

Тренування м'язів рук. Завести одну руку за спину, ліктем вниз, тильною стороною долоні до спини. Долоню підняти якомога вище до лопаток. Іншу руку підняти і також завести за спину ліктем вгору. З'єднати пальці рук в замок. У позі перебувати до 30 с. Потім поміняти положення рук і витримати позу такий же час.

Поза дерева. Встаньте на праву ногу, поклавши щиколотку лівої стопи біля основи правого стегна, або помістіть підшву лівої ноги на внутрішній поверхні правого стегна. Розведіть руки в сторони. Лікті не згинайте. Утримати цю позу 30 с. Повільно виходите з пози і повторіть вправу на іншій нозі.

Всі вправи виконуються послідовно, одна за одною і повторюються по три рази. На виконання комплексу відводилося близько 20 хв.

Дихальні вправи виконуються після статичних поз системи хатха-його, в положенні сидячи на п'ятках і протягом приблизно 10 хв. Після цього рекомендована медитативна практика 3–5 хвилин.

УДК: 612.12-008.331.1:615.825:613.99

Єрмолаєва А. В.¹, Порада О. В.¹, Бурка О. М.²

¹ старш. викл. ЗНТУ

² викл. ЗНТУ

КОМПЛЕКСНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПРИ АРТЕРІАЛЬНІЙ ГІПЕРТЕНЗІЇ У ЖІНОК

За даними World Health Organization, Україна посідає одне з перших місць серед країн Європи за рівнем загальної смертності від хвороб системи кровообігу та одне з останніх за середньою тривалістю життя. Серед серцево-судинних захворювань найбільш поширеною є артеріальна гіпертензія (АГ), яка реєструється сьогодні у кожній четвертій жінки перименопаузального періоду.

Вікова перебудова регуляторних механізмів, нейропсихічне перенапруження, емоційний стрес, шкідливі звички, гіперхолестеринемія та ін. є провідними чинниками ризику розвитку та прогресуванню данної хвороби.

Експертами IAG встановлено що у хворих на артеріальну гіпертензію прогноз залежить більшою мірою від наявності супутніх факторів ризику, ступіня залучення в процес органів-мішеней та наявності асоційованих клінічних станів, ніж від рівня артеріального тиску (АТ), у зв'язку з чим була введена стратифікація хворих в залежності від ступеня ризику.

Низький ризик відзначається при І ст. АГ коли немає чинників ризику, ураження органів-мішеней та серцево-судинних асоційованих захворювань. Середній – II–III ст. АГ; немає чинників ризику, ураження органів-мішеней та асоційованих захворювань; I–III ст. АГ; є один та більше чинник ризику, немає ураження органів-мішеней та асоційованих захворювань. Високий – I–III ст. АГ; є ураження органів-мішеней ± інші чинники ризику, немає асоційованих захворювань та дуже високий рівень – I–III ст. АГ; ± цукровий діабет ± інші чинники ризику та асоційовані захворювання.

Як свідчать провідні фахівці, основним критерієм для призначення медикаментозної терапії є приналежність до певної групи ризику, а не ступінь підвищення артеріального тиску. При високому ризику терапія починається негайно, при низькому та середньому їй повинна передувати немедикаментозна комплексна програма із застосуванням засобів фізичної реабілітації (ФР), спрямована на зниження артеріального тиску, тривалістю від 3 до 12 міс.

Серед засобів ФР доцільно використовувати лікувальну фізичну культуру (ЛФК), лікувальний масаж, апаратну фізіотерапію, лікувальне харчування та використання природних факторів.

ЛФК використовується у наступних формах: ранкова гігієнічна гімнастика, лікувальна гімнастика, дозована ходьба. Засоби апаратної фізіотерапії (електросон, гальванічний комір по Щербаку, УВЧ-терапія та ін.). Крім того, в комплексі ФР доцільно використовувати раціональну психотерапію, аутогенне тренування, м'язову релаксацію та лікувальний масаж за методикою Мошкова.

УДК: 611.018.5:612.125:615.841

Ковальова О. В.¹, Владимиров А. А.²

¹ старш. викл. ЗНТУ

² наук. консультант «AiMediq»

THERAPEUTIC MODULATED ELECTRIC CURRENT INFLUENCE ON BIOCHEMICAL BLOOD SERUM INDICES IN EXERCISE AND AT REST

Research materials and methods. 102 healthy 17–24 year olds participated in the trial. The trained population consisted of 33 men and 18 women. The subjects have been divided into 4 groups based on their sex and training level. The trial included two stages: at the first baseline functional condition was estimated in both groups; at the second functional condition reaction to repeated modulated electric current during physical activity was recorded at the end of the study. Blood serum tests have been made at rest on the first trial day, and 5 minutes after physical activity on the last. Exposure to MEC was carried out by the means of LEIT device paravertebrally as used in neurorehabilitation programs (e. g. for pain management). Biochemical indices (glucose, lactate dehydrogenase, pyruvic acid, creatine phosphokinase, lactic acid, creatinine, urea, aspartate aminotransferase and alanine aminotransferase) were measured by standard clinical methods.

Results. Analysis of blood serum biochemical indices in control and main groups of untrained young men both at rest and after repeated gradual physical activity has not revealed any deviations from the expected indices change, taking into account the subjects age, sex and reaction to physical activity applied. Biochemical indices in control groups of untrained and trained subjects at repeated usage of MEC after physical load also stayed within the range of standard values for physical activity levels applied.

Conclusions. There are no contraindications for the combined use of MEC neurostimulation and exercise therapy in complex neurorehabilitation programs. More detailed studies of MEC influence on the selected biochemical indices employing relevant patients groups rather than healthy volunteers only are required.

УДК 616.8.008-6:615.825

Бурсук М. В.¹, Мирна А. І.², Мирний С. П.³

¹ студ. гр. УФКС - 211м_ер ЗНТУ

² канд. мед. наук, доц. ЗНТУ

³ канд. мед. наук, викл. ЗДМУ

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДБРАННОГО КОМПЛЕКСУ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ХВОРИХ НА ВЕГЕТО-СУДИННУ ДИСТОНІЮ ПО ГІПОТОНІЧНОМУ ТИПУ

В наш час вегето-судинна дистонія (ВСД) являється актуальною проблемою зі здоров'ям для сучасного суспільства. Це захворювання є одним із найпоширеніших у світі, згідно статистичних даних ВООЗ страждають понад 80% населення планети. Постійні перевтоми, сильні емоційні потрясіння, стреси, конфліктні ситуації, відсутність режиму дня і безліч інших факторів, які присутні в житті сучасної людини, сприяють розвитку цього захворювання.

Вегето-судинна дистонія – це дисфункція автономної нервової системи у поєднанні з порушеннями серцево-судинної системи та дисбалансом інших внутрішніх процесів в організмі – кровообігу, травлення та теплообміну.

Проблема цієї хвороби полягає в тому, що вегетативна нервова система (ВНС) регулює роботу всіх внутрішніх органів. Виділяють два відділи ВНС: симпатичний і парасимпатичний, дисбаланс роботи яких призводить до розвитку вегето-судинної дистонії. У класифікації синдрому ВСД виділяють 3 типи ВСД: гіпертонічний, гіпотонічний і змішаний.

ВСД за гіпотонічним типом розвивається в результаті психологічної напруги, постійних стресів або підвищеної емоційності. Це пояснює частоту розвитку ВСД у дітей і жінок, майже до 90% всіх хворих, які страждають від дистонії.

Подальше вдосконалення знань з питань профілактики і лікування ВСД сприятиме поліпшенню якості життя та збільшенню його тривалості. Знання особливостей перебігу ВСД у дівчат дозволить покращити діагностику, лікування і профілактику даного захворювання.

Мета дослідження: оцінити ефективність впливу підбраного комплексу фізичної реабілітації хворих на ВСД за гіпотонічним типом.

Для досягнення мети нами були поставлені наступні завдання:

На основі літературних джерел проведи вивчення та систематизувати наукові дані за темою дослідження.

Підібрати інформативні методи дослідження морфо-функціональних показників стану організму хворих на ВСД.

Підібрати ефективні комплекси фізичної реабілітації хворих основної і контрольної групи.

Провести дослідження та оцінити ефективність комплексу методів реабілітації основної групи у порівнянні з комплексом контрольної групи.

Для виконання наукової роботи ми використовували наступні методи: аналіз літературних джерел, анкетування, анамнез, візуальний огляд, визначення частоти серцевих скорочень (ЧСС), артеріального тиску (АТ), життєвої ємкості легенів (ЖЕЛ), функціональні проби: Штанге, Генче, Руф'є та Мартине-Кушелевського; методи математичної статистики.

Дослідження проводиться на базі жіночого клубу «Фітнес River» протягом 3 місяців, у якому приймають участь дівчата хворі на ВСД за гіпотонічним типом віком від 18 до 22 років. Кількість досліджених – 24 дівчини, що були поділені на 2 групи: основну та контрольну. У контрольній групі використовується загальноприйнятий комплекс ЛФК, а у основній групі комплекс ЛФК спеціально розроблений нами, також застосовується масаж шийно-коміркової зони та фітотерапія. Запропонована нами програма ЛФК проводиться у спортивній залі на протязі 6 тижнів тричі на тиждень, тривалість кожного заняття 40 хвилин. Масаж використовується через день 10 процедур, на протязі 4 тижнів – фітотерапія. Після курсу занять ЛФК, масажу та фітотерапії очікується підвищення функціональних можливостей кардіореспіраторної системи та нормалізація діяльності ВНС.

Аналіз літературних джерел свідчить, що фізична реабілітація хворих на вегето-судинну дистонію є невід'ємною складовою відновлювального процесу та функціонування всіх систем організму. Багато літературних джерел присвячено етіології, патогенезу, клінічній характеристиці та добре окреслені загальні принципи засобів фізичної реабілітації хворих з даною нозологією.

Гіпотеза полягає у тому, що підібраний нами комплекс методів реабілітації підвищить функціональні можливості кардіореспіраторної системи та ВНС у хворих на ВСД за гіпотонічним типом.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВАДАМИ ЗОРУ

В даний час вважається остаточно доведеним, що короткозорість частіше виникає у осіб з відхиленнями в загальному стані здоров'я. За даними Т. С. Смирної (2003), серед дітей, які страждають на короткозорість, число практично здорових в два рази менше, ніж серед всієї групи обстежених школярів. У короткозорих дітей частіше, ніж у здорових, зустрічаються зміни опорно-рухового апарату – порушення постави, сколіоз, плоскостопість. Це пов'язано з неправильною позою при читанні, а також швидким стомленням м'язів шиї і спини. Порушення постави, в свою чергу, погіршує стан внутрішніх органів і систем, особливо дихальної і серцево-судинної.

Фізична культура, рухливі ігри на свіжому повітрі, спорт повинні зайняти важливе місце в комплексі заходів з профілактики короткозорості і її прогресування, оскільки фізичні вправи сприяють як загальному зміцненню організму і активізації його функцій, так і підвищенню працездатності очних м'язів, зміцненню склери ока. Вивчення впливу систематичних занять циклічними фізичними вправами (біг, плавання, ходьба на лижах) помірної інтенсивності в поєднанні з гімнастикою для очей показало, що у людей з короткозорістю середнього ступеня тяжкості не тільки підвищується загальна витривалість, але і значно поліпшується зір. Фізичні вправи сприятливо впливають на орган зору дітей. Так, було відзначено, що серед школярів у віці від 7 до 18 років, що займаються спортом, число осіб, які страждають на короткозорість, значно менше, ніж серед школярів, які не займаються спортом. За допомогою спеціальних досліджень, проведених Е. І. Лівадія (2003–2006), було встановлено, що зниження загальної рухової активності школярів при підвищеному зоровому навантаженні може сприяти розвитку короткозорості. На підставі проведених досліджень розроблена методика лікувальної фізкультури для школярів і дорослих, які страждають на короткозорість, і на практиці доведена її ефективність.

Метою дослідження є вивчення формування адаптаційних резервів організму дітей з короткозорістю 7–11 років в умовах застосування курсу лікувальної фізичної культури.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу науково-методичної літератури вивчити анатомо-фізіологічні особливості зорового аналізатора. Вивчити етіологію, патогенез, клінічну картину і діагностику короткозорості.

2. Вивчити особливості фізичного розвитку і функціонального стану дітей з короткозорістю в віці 7–11 років.

3. Підібрати методику лікувальної фізичної культури для даної категорії хворих дітей і оцінити її ефективність. Провести порівняльний аналіз морфо-функціональних показників і рівня адаптаційних резервів організму дітей з короткозорістю в контрольній та основній групах.

4. Оцінити вплив лікувальної фізичної культури на формування адаптаційних можливостей організму дітей з короткозорістю

Об'єкт дослідження: педагогічний процес та процес фізичної реабілітації спрямований на підвищення морфо-функціональних характеристик дітей які страждають короткозорістю.

Предмет дослідження: процес адаптації організму дітей, які страждають на короткозорість, до фізичних навантажень в період застосування курсу лікувальної фізичної культури.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці практичних рекомендацій щодо ефективних методів та прийомів фізичної реабілітації при різних зорових порушеннях у дітей молодшого шкільного віку.

Дослідження проводилось на базі офтальмологічної клініки «Візус». У дослідженні брали участь дівчата 7–11 років, які мали вади зору та вели малорухливий спосіб життя. Усі учасниці дослідження були розділені на контрольну та основну групи по 10 дівчат у кожній. У контрольній групі нами застосована шкільна програма з фізичної культури, а в основній групі – комплекс ЛФК.

Тривалість комплексу ЛФК в основній групі складатиме 6 місяців в офтальмологічній клініці, 3 рази у тиждень по 40 хвилин. Перед застосуванням підбраного комплексу ЛФК у всіх учасниць дослідження обстежені: показники зору, антропометричні дані (маса тіла, зріст), функціональний стан серцево-судинної системи (ЧСС, рівень артеріального тиску, індекс Руф'є); проведено анкетування психоемоційного стану дівчат 7–11 років. Після проведення дослідження вивчені показники зору, антропометричні дані контрольної та основної груп. Результати дослідження оброблені за допомогою методів математичної статистики. Ефективність запропонованого комплексу оцінюється на підставі динаміки кількісних даних при їх математичному аналізі та обробці. Ми припускаємо, що підібраний нами комплекс ЛФК більш ефективний для покращення зору, ніж заняття фізичною культурою за шкільною програмою.

УДК 616.12-009.72-085

Суховей В. Ю.¹, Мирна А. І.², Мирний С. П.³

¹ студ. гр. УФКС - 211м_ер ЗНТУ

² канд. мед. наук, доц. ЗНТУ

³ канд. мед. наук, викл. ЗДМУ

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ З ІШЕМІЧНОЮ ХВОРОБОЮ СЕРЦЯ

Ішемічна хвороба серця (ІХС) – це гостре та хронічне ураження серця, яке викликане зменшенням або припиненням доставки крові до міокарда у зв'язку з атеросклеротичним процесом у коронарних артеріях.

Серед захворювань серцево-судинної системи ІХС має найбільше поширення, супроводжується значною втратою працездатності та високою смертністю. За наявності декількох факторів ризику одночасно, наприклад, малорухливого способу життя і куріння, можливість захворювання збільшується в 2–3 рази. Атеросклеротичні зміни вінцевих артерій серця погіршують приплив крові, що є причиною розростання сполучної тканини і зниження кількості м'язової, так як остання дуже чутлива до нестачі кисню та корисних речовин. Часткове заміщення м'язової тканини серця на сполучну у вигляді рубців називається кардіосклерозом і викликає зниження скорочувальної функції серця, швидке стомлення при фізичній роботі, задишку. З'являються болі за грудиною і в лівій половині грудної клітини, знижується працездатність.

Головні завдання нашого дослідження полягають в тому, щоб за даними літературних джерел виявити вплив оздоровчих технологій на стан серцево-судинної системи у осіб похилого віку хворих на ІХС.

Метою даної роботи було дослідити ефективність впливу методів фізичної реабілітації на стан дихальної та серцево-судинної системи у осіб похилого віку хворих на ІХС.

Об'єкт дослідження – процес фізичної реабілітації хворих ішемічну хворобу серця.

Предмет дослідження – підібраний комплекс фізичної реабілітації, спрямований на покращення функціональних можливостей серцево-судинної та дихальної системи осіб похилого віку хворих на ІХС.

Для визначення функціонального стану серцево-судинної та дихальної системи були використані клінічні методи дослідження: визначення частоти серцевих скорочень (ЧСС), артеріального тиску (АТ) та кількості дихальних рухів за одну хвилину.

Дослідження проводилось на базі санаторію «Великий Луг». У дослідженні прийняли участь 16 пацієнтів, серед яких 10 чоловіків та 6 жінок у віці 55–65 років, яким було встановлено діагноз: ішемічна хвороба серця. Хворі були поділені

на 2 групи: основну (ОГ) та контрольну (КГ), по 8 чоловік у кожній. Обидві досліджувані групи пацієнтів проходили курс фізичної реабілітації, який тривав 2 місяці. В обох групах проводилась лікувальна фізична культура (ЛФК), дихальна гімнастика, медикаментозне лікування, дієтотерапія. У хворих основної групи додатково застосовувались кисневі коктейлі і кисневі ванни, а також вони займалися за спеціально розробленим комплексом лікувальної та дихальної гімнастики.

Запропонована нами програма ЛФК проводилась у спортивному залі щоденно на протязі 3-х тижнів по 30 хв. Після курсу занять ЛФК виявлено підвищення функціональних можливостей кардіореспіраторної системи. Поліпшення показників відмічено як у спокої, так і при дозованому навантаженні. Дана методика із застосуванням ЛФК може бути використана в практиці роботи реабілітолога та сприяти підвищенню функціональних можливостей кардіореспіраторної системи в профілактиці хворих на ІХС.

Ми припускаємо, що під впливом запропонованого комплексу вправ спираючись на вивчені літературні джерела, наша програма позитивно вплине на серцево-судинну та дихальну систему хворих осіб на ІХС.

Аналіз літературних джерел свідчить про те, що фізична реабілітація хворих на ішемічну хворобу серця є невід'ємною складовою відновлювального процесу. Багато літературних джерел присвячено етіології, патогенезу та клінічній характеристиці хворих з даною нозологією. В літературі добре окреслені загальні принципи, засоби фізичної реабілітації хворих з урахуванням періодів захворювання і рухових режимів.

Таким чином, розроблена нами програма фізичної реабілітації може бути використана реабілітологом при лікуванні хворих на ІХС.

УДК 615.825

Тарасенко В. В.¹, Толкачова О. В.²

¹ студ. гр. УФКС - 211м ЗНТУ,

² канд. наук з фіз. вих. та спорту, доц. ЗНТУ

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ПЛАТЕСУ ДЛЯ КОРЕКЦІЇ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ ДІВЧАТ 18–20 РОКІВ В УМОВАХ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОГО ЗАКЛАДУ

За останнє десятиліття в Україні склалася складна ситуація щодо функціонального стану нервово-м'язової системи дівчат 18–20 років. Значна частина має низький рівень стану здоров'я і незадовільну фізичну підготовку. Встановлено, що дефіцит рухової активності цього контингенту, складає від 60 до 75% від необхідної, для підтримки нормального здоров'я і фізичного

стану. Це призводить до помітного зниження фізичної і розумової працездатності.

На сьогоднішній день, у зв'язку з новітніми технологіями та більш сидячим способом життя, сучасна молодь досить часто скаржитися на стан здоров'я, та більша частина з них дівчата. Це пов'язано вперш з постійною роботою за комп'ютером та малою рухливістю впродовж дня, тому досить важливо впроваджувати заходи для покращення функціонального стану нервово-м'язової системи дівчат застосовуючи сучасні методи оздоровлення. Саме таким методом є пілатес.

В наш час в спортивно-оздоровчих закладах метод пілатес став досить популярним серед жінок та дівчат різного віку. Цей метод базується на наступних принципах: концентрація, контроль, центрування, плавність рухів, точність, дихання, інтеграція, уява, інтуїція.

Регулярні заняття з пілатесу дозволять: збільшити рухомість в суглобах; формувати навичок правильної постави; сприятимуть профілактиці захворювань опорно-рухового апарату; укріпити мускулатуру внутрішніх органів та покращити їх роботу; розвивати координаційні та силові здібності.

Програма тренувань з пілатесу ділиться на 4 рівні залежно від стану здоров'я, рівня підготовки жінок, які займаються, та ступеня освоєння вправ: базовий рівень, початковий рівень, середній рівень і рівень вправ збільшеної складності. Дана класифікація сприяє індивідуалізації тренувального процесу, дозволяє запобігти форсуванню в освоєнні рухів.

Об'єкт дослідження – функціональний стан нервово м'язової системи дівчат 18–20 років.

Предмет дослідження – комплекс засобів оздоровлення з використанням вправ пілатесу.

Мета дослідження – визначення ефективності впливу розробленої програми з використанням вправ пілатесу на функціональний стан нервово-м'язової системи дівчат 18–20 років.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання дослідження:

1. Проаналізувати літературні джерела з теми дослідження.
2. Оцінити стан нервово-м'язової системи дівчат 18–20 років.
3. Розробити програму реабілітації для дівчат 18–20 років із застосуванням вправ з пілатесу для корекції функціонального стану нервово-м'язової системи.
4. Оцінити ефективність впливу методів підбраного комплексу на функціональний стан нервово-м'язової системи дівчат 18–20 років.

Дослідження проводились в спортивно-оздоровчому закладі Спорт Лайф. Для дівчат 18–20 років була впроваджена програма оздоровлення з використанням розробленого комплексу вправ з пілатесу для покращення функціонального стану нервово-м'язової системи.

Гіпотезою дослідження передбачається, що в результаті впровадження програми оздоровлення з використанням вправ з пілатесу функціональний стан нервово-м'язової системи дівчат 18–20 років значно покращиться.

УДК 796.332:617.583:615.825-057.87.

Титаренко Ю. О.¹, Присяжнюк О. А.²

¹ студ. гр. УФКС - 211м_ер ЗНТУ

² канд. хім. наук, доц. ЗНТУ

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ ФУНКЦІЙ КОЛІННОГО СУГЛОБУ У ШКОЛЯРІВ, ЯКІ ЗАЙМАЮТЬСЯ ФУТБОЛОМ

Футбол характеризується великим обсягами та інтенсивністю тренувальних навантажень, що пред'являє до організму футболіста високі вимоги і підвищує ступінь ризику отримання травм. У результаті пошкоджень кінцівок виникають як анатомічні, так і функціональні порушення, які обмежують можливості самообслуговування, забезпечення побутових потреб і працездатність. Нерідко вони призводять до інвалідності внаслідок деформації і посттравматичних захворювань. Втрата працездатності може бути обумовлена недоліками організації і лікування при пошкодженнях опорно-рухового апарату. Часом роль функціонального відновного лікування у постімобілізаційному періоді недооцінюється.

Порушення, що розвиваються при пошкодженнях опорно-рухового апарату, умовно можна розділити на прояви загальної та місцевої реакції організму на патологічний процес. Так, у зв'язку з тяжкістю стану і тривалим перебігом ранового процесу можуть порушуватися багато видів обміну речовин, знижується реактивність організму, толерантність до фізичного навантаження та ін. Як сама травма, так і вимушений режим обмеженої рухової активності призводить до відхилень функцій, порушення правильного ритму в діяльності окремих органів і систем. В основі більшості функціональних порушень, що спостерігаються при травмах кінцівок, лежать рухові розлади.

У зв'язку з цим, вивчення, розробка і наукове обґрунтування нових програм реабілітації школярів-футболістів з травмами колінного суглобу на основі застосування лікувальної фізкультури та фізіотерапії на сучасному етапі залишаються однією з найактуальніших проблем.

Мета наших досліджень полягала в науковому обґрунтуванні ефективності застосування підбраного комплексу методів фізичної реабілітації школярів-футболістів з травмами колінного суглобу.

Дослідження проводилося з березня 2016 року, на базі дитячої юнацької спортивної школи «Колос» в м. Вільнянську. Для участі у дослідженні було створено основну та контрольну групи школярів-футболістів віком 15–16 років із ушкодженнями зв'язок колінного суглобу у постімобілізаційному періоді, по 18 осіб у кожній. Усі учасники були чоловічої статі.

Реабілітаційний курс контрольної групи включав в себе заняття лікувальною гімнастикою. У основній групі додатково до лікувальної гімнастики був проведений курс магнітотерапії.

На початку дослідження було проведено обстеження хворих за такими показниками: амплітуда руху у колінному суглобі (метод гоніометрії), сила м'язів гомілки (мануальне м'язове тестування), функціональний стан колінного суглоба (шкала KOOS).

На початку дослідження функціональні показники у школярів-футболістів основної та контрольної груп достовірно не відрізнялися один від одного. Після проведення фізичної реабілітації в обох групах школярів-футболістів з травмами колінного суглобу встановлена тенденція до позитивних змін досліджених показників.

У школярів, що займаються футболом, основної групи відмічалась більш виражена позитивна динаміка з покращення функціональних показників, ніж у школярів-футболістів контрольної групи, що свідчить про ефективність дії підібраного комплексу фізичної реабілітації, у порівнянні з традиційним комплексом школярів-футболістів контрольної групи.

УДК 616.127-005.8-08

Шипота М. Б.¹, Мирна А. І.², Мирний С. П.³

¹ студ. гр. УФКС - 211м_ер ЗНТУ

² канд. мед. наук, доц. ЗНТУ

³ канд. мед. наук, викл. ЗДМУ

КОМПЛЕКСНА ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ХВОРИХ 40–50 РОКІВ З ІНФАРКТМ МІОКАРДА НА САНАТОРНОМУ ЕТАПІ ЛІКУВАННЯ

Інфаркт міокарда (ІМ) – гостре захворювання, зумовлене виникненням вогнища ішемічного некрозу в серцевому м'язі у зв'язку з абсолютною або відносною недостатністю коронарного кровотоку.

Проблема ІМ має велике соціальне значення в зв'язку зі зростанням його частоти останніми роками, ураженням населення найбільш активного віку – від 45 до 60 років, а також з ранньою інвалідизацією хворих. У чоловіків ІМ спостерігаються частіше, ніж у жінок, особливо у молодих вікових групах, у осіб від 40 до 50 років це відношення дорівнює 5:1. В більш пізні вікові періоди ця різниця зменшується. Останніми роками збільшилася захворюваність на ІМ в осіб молодого віку (чоловіки віком до 40 років).

Основною причиною хвороби є атеросклероз коронарних артерій. Істотну роль у патогенезі цього захворювання відіграє спазм коронарних артерій на фоні тривалих негативних емоцій, фізичного перенапруження. Безпосередньою причиною розвитку ІМ можуть бути тромбоз коронарної артерії або її емболія. У патогенезі ІМ провідна роль належить припиненню припливу крові до ділянки серцевого м'яза, що призводить до ураження міокарда. Вже через 3–5 годин після розвитку ІМ у серцевому м'язі

відбуваються тяжкі, необоротні зміни структури м'язових волокон - некроз. Наслідком некрозу міокарда є утворення сполучнотканинного рубця.

До важливих аспектів комплексного лікування інфаркту міокарда належить фізична реабілітація, яка включає ряд медичних і соціальних заходів, налаштованих на відновлення здоров'я та, по можливості, працездатності. Ранні заняття лікувальною фізкультурою (ЛФК) сприяють поверненню людини до фізичної активності, однак починати ЛФК можна тільки з дозволу лікаря і залежно від стану хворого та ступеня ушкодження міокарда.

Дослідження у сфері лікування хворих з інфарктом міокарду не припиняються, тому актуальною проблемою сучасності є пошук нових комплексних заходів фізичної реабілітації, які дозволять суттєво зменшити кількість смертельних випадків, збільшити кількість вилікованих хворих та зменшити строки їх лікування.

Мета нашого дослідження – виявити ефективність впливу підбраного комплексу методів фізичної реабілітації на стан хворих з інфарктом міокарду на санаторному етапі реабілітації.

Дослідження проводилось на базі санаторію «Великий Луг» на протязі 3 місяців, у ньому брали участь хворі з ішемічною хворобою серця (ІХС) з перенесеним ІМ на санаторному етапі реабілітації, вікова категорія коливалась від 40–50 років. Контрольна група складалась із 10 пацієнтів з діагнозом ІМ, у програму фізичної реабілітації включили дієтотерапію, медикаментозну терапію, дихальну гімнастику та дозовану ходьбу. Основна група також складалась з 10 пацієнтів з аналогічним діагнозом. В програму фізичної реабілітації додатково включили спеціально розроблені комплекси лікувальної та дихальної гімнастики, кліматотерапію, фітотерапію та кисневі коктейлі.

Моніторинг реабілітаційного процесу проводився методами поточного та етапного контролю, що забезпечує адекватне розширення фізичного навантаження. Поточний контроль включав найбільш доступні і одночасно досить інформативні клінічні данні (анамнез, скарги, визначення число серцевих скорочень в 1 хвилину (ЧСС), артеріальний тиск (АТ) та кількість дихальних рухів в 1 хвилину), які дозволили проаналізувати, в цілому, як динаміку окремих симптомів, так і перебіг захворювання. Етапний контроль включав аналогічні методи дослідження.

Таким чином, за допомогою літературних джерел нами було досліджено етіологію, патогенез та діагностику ІМ. На основі отриманих даних ми розробили комплекс методів фізичної реабілітації, направлений на покращення стану хворих с перенесеним ІМ. Виявлено, що розроблений нами комплекс реабілітаційних заходів має більш ефективний вплив на хворих з перенесеним ІМ, ніж той, що був використаний при реабілітації хворих контрольної групи дослідження.

Таким чином, аналіз літературних джерел та проведення дослідження хворих на ІХС з перенесеним ІМ дозволяють підтвердити ефективність фізичної реабілітації на санаторному етапі лікування.

ВПЛИВ ЗАХОДІВ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ НА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ ХВОРИХ ПІСЛЯ ПЕРЕНЕСЕНОГО ІНСУЛЬТУ З ГІПЕРТОНІЧНОЮ ХВОРОБОЮ

Проблема інсульту – одна з найактуальніших в сучасній медицині, що пояснюється його поширеністю і високою летальністю.

В останнє десятиліття були досягнуті значні успіхи у вивченні патогенетичних механізмів інсульту, його ранньої діагностики, починаючи з догоспітального етапу, почали впроваджуватися методи екстреної реваскуляризації і ранньої реабілітації при інсульті, проведено велику кількість багатоцентрових досліджень нейропротективних засобів. Незважаючи на це, проблема інсульту продовжує зберігати надзвичайну медичну і соціальну значимість.

Щорічно в світі реєструється близько 6 млн випадків інсульту, з них в Україні – близько 110–120 тис. В даний час все частіше інсульти зустрічаються в осіб молодого віку (до 45 років). Частота інсульту зростає зі старінням населення Землі. Приблизно 2/3 випадків розвиваються у осіб старше 60 років. В Україні смертність від інсульту займає друге місце в структурі загальної летальності, в той час як в більшості економічно розвинених країн – третє.

Інсульт – основна причина інвалідизації, це великий тягар, який лягає на сім'ю хворого і суспільство в цілому.

Інсульт – це гостре порушення мозкового кровообігу, в основі якого лежать структурні зміни мозкової тканини, які проявляються в клініці стійким неврологічним дефіцитом, який триває понад 3 тижнів.

Гіпертонічна хвороба – одне з найчастіших захворювань, яке зустрічається у 20–25% населення і є основною причиною і найважливішим фактором ризику розвитку інсульту, що доводять численні великомасштабні дослідження. Артеріальна гіпертонія як фактор ризику розвитку інсульту, пряма залежність між рівнем підвищення артеріального тиску і виникненням першого інсульту в даний час не викликає сумнівів.

Лікувальна фізична культура та масаж є важливим і невід'ємним компонентом реабілітації хворих після перенесеного інсульту. Великий вибір засобів ЛФК та масажу надає можливість використання різних їх поєднань з метою більш ефективного впливу на організм людини та подальшої реабілітації хворого.

Виходячи з вищевикладеного, ми вирішили досвідченим шляхом довести важливість застосування комплексів вправ лікувальної фізичної культури та масажу різноманітної направленості при реабілітації хворих після перенесеного інсульту з гіпертонічною хворобою.

Об'єктом дослідження є фізична реабілітація хворих чоловіків 45–50 років після перенесеного інсульту з гіпертонічною хворобою.

Предметом дослідження є комплексна програма фізичної реабілітації хворих чоловіків 45–50 років після перенесеного інсульту з гіпертонічною хворобою.

Метою роботи було розробити та обґрунтувати комплексну програму фізичної реабілітації хворих чоловіків 45–50 років після перенесеного інсульту з гіпертонічною хворобою.

Обстеження проводилось на базі КУ «6-та міська клінічна лікарня» м. Запоріжжя.

Нами було обстежено 18 чоловіків віком 45–50 років після перенесеного інсульту з гіпертонічною хворобою, вони були поділені на контрольну та основну групу. До основної групи увійшло 9 пацієнтів, яким були запропоновані розроблені нами комплекси ЛФК та масажу, а до контрольної – також 9 пацієнтів, які виконували традиційні вправи при даному захворюванні.

На початку та у кінці дослідження буде проведено обстеження функціонального стану опорно-рухового апарату хворих. Для цього застосовувалися такі методи дослідження:

- вимірювання рухливості суглобів;
- вимірювання моменту сили м'язів кінцівок;
- оцінка навичок ходьби;
- тестування спастичності м'язів за шкалою Ашворта;
- оцінка порушень неврологічного статусу за шкалою Ліндмарк;
- вивчення функціонального статусу за допомогою індексу повсякденної активності Бартел;

Ми сподіваємося, що запропонований комплекс реабілітаційної програми для хворих після перенесеного інсульту з гіпертонічною хворобою швидко вплине на поліпшення функціонального стану опорно-рухового апарату пацієнтів.

УДК 616.2:615.825-057.87

Тонєв В. В.¹, Присяжнюк О. А.²

¹ студ. гр. УФКС - 211м ЗНТУ

² канд. хім. наук, доц. ЗНТУ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЬ ЗІ СТУДЕНТАМИ, ЩО МАЮТЬ ЗАХВОРЮВАННЯ ДИХАЛЬНОЇ СИСТЕМИ, З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

В структурі захворювань студентської молоді, як і всього населення України в цілому, одне з провідних місць займають захворювання дихальної системи. Хвороби органів дихання входять до групи 10 стійких порушень здоров'я та інвалідності чоловіків і жінок в Україні. Серед даних хвороб у студентів найбільш часто зустрічаються хронічні бронхіти, пневмонії і бронхіальна астма.

Мета дослідження: обґрунтувати зміст занять з фізичного виховання студентів із захворюваннями дихальної системи для покращення стану їх здоров'я.

У процесі дослідження вирішувались такі завдання:

1. На основі аналізу науково-методичної літератури охарактеризувати сучасні підходи до фізичного виховання студентів із захворюваннями дихальної системи.

2. Визначити відношення студентів із захворюваннями дихальної системи до занять руховою активністю.

3. Дослідити особливості функціонального стану кардіореспіраторної системи студентів, які мають захворювання органів дихання.

4. Розробити науково обґрунтовану методику занять з фізичного виховання для студентів із захворюваннями дихальної системи та перевірити її ефективність.

Вибір методів дослідження здійснювався відповідно до поставлених завдань та існуючих вимог до проведення педагогічних досліджень. Були використані наступні методи:

- 1) аналіз літературних джерел;
- 2) педагогічні методи дослідження;
- 3) методи тестування;
- 4) медико-біологічні методи дослідження;
- 5) методи математичної статистики.

Дослідження проводились на базі Бердянського державного педагогічного університету (БДПУ).

В дослідженні прийняло участь 20 студенток віком 17–18 років, які були поділені на дві групи. У контрольну групу увійшло 10 студенток спеціального навчального відділення із захворюваннями дихальної системи, які перенесли захворювання і займалися за загальноприйнятою методикою університету. В основну групу увійшло 10 студенток спеціального навчального відділення, які перенесли захворювання дихальної системи, і займалися за запропонованою методикою. Дослідження проводилось в три етапи: аналіз сучасних літературних джерел; пошук спеціальних методів оцінки стану студентів, що перенесли захворювання дихальної системи; оцінка результатів та створення методичних рекомендацій.

До комплексної відновлювальної програми увійшли: дихальні вправи, вправи які поліпшують периферичний кровообіг, вправи на координацію, ритмічні вправи аеробного характеру, релаксаційні вправи, масаж.

Запропонований організаційно-методичний підхід до занять з фізичного виховання студентів спеціального навчального відділення із захворюваннями дихальної системи показав свою ефективність, що дозволяє розглядати його як перспективну інновацію в системі фізичного виховання студентів з ослабленим здоров'ям.

УДК 616.12-005.4

Шубний І. В.¹, Присяжнюк О. А.²

¹ студ. гр. УФКС - 211м ЗНТУ

² канд. хім. наук, доц. ЗНТУ

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПРОГРАМ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ У ПАЦІЄНТІВ З ІШЕМІЧНОЮ ХВОРОБОЮ СЕРЦЯ

Хвороби серцево-судинної системи займають чільне місце в структурі захворюваності і смертності серед населення більшості економічно розвинених країн. На сьогоднішній день в Україні відзначається подальше зростання захворюваності і смертності від серцево-судинної патології. На особливу увагу заслуговує факт значного омолодження ішемічної хвороби серця.

Під ішемічною хворобою серця (ІХС) розуміють гостре або хронічне ураження серцевого м'яза, зумовлене зменшенням або припиненням надходження крові до міокарда у зв'язку з патологічним процесом у системі коронарних артерій або з порушенням їх функціонального стану.

Основним етіологічним фактором ішемічної хвороби серця є атеросклероз коронарних артерій. Фактори, які сприяють його розвитку, належить розглядати як фактори ризику ІХС. Важливими серед них є такі: гіперліпідемія, артеріальна гіпертонія, висококалорійне харчування,

ожиріння, цукровий діабет, паління, гіподинамія, генетична схильність, вік та чоловіча стать.

Лікувальні та реабілітаційні заходи при ішемічній хворобі серця повинні перебувати в їх діалектичній єдності та тісному взаємозв'язку. При різних формах ішемічної хвороби серця навряд чи можна виділити чисто лікувальні і чисто реабілітаційні заходи.

Вчасно розпочата і адекватно проведена реабілітація на тлі патогенетичного лікування сприяє більш ранньому і стабільному відновленню здоров'я і працездатності у більшості хворих. У той же час більш пізнє додавання реабілітаційних заходів дає гірші наслідки.

Реабілітація хворих на ІХС є основою для відновлення здоров'я та працездатності. Однак, це складний напрямок відновлювальної медицини повністю не вивчено, тому питання здоров'я і повернення хворих до повноцінного життя і трудової діяльності залишаються актуальними.

Метою даної роботи було використання та наукове обґрунтування сучасної програми фізичної реабілітації для хворих на ішемічну хворобу серця.

Дослідження проводили на базі міської лікарні № 6 м. Запоріжжя сумісно з лікарем-фізіотерапевтом, лікарем-кардіологом та інструктором ЛФК протягом 4 - х місяців, з лютого 2016 по травень 2016 року.

Для дослідження були відібрані 12 пацієнтів (чоловіків) у віці 40 - 65 років з ішемічною хворобою серця. Хворі перебували на стаціонарному лікуванні в кардіологічному відділенні з приводу погіршення стану.

Із загальної кількості хворих при надходженні пред'являли скарги на за грудинний біль 8 осіб, задишку або задуху – 5 чоловік, серцебиття, перебої в серці – 7, набряки – 3, слабкість – 9 осіб.

У хворих превалювала стабільна стенокардія напруги, у деяких відзначалася екстрасистолія. В якості фонового захворювання найчастіше зустрічалася гіпертонічна хвороба (8 осіб), супутнього діагнозу – ожиріння (4 людини).

На початку та наприкінці дослідження було проведене обстеження деяких показників стану серцево-судинної системи.

Всі хворі отримували медикаментозну терапію відповідно до діагнозу, що включала призначення діуретиків, інгібітору АПФ, бета-адреноблокаторів, аспірину.

Комплекс реабілітаційних заходів додатково включав в себе діету (стіл № 10), з вилученням жирних, жарених, гострих та солоних страв.

Методика реабілітації полягала у використанні лікувальної фізичної культури, дозованої ходьби, ходьби по сходинках та масажу.

При оцінюванні ефективності використання сучасної програми фізичної реабілітації виявилось, що у пацієнтів відбулося поліпшення нервової регуляції серцево-судинної системи за даними ортостатичної проби. При порівнянні отриманих повторних показників ЧСС і артеріального тиску,

можна зробити висновок, що вони достовірно відрізнялися від показників, зроблених на початку курсу ($p < 0,05$). У зв'язку з нормалізацією пульсу і артеріального тиску у хворих покращився загальний стан, поступово зник за грудинний біль та задишка, зникло запаморочення, слабкість і підвищилася адаптація до фізичного навантаження.

Після курсу регулярних занять ЛФК, лікувального масажу та дозованої ходьби при повторному обстеженні ми розраховуємо на позитивні достовірні зміни: підвищення загальної оцінки фізичного стану здоров'я, покращення функціонального стану серцево-судинної, дихальної та вегетативної нервової систем.

Таким чином, можна передбачити, що використання сучасної програми фізичної реабілітації для пацієнтів з ішемічною хворобою серця позитивно вплине на стан їх здоров'я та доброякісний перебіг захворювання.

УДК 616-007-053.1

Гагара В. Ф.¹, Антощенко В. В.²

¹ канд. мед. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. УФКСз - 211м ЗНТУ

ЗАСТОСУВАННЯ ПІДБРАННОГО КОМПЛЕКСУ МЕТОДІВ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ ТА СТАНУ ОПОРНО- РУХОВОГО АПАРАТУ ДІТЕЙ З СИНДРОМОМ ДАУНА

Синдром Дауна – одна з найбільш частих генетичних патологій. Серед усіх розумово-відсталих дітей, хворих з синдромом Дауна складають 10–12%. В середньому зустрічається приблизно в одного з 700–1000 новонароджених. У більшості хворих (95%) повна або часткова трисомія 21 хромосоми (95%), в 5–8% – мозаїцизм страждають однаково люди як чоловічої так і жіночої статі; на частоту їх народження не впливають ні расові, ні популяційні відмінності.

До найпоширеніших ознак синдрому Дауна належать: розумова відсталість, м'язова гіпотонія, брахіцефалія, епікант (вертикальна складка, що закриває внутрішній кут ока), монголоїдний розріз очних щілин, катаракта, товсті губи, потовщений язик з борознами (так званий, складчастий язик), плоска спинка носа, вузьке піднебіння, деформовані вушні раковини, рухливість суглобів, поперечна лінія на долоні (так звана мавп'яча лінія), долоні досить широкі, клинодактилія (зігнутість) мизинця, кінцівки трохи коротші, ніж у звичайної дитини. Проблема даних ознак Даунізму має також соціальний характер, так як існує обмеження в самостійній

життєдіяльності та неможливість в подальшому працювати, в залежності від ступеня розумової відсталості.

Залучення дітей з генетичними патологіями до занять фізичними вправами і спорту – значить, відновити втрачений контакт з навколишнім світом. Спорт створює психічні установки, необхідні для успішного возз'єднання осіб з відхиленнями у стані здоров'я з суспільством та участі в корисній праці. Застосування спеціально підбраного комплексу засобів ЛФК (ігор та вправ лікувально-корекційної спрямованості в ігровій формі) дозволить позитивним чином вплинути на розвиток комунікативних навичок у дітей з синдромом Дауна та підвищити їх загальні фізичні показники.

Метою наших досліджень є – аналіз функціональної підготовленості, координаційних здібностей, функціональних показників та стану опорно-рухового апарату у дітей з синдромом Дауна.

Рухи дитини з хворобою Дауна незграбні, нескоординовані, їх точність і темп порушені. Особливо погано вдаються дитині дії, пов'язані з дрібною моторикою (шнурування черевиків, засідання гудзиків). Через порушення координації рухів діти важко себе обслуговують, вони вимагають постійного догляду.

Одне з головних завдань ЛФК – попередити відставання дитини з синдромом Дауна у розвитку, заповнити дефіцит руху за допомогою всіх засобів ЛФК, в тому числі спеціальних дозованих вправ, прийомів масажу. Природну активність дитини слід використовувати для ЛФК і дозувати її відповідно до медичних показань, рівнем психомоторного розвитку.

Фізична культура, будучи фактором оздоровлення та формування здорового способу життя, сприяє профілактиці інвалідизації населення. Використання засобів фізичної культури є ефективним, а в ряді випадків і єдиним засобом фізичної реабілітації та соціальної адаптації дітей з синдромом Дауна.

УДК 611.72:611.018.2-057.87

Фетісова В. В.¹, Бакурідзе-Маніна В. Б.²

¹ канд. мед. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. УФКСз – 211м ЗНТУ

ВИЗНАЧЕННЯ ГІПЕРМОБІЛЬНОСТІ СУГЛОБІВ ЯК ЗОВНІШНЬОЇ ОЗНАКИ ДИСПЛАЗІЇ СПОЛУЧНОЇ ТКАНИНИ У СТУДЕНТІВ ВНЗ

Організм людини функціонує як багатоскладова система, де сполучна тканина виконує декілька важливих функцій: формує каркас органів, бере участь в імунному захисті, регенерації пошкоджень та ін. Якості сполучної

тканини впливають на працездатність людини. В наш час багато уваги науковців привертає проблема дисплазії сполучної тканини (ДСТ). Це пов'язано з тим, що ДСТ значно поширилася у популяції 20,9–48,3% і може спричиняти розвиток ряду ускладнень. Під ДСТ розуміють спадкові порушення сполучної тканини, що проявляються у зниженні деяких видів колагену чи в їх співвідношенні. При дисплазії сполучної тканини, у зв'язку зі слабкістю м'язово-сухожилкової системи, зі схильністю до судинних дистоній, пролабуванням клапанів, знижуються адаптаційні можливості організму й до фізичних навантажень. Спадковий характер та прогресивний перебіг ДСТ вказують на необхідність врахування спеціалістами, особливостей впливу фізичних навантажень на фізичний розвиток, функціональний стан органів осіб з диспластикозалежними відхиленнями.

Одним з найчастіших проявів ДСТ є гіпермобільність суглобів (ГМС), яка виступає універсальною та найбільш об'єктивною клінічною ознакою недиференційованої дисплазії сполучної тканини і характеризується підвищеною амплітудою рухів внаслідок спадкового дефекту колагенових волокон. На розбובтаність суглобів впливає тонус м'язів, довжина м'язових волокон (кількість саркомерів), види сполучної тканини (фасція, зв'язка, сухожилля), види тренування, температура, стать, генетика. Ряд авторів стверджують, що ГМС є відображенням системних патологічних процесів формування, дозрівання та деградації сполучної тканини з ураженням життєво важливих внутрішніх органів (серця, крупних судин, опорно-рухового апарату та ін.). Часто ГМС супроводжується змінами у стані опорно-рухового апарату – плоскостопість, порушення постави, різна ступінь сколіозу. При ГМС спостерігається значна частота порушень зі сторони серцево-судинної системи. Так у осіб з ГМС пролапс мірального клапану (ПМК) зустрічається в 2 рази частіше, а підвищена рухливість у суглобах при ПМК відмічається у 52% випадках. У зв'язку з цим особливу актуальність набувають питання стосовно вивчення індивідуальних особливостей розвитку організму, які можуть бути критеріями для визначення оптимального дозування та об'єму фізичних навантажень, може грати провідну роль у адаптації організму до навантажень.

Мета дослідження полягала у вивченні стану гіпермобільності суглобів серед студентів медичної академії.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури; для діагностики наявності та ступеню гіпермобільності суглобів ми використовували критерії Бейтона за дев'ятибальною шкалою (за кожен позитивну ознаку додавали по одному балу). Кут перерозгинання у суглобах визначався за допомогою кутоміра. Діагностично значущими вважалися: пасивне розгинання п'ятого пальця кисті в п'ястно-фаланговому суглобі більш, ніж 90° з обох боків, пасивне приведення першого пальця кисті до

долонної поверхні на обох руках, пасивне перерозгинання нижніх та верхніх кінцівок в колінних та ліктьових суглобах відповідно більш, ніж на 10° та з вихідного положення стоячи згинання тулуба вперед з доторканням долонь обох рук до полу. Оцінку проводили за наступною шкалою: 0 - 3 бали – нормальна рухливість у суглобах (варіант норми), 4-6 балів – помірно виражена гіпермобільність, 7-9 балів – значна гіпермобільність суглобів. Методи математичної статистики (програма STATISTICA 6.1, серійний номер AGAR909E415822FA).

Дослідження проводилось на базі ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України». Було обстежено 238 студентів: 183 студента які займалися в основній та 55 в спеціальній медичній групі. Середній вік обстежених склав $17,8 \pm 1,7$ років. За результатами діагностики ГМС студенти розділилися таким чином: 67 (28,2%) студентів мали нормальну рухливість у суглобах, 93 (39,1%) студента були віднесені до другого ступеня, а 78 (32,1%) до третього ступеня гіпермобільності суглобів. При вивченні ступеня гіпермобільності суглобів серед студентів основної та спеціальної медичної групи отримано наступні результати. Серед студентів основної медичної групи 30,6% мали рухливість суглобів у межах норми, а у студентів спеціальної групи 20,0% ($p < 0,05$), другий ступінь гіпермобільності суглобів був у 39,9% студентів основної групи та 36,4% спеціальної, до третього ступеня відносились 29,5% та 43,6% студентів відповідно до груп ($p < 0,05$).

Висновки. Після проведеного дослідження було з'ясовано, що серед студентів ДМА домінував другий ступінь, а найменшим був перший ступінь гіпермобільності. Виявлено, що достовірна більшість студентів спеціальної групи мала третій ступінь ГМС 43,6%, а студенти основної групи другий ступінь 39,8% ($p < 0,05$), що підтверджує взаємозв'язок гіпермобільності суглобів з функціональними порушеннями в організмі. Проведене дослідження вказує на необхідність подальшого дослідження ГМС як зовнішньої ознаки дисплазії сполучної тканини, з метою визначення оптимального фізичного навантаження та проведення профілактичних заходів, щодо підвищення стану здоров'я студентів.

УДК 615.825

Бундакова Є. В.¹, Толкачова О. В.²

¹ студ. гр. УФКСз - 211м ЗНТУ,

² канд. наук з фіз. вих. та спорту, доц. ЗНТУ

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ФУТБОЛ-ГІМНАСТИКИ ДЛЯ КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ ПОСТАВИ В ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Порушення постави є найбільш поширеним захворюванням опорно-рухового апарату в дітей і підлітків і належить до складних і актуальних проблем сучасної ортопедії.

За даним ортопедів у кожної третьої людини у світі є дефект постави. Найчастіше вони виникають в шкільному віці, причому з кожним роком навчання в школі число дітей з дефектами постави збільшується. До часу повноліття приблизно 86% дітей через дефектів постави мають дискомфорт і обмежені тією чи іншою мірою у деяких силових навантаженнях.

Порушення постави при вчасно розпочатих оздоровчих заходах не прогресує і є зворотним процесом. Тим не менш, ці порушення поступово можуть призвести до зниження рухливості грудної клітки, діафрагми, погіршення ресорної функції хребта, що у свою чергу негативно впливає на діяльність центральної нервової системи, серцево-судинної і дихальної систем, стає супутником багатьох хронічних захворювань внаслідок прояви загальної функціональної слабкості дисбалансу в стані м'язів і зв'язкового апарату дитини.

Заходи, які намагаються впровадити вчителі і фахівці з фізичної культури, недостатньо ефективні. Діти середнього шкільного віку не мають мотивації до традиційних занять лікувальною гімнастикою, відповідно, і кількість дітей з порушенням постави продовжує зростати.

Одним з ефективних методів корекції дефектів постави в дітей і підлітків останнім часом є фітбол-аеробіка і фітбол-гімнастика. Спеціальна гімнастика на надувних еластичних м'ячах різного діаметра і конфігурації допомагає розширити можливості впливу на організм дитини.

На відміну від загальноприйнятих методик, гімнастика на таких м'ячах, дозволяє створити найбільш оптимальні умови для правильного положення м'язів, а також для поліпшення рівноваги і рухової координації. При методично правильно побудованій програмі і оптимальному навантаженні повинен формуватися новий рефлекс пози, який забезпечує створення більш сильного м'язового корсета. У ході виконання вправ також покращується крово- і лімфообіг у зоні хребта.

В даній роботі зроблена спроба вивчити і проаналізувати вплив застосування фітбол-гімнастики для корекції порушень постави в дітей середнього шкільного віку.

Об'єкт дослідження – процес фізичної реабілітації при порушеннях постави. Предмет дослідження – підібраний комплекс методів фізичної реабілітації при порушенні постави у дітей середнього шкільного віку.

Мета дослідження – визначення ефективності впливу фітбол-гімнастики для корекції порушень постави в дітей середнього шкільного віку.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання дослідження: 1. Провести аналіз літератури з теми дослідження; 2. Підібрати методи дослідження стану постави у дітей дослідних груп. 3. Запропонувати та впровадити програму фітбол-гімнастики для корекції порушень постави для дітей середнього шкільного віку. 4. Оцінити ефективність впливу програми із використанням фітбол-гімнастики для корекції порушень постави дітей основної групи у порівнянні з впливом комплексу контрольної групи.

Дослідження проводились в НВК №23 м. Дніпродзержинська Дніпропетровської області. Для школярів середнього шкільного віку (11–12 років) була запропонована та впроваджена реабілітаційна програма для корекції порушень постави із використанням фітбол-гімнастики.

Гіпотезою дослідження передбачається, що в результаті впровадження програми із використанням фітбол-гімнастики для корекції порушень постави дітей середнього шкільного віку відбудуться позитивні зміни сили м'язів, які формують осанку, гнучкості хребта, покращаться функціональні показники роботи серцево-судинної та дихальної систем (ЧСС, АТс, АТд, ЖЄЛ, проби Штанге і Генче).

Практична значимість полягає в тому, що на підставі проведених досліджень будуть розроблені практичні рекомендації й запропоновані для використання в практичній роботі вчителів фізичної культури в школах, для інструкторів лікувальної фізичної культури, в оздоровчих таборах.

УДК 617.753.2:615.825

Фетісова В. В.¹, Бурлак З. А.²

¹ канд. мед. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. УФКСз - 211м ЗНТУ

КОРЕКЦІЯ ЗОРУ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ВПЛИВОМ ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

В даний час вважається остаточно доведеним, що короткозорість частіше виникає у осіб з відхиленнями в загальному стані здоров'я. За даними Т. С. Смирнової, серед дітей, які страждають на короткозорість,

число практично здорових у два рази менше, ніж серед всієї групи обстежених школярів. Відзначається зв'язок короткозорості з простудними, хронічними і важкими інфекційними захворюваннями. У короткозорих дітей частіше, ніж у здорових, зустрічаються зміни опорно-рухового апарату - порушення постави, сколіоз, плоскостопість. Це пов'язано з неправильною позою при читанні та письмі, а також швидким стомленням м'язів шиї і спини. Порушення постави, у свою чергу, погіршує стан внутрішніх органів і систем, особливо дихальної та серцево-судинної. Таким чином, існує пряма і зворотня залежність між фізичною активністю дитини, її здоров'ям, з одного боку, і розвитком короткозорості, з іншого боку.

Фізична культура, рухливі ігри на свіжому повітрі, спорт повинні зайняти важливе місце в комплексі заходів з профілактики короткозорості та її прогресуванні, оскільки фізичні вправи сприяють як загальному зміцненню організму і активізації його функцій, так і підвищенню працездатності очних м'язів, зміцненню склери ока. Вивчення впливу систематичних занять циклічними фізичними вправами (біг, плавання, ходьба на лижах) помірної інтенсивності в поєднанні з гімнастикою для очей показало, що у людей з короткозорістю середнього ступеня тяжкості не тільки підвищується загальна витривалість, але і значно покращується зір. Фізичні вправи сприятливо впливають на орган зору дітей. Так, було зазначено, що серед школярів у віці від 7 до 18 років, які займаються спортом, число осіб, що страждають на короткозорість, значно менше, ніж серед школярів, які не займаються спортом. За допомогою спеціальних досліджень, проведених Є. І. Лівачо, було встановлено, що зниження загальної рухової активності школярів при підвищеному зоровому навантаженні може сприяти розвитку короткозорості. Фізичні вправи загально-розвиваючого характеру, застосовані в сполученні зі спеціальними вправами для м'язів очей, сприяють позитивному впливу на функції короткозорого ока.

Мета роботи полягає в оцінюванні ефективності впливу підібраного комплексу засобів фізичної реабілітації на формування адаптаційних резервів організму дітей молодшого шкільного віку з короткозорістю.

Дослідження буде проведено на базі КЗ «Дніпропетровська міська клінічна лікарня № 8» ДОР». У дослідженні братимуть участь діти молодшого шкільного віку з короткозорістю. Вікова категорія хворих коливатиметься в межах 8–10 років. Усі учасники дослідження будуть розділені на контрольну та основну групу по 9–10 дітей у кожній.

Перед застосуванням засобів фізичної реабілітації всі учасники дослідження будуть обстежені з використанням медико-біологічних методів дослідження функціонального стану організму (вимірювання антропометричних показників) та педагогічного тестування (стрибки в довжину з місця, швидкість бігу на 30 і 60 метрів, нахил тулуба вперед з

положення стоячи з випрямленими колінами, кількість підтягувань на перекладині, динамометрія, визначення сили м'язів спини).

Тривалість програми фізичної реабілітації в контрольній і основній групі складатиме 3 місяці: 14 діб в умовах стаціонарного лікування і 78 діб амбулаторного.

У контрольній групі нами буде застосована лікувальна фізична культура за спрощеною схемою.

В основній групі застосовуватиметься модифікована лікувальна фізична культура, курс масажу, та домашній комплекс лікувальної гімнастики.

Після проходження курсу реабілітації будуть проведені виміри показників фізичного розвитку, функціонального стану кардіореспіраторної системи контрольної та основної груп. Результати дослідження будуть обчислені за допомогою методів математичної статистики, зокрема за допомогою коефіцієнта Ст'юдента, а також буде проведений порівняльний аналіз середніх результатів показників контрольної та основної груп.

Ефективність запропонованої методики реабілітації оцінюватиметься на підставі динаміки кількісних даних при їх математичному аналізі та обробці.

Ми припускаємо, що підібраний нами комплекс методів фізичної реабілітації буде більш ефективним, ніж традиційні методи, які застосовують для покращення зору у дітей.

УДК 615.835

Герігей А. А.¹, Толкачова О. В.²

¹ студ. гр. УФКСз-21 Ім ЗНТУ,

² канд. наук з фіз. вих. та спорту, доц. ЗНТУ

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ У РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ, ЯКІ ЧАСТО ХВОРЮТЬ

В останнє десятиліття відзначаються негативні тенденції в стані здоров'я дітей, що характеризуються зростанням поширеності функціональних розладів та хронічних хвороб, соціально значущої патології, погіршенням показників фізичного розвитку, зниження числа абсолютно здорових дітей. В структурі дитячої захворюваності найбільш висока питома вага припадає на гострі респіраторні захворювання, які займають провідне місце (біля 80%) в структурі загальної захворюваності дітей, що часто хворіють.

Гострі респіраторні захворювання продовжують займати провідне місце в структурі загальної захворюваності дітей. Згідно з даними офіційної статистики в Україні щороку реєструються 4,55 млн випадків грипу та

гострих респіраторних вірусних інфекцій (ГРВІ). Більше того, кількість дітей, які хворіють на ці недуги, у 1,53 рази перевищує кількість дорослих.

Особливу тривогу викликають діти, у яких респіраторні інфекції повторюються часто і характеризуються несприятливим, затяжним перебігом, саме на їх долю припадає 67,75% усіх випадків ГРВІ. Діти, які часто і тривало хворіють, становлять в практичній педіатрії значну діагностичну і терапевтичну проблему. Часто хворіючі діти є самою великою групою серед дитячого населення, що вимагає систематичних лікувальних та реабілітаційних заходів.

На сьогоднішній день опрацьовано комплексний терапевтичний алгоритм, який застосовується у веденні дітей, які часто і тривало хворіють. Він включає такі основні моменти: раціональний режим дня і харчування; оздоровлення побутових умов (зменшення часу перегляду телепередач, роботи за комп'ютером та інші способи покращення екології житла); правильно організоване загартовування, яке тренує місцеві захисні механізми; зменшення контактів з великими дитячими колективами; грамотно організовану роботу під час епідемічних спалахів ГРВІ; санацію хронічних вогнищ інфекції та інше. В останні роки широко застосовуються різні медикаментозні методи профілактики, однак, враховуючи можливість виникнення побічних реакцій на фармакологічні імунокоректори, пріоритетне значення відводиться комплексним немедикаментозним профілактичним програмам, спрямованим на санацію хронічних вогнищ запалення, корекцію функціональних відхилень, підвищення адаптаційних резервів організму.

Для профілактики гострих респіраторних захворювань, загострень хронічних захворювань ЛОР-органів широко використовуються інгаляційна терапія, лікарський електрофорез, ультразвукова терапія, світлолікування, тепло-грязелікування. Зазначені методи мають місцевий сануючий вплив і сприяють лише частковому вирішенню проблеми повторної захворюваності на ГРВІ. Надзвичайно важливі такі способи оздоровлення дітей, які часто хворіють, як бальнеотерапія, термотерапія, ароматерапія, аероіонотерапія, загартовування, тим не менш деякі з них мають певні недоліки, що пов'язані, насамперед, з недоступністю для більшості лікувально-профілактичних установ в силу технічних особливостей виконання процедур або обмежень у проведенні, пов'язаних з індивідуальною непереносимістю.

Одним з ефективних інноваційних підходів до реабілітації дітей шкільного віку, які часто хворіють, останнім часом є використання гіпоксітерапії. Гіпоксія є ключовим ланцюгом патогенезу багатьох форм первинної та вторинної патології, що обумовлює не лише загальномедичне, але й загальнобіологічне значення проблеми. Вона має пошкоджуючу дію та одночасно мобілізує всі компенсаторно-приспосувальні реакції і механізми

організму. Тому адаптація організму до гіпоксії визначає його спроможність до виживання та одужання.

В даній роботі зроблена спроба вивчити і проаналізувати ефективність інноваційних підходу до реабілітації дітей молодшого шкільного віку, які часто хворіють, з використанням гіпоксітерапії в умовах спеціалізованого навчального закладу для дітей-інвалідів.

Об'єкт дослідження – процес фізичної реабілітації дітей молодшого шкільного віку, які часто хворіють.

Мета дослідження – визначення ефективності інноваційних підходу до реабілітації дітей молодшого шкільного віку, які часто хворіють, з використанням гіпоксітерапії.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання дослідження: 1. Провести аналіз літератури з теми дослідження; 2. Підібрати методи дослідження захворюваності та функціонального стану дітей дослідних груп. 3. Запропонувати та впровадити програму з інноваційним підходом до реабілітації дітей молодшого шкільного віку, які часто хворіють. 4. Оцінити ефективність впливу програми з інноваційним підходом до реабілітації дітей молодшого шкільного віку, які часто хворіють, основної групи у порівнянні з впливом комплексу контрольної групи.

Дослідження проводились у Котовському навчально-реабілітаційному центрі «ДОР». Для школярів молодшого шкільного віку (9–10 років), які часто хворіють, основної групи, крім загальноприйнятих комплексів лікувальної гімнастики і масажу, була запропонована та впроваджена реабілітаційна програма із використанням інтервального гіпоксичного тренування. Для дітей контрольної групи використовувались традиційні комплекси лікувальної гімнастики та масажу.

Гіпотезою дослідження передбачається, що в результаті впровадження реабілітаційної програми із використанням інтервального гіпоксичного тренування для дітей молодшого шкільного віку, які часто хворіють, відбудеться зниження захворюваності, покращаться досліджувані функціональні показники роботи кардіореспіраторної системи (ЧСС, САТ, ДАТ, ЖЄЛ, індекс Скібінського, індекс гіпоксії, адаптаційний потенціал, проби Штанге, Генче, Руф'є).

УДК 612.2-053.5

Живица К. Е.¹, Толкачова О. В.²

¹ студ. гр. УФКС - 211м_ер ЗНТУ,

² канд. наук з фіз. вих. та спорту, доц. ЗНТУ

ВПЛИВ АРОМАТЕРАПІЇ НА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН ДИХАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ПОДОВЖЕНОГО ДНЯ

У сучасних умовах стан здоров'я дітей має неабияке значення, оскільки саме від стану здоров'я підростаючого покоління залежить розвиток суспільства у майбутньому. Результати різноманітних досліджень свідчать про наявну тенденцію погіршення показників здоров'я дітей та підлітків в Україні. Спостерігається кількісне зростання функціональних розладів, гострої та хронічної соматичної захворюваності, морфофункціональних відхилень, зростає число дітей-інвалідів і, відповідно, зменшується група здорових дітей.

За результатами досліджень Інституту педіатрії, акушерства та гінекології АМН України значно погіршився стан здоров'я дітей молодшого шкільного віку. Особливо це стосується тих, хто навчається у гімназіях, ліцейх - стан їхнього здоров'я у 1,5 рази нижчий, ніж у дітей загальноосвітніх шкіл. За період навчання в початковій школі кількість здорових дітей зменшується, в середньому, на 15%, кількість тих, які мають функціональні відхилення збільшується на 7%, в 3 рази збільшується кількість школярів, що мають хронічну патологію.

Дихання відіграє провідну роль в нормальному функціонуванні організму. На думку К. П. Бутейка, здоров'я людини визначено тим, наскільки правильно вона дихає, тобто має поверхневу форму дихання, високі показники альвеолярної вентиляції та затримки дихання.

Аналіз ряду досліджень свідчить, що найбільш поширеними хворобами у дітей молодшого шкільного віку є хвороби органів дихання. Це пояснюється тим, що система дихання у дітей і підлітків функціонує в особливих умовах і забезпечує значно більшу, ніж у дорослих потребу в газообміні для росту і розвитку. Наслідком цього явища є зменшення резервів дихання та відносна легкість виникнення функціональних порушень. До того ж фізіологічні механізми дихання дитячого організму недосконалі: зменшення ОД та збільшення ЧД, що відносно легко викликає дихальну недостатність.

Оздоровчі заходи, які намагаються впровадити дитячі поліклініки, а також вчителі і фахівці з фізичної культури під час навчального процесу, не завжди ефективні або не завжди можливі під час проведення уроків.

Перспективним напрямком превентивної реабілітації дітей шкільного віку, є також включення в комплекс традиційних заходів засобів ароматерапії, що характеризується високим ступенем простоти, доступності й досить вираженим профілактичним і оздоровчим ефектом.

В даній роботі зроблена спроба вивчити і проаналізувати вплив ароматерапії на функціональний стан дихальної системи дітей молодшого шкільного віку в умовах подовженого дня.

Об'єкт дослідження – функціональний стан дихальної системи дітей молодшого шкільного віку. Предмет дослідження – комплекс засобів оздоровлення з використанням ароматерапії, спрямований на підвищення функціонального стану дихальної системи дітей молодшого шкільного віку.

Мета дослідження – визначення ефективності впливу ароматерапії на функціональний стан дихальної системи дітей молодшого шкільного віку в умовах подовженого дня.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання дослідження: 1. Провести аналіз літератури з теми дослідження; 2. Підібрати методи дослідження функціонального стану дихальної системи дітей молодшого шкільного віку. 3. Запропонувати та впровадити програму оздоровлення з використанням засобів ароматерапії для підвищення функціонального стану дихальної системи дітей середнього шкільного віку. 4. Оцінити ефективність впливу програми оздоровлення з використанням ароматерапії для підвищення функціонального стану дихальної системи дітей середнього шкільного віку основної групи у порівнянні з впливом програми контрольної групи.

Дослідження проводились в Запорізькому НВК №111. Для школярів молодших класів 8–9 років в умовах подовженого дня була запропонована та впроваджена програма оздоровлення з використанням засобів ароматерапії для підвищення функціонального стану дихальної системи. Основний зміст програми оздоровлення базувався на використанні аромаолій у поєднанні з рухливими іграми та загартовувальними процедурами.

На початку та наприкінці дослідження були проведені функціональні проби із затримкою дихання (проба Штанге та проба Генче), вивчені ряд показників функціонального стану системи зовнішнього дихання (ЖЄЛ, ЧД, ДО, РОвд, РОвид, МВЛ) і розраховані ряд індексів (ЖІ та індекс Скибінського).

Гіпотезою дослідження передбачається, що в результаті впровадження програми оздоровлення з використанням засобів ароматерапії відбудеться покращення зазначених функціональних показників, що буде свідченням підвищення функціонального стану дихальної системи дітей молодшого шкільного віку.

УДК 615.825: 613.99

Клапчук В. В.¹, Лядська О. Ю.²

¹ канд. мед. наук, проф. ЗНТУ

² студ. гр. УФКСз - 211м ЗНТУ

ВПЛИВ РЕКРЕАЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ З ФІТБОЛ-АЕРОБІКИ ТА ФІТБОЛ-ГІМНАСТИКИ НА КОРЕКЦІЮ СТАТУРИ ЖІНОК 21–35 РОКІВ

Рекреація відіграє велику роль у зміцненні здоров'я жінок, запобіганні передчасному старінню та збереженні їх високої роботоздатності протягом життя. У зв'язку з цим підвищується актуальність досліджень, що стосуються наукового обґрунтування ефективних засобів рекреації для різних категорій населення. Аналіз наукових досліджень з проблеми вдосконалення системи організації фізкультурно-оздоровчих занять з жінками першого зрілого віку свідчить, що найбільше уваги приділяється визначенню ефективності різних видів оздоровчих занять з аеробіки, занять з обтяженнями аквафітнесу, степ-аеробіки тощо.

Однак слід зауважити, що проблема наукового обґрунтування змісту рекреаційних занять з фітболом, спрямованих на корекцію статури, підвищення рівня здоров'я і організацію дозвілля жінок 21–35 років потребує глибокого теоретичного осмислення й ґрунтовного практичного вивчення, що й обумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета дослідження – виявити вплив рекреаційних занять з футбол-аеробіки та футбол-гімнастики на корекцію статури жінок 21–35 років.

Завдання дослідження: визначити ефективність рекреаційних занять з використанням футбол-аеробіки та футбол-гімнастики спрямованих на корекцію статури жінок першого зрілого віку.

Об'єкт дослідження – оздоровчий фітнес як засіб рекреації жінок першого зрілого віку. Предмет дослідження – оздоровчі заняття з фітболом як засіб рекреації жінок першого зрілого віку.

Методи дослідження: теоретичний аналіз й узагальнення даних науково-методичної літератури; метод антропометрії; педагогічний експеримент; методи математичної статистики.

Порівняльний аналіз показників фізичного розвитку контрольної та експериментальної груп на початку дослідження свідчить, що групи були однорідні, а показники не мали вірогідних відмінностей ($p \geq 0,05$). Маса тіла жінок була вище за норму, як у експериментальній групі на 50%, так і у контрольній на 46,67%. Норму маси тіла в експериментальній групі мали 50% жінок, у контрольній – 53,33%. Особливо привертає увагу показник вмісту жиру (%) в організмі жінок.

Для підвищення ефективності рекреаційних занять з фітболом нами обґрунтовано та розроблено програми занять фітбол-аеробікою і фітбол-гімнастикою відповідно до рівня фізичного стану жінок. У дев'ятимісячному циклі занять виділено три періоди: підготовчий (1 місяць), основний (6 місяців) і підтримуючий (2 місяці). У загальній структурі занять виділено 6 компонентів різної цільової дії: розминочний, аеробний, корекційний, силовий, стретчинг та відновлювальний. Для всіх рівнів фізичного стану заняття складалося з 15 вправ. У кожному комплексі було приділено увагу розвитку балансу, що включає в роботу крупні та дрібні м'язові групи. Вправи для м'язів-антагоністів підбираються так, щоб не було різкої зміни вихідного положення. Послідовність застосування вправ: вправи для крупних м'язів груп (в основному м'язи ніг); вправи на розвиток балансу, плечового поясу пропонуються в середині комплексу, що робить заняття більш емоційними і цікавішими, оскільки вихідні положення незвичні, в основному на животі; вправи для м'язів живота застосовуються як у середині, так і в кінці занять; вправи для м'язів рук. Запропоновано засоби та методи організації занять для фітбол-аеробіки й фітбол-гімнастики, визначено пульсові режими для різних компонентів занять відповідно до рівня фізичного стану. Загалом розроблено 24 моделі занять.

Результати педагогічного експерименту доводять ефективність впливу розробленої нами методики рекреаційних занять з фітбол-аеробіки та фітбол-аеробіки на корекцію статури жінок першого зрілого віку. Так, в експериментальній групі, у порівнянні з контрольною, достовірно вищими були показники фізичного розвитку жінок, які впливають на візуальну оцінку статури, а саме: обхват талії зменшився на 3,73 см ($p \leq 0,05$) (5,14%); обхват стегон в експериментальній групі зменшився на 4,07 см ($p \leq 0,05$) (4,04%), обхват правого стегна – на 2,23 см ($p \leq 0,05$), (3,83%), вміст жиру в організмі жінок зменшився на 2,38% ($p \leq 0,01$) (8,74%).

УДК 615.83:616.831

Фетісова В. В.¹, Новак І. О.²

¹ канд. мед. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. УФКСз - 211м ЗНТУ

КОМПЛЕКСНА ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПІСЛЯ ПЕРЕНЕСЕНОГО ІНСУЛЬТУ НА ЛІКАРНЯНОМУ ЕТАПІ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Мозковий інсульт є одним з найнебезпечніших судинних захворювань головного мозку, який щорічно вражає близько 6 млн осіб в усьому світі, з них 700–750 тис – в США, понад 450 тис – в Росії та більше 175 тис – в Україні (Поліщук Н. Є., 2003; Гуляєв Д. В., 2003). Особливо актуальною ця

проблема є в Україні, де розповсюдженість цереброваскулярних захворювань і смертність від них є одними з найвищих в Європі.

Мета роботи – розробити та обґрунтувати комплексну програму фізичної реабілітації хворих середнього та похилого віку, які перенесли інсульт, на лікарняному етапі та оцінити її ефективність.

Об'єкт дослідження – фізична реабілітація хворих середнього та похилого віку, які перенесли інсульт, в умовах КУ «6-а міська клінічна лікарня».

Предмет дослідження – комплексна програма фізичної реабілітації хворих середнього та похилого віку після перенесеного інсульту на базі нейрореабілітаційного відділення з використанням комплексу немедикаментозних дій, що включають кінезіотерапію, механотерапію, лікувальну гімнастику, лікувальний масаж, кінезіотейпування.

Мета дослідження – розробити методику фізичної реабілітації осіб похилого та середнього віку після перенесеного мозкового ішемічного інсульту.

Основними принципами реабілітації є ранній початок реабілітаційних заходів, систематичність і тривалість, що можливе при добре організованій поетапній побудові реабілітаційного втручання.

Особливу увагу ми приділяли профілактиці виникнення постінсультних ускладнень. Внаслідок тривалого перебування в лежачому положенні для уникнення розвитку застійної пневмонії виконували дихальні вправи тричі на день до того часу, поки хворого можна було переводити у вертикальне положення. Дихальні вправи виконували тричі на день по 5 разів кожную вправу з інтервалом 1–2 хвилини.

Дослідження буде проведено на базі КУ «6 - та міська клінічна лікарня». У дослідженні беруть участь 20 чоловіків похилого та середнього віку (по 10 пацієнтів в основній і в контрольній групах).

Тривалість програми фізичної реабілітації в обох групах складатиме 21 добу.

Перед застосуванням комплексної програми фізичної реабілітації всі хворі обстежені з використанням тесту Fugl-Meyer Assessment (FMA). Він призначений для оцінки моторної функції, рівноваги, відчуття і спільного функціонування для геміплегічної форми у постінсультних хворих. FMA застосовується і в клінічних дослідженнях для визначення ступеня тяжкості захворювання, оцінювання відновлення рухової функції, а також для планування та оцінки лікування.

Шкала складається з п'яти областей і 155 пунктів:

- Моторна функція (верхніх і нижніх кінцівок);
- Сенсорна функція;
- Баланс (містить 7 тестів, 3 сидячи і 4 стоячи);
- Спільний діапазон руху (8 суглобів);
- Біль в суглобах.

Переваги моторної функції включають питання оцінки руху, координації і рефлексів (плече, лікоть, передпліччя, зап'ястя, кисть, стегно, коліно і гомілка).

Вимірювання амплітуди рухів в суглобах є одним із перших і найважливіших моментів в обстеженні.

Позитивні зрушення в показниках сили м'язових груп уражених кінцівок сприяли покращенню функціонального стану хворих, зокрема функції верхніх та нижніх кінцівок, що призвело до поліпшення навичок переміщення і самообслуговування.

Основну увагу у програмі реабілітації ми приділяли поступовому збільшенню фізичних навантажень, загальному тренуванню, підвищенню функціональної здатності, загартуванню організму, виявленню резервних його можливостей; підготовці людини до трудової діяльності; оволодінню інвалідами пристроями для самообслуговування і засобами пересування.

Ми припускаємо, що підібраний нами комплекс методів фізичної реабілітації буде більш ефективним, ніж традиційні методи, які застосовують для покращення рухової активності у пацієнтів після перенесеного ішемічного інсульту.

УДК (612.1 + 612.2 + 613.25): 615.825

Рюміна Т. А.¹, Мирна А. І.², Мирний С. П.³

¹ студ. гр. УФКСз - 211м ЗНТУ

² канд. мед. наук, доц. ЗНТУ

³ канд. мед. наук, викл. ЗДМУ

ВПЛИВ НА СЕРЦЕВО-СУДИННУ, ДИХАЛЬНУ СИСТЕМИ ТА КОРЕКЦІЯ МАСИ ТІЛА ДІВЧАТ 15–16 РОКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ОЗДОРОВЧОЇ АЕРОБІКИ

У підлітковому періоді завершується формування всіх морфологічних і функціональних структур організму. Під впливом статевих гормонів відбуваються нейроендокринні перебудови, помітно змінюється тонус вегетативної нервової системи, інтенсивно протікають процеси росту, розвитку, відбувається ряд змін, що призводять до фізичної, психологічної та репродуктивної зрілості організму.

Функціональне перенапруження нейроендокринної системи, недостатні її резерви визначають підвищену чутливість ендокринних залоз підлітків до дії різних пошкоджуючих факторів. Це є причиною формування ряду ендокринно – обмінних захворювань. Найбільш поширена патологія підліткового періоду – надлишкова маса тіла.

На сьогоднішній день єдиним ефективним методом корекції надлишкової маси тіла дівчат 15–16 років є зміна способу життя з

підвищенням рівня фізичної активності та зміною раціону харчування враховуючи їх клініко-метаболічні особливості та психоемоційний стан.

Відсутність достатньої рухової активності дівчат 15–16 років сприяє розвитку передпатологічного дезадаптаційного стану. Характерними його ознаками є зниження імунної резистентності, швидка стомлюваність при виконанні фізичних навантажень, низькі функціональні можливості організму, відставання у розвитку рухових якостей, порушення процесів становлення репродуктивної функції, формування метаболических порушень і серцево-судинної патології, затримка фізичного розвитку та його дисгармонія за рахунок надлишку маси тіла. Надалі при гіпокінезії розвивається астено – невротичний синдром, порушення регуляції артеріального тиску, порушення ліпідного обміну, остеопатія.

ВОЗ для дітей та підлітків 5–17 років розробила рекомендації щодо фізичної активності, що базуються на доказових даних та підтверджують позитивний ефект означених рівнів для серцево-судинної системи, концентрації метаболических біомаркерів, м'язової сили та стану кісткової тканини. Більша частина вправ має бути аеробного характеру.

При надлишковій масі тіла підвищується загальна потреба організму в кисні, тому використання оздоровчої аеробіки є необхідністю при проведенні занять і одним з ефективних засобів рухової активності.

Регулярні заняття аеробікою сприяють збільшенню швидкості кровотоку, інтенсивності обміну речовин з використанням кисню, позитивно впливають також і на дихальну систему: у процесі занять збільшується число альвеол, зростає життєва ємність легенів.

Аеробіка збільшує максимальне споживання кисню, що залежить від ефективності дихання та надійності роботи серцево-судинної системи і відображає загальний стан організму.

Тому актуальність розробки та впровадження оздоровчої аеробіки серед дівчат 15–16 років, які страждають на надмірну масу тіла не викликає сумнівів.

Мета роботи полягає в оцінюванні ефективності впливу підібраного комплексу оздоровчої аеробіки на серцево-судинну, дихальну системи та корекцію маси тіла дівчат 15–16 років.

Дослідження проводяться на базі «Вільнянської загальноосвітньої школи № 3». У дослідженні беруть участь дівчата 15–16 років, які ведуть малорухливий спосіб життя та нераціонально харчуються. Усі учасниці дослідження розділені на контрольну та основну групи по 10 дівчат у кожній.

У контрольній групі нами застосована шкільна програма з фізичної культури, а в основній групі – комплекс оздоровчої аеробіки.

Тривалість комплексу оздоровчої аеробіки в основній групі складатиме три місяці у шкільних умовах, 3 рази у тиждень по 45 хвилин.

Перед застосуванням підбраного комплексу оздоровчої аеробіки у всіх учасниць дослідження обстежені: антропометричні дані (маса тіла, зріст, окружність талії та стегон, індекс маси тіла), функціональний стан серцево-судинної системи (ЧСС, рівень артеріального тиску, індекс Руфьє); дихальної системи (проба Штанге, проба Генчі, визначення життєвої ємності легень), проведено анкетування психоемоційного стану дівчат 15–16 років.

Після проведення дослідження вивчені показники серцево-судинної, дихальної системи та антропометричні дані контрольної та основної груп. Результати дослідження оброблені за допомогою методів математичної статистики.

Ефективність запропонованого комплексу оцінюється на підставі динаміки кількісних даних при їх математичному аналізі та обробці.

Ми припускаємо, що підібраний нами комплекс оздоровчої аеробіки більш ефективний для зниження маси тіла, покращення стану серцево-судинної, дихальної систем, опорно-рухового апарату, ніж заняття фізичною культурою за шкільною програмою.

УДК 615.835:616.831:005.1

Фетісова В. В.¹, Сухойван Р. М.²

¹ канд. мед. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. УФКСз - 211м ЗНТУ

ВПЛИВ КІНЕЗІОТЕЙПУВАННЯ НА ВІДНОВЛЕННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ПАЦІЄНТІВ ПІСЛЯ ПЕРЕНЕСЕНОГО ІНСУЛЬТУ

Останнім часом спостерігається тенденція до збільшення кількості захворювань та ушкоджень нервової системи. Зокрема, в Україні щорічно реєструється близько 400 тис. інсультів, виявлених вперше (Маркова О. К., 2006) у представників найбільш працездатного віку (20–55 років).

Мета роботи – розробити та обґрунтувати комплексну програму фізичної реабілітації хворих, які перенесли інсульт, на післялікарняному етапі та оцінити її ефективність.

Об'єкт дослідження – фізична реабілітація хворих похилого віку (60–74 років), які перенесли ішемічний інсульт на післялікарняному етапі реабілітації.

Предметом нашого дослідження була комплексна програма фізичної реабілітації хворих похилого віку після інсульту в умовах ФОЦ «Планета здоров'я» з використанням комплексу немедикаментозних дій, що включають кінезіотерапію, механотерапію, лікувальну гімнастику, кінезіотейпування, масаж.

Серед сучасних методик реабілітації провідне місце займає кінезіотейпування. Цей метод заснований на використанні еластичних пластирів, які наклеюють на шкірні покриви і надають терапевтичну дію на шкіру, фасції, м'язи, зв'язки і сухожилля.

Дисбаланс м'язового тонусу після інсульту дуже часто може призводити до значного обмеження руху в суглобах верхньої та нижньої кінцівок. За рахунок тейпів м'язи, що знаходяться в тонусі можна розслабити, а розтягнуті м'язи – простимулювати, укріпити. Тим самим можна усунути м'язовий дисбаланс і зменшити спастичність.

Тейпи носяться 24 години протягом 3–5 днів. Вони накладаються один раз і надають лікувальний ефект протягом усього часу їх носіння.

Доведено, що методика кинезіотейпування дуже ефективна в реабілітації після інсульту. Вона створює різноманітність рухового навантаження, збільшує тривалість та інтенсивність впливу на м'язи.

Перед застосуванням кинезіотейпування пацієнти основної групи будуть обстежені з використанням мануального м'язового тесту (ММТ) та вимірюванням амплітуди рухів в суглобах.

ММТ дозволяє встановити величину участі м'яза у русі і силу м'язового скорочення. При мануальному м'язовому тестуванні для кожного м'язу або групи м'язів буде використовуватися специфічний тестовий рух, який виконувався в певному специфічному вихідному положенні. Відомо, що критерієм оцінки м'язового зусилля є долання сили тяжіння частини тіла під час виконання тестованого руху або долання мануальної протидії, яку чинить особа, що тестує м'язи кінцівки.

Визначати амплітуду рухів в суглобах ми плануємо за допомогою гоніометрії. Здатність обстежити пацієнта і адекватно оцінити рухові порушення – це одна з основних особливостей роботи реабілітолога. Обстеження повинно бути детальним і послідовним. Одним з перших і найважливіших моментів в обстеженні є вимірювання амплітуди рухів у суглобі.

Дослідження проводиться на базі ФОЦ «Планета здоров'я». У дослідженні беруть участь чоловіки похилого віку (60–74 роки), які розподілені на основну та контрольну групи (в кожній по 10 чоловік).

Тривалість програми фізичної реабілітації в обох групах складатиме 71 добу в умовах ФОЦ «Планета здоров'я».

У контрольній групі застосовуватиметься комплекс не медикаментозних дій, що включають кінезотерапію, механотерапію, лікувальну гімнастику, масаж.

У основній групі буде додатково застосовано методика кинезіотейпування.

Ефективність запропонованої методики реабілітації оцінюватиметься на підставі динаміки кількісних даних при їх математичному аналізі та обробці.

Ми припускаємо, що підібраний нами комплекс методів фізичної реабілітації буде більш ефективним, ніж традиційні методи, які застосовують для покращення рухової активності у пацієнтів після перенесеного ішемічного інсульту.

ВИКОРИСТАННЯ КОМПЛЕКСНОЇ ПРОГРАМИ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗІ СКОЛІОТИЧНИМ ПОРУШЕННЯМ ПОСТАВИ В УМОВАХ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Актуальність проблеми. Одним з важливих показників здоров'я і розвитку дитини є постава. Профілактика і лікування порушень постави і сколіозу у дітей є найбільш важкими розділами сучасної ортопедії. Поширеність порушень постави і сколіозу серед дітей за даними різних авторів складає від 6,3% до 46,9%. Сколіотична постава може сприяти виникненню сколіотичної хвороби, яка викликає складну деформацію хребта і грудної клітки, що мають тенденцію до прогресування і досягають вищого ступеня до закінчення росту. У хворих розвивається фізична неповноцінність, порушується серцево-судинна і дихальна діяльність, виникають глибокі фізичні страждання внаслідок косметичних дефектів. Рішення цієї проблеми закладено в профілактиці, ранній діагностиці і своєчасному комплексному лікуванні.

Порушення постави при вчасно розпочатих оздоровчих заходах не прогресує і є зворотнім процесом. Тим не менш, ці порушення поступово можуть призвести до зниження рухливості грудної клітки, діафрагми, погіршення ресорної функції хребта, що у свою чергу негативно впливає на діяльність центральної нервової системи, серцево-судинної і дихальної систем, стає супутником багатьох хронічних захворювань внаслідок прояви загальної функціональної слабкості дисбалансу в стані м'язів і зв'язкового апарату дитини.

Фізична реабілітація, основним засобом якої є корекційне застосування фізичних вправ, що сприяють припиненню прогресування хвороби, покращенню рівня розвитку фізичних якостей, нервово-м'язової працездатності, моторно-вісцеральної регуляції, підготовці до виконання вимог навчальної програми з фізичної культури та норм державних стандартів фізичного розвитку, адаптації до стрімкого ритму життя, як лікувально-педагогічна система у наш час потребує подальшого теоретичного, експериментального та методичного обґрунтування.

У школах для дітей з порушеннями опорно-рухового апарата здійснюється трудова терапія, спрямована на відновлення або компенсацію рухових порушень. У кожному класі передбачено індивідуальні заняття з корекції сколіотичних деформацій. До розкладу включені групові та

індивідуальні заняття з лікувальної гімнастики та з вчителем-логопедом. Навчання здійснюється за навчальними програмами масової школи. Трудове навчання і заняття фізкультурою ведуться за спеціальними програмами.

На відміну від загальноприйнятих методик, фітбол-гімнастика дозволяє створити найбільш оптимальні умови для правильного положення м'язів, а також для поліпшення рівноваги і рухової координації. При методично правильно побудованій програмі і оптимальному навантаженні повинен формуватися новий рефлекс пози, який забезпечує створення більш сильного м'язового корсета. У ході виконання вправ також покращується крово- і лімфообіг у зоні хребта.

В даній роботі зроблена спроба вивчити і проаналізувати вплив застосування фітбол-гімнастики для корекції порушень постави в дітей середнього шкільного віку.

Об'єкт дослідження – процес фізичної реабілітації при сколіотичних порушеннях постави. Предмет дослідження – підібраний комплекс методів фізичної реабілітації при сколіотичних порушеннях постави у дітей середнього шкільного віку.

Мета дослідження – визначення ефективності впливу комплексної програми фізичної реабілітації для корекції сколіотичних порушень постави в дітей середнього шкільного віку.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання дослідження: 1. Провести огляд літератури с проблематики дослідження; 2. Підібрати інформативні методи дослідження дітей середнього шкільного віку зі сколіотичним порушенням постави. 3. Підібрати комплекси реабілітаційних заходів для основної та контрольних груп. 4. Оцінити ефективність впроваджених реабілітаційних заходів для дітей середнього шкільного віку зі сколіотичним порушенням постави.

Дослідження проводились в СЗШ №10 м. Дніпродзержинська Дніпропетровської області. Для школярів середнього шкільного віку (11–12 років) була запропонована та впроваджена реабілітаційна програма для корекції сколіотичних порушень постави із використанням комплексної програми фізичної реабілітації.

Гіпотезою дослідження передбачається, що в результаті впровадження програми із використанням комплексної програми фізичної реабілітації для корекції сколіотичних порушень постави дітей середнього шкільного віку відбудуться позитивні зміни сили м'язів, які формують осанку, гнучкості хребта, покращаться функціональні показники роботи серцево-судинної та дихальної систем (ЧСС, АТс, АТд, ЖЄЛ, проби Штанге і Генче).

Практична значимість полягає в тому, що на підставі проведених досліджень будуть розроблені практичні рекомендації й запропоновані для використання в практичній роботі вчителів фізичної культури в школах, для інструкторів лікувальної фізичної культури, в оздоровчих таборах.

ВІДНОВЛЕННЯ СТАНУ ЗДОРОВ'Я ХВОРИХ З ТРАВМАМИ ХРЕБТА МЕТОДАМИ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Розробка науково обґрунтованих, ефективних програм реабілітації хворих з травмою хребта залишається однією з найактуальніших проблем сучасної медицини. Актуальність обумовлена великою поширеністю хребетної травми, високими показниками інвалідизації, відсутністю загальноприйнятих підходів до комплексного лікування даної категорії хворих.

Травми хребта виникають під впливом сил значної величини і належать до найтяжчих травм опорно-рухового апарату. Основними причинами травм хребта є дорожньо-транспортні пригоди, нещасні випадки у побуті і на виробництві, спортивні травми. Хворі з травмами хребта мають рухові порушення різного ступеня тяжкості.

Щорічне зростання частоти травм хребта пов'язане з прискоренням темпу життя, збільшенням числа автомобілів і швидкостей їх руху, ускладненням виробництва. У кожній європейській країні щорічно з'являється близько 1000 нових хворих, а в США – близько 15000. За статистичними даними ВООЗ щороку в Україні травму хребта отримують понад 2000 людей. Більша половина потерпілих – соціально активна і працездатна частина населення. На даному етапі у нашій країні у зв'язку з військовими діями в зоні антитерористичної операції різко зросла кількість осіб, які мають травматичне пошкодження хребта.

Особливості патології рухових систем у хворих із травматичною хворобою вимагають певної послідовності (етапності) реабілітації, своєрідного методичного підходу, як в питаннях оцінки компенсації порушених функцій, так і в принципах відновного лікування.

Визначальне значення в лікуванні пацієнтів з пошкодженням хребта має розробка ефективних програм, в тому числі із застосуванням комплексів лікувальної фізкультури, фізіотерапії.

У зв'язку з цим, вивчення, розробка і наукове обґрунтування нових програм реабілітації хворих з травмою хребта на основі застосування лікувальної фізкультури та фізіотерапії на сучасному етапі залишаються однією з найактуальніших проблем.

Виходячи з вищевикладеного, ми вирішили досвідченим шляхом довести важливість застосування комплексів вправ лікувальної фізичної культури та фізіотерапії при реабілітації хворих з травмами хребта.

Об'єктом дослідження є фізична реабілітація хворих з травмами хребта.

Предметом дослідження є комплексна програма фізичної реабілітації хворих з травмами хребта.

Мета роботи: розробити та обґрунтувати комплексну програму фізичної реабілітації хворих з травмами хребта.

Обстеження проводилось на базі РЦ» Гута» м. Запоріжжя. Нами було обстежено 40 чоловіків з травмою грудного відділу хребта, вони були поділені на контрольну та основну групу. До основної групи увійшло 20 чоловіків, яким були запропоновані розроблені нами комплекси ЛФК, масажу та фізіотерапії, а до контрольної – 20 чоловіків, які проходили тільки курс ЛФК та масажу.

На початку та у кінці дослідження буде проведено обстеження функціональних показників рухової сфери хворих, оцінювався больовий синдром, психоемоційний стан та якість життя. Для цього застосовувалися такі методи дослідження:

- мануальне тестування м'язів за Ловеттом;
- тестування спастичності м'язів за шкалою Ашворта;
- вивчення функціонального статусу за допомогою індексу повсякденної активності Бартел;
- короткий больовий опитувальник;
- оцінка якості життя за опитувальником SF-36;
- оцінка психоемоційного стану за тестом САН;
- оцінка реактивної та особистісної тривожності за опитувальником Спілбергера.

Ми сподіваємося, що запропонований комплекс реабілітаційної програми для хворих з травмами хребта вплине на поліпшення функціональних показників рухової сфери, зменшення больових відчуттів, поліпшення психоемоційного стану і якості життя хворих.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДЛЯ КОРЕКЦІЇ НАДЛИШКОВОЇ МАСИ ТІЛА У ЖІНОК

На глобальному рівні надмірна вага і ожиріння пов'язані з великим числом смертних випадків, ніж знижена маса тіла.

Зайву вагу в Україні мають 26% жінок і 16% чоловіків. Про це під час круглого столу, присвяченого проблемам здорового харчування, повідомив заступник міністра охорони здоров'я. Основна причина в тому, що більша частина нашої популяції не веде здоровий спосіб життя, мало рухається і має нездорові звички в харчуванні. Також міністр підкреслив, що ожиріння може викликати не тільки малорухливий спосіб життя і неправильне харчування, а й деякі захворювання, які викликають порушення обміну речовин. Зазначимо, що за останніми даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, ожиріння впливає на здоров'я 13% людей у всьому світі. Якщо не проводити додаткових заходів, то рівень ожиріння може зрости ще на 4% до 2025 року.

Надмірна вага і ожиріння можуть викликати захворювання серця, інсульт, діабет 2-го типу і рак.

Мета наших досліджень полягала в науковому обґрунтуванні ефективності застосування підбраного комплексу методів фізичної реабілітації осіб з надлишковою масою тіла.

Дослідження проводилося з листопада 2015 року до лютого 2016 року, на базі фітнес центра (Fit Curves) в м. Запоріжжі. У дослідженні брали участь жінки, які на час експерименту, приймали участь у тренувальному процесі, у вказаному фітнес центрі, всі вони мали надлишкову масу тіла. Вікова категорія жінок коливалась в межах від 18 до 25 років. Усі учасники дослідження були розділені на контрольну та основну групу.

Перед тим як розпочати реабілітаційну програму, ми провели обстеження жінок контрольної та основної групи, за такими показниками: функцій серцево-судинної системи (частота серцевих скорочень, систолічний та діастолічний тиск, час відновлення цих параметрів після проведення функціональної проби); дихальної системи (життєва ємкість легень, частота дихання); антропометричних показників (обхвати тіла, лінійні розміри, маса тіла).

Контрольна група складалась із 10 жінок, які мали надлишкову масу тіла. Контрольна група займалась по системі тренувань які були раніше запропоновані у даному центрі, а саме: 30-хвилинні кругові тренування 3

рази на тиждень Fit Curves включають в себе п'ять елементів фітнесу, необхідних для зміцнення здоров'я і боротьби із зайвою вагою: кардіо- і силові навантаження, розминка, заминка, розтяжка. Тренування об'єднує аеробне і силове навантаження. Також жінки з контрольної групи дотримувались програми дісти, яка була запропонована в центрі Fit Curves. Додатково ми запропонували жінкам контрольної групи пройти курс лікування фітотерапією, та для профілактики целюліту, курс точкового та медового масажу.

Розроблена комплексна програма для основної групи вміщувала такі засоби фізичної реабілітації як ранкова гігієнічна гімнастика, лікувальна гімнастика, вправи на тренажерах, дозовану ходьбу, спеціальні фізичні вправи в басейні, біг, масаж, фізіотерапія, дієтотерапія.

Після проведення фізичної реабілітації обох груп жінок, які мали надлишкову масу тіла встановлена тенденція до позитивних змін, досліджених показників. На початку дослідження антропометричні показники у жінок основної та контрольної груп достовірно не відрізнялися один від одного.

Після проведення реабілітаційних заходів у жінок основної групи відмічалась більш виражена позитивна динаміка з покращення антропометричних показників, ніж у жінок контрольної групи, що свідчить про ефективність дії підбраного комплексу фізичної реабілітації, у порівнянні з традиційним комплексом жінок контрольної групи.

УДК 615.83:613.955

Ковальова О. В.¹, Бейко І. Ю.²

¹ старш. викл. ЗНТУ

² студ. гр. УФКС – 211м ЗНТУ

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПЛИВУ ПІДБРАНОГО РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ НА ДІТЕЙ З ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ В УМОВАХ ІНТЕРНАТУ

Порушення статики і довільних рухів в пізній резидуальній стадії ДЦП пов'язані з перинатальним ураженням головного мозку і з наступними змінами статодинамічних функцій під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Застосування засобів фізичної реабілітації дає змогу значно поліпшити стан хворих дітей. Існує багато видів реабілітаційних комплексів, але не всі вони досить досконалі, тому пошук нових реабілітаційних програм є актуальним завданням сучасної системи фізичної реабілітації.

Мета дослідження – підібрати і науково обґрунтувати комплексну програму фізичної реабілітації дітей 8–9 років із дитячим церебральним паралічем та оцінити ефективність її дії.

Матеріали і методи дослідження. Дослідження проводилось впродовж десяти місяців в умовах інтернату при консультації з лікарем-педіатром,

фахівцем з реабілітації і керівником дипломної роботи. Досліджувались 2 групи дітей віком 8–9 років. Всього обстежено 20 дітей, серед яких було 12 хлопчиків та 8 дівчаток, які мали діагноз дитячий церебральний параліч (спастична диплегія, середнього та важкого ступеня тяжкості). Основну групу склали 10 дітей (6 хлопчиків та 4 дівчинки) з діагнозом ДЦП, які займалися за запропонованою нами програмою (дієта, масаж (погладжування, точковий і потряхування), ЛФК у поєднанні з масажем, фізіотерапія у вигляді електрофорезу, гідротерапії та оксигенотерапії у вигляді кисневих коктейлів). Контрольна група також включала 10 хворих дітей (6 хлопчиків та 4 дівчинки), які проходили реабілітацію за загальноприйнятою програмою (ЛФК, масаж (логопедичний, лікувальний і класичний). При комплектації програми реабілітації враховувався вегетативний статус дітей, а також особливості рухових, інтелектуальних і мовних порушень. Всі діти не мали супутньої патології з боку серцево-судинної та дихальної системи, а також протипоказань до занять лікувальною фізичною культурою та іншими засобами реабілітації.

Результати. Для визначення ефективності запропонованої програми фізичної реабілітації проводилось дослідження рухових навичок у дітей із ДЦП. На початку дослідження рівень розвитку рухових навичок у дітей контрольної та основної групи хворих на ДЦП був дуже низький. Хворі на ДЦП діти мали однаковий рівень розвитку рухових навичок, а обрані групи були однорідними та однотипними. Визначення морфо-функціонального стану хворих проводилося за наступними показниками: оцінювались рухові вміння, показники серцево-судинної та дихальної системи (АТ, ЧСС, ЖЄЛ, проби Штанге та Генчі). Після проходження курсу комплексної фізичної реабілітації різниця за досліджуваними показниками стала статистично достовірною, за винятком показника «повзання». Найбільші розбіжності між значеннями спостерігається за показниками «стояння» та «керування основними рухами». Достовірна різниця між досліджуваними показниками пояснюється більш ефективним впливом на пацієнтів основної групи запропонованого нами комплексу фізичної реабілітації.

Висновки. Запропонована методика фізичної реабілітації для відновлення довільних рухів при ДЦП (з використанням комплексу лікувальної фізичної культури, засобів, що підвищують імунітет) для дітей 8-9 років позитивно вплинула на розвиток фізичних якостей, підвищила силові можливості м'язів, а також сприяла підвищенню функціональних можливостей серцево-судинної та дихальної систем. Результати дослідження показали ефективність запропонованої системи методів відновлення фізичних якостей у хворих з ДЦП. У дітей основної групи, у порівнянні з контрольною групою, достовірно покращилися фізичні якості сили м'язів стегна, статична працездатність м'язів спини, покращились функції лежання та повороти, сидіння, повзання, стояння, ходьба, біг, стрибки та психомоторні рухові вміння, що свідчить, що підібраний комплекс основної групи виявився більш ефективним.

УДК 615.81:616.711:616-001

Єрмоленко В. А.¹, Мирна А. І.², Мирний С. П.³

¹ студ. гр. УФКС - 211м_ер ЗНТУ

² канд. мед. наук, доц. ЗНТУ

³ канд. мед. наук, викл. ЗДМУ

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПЛИВУ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ АПАРАТУ «КІНЕЗІС» У ХВОРИХ ПРИ СПИНО - МОЗКОВІЙ ТРАВМІ

Травма хребта з ураженням спинного мозку є одним з найважчих ушкоджень організму людини, адже воно призводить до втрати значної частини функцій, зокрема можливості до самообслуговування, пересування та контролю за сечопуском та актом дефекації. З кожним роком спостерігається неухильний ріст травматичних уражень, що призводять до хреботно-спинномозкової травми, більша частина з яких трапляється з людьми працездатного віку. За даними літератури, в середньому в світі частота травм спинного мозку зі сприятливим для життя результатом коливається від 9 до 53 випадків на 1 млн жителів. У розвинутих країнах частота спинальної травми складає 10–50 випадків на 1 млн населення.

Незважаючи на значний прогрес у лікуванні цього важкого контингенту хворих, кількість потерпілих, яких переводять на інвалідність, з кожним роком збільшується, при цьому більша частина інвалідів – особи молодого, найбільш працездатного віку. Як правило, у більшості із цих пацієнтів формується виражений неврологічний дефіцит, що приводить до значного обмеження основних видів життєдіяльності й визначає потребу в проведенні тривалих, нерідко повторних курсів відновної терапії. Основний акцент в методиках фізичної реабілітації ставиться на адаптацію пацієнтів до зміни їх способу життя і поверненні в суспільство.

У зв'язку з цим, вивчення, розробка і наукове обґрунтування нових програм реабілітації хворих з спинномозковою травмою на основі застосування ЛФК та фізіотерапії на сучасному етапі залишаються однією з найактуальніших проблем.

Виходячи з вищевикладеного, ми вирішили досвідченим шляхом дослідження довести важливість застосування комплексів вправ ЛФК та фізіотерапії при реабілітації хворих з спинномозковою травмою.

Об'єктом дослідження є фізична реабілітація хворих зі спинномозковою травмою.

Предметом дослідження є комплексна програма фізичної реабілітації хворих зі спинномозковою травмою із застосуванням методики біологічно зворотного зв'язку.

Мета роботи – розробити та обґрунтувати комплексну програму фізичної реабілітації хворих з спинномозковою травмою із застосуванням біологічно зворотного зв'язку.

Обстеження проводилось на базі РЦ «Гута» м. Запоріжжя.

Нами було обстежено 26 чоловіків з спинномозковою травмою, вони були поділені на контрольну та основну групу. До контрольної увійшло 13 чоловіків, які проходили тільки курс ЛФК та масажу, до основної групи увійшло 13 чоловіків, які додатково до курсу контрольної групи проходили реабілітаційний курс на основі методики біологічно зворотного зв'язку за допомогою апарату «Кінезіс».

На початку та у кінці дослідження проводилося обстеження функціональних показників рухової сфери хворих, оцінювався больовий синдром, психоемоційний стан та якість життя. Для цього застосовувалися такі методи дослідження:

- мануальне тестування м'язів за Ловеттом;
- тестування спастичності м'язів за шкалою Ашворта;
- тестування функціональних можливостей за опитувальником SCIM;
- короткий больовий опитувальник;
- оцінка якості життя за опитувальником SF-36;
- шкала тривоги і депресії.

Ми сподіваємося, що запропонований комплекс реабілітаційної програми для хворих з спинномозковою травмою вплине на поліпшення функціональних показників рухової сфери, зменшення больових відчуттів, поліпшення психоемоційного стану і якості життя хворих.

СЕКЦІЯ «ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЙНОВОЇ ТА ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ»

УДК 346.57

Шпитальов Г. Г.

канд. істор. наук, доц. ЗНТУ

ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПІДПРИЄМСТВА ВІД ЕКОНОМІЧНИХ ЗАГРОЗ І РИЗИКІВ

З розвитком в Україні ринкових відносин проблема економічної безпеки бізнесу, тобто мінімізації ризиків і відображення загроз, висувається на перший план. Для подібного судження є вельми вагомими підстави: нерозвиненість ринку страхових послуг, відсутність нормативного забезпечення з оцінки та охорони інтелектуальної власності, відсутність підприємницької культури у бізнесменів. Важливу роль тут відіграють супутні фактори: розмиті ціннісні орієнтири громадян, нестабільність і яскраво виражений фіскальний характер податкового законодавства, активний розвиток інформаційних технологій, що потребують значних ресурсів для захисту інформації.

Практика показує, що все частіше служби безпеки виявляються не в змозі забезпечити надійний захист економічних інтересів організації, таких як економічна ефективність і фінансова стійкість. Відтак проблема економічної безпеки стає не просто актуальною, а пріоритетною в ряду основних проблем ринкової економіки України.

Успішний захист організації від зовнішніх і внутрішніх загроз залежить від системного підходу до проблеми різних служб в цілях раннього попередження небезпеки і контролювання ситуації. Складовими системи безпеки організації є аналіз і оцінка загроз, планування заходів по локалізації загроз, здійснення заходів з протидії загрозам.

З огляду на спектр можливих загроз економічній безпеці організації, захисту підлягають всі види ресурсів, що залучаються для досягнення економічних і соціальних цілей організації. Для формулювання критеріїв економічної безпеки організації необхідно не тільки сформулювати концепцію безпеки, а й визначити основні параметри безпечної роботи та коло заходів, що забезпечують реалізацію концепції.

Критерії економічної безпеки можуть бути конкретизовані у вигляді груп показників. Як правило, тут використовуються стандартні методики, використовувані в процесі аналізу фінансової і господарської діяльності організації, в тому числі показники оперативного обліку.

Найважливіше завдання, що стоїть перед організацією і визначає рівень її економічної безпеки, полягає у виявленні повного спектру загроз. Аналіз

можливих загроз по кожному з об'єктів захисту організації на практиці починають з фіксації стану цього об'єкта, що забезпечує його нормальне функціонування. Зрозуміло, будь-яке відхилення від цього стану може розцінюватися як можлива загроза в сьогоденні або майбутньому. Наступний крок – формалізація можливих відхилень, що визначаються як загрози економічній безпеці.

Ризик визначається як ймовірність настання несприятливого результату (реалізації загрози). При цьому економічний ризик – це усвідомлена небезпека дії або бездіяльності в різних варіантах економічної поведінки, що тягне за собою можливі втрати. У загальному понятті економічний ризик виокремлюються фінансові (спекулятивні), майнові, комерційні, інформаційні і кадрові ризики.

Менеджмент економічної безпеки базується на наступних методологічних установках:

- організація, як правило, розвивається в напрямку інноваційного типу, що підвищує ймовірність реалізації загроз;
- управління здійснюється з огляду на підтримку стану економічної безпеки;
- в основі менеджменту економічної безпеки лежать процеси і стани, що мають імовірнісну природу ризиків.

Програма економічної безпеки підприємства має включати конкретні заходи, що підкріплюються необхідними розрахунками ресурсного забезпечення та системою персоніфікованої відповідальності виконання заходів.

Організаційні заходи, що забезпечують реалізацію програми економічної безпеки, мають припускати:

- створення координаційного центру на чолі з керівником організації, оперативним органом якого є служба безпеки;
- розроблення та затвердження наказом по організації нормативно-методичного забезпечення програми;
- ресурсне забезпечення та цільове використання ресурсів.

Подібний підхід дозволяє управляти процесом становлення професійно значущих якостей особистості. Порядок вирішення проблеми включає: початкове навчання, інструктаж, контроль дотримання норм інформаційної безпеки, інформування про інновації, розробку інструкцій для зниження ризиків загроз інформаційній безпеці, контроль виконання переліку і інструкцій.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ОХОРОНИ НА ПОЛІЦІЮ ОХОРОНИ

В умовах євроінтеграційних процесів в Україні відбувається значна кількість різноманітних реформ, одна з яких реформування органів внутрішніх справ України та перетворення української міліції на поліцію європейського зразка. Реформування системи органів внутрішніх справ передбачає оновлення і скорочення кадрів, реорганізацію міліцейської структури, створення патрульної, кримінальної та кіберполіції, а також поліцейського спецназу. 7 листопада 2015 року в Україні набув чинності новий Закон України «Про національну поліцію» відповідно до якого міліція припиняє своє існування і перетворюється на поліцію.

Зазначені події стосуються і Державної служби охорони при МВС України, яка перетворюється на поліцію охорони. При чому, слід вказати на те, що Постановою Кабінету Міністрів України від 13.10.2015 року № 834 «Питання функціонування органів поліції охорони як територіальних органів Національної поліції та ліквідації деяких територіальних органів Міністерства внутрішніх справ» поліцію охорони було утворено ще 23.10.2016р. з моменту набрання чинності цією постановою і до набрання чинності Закону України «Про національну поліцію».

Однак, створивши поліцію охорони Кабінет Міністрів України досі не прийняв положення про поліцію охорони. Зі змісту зазначених вище актів Національна поліція є центральним органом виконавчої влади, а підрозділи поліції охорони, відповідно, є територіальними органами виконавчої влади. За таких умов, на сьогодні поліція охорони як орган виконавчої влади не має право здійснювати господарську діяльність з надання охоронних послуг, оскільки в МВС відсутні правові підстави для видачі ліцензій на провадження охоронної діяльності органам виконавчої влади, у тому числі територіальним, до яких віднесено підрозділи поліції охорони, що також підтверджується Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності». Відповідно прийняття Наказу МВС України від 13.11.2015 № 1461 «Про видачу ліцензій на провадження охоронної діяльності», яким було видано ліцензії усім підрозділам поліції охорони слід вважати незаконним і там що, свідчить про перевищення МВС України своїх повноважень.

Слід зазначити, що підрозділи Державної служби охорони при МВС України та її територіальні підрозділи позиціонували себе в якості суб'єктів господарювання на ринку охоронних послуг, що давало можливість законно

отримувати ліцензії на провадження охоронної діяльності, в силу дії «Положення про Державну службу охорони при Міністерстві внутрішніх справ», затверджене постановою Кабінету Міністрів від 10.08.1993 року № 615. У зв'язку з ліквідацією Державної служби охорони зазначене положення також втратить свою силу.

Отже, на сьогодні для закріплення статусу суб'єкта господарювання на ринку охоронних послуг новоствореної поліції охорони є вкрай необхідним прийняття Кабінетом Міністрів України нового «Положення про поліцію охорони» на заміну поки що діючого «Положення про Державну службу охорони при МВС». Інакше поліція охорони буде продовжувати мати статус органу виконавчої влади і надавати охоронні послуги з порушенням чинного законодавства.

УДК 330.522.6

Волобуєв В. В.

канд. філос. наук, доц. ЗНТУ

ПРИВАТНА ВЛАСНІСТЬ: ГЕНЕЗА ФЕНОМЕНУ

Існування інституту приватної власності як основного механізму створення залишкового ресурсу суспільства, що в перспективі буде його концентрувати з метою майбутніх модернізаційних трансформацій, вимагає розробки і запровадження системи охорони не лише залишкового ресурсу, а самого інституту приватної власності через корекцію позитивного права та розвиток охоронної діяльності.

Враховуючи потенціал інституту приватної власності саме в здатності генерування залишкового ресурсу, вимушено прогнозуються його складні стосунки з державою, як головним інститутом сучасної моделі політичної системи. Держава є формою реалізації інтересів політичного класу, яким стає будь-яка група в суспільстві, що захоплює владу; природно, перспектива майбутніх змін державою не вітається. В свою чергу, як зауважив Гегель, саме в приватній власності знаходить собі прихисток свобода. Діалектика суспільної організації та індивідуальної свободи має стійку наукову традицію, що підтверджена, між тим, трагічною соціальною практикою. Особиста чи, згодом, – приватна власність для людини не є рисою вродженою, її не має в першій природі; вона є набутою людською рисою в другій природі – в світі, створеному людством. Майно первісної людини не було власним навіть у дрібницях: татування, прикраси при житті як і поховальний крам після смерті мали функцію ідентифікації і лише закріплювали приналежність людини до загалу. Та чим більше людина

виходила з дикого світу, створюючи свій власний, тим більше вона прагнула мати щось власне в цьому власному світі. Саме владарюванням над чимось зі створеного відрізнялись перші кращі від інших; така приватна власність на початку свого генезису не відрізнялася гуманізмом, вона ще не сприймалася запорукою прогресу і тому зазіхала навіть на життя і свободу інших – саме так відображена приватна власність в римському праві. Згодом, усвідомлення потенціалу приватної власності викликало необхідність певної культивуації цього феномену суспільного життя, що призвело до появи інституту монархії, ця форма суспільної організації вдало конкурувала з васалами, церквою та розбійниками в боротьбі за ресурси та на довгий час стала єдиною розпорядницею всього необхідного та залишкового ресурсу. Залишковий ресурс відрізняється від необхідного іманентною варіативністю використання, яка за умов, наприклад, абсолютної монархії загрожувала навіть його втратою. Тому вже Французька Декларація прав людини і громадянина у 1789 році проголосила власність священним та недоторканим правом.

На даний час приватна власність визначається як одна з форм власності що має абсолютне захищене законом право громадянина або юридичної особи на конкретне майно, та відрізняється від індивідуальної власності можливістю створення прибутку, тобто – бажаного ресурсу.

Сучасні процеси роздержавлення, тобто – захоплення приватною економічною діяльністю багатьох секторів державної монополії в економіці, поступово та неухильно наділяє приватну власність роллю локомотиву соціальних перетворень, бо саме в ній відбувається накопичення того самого залишкового ресурсу, що кожної зміни суспільно-економічних формацій використовується остаточно. Зазначена нами складність стосунків між державою та приватним сектором має бути врегульована через систему запобіжників при вирішенні часу, напряду та механізму майбутніх модернових проєктів. Як фрагмент такої системи стримувань і противаг у конкуренції між державою та приватним сектором пропонуємо розглядати важливість існування в сфері цих стосунків інституту приватної охоронної діяльності в якості запобіжника державному волонтаризму та регулятора стосунків всередині приватного сектору економіки.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В Україні має місце тенденція щодо зростання актуальності питання надання охоронних послуг. Однак охоронна діяльність є специфічним та особливим видом діяльності, що викликає підвищену увагу законодавця та керівників правоохоронних органів. Це приводить до встановлення підвищених вимог до суб'єктів цього виду діяльності, особливо недержавної форми власності та жорсткої правової регламентації її організації і здійснення. На сьогодні охоронна діяльність в Україні потребує вдосконалення правового регулювання. У чинному законодавстві міститься цілий ряд протиріч і неузгодженостей, які стосуються компетенції, підстав, умов і порядку застосування фізичної сили, спеціальних, технічних засобів та вогнепальної зброї, а також здійснення контролю за суб'єктами охоронної діяльності.

Нормативно-правова неврегульованість дає можливість розвитку недобросовісної конкуренції. Прийнятий Закон України «Про охоронну діяльність» мав на меті подолати правову прогалину в сфері її законодавчого регулювання і закріпити правові форми господарювання на засадах конкурентоспроможності цій сфері. Прийняття цього закону було обумовлено необхідністю законодавчого забезпечення охоронної діяльності на підставі положень Конституції України, у тому числі щодо рівноправного розвитку всіх форм власності та захисту конкуренції на ринку надання охоронних послуг. Цей Закон мав закласти ядро правової основи охоронного законодавства і бути засадничим законом щодо всіх інших законів, які регулюють окремі види охоронної діяльності.

Розробка й ухвалення Закону України «Про охоронну діяльність» мала сприяти визначенню поняття «охоронної діяльності», її правових засад, цілей, завдань, принципів, видів, а також кола суб'єктів, які її здійснюють, їх повноважень. Також передбачалася значна робота із приведення у відповідність до його положень галузевих законів, що регулюють окремі види охоронної діяльності, закріпити в них специфіку кожного виду охорони та підготувати низку нових законів.

Аналіз нормативно-правових актів, що регламентують охоронну діяльність в Україні, а також інших зарубіжних країн, дає підстави відзначити такі варіанти створення правових засад для діяльності суб'єктів недержавної охорони.

По-перше – правове регулювання охоронної діяльності, яка здійснюється недержавними суб'єктами, має здійснюватися виходячи з того, що вона може бути визнана лише додатковою щодо правоохоронної діяльності державних органів та однією з організаційних форм забезпечення правопорядку в суспільстві.

По-друге – правове регулювання охоронної діяльності недержавними суб'єктами має здійснюватися відповідно до концепції, положення якої повинно закріпити її як один із видів підприємницької діяльності, але в специфічній сфері.

По-третє – визначення змісту, порядку діяльності і статусу недержавних охоронних структур на основі визнання їх як «приватну поліцію», яка покликана передусім надавати охоронні послуги фізичним і юридичним особам за допомогою недержавних сил охорони.

Комплексний, цілісний підхід до розв'язання проблеми вимагає настільки ж цілісної законодавчої політики, в якій закони, що регулюють охоронну діяльність, мають ґрунтуватися на єдиній концептуальній основі та бути пов'язаними між собою єдиним методологічним підходом. Інакше кажучи, має бути, нарешті, побудована сувора ієрархічна система розробки законодавства у сфері охорони, яка б передбачала спочатку прийняття інституціональних законів, що закладають принципи охоронної діяльності, а потім – галузевих, які повинні регулювати окремі види охорони.

Тому правове регулювання охоронної діяльності в Україні потребує єдиної концепції державної політики формування і функціонування конкурентоспроможного ринку цього виду послуг. У її розробці повинні взяти участь всі зацікавлені сторони – охоронні структури всіх форм власності і МВС рівною мірою. На заключному етапі, необхідно вирішити на законодавчому рівні питання про дозвіл на застосування зброї для здійснення охоронної діяльності недержавними охоронними структурами.

УДК: 346.56

Діденко Д. А.¹, Сировий О. В.²

¹ студ. гр. УФКС - 121 ЗНТУ

² канд. юрид. наук, доц. ЗНТУ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЬНО-ПРОПУСКНОГО РЕЖИМУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Поняття безпеки включає в себе не тільки захист від кримінальних посягань, але ще більшою мірою створення запобіжних заходів забезпечення захисту від пожежі, вибуху й інших надзвичайних подій. Ефективне

вирішення цієї проблеми вимагає системного підходу, заснованого на аналізі функціонування об'єкту, виявлення найбільш уразливих зон і особливо небезпечних загроз, складання всіх можливих сценаріїв кримінальних дій і вироблення адекватних заходів протидії. Комплексний підхід передбачає оптимальне поєднання організаційних, технічних і фізичних заходів попередження і своєчасного реагування на будь-яку небезпечну ситуацію. Ключове значення набуває правильний вибір технічних засобів і систем безпеки, їх правильне проектування, монтаж і обслуговування. У сучасних умовах постійного зростання злочинності і ускладнення криміногенної обстановки питання забезпечення безпеки будь-якого об'єкта виходить на одне з перших місць.

Контрольно-пропускний режим – комплекс організаційно-правових обмежень і правил пропуску через контрольно-пропускні пункти в окремі будівлі (приміщення) працівників об'єкта, відвідувачів, транспорту і матеріальних засобів. Це один із ключових моментів в організації системи безпеки на підприємстві. Система контрольно-пропускного режиму нерозривно пов'язана з гарантуванням безпеки підприємства. Будь-яка система безпеки об'єкта від загроз, пов'язаних з діями людини, техногенних або природних сил повинна мати систему ідентифікації за принципом «свій - чужий» або за рівнем доступу для захисту як об'єкта від проникнення сторонніх осіб, так і людини від небезпечних чинників, якщо вони є на об'єкті.

Установлюючи і забезпечуючи порядок переміщення персоналу і відвідувачів на території підприємства, система контрольно-пропускного режиму вирішує питання не тільки безпеки підприємства, а й раціональної організації праці.

Організаційно-адміністративні заходи та інженерно-технічні рішення в системі контрольно-пропускного контролю не можуть здійснюватися без зв'язку з іншими елементами системи безпеки об'єкта і повинні в неї вписуватися. Саме тому системи контролю доступу є обов'язковою структурою інтегрованих систем безпеки.

Враховуючи роль і місце контрольно-пропускного режиму в системі безпеки, слід застосовувати комплексний підхід до розроблення заходів обмеження доступу.

Вирішуючи завдання протидії тій чи іншій загрозі, розглядають у сукупності всі елементи системи:

- дії підрозділів охорони, постійне підвищення кваліфікації та професіоналізму працівників охорони;
- технічні рішення, постійне оновлення технічних засобів контрольно-пропускного режиму та навчання роботи з ними персоналу;
- організаційно-адміністративні заходи тощо.

Застосування комплексного підходу на етапі розроблення системи контрольно-пропускного режиму дає змогу уникнути зайвих витрат часу і ресурсів при створенні інтегрованої системи безпеки підприємства.

Створення інтегрованої системи безпеки потребує значних витрат. Проте, якщо уважно оцінити всі негативні чинники впливу на діяльність підприємства, ці витрати не здаються такими великими, оскільки забезпечують стійкий економічний розвиток підприємства і зводять до мінімуму можливі втрати. До того ж, процес створення інтегрованої системи безпеки може бути розтягнутий у часі з урахуванням матеріальних можливостей підприємства та умов його діяльності на ринку.

УДК: 331.545

Лавруша О. В.¹, Потаїчук І. В.²

¹ студ. гр. УФКС-132 ЗНТУ

² канд. юрид. наук, доц. ЗНТУ

ПРОФЕСІЯ ОХОРОНЕЦЬ – СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Масштабні соціально-економічні зміни в Україні останнім часом привели до серйозних змін як у державних, так і в приватних структурах професійної підготовки людей, появі нових сфер професійної діяльності, нових форм загальної й професійної освіти. Нові сфери діяльності, що швидко розвиваються, привносять свої специфічні особливості і в систему професійної підготовки кадрів (прискореність, якість, оптимальність за всіма показниками). Однією з професій теперішнього часу, що соціально зажадалася, є діяльність співробітника приватних охоронних підприємств – «приватного охоронця».

Більш ніж вікова історія організацій і служб безпеки за кордоном передбачає і їх тривалу перспективу в Україні. Нова професія пред'являє досить високі вимоги до професійно важливих якостей її суб'єктів. Окрім хорошої фізичної, вогневої і рукопашної підготовки вона передбачає знання правових актів законодавчої бази України, знання психології, володіння навичками саморегуляції, професійного спілкування з різними людьми, уміння швидко вирішувати конфліктні ситуації.

Ще в 2005 році професія охоронця була внесена в Державний класифікатор спеціальностей, але так і не була внесена в офіційний Перелік робіт, зв'язаних з підвищеною небезпекою. Охоронці, маючи «широкі можливості» чи ледве не щодня ризикувати своїм здоров'ям і навіть життям, у перелік не внесені і, отже, мають обмежені права на соціальний захист.

Однак, незважаючи на існуючі проблеми, експерти досить оптимістично оцінюють перспективи розвитку охоронної справи і підходять до підготовки фахівців, що називається, творчо. Гарний охоронець – це не супермен з накачаними м'язами, а аналітик і психолог, що володіє здатністю швидко зауважувати (а іноді й угадувати) поведінку і стан навколишніх.

Незважаючи на те що професія охоронця поки не є масовою, зараз йде період її закономірного розвитку. Відбуваються законодавчі зміни, які визначають правила роботи охоронної галузі та вимоги до осіб, які надають послуги охорони.

Персонал охорони повинен відповідати кваліфікаційним вимогам, установленим Ліцензійними умовами. Кожен працівник повинен мати необхідні здібності, кваліфікацію, від цього залежить надійність людей і збереження їх речей. Кожний повинен мати ліцензію приватного охоронця й спеціальні навички. Прийняття та оформлення громадян на роботу до суб'єкта охоронної діяльності здійснюється відповідно до вимог Кодексу законів про працю України.

Серед ліцензійних вимог, крім наявності індивідуальної ліцензії в кожного охоронця й дотримання всіх норм, необхідна наявність письмового договору з кожним клієнтом, оформленого відповідно до вимог законодавства, що регламентує охоронну діяльність.

Отже, на сьогодні в умовах євроінтеграційних тенденцій в Україні можна зауважувати, що професія «охоронець» стрімко розвивається. Ринок має потребу в нових професіях і у найближчому майбутньому ми зможемо спостерігати остаточне закріплення професії «охоронець» на українському ринку.

СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»

УДК 340.1

Саміло Г. О.

канд. юрид. наук, доц., ЗНТУ

РОЗВИТОК ПРАВА В МОНГОЛІЇ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ

Розвиток монгольського права пов'язаний із розпадом масивної імперії та її заміни незалежною, сучасною державою. Розвиток права в Монголії можна розділити на три основних історичних етапи.

Перший етап – це період формування правової системи нації монголів. Держава великих монголів формується в рамках так званого Великого Закону Zasag 1206 р. Чингізхану, першого інтегрованого кодексу монгольських звичаїв та загальних принципів права. Цей кодекс містив норми державного, адміністративного, кримінального, цивільного права, та слугував правовою основою для управління завойованими країнами. Але етичні декларації займають у «Великої Ясі» практично головне місце: любити один одного; поважати чистих, справедливих та мудрих людей; перешкоджати злу і несправедливості; засуджувати зраду; не надавати значення багатству; бути рівними в праці та інші. Взагалі, можна сказати, що Закони Чингізхана були не тільки розумні, а й достатньо гуманні. В подальшому Велика Яса доповнювалася та розширювалася в 1218 р. та в 1225 р. Вплив Великого закону на розвиток монгольської і світової правової культури досить суттєвий. У 1264 році були оприлюднені в цілому 2539 законів і постанов, які з'явилися в 1320 році як «Повне зібрання законів Великої імперії Юань», яке застосовувалось лише у східній частині Монгольської імперії, тобто в сучасних Монголії, Китаї, Кореї.

Другий етап – це період подальшої інтеграції законів та інших юридичних документів, пов'язаних з закріпленням та розвитком феодальних відносин (так звані монголо-ойратські закони 1640 р. та закон Халха Джирум 1709 р.). Основними завданнями законів монголо-ойратів були зупинення розпаду імперії шляхом зміцнення внутрішньої солідарності та встановлення порядку захисту країни від іноземного вторгнення. Вони закріплювали класову структуру монгольського суспільства в той час, але більшість статей була присвячена кримінальним покаранням. Закон Халха Джирум представляв собою єдиний кодекс, який зберіг давні правові традиції регулювання суспільних відносин. Цей закон діяв до початку XX століття. У той час як Закон Халха Джирум був покликаний регулювати життя монголів в цілому, монголо-ойратські закони регулювали взаємовідносини між племенами.

Після розпаду імперії у вісімнадцятому столітті, Монголією правила маньчжурська династія, правління якої тривало протягом двох сотень років. У 1815 році був складений новий збірник законів у шістдесяті трьох томах, які об'єднали правові традиції колишньої Монгольської імперії та особливості маньчжурської правової думки.

Третій етап – це період формування і розвитку сучасної правової системи Монголії. Важливим етапом була спроба монголами створити національну соціалістичну правову систему з метою перейти до індустріального суспільства. Незважаючи на це, фундаментальний характер правової системи залишився недоторканим. Після перемоги Народної революції 1921 року в Монголії була поступово і в значній мірі штучним шляхом створена абсолютно нова правова система, що мала в якості зразка для наслідування радянську правову систему. У 1924 році прийнята перша в історії країни Конституція, що проголосила Монголію Народною республікою, в якій «вища державна влада належить справжньому народу». У 1926 р. був затверджений перший Кримінальний кодекс, у 1927 р. почалася кодифікація цивільного законодавства. Конституція Республіки Монголії 1940 р. була соціалістичною та встановлювала «монгольську народно-революційну партію головною провідною силою країни». Основним досягненням Конституції 1960 р. є закріплення соціальних та економічних прав громадян: права на труд; права на справедливу зарплату; права на матеріальну допомогу у старості, у разі хвороби або безробіття; права на безкоштовну освіту. У 1990 році монгольський народ скасував тоталітарний режим, відмовився від планової економіки, і почав комплексний перехід до нової політичної та правової системи. Цей новий вибір заснований на розвитку країни у дусі поваги до прав людини, демократичних цінностей, ринкової економіки та верховенства закону. З вузької точки зору, це призвело до повної реформи законодавчої системи і структури. У березні 1990 року однопартійна була скасована. Політичний плюралізм був визнаний і почався зсув у бік багатопартійної системи. Зміну суспільного ладу закріпила Конституція 1992 року, яка заснована на принципах, відомих більшості ліберальних основних законів різних держав сучасного світу: демократії, поділу влади, пріоритету прав людини, різноманіття форм власності. Конституція проголошує побудову та розвиток в країні гуманного, громадянського, демократичного суспільства. У Північній Монголії відбулося відродження корінних релігійних традицій монголів.

ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНІ УГОДИ ГРЕЦЬКИХ КОЛОНІЙ З ПЛЕМІННИМИ НАРОДАМИ ЗА ДАНИМИ ЕПІГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

В античну епоху переважною формою міжнародних взаємовідносин були воєнні конфлікти. Війна виступала основним засобом вирішення суперечностей як для античних держав, так і для племінних народів. Проте на цьому фоні відбувається становлення і розвиток традицій і норм міжнародного життя, започатковуються невоєнні методи регулювання міжнародних відносин, зароджуються ідеї міжнародного права.

Виникнення перших держав і міждержавних відносин призвело до формування міжнародно-правових норм, хоча про становлення системи міжнародного права говорити ще не можна. Міжнародно-правові звичаї протягом століть залишалися основним джерелом міжнародного права. Водночас, держави і племінні народи для врегулювання відносин укладали договори, спочатку в усній формі, а з часом – письмові. Особливістю античної епохи став вихід на міжнародну арену племінних народів і включення їх у систему греко-римської дипломатії. Основним джерелом з питання взаємин між грецькими колоніями і навколишніми народами є епіграфічні матеріали. У розпорядженні вчених є низка пам'яток, що походять з еллінських колоній узбережжя Фракії, які висвітлюють історію їх політичних взаємовідносин з місцевим населенням.

Взаємини між еллінами та варварами оформлювалися через укладення домовленостей між полісами і місцевими варварськими правителями. Договори мали різну спрямованість і регулювали різноманітні аспекти відносин колоній з навколишнім населенням. Поширеними були політико-економічні угоди, які регламентували взаємини у сфері торгівлі, користування природними ресурсами, виплати данини.

Найбільш ранній відомий епіграфічний документ такого характеру, текст якого зберігся – пам'ятка середини IV ст. до н. е., знайдена під час розкопок поселення біля с. Ветрен (Болгарія). У ній розглядаються питання юридичного статусу грецького міста Пістірос, розташованого всередині фракійських земель. Фракійський правитель Амадок II від свого імені гарантував збереження прав мешканців Пістіроса, наданих його попередником царем Котісом I: «Земля і пасовища, що належать емпорітам (мешканцям Пістіроса – В. Д.), не можуть бути відібрані... Та не призначатиметься ніякий гарнізон в Пістірос... Майно емпоріта та не буде відібране. Та не буде збиратися мито на шляхах.» Далі регламентувалася торгівля між мешканцями м. Пістіроса і північно-егейською колонією Маронесею, давалися гарантії недоторканності її

громадян, а також мешканців інших еллінських полісів – Аполлонії та Фасосу, що перебували в м. Пістіросі, з боку фракійців [1]. Угода закінчувалася клятвою, текст якої не зберігся.

На середину IV ст. до н. е. припадає епіграфічний документ з Афін. Він містить угоду між фракійськими правителями Берисадом, Амадоком, Керсоблептом і еллінськими колоніями Егейської Фракії без переліку їх назв, який встановлює данину, виплачувану полісами одрисам (фракійському народу) [2].

Протягом III-II ст. до н. е. практика укладення подібних домовленостей продовжувала існувати. Прикладом тому є напис з м. Месембрії середини III ст. до н. е., що являє собою угоду поліса з фракійським царем Садалом. На жаль, повний текст не зберігся. Відомо, що сам Садал отримав великі почесті, в тому числі громадянство і проксенію, «право входити і виходити з гавані недоторканно і без договору». Зі свого боку він гарантував безпеку месембрійських кораблів: «Ті з месембрійців, хто буде викинутий морем на землю Садала, нехай заплатить від вартості вантажу... і половину статера» [3].

Такі домовленості були не поодинокими. У нашому розпорядженні є низка епіграфічних документів, тексти яких хоч і не являють собою угоду, проте свідчать про існування договірних відносин еллінських полісів з місцевим населенням. Серед них слід назвати згадані вже істрійські декрети на честь Агафокла, Арістагора, декрет про укладення домовленостей між м. Істрією та правителем Залмодегіком, а також декрет з м. Одесса на честь Меногена, стратега фракійського царя Садала [4].

Отже, основними питаннями, що регламентувалися у таких договорах були:

- користування природними ресурсами (рибальство, землі, пасовища);

свобода торгівлі на контрольованій варварами території, питання уплати мита;

гарантії недоторканності громадян грецьких полісів та їх майна, питання пересування територією, контрольованою варварами, судноплавство;

розміри данини, виплачуваної полісами;

почесті (проксенія, громадянство), надані варварським правителям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Велков В., Домарадска Л. Котис I и Емпорион Пистирос в Тракия // Домарадски М. Трако-гръцки търговски отношения. – Септември, 1995. – Т.1. – С. 76–77.

2. Йорданов К. Политическите отношения между Македония и тракийските държави (359-281 г. пр. Хр.). – София: БАН, 1998. – С. 23–24.

3. Данов Хр. К истории Фракии в III в. до н. э. // Вестник древней истории. – 1954. – №2. – С. 175.

4. Надписи из западнопонтийских городов // Блаватская Т. В. Западнопонтийские города в VII-I веках до н. э. – М.: АН СССР, 1952. – С. 285–315.

МУНІЦИПАЛЬНА РЕФОРМА ЯК ШЛЯХ ДО ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Державотворення та правотворення в Україні кінця ХХ – поч. ХХІ століть характеризується проведенням економічної, політичної, судової, муніципальної, адміністративної, політико-правової реформ, метою яких є підвищення ефективності державного управління, формування громадянського суспільства, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, стабільності й правопорядку.

Аналіз статей 5 і 7 Конституції України доводить, що органи місцевого самоврядування є одним із неодмінних атрибутів демократичної правової держави, а також важливою складовою політичної системи України. Органи місцевого самоврядування є однією з основних інституцій здійснення влади народом в Україні, функціонування якої, наряду з інститутами здійснення влади народом безпосередньо та через органи державної влади, реалізується і через органи місцевого самоврядування. Зміст та результати діяльності цих інституцій свідчать про ступінь реальності норм Основного Закону України, зокрема положень ст. 1 Конституції України про Україну як суверенну і незалежну, демократичну, соціальну, правову державу.

Суттєве місце в системі місцевого самоврядування посідають колегіальні представницькі органи, якими є місцеві ради, оскільки саме вони є органами, які представляють інтереси первинного і провідного елементу в системі місцевого самоврядування – територіальних громад України.

За останні роки вдалося суттєво покращити макроекономічну ситуацію в країні. Що створює сприятливі передумови для ефективного вирішення проблемних питань розвитку територіальних громад.

Багато зроблено і в плані формування законодавчої бази місцевого самоврядування. Зокрема, крім базового Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» прийнято ряд інших важливих законодавчих актів ЗУ «Про місцеві вибори», ЗУ «Про органи самоорганізації населення», бюджетний та земельний кодекси України.

Слід зауважити, що для подальшого розвитку місцевого самоврядування, варто прийняти єдиний кодифікований акт у сфері здійснення місцевого самоврядування в Україні – Муніципальний кодекс, в якому б містилися уніфіковані процедури діяльності місцевих рад, або прийняти Закон України «Про акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Предметом регулювання якого стануть лише акти місцевого самоврядування.

Необхідність такого «проміжного» закону пояснюється можливістю розробити і прийняти його в найближчі терміни, ніж цього потребує робота над змістовним кодифікованим актом, можливістю випробувати норми та механізми дії цього Закону на процес прийняття зважених, кваліфікованих і дійсно гласних рішень місцевих рад.

По суті сьогодні місцеве самоврядування в Україні перебуває в стані стагнації (депресія, застій). Це стосується практично всіх його аспектів – законодавчої бази, ресурсного забезпечення, розмежування повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, децентралізації управління, реалізації принципів місцевого самоврядування (в першу чергу принципів правової, організаційної та фінансово-матеріальної автономності, субсидіарності), державної підтримки розвитку місцевого самоврядування, формування комунальної власності тощо.

Сьогодні Україна стоїть на порозі якісно нового етапу розвитку місцевого самоврядування, пов'язаного з проведенням радикальної муніципальної реформи.

Адже забезпечення сталого розвитку місцевого самоврядування можливе на основі кардинальної зміни вектору державотворення, переходу від концентрації влади, повноважень та ресурсів в центрі до їх перерозподілу на користь територіальних громад у відповідності з принципами Європейської хартії місцевого самоврядування, що, власне кажучи, і має визначати спрямованість муніципальної реформи.

Таким чином кінцевою метою муніципальної реформи має стати покращення якості адміністративних та громадських послуг, що надаються населенню, шляхом децентралізації управління, забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад і регіонів на основі належного правового, матеріального і фінансового забезпечення місцевого самоврядування, підвищення ефективності функціонування владних структур всіх територіальних рівнів та розвитку місцевої демократії, перетворення територіальних громад на реального суб'єкта управління.

УДК 349.2

Смолярова М. Л.

канд. юрид. наук, доц., ЗНТУ

ПРОГРЕСИВНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Розробка та застосування прогресивних форм організації системи стимулювання працівників на підприємствах, в установах та в організаціях, незалежно від форм власності, виду діяльності і галузевої належності є однією з

найбільш важливих завдань на сучасному етапі розвитку соціальної держави. На українських підприємствах ефективність управління трудовими ресурсами досі залишається вкрай низьким. Практично на кожному підприємстві роботодавців не цікавить, чи працює система стимулювання на підприємстві і чи приносить вона результати. Закріплення стимулюючих заходів на державному, галузевому, територіальному та виробничому рівні щодо створення умов для здійснення трудових прав працівників надає великі переваги для ефективності праці на підприємстві. Тому дуже важливо, щоб на підприємствах існували та діяли системи стимулювання праці, які б мотивували працівників із задоволенням працювати, самостійно приймати управлінські рішення, витримувати виробничі навантаження, нести відповідальність за вироблену продукцію.

Організація систем стимулювання на підприємстві має на меті посилення мотивації до праці, зниження плинності кадрів, стимулювання ефективної і якісної роботи працівників, поліпшення умов безпеки праці та культурно-побутового обслуговування працівників.

Існуюча система стимулювання працівників, на мій погляд, повинна відповідати ряду принципів:

- 1) необхідно виявити матеріальні та нематеріальні потреби працівників;
- 2) необхідно в повному обсязі інформувати працівників про види стимулювання, встановлені локальними нормативно-правовими актами;
- 3) встановлені форми стимулювання мають бути економічно виправдані і застосовуватися тільки з урахуванням можливостей підприємства;
- 4) види стимулювання, які вже надані працівникам державою, не повинні встановлюватися на підприємстві;
- 5) система оцінки праці працівників повинна бути зрозумілою працівникам і кожен працівник повинен знати, за які заслуги йому надається той чи інший стимул.

При впровадженні системи оцінки праці працівників у керівника підприємства можливо виникнуть деякі труднощі. По-перше, необхідно створити у трудовому колективі мотивацію до впровадження змін в організації системи оцінки праці. Для цього необхідно розробити критерії оцінки праці працівників, узгодити їх з представниками трудового колективу, витратити певні ресурси на автоматизацію стандартних процесів для якісної оцінки працівників, подолати опір трудового колективу на нововведення, приймати управлінські рішення, які нададуть можливість відмовитись від непрозорої чинної системи оцінки.

По-друге, необхідно правильно поставити цілі. Мотивуючі цілі повинні відповідати певним закономірностям:

- 1) цілі повинні бути передбачені для кожного працівника в залежності від виконуваної трудової функції. Спочатку визначаються загальні цілі для

всього підприємства і розподіляються на структурні підрозділи, а потім ставляться цілі перед конкретним працівником.

2) цілі розробляються зверху вниз, а ніяк не навпаки. Керівник підприємства повинен правильно поставити цілі.

3) цілі повинні бути орієнтовані на результат. Вся діяльність підприємства має бути спрямована на зростання продуктивності праці, поліпшення якості роботи, що в свою чергу впливає на прибуток підприємства. Тому керівник може стимулювати працівників за цілями, що орієнтовані як на процес, так і на результат.

4) цілі мають бути вимірними, інакше вони не будуть мотивувати. Під час оцінки праці працівників повинні враховуватися кількісні показники. Ступінь досягнення якісних цілей можливо виміряти за допомогою балів.

По-третє, необхідно співвіднести критерії оцінки працівника зі специфікою роботи підрозділу, в якому він працює. Щоб зрозуміти за якими критеріями оцінювати роботу працівників, треба проаналізувати показники діяльності підрозділу в цілому.

Ключовий показник ефективності праці працівників на підприємствах, на мій погляд, повинен бути відображений:

– у положенні про оцінку праці працівників (що містило в собі конкретні завдання для працівників для виконання цілей на квартал, місяць, тиждень і, якщо треба, на день);

– у колективному договорі передбачити матеріальне та нематеріальне стимулювання.

Таким чином, під час виконання трудової функції працівник буде цілеспрямовано виконувати конкретні дії, які спрямовані на досягнення відповідних цілей. Важливу роль відіграє також інформованість працівників про критерії оцінки праці на підприємстві, що в свою чергу сприятиме не тільки мотивації на якісне виконання трудової функції працівниками, а й стимулюванню їх.

УДК 342.2+342.5

Бостан С. К.

д-р юрид. наук, проф. ЗНТУ

РОЗВИТОК ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Події, що сьогодні відбуваються в Україні наочно свідчать про наявність небаченої з «буремних» революційних часів 1917–1921 рр. всеосяжної кризи державності, яка зумовила підвищений інтерес дослідників до різних

аспектів держави. В політико-правовій площині одним з найважливіших об'єктом такої наукової зацікавленості виступає форма держави. Наявні територіальні проблеми та наміри влади децентралізувати себе по «вертикалі» значно підвищили практичну потребу в науковому осмисленні форми державно-територіального устрою, але науковий «попит» на форму правління теж залишається надзвичайно високим. Це пояснюється насамперед тим, що, незважаючи на періодичні спроби реформувати форму правління незалежної української держави, ця проблема так і залишилась до кінця невирішеною. Свідомством цього є те, що черговий раз з боку посадовців самого вищого рангу (Президент, Прем'єр міністр), партійних лідерів лунає «незадоволення» на адресу наявної на сьогодні змішаної (парламентсько-президентської) форми правління.

Про форму правління в цілому написано досить багато, але практика постійно нам «підкидає» новий емпіричний матеріал для теоретичного осмислення. З огляду на наявні в юридичному державознавстві певні прогалини та потреби державотворення сучасної України ми поставили собі на меті виявити певні закономірності розвитку форми державного правління у «всесвітньому» масштабі та деякі тенденції цього розвитку через призму євроінтеграційних процесів.

Проведений нами комплексний аналіз форми державного правління в самому концентрованому вигляді показує на такий закономірний хід розвитку держави та її форми правління. Типовою для держави традиційного (кастового-станового) суспільства формою правління є монархія. Побудована на принципі концентрації державної влади в руках однієї особи, яка отримала цю владу не від народу, а у «спадок», ця форма правління, як рудимент старої епохи, не могла не увійти у суперечність з притаманними для нового, громадянського суспільства вихідними принципами, якими у політичній сфері стали демонополізація, деконцентрація та децентралізація державної влади. Це кардинальним чином вплинуло на сутність держави та її форми, у тому числі й форми правління і, після багатовікового безроздільного панування, у XX ст., монархія поступилася місцем іншій, характерній саме для держави громадянського суспільства формі правління – республіці, за нашим визначенням, поліархії. Специфічною особливістю останньої явилось те, що вона наповнювалася новим змістом поступово, закономірно «відчувши» на собі вплив «великого переходу» суспільства й держави від кастово-станового суспільства до громадянського. Саме нерівномірність процесу цього переходу країн від одного суспільного стану, до іншого є головною причиною незавершеності поліархічних форм правління, їх невідповідності змістовним та сутнісним властивостям держави. Але зацентруємо увагу на те, що поліархія молода форма державного правління, яка знаходиться ще на стадії становлення.

Для певної групи держав, серед яких і Україна, надзвичайно важливим в пізнавальному та практичному плані є визначення специфіки форми правління в умовах «малого переходу» – переходу від побудованого в ХХ ст. на певній території світу «соціалістичного» суспільства до громадянського. Абсолютна більшість країн колишнього соціалістичного табору, як свідчить насамперед їх конституційно-правовий досвід, узяли курс на побудову багатовладної, поліархічної форми правління, правда, різних її моделей. Аналіз змісту останніх, на який суттєвий вплив здійснив зміст політичного режиму, який є провідним в системі елементів форми держави, показав наявність кількох тенденцій в становленні та розвитку форми правління постсоціалістичних держав. Одна тенденція, головним показником якої є президенціалізація форми правління, притаманна країнам, що розташовуються на Схід від України: Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Росія (певним винятком є Грузія), Казахстан та всі пострадянські середньоазійські держави. Інша тенденція, яка відрізняється домінуючим впливом парламенту в системі елементів форми правління, характерна для наших західних сусідів: Болгарії, Латвії, Литви, Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини, Чехії, а також держав, що утворилися на терені колишньої Югославії. Україна, як ми всі пересвідчилися, виявилася на «перехресті» цих тенденцій: за часи незалежності верх брала то одна, то інша тенденція.

Сьогодні юридично й фактично в Україні встановлена т. зв. парламентсько-президентська форма правління, і при усіх її недоліках, вона більш «європейська», аніж «президентська» чи «президентсько-парламентська» наших ближніх і далеких східних сусідів. Якщо виходити з європейських стандартів державного «формобудування», то загальною тенденцією є встановлення «парламентаризованих» форм правління, але для цього потрібний час зумовлений умовами перехідного періоду.

УДК 349.42(477)

Буканов Г. М.

канд. політ. наук, доц., ЗНТУ

ДОГОВІР ЛІЗИНГУ У СФЕРІ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ АПК

Однією з нових і перспективних форм матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств агропромислового комплексу України, що знаходяться у скрутному фінансово-економічному становищі, є розвиток такого виду підприємницької діяльності, як лізинг, який дає можли-

вість доступу до нової високоефективної техніки й передових технологій у важких економічних умовах.

Суб'єкти господарювання, у тому числі і в аграрному секторі, не завжди мають економічні можливості (кошти) для придбання різноманітної техніки, а тому використовують правові засоби (договори), які дозволяють безперешкодно користуватися нею й одержувати прибуток. Таким правовим інститутом є лізинг.

Виникнення й розвиток лізингових відносин мають економічні і правові підстави. До економічних можна віднести декілька чинників. Лізинг виникав у тих країнах, де при загальному економічному спаді зменшувався обсяг фінансових інвестицій і виникала необхідність оновлення основних виробничих фондів, коли, з одного боку, у споживачів промислової техніки, обладнання немає грошових коштів для їх придбання, з другого – у виробників цієї продукції є її нереалізовані залишки. Банки та інші фінансові установи мають можливість через лізинг спрямовувати фінансові ресурси в господарську сферу, інвестувати виробництво й мати від цього доход. Лізинг є привабливим і вигідним для суб'єктів господарювання з обмеженими фінансовими можливостями, що характерно в умовах сьогодення для новостворених сільськогосподарських суб'єктів, які не мають коштів на придбання техніки. Збіг цих та інших економічних чинників спонукає одних до кредитування лізингових операцій, других – до передачі майна у платне користування, третіх – придбання майна в користування з поступовою виплатою його вартості.

Для сільського господарства України однією з найважливіших умов ефективного функціонування є залучення капіталу на середньо й довгострокових умовах повернення. Основними фінансовими установами, які сьогодні можуть інвестувати кошти в аграрний сектор, виступають комерційні банки. З огляду на вдалий досвід упровадження лізингових відносин за кордоном в Україні вже з 1993 р. банки й інші фінансові установи почали створювати перші лізингові структури – Лізинговий дім банків «Україна», «Укрексімлізинг Укрексімбанку» та ін.

Згідно з проектом розвитку лізингу в Україні, підготовленим Міжнародною фінансовою корпорацією, найбільший потенційний попит на лізинг у нашій країні сконцентровано, крім банківської і транспортної сфер в агропромисловому комплексі.

Незважаючи на перспективність лізингу, його розвиток у сільському господарстві України гальмується економічними та юридичними чинниками. Лізингові компанії, які надають сільськогосподарську техніку в лізинг, пропонують високу відсоткову ставку за користування нею. Якщо підрахувати кінцеву ціну лізингової техніки протягом лізингового періоду, стає очевидним, що вона зростає в півтора й більше разів, що економічно обтяжливо для сільськогосподарських підприємств. Практика господарювання в АПК свід-

чить, що потрібна невідкладна фінансова підтримка лізингових відносин в агропромисловому комплексі з боку держави.

Правове регулювання лізингових відносин в Україні у часі можна поділити на два періоди: до 16 грудня 1997 р, тобто до прийняття Закону України «Про лізинг», і після цієї дати. Правова норма щодо лізингу вперше в законодавстві України наведена в Законі «Про банки і банківську діяльність» від 20 березня 1991 р., у п. 9. ст. 3 якого зазначено, що серед здійснюваних банком операцій є й така, яка надає право банку придбавати за власні кошти засоби виробництва для передачі їх в оренду (лізинг).

Господарський Кодекс України (ст. 292) визначає, що лізинг – це господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачеві) на відповідний строк майно, що належить лізингодавцеві або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна за умови сплати періодичних лізингових платежів. У чинному законодавстві знайшло відбиття й поняття фінансовий лізинг яке сформульовано в законі України від 11 грудня 2003 р. «Про фінансовий лізинг». У ньому лізинг розглядається, не як діяльність, а як договір, з яким лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її в користування лізингоодержувачеві на визначений строк, але не менше одного року, за встановлену плату.

Аналізуючи інститут лізингу, відзначаємо наступне. Якщо лізинг для постачальника сільгосптехніки – це ефективна форма її збуту, то для лізингоодержувача – заощаджувальна форма фінансування інвестицій. І якщо підприємство-лізингоодержувач має можливість користуватися лізинговим майном без одноразової мобілізації як власних, так і залучених коштів, то для лізингодавця – це підприємницька діяльність з метою отримання прибутку.

Договір лізингу передбачає, що за домовленістю одна сторона придбає й передає другій в оплатне, тимчасове користування майно для здійснення господарської діяльності. Залежно від чисельності учасників лізингового договору, конкретних його умов та обсягу зобов'язань лізингодавця окремі частини лізингової операції регулюються за допомогою таких документів: а) заяви на проведення лізингу; б) договору купівлі-продажу майна; в) замовлення на поставку майна; г) акта приймання-передачі обладнання; д) договору щодо технічного обслуговування майна; е) кредитного договору; є) лізингового договору.

Усі договори лізингу, повинні передбачати умови визначені у ст. 6 Закону України «Про фінансовий лізинг», зокрема, предмет лізингу і строк, розмір лізингових платежів, інші умови, щодо яких за заявою хоча б однієї зі сторін має бути досягнута згода.

Предметом лізингу, як зазначається у ст. 3 цього Закону може бути неспоживана річ, визначена індивідуальними ознаками й віднесена відповідно до законодавства до основних фондів. Державне й комунальне майно може бути предметом лізингу, якщо щодо нього не існує заборони передачі в користування. Не можуть бути предметом лізингу єдині майнові комплекси підприємств та їх відокремлених структурних підрозділів (філій, цехів, дільниць), земельні ділянки й інші природні об'єкти. Права й обов'язки сторін за договором лізингу визначаються: (а) Законом України «Про фінансовий лізинг», (б) іншим законодавством України та її міжнародними договорами, якщо стороною в договорі лізингу є юридична або фізична особа іншої країни.

Отже, зміст договору лізингу має містити всі істотні умови, необхідні для договорів даного виду (марка й модель сільськогосподарської машини, зернозбирального комбайна тощо) й самостійно визначені сторонами (наприклад, щодо додаткової відповідальності за невиконання умов договору, не передбаченої законодавством).

Договір лізингу входить до групи договорів, якими узгоджується передача майна в оплатне користування.

Лізинг – це комплекс майнових відносин, які виникають у зв'язку з передачею майна (техніки, устаткування тощо) в користування після його купівлі у виробника (продавця).

Лізингодавець одержує доход у формі орендної плати, яка включає вартість обладнання, що здається в оренду, амортизаційні відрахування, відсоток за користування кредитом і комісійні.

Лізингоодержувач має можливість користуватися дорогою технікою в кредит, та одержувати прибуток від використання чужого майна.

Для виробника майна лізинг є додатковим каналом реалізації своєї продукції, а з народногосподарської точки зору він стимулює розвиток виробництва, дозволяє заводам збільшувати серійність виробництва, знижувати ціну на техніку, здійснювати впровадження досягнень науково-технічного прогресу і створювати нові робочі місця.

Зважаючи на вищевикладене, робимо висновок про те, що:

Лізинг – це господарська діяльність, спрямована на інвестування власних або залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачеві) на визначений строк майна, що належить лізингодавцеві або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів і з правом переходу вказаного майна у власність лізингоодержувача або без встановлення такого права.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЖЕРЕЛ БАНКІВСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Ефективне функціонування банківської системи України багато в чому визначається рівнем її правової основи і неможливе без визначення правового статусу суб'єктів кредитної системи та детальної регламентації різних аспектів банківської діяльності. Створення повноцінного банківського законодавства є запорукою належного управління економікою держави, побудови механізму сучасної кредитної системи України і формування правової держави.

Банківська система України функціонує на підставі цілої системи нормативно-правових актів, яка визначається терміном «банківське законодавство», які регулюють суспільні відносини у сфері банківської діяльності. Його можна визначити як систему нормативних, взаємодіючих між собою актів, що містять норми, які регулюють діяльність банків та інших кредитно-фінансових інститутів (відносини у встановленні структури та функцій кредитно-банківської системи, здійсненні основних банківських операцій), а також їхні взаємовідносини з клієнтами, питання правового регулювання розрахункових, кредитних, валютних відносин та операцій із цінними паперами, а також організацію банківського регулювання і банківського нагляду. Банківське законодавство – це значний масив різноманітних за юридичною силою, формою і сферою дії нормативних актів, що мають визначену ієрархічну систему. Тут банківське законодавство має ряд особливостей. Перша особливість - міжгалузевий характер банківського законодавства, адже воно містить норми різних галузей права. Другою особливістю банківського законодавства України є значна кількість підзаконних нормативних актів. Третьою особливістю банківського законодавства є те, що основний його масив, як зазначалось, представлений відомчими нормативними актами. Наступною особливістю банківського законодавства є проблема розмежування його з іншими галузями законодавства (адміністративним, фінансовим і цивільним), що має практичне значення для ефективного розвитку і функціонування економіки. При цьому слід констатувати ключову роль публічних начал в регулюванні банківської діяльності, зокрема, це стосується питання меж втручання держави в банківську сферу.

Серйозним недоліком для регулювання банківських відносин є внесення частих змін до законів невдовзі після їх прийняття, як це було, наприклад, із попереднім Законом України «Про банки і банківську діяльність». Часті зміни та

доповнення до законів не сприяють стабільності банківського законодавства і негативно впливають на практику його застосування суб'єктами господарювання.

З огляду на виняткове значення проблем удосконалення банківського законодавства, слід вирішити низку питань. У плані законодавчої діяльності Верховної Ради України слід прийняти пакет законопроектів з питань банківської справи. У цьому пакеті такі закони: «Про комерційні банки», «Про банківський кредит», «Про кредитну установу», «Про Ощадний банк», «Про валютне регулювання», «Про банківський нагляд», «Про іпотечні банки», «Про страхування обігу цінних паперів», «Про інкасацію», «Про безготівкові розрахунки», «Про механізм повернення капіталу, вивезеного з України», «Про строкові фінансові інструменти», «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті», «Про ломбарди», «Про страхування внесків фізичних осіб у банках», «Про діяльність іноземних банків та банків з іноземним капіталом» та ін.

Удосконаленню банківського законодавства сприяло б вирішення на законодавчому рівні таких питань: про страхування депозитів та кредитів, про Державну скарбницю України, організацію та порядок роботи банківської системи в особливий період, про систему державного банківського аудиту, про відповідальність банків за незаконні банківські операції, про дочірній банк та інші кредитні установи (фінансові та холдингові компанії), про банкрутство і неспроможність кредитних установ, про механізм реорганізації банків, про правове забезпечення електронних платіжних систем, про систему страхування банківських цінностей під час їх зберігання та перевезення, про захист прав кредиторів тощо.

Робота щодо вдосконалення банківського законодавства не обмежується прийняттям лише законів, необхідне й нормативне регулювання окремих сфер банківської діяльності та їхніх відносин із клієнтами (розрахункових, кредитних, валютних та ін.), формування спеціального механізму реалізації тих чи інших положень у банківській сфері (йдеться про формування кредитно-фінансового інституту трастових операцій, про порядок виконання заставних зобов'язань у разі неповернення кредитів, про лібералізацію валютних операцій - переказ іноземної валюти за кордон або залучення іноземних інвестицій, упорядкування засад вексельного обігу, врегулювання інституту арешту коштів банків та ін.).

Отже, чинне національне банківське законодавство має прогресивний вектор і підпорядковане меті регулювання ринкової системи економіки. Однак найважливішою проблемою залишається розширення та якісний розвиток правового фундаменту управління банківською системою і банківською діяльністю, відповідність сучасного національного банківського законодавства міжнародним банківським стандартам.

Удосконалення національного банківського законодавства сприятиме функціонуванню ринкової економіки, подоланню фінансової кризи, прискоренню формування ефективної банківської системи України.

УДК 324.4

Максакова Р. М.

д-р юрид. наук, проф. ЗНТУ

ВПЛИВ КОНСТИТУЦІЙНОГО ДОГОВОРУ 1995 РОКУ НА ПРОЦЕСИ КОНСТИТУЮВАННЯ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Триваюча в Україні правова реформа висуває на перший план проблеми конституювання влади в Україні. Актуальними питаннями в цій сфері виявляються не лише питання мети і змісту цієї реформи, а й процесу імплементації рішень, прийнятих в результаті її проведення. Так, Україна вже має досвід порушення порядку внесення змін до Основного Закону, перевищення повноважень органу конституційної юрисдикції в сфері здійснення конституційного контролю тощо. Проблеми сьогодення в сфері конституційної правотворчості ідуть своїм корінням до самого початку процесів конституційного правотворення незалежної України. Прийняття конституційних актів не на підставі встановленої процедури, а у зв'язку з політичною доцільністю стає вже майже традицією. Але, не дивлячись на неоднозначну правову природу таких актів, всі вони здійснюють суттєвий вплив на подальший хід конституційного процесу та на процеси конституювання влади в Україні. В цьому аспекті пропонуємо звернути увагу на один із таких актів конституційного правотворення – Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України укладений 8 червня 1995 року.

На думку В. Ф. Погорілко та В. Л. Федоренко, Договір фактично відіграв роль альтернативної форми внесення змін до Конституції України, своєрідного механізму імплементації Закону «Про державну владу і місцеве самоврядування в Україні». При цьому правознавці наголошували, що як тогочасне, так й нинішнє чинне конституційне законодавство України не передбачає такої юридичної форми нормативно-правового акта, як «конституційний договір». Тому їх сумнів щодо правомірності підписання договору Президентом України, який не був наділений законодавчими функціями є цілком обґрунтованим. За своєю сутністю, Договір мав «надконституційний» характер щодо Конституції 1978 р., але за змістом і юридичною

силою був фактично конституційним законом, дія якого обмежувалася в часі. Незважаючи на неоднозначну правову природу Договору, названі автори зауважували, що він став помітною віхою в історії конституційного права України, оскільки стимулював конституційний процес і прискорив прийняття чинної Конституції України, а також сприяв консолідації суспільства та розбудові держави.

Прийняття Договору, як зазначає в дисертаційній роботі С. В. Резніченко, стало органічною частиною конституційного процесу в Україні, воно засвідчило принципово новий підхід до здійснення державної політики, на відміну від тоталітаризму радянського часу, – метод консенсусу між сторонами в політиці. Самий факт виникнення такого соціально-правового феномену, як Конституційний Договір, продовжував автор, показав позитивний приклад вирішення найбільш хворобливих кризових питань і проблем для держав із нестабільною політичною ситуацією.

На думку О. І. Ющика, своєрідність цього політичного акта полягала в тому, що, фіксуючи певний тимчасовий компроміс різних політичних сил у боротьбі за владу, він мав водночас певне юридичне навантаження, оскільки метою цього Договору було введення Закону «Про державну владу і місцеве самоврядування в Україні», схваленого більшістю Верховної Ради України 18 травня 1995 р., у систему правових актів, що визначають конституційний лад України. Критично оцінюючи процесуально-правовий аспект ухвалення обох актів, О. І. Ющик зазначав, що Договір можна оцінювати позитивно, оскільки він дав змогу уникнути більш гострого розвитку подій, що не виключав російського варіанта силового усунення парламенту Президентом. Проте в правовому відношенні, продовжував науковець, цей акт, безперечно, був антиконституційним, що руйнував правову систему України в самій основі. На думку О. І. Ющика, помилковим є висновок Конституційного Суду України про те, що Конституційний Договір діяв на конституційному рівні разом з Конституцією України, яку він одночасно заперечував у частині, що не узгоджувалася із цим Договором. У системі правозастосування щодо цих двох актів не було передбачено ні суб'єктів, які мали б визначати в останній інстанції таку «узгодженість», ні механізму цього визначення. Тому на практиці, продовжував автор, кожний суб'єкт керувався тими положеннями Конституції або договору, якими вважав за потрібне, і так, як це йому було вигідно. Виходячи з того, що як за формою, так і за змістом Договір був антиконституційним актом, О. І. Ющик зауважує, що він не вніс чіткості у визначення базових засад формування національної правової системи, тому його не варто розглядати як конститууючий момент у становленні національної правової системи.

Не дивлячись на неоднозначну правову природу, зміст Договору відтворив державно-правову концепцію організації влади на той період становлення української державності. Схвалення Договору стало розв'язанням протистояння між обома органами первинного представництва влади народу – Верховною Радою України і Президентом України (про що прямо зазначено в Преамбулі Договору) та стимулювало подальший конституційний процес і прийняття чинної Конституції України, а також сприяло консолідації суспільства та розбудові держави. У зв'язку з чим можна констатувати, що укладення 8 червня 1995 р. Конституційного Договору між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України було вагомим кроком конституювання влади в Україні.

Акти, що приймаються не в рамках чинного законодавства, а з урахуванням вимог політичної доцільності, непоодинокі в державотворчій практиці сучасної України. Тому перспективним для подальших наукових розвідок вбачається дослідження правової природи і змісту таких актів, виявлення подальшого їх впливу на конституційний процес й процеси конституювання влади в Україні.

СЕКЦІЯ «ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО, ТРУДОВЕ ПРАВО»

УДК 340.1

Рожкова О. В.

студ. гр. ГП-125 ЗНТУ

ФУНКЦІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Парадигми змін і сучасний політичний процес зумовлюють необхідність модернізації старих та визначення нових функцій держави, які б найбільш повно враховували інтереси усіх верств суспільства в період державотворення.

Варто зазначити, що функції держави — це основні напрямки діяльності держави, в яких відображаються та конкретизуються її завдання і цілі, виявляється сутність та соціальне призначення держави у суспільстві. Функції держави реалізуються передусім в процесі її впливу на суспільні відносини і їх не слід ототожнювати з функціями окремих гілок державної влади (законодавчої, виконавчої, судової) та функціями окремих державних органів.

На думку багатьох дослідників з теорії держави і права, функції держави поділяються: а) за соціальним значенням державної діяльності: основні (безпосередньо характеризують соціальну сутність і призначення держави) та неосновні (опосередковано розкривають її соціальну сутність); б) за територіальною спрямованістю — внутрішні (забезпечують внутрішню політику держави) й зовнішні (забезпечують зовнішню політику держави); в) за сферою суспільного життя — гуманітарні, економічні, політичні; г) за часом виконання — постійні (здійснюються протягом усього часу існування певної держави), тимчасові (здійснюються лише протягом певного відрізка часу, наприклад під час стихійного лиха, війни). Очевидно, що у функціях держави проявляються притаманні їм особливості й закономірності суспільного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що на сучасному етапі дослідження різних аспектів функцій держави займаються М. Бессонова, О. Бірюков, С. Бондарук, В. Бульба, В. Василенко, А. Колодій, А. Сіленко, В. Співак та інші. В своїй праці «Сучасні наукові підходи до визначення сутності функцій держави» В. Бульба зазначає: «Важливою умовою гуманізації суспільного розвитку є реалізація політики, яка б об'єднувала всіх громадян, максимально враховуючи їх потреби та інтереси. Необхідність вироблення таких підходів особливо гостро стосується мовної політики та питань історичної пам'яті, які часто переводять у політичну площину під час політичного протистояння. Адже без чітко визначених завдань модернізація країни буде

значно ускладнена. Отже, реалізація інтелектуального потенціалу, визначення національних базових цінностей стануть наріжним каменем самоідентифікації та самоорганізації та будуть поштовхом державного самоствердження.» А. Василенко стверджує, що «Нині правомірно говорити про створення та розвиток загальноєвропейської моделі соціальної держави, для якої характерним є зближення концепції соціальної політики різних країн для досягнення оптимального балансу між економічною ефективністю і соціальною солідарністю. На практиці виконання соціальної функції пов'язане з посиленням державного регулювання соціально-економічними процесами, що визначає масштаби та характер соціальної політики. Очевидно, що метою реалізації своїх основних функцій сучасною державою є забезпечення гуманітарного розвитку суспільства, а саме: дотримання прав і свобод, гарантій безпеки людини зокрема та суспільства в цілому; розроблення, прийняття та реалізацію пріоритетних державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, екологічних програм, що визначають гуманітарні пріоритети; активізацію соціальної політики і забезпечення соціальних гарантій населенню; визначення основних напрямів і параметрів розвитку економіки, включаючи її структурну перебудову з урахуванням вимог всебічного гармонійного розвитку людини.

Таким чином, можна зробити висновок, що проблема функціонування держави постає як комплексна, така, що одночасно належить до актуальних проблем цілого спектру суспільних наук. Для України важливим напрямом модернізації державної політики має стати курс на переосмислення змісту і сутності її основних функцій, формування в Україні політичної системи на основі інновацій, конкурентноздатності, випереджуючого розвитку та постійного відтворення основних ресурсів, а також перебудови всього комплексу суспільних відносин на основі сучасних стандартів інформаційного суспільства.

УДК 340.1

Ільченко Х. Ю.

студ. гр. ГП-125 ЗНТУ

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ БАГАТОПАРТІЙНОСТІ В УКРАЇНІ

Сьогодні продовжується активний процес трансформації політичної системи України, основною ідеєю якого залишається перехід від тоталітарної організації суспільно-політичного устрою до фактичного затвердження демократичних та правових цінностей, що має задекларувати перехід українського суспільства на новий рівень історичного розвитку. Як частина цього процесу

продовжує шукати дієвої та ефективної форми свого існування партійна система України.

В Україні політична партія — це зареєстроване згідно з Законом України «Про політичні партії в Україні» добровільне об'єднання — прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах. Відлік формування української багатопартійності, процес який В. С. Журавський вдало назвав «партійним ренесансом», слід вести з виключення з Конституції УРСР норми про керівну та спрямовуючу роль комуністичної партії, що дозволило вже в 1990 році взяти участь у парламентських виборах не тільки представникам номенклатури а й незалежним кандидатам. До набрання чинності 28.04.2001 року Закону України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 року, майже десять років функціонування партій унормовувалося Законом України «Про об'єднання громадян», який окрім політичних партій під об'єднанням громадян розумів також громадські організації. Як неодмінний атрибут демократії в цілому багатопартійність була прийнята українським суспільством. Сьогодні в Україні спостерігається гіпермультипартійність, тобто така кількість політичних партій, яка не відповідає потребам соціально-економічного та політичного розвитку країни, структурі українського суспільства та спектру поглядів різних верств нашого населення. Дуже проблематичним є встановлення численності політичних партій. Джерелом даних про чисельний склад партії, є як правило, самі партії. При цьому, вони: по-перше, не завжди мають фіксоване членство та відпрацьований механізм партійного блоку; по-друге, зацікавлені в завищенні своєї чисельності в пропагандистських цілях. Членами всіх українських політичних партій є приблизно 1,5–2,0 млн осіб (4–5% дорослого населення країни). В той же час, партійна діяльність, як правило, обмежується столичними регіонами, а партійний вплив має локальний характер. На сьогоднішній день політичні та соціально-економічні програми жодної з партій не підтримані більшістю громадян України. Це пояснюється як об'єктивними причинами (неготовністю суспільства до сприйняття «стандартних» партійних програм; регіональною та демографічною неоднорідністю українського суспільства; відсутністю в програмах «духовної компоненти» та популярного тлумачення української національної ідеї на перспективу), так і суб'єктивними (нездатністю партійних лідерів вийти за рамки особистих та кланових інтересів, відсутність системи відбору та підготовки висококваліфікованих партійних функціонерів, небажанням вкладати кошти в перспективні політичні технології, поверхове ставлення до розробки та популяризації програмних документів).

У результаті, на відміну від країн розвинутої демократії, де громадяни роблять вибір між різними варіантами одного й також політичного курсу,

населення України постає часто під діаметрально протилежним вибором. Процес формування багатопартійної системи в Україні і надалі буде тривати. Сформувалося ядро багатопартійної системи – провідні політичні партії, які мають досить чітку організаційну структуру, розгалужену систему місцевих осередків та важелі впливу на частину електорату. В той же час продеклароване зростання чисельності політичних партій відбувається значно швидшими темпами, ніж їх авторитет, фактичний вплив на стан справ та роль у суспільстві. Все більшої актуальності набуває проблема консолідації всіх політичних сил навколо української національної ідеї та укрупнення політичних партій, що дасть їм змогу перетворитися на реальний і впливовий елемент політичної системи України III тисячоліття. У 2015 році в Україні зареєструвалося рекордну кількість політичних партій – 79. Ще 38 політичних сил з'явилося в 2014 році. В цілому ж за два останні роки було зареєстровано більше партій, ніж за 10 попередніх років. З створених в 2015 році партій, які могли взяти участь у місцевих виборах, менше половини висунули своїх кандидатів – 22 партії з 50. Ще 8 політичних сил заявили про своє бажання взяти участь у місцевих виборах, проте не висунули жодного кандидата. Фактично вийшла абсурдна ситуація, коли кожні чотири дні, включаючи вихідні, в Україні реєструвалася нова політична сила. Це не тільки підриває довіру суспільства до політичних партій, але і до представницьким органам влади.

УДК 340.1

Тимохін Д. О.

студ. гр. ГП-125 ЗНТУ

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ОСНОВНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ Й ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Питання юридичного закріплення, реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина завжди займало особливе місце у системі міжнародного та національного права. Не викликає сумнівів той факт, що ступінь розвитку інституту прав людини в державі є показником рівня розвитку самої держави, а належний механізм реалізації норм, що закріплюють права людини, свідчить про демократизм. Незважаючи на закріплення прав людини як нормативних положень у міжнародних актах і законодавстві окремих держав, вони не отримують відповідного здійснення. Вочевидь, що одного приведення прав людини у статус правових норм недостатньо для того, щоб вони «працювали» в певному суспільстві, тому повинен існувати механізм їх реалізації.

Реальна можливість здійснення та захисту основних прав людини конкретною особою забезпечується насамперед юридичними механізмами тієї або іншої держави. Звідси й випливає необхідність вдатися до короткої характеристики системи правового механізму здійснення, забезпечення та захисту прав і свобод людини, який утому чи іншому вигляді повинен існувати у будь-якій сучасній державі. Механізм реалізації права визначають як діяльність суб'єкта права, зобов'язаної сторони, законотворчого органу та наявні юридичні норми, які регулюють їх діяльність. Необхідно зупинитися на тому, що поняття реалізації прав людини тісно пов'язане з поняттям забезпечення останніх. Забезпечення прав людини визначається як система їх гарантування з боку державних інститутів, що функціонує у правовому режимі; до цієї системи включають такі елементи: компетенція, охорона, захист, створення необхідних умов для реальної реалізації людиною своїх прав.

В Україні на сьогодні досить актуальною є проблема ефективного використання потенціалу Конституції для державотворчого процесу, втілення її приписів у реальне життя. Конституційні норми втілюються в Основному Законі здебільшого у вигляді норм-засад і є нормами узагальненого порядку. Вони деталізуються в поточному галузевому законодавстві, саме це дає можливість створити ефективний механізм реалізації функцій держави, захисту відповідних прав людини і громадянина. Тому права людини, які в ст. 3 Конституції України набули статусу найвищої соціальної цінності, потребують впровадження юридичного механізму забезпечення їх реалізації та гарантування. Однак в Україні права людини виступали та продовжують виступати свого роду заручниками складних процесів державотворення, об'єктом системних політичних спекуляцій з боку практично усіх політичних сил, що значною мірою у суспільній свідомості нівелювало й саму цінність прав людини. Такий знеособлений підхід формує соціальну відчуженість особи, унеможливорює вироблення реальної дієвої державної політики, і тим паче її реалізацію. Навіть можливості судового захисту своїх прав і свобод громадянином не використовують в повній мірі. Це обумовлено тим, що: по-перше, строк розгляду справ законодавчо чітко не встановлений; по-друге, через неспроможність більшості громадян сплатити державне мито; по-третє, існує велика кількість колізій у українському законодавстві.

Пильгун Н. В. виділяє наступні проблеми щодо реалізації прав людини і громадянина: низький рівень правової культури і правової свідомості переважної більшості членів суспільства; незадовільний рівень зовнішнього виховного впливу на кожну особу з боку суспільства та самовиховання; низький рівень дотримання правопорядку в житті суспільства й держави; нерівноправність гілок та органів державної влади, недосконалість функціонування місцевого самоврядування у реальному житті; відсутність громадянського контролю за діяльністю всіх органів державної влади; високий рівень коруп-

ції на всіх рівнях і щаблях державного і суспільного життя та відсутність політичної волі у його зменшення.

До проблем реалізації прав людини також відносять: бездіяльність органів державного управління; роз'єднаність різних соціально-культурних груп у суспільстві; відсутність ефективної взаємодії державних органів та правозахисників; відсутність належної експертизи законотворення і нормотворення щодо дотримання прав і свобод людини.

Отже, наводячи висновки про шляхи вдосконалення механізму безпосередньої реалізації та захисту прав і свобод потрібно зазначити, що існує необхідність вдосконалення процесуально-процедурної регламентації прав, реалізованих безпосередньо. Зокрема, необхідно прийняти закон, що регламентує порядок реалізації таких конституційних прав громадян, як право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації. Для забезпечення дотримання в державі прав і свобод людини та громадянина необхідно, щоб кожна особа достатньо усвідомлювала важливість дотримання прав і свобод іншої людини.

УДК 340.1

Щербіна М. Г.

студ. гр. ГП-125 ЗНТУ

ВИДИ ФОРМ (ДЖЕРЕЛ) ПРАВА В ІСТОРИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

В ході історичного розвитку держави та права, можна простежити процес, етапи творення, та сам розвиток, а саме розглядаючи історію права, чітко виділяються етапи та основні моменти. Серед основних моментів є особливим виділення видів форм (джерел) права.

До основних видів форм, з усіх відомих і відкритих, належать: правовий звичай, нормативно-правовий акт, правовий прецедент, нормативно-правовий договір, правова доктрина, міжнародно-правовий акт.

На прикладі нашої України, розглянемо і проаналізуємо наступне.

Основною формою (джерелом) права в Україні є нормативно-правовий акт. Саме тому так гостро в Україні стоїть питання законотворчості. Воно є актуальним з точки зору оцінки стану законодавчої діяльності на певному сучасному етапі та обґрунтування розвитку законодавства з урахуванням соціальних явищ і змін у суспільних відносинах, прогресивних чи негативних, які вимагають їх законодавчого закріплення. Практика свідчить про необхідність кардинальних змін у цій сфері та здійснення правової реформи.

У системі законодавства України актуальними є вимоги конституційної законності, які можна класифікувати на такі, що стосуються змісту законо-

творчості; які забезпечують ієрархічну підпорядкованість нормативно-правових актів і верховенство Конституції в системі законодавства; що регламентують окремі форми законотворчого процесу.

Закон буде правовим лише тоді, коли буде відповідати загальновизначеним цінностям, відображатиме інтереси громадян, на основі цінностей має бути сформульована загальна норма. У цьому полягає надзвичайна важливість законотворчої функції законодавця. Корені всього цього – насамперед у пізнавальній діяльності суб'єкта законотворчого процесу.

Необхідно розробити методiku аналізу чинників, що впливають на законотворення, сприяючи їх точному визначенню, досягненню кореляції між ними, регулярно аналізувати правову ситуацію. Законодавство має спиратися на міцну наукову базу, і тоді можна буде стверджувати про реальне здійснення гасла: закон повинен бути прийнятий не тоді, коли його можна прийняти, а тоді, коли його не можна не прийняти.

Потребує теоретичного осмислення інститут делегування законодавчих повноважень виконавчій владі, що не має призводити до внесення змін у чинні закони. Лише дотримання кожною гілкою влади своєї компетенції допоможе забезпечити ставлення до закону як до головного джерела права, зміцнити його верховенство у системі нормативно-правових актів. Законотворча діяльність підпорядкована лише одній меті – творити правовий закон.

Важлива проблема – невизначеність законодавчого процесу при високих темпах формування законодавства. Її вирішенню мають допомогти закон про нормативно-правові акти та закон про закони і законодавчу діяльність в Україні.

Реалізація цих та інших не менш важливих вимог сприятиме створенню оптимального за формою і змістом вітчизняного законодавства, а це вже буде крок до правової держави і громадянського суспільства.

Висновок: всі види форм права відомі і застосовані в сьогоденні. На цей час найпоширенішою є нормативно-правовий акт. Але і інші мають своє місце в системі «право». Вивчаючи, досліджуючи та класифікуючи види форм права, можна багато виявити цікавого, що значно розширить поняття про саме право та дасть глибоке уявлення про його призначення та форми виявлення, взаємозв'язки однієї форми з іншою, та регуляцію їх разом.

ПРИНЦИП ПОДІЛУ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ: ПЕРСПЕКТИВИ ВИДІЛЕННЯ НЕТИПОВИХ ГІЛОК ТА ПОБУДОВА ДІЄВОЇ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ НА ЇХ ОСНОВІ

Принцип поділу влади є одним із основних критеріїв визначення держави як демократичної організації суспільства. Його відсутність є свідченням недемократичності державної влади, і політичного режиму будь якої держави. У системі сучасного конституціоналізму питанням поділу влади відведено особливе місце. Розподіл влади, як справедливо відзначається в літературі, це одночасно і політико-правова доктрина, і конституційний принцип, покладений в основу організації влади будь-якої демократичної держави. Теорія поділу влади різними способами трансформується в різних державах. Причиною такого плюралізму є національна специфіка, так само як і фактори, що впливають на процес застосування теорії поділу влади в тій чи іншій країні, обумовлюється особливостями розвитку країни, характером і рівнем розвитку її державного механізму, економіки і суспільства. В умовах сучасної держави колишня тріада влади виявляється недостатньою для функціонування дієвого механізму державної влади. Все частіше дослідники наголошують про прямо невизначені, але реально існуючі гілки державної влади, наприклад, контрольно-наглядову, президентську, виборчу.

У сучасній літературі зазначається, що три фундаментальні гілки влади повинні бути доповнені інструментами контролю, які б стримували будь-яку з них, оскільки немає нічого небезпечнішого, ніж безконтрольна влада. На підставі аналізу чинної Конституції України стверджується положення про наявність ідеї контрольно-наглядової влади. Ця ідея виявлена в контексті, але тенденція свідчить, що згодом вона може бути виявлена буквально. У певному розумінні її інститутам вже притаманні сучасні конституційні моделі. Це Конституційний Суд України, прокуратура України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Рахункова палата, Антимонопольний комітет України, Національна Рада України з питань телебачення і радіомовлення.

Наступним є аналіз можливостей виділення в самостійну нетрадиційну гілку влади президентської влади. Із урахуванням трансформаційних процесів сучасності слід вказати на особливу роль, що відіграє в системі організації та функціонуванні влади президент держави.

Зарубіжна практика глави держави свідчить і доводить важливість цього інституту влади в усіх без винятку політичних системах, особливо в молодих, щойно створених країнах. Юридичний статус та політичне значення

сучасного глави держави залежать від форми державного правління, прийнятої в тій або іншій країні. Реальна роль у здійсненні влади багато в чому обумовлена політичною культурою та традиціями, а також існуючим у країні політичним режимом.

Формування нової системи влади має базуватися на таких принципах: поділ влади та конституювання ефективної системи стримувань і противаг й на центральному рівні організації державної влади, й на рівні взаємодії органів центральної влади з органами місцевого самоврядування; правове обмеження втручання держави в суспільне і приватне життя; представництво та колегіальність; ефективна децентралізація системи управління із широким місцевим самоврядуванням.

Отже, з огляду на все вище викладене слід наголосити на важливості впровадження нетипових, додаткових гілок влади для побудова дієвої моделі організації державної влади в Україні, що має бути не самоціллю, а лише механізмом для задоволення суспільних потреб та забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Зважаючи на це, основними завданнями конституційної реформи мають бути: посилення механізмів впливу громадян на владу, прозорості й підзвітності останньої перед громадянами, забезпечення дієвих гарантій дотримання владними інституціями, їх посадовими особами обов'язків і меж компетенції, зокрема розширення можливостей для ухвалення державних рішень за народною законодавчою ініціативою, обмеження посадових імунітетів, запровадження санкцій за порушення державними органами конституційних приписів; забезпечення балансу повноважень між парламентом як єдиним законодавчим органом, президентом як усенародно обраним главою держави, урядом як вищим органом виконавчої влади; надання виборчим органам більшої самостійності й незалежності від інших органів влади, адже згідно з демократичними принципами вибори та референдуми мають бути прозорими та законними, а будь-який вплив з боку інших гілок влади забороняється, тому що це тягне за собою відміну результатів виборів; запровадження дієвого механізму зміни суб'єктів влади в разі їх неспроможності ефективно реалізувати свої повноваження; створення умов для децентралізації влади та зростання ролі місцевих громад у вирішенні важливих питань їхнього життя.

ІНСТИТУТ ІМПІЧМЕНТУ В США: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Інститут імпічменту був запозичений США з британської практики та законів, і був законодавчо закріплений у Конституції США 1787 р.

Спочатку слово «impeachment» в англійській мові означало сумнів чи недовіру. Проте в контексті англо-американської правової доктрини імпічментом називається особлива квазісудова процедура притягнення до відповідальності державних посадових осіб, які вчинили тяжкі правопорушення чи провини.

В конституційному закріпленні інституту імпічменту в США використано британські терміни «державна зрада», «тяжкі злочини та проступки» (розділ 4 ст. II Конституції США). Як наслідок, у Конституції США з'являється таке формулювання: «Президент, віце-президент і всі цивільні посадові особи Сполучених Штатів можуть бути усунені з посади після засудження в порядку імпічменту за державну зраду, хабарництво або інші тяжкі злочини та проступки».

Згідно з ч. 2 розд. 2 ст. I Конституції США виключне право порушувати процедуру імпічменту (the sole Power of Impeachment) належить Палаті представників. Регламент палати, однак, не містить будь-яких норм, що регламентують дану процедуру. За традицією, імпічмент може бути ініційований будь-яким членом Палати представників, після чого відповідна заява надходить для вивчення до юридичного комітету палати (House Judiciary Committee), який формулює «статті імпічменту» (articles of impeachment). Палата представників розглядає статті та у разі їх прийняття простою більшістю від загального складу палати, тобто за підтримки 226 депутатів, направляє їх у Сенат. Якщо виключне право порушувати імпічмент належить нижній палаті Конгресу, то, відповідно до ч. 6 розд. 3 ст. I Конституції, виключне право розглядати по суті такого роду справи (the sole Power to try all Impeachments) належать Сенату.

Важливим є те, що весь процес судового розгляду, у будь-який час з моменту порушення процедури імпічменту, може бути повністю скасований простою більшістю голосів (51 голос) Сенату. Сенат може також прийняти компроміс чи резолюцію осуду. Але якщо цього не зроблено, то процедура імпічменту триває до остаточного рішення.

Процедура є жорстко регламентованою, хоча її порядок може бути змінений одностановним рішенням Сенату або схваленою вимогою про зміну порядку (необхідно 2/3 голосів).

Вперше в історії США імпічмент було оголошено політику в 1797 р. Нижня палата Конгресу прийняла рішення про оголошення недовіри сенатору штату Теннессі Вільяму Бланту, якого звинувачували в шпигунстві на користь Бразилії і у вербуванні в цьому зв'язку індіанців.

В історії США два президенти були піддані процедурі імпічменту Палатою Представників США, але виправдані потім Сенатом, і таким чином не набрали необхідних 2/3 голосів: Ендрю Джонсон у 1868 р. (справа про незаконну відставку військового міністра) і Білл Клінтон в 1998–1999 рр. (справа про лжесвідчення і перешкоджання правосуддю у зв'язку з історією з Монікою Левінські). У 1974 р. президент Річард Ніксон також був підданий імпічменту Палатою Представників у справі Вотергейту, пішов у відставку, перш ніж питання було розглянуте Сенатом (швидше за все, вирок був би звинувачувальним). Це дозволило його наступникові Джеральду Форду помилувати Ніксона.

Процедура імпічменту в США застосовується не тільки на федеральному, а й на регіональному рівні. За всю історію США відомо не менше двадцяти випадків винесення імпічменту губернаторам штатів. У восьми з них губернатори були усунуті від посади. Серед них губернатор штату Арканзас Клейтон в 1871 р., губернатор штату Нью-Йорк Уільям Салзер в 1913 р., губернатор штату Техас Джеймс Фергюсон в 1917 р. та інші. Останнім був притягнений до імпічменту і усунутий з посади губернатор штату Арізона Івен Мічем. 4 квітня 1988 р. суд визнав пред'явлені Мічему звинувачення обґрунтованими і позбавив губернатора посади.

Відомо не менше 30 випадків порушення процедури імпічменту Палатою представників і формулювання статей імпічменту юридичним комітетом палати. Статті імпічменту були також сформульовані проти президентів Герберта Гувера (1933 р.) і Гаррі Трумена (1952 р.), Генерального атторнея Х. М. Догерті (1922–1924 рр.), Міністра праці Френсіса Перкінса (1939 р.), Міністра фінансів Ендрю Меллона (1932 р.), посла США в ООН Ендрю Янга (1978 р.) і т. д. В жодному з цих випадків Палата представників не набрала необхідної кількості голосів для схвалення статей імпічменту.

У подальшому досвід США був запозичений іншими державами з республіканською формою правління, де інститут імпічменту запроваджувався передусім щодо глави держави.

Таким чином, в США процедура імпічменту була вперше закріплена на конституційно-правовому рівні в Конституції (1787 р.), після чого інститут імпічменту став типовим для державно-правової практики всіх розвинених республік. Вважаємо, що конституційне закріплення відносно простої процедури притягнення вищих посадових осіб до відповідальності, як це має місце у США, є обов'язковою умовою функціонування держави, в якій голова держави користується значними за обсягом повноваженнями.

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ОМБУДСМАНА В СКАНДИНАВСЬКИХ КРАЇНАХ

Розвиток та становлення інституту парламентського омбудсмана починається зі скандинавського регіону. А саме, у 1809 році в Конституції Швеції, вперше була запроваджена посада омбудсмана юстиції (*justitieombudsman*) [1, с. 39–40]. Характерними ознаками шведської моделі стали надзвичайно широкі повноваження та сфера компетенції. Так, омбудсман Швеції здійснює контроль не лише за центральними органами влади та управління, а й за судами та місцевими органами адміністрації, а також збройними силами та навіть посадовими особами державних підприємств у тому обсязі, в якому вони виконують державно-владні функції. Для цього в арсеналі омбудсмана є чимало засобів впливу: право на необмежений доступ до протоколів та документів, у тому числі секретних; право законодавчої ініціативи; право ініціювати дисциплінарне провадження стосовно осіб, які не виконують його вимог, і навіть накладати штрафи; на правах надзвичайного прокурора розпочинати судове переслідування посадових осіб за неналежне виконання своїх обов'язків тощо [2, с. 63].

Вищезазначені характерні риси шведської моделі значною мірою сприяли успіху та подальшому поширенню концепції омбудсмана в світі.

Наступною скандинавською країною, котра запровадила інституцію омбудсмана у 1919 р., стала Фінляндія, що дуже близька до Швеції за правовою системою. Тому і модель, запроваджена у Фінляндії, багато в чому схожа на шведську. Але, враховуючи національну правову систему можна знайти відмінності від моделі сусідньої Швеції: тут широка сфера компетенції і повноважень, серед яких: право ініціювати кримінальне переслідування голів Верховного та Вищого адміністративного судів Фінляндії, а також за рішенням парламенту виступати державним обвинувачем інших вищих посадових осіб держави, зокрема членів Державної ради та канцлера юстиції.

У 1952 р. інституція омбудсмана заснована в Норвегії. Спочатку її функції були обмежені лише контролем за збройними силами країни, і лише у 1962 р. було створено відповідний орган для контролю за цивільною адміністрацією. Саме з 50-х – 60-х років починається активне поширення ідеї інституту омбудсмана в Європі. Цей період характеризується значним посиленням виконавчої влади та її регламентуючої ролі в усіх сферах суспільного життя, що, у свою чергу, зумовило потребу в додаткових засобах контролю за діяльністю органів адміністрації. Багато вчених вважають модель інституту омбу-

дсман Норвегії аналогічною прикладам Швеції та Фінляндії. Норвегія слідом за Швецією і Фінляндією однією з перших відчула необхідність створення нового засобу контролю за адміністрацією [1, с. 66–67].

Для більшості країн світу інститут омбудсмана став відомим лише після створення служби омбудсмана у Данії у 1953 р. Саме ця модель, з огляду на близькість правової системи Данії як до романо-германської, так і до англосаксонської правових сімей, отримала найбільше визнання у світі. Повноваження датського омбудсмана є дещо вужчими порівняно з його шведськими колегами, але в той же час це є перший успішний експеримент по впровадженню нової інституції в країні, де, по-перше, діяв принцип міністерської відповідальності уряду перед парламентом, а, по-друге, тривалий час існував судовий контроль за діяльністю адміністрації, якого не знали Швеція і Фінляндія [3].

Відтоді починається активне поширення ідеї омбудсманства зі скандинавських держав до інших країн Європи, Америки, Африки, Азії та Океанії.

Отже, виходячи з цього можна сказати, що скандинавський інститут омбудсмана є найпершим та класичним типом який характеризується:

правом на необмежений доступ до документів, в тому числі секретних;

правом законодавчої ініціативи;

правом ініціювати кримінальне переслідування;

правом виступати державним обвинувачем;

правом звертатися до компетентних державних органів для захисту прав та свобод;

правом перевіряти стан державних органів в сфері додержання прав та свобод людини і громадянина.

Вважаємо доцільним реформування вітчизняного законодавства в цій галузі з позиції розширення повноважень уповноваженого з прав людини, що дозволить зробити функціонування цієї посадової особи більш ефективним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Хиль-Роблес А. Парламентский контроль за администрацией (институт омбудсмана). – М.: Московская школа политических исследований, 2004. – 360 с.

2. Тодика Ю. М. Інститут омбудсмана: світові моделі і досвід / Ю. М. Тодика, О. Марцеляк // Вісник Академії правових наук України. – Харків: Право, 1998. – № 2(13). – С. 57–66.

3. Утвердження інституту омбудсмана у світі // режим доступу: http://www1.ombudsman.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=19&Itemid=22

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ГРОМАДЯН НА СТРАЙК

На початку ХХІ століття переважна більшість держав світу відчула негативні наслідки глобалізаційного процесу, що найбільше виявилися в економічній та фінансовій кризах. Зазначені явища сприяли активізації страйкового руху навіть у стабільних державах з високим рівнем економіки і доходів населення. В Інтернеті рясніють повідомлення різних інформаційних агенцій про загальнонаціональні страйки у Великій Британії, Греції, Італії, Ізраїлі. В різних державах страйки все частіше починають використовуватись не тільки як засіб вирішення колективного трудового спору та впливу на роботодавця, і вимоги протестуючих часто не обмежуються питаннями підвищення заробітної плати чи покращення умов праці і збільшення соціальних гарантій. На порядку денному у сучасних страйкарів поставлено питання соціальної політики, ефективності роботи національних урядів, змісту антикризових реформ, а страйк виступає засобом впливу на органи державної влади [1].

Страйк є одним з найбільш поширених методів боротьби працівників за свої економічні та соціальні права, яке є якісно новим для нашої країни правом, тісно пов'язаним із правом на працю [3].

Право на страйк, як особлива форма захисту, має довгу історію становлення та розвитку: від суворого кримінального переслідування учасників та активістів до фактичного дозволу використання страйку, як одного з фундаментальних прав людини. Як наслідок, це право знайшло своє закріплення у конституціях або спеціальних законах переважної більшості держав світу, передбачається міжнародними актами та загальними принципами права, виступає невід'ємною частиною права на свободу об'єднання [4].

Право на страйк відноситься до «другого покоління» прав людини, що в теорії конституційного права іменується як «економічні, соціальні і культурні права і свободи».

На національному рівні право на страйк регулюється, перш за все, Конституцією України, а також Кодексом законів про працю, Кримінальним кодексом України, Законом України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» тощо. А також міжнародними нормативно-правовими документами, а саме Європейською соціальною хартією 1961 року та Міжнародним пактом про економічні, соціальні й культурні права 1966 року [2].

Порядок здійснення права на страйк в Україні регламентовано Законом України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфлік-

тів)». Зазначений Закон визначає страйк як тимчасове колективне добровільне припинення роботи працівниками (невихід на роботу, невиконання своїх трудових обов'язків) підприємства, установи, організації (структурного підрозділу) з метою вирішення колективного трудового спору (конфлікту).

Законодавчо встановлено, що право на страйк може бути здійснено лише як колективне право.

Варто зазначити, що до працівників, які беруть участь у законному страйку, не можуть застосовуватись будь-які санкції з боку роботодавця. Дана гарантія закріплена у ст. 27 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» відповідно до якої участь у страйку працівників, за винятком страйків, визнаних судом незаконними, не розглядається як порушення трудової дисципліни і не може бути підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Таким чином, можна стверджувати, що право на страйк відіграє важливу роль у професійному житті кожного працівника. Адже, воно являється гарантією на належні умови праці та дієвим способом встановлення відносин соціального партнерства між роботодавцями та працівниками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Куян І. А. До питання про право на страйк як форму прояву народного суверенітету / І. А. Куян // Вісник Академії адвокатури України. – 2012. – № 3 (25). – С. 221
2. Керницька В. В. Право на страйк та порядок його реалізації у трудових правовідносинах / В. В. Керницька // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2013. – №2(8). – С. 1
3. Ярошенко О. М. Проблемні моменти законодавчого регулювання трудових спорів / О. М. Ярошенко // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – № 1. – С. 206
4. Киселев И. Я. Зарубежное трудовое право / И. Я. Киселев. – М.: НОРМА, 1998 – 263 с.

УДК 349.2

Храшук М. В.

студ. гр. ГП-135сп ЗНТУ

ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ІНВАЛІДІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Відповідно до Конституції нашої держави, кожна людина має право на працю, що передбачає можливість заробляти собі на життя працюю, яку вона вільно обирає або на яку вільно погоджується [1].

Працевлаштування та застосування праці інвалідів – питання, яке потребує особливої уваги кожного роботодавця, принаймні для тих підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності і виду діяльності, а також фізичних осіб-підприємців, що використовують найману працю, в яких працюють за основним місцем роботи вісім і більше осіб, а також для всіх без винятку підприємств, де працює хоча б одна особа, визнана у встановленому порядку інвалідом.

Згідно зі ст. 19 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21 березня 1991 р. № 875-ХІІ (далі – Закон № 875) для підприємств, установ, організацій, у тому числі й громадських організацій інвалідів, а також фізичних осіб, які використовують найману працю, встановлюється норматив робочих місць для працевлаштування інвалідів у розмірі чотирьох відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за рік, а якщо працює від 8 до 25 осіб – у кількості одного робочого місця [2].

Інвалідом є особа зі стійким розладом функцій організму, зумовленим захворюванням, наслідком травм або з уродженими дефектами, що призводить до обмеження життєдіяльності, потреби в соціальній допомозі та захисті.

У ст. 18 Закону № 875 прямо встановлено обов’язок роботодавців не лише створювати для працевлаштування інвалідів робочі місця, а й забезпечувати такі умови праці, які відповідали б вимогам їх індивідуальних програм реабілітації, та надавати інші соціально-економічні гарантії, передбачені законодавством. Водночас, зараз роботодавець не зобов’язаний провадити спеціальну атестацію робочого місця інваліда. Нагадаємо, що раніше атестація робочих місць провадилася відповідно до норм постанови Кабінету Міністрів України «Про організацію робочих місць та працевлаштування інвалідів» від 3 травня 1995 року № 314, але її було скасовано постановою Кабінету Міністрів України «Про реалізацію статей 19 і 20 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 31 січня 2007 року № 70 (далі – Постанова КМУ № 70), тому тепер атестація робочих місць проводиться на загальних засадах відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці» від 1 серпня 1992 року № 442.

Підприємства самостійно здійснюють розрахунок кількості робочих місць для працевлаштування інвалідів відповідно до нормативу, встановленого ч. 1 ст. 19 Закону № 875, і забезпечують працевлаштування інвалідів. Звісно, проводячи такі розрахунки, кількість робочих місць слід округлювати до цілого значення, що підтверджує і Міністерство праці та соціальної політики України у своєму Листі від 13 квітня 2006 р. № 616/19/71-06.

Виконанням нормативу робочих місць вважається працевлаштування підприємством відповідної кількості інвалідів, для яких це місце роботи є

основним. Шукати ж інвалідів на вакантні місця кадрові служби підприємств можуть або власними силами, або звертатися із заявками до районних центрів зайнятості.

Відповідно до вимог КЗпП інваліди мають право на додаткові пільги та привілеї в порівнянні з іншими працівниками.

Працівники-інваліди мають переважне право залишитися на роботі, якщо на підприємстві відбувається скорочення чисельності чи штату працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва та праці. Такий пріоритет мають лише працівники, інвалідність яких настала на цьому підприємстві як трудове каліцтво або професійне захворювання.

Працівникам з інвалідністю надають різноманітні пільги, серед яких виділяють право на неповний робочий день або робочий тиждень.

Таким чином можна зробити висновок, що держава за допомогою нормативно-правових актів реалізує право інвалідів на зайняття трудовою діяльністю та надає їм цілий ряд пільг. Відповідно до ст. 2 Закону № 875, інвалідом є особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити їй соціальний захист. Дискримінація за ознакою інвалідності забороняється законом.

УДК 342.7

Косовська М. А.

студ. гр. ГПз-111м ЗНТУ

РЕФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Визначений в Україні курс до євроінтеграції обумовив черговий перехідний етап розвитку для нашої країни. Євроінтеграція – цивілізаційний вибір України, одна з ключових вимог Революції гідності. У системі зовнішньополітичних пріоритетів України вона посідає особливе місце. Виступаючи на XVII саміті Україна – ЄС, який відбувся у Києві 27 квітня 2015 р., Президент України П. Порошенко наголосив, що перспектива членства у ЄС є стратегічним орієнтиром українських прагнень до перетворення і ключовою метою, заради якої проводяться реформи. У зв'язку із обранням орієнтиром Україна зазнає суттєвих змін у всіх сферах суспільного життя. Так, станом на 22 квітня 2015 р. уряд ухвалив 33 розпорядження про схвалення 129 планів імплементації 179 актів законодавства ЄС. Зрозуміло, що наслідком такої імплементації стануть як кількісні, так і, сподіваємося, суттєві якісні перетворення не

лише нормативно-правового регулювання суспільно-правових інститутів в Україні, але й поштовхом для поліпшення якості життя людини і громадянина на території України. Не стала виключенням із цього процесу і культурна сфера. Зокрема, зазначені плани імплементації передбачають зміни у сфері освіти. А остання, як відомо, забезпечує реалізацію культурних прав та свобод людини і громадянина в Україні.

На сьогоднішній день культурні права та свободи людини і громадянина в Україні регламентовані діючою Конституцією України, законами України та підзаконними нормативно правовими актами. Культурні права – це можливості збереження і розвитку національної самобутності людини, її духовного збагачення. Серед них: право на освіту; право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості; право на результати інтелектуальної, творчої діяльності; право на свободу думки і слова; право на інформацію; право на свободу світогляду і віросповідання; право на доступ до культури та участь у культурному житті.

Проведення реформи у сфері освіти передбачено, насамперед, такими документами, як проект Закону України «Про освіту» від 19 листопада 2015 р. № 3491 та Довгостроковою стратегією розвитку української культури – стратегією реформ від 1 лютого 2016 р. № 119. Зазначені документи передбачають суттєві зміни до ряду культурних прав, зокрема і права на освіту.

В сфері реалізації права на освіту передбачено серед першочергових заходів – реорганізація початкової та старшої школи. Заплановано повернення до 12-ти річного навчання та поділ на початкову, середню та старшу школи. Невдала спроба введення 12-ти річної школи у 2000 році в нашій країні – це цінний досвід впровадження реформ, через те ці нововведення більш опрацьовані як з власного досвіду, так і з вивченням практик європейських країн і запозиченням їх для власне українського освітнього реформування. Проведений нами аналіз вищезгадуваних проєктів призвів нас до висновку, що реформування початкової школи має суттєвий недолік. Дисципліни музики та малювання не включені у проєкті концепції реформи початкової школи. Через цей недолік ми втратимо культурну обізнаність дітей початкової школи. Водночас школярі дуже завантажені, тому новий закон повинен зменшити кількість предметів, а зміст дисциплін розширити враховуючи важливий аспект: інформація при вивченні різних дисциплін не повинна дублюватися. В старшій школі передбачено введення чіткої спеціалізації.

Довгострокова стратегія розвитку української культури має на меті створення умов для сприяння творчої активності громадянина і формування в Україні громадського суспільства європейського рівня що передбачає забезпечення реалізації політичних, громадських, економічних, соціальних і культурних прав громадян, засвоєння та використання новітніх знань і технологій, збереження безцінної культурно-духовної спадщини. Щодо культурних

прав стратегія передбачає удосконалення системи культурно-мистецької освіти; забезпечення доступу до культури через традиційні та нові форми культурної діяльності; забезпечення державної підтримки національного культурного продукту і провідні ролі митців та менеджерів культури у створенні, поширенні та збереженні національного культурного продукту; удосконалення політики у сфері культурної спадщини та інше.

Реалізація стратегії спрямована на удосконалення різних секторів культури через розроблення ряду проектів законів або внесення змін до чинних («Про театри і театральну справу», «Про державну підтримку кінематографії в Україні», «Про бібліотеку і бібліотечну справу», «Про культуру», «Про авторське право та суміжні права»).

Незважаючи на всі зазначені нами можливі позитивні перспективи в сфері реформування культури, їх впровадження в життя, скоріш за все, слід очікувати не так швидко, як би хотілося, у зв'язку з суспільно-політичною кризою в Україні. Але тенденція до змін на краще, на нашу думку, простежується у всіх розроблених проєктах змін в сфері культурних прав та свобод. За допомогою стратегії розвитку української культури має отримати розвиток українське мистецтво у вигляді: театральної діяльності, розвитку кіно і бібліотечної справи, образотворчого та музичного мистецтва, а науково-освітня діяльність матиме належні обсяги фінансової підтримки та міжнародного сприяння.

УДК 342.5

Орловська Л. С.

студ. гр. ГП-111м ЗНТУ

СУДОУСТРІЙ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РЕФОРМУВАННЯ

Курс інтеграції України до Європейського Союзу є досить тривалим і складним через те, що українське законодавство не відповідає європейським стандартам. Тому повинна здійснитись адаптація українського законодавства до європейського, що має відбуватися за рахунок реформування української правової системи та поступового приведення її у відповідність до обраних стандартів. Серед пріоритетних питань правової реформи сучасної України визначено зміни до Конституції у питаннях децентралізації, правосуддя та суміжних правових інститутів, а також у питаннях прав, свобод та обов'язків людини і громадянина.

3 березня 2015 року Президентом України була створена Конституційна Комісія як спеціальний допоміжний орган при Президентові України. За-

вданнями Комісії є напрацювання пропозицій щодо проведення реформ та забезпечення професійного та громадського обговорення пропозицій, інформування громадськості про роботу Комісії. Пріоритетні напрями діяльності Комісії обумовлені вищезазначеними нами пріоритетними питаннями правової реформи в Україні. Серед ряду важливих питань реформування, які сьогодні активно обговорюються серед наукової громадськості, політиків, журналістів, – в цій роботі ми би хотіли приділити особливу увагу питанням реформування судоустрою України.

Реформування системи судоустрою і судочинства в Україні проводиться у два етапи:

перший етап – невідкладне оновлення законодавства, спрямоване на відновлення довіри до судової влади та суміжних правових інститутів в Україні;

другий етап – системні зміни в законодавстві, у тому числі прийняття змін до Конституції України та комплексна побудова інституційних можливостей відповідних правових інститутів.

Результатом впровадження в життя визначених вище етапів стали напрацювання Робочої групи з питань правосуддя та суміжних правових інститутів Конституційної Комісії члени якої розробили Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя), який був внесений Президентом України до парламенту, отримавши позитивний висновок Конституційного Суду України.

Поки зміни до Конституції України не вступили в дію і знаходяться на розгляді в парламенті, необхідно звернути увагу на чинну редакцію Основного Закону та ті зміни, які пропонуються ініціаторами законопроекту.

Судова система України становить сукупність усіх судів держави, основаних на єдиних засадах організації і діяльності, що здійснюють судову владу.

Судову систему України складають суди загальної юрисдикції та Конституційний Суд України, який є єдиним органом конституційної юрисдикції. Суди загальної юрисдикції утворюють єдину систему судів, яка складається із загальних і спеціальних судів.

Характерними ознаками судової системи України є її пристосованість до адміністративно-територіального устрою.

Відповідно до адміністративно-територіального устрою судову систему України поділено на ланки. Поняття «ланка судової системи» пов'язане з компетенцією кожного конкретного судового органу. Суди, які належать до певної ланки судової системи, мають однакову предметну компетенцію, ті самі функції і здебільшого розташовані в межах територіальних одиниць, прирівняних одна до одної за адміністративним поділом.

Єдність судової системи зумовлено метою та завданнями організації і діяльності судових органів, єдиними засадами судочинства для всіх ланок судової системи, незалежністю суддів у відправленні судочинства,

обов'язковістю для всіх суддів правил судочинства, визначених законом, забезпеченням Верховним Судом України однакового застосування законів судами загальної юрисдикції, обов'язковістю виконання на всій території України судових рішень, фінансуванням судів виключно з Державного бюджету України та вирішенням питань внутрішньої діяльності судів органами суддівського самоврядування.

Судова система у загальних рисах встановлена Конституцією України, стаття 124 якої визначає, що судочинство здійснюють Конституційний Суд України та суди загальної юрисдикції. Останні у свою чергу складаються з загальних та спеціалізованих судів.

Уся судова система поділяється на чотири судові ланки. Кожна судова ланка має однакову предметну підсудність по вирішенню судових справ у межах адміністративної території. Суди різних ланок виконують різні функції, пов'язані з вирішенням судових справ у різних стадіях їх розгляду, і залежно від функцій є судами різних інстанцій: першої (місцеві суди), другої (апеляційні суди), третьої (вищі спеціалізовані суди, Верховний Суд України).

Уряд пропонує замінити чотириланкову судову систему триланковою. «Вважаємо, що чинна судова система є надто складною. Люди роками очікують остаточного рішення суду. Тому з так званої чотири ланкової судової системи Уряд України пропонує залишити тільки три ланки». Перша ланка – це місцеві суди, де повинна вирішуватися лівова частка справ кожного громадянина країни, і не давати можливості затягувати розгляд судових справ на десятки років. Друге – це апеляційні суди, які можуть переглядати відповідні судові справи. А третя – відповідно до Конституції України, Верховний Суд є, був і буде найвищою ланкою судової системи країни». Для спрощення в судовій системі пропонується внести зміни до Закону України «Про судoustрій та статус суддів України».

Головним напрямком реформи правосуддя є очищення суддівського корпусу та забезпечити більшу незалежність суддям. Тому в Законі України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» в оновленій статті 128 Конституції України передбачено ряд нововведень зміст яких полягає у наступному.

Призначення на посаду судді здійснюється Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя в порядку, встановленому законом.

Призначення на посаду судді здійснюється за конкурсом, крім випадків, визначених законом.

Голову Верховного Суду обирає на посаду та звільняє з посади шляхом таємного голосування Пленум Верховного Суду в порядку, встановленому законом.

Таким чином, коли реформаційні положення набудуть чинності, кар'єра суддів більше не залежатиме від політиків – суддів обиратимуть на підставі конкурсу і призначатимуть довічно (без п'ятирічного випробувального терміну). Судді, які вже перебувають на посаді, будуть змушені пройти переатестацію, в процесі якої

перевірятимуть, наскільки вони дотримуються в своїй діяльності критеріїв компетентності, професійної етики та доброчесності.

З огляду на вищезазначене можемо зробити висновки, що реформування правосуддя це не короткотривалий процес. Очищення судової системи має бути пов'язано з реорганізацією судів – із заснуванням нової триланкової системи судів відкриваються прозорі конкурси на кожну суддівську посаду. Поетапне проведення конкурсів, починаючи з вершини судової системи, повинна забезпечити тимчасова комісія з добору і призначення суддів.

УДК 342.1; 342.7; 324.4

Бахір М. В.

студ. гр. ГП-111м ЗНТУ

АКЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ НЕПОКОРИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ХІД КОНСТИТУЦІЙНОГО РЕФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ

Поняття «громадянська непокора» в сучасному його розумінні почало вживатися з 1849 р., коли директор американської школи Генрі Торо на знак ненасильницького протесту проти несправедливих законів припинив сплачувати державі податки і, як наслідок, написав відоме есе «Про обов'язок громадянської непокори».

Громадянська непокора – умисна протизаконна дія політичного характеру, вчинена з метою залучення громадськості до проблеми та вимоги до законодавчих органів щодо внесення змін у законодавстві. Являє собою цивілізовану форму протестної акції.

Як відомо, політична участь – залучення людей до процесу політико-владних відносин, здійснення ними певних актів, заходів, що виражають інтереси, потреби, уподобання, думки, погляди та настрої; вплив на органи влади з метою реалізації соціальних інтересів. При цьому визначимо, що неконвенціональна участь – незаконна або така, що суперечить загальноприйнятим політичним нормам поведінки. Вона проявляється у формах протесту, у непокорі державній владі. Свідома відмова підпорядковуватися законам проведення несанкціонованих акцій протесту, приниження будь-якої ділової активності – усі ці дії об'єднуються під назвою «громадянська непокора».

Право на опір в непрямій формі закріплено у ст. 5 Конституції України, виступаючи елементом забезпечення конституційного ладу України. Це означає, що громадяни України мають право на громадянську непокору у вигляді опору чи повстання як її різновидів.

З початку XXI століття українці двічі вийшли на майдани міст, щоб показати свій спротив та незадоволення станом речей, який склався у суспільстві. В 2004 р. терени України сколихнула Помаранчева революція. Економіч-

на криза, антидемократичні перетворення, зловживання владою та корупція часів президентства В. Януковича призвели до згорання євроінтеграційного курсу та Євромайдану 2013 р.

На сьогодні Помаранчеву революцію трактують по-різному. Від масштабного впливу народовладдя, краху авторитарного режиму, до – «змови Заходу». В історико-політологічній літературі Помаранчева революція розглядається як четверта хвиля європейської демократизації.

Позитивними наслідками Помаранчевої революції, насамперед є завоювання політичних та громадянських свобод, здійснення істотних кроків на шляху демократизації країни, поліпшення іміджу України на міжнародній арені, зрушення у соціальному рівні життя людей, зростання економічної свободи, започаткування процесу формування української нації, зростання національної свідомості. Негативні зміни пов'язані із незавершеністю, нереалізованістю її завдань та поляризацією суспільства на «Схід» і «Захід».

На думку п'ятого Президента України Петра Порошенка – «Помаранчева» революція зламала багато стереотипів про Україну загалом і про нашу націю та менталітет зокрема.

В 2010 р. лідер «Партії регіонів» В. Янукович стає Президентом України. Під час каденції В. Януковича завоювання Майдану зводяться нанівець, зростає соціальне напруження, бідність населення, а органи влади, правоохоронної системи та судів вкриваються павутиною корупції. Переломним моментом у його діяльності безумовно був 2013 рік, який породив Євромайдан, що згодом переріс у Революцію гідності. Результатами якої стали ряд ключових моментів: 1) зникнення глави держави і, як наслідок, проведення позачергових виборів Президента України; 2) чергова зміна Конституції України; 3) новий етап проведення правової реформи в Україні.

Отже, актуальність питання конституційного реформування в Україні з розвитком політичних подій в нашій державі лише набирає обертів. І ситуація в якій на сьогодні опинилася Україна ще більше спонукає населення до думки, що на цей раз лише активна громадськість та громадські експерти мають визначати пріоритети конституційного реформування, а Конституція має бути не заручником зовнішніх і внутрішніх політичних торгів, а способом внутрішньої громадянської угоди.

ГРОМАДЯНИ ЯК СУБ'ЄКТИ ТРУДОВОГО ПРАВА

На сьогодні в Україні важливою проблемою є гарантованість державою кожному громадянину права на працю. Але функціонування трудового потенціалу в Україні відбувається в умовах кризових явищах в економіці та соціальних протиріч у суспільстві.

Громадянином визнається фізична особа, яка володіє певним цивільним статусом, тобто сукупністю обставин фактичного порядку, що характеризують цю особу як учасника юридичного спілкування. Складовими елементами, що створюють громадянський статус, є громадянство, стать, вік, стан здоров'я, сімейне становище, освіта, місце проживання, спеціальність, кваліфікація, зайнятість та інші дані, що характеризують особу. Реалізувавши своє право на працю шляхом укладення трудового договору (ст. 2 КЗпП України), громадянин набуває статусу працівника.

Виділення працівників із загальної категорії громадян визначає їх належність до певної соціальної групи, правовий статус якої підпадає під регулювання окремої галузі права – трудового права. Але правовий статус працівника не може існувати відокремлено від правового статусу громадянина. Обидва ці статуси співвідносяться як окреме і загальне. В трудових відносинах просто констатувати правового статусу громадянина недостатньо. Цей загальний статус потребує реальної конкретизації, що здійснюється наданням громадянину додаткових прав і обов'язків, які випливають із відносин по застосуванню праці в суспільному виробництві.

Змістом правового статусу працівника є комплекс прав і обов'язків, що надані йому законом або на підставі укладеного трудового договору. В загальних рисах ці права і обов'язки закріплені в ст. 2 КЗпП України. Це, наприклад, право на одержання роботи з оплатою праці не нижче встановленого державою мінімального розміру, право на вибір професії, роду занять і роботи. Відповідно до закону працівники мають також право на відпочинок, обмеження робочого дня та робочого тижня, щорічні оплачувані відпустки, право на здорові і безпечні умови праці, на об'єднання в професійні спілки та на вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) у встановленому законом порядку, на участь в управлінні підприємством, установою, організацією, на матеріальне забезпечення в порядку соціального страхування в старості, а також у разі хвороби, повної або часткової втрати працездатності, на матеріальну допомогу в разі безробіття, на право звернення до суду для вирішення трудових спорів незалежно від характеру виконуваної роботи або займаної посади.

Більш детально конкретизація прав і обов'язків працівника дається в Типових правилах внутрішнього трудового розпорядку, які, в свою чергу, знаходять відображення і подальшу розробку в галузевих і правилах внутрішнього трудового розпорядку конкретного підприємства, установи чи організації.

Трудовим договором або контрактом може передбачатися подальша конкретизація трудових прав і обов'язків працівника з урахуванням його трудових функцій, службового стану, повноважень, наданих працівнику власником або уповноваженим ним органом. Передбачені нормативними актами та угодами права і обов'язки працівників встановлюють межі можливої та необхідної їх поведінки. Тому при визначенні поняття трудового договору ст. 21 КЗпП України передбачає обов'язок працівника виконувати обумовлену з власником або уповноваженим ним органом роботу з підляганням внутрішньому трудовому розпорядку. Разом з тим чинне законодавство про працю встановлює гарантії здійснення працюючими своїх прав. Ці гарантії проявляються в створенні органів по забезпеченню зайнятості населення, встановлення квоти на роботу громадян у працездатному віці, які потребують соціального захисту і нездатні на рівних конкурувати на ринку праці.

Право займатися трудовою діяльністю відповідно до Закону України від 22 вересня 2011 р. «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» мають також іноземці. Обсяг їх прав залежить від того, чи проживають вони в Україні постійно, чи іммігрували в Україну для працевлаштування. Іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, мають право працювати на підприємствах, в установах і організаціях або займатися іншою трудовою діяльністю нарівні з громадянами України, мають рівні з ними права і обов'язки.

Отже, правовий статус громадянина як суб'єкта трудового права відрізняється від правового статусу працівника підприємства, установи та організації. Громадяни стають суб'єктами відносин трудового права ще до виникнення трудових відносин, коли вони шукають собі роботу; правовий статус працівника набувають лише ті громадяни, які вступають в трудові відносини.

УДК 349.2

Байда Т. Є.

студ. гр. ГПз-111с ЗНТУ

ЗАЙНЯТІСТЬ ТА ПРОФЕСІЙНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ІНВАЛІДІВ

Питання щодо формування ефективної моделі соціальної політики для забезпечення гідного стану однієї із соціально вразливих верств суспільства – інвалідів – одна з актуальних проблем державного регулювання їх зайнятості

та професійної реабілітації в Україні. Зростання чисельності людей з фізичними вадами та низьким рівнем зайнятості впливає на соціальну напругу в суспільстві, оскільки для інвалідів мати роботу – це можливість підвищити соціальний статус. Держава враховуючи власні національні політичні та економічні важелі та можливості розробляє та здійснює свою державну соціальну політику щодо працевлаштування та професійної реабілітації інвалідів та підтримку роботодавців, які створюють умови для їх праці. Стала очевидною доцільність визначення нових доктринальних підходів до зайнятості та професійної реабілітації інвалідів з огляду на вимоги сьогодення.

Забезпечення права інвалідів на працю в Україні нині залежить, переважно, від виконання вітчизняними підприємствами встановленого нормативу робочих місць для працевлаштування цієї категорії населення. З одного боку, норматив робочих місць – це законодавча норма, яка примушує роботодавців надавати інваліду можливість працевлаштування за умови відповідності його освітньо-кваліфікаційного рівня, працездатності вимогам конкретної роботи та створювати й облаштовувати для цього робочі місця; з іншого – певний захід соціального захисту інвалідів, що інтегрує їх у сферу праці, підвищує якість їхнього життя та є важелем державного регулювання процесу працевлаштування людей з інвалідністю.

Суттєвим недоліком у правовому регулюванні створення спеціальних робочих місць для працевлаштування інвалідів, на нашу думку, є відсутність відповідальності роботодавців за невиконання обов'язку щодо створення таких місць. Тому є необхідність внесення відповідних змін до законодавства у сфері зайнятості населення.

Для забезпечення раціональної зайнятості інвалідів в Україні застосовуються такі варіанти їх працевлаштування на роботу:

- працевлаштування на відкритому ринку праці, де робочі місця пропонуються як для осіб, які не мають інвалідності, так і для осіб з інвалідністю;
- працевлаштування на спеціалізованих підприємствах, заснованих громадськими організаціями інвалідів;
- працевлаштування на соціально-економічних підприємствах із транзитними та постійними робочими місцями, які створені на базі міжрегіональних центрів професійної реабілітації інвалідів.

Професійна реабілітація передбачає відновлення знижених або втрачених професійних функцій, відбір професії та адаптацію до неї, поновлення трудової діяльності інваліда в колишній або в новій професії. Професійна реабілітація включає заходи із забезпечення зайнятості інвалідів, експертизи потенційних професійних здібностей, професійної орієнтації, професійної підготовки, підготовки робочого місця, професійно-виробничої адаптації, раціонального працевлаштування, динамічного контролю за раціональністю працевлаштування і успішністю професійно-виробничої адаптації. Професій-

на реабілітація (професійний відбір, професійна орієнтація, професійна освіта, професійні підготовка, перепідготовка, перекваліфікація, раціональне працевлаштування) спрямовується на забезпечення конкурентоспроможності інваліда на ринку праці і його працевлаштування як у звичайних виробничих умовах, так і у спеціально створених умовах праці.

Обсяг та зміст професійної реабілітації інвалідів залежать в значній мірі від тих принципів, якими керуються у своїй діяльності суб'єкти вітчизняної системи професійної реабілітації інвалідів. В основу державної політики щодо професійної реабілітації інвалідів повинно бути покладено такі принципи:

- гуманістичної націленості процесу професійної реабілітації інвалідів;
- активної участі самих інвалідів в організації їх професійної реабілітації.
- державно-суспільного характеру управління системою професійної реабілітації інвалідів.

- комплексного впливу не лише на сферу професійної діяльності інваліда, але й на усі інші, не менш важливі сфери його життєдіяльності;

- безперервності здійснення процесу професійної реабілітації, що передбачає організацію цього процесу у відповідності до етапів – складових професійної реабілітації;

- своєчасності початку здійснення заходів щодо професійної реабілітації інвалідів;

- диференційованого та індивідуального підходу до інвалідів при проведенні професійної реабілітації;

- партнерства суб'єктів професійної реабілітації, що передбачає побудову процесу професійної реабілітації на партнерських взаємовідносинах;

- інноваційності заходів щодо професійної реабілітації інвалідів;

- динамічного спостереження та контролю за проведенням професійної реабілітації інвалідів.

Отже, на нашу думку, закріплення у національному законодавстві принципів професійної реабілітації інвалідів захистить інтереси, права і свободи інвалідів.

УДК 349.2

Пойманова А. К.

студ. гр. ГПЗ-111 ЗНТУ

ГАРАНТІЙ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ НА ОХОРОНУ ПРАЦІ

Охорона праці, як інститут трудового права, є сукупністю правових норм, що регулюють відносини з охорони життя, здоров'я та працездатності шляхом встановлення безпечних і нешкідливих умов праці. До цього інституту входять норми, що встановлюють гарантії прав працівників на охорону праці.

На сьогодні у законодавстві з питань охорони праці, в порівнянні з іншими зарубіжними країнами є певні недоліки. Але, на наш погляд, воно досить широко і повно регламентує питання правового регулювання охорони праці цілою низкою не лише законів, а й підзаконних актів, що регулюють правовідносини в сфері охорони праці.

Найчастіше вимог з охорони праці не дотримуються власники підприємств різних організаційно-правових форм, які використовують працю найманих працівників. Чимало керівників підприємств безвідповідально ставляться до обов'язків щодо створення здорових і безпечних умов праці, часто розглядають ці питання як другорядні. Водночас, набули масового характеру факти приховування виробничих травм від розслідування та обліку, безпідставного звинувачення потерпілих у виникненні нещасних випадків і віднесення значної кількості цих випадків до не пов'язаних з виробництвом. Такий стан охорони здоров'я на виробництві пояснюється передусім складним економічним становищем держави, а також іншими об'єктивними і суб'єктивними причинами, які полягають у тому, що немає зацікавленості власників у поліпшенні умов і безпеки праці, в некомпетентності працівників в питаннях охорони праці, в низькій трудовій і технологічній дисципліні, в недостатній ролі органів нагляду і контролю за дотриманням законодавства про працю й охорону здоров'я у процесі праці. Стала очевидною доцільність визначення нових доктринальних підходів до гарантій прав працівників на охорону праці з огляду на вимоги сьогодення.

Права громадян, у тому числі працівників, закріплені у відповідних нормативно-правових актах, можуть бути реалізовані тільки за умови, якщо в нормативному порядку буде встановлено необхідні для цього гарантії.

Законодавство України встановлює загальні гарантії права на безпечні та нешкідливі умови праці, що надаються всім працівникам, а також передбачає додаткові гарантії для певних категорій працівників, що зумовлено підвищеними вимогами охорони їх здоров'я. До таких категорій належать працівники, які працюють у шкідливих і небезпечних умовах праці, неповнолітні особи, жінки, особи з пониженою працездатністю тощо.

Відповідно до Конституції України кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Закон України «Про охорону праці» передбачає цілу низку гарантій прав громадян на охорону праці як при укладенні трудового договору, так і під час роботи на підприємстві:

при укладенні трудового договору громадянин повинен бути проінформований власником під розписку про умови праці на підприємстві;

умови трудового договору не можуть містити положень, які не відповідають законодавчим та іншим нормативним актам про охорону праці, що діють в Україні;

надання працівнику інформації про умови праці на підприємстві;

повідомлення майбутнього працівника про можливі шкідливі, негативні наслідки впливу виробничих факторів на його здоров'я та ознайомлення його з правом на відповідні пільги і компенсацію за роботу в таких умовах;

забороняється укладати трудовий договір з особами, яким за медичними висновками протипоказана запропонована робота за станом здоров'я;

переведення з метою захисту здоров'я і збереження працездатності людини встановлюються у тих випадках, коли працівники тимчасово або постійно не можуть здійснювати роботу, на яку приймалися, але можуть без шкоди своєму здоров'ю виконувати іншу, легшу роботу;

право на одержання попередньої роботи мають працівники, непрацездатність яких настала внаслідок трудового каліцтва чи професійного захворювання. Місце роботи (посада) зберігаються за ними до поновлення працездатності або встановлення інвалідності;

працівники, переведені на легшу, але нижче оплачувану роботу, мають право на: одержання протягом двох тижнів з дня переведення попередньої середньої заробітної плати;

працівникам, що проходять професійне навчання або перекваліфікацію за індивідуальною програмою реабілітації внаслідок трудового каліцтва чи професійного захворювання, провадяться щомісячні страхові виплати у розмірі середньомісячного заробітку протягом строку, визначеного програмою реабілітації;

право працівника відмовитися від виконання роботи у разі виникнення виробничої ситуації, що загрожує життю і здоров'ю;

право працівника розірвати трудовий договір з власної ініціативи за порушення роботодавцем законодавства про охорону праці;

встановлення юридичної відповідальності роботодавця за порушення законодавства про охорону праці.

Отже, зазначені гарантії відображають зміст одного з державних принципів у сфері охорони праці – пріоритету життя і здоров'я працівників щодо результатів виробничої діяльності підприємства та повної відповідальності роботодавця за створення безпечних і нешкідливих умов праці.

АПАРАТ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ: ПОНЯТТЯ, МОДЕЛЬ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Події, які відбуваються сьогодні в Україні, свідчать про те, що однією з найважливіших наукових проблем є проблема ідентифікації сучасної української держави, визначення сутнісних та формальних характеристик її окремих складових, зокрема апарату держави. Практична значущість дослідження цього важливого структурного елементу держави є цілком очевидною, оскільки його реформування вважається одним з ключових напрямків державно-правового розвитку України у бік єдиної Європи. Не менш важливою є теоретична розробка цієї проблеми, адже вона потребує відповіді на низку невідомих питань.

Одним з таких головних питань є питання про місце та роль апарату держави в системі інших структурно-інституціональних елементів держави. У цьому руслі дискусійною є проблема співвідношення понять «механізм держави (державний механізм)» і «апарат» держави. На цьому питанні в науці є різні відповіді. Зокрема, одні фахівці вважають зазначені поняття різними за своїм змістом, інші – тотожними, треті – різними, але тісно взаємопов'язаними між собою. Останню позицію обгрунтував відомий український право- і державознавець В. Копейчиков, який під апаратом держави розумів певну «систему державних органів», а під механізмом держави – певну систему «органів держави, державних підприємств та державних установ» [1, с. 30–32]. Іншими словами, «державний апарат» з одного боку складає частину «механізму держави», а з іншого упорядкована сукупність державних органів, пов'язаних між собою загальними принципами побудови та функціонування єдиною кінцевою метою діяльності.

Інше питання полягає в тому, в чому є особливість апарату сучасної української держави. Перша особливість полягає до якої з наявних в світовій державно-правовій практиці моделі його віднести. Сучасна юридична наука розробила три основні моделі побудови державного апарату:

1) монотеократичну, за якої поєднується єдиновладдя глави держави, підкріплене релігійними догмами та тривале зберігання родових правил поведінки (Іран, Саудівська Аравія, Катар).

2) моноцефальну, за якої уся система державних органів єдина, її очолює особа або орган, наділений усією повнотою влади, який, у свою чергу, наділяє нею нижчестоящі органи, як правило, призначені органами вищого рівня. Моноцефальна модель державного апарату притаманна антидемократич-

тичним режимам, оскільки добре пристосована для здійснення централізованого контролю за суспільством.

3) централізовано-сегментарну, згідно з якою органами державної влади визнають тільки загальнодержавні (центральні) органи, які функціонують на всій території держави (парламент, президент, уряд), а також їх представників на місцях. Місцеві виборні органи розглядають як органи місцевого самоврядування, що мають власну сферу діяльності. Така модель побудови державного апарату характерна для сучасних демократичних країн. Вона є найефективнішою в умовах політичної стабільності в державі [2, с. 122].

В Україні є певні намагання побудувати державний апарат на основі останньої моделі, але специфіка перехідного періоду зумовлює сполучення «моноцефальних» та «централізовано-сегментарних» ознак. Отже, для успішної побудови його демократичної моделі – «централізовано-сегментарної» необхідно реформувати нині існуючу. До основних напрямків цієї реформи відноситься:

- децентралізація і скорочення штату службовців державного апарату;
- удосконалення роботи з кадрами державного апарату, підвищення професіоналізму державних службовців;
- реорганізація державного апарату з метою усунення дублювання повноважень його структурних елементів;
- неухильне дотримання в організації та функціонуванні державного апарату конституційного принципу поділу влади на законодавчу, виконавчу, судову;
- переорієнтація роботи державного апарату на проблеми забезпечення повної та безперешкодної реалізації прав і свобод людини та громадянина;
- розроблення правових процедур вирішення конфліктів між елементами державного механізму;
- підвищення ролі судових органів, забезпечення їх незалежності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Копейчиков В. В. Механизм советского государства / В. В. Копейчиков. – М.: Изд. «Юридическая литература», 1968. – 215 с.
2. Теорія держави і права: навч. посіб. / С. К. Бостан, С. Д. Гусарєв, Н. М. Пархоменко та ін. – К.: ВЦ «Академія», 2013. – 348 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНІХ ФУНКЦІЙ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Україна, проголосивши у 1991 році незалежність, вступила у перехідний період свого розвитку. Характерною ознакою цього періоду є боротьба між відживаючим старим і новим, що народжується. У науковій літературі можна зустріти різні терміни, що характеризують таку державу: перехідна, посттоталітарна, постсоціалістична, посткомуністична, пострадянська, тощо, які хоча часто і використовуються як синоніми, але все ж таки підкреслюють різні аспекти складного соціально-політичного процесу в країні, що сприяє більш адекватному і повному відображенню сутності певних специфічних сторін глибоких соціальних зрушень. З наведеного переліку до сучасної України, на нашу думку, найбільш підходять терміни: перехідна, постсоціалістична, пострадянська держава, яка характеризується особливим станом життєдіяльності суспільства, що здійснює перехід від тоталітарного суспільства до демократичного громадянського суспільства.

Перехідна постсоціалістична пострадянська держава, як й будь яка інша держава, має три основні характеристики: формальні, змістовні та сутнісні. Головною з них є сутнісна характеристика, яка відображає «есенціальні» (сутність – лат. *essentia*) властивості цього найважливішого суспільного явища, іншими словами головні, визначальні, що зумовлено глибинними, необхідними внутрішніми зв'язками явища властивості, що пізнаються на рівні теоретичного мислення. У практичній площині сутність держави взагалі і перехідної постсоціалістичної зокрема конкретизується насамперед у функціях держави.

Функції держави є основними напрямками її діяльності, у яких відображаються й конкретизуються завдання і мета держави, виявляються її сутність, зміст і соціальне призначення в соціально неоднорідному суспільстві. Вони характеризують стійку предметно-практичну діяльність як в середині держави, так і на міжнародній арені. Для держави така діяльність визначається як життєво необхідна в силу соціальних, політичних, економічних та інших причин.

В юридичній науці існують різні класифікаційні схеми функцій держави, що зумовлено використанням науковцями різних класифікаційних критеріїв. Найбільш поширеною в сучасній юридичній літературі є класифікація функцій держави за об'єктами впливу. У цьому плані всі автори тією чи іншою мірою виходять з того, що об'єктом впливу функцій держави є великі

сфери громадського життя: економіка, соціальні відносини, духовне життя, політичний лад тощо. За цим критерієм функції держави традиційно поділяють на зовнішні та внутрішні. Перші пов'язані з реалізацією задач держави на міждержавному рівні, де воно виступає суб'єктом міжнародно-правових відносин, а інші – усередині країни.

Внутрішні функції – це такі напрями діяльності держави, у яких конкретизується внутрішня політика щодо економічних, ідеологічних, екологічних, культурних та інших аспектів життя суспільства. З переходом України до ринкових відносин, з проведенням різних соціально-політичних реформ відбуваються зміни в напрямках державної діяльності, визначаються певні особливості у функціях держави.

Для внутрішніх функцій сучасної української держави характерні такі особливості:

а) ідеологічної – зростання ролі таких ідей, як незалежність, суверенність, соціальність, правової свідомості, правової культури різних суб'єктів правового життя і свідомого вибору ними своєї поведінки;

б) політичної – вироблення нової внутрішньої політики держави на основі народовладдя, реформування або ж ліквідація застарілих політичних інститутів, вдосконалення політичної системи на демократичних правових засадах;

в) економічної – регулювання сфери економічних відносин, створення умов для розвитку виробництва, організації виробництва на основі визнання і захисту різних форм власності, підприємницької діяльності з урахуванням специфіки перехідного періоду;

г) соціальної – забезпечення соціального захисту громадян, зокрема на достатній рівень життя, зняття і пом'якшення соціальних суперечностей шляхом гуманної та справедливої соціальної політики;

д) правоохоронної – охорона конституційного ладу; охорону прав і свобод людини, власності, громадського порядку, боротьба зі злочинністю й особливо з корупцією;

е) культурної – консолідація нації, розвиток національної самосвідомості, сприяння розвитку самобутності усіх народів і національних меншин України, реформування освіти;

ж) екологічної – забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території держави, охорона і раціональне використання природних ресурсів, збереження генофонду народу.

ДОГОВІР ПОСТАВКИ ТА КУПІВЛІ ПРОДАЖУ ПРОДУКЦІЇ ВИРОБНИЧО-ТЕХНІЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Договір купівлі-продажу розміщено у гл. 54, § 1 Цивільного Кодексу України, який набрав чинності з 1 січня 2004 р. стаття 655 Кодексу дає визначення цього договору згідно з яким одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму. Стаття 712 ЦК і ст. 265 ГК України містять визначення договору поставки який за своєю юридично-правовою конструкцією схожий на договір купівлі-продажу. Проте ч. 2 ст. 712 ЦК України регламентує, що по договору поставки застосовуються загальні положення про купівлі-продажу не може не насторожувати, із таким висновком ми не можемо погодитися, вважаючи що договір купівлі-продажу і поставки різні за своєю юридичною природою, а тому і правове регулювання їх повинно бути різними.

Договір поставки продукції виробничо-технічного призначення був і залишається одним із найбільш поширених, які укладаються суб'єктами господарювання, у тому числі й товаровиробниками АПК. Питання щодо правової природи цього договору, а також співвідношення його з планом у теорії договірного права мало спірний характер.

Проаналізувавши багаточисленні дослідження, різноманітні точки зору й висловлювання щодо правової природи господарського договору, вважаємо за необхідне зробити висновок, що за своєю юридичною природою договір поставки продукції виробничо-технічного призначення для АПК є господарським договором, оскільки укладається між суб'єктами господарської діяльності, а основне його призначення – обслуговування й забезпечення господарської діяльності товаровиробників – підприємств АПК.

Залежно від стану економіки, форми власності, складу суб'єктів господарської діяльності характер, практика й потреба застосування договору поставки у господарській діяльності змінювалися відповідно до цих обставин. В умовах жорсткого планування періоду доринкових відносин, коли державна власність була домінуючою, а суб'єкти господарювання в переважній більшості базувалися саме на ній, договір поставки продукції виробничо-технічного призначення для потреб сільськогосподарських товаровиробників мав плановий характер. Юридичною підставою його укладення були планові завдання, замовлення, наряди, рознарядки та інші планові інструменти.

За договором поставки, регламентує ст. 265 ГК України, одна сторона – постачальник зобов'язується передати (поставити) в зумовлені строки (строк)

другій стороні – покупцеві товар (товари), а покупець зобов’язується прийняти вказаний товар (товари – предмет поставки) і сплатити за нього певну грошову суму. Предметом поставки є товари, під якими слід розуміти як продукцію виробничо-технічного призначення, так і вироби народного споживання. Аналогічні права та обов’язки сторін договору поставки закріплено і в ст. 712 ЦК України, що, правда, вона визначає продавцем (постачальником) тільки підприємця.

Забезпечення сільськогосподарських товаровиробників продукцією виробничо-технічного призначення може здійснюватись і за допомогою інших видів майнових договорів. У багатьох випадках за наявності грошових коштів сільськогосподарські товаровиробники задовольняють свої потреби в сільськогосподарській техніці, запчастинах, іншій продукції, необхідній для сільськогосподарського виробництва, шляхом укладення договору купівлі-продажу. Договір купівлі-продажу є подібним за своєю суттю, правами та обов’язками сторін з договором поставки продукції виробничо-технічного призначення для АПК. Дійсно, і договір купівлі-продажу, і договір поставки передбачають зобов’язання однієї сторони (продавця або постачальника) передати у власність іншій стороні (покупцеві чи замовникові) певні об’єкти (предмет договору), яка зобов’язується прийняти й оплатити їх.

Предметом поставки, як правило, виступають рухомі речі, у той час як за договором купівлі-продажу може бути реалізоване як рухоме, так і нерухоме майно. Беззаперечно, що земля та інші природні ресурси для потреб АПК поставлятися за договором поставки виробничо-технічного призначення не можуть, проте вони можуть виступати об’єктами договору купівлі-продажу.

Господарські відносини за договором поставки продукції виробничо-технічного призначення на противагу договору купівлі-продажу мають, як правило, тривалий характер. Тривалість відносин як правова категорія – це, на нашу думку, економіко-юридичне явище, зумовлене тим, що а) предмета договору або не існує в натурі на момент його укладення, б) або виробничо-фінансова діяльність господарюючих суб’єктів, які знаходяться у договірних відносинах, передбачає поступову передачу продукції виробничо-технічного призначення окремими партіями, в) або сторони передбачили такий порядок організації товарного обігу, врахувавши специфіку задоволення потреб за замовленням.

Важливими ознаками, що відрізняють договір поставки продукції виробничо-технічного призначення для забезпечення товаровиробників АПК від договору купівлі-продажу, є також порядок і форма їх укладення, поставка не будь-якої продукції виробничо-технічного призначення, а необхідної для сільського виробництва і не будь-якому покупцеві (набувачеві), а товаровиробникові АПК.

Отже, договір поставки продукції виробничо-технічного призначення для АПК є аграрно-правовим договором з притаманними йому специфічними рисами, які проявляються в його предметі – продукція сільськогосподарського призначення, а також із суб’єктним складом – товаровиробниками АПК.

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ПРАВ НА ЗЕМЛЮ ПРИ ЇХ ВІДЧУЖЕННІ

Розбудова ринкової економіки в Україні з притаманній їй різноманітністю форм господарювання й відносин неможлива без належного функціонування ринку землі. Оскільки ринкові відносини передбачають можливість і необхідність переходу майнових благ від однієї особи до іншої, питання, пов'язані з відчуженням таких об'єктів, мають непересічне значення. Усе це є актуальним і щодо відчуження землі (земельних ділянок).

Термін «відчуження землі» виник у законодавстві України з початком земельної реформи. Його використання стало можливим після ліквідації монополії державної форми власності на землю й переходом економіки до ринкових відносин. Відповідно до постанови Верховної Ради Української РСР «Про земельну реформу» від 5 травня 1993 р. завданням земельної реформи став перерозподіл земель з одночасною передачею їх у приватну й колективну власність з метою створення умов для рівноправного розвитку різних форм господарювання на землі, формування багатуокладної економіки, раціонального використання й охорони земель. Земельний кодекс України в редакції від 13 березня 1992 р. вперше в законодавстві використовує категорію «відчуження земельної ділянки» (статті 17, 28 та ін.). Із прийняттям цих нормативних актів у державі став можливим процес переходу права власності на земельні ділянки від однієї особи до іншої.

Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. (надалі ЗК України) регламентує окремі питання по відчуженню земельних ділянок, але практика вільного розпорядження ними ще не набула значного розмаху. Причиною цього є як об'єктивні обставини (заборона щодо продажу окремих видів земельних ділянок), так і те, що незважаючи на формальне вдосконалення правової регламентації відчуження земельних ділянок, окремі положення ЗК України викликають заперечення і створюють нові проблеми у правозастосовчій практиці. Зокрема, не існує формулювання поняття «відчуження земельних ділянок», що ускладнює можливість відмежування цього інституту від інших видів переходу прав на земельні ділянки. Крім того, не в повній мірі відображена специфіка правового регулювання відчуження земельних ділянок у напрямку забезпечення збереження їх цільового призначення, запобігання концентрації великої кількості земельних масивів в одного власника і спекуляції землею, можливості поєднання її власника й сільськогосподарсь-

кого виробника в одній особі, а також недостатньо упорядковано питання державної реєстрації прав на земельні ділянки.

Потреба в удосконаленні правового регламентування відчуження земельних ділянок в Україні стає нагальнішою. Разом з іншими способами переходу прав на землю, відчуження повинно стати одними з провідних засобів зміни форми власності в сфері земельного обігу.

Усі зазначені, та низка інших проблем, пов'язаних з правовим регулюванням відчуження земельних ділянок на сучасному етапі розвитку ринкових відносин, потребують детального аналітичного вивчення. Особливого значення вони набувають на сучасному етапі формування земельного ринку в Україні.

Викладені обставини, потреба в удосконаленні правової регламентації відчуження земельних ділянок в Україні, а також відсутність належного опрацювання вказаних проблем у правовій доктрині, потребують більш детального вивчення та удосконалення.

Правовий інститут державної реєстрації прав на земельні ділянки в загальній системі права європейських країн є великим досягненням правової вітчизняної доктрини й законодавства. Його головна заслуга полягає в тому, що він гарантує високий ступінь визначеності правових відносин, предметом яких є нерухоме майно, й ефективно захищає учасників земельного обігу. У римському праві не провадилося принципового розмежування між купівлею-продажем рухомого й нерухомого майна. Передача володіння земельною ділянкою здійснювалася на підставі усного договору купівлі-продажу. Фактичне володіння було єдиною зовнішньою ознакою володіння правом власності. Обтяження земельної ділянки іпотекою також учинялося за усним договором, а зовнішнього вираження цієї домовленості не було взагалі.

Таким чином, державний інтерес у створенні стійкої соціально-правової системи, у рамках якої громадянам була б гарантована свобода економічної діяльності, не може бути реалізованим без чіткого регламентування відносин власності на земельну ділянку. Земельна нерухомість має декілька споживчих властивостей, що значно відрізняють її від іншого майна. Споживчі особливості землі для громадян полягатимуть у тому, що вона виступає основою існування індивідуума. Для кредитних установ нерухомість є самою надійною заставою, а для держави корисність землі виявляється в тому, що вона є об'єктом оподаткування. Корисність нерухомості зумовлює потребу держави й рядових учасників земельного обігу в забезпеченні постійної зрозумілості, прозорості відносин власності на землю.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВИХ НОРМ ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ

Теоретико-правові дослідження змісту відносин у сфері державного боргу неможливі без ґрунтового аналізу тих правових норм, які зумовлюють і визначають цей вид суспільних відносин. Правова норма – це клітинка фінансового права, якій властиві особливості, притаманні кожній правовій нормі, зумовлені роллю, яку відіграють вони в життєдіяльності держави та органів місцевого самоврядування. Аналіз правових норм дає змогу з'ясувати види суб'єктів; методи, за допомогою яких здійснюють правове регулювання; законодавство, що регулює ці відносини; правову модель певного виду відносин з урахуванням його відповідних особливостей.

У контексті досліджень проблем правового регулювання державного боргу, зокрема механізму його правового регулювання, доцільно сформулювати поняття та визначити особливості фінансово-правової норми, що регулює відносини у сфері формування, обслуговування.

Загальний зміст фінансово-правових норм має багато конкретних визначень, зумовлених різноманітністю фінансових відносин, багаторівневою структурою фінансової системи тощо.

Загалом зміст державного боргу становлять відносини щодо: 1) здійснення бюджетних запозичень; 2) відносини, що виникають у зв'язку з прийняттям державою у належній правовій формі відповідних боргових зобов'язань; 3) здійснення розрахунків за прийнятими зобов'язаннями у формі бюджетних запозичень чи в інших формах згідно з чинним законодавством; 4) управління, обліку та контролю державного боргу.

Особливості правовідносин зумовлюють певні специфічні ознаки правової норми, що регулює відносини у сфері державного боргу.

У фінансовому праві виокремлюють особливості фінансово-правової норми, зважаючи на її специфіку. Зокрема, щодо її змісту, характеру встановлених у ній приписів, відповідальності за порушення встановлених правил, порядку захисту прав учасників фінансових відносин. Загалом йдеться про те, що правила, визначені у фінансово-правових нормах, реалізують шляхом надання учасникам цих відносин таких юридичних прав та покладання на них відповідних юридичних обов'язків, реалізація яких забезпечує планомірне утворення, управління, розподіл (перерозподіл) і використання публічних фондів коштів та фінансовий контроль. Таке загальне визначення змісту фінансової норми права впливає з визначення предмета фінансового права.

За загальним правилом, правові норми містять державні приписи і є імперативними. Учасники відносин, що врегульовані нормою фінансового права, не можуть змінити приписи та порядок її застосування. Варто наголосити, що фінансово-правові норми не є простим волевиявленням законодавчого органу чи органу виконавчої влади, вони завжди мають матеріальне підґрунтя. Це свідчить про імперативність правових норм, що регулюють відносини у сфері державного боргу. Проте, зважаючи на різноманітність відносин, що є похідними або такими, що зумовлюють виникнення відносин з приводу боргових зобов'язань (операції з державними цінними паперами, їхня купівля, продаж тощо), потрібно наголосити, що ці відносини регулюють також норми конституційного, цивільного, адміністративного галузей права. За сферою своєї дії ці норми є такими, що забезпечують або доповнюють фінансово-правовий інститут – інститут державного боргу в процесі реалізації відносин, що становлять його. Відповідно, ступінь категоричності у правових нормах, що регулюють відносини у сфері державного боргу та похідні від нього, є неоднаковим.

Усі особливості виявляються у відповідній класифікації правових норм, яку пропонують здійснити щодо відносин у сфері державного боргу:

Залежно від характеру впливу правової норми на учасників правовідносин: зобов'язуючі норми права регулюють і визначають активну поведінку суб'єктів та зобов'язують у категоричній формі вчиняти певні дії; забороняючі норми права – регулюють пасивну поведінку суб'єктів фінансових відносин і передбачають не вчиняти дії, що порушують фінансову дисципліну і законність; уповноважуючі норми права – містять дозвіл відповідним органам чи посадовим особам конкретизувати приписи, відображені в правовій нормі.

За сферою дії правової норми: загальнодержавна правова норма – це норма, сформована та санкціонована вищими органами державної влади, юридичний вплив якої поширюється на всю територію держави; місцева правова норма – норма, яку формулює та затверджує місцевий орган влади – орган місцевого самоврядування, або державної виконавчої влади, та поширюється винятково на відповідній території.

Залежно від виду правової норми: фінансово-правова норма; конституційно-правова норма; адміністративно-правова норма;

За змістом, норми, що регулюють відносини у сфері публічного боргу, доцільно класифікувати на: матеріальні норми – закріплюють матеріальний, зокрема, грошовий зміст юридичних прав та обов'язків учасників фінансових правовідносин; процесуальні норми – встановлюють порядок застосування і дії норм матеріального права, процедуру реалізації відносин у сфері державного боргу. Зокрема, процес здійснення запозичень: емісію державних (муніципальних) цінних паперів, порядок реєстрації їхнього випуску; порядок їхнього розміщення; операції з державними (муніципальними) цінними папе-

рами; порядок надання державних гарантій; порядок здійснення розрахунку за борговими зобов'язаннями тощо.

Отже, правова норма, яка регулює відносини у сфері публічного боргу (державного/муніципального), – це імперативний припис уповноваженого органу держави (органу місцевого самоврядування) у відповідній правовій формі щодо формування, обслуговування, погашення та управління державним (муніципальним) боргом, та який набирає чинності у передбачений ним строк (або згідно з чинним законодавством), чітко визначає права та обов'язки суб'єктів цих відносин, їхню відповідальність і забезпечується політико-правовим статусом держави, (органу місцевого самоврядування) та примусовою силою відповідного суб'єкта публічної влади.

УДК 342.9

Занчук Є. К.

студ. гр. ГП-111м ЗНТУ

СПІВВІДНОШЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ З САНКЦІЯМИ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Термін «санкція» відображає змістовну характеристику елемента норми права і вказує на те, що захід державного примусу, що міститься у санкції норми, передбачає застосування стягнення.

Юридична відповідальність є центральним явищем (категорією) і права, і законодавства, можна виділити кілька основних поглядів на зміст цього поняття, які існують у сучасній правовій науці.

Перший погляд полягає в тому, що юридична відповідальність – закріплений у законодавстві і забезпечуваний державою юридичний обов'язок правопорушника зазнати примусового позбавлення певних цінностей, що належали йому. Таку саму думку висловлюють В. В. Лазарєв: «Юридична відповідальність є обов'язок особи потерпати певні позбавлення державно-владного характеру, передбачені законом, за вчинення правопорушення», С. С. Алексєєв: «Юридична відповідальність – це обов'язок особи перетерплювати заходи державного впливу (санкції) за вчинене правопорушення», С. М. Братусь: «Юридична відповідальність – це виконання обов'язку на підставі державного або прирівнюваного до нього громадського примусу».

Для всіх зазначених визначень поняття юридичної відповідальності характерним є те, що акцент робиться на суб'єктивному розумінні цього явища, тобто юридична відповідальність розглядається з точки зору правопорушника, в чому має вираз юридична відповідальність саме для нього. Не заперечуючи ні в якому разі правомірність такого визначення, водночас необхідно

відзначити, що згаданий обов'язок є елементом змісту правовідносин юридичної відповідальності, тобто визначення юридичної відповідальності з урахуванням інших елементів цих відносин буде більш інформативним.

З іншого боку, юридична відповідальність – це застосування до правопорушника передбачених санкцією юридичної норми заходів державного примусу, що мають вираз у формі «позбавлень» особистого, організаційного або майнового характеру. В цілому немає підстав заперечувати і проти такого визначення поняття юридичної відповідальності, але в ньому не враховані особливості цивільно-правової відповідальності. Зокрема конкретні санкції, які застосовуються за вчинення цивільно-правових деліктів та можуть міститися не в юридичних нормах, а в цивільно-правових угодах і, крім того, застосування цих санкцій не завжди потребує державного примусу, наприклад у випадках, коли шкода або збитки відшкодовуються, а неустойка сплачується добровільно.

І, нарешті, третя точка зору полягає у тому, що юридична відповідальність – це правовідносини, в яких держава має право застосовувати певні заходи примусу до суб'єктів, які скоїли правопорушення і зобов'язані зазнавати втрат чи обмежень, передбачених санкціями норм права. В цьому випадку, аналогічно до вищезгаданих, також не зовсім коректно абсолютизується роль держави у застосуванні заходів примусу, але позитивним є те, що наголошується на тому, що юридична відповідальність є насамперед правовідносинами.

Таким чином, з урахуванням зазначених підходів до визначення сутності юридичної відповідальності можна констатувати, що юридична відповідальність – це регламентована правовими нормами реакція з боку уповноважених суб'єктів на діяння фізичних або юридичних осіб (колективних суб'єктів), що можуть мати вираз у недотриманні встановлених законом заборон, невиконанні встановлених законом обов'язків, порушенні цивільно-правових зобов'язань, нанесенні шкоди або завданні збитків і виражена у застосуванні до осіб, що вчинили такі діяння, засобів впливу, які тягнуть за собою позбавлення особистого, майнового або організаційного характеру.

Отже, для того щоб зробити висновок про те, як співвідносяться фінансові санкції з юридичною відповідальністю, слід насамперед з'ясувати:

- чи реалізуються санкції у формі правозастосування з боку уповноважених суб'єктів;
- чи є санкції реакцією на діяння фізичних або юридичних осіб (колективних суб'єктів), що можуть мати вираз у недотриманні встановлених законом заборон, невиконанні встановлених законом обов'язків;
- чи тягнуть вони за собою позбавлення особистого, майнового або організаційного характеру.

ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОСТУПКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Об'єкт адміністративного делікту є невід'ємним елементом (групою ознак) складу кожного проступку. Жодне посягання не може бути визнане адміністративним деліктом, якщо воно не спрямоване ні на який об'єкт, чи направлене на об'єкт, котрий не охороняється законодавством про адміністративні правопорушення.

Незважаючи на чималий науковий доробок багатьох вчених-адміністративістів, котрі у своїх працях приділяли і продовжують приділяти значну увагу розгляду різноманітних теоретичних аспектів складу адміністративного делікту та його структурних елементів, до кінця невизначеним залишається досить широке коло питань, пов'язаних із його об'єктом. Зокрема це стосується видам об'єктів та критеріям їх виділення, принципи побудови відповідних класифікацій. Не існує одностайної думки і з приводу предмета адміністративного делікту та його співвідношення з об'єктом суспільних відносин, охоронюваних адміністративним законодавством. Проте, всі дослідники, незалежно від свого індивідуального бачення сутності та природи об'єкта делікту, у якості останнього визнають суспільні відносини.

Обсяг суспільних відносин, що утворюють категорію об'єкта адміністративного делікту є суворо визначеним – до нього входять лише ті суспільні відносини, які охороняються адміністративною санкцією. Остання у теорії адміністративного права визначається як: «сукупність заходів адміністративного примусу, що застосовує держава у випадку порушення охоронюваних норм». При цьому об'єктом адміністративного делікту можуть бути суспільні відносини, котрі безпосередньо регулюються іншими галузями права (цивільним, фінансовим, трудовим та ін.).

У чинному законодавстві поняття об'єкта адміністративного делікту не визначається, а натомість вказується приблизний перелік суспільних відносин, охоронюваних адміністративним законом. Так, у ст. 1 КУпАП зазначається, що завданням законодавства про адміністративні правопорушення є охорона особистих прав і свобод громадян, власності, а також прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, установленого порядку управління, державного і суспільного порядку. Більш стислий виклад об'єкта адміністративного делікту міститься в ст. 9 КУпАП, якою адмініст-

ративний проступок визначається як діяння, що посягає на державний або громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління. Аналіз адміністративного законодавства показує, що під його охорону підпадають лише найважливіші та найбільш значущі для інтересів держави і суспільства відносини, яким протиправними посяганнями може бути завдано досить суттєвої шкоди.

Отже, об'єктом адміністративного делікту є: суспільні відносини, урегульовані нормами адміністративного законодавства, охоронювані адміністративними санкціями з метою забезпечення нормального функціонування порядку управління, захисту власності, прав і свобод громадян.

СЕКЦІЯ «КРИМІНАЛЬНЕ, ЦИВІЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО»

УДК 343.13

Назаренко П. Г.

канд. юрид. наук, доц. ЗНТУ

РОЗУМІННЯ ДОКАЗУ ЗА НОВИМ КПК УКРАЇНИ

Наукова дискусія навколо розуміння доказів бере свій початок з часів старого Риму (кінець III – середина VI століття), із запровадженням детального регулювання процесуальних дій суду з розслідування злочину і досить суворих правил формальної оцінки доказів. Під доказом – «probation» – тоді розуміли власне доказ, засіб доказування і судове слідство. Розвиток римського права і його апробація державами Європи, безумовно, вплинула і на становлення інституту доказового права на Русі, де перші згадки про докази пов'язують з «Руською Правдою». В українському праві знайшли відображення правила збирання і використання доказів «Руської Правди», «Псковської судної грамоти», Судебників, Литовських статутів, збірок магдебурзького права, «Прав, за якими судиться малоросійський народ», законодавчих актів Російської імперії XVIII–XIX століть. Доказами на Русі в цей період були показання сторін і свідків («послухів» та «видоків»), письмові документи (грамоти), речові докази, божий суд (поєдинок, клятва, іспит залізом і водою).

Положення Статуту кримінального судочинства 1864 року та теоретичний доробок науковців дореволюційного періоду суттєво вплинули на перші законодавчі акти радянської влади, прикладом чого може бути факт відсутності в Кримінально-процесуальних кодексах УРСР 1922 і 1927 років загального поняття доказів. У ст. 62 Кримінально-процесуального кодексу УРСР (1922 року) лише зазначалося, що «доказами є показання свідків, висновки експертів, речові докази, протоколи оглядів і інші писані документи та особисті пояснення обвинуваченого».

До прийняття Основ кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік 1958 року панувала думка, що доказом є, по-перше, джерело відомостей про факти, якими встановлюються або спростовуються обставини, що мають значення для правильного вирішення кримінальної справи, по-друге, самі факти, якими встановлюються або спростовуються обставини, що мають значення для справи. Такий підхід був зумовлений тим, що кримінально-процесуальний закон не давав визначення поняття доказу, а наводив лише перелік джерел доказів (ст. 58 КПК УРСР 1927 року).

Основи кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік 1958 року (ч. 1 ст. 16) і КПК УРСР 1960 року (ч. 1 ст. 65 КПК) закріпили поняття доказів у кримінальній справі.

Частина 2 ст. 65 КПК 1960 р. закріпила поняття доказів, й вважала такими показання свідка, показання потерпілого, показання підозрюваного, показання обвинуваченого, висновок експерта, речові докази, протоколи слідчих і судових дій, протоколи з відповідними додатками, складені уповноваженими органами за результатами оперативно-розшукових заходів, та інші документи.

Органічно поєднати у визначенні доказу його зміст і форму існування, так, щоб це сприйняла слідча і судова практика, майже неможливо. Тому наявність нормативного визначення поняття доказів у статті 65 КПК 1960 р. М. А. Погорецький слушно вважав великим досягненням вітчизняного кримінального процесу.

За новим КПК України 2012 р., як і в КПК 1960 р. поняття доказів цілком правильно пов'язано з потребою встановити обставини, що належать до предмета доказування у кримінальному провадженні.

Відповідно до статті 84 КПК України, доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів.

Встановлення фактів об'єктивної дійсності в кримінальному процесі здійснюється головним чином через використання доказів. Не залишається поза увагою і безпосереднє пізнання слідчим, прокурором, слідчим суддею та судом деяких фактів, які після вчинення кримінального правопорушення продовжують існувати у незмінному вигляді чи змінилися, але не втратили важливих якостей.

Поняття «доказ» охоплює в собі наступні елементи: будь-які фактичні дані, що мають значення для кримінального провадження (зміст); процесуальну форму їх закріплення (спосіб існування у матеріалах кримінального провадження) та відповідний носій відомостей (джерело). Усі зазначені елементи перебувають у взаємозв'язку та в своїй єдності утворюють поняття доказів. Отже, докази – це єдність фактичних даних (відомостей про факти) та їх процесуальних джерел.

Підсумовуючи вищезазначене, на нашу думку, в теорії кримінального процесу, під доказами слід розуміти будь-які відомості про факти, котрі одержані в установленому законом порядку, відповідним на те суб'єктом, дотримуючись належної процесуальної форми, за допомогою яких орган розслідування, прокурор і суд встановлюють наявність чи відсутність суспільно небезпечного діяння, винуватість або невинуватість особи, яка його вчинила та решту обставин, що мають значення для встановлення об'єктивної істини та правильного й справедливого вирішення справи.

СПАДКОВИЙ ДОГОВІР: ПРОБЛЕМА ЧИ ПАНАЦЕЯ

У нових історичних умовах окремі положення цивільно-правового інституту спадкування, сформовані ще в радянську епоху, зажадали перегляду. Виникла потреба в прогресивних інституціях, заснованих на принципах свободи і поваги до особистості, непорушності права власності. Такою новою інституцією національного законодавства став спадковий договір – незвичний для національного права правочин, придбання загальноєвропейської цивілістики. Особливої уваги договір заслуговує не лише з боку цивілістів, а й людей старшого віку. Традиційні договори дарування та довічного утримання часто демонструють неспроможність захистити особу похилого віку від зазіхань «помічників». Панацеєю від таких бід може (і повинен) стати зазначений договір.

Відповідно до умов спадкового договору набувач зобов'язується виконувати розпорядження відчужувача і в разі смерті останнього набуває право власності на його майно. Відчужувачем в договорі може бути дієздатна фізична особа, а також подружжя. Набувачем за договором може бути і юридична, і фізична особа. При цьому обов'язково дієздатна. Можливість юридичної особи стати стороною договору є, безумовно, досягненням ЦК України. Законодавець побачив раціональне зерно – у юридичної особи більше можливостей для виконання волі відчужувача. Та й для юридичної особи вигода здається очевидною.

Договір є двостороннім (хоча науковці схильні віднести договір до односторонніх), реальний або консенсуальний, оплатний. Укладається в письмовій формі, підписується сторонами і посвідчується у нотаріуса. Договір на майно, нажите подружжям під час шлюбу, укладається тільки за згодою другого з подружжя (ст. 65 ч. 2 СК України). Така згода має бути завірена нотаріально. Не допускається укладення договору через представника (не всі вчені з цим згодні!). Однак якщо в ролі набувача виступає юридична особа, вона може висловити волю через представника.

Особливістю спадкового договору з участю подружжя (ст. 1306 ЦК) є те, що його предметом може бути як спільне майно, так і те, що є особистою власністю кожного. Договором може бути встановлено, що в разі смерті одного з подружжя спадщина переходить до другого, а в разі смерті другого з подружжя □ до набувача за договором.

Відчужувач, укладаючи договір, позбавляє себе права власності на майно, що відчужується. І тому заповіт, складений щодо такого майна, є нікчем-

ним. З моменту укладення договору відчужувач може володіти майном, але не розпоряджатися ним. З метою забезпечення охорони інтересів набувача нотаріус накладає на майно заборону відчуження.

Відповідно до умов спадкового договору відчужувач має право призначити особу, яка буде здійснювати контроль за виконанням договору після його смерті. Виконавцем договору може бути дієздатна, в рівній мірі і фізична, і юридична особа, яка дала свою згоду на виконання обов'язків за договором. Виконавець діє як довірена особа відповідно до волевиявлення відчужувача і не має права виходити за його рамки. Тому здається важливим повне визначення в договорі повноважень виконавця.

Законодавець не передбачив матеріальну винагороду виконавцю (якщо інше не обумовлено договором). Однак виконавець може вимагати від набувача відшкодування фактичних витрат. Також законодавець не регламентував ситуацію, коли виконавець договору після смерті відчужувача не зможе або не захоче виконувати зобов'язання. Про заміну виконавця мова не йдеться. А звільнений від виконання зобов'язань виконавець може бути тільки за рішенням суду. Залишається відкритим і питання про правові наслідки для виконавця в разі невиконання умов спадкового договору та про правові наслідки для набувача в разі визнання виконавцем факту невиконання або неналежного виконання. Очевидно, вирішення питання буде переведено в практичну площину, стане здійснюватися судом. Судом же буде вирішуватися питання про відшкодування набувачеві витрат, понесених виконанням договору.

Надаючи відчужувачу можливість вільно розпоряджатися своїм майном, закон у цьому випадку не передбачив право неповнолітніх або непрацездатних дітей, непрацездатного чоловіка або батьків, а також непрацездатних утриманців відчужувача на обов'язкову частку. Іншими словами, є підстави побачити в спадковому договорі можливість позбавлення певних спадкоємців права отримати обов'язкову частку.

Розірвання договору допускається за вимогою відчужувача у разі невиконання його розпоряджень. Такий підсумок □ одночасно і санкція за правопорушення, і засіб захисту. Разом з тим розірвання договору допустимо і на вимогу набувача, якщо він не має можливості виконати розпорядження. Це є засобом захисту інтересів набувача. Але обидва варіанти припинення відносин можливі тільки на підставі рішення суду.

Отже, в Україні завершився етап становлення інституту спадкового договору. Попереду □ неоднозначна правозастосовна діяльність. Немає сумнівів, що спадковий договір, визначивши своє місце в законодавстві України, знайде його і в наших буднях. Дозволить відійти від стереотипів, розширить свободу вибору і надасть додаткові правові можливості.

КОНЦЕПЦІЯ «СОЦІАЛЬНОГО НАТУРАЛІЗМУ» В УКРАЇНСЬКІЙ КРИМІНАЛОГІЇ

Відомий українській правник О. Костенко протиставляє діалектиці теорію соціального натуралізму, вважаючи її перспективною методологією всіх юридичних наук, включаючи кримінологію. Сутність соціального натуралізму полягає у розумінні права як соціальної форми законів природи, а також у сподіваннях на перспективи вирішення ключових теоретичних і практичних проблем кримінології (як і кримінального права) шляхом використання положень про узгодження юридичних норм із законами природи [1]. Проте, як вбачається, за такого підходу ігнорується якісна специфіка суспільства у порівнянні із природою, що означає відхід від досягнень сучасної соціології та своєрідне повернення (а, по суті, регрес) до стану 17–19 ст. ст. Характерно, що сучасні західні концепції природного права не мають такого біологічного ухилу, як міркування О. Костенка і спираються на цілком відмінні філософські засади.

Подібний соціальний натуралізм є різновидом позитивізму і тому несподіваним є той факт, що сам О. Костенко гостро критикує позитивізм, вважаючи саме його основною хворобою сучасної української кримінології [2, с. 192–193]. Із певними застереженнями до позитивістської традиції можна віднести всю інтелектуальну традицію філософії Просвітництва, а тому їх протиставлення О. Костенком є недоречним. Однією з догм позитивізму є методологічний монізм, прагнення виключно до каузальних пояснень, розгляд природничих наук та математики як еталону для суспільних і гуманітарних. Це ставить під сумнів вихідний методологічний принцип теорії О. Костенка – протиставлення соціального натуралізму як нібито новітнього і науково обґрунтованого підходу застарілому, обмеженому і хибному позитивізму.

Ідея про те, що природна є найвищим законодавцем є доволі утопічною: в природі можна знайти майже будь-що, а з посиланням на неї можна пояснити яку завгодно філософську або правову ідею. У цьому зв'язку доречно також навести критичні зауваження щодо поглядів французького філософа А. Бергсона, який також захоплювався використанням поняття «природне»: «Немає нічого більш штучного, ніж поняття «природного». Воно існує не в природі, а в культурі і дає простір для найрізноманітніших і довільних інтерпретацій» [3, с. 367–368]. Ці міркування повною мірою стосуються і О. Костенка. До того ж на підтримку своєї теорії О. Костенко посиляється на Г. Гроція та Дж. Локка, проте розуміння суспільства із того часу досягло

значного прогресу, а соціологія як наука виникла у XIX ст. Штучними виглядають закони так званої соціальної природи, а також критерії, за якими можна було б відмежувати природну в соціальному сенсі поведінку людини від неприродної. Неясно також, чому заперечення «природності» суспільства означає панування сваволі та ілюзій людей. Характерно, що сам кримінолог категорично застерігає від ототожнення своєї позиції із біологізаторством: «... соціальний натуралізм не є «фізикалізацією» або «біологізацією» соціальних явищ, як це може здатися на перший погляд, тобто він не веде до редуccionізму» [2, с. 198]. Насправді теорія «соціального натуралізму» є сумішшю позитивізму з уомоглядними конструкціями моралізаторського типу на кшталт тверджень про боротьбу морального та аморального класів суспільства («чесні та нечесні люди») як вирішального чинника соціального-історичного розвитку.

Окрім цього, міркуванням О. Костенка властива непослідовність: якщо кримінальний характер поведінки людини визначається властивостями її «соціальної особи» (а не фізичними або біологічними властивостями), то в чому тоді сенс соціального натуралізму і чим підхід О. Костенка відрізняється від домінуючого в українській кримінології підходу, який заперечує значний вплив біологічних чинників на злочинну поведінку? Кримінолог також стверджує, що причини будь-якого злочину завжди соціальні – це чинники, які формують в особи комплекс сваволі та ілюзій, а біологічні чинники можуть відігравати лише роль умов, які сприяють прояву комплексу сваволі та ілюзій у вигляді злочину. Це загальноприйняте в кримінології твердження, яке поділяють не лише прихильники соціального натуралізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Костенко, О. М. Культура і закон – у протидії злу: монографія [Текст] / О. М. Костенко. – К.: Атіка, 2008. – 352 с.
2. Костенко, О. М. Модернізація доктрини сучасної кримінології у парадигмі соціального натуралізму [Текст] / О. М. Костенко // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2014. – № 1 (2). – С. 190–208.
3. Гофман, А. Б. Общество, мораль и религия в философии Анри Бергсона [Текст] // Бергсон А. Два источника морали и религии / пер с фр. и комментарии А. Б. Гофмана. – М.: Канон, 1994. – С. 351–374.

ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ: КОНСТИТУЦІЙНИЙ АСПЕКТ

У ст. 55 чинного Кримінального кодексу України [1] передбачене покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (далі – «позбавлення права...»).

«Позбавлення права...» як один із видів покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної у встановленому законом порядку винною у вчиненні злочину, за умови вчинення цією особою цього злочину з використанням певної посади або певної діяльності, який полягає у звільненні засудженого на вказаний у вирокі суду строк із цієї посади, з одночасним позбавленням його права обіймати аналогічні посади на інших підприємствах, в установах чи організаціях, а також у забороні засудженому займатися на вказаний у вирокі суду строк тією діяльністю, у зв'язку з якою ним було вчинено злочин.

Виникають питання співвідношення «позбавлення права...» з нормами чинної Конституції України. Згідно з ч. 1 ст. 43 Конституції України кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Відповідно до ч. 2 цієї ж статті держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності [2]. Ця стаття прийнята у відповідності зі ст. 23 Загальної декларації прав людини [3].

В. Володарський висловлює думку, що покарання у виді «позбавлення права...» є порушенням вищенаведених конституційних прав і гарантій, а тому є неконституційним. Він мотивує свою думку тим, що «позбавлення права...» суперечить нормам Основного Закону [4, с. 1, 9]. Але це твердження є досить дискусійним. Прибічники неконституційності вищевказаного покарання розглядають право, взагалі, і норми Конституції України, зокрема, не в системі і єдності, а кожну норму окремо, а тому і виникають такі суперечки і непорозуміння.

Обмеження або позбавлення прав і свобод засудженого є обов'язковою ознакою будь-якого покарання, його змістом. А «позбавлення права...», як один із видів покарання, полягає у відстороненні засудженого від виконання обов'язків, пов'язаних із зайняттям певної посади або певною діяльністю, і

позбавленні його права на зазначений рід діяльності протягом встановленого вироком строку.

Не будемо забувати про особливий статус засудженого. Засуджений – це особа, щодо якої винесено обвинувальний вирок суду. Ці особи можуть бути обмежені в деяких правах, коло яких визначається законом і встановлюється вироком суду. Це положення закріплене в ч. 1 ст. 64 Конституції України, згідно з якою конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України, і в ч. 3 ст. 63 Конституції України, згідно з якою засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду. Як бачимо, ст. 64 Конституції України встановлює обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, які безпосередньо передбачені Основним Законом, а ст. 63 Основного Закону встановлює обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, які безпосередньо визначені законом і встановлені вироком суду. В цьому випадку Кримінальний кодекс України є тим самим законом, в якому визначене обмеження конституційного права засудженого на працю, і передбачений такий вид покарання, як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Якщо, поряд з цим, вирок суду встановлює засудження певної особи до «позбавлення права...» на певний строк, то існують всі правові підстави для застосування цього виду покарання до цієї особи.

Таким чином, покарання у виді «позбавлення права...» є конституційним, воно повністю відповідає чинній Конституції України, норми якої, як нам відомо, є нормами прямої дії, і не суперечить чинним законам України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III (з наступними змінами) [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
2. Конституція України від 28 липня 1996 р. № 254к/96-ВР (з наступними змінами) [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р.; прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН [Текст] // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103.
4. Володарский, В. Уголовные наказания, административные взыскания, меры пресечения и право на труд: конституционные аспекты [Текст] / В. Володарский // Юридическая практика. – 2001. – № 31. – С. 1, 9.

ДО ПИТАННЯ ПРО ЮРИДИЧНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Будь які реформістські процеси пов'язані із побудовою правової держави, держави де панує верховенство права та закону, які відбувались на різних історичних етапах та в різних державах світу, завжди здійснювались на певних базових принципах, концептуальних засадах, дотримання яких дозволяло, врешті-решт, досягти цієї благородної мети. Взагалі, сама ідея правової держави в розумінні верховенства чинних законів, сягає в далекі часи античного світу. Аристотель, Платон, Геракліт, Цицерон у пануванні законів вбачали запобігання сваволі і міць держави. Особливої уваги в контексті нашого дослідження викликають праці одного з «семи мудреців» – афінського реформатора Солона, із законодавчих ініціатив якого, на думку Аристотеля, почалась демократія. Побудову правової держави Солон здійснював за допомогою влади закону, тобто поєднавши силу та право. Прикладом такої законодавчої сили виступає заснована Солоном рада ареопагітів, яка була призначена для охорони законів шляхом нагляду за державним порядком, притягненням до юридичної відповідальності осіб, винних у порушенні законів тощо. Вже тоді, реалізуючі свій вплив на учасників правовідносин, держава використовувала інститут юридичної відповідальності як чинник забезпечення порядку та стабільності у суспільстві.

Повертаючись до реалій сьогодення необхідно відмітити, що і в наш час докорінних змін, що відбуваються у державі та суспільстві, питання забезпечення правопорядку та зміцнення законності виходять на перший план. Головним чинником в даному випадку виступає саме юридична відповідальність. За офіційним даними отриманим з відкритих джерел, протягом 2015 року обліковано 565182 кримінальних правопорушення. Дані за правопорушеннями, що скоєні у фармацевтичній або суміжній з нею галузях наступні: злочини проти життя та здоров'я особи – 53794 правопорушення; злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів – 25908 правопорушень; безпосередньо за статтею 140 Кримінального кодексу України «Неналежне виконання своїх професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» – 549 правопорушень тощо.

В даних умовах питання з'ясування внутрішнього змісту інституту юридичної відповідальності у такій важливій соціально-економічній сфері, як сфера обігу лікарських засобів набуває додаткового значення, особливо у

контексті реалізації такого принципу відповідальності як невідворотність покарання. Хоча аксіомою в правовій науці є те, що належне забезпечення законодавчих прав та свобод громадян можливе тільки в умовах реального юридичного забезпечення функціонування юридичної відповідальності, в той же час слід відзначити, що проблема з'ясування сутності, природи та призначення цього надважливого правового інституту завжди викликає дискусії як серед правників так і вчених-представників фармацевтичної науки.

З урахуванням теоретико-правових підходів, можливо виділити наступні ознаки юридичної відповідальності у фармацевтичній сфері.

1. Головною її ознакою виступає факт порушення норм фармацевтичного законодавства та суміжних галузей – правопорушення у фармацевтичній сфері. Як приклад модно навести ст. ст. 167–170 та інші Кодексу України про адміністративні правопорушення, ст. 140 Кримінального Кодексу України тощо.

2. Застосування заходів юридичної відповідальності ґрунтується на дотриманні процесуального порядку в результаті здійснення право застосовної діяльності уповноважених державних органів. Наприклад, процедура притягнення до адміністративної відповідальності порушників законодавства про забезпечення якості лікарських засобів регламентована у Кодексі України про адміністративні правопорушення та у Наказі МОЗ України від 26.01.2001 р. № 824.

3. На застосування заходів юридичної відповідальності державою уповноважені державні органи та їх посадові особи. В залежності від виду юридичної відповідальності, такими органами можуть бути адміністрації аптечних закладів, Державна служба України з лікарських засобів, органи Держспоживінспекції, правоохоронні органи тощо.

4. Притягнення до юридичної відповідальності невід'ємно пов'язано із державним примусом, тобто санкції за порушення чітко регламентовані та визначають конкретні від та міру покарання. Спрямованість таких санкцій є чіткою та індивідуально визначеною.

5. Застосування заходів юридичної відповідальності завжди пов'язане із необхідністю для особи правопорушника зазнати певних втрат. Такі втрати є реакцією держави, проявом її осуду з боку суспільства та мають вигляд у особистих, майнових та організаційних втратах для порушника.

ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ У МАЙБУТНІХ ПРОВІЗОРІВ – ЗАПОРУКА НАЛЕЖНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ГРОМОДЯН У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Специфічною формою свідомості є правова свідомість (правосвідомість) – система відображення правової дійсності в поглядах, теоріях, концепціях, почуттях, уявленнях людей про право, його місце і роль щодо забезпечення свободи особи та інших загальнолюдських цінностей.

За ступенем узагальнення правосвідомість прийнято диференціювати на індивідуальну, групову та суспільну.

Індивідуальна свідомість по відношенню до суспільної носить основоположний характер. У сфері індивідуальної свідомості здійснюється відображення державно-правових та інших соціальних умов, усвідомлення значимості в конкретних умовах певних правових ідей, принципів, необхідності створення на їх основі відповідних юридичних норм. На основі індивідуальної правосвідомості формується відношення кожної людини до цих норм та, відповідно, здійснюються окремі поступки, утворюється лінія поведінки окремого учасника правовідносин, утверджується чи порушується правопорядок.

Оцінюючи нинішній рівень правової культури українського суспільства, як елементу загальної культури та одного із головних показників рівня його розвитку, більшість авторів вважає, що наразі вона перебуває лише на стадії формування й потребує цілеспрямованої діяльності з її становлення та активного розвитку.

З урахуванням вище наведеного, виникає питання стосовно ролі самих громадян України в розбудові демократичної, соціальної та правової держави. Із світового досвіду вбачається певна закономірність, а саме: краще живуть ті народи, які мають кращий соціальний порядок. А такий порядок, як основа загального добробуту, породжується соціальною культурою людей, що містить, зокрема, їхню політичну, економічну, правову та моральну культуру. Звідси, ми вважаємо, можна зробити логічний висновок – проблеми правопорядку в Україні є наслідком кризи правової культури її громадян, в широкому значенні цього поняття.

Виправлення такої ситуації, наприклад, О. Костенко вбачає в цілеспрямованому формуванні в людей правової культури, характерним для якої є узгодженість їх волі і свідомості з природними законами суспільного життя (законами природного права), шляхом запровадження нової концепції правового виховання.

У галузі охорони здоров'я, як вважають Я. Радиш та Н. Мезенцева, формуванню високого рівня правової культури та правової свідомості сприятимуть, у тому числі, утвердження в Україні базових загальнолюдських цінностей; провадження державної політики, в основу якої мають бути покладені права і свободи людини, як найвищої суспільної цінності; всебічний захист прав та інтересів особи; формування системи правової освіти та правового виховання населення, створення умов для правової самоосвіти громадян.

На наш погляд, фаховий статус працівників фармацевтичної сфери, їх приналежність до найбільш соціально орієнтованої і значимої галузі – охорони здоров'я населення, об'єктивно зумовлює як високу довіру до них у суспільстві, так і найбільш високу морально-етичну відповідальність за результати своєї діяльності. З огляду на це, держава повинна прагнути, щоб ця категорія фахівців була не тільки високопрофесійною, а, перш за все, високоморальною, висококультурною та правосвідомою. Це – невід'ємні якості, притаманні дійсній еліті суспільства, яка своїми знаннями, умінням та прикладом повинна приймати участь у формуванні свідомості та культури українського суспільства.

Системне, цілеспрямоване та дійсно ефективне формування правової свідомості та правової культури майбутніх фахівців фармації може забезпечити правова освіта студентів-фармацевтів належним чином інтегрована в систему вищої спеціальної освіти.

Проблеми розбудови громадянського суспільства, демократичної, правової держави в Україні безпосередньо пов'язані з розвитком правової свідомості та правової культури населення, як чинників суспільної гарантії реалізації принципу верховенства права в реформуванні та діяльності держави.

Першочергової уваги в питанні формування та удосконалення правової свідомості та правової культури потребує студентська молодь, як головний носій інтелектуального та фізичного потенціалу нації, а також єдине джерело поповнення високопрофесійних трудових ресурсів національної економіки.

Ураховуючи надзвичайну соціальну роль та значення фармації, соціально орієнтовану специфіку професійної діяльності її фахівців, питання формування правової свідомості та правової культури студентів-фармацевтів набуває особливого значення. Держава повинна прагнути, щоб ця категорія молоді була сформована не тільки професіоналами високої кваліфікації, а, що не менш важливо, високоморальними, висококультурними та правосвідомими громадянами – дійсною елітою цивілізованого, демократичного суспільства, задекларованого Конституцією України.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ ЯК СПОЖИВАЧІВ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Концепція сучасної правової та соціальної держави обов'язково має передбачати реальні механізми захисту прав людини, особливо таких основоположних особистих природних прав як право людини на життя та здоров'я, які мають найбільш вагоме значення. Тим паче, що відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Одним з аспектів реалізації вищезазначених прав є право людини на медичну допомогу, яке передбачено ст. 49 Конституції України.

Відповідно до ст. 3 Основ законодавства України про охорону здоров'я, медичною допомогою є діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами.

Лікування, звичайно ж, пов'язано з лікарськими засобами та їх лікувальними властивостями, дією на організм людини.

До нормативних актів, які регулюють обіг лікарських засобів, а також державні вимоги до них, належить Закон України «Про лікарські засоби», наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку проведення клінічних випробувань лікарських засобів та експертизи матеріалів клінічних випробувань і Типового положення про комісії з питань етики» від 23.09.2009 № 690, наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку здійснення нагляду за побічними реакціями лікарських засобів, дозволених до медичного застосування» від 27.12.2006 № 898 та інші нормативно-правові акти України.

Питання, що залишається найменш регульованим у законодавстві, є захист прав пацієнтів як споживачів лікарських засобів.

Відповідно до ч. 2 ст. 2 Закону України «Про лікарські засоби», якість лікарського засобу – сукупність властивостей, які надають лікарському засобу здатність задовольняти споживачів відповідно до свого призначення і відповідають вимогам, встановленим законодавством.

Тому, особа, яка придбала та вживає лікарський засіб є споживачем цього лікарського засобу.

Споживачі під час придбання, замовлення або використання продукції, яка реалізується на території України, для задоволення своїх особистих потреб мають право на:

- 1) захист своїх прав державою;
- 2) належну якість продукції та обслуговування;
- 3) безпеку продукції;
- 4) необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію про продукцію, її кількість, якість, асортимент, а також про її виробника (виконавця, продавця);
- 5) відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої внаслідок недоліків продукції (дефекту в продукції), відповідно до закону;
- 6) звернення до суду та інших уповноважених державних органів за захистом порушених прав;
- 7) об'єднання в громадські організації споживачів (об'єднання споживачів).

З вищевказаних видів прав для нашого випадку актуальними є право на належну якість продукції; право на безпеку продукції; право на необхідну доступну, достовірну та своєчасну інформацію про продукцію, її якість. Право на захист своїх прав державою, відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої внаслідок недоліків продукції; звернення до суду та інших уповноважених державних органів за захистом порушених прав; об'єднання в громадські організації споживачів є також актуальними, але на нашу думку, належать вже до способів захисту порушених прав.

Основною проблемою захисту прав пацієнта як споживача лікарських засобів, на нашу думку, є відсутність спеціального законодавчого акту, який регулював би ці специфічні відносини.

УДК 340.1

Філей Ю. В.

канд. юрид. наук, доц. ЗНТУ

КРИТЕРІЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ТА ВИДИ САНКЦІЙ

У теорії кримінального права відсутня єдина класифікація кримінально-правових санкцій, хоча питання це активно дискутується й широко висвітлюється в монографічній і навчальній юридичній літературі.

Отже, класифікація, заснована на структурі самої системи санкцій, необхідна для розробки обґрунтованих рекомендацій з удосконалення цієї системи, погодженості її елементів і підсистем. З'ясуванню змісту й характеру санкцій сприяє їх наукова класифікація.

На нашу думку, необхідно погодитись з А. П. Козловим, який виділяє три критерії класифікації санкцій: ступінь визначеності вираження виду й розміру покарання; характер оформлення розміру покарання; кількість видів покарання в санкції.

У кримінально-правовій літературі, залежно від конструкції кримінально-правової санкції, більшість учених виділяє абсолютно визначені, відносно визначені та альтернативні санкції, проте єдиної точки зору на класифікацію кримінальних санкцій немає.

На нашу думку, необхідно зупинитися на висвітленні деяких видів та підвидів санкцій. Так, абсолютно визначені санкції точно вказують на вид і обсяг покарання. Такі санкції були поширені ще за часів Київської Русі й мали чітко визначений характер у конкретно встановлених сумах штрафу. Наприклад, за злочини проти власності, згідно з Руською Правдою, санкції становили 12, 3 чи 1 гривню. Визначена санкція є видом санкції, що відмирає, оскільки вона ігнорує відтінки суб'єктивної винності й звертає увагу лише на об'єктивну тяжкість діяння.

Абсолютно визначені санкції поділяються на санкції, в яких розмір не зазначений, та санкції з абсолютно визначеним розміром покарання. Абсолютно визначені санкції можуть бути тільки неальтернативними, тобто з одним видом покарання в санкції. Також абсолютно визначені санкції, залежно від наявності чи відсутності в них додаткових видів покарання, поділяються на прості (без додаткового виду покарання) та підсумовувальні (з додатковим видом покарання).

Більшість науковців дійшли висновку, що цей вид санкції не дозволяє суддям враховувати обставини злочину, особу, котра його вчинила, та індивідуалізувати покарання. Відтак неприпустимо використовувати її в сучасних умовах, оскільки значно знижується ефективність кримінально-правових засобів протидії злочинності.

У теорії кримінального права розрізняються й абсолютно невизначені санкції, в яких не вказується ні виду, ні розміру покарання (наприклад, «покарати за всією суворістю закону»). Більшість сучасних кримінально-правових систем уже відмовилася від використання абсолютно визначених та абсолютно невизначених санкцій як таких, що не мають права на існування.

Вважаємо за необхідне детальніше зупинитися на відносно визначеному виді санкцій. Вони широко поширені не тільки у кримінальному праві сучасної України, але й у законодавстві багатьох країн. Загальноприйнятим є те, що цей вид санкції містить вказівки на розміри чи види покарання, або те й інше разом, або додаткові види покарання. Це обумовлено тим, що зміст санкції залежить від ступеня суспільної небезпеки діяння й особи винного, а ці фактори не залишаються постійними. Оцінка конкретних злочинів навіть у межах виду різна. Відносно визначені санкції, як ніякий інший їх вид, найбільш повно і точно відбивають усю змістовну і структурно-

функціональну специфічність кримінального покарання, яке виступає мірою кримінальної відповідальності.

Відокремленість окремих видів санкцій не виключає їх взаємодії. Внутрішня система видів санкцій перебуває в постійному взаємозв'язку, породжуючи все нові й нові комбінації.

На нашу думку, альтернативні санкції сприяють індивідуалізації покарання, тому обмеженість у застосуванні покарання до одного виду в більшості санкціях за злочини проти власності є необґрунтованою. У чинному кримінальному законі в деяких випадках відсутня поступальність у зниженні кількості альтернативних покарань з підвищенням суспільної небезпеки діяння при побудові санкцій за кваліфіковані види злочинів.

Недостатньо обґрунтованим є існування обов'язкових (більш доцільними є факультативні) додаткових видів покарання при побудові санкцій за злочини проти власності.

Необхідність розробки проблеми класифікації кримінально-правових санкцій та опису комбінацій видів санкцій обумовлена значними потенційними можливостями удосконалення санкцій.

УДК 347.91/.95(477)

Бурденюк І. О.

студ. гр. ГП-135 ЗНТУ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ СУДОМ

Права і свободи людини і громадянина захищаються судом (ст. 55 Конституції України). Носієм права на звернення за судовим захистом є кожний з учасників цивільних правовідносин. Саме суд здійснює правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує захист гарантованих Конституцією України й інших законів прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави. Суди є в даний час основним органом, що здійснюють захист цивільних прав.

Суд визнає незаконним та скасовує правовий акт індивідуальної дії, виданий органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування, якщо він суперечить актам цивільного законодавства і порушує цивільні права або інтереси.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про судоустрій України та статус суддів», правосуддя в Україні здійснюється у формі цивільного, господарського, адміністративного, кримінального та конституційного судочинства Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції. Втручання у здійснення правосуддя, вплив на суд або суддів у будь-який спосіб, непова-

га до суду чи суддів, збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб з метою завдання шкоди авторитету суддів чи впливу на безсторонність суду забороняється і тягне за собою відповідальність, установлену законом. Причому правом на судовий захист наділяються не лише громадяни України та юридичні особи, створені за законодавством України але й іноземці, особи без громадянства, іноземні юридичні особи.

Можна визначити, що коло осіб, які вправі звертатися до суду за захистом свого порушеного права чи інтересу, визначається процесуальним законодавством і залежить від форми правосуддя.

Що стосується кола справ, які підлягають розгляду судами, то відповідно до ст. 15 ЦПК України в порядку цивільного судочинства суди розглядають справи щодо захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин; інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства. Законом може бути передбачено розгляд інших справ за правилами цивільного судочинства.

Способами захисту судом цивільних прав та інтересів є наступні:

1) визнання права □ застосовується у випадку спору щодо наявності у суб'єкта цивільного права чи цивільного обов'язку;

2) визнання правочину недійсним □ може мати місце у випадку укладення заперечуваного правочину;

3) зобов'язання припинити дію, яка порушує право □ можливе щодо триваючого цивільного правопорушення. Прикладом може бути зобов'язання припинити розповсюдження твору мистецтва до вирішення спору судом;

4) відновлення становища, яке існувало до порушення (реституція) □ застосовується у разі, коли необхідно поновити порушене цивільне право. Такий спосіб захисту застосовується, наприклад, у випадку визнання правочину недійсним;

5) примушування до виконання обов'язку в натурі □ полягає у адресованій зобов'язаній особі вимозі вчинити дію або утриматися від дії. Може застосовуватися незалежно від застосування інших засобів захисту (відшкодування збитків чи моральної шкоди, стягнення штрафу тощо);

6) припинення правовідношення □ застосовується у разі невиконання чи неналежного виконання особою обов'язків або зловживання цивільним правом. Це може бути, наприклад, розірвання договору оренди, купівлі-продажу тощо;

7) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди □ можуть застосовуватися у випадку завдання майнової шкоди цивільним правам та інтересам.

Таким чином, право на судовий захист має кожна особа, права якої порушено. Суди в даний час є основним органом, що здійснює захист цивільних прав. Він забезпечує захист гарантованих Конституцією України й інших

законів прав та свобод людини і громадянина, прав та законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави.

УДК 347.772(477)

Храшук М. В.

студ. гр. ГП-135 ЗНТУ

СУТНІСТЬ ІНСТИТУТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ТОРГІВЕЛЬНУ МАРКУ

Успішна торгівельна марка – ключове питання маркетингової стратегії, так як відома марка забезпечує компанії купівельну лояльність, перешкоджає реалізації агресивних задумів конкурентів. Залучаючи й утримуючи споживачів, успішні торгівельні марки забезпечують процвітання фірми. Завоювавши з їхньою допомогою лояльних покупців, компанія одержує можливість зміцнити ринкові позиції, підтримувати рівень прийнятних цін і стійкі потоки коштів, що, у свою чергу, підвищує ціну акцій компанії і забезпечує базу для її подальшого росту. Питання про торгівельну марку □ це не тільки одна з характеристик споживчого ринку, відповідь на нього має величезне значення як для промислових ринків, так і для постачальників послуг у торгівлі. Більшість виробників намагаються виділити свій товар з ряду аналогічних. Для цього вони позначають виріб відмітним знаком постачальника. Задача компанії □ домогтися не тільки високого ступеня поінформованості споживачів про торгівельну марку, але й того, щоб покупці віддавали перевагу в ряді конкуруючих марок саме її марці. Важливість торговельної марки як об'єкта інтелектуальної власності в товарних відносинах зумовлює актуальність розгляду даної теми у межах цивільного права.

Такому об'єкту, як торговельна марка законодавство України надає правову охорону. Відповідні норми містяться у ЦК України, Законі «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (1993) тощо. Міжнародна спільнота розробила низку договорів: Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків (1891), Ніццька угода про міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків (1957), Віденська угода про заснування міжнародної класифікації зображувальних елементів знаків для товарів (1973), Договір про закони з товарних знаків (1994) тощо.

Поняття «торговельна марка» є новим для національного законодавства. До прийняття ЦК цей об'єкт права інтелектуальної власності мав назву «знак для товарів і послуг». Водночас ст. 420 ЦК називає серед об'єктів права інтелектуальної власності «торговельні марки (знаки для товарів і послуг)», що вказує на тотожність змісту понять «торговельна марка» і «знак для товарів і послуг». Торговельна марка □ це будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виро-

бляє (надає) одна особа, від товарів (послуг), що виробляють (надають) іншими особи. Такими позначеннями можуть бути: слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів. Суб'єктами права інтелектуальної власності на торговельну марку є фізичні та юридичні особи. Можуть бути випадки належності власності на торговельну марку одночасно кільком фізичним та/або юридичним особам. Право інтелектуальної власності на торговельну марку засвідчується свідоцтвом. Відповідна заявка подається до патентного відомства і має містити заяву, зображення торговельної марки і перелік товарів, робіт, послуг, для яких реєструється відповідний знак. На основі поданих документів приймається рішення і протягом місяця з дня його прийняття заявник отримує свідоцтво. До майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку належать: право на її використання, виключне право дозволяти використання і перешкоджати неправомірному використанню торговельної марки, в тому числі забороняти таке використання та інші права інтелектуальної власності, встановлені законом. Майнові права, відповідно до ЦК, належать володільцеві відповідного свідоцтва, володільцеві міжнародної реєстрації, особі, торговельну марку якої визнано в установленому порядку добре відомою, якщо інше не встановлено договором. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку □ 10 років з дати, наступної за датою подання заявки. Володільць свідоцтва вправі продовжити 10-річний строк щоразу на 10 років.

Майнові права на торговельну марку може бути припинено достроково у таких випадках: 1) якщо торговельна марка перетворилась на загальноживане позначення певного виду товарів чи послуг; 2) за ініціативою володільця свідоцтва, за умови, що це не суперечитиме умовам договору або закону. Права інтелектуальної власності на торговельну марку може бути визнано недійсними відповідно до закону.

Таким чином, торговельна марка в Україні (знак для товарів і послуг) □ позначення, яке вирізняє товари та послуги одних осіб серед таких самих або споріднених з ними товарів і послуг інших осіб. Майновими правами інтелектуальної власності на торговельну марку є: право на її використання; виключне право дозволяти використання та перешкоджати неправомірному використанню, в тому числі забороняти таке використання; інші майнові права, встановлені законом. Майнові належать володільцю відповідного свідоцтва, володільцю міжнародної реєстрації, особі, торговельну марку якої визнано в установленому законом порядку добре відомою, якщо інше не встановлено договором.

УДК 347.65/68(477)

Надієнко О. І.¹, Ніколюк А. А.²

¹ канд. юрид. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. ГП-135 ЗНТУ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗМІНИ ЧЕРГОВОСТІ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ

Спадкові відносини мають тривалу історію розвитку та є найбільш поширеними у практиці, оскільки кожна людина є потенційним спадкоємцем і неминуче стає спадкодавцем. Дослідженню проблем спадкового права завжди приділялася увага науковців. Із прийняттям ЦК України кількість праць зросла, що обумовлено змінами в регулюванні спадкових відносин (праці О. Дзери, Ю. Заїки, О. Неліна, С. Фурси).

При спадкуванні в Україні застосовуються два порядки розподілу спадкового майна: за заповітом і за законом. Спадкування за законом має місце тоді, коли воно не змінене заповітом. У цьому випадку спадкове майно розподіляється між особами, які названі у числі спадкоємців. Такі особи називаються спадкоємцями за законом (законними спадкоємцями). Право на спадкування за законом спадкоємці одержують по чергово (ст. 1258 ЦК). Кожна наступна черга успадковує у разі відсутності спадкоємців попередньої черги, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини або відмови від її прийняття. ЦК передбачає п'ять черг спадкоємців. До прийняття Кодексу принцип черговості спадкування був імперативний, тобто порядок спадкоємців, визначений законом, не міг змінюватись за жодних умов будь-якими органами чи особами. Єдиним способом перешкодити несправедливому набуттю спадщини було усунення негідних спадкоємців від права на спадкування.

Новелою є правило щодо можливості зміни черговості одержання права на спадкування. Зміна черговості – це встановлення іншого, ніж передбачено законом, порядку закликання до спадкування спадкоємців за законом. Поява такої норми обумовлена ідеєю справедливості та необхідністю стимулювати потенційних спадкоємців до турботливого ставлення до спадкодавця за його життя. У ст. 1259 ЦК закріплено два способи зміни черговості: добровільний і примусовий. Добровільно зміна черговості відбувається на підставі нотаріально посвідченого договору між заінтересованими спадкоємцями. Договір має бути укладений після відкриття спадщини. Новація відповідає сучасній європейській тенденції розширення сфери дії принципу «свободи договору». Однак законодавче впровадження договірних зобов'язань до інституту спад-

кування за законом є радикальним кроком, наслідки якого передбачити складно. У ЦК Республік Білорусь та Казахстан також закріплено можливість зміни черговості спадкування за законом шляхом укладення нотаріально посвідченої угоди спадкоємців. Але законодавство цих країн визнає тільки добровільний порядок зміни черговості спадкування.

Більш цікавим і актуальним є примусовий порядок зміни черговості спадкування, оскільки навіть розробники ЦК зазначали, що норма ст. 1259 Кодексу запрограмована на судовий спір, а не на свідомість і добру волю спадкоємців. Черговість одержання права на спадкування змінюється на підставі рішення суду. Справи розглядаються в межах позовного провадження. У ЦК не встановлюється суб'єктивний склад позивачів у цих спорах, отже, має діяти правило, закріплене у ст. 3 ЦПК. За цим правилом заяву про зміну черговості може подати спадкоємець, який бажає бути закликаним до спадкування із представниками попередньої черги. Судовий порядок застосовується у разі, якщо найближчі родичі ухилялися від виконання обов'язку щодо догляду за спадкодавцем, який потребував допомоги через похилий вік, хворобу, каліцтво, і такий догляд протягом тривалого часу здійснювали інші особи, які хоча й входять до кола спадкоємців за законом, але не є близькими родичами спадкодавця. Водночас, близькі родичі померлого заперечують проти зміни черговості спадкування шляхом укладення договору. За правилом ст. 1224 ЦК, спадкоємець, котрий ухилявся від надання допомоги спадкодавцеві, може бути усунений від спадкування за рішенням суду. Однак наслідком такого усунення буде спадкування іншими спадкоємцями тієї черги, яка закликається до спадкування. За відсутності спадкоємців цієї черги закликається наступна. Відтак, особа, яка тривалий час опікувалася, забезпечувала спадкодавця, може не отримати права на спадкування через наявність близьких родичів. Тому судовий порядок зміни черговості надає таким особам можливість успадкувати майно спадкодавця, хоча й разом з тими спадкоємцями, хто ухилявся від надання допомоги спадкодавцеві. Спадщина поділяється між ними у рівних частках. Надання допомоги спадкодавцеві – оцінна категорія, що має визначатися судом з огляду на обставини конкретної справи. Дії спадкоємця не повинні носити разовий, епізодичний характер і допомога має бути систематичною.

Отже, спадкове право має служити благородній меті – гуманізації відносин між людьми. За допомогою спеціальних важелів його норми покликані стимулювати осіб до піклування, матеріальної допомоги тим, хто через хворобу або каліцтво опинився у безпорадному стані. Ефективними важелями можна вважати норми про усунення від права на спадкування та про зміну черговості одержання права на спадкування.

НАПРЯМИ ПРАВОТВОРЕННЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Розвиток і модернізація вітчизняної економіки все більше спирається на впровадження в господарській та соціальній інфраструктурі об'єктів інтелектуальної власності (далі – ІВ). Досвід країн із розвинутою економікою підтверджує, що інтелектуальна діяльність, новаторство та креативність технічних рішень визначають стратегію і тактику розвитку держави. Тому розвиток інтелектуального потенціалу України необхідно вважати пріоритетними інтересами. Потребують науково-теоретичного аналізу й система захисту права ІВ за законодавством України.

В Україні законодавство у сфері ІВ включає Конституцію України, ЦК України та інші правові акти. Питання щодо місця норм про ІВ в системі права набувають принципового значення. Так, джерелом права на конкретний результат творчої діяльності є норма закону, що визначає першого право володільца або положення договору між учасниками створення результату, а кожний наступний володілець ІВ зобов'язаний надати підтвердження отримання прав. Управління ІВ має відстежувати підстави для визнання конкретних результатів творчої діяльності ІВ.

Важливим є розвиток науки і практики у сфері права ІВ з урахуванням ролі Інтернету, де об'єкти авторського та суміжних прав використовуються у глобальному масштабі. Велику частину використань складають неправомірні дії з відтворення творів, з чим пов'язані випадки порушення прав правовласників. У результаті завдаються збитки первісним суб'єктам та компаніям, які володіють правами ІВ на об'єкти. Відсутність у законодавстві прописаних механізмів, за допомогою яких можна було б здійснювати регулювання відносин у мережі Інтернет, що складаються з приводу об'єктів творчості, здебільшого призводить до порушень майнових та особистих прав відповідних правовласників.

Поширеною причиною порушення авторських прав в Інтернеті є складний порядок взаємодії між суб'єктами. Як результат виникає одна з ситуацій: 1) порушення авторських прав шляхом використання твору без дозволу, який за законодавством є обов'язковим; 2) користувачем приймається рішення про невикористання твору, оскільки дозвіл отримати неможливо або занадто складно. Очевидно, що в обох випадках неможливо говорити про комерційну

вигоду для суб'єктів відносин, що виникають, або навіть не встигають виникнути. За таких умов важливого значення набувають положення законодавства, які гарантують можливість правовласників ефективно здійснювати свої права за допомогою тих юридичних засобів, які є зручними та відповідають реаліям. Для того, щоб зробити використання результатів творчості вигідним для правовласників та для користувачів, необхідно розробити гнучку систему взаємодії цих суб'єктів за умов дотримання норм законодавства. Міжнародна спільнота знайшла шлях вирішення вказаних проблем через вільні ліцензії, які набувають поступового поширення і в українському суспільстві, але ще не отримали правової регламентації. У Рекомендаціях Державної служби ІВ України вільна публічна ліцензія визначена як загальнодоступний договір приєднання, що надає особі, яка приєдналася до такого договору, безплатний дозвіл на використання об'єкта авторського права та (або) суміжних прав певними способами на умовах, визначених ліцензією. Правовласник надає дозвіл лише за умови прийняття умов ліцензії.

Пріоритетними напрямками правотворення в Україні вважаємо:

1) необхідність удосконалення нормативно-правової бази ІВ та удосконалення механізмів захисту прав. Потреба правотворення пов'язана з необхідністю реформування управління ІВ, викликана необхідністю адаптації національного законодавства до законодавства ЄС;

2) удосконалення процедур захисту прав авторів та володільців виключних прав ІВ. Правотворення тут потребує забезпечення ефективного державного контролю та координації дій правоохоронних і контролюючих органів щодо боротьби з порушеннями прав ІВ;

3) правотворення в галузі охорони та захисту авторського права й суміжних прав. Потребує удосконалення законодавство у частині сприяння легальному бізнесу з метою детінізації цього ринку послуг; легалізації програмного забезпечення, яке використовується в органах виконавчої влади та запровадження відкритого доступу до Державних реєстрів зареєстрованих об'єктів авторського права через Інтернет;

4) кадрові проблеми. Важливою є необхідність підготовки спеціалістів з питань ІВ та поширення знань, рівня культури й освіти;

5) здійснення міжнародної політики з метою підвищення міжнародного іміджу України, її впливу на міжнародні процеси у сфері ІВ.

Отже, незважаючи на те, що в Україні існує система охорони прав ІВ, яка загалом відповідає міжнародним стандартам, правові проблеми реалізації та захисту права ІВ залишаються нерозв'язаними. І тим складнішою стає ситуація, чим швидшим поступом йдуть вперед інформаційне суспільство та науково-технічний прогрес. Поки світ шукає гнучкі, зручні правові засоби забезпечення прав творчих особистостей, наше суспільство має застаріле законодавство що потребує реформування.

ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ

Спадкове право є найбільш консервативним інститутом цивільного права. Саме тому у ЦК України збережені традиційно усталені у вітчизняному законодавстві підходи до основних спадкових інститутів. Разом з тим, необхідність реформування спадкового права була очевидна з точки зору розвитку суспільних відносин, що склалися в Україні за роки незалежності. Спадкування – це перехід прав та обов’язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців) (ст. 1216 ЦК). Спадкодавцями можуть бути тільки фізичні особи. Спадкоємцями \square всі суб’єкти цивільного права. Однак фізичні особи можуть спадкувати і за заповітом, і за законом, у той час як інші суб’єкти спадкують лише за наявності вказівки в заповіті. Щоб бути спадкоємцем, фізична особа має бути живою на час відкриття спадщини. Закон захищає також права дітей спадкодавця, що народилися після його смерті.

Не мають права спадкувати: спадкоємці, що позбавили життя спадкодавця або спадкоємців з метою отримання спадщини, або вчинили замах на їх життя; особи, які перешкоджали спадкодавцеві скласти заповіт, внести зміни або скасувати і цим сприяли виникненню права на спадкування в них самих чи в інших осіб або сприяли збільшенню частки в спадщині; батьки після дитини, щодо якої вони були позбавлені батьківських прав (не спадкують за законом); одна після одної особи, шлюб між якими є недійсним; особа, яка ухилялася від надання допомоги спадкодавцеві, який через вік, хворобу, каліцтво був у безпорадному стані.

З моменту відкриття спадщини у спадкоємців виникає право на її прийняття або на відмову. Право на прийняття спадщини може бути здійснено як шляхом прямого волевиявлення (поданням заяви), так і шляхом вступу спадкоємця у володіння або управління спадщиною. Такі дії можуть виражатися у тому, що спадкоємець після відкриття спадщини продовжує користуватися тими предметами, якими за життя спадкодавця користувався разом із ним. Якщо спадкоємець виявив згоду прийняти спадщину, вона вважається належною йому з моменту відкриття (ст. 1268 ЦК). Забороняється прийняття спадщини з умовою чи застереженням.

Прийняття спадщини обмежується шестимісячним строком. Крім цього, ЦК передбачає, що якщо виникнення в особи права на спадкування залежить

від неприйняття спадщини або відмови від її прийняття іншими спадкоємцями, строк для прийняття нею спадщини встановлюється у три місяці з моменту неприйняття спадщини. Якщо строк, що залишився, менший за три місяці, він продовжується до трьох місяців. Якщо спадкове майно було прийняте іншими спадкоємцями, спадкоємцеві, який пропустив зазначений строк, передається лише те з майна, що збереглося в натурі, а також гроші, виручені від реалізації решти належного йому майна (ст. 1280 ЦК). За згодою спадкоємців, які прийняли спадщину, спадкоємець може прийняти спадщину і без звернення до суду.

Якщо для прийняття спадщини спадкоємець має демонстративно засвідчити свій намір її прийняти, то відмовитися від спадщини можна й не вчиняючи таких дій. Спадкоємець може відмовитися на користь інших спадкоємців, а також на користь держави чи організації. Проте така відмова можлива лише на користь спадкоємців однієї черги. На користь інших спадкоємців не може відмовитися й обов'язковий спадкоємець, оскільки його право на обов'язкову частку обумовлено неповноліттям, непрацездатністю, утриманням за кошти померлого. Така відмова суперечила б призначенню обов'язкової частки. Відмова від прийняття спадщини може бути відкликана протягом строку, встановленого для її прийняття. Якщо спадкоємець не скористався своїм правом, то після закінчення шести місяців він може передати належне йому спадкове майно іншим спадкоємцям тільки на підставі цивільних договорів.

Якщо спадкоємець помер після відкриття спадщини, не встигнувши її прийняти, право на належну йому частку переходить до його спадкоємців за законом, а якщо встиг скласти заповіт, ☐ за заповітом. Це називається спадковою трансмісією. Право на прийняття спадщини в порядку трансмісії здійснюється на загальних підставах протягом строку, що залишився після смерті спадкодавця, що прийняв спадщину, але не отримав її через смерть. Якщо строк, що залишився для подання заяви про прийняття спадщини, менший, ніж три місяці, він продовжується до трьох місяців. У разі відсутності спадкоємців, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, відмови від її прийняття орган місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини зобов'язаний подати до суду заяву про визнання спадщини відумерлою (ст. 1277 ЦК). Така спадщина переходить у власність територіальної громади.

Отже, необхідність реформування спадкового права була очевидна з точки зору розвитку суспільних відносин, що склалися в нашій державі за роки незалежності. Ці обставини сприяли прийняттю новел спадкового права і внесенню певних змін у сферу спадкування в Україні.

ДИСКРИМІНАЦІЯ СЕКСУАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Згідно зі статтею 21 Конституції України, усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними [1]. На жаль, дотримання цього положення в реальному житті викликає чимало запитань. В умовах економічної кризи і кримінального свавілля, багато людей зазнають порушення наданих їм законом прав. Найбільшому правовому утиску піддаються уразливі категорії населення, зокрема, представники сексуальних меншин, адже неприязнь з боку соціуму та держави до них пір залишається майже непорушною. Норми щодо рівності всіх людей містяться і в Загальній декларації прав людини 1948 р. [2].

Доцільно прослідкувати як саме змінювалося ставлення до представників сексуальних меншин в Україні протягом багатьох років. Головна ознака по-справжньому демократичної держави – це відсутність закритих і заборонених для обговорення питань; це країна, де права окремого індивіда знаходяться нарівні з інтересами держави і поглядами будь-якого прошарку суспільства. Тому важливо визначити наскільки норми українського законодавства відповідають дійсності.

Якщо взяти за дослідження суспільне та державне ставлення до представників ЛГБТ в останнє десятиліття до проголошення України як незалежної правової держави, варто відмітити його значимість. Перше п'ятиріччя характеризувалось грубим замовчуванням та ігноруванням таких верств населення. Існування сексуальних меншин носило лише тіньовий характер. Лише через декілька років, про виникнення людей з іншою орієнтацією серед основної маси населення почали не просто говорити, а й намагатися протидіяти цьому як своєрідній «епідемії».

В тогочасній медичній літературі СРСР «інша сексуальна орієнтація» вважалася психічним захворюванням та збоченням особистості. Незважаючи на те, що серйозних досліджень з цієї тематики не проводилося, можна зробити висновок про те, що суспільству заздалегідь нав'язували негативне ставлення до цієї специфічної категорії населення. Реакція держави на індивідів з іншим видом сексуальної орієнтації виражалася в примусовому лікуванню в психлікарнях, кримінальному переслідуванні та ув'язненні за ґрати. Будь-яка

поведінка осіб з нетрадиційною сексуальною орієнтацією викликала серйозну протидію з боку держави.

Після здобуття Україною незалежності потрібно виділити декілька позитивних змін. По-перше, Україна одна з перших колишніх республік СРСР, яка скасувала кримінальне покарання за гомосексуальні стосунки між повнолітніми чоловіками без застосування насильства. Якщо зупинитися на сучасному розвитку питання про дискримінацію прав сексуальних меншин, потрібно зауважити що воно нарешті зрушило зі свого місця. Коли Україна обрала шлях інтеграції до ЄС, зокрема підписання Угоди про асоціацію, вона також взяла на себе обов'язок привести низку нормативних актів до європейських стандартів. Звісно, зміни стосувалися і захисту прав сексуальних меншин від дискримінації на законодавчому рівні.

Європейські антидискримінаційні закони продовжували частково втілюватися в українському законодавстві. Наступним кроком щодо захисту від утиску прав ЛГБТ стала сфера трудових відносин. Незважаючи на всі складнощі, 11 листопада 2015 р. Президентом був підписаний закон України «Про внесення зміни до Кодексу законів про працю України щодо гармонізації законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації з правом Європейського Союзу» [3]. Таким чином, сексуальні меншини вперше за останні роки незалежності України отримали можливість захисту від дискримінації в трудовій сфері.

Таким чином, можна з впевненістю стверджувати, що радянська дискримінація прав сексуальних меншин була набагато жорсткішою, аніж в період незалежності України. І хоча зараз ставлення до осіб з іншою сексуальною орієнтацією далеке від європейських стандартів, є всі підстави сподіватися на те, що ця проблема поступово буде вирішуватися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України від 28 липня 1996 р. № 254к/96-ВР (з наступними змінами) [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р.; прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН [Текст] // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103.
3. Закон України «Про внесення зміни до Кодексу законів про працю України щодо гармонізації законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації з правом Європейського Союзу» [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 49–50. – Ст. 467.

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО МОРСЬКОГО ПРАВА В ЕПОХУ АНТИЧНОСТІ

В епоху рабовласницького ладу торгіві стосунки між країнами розвивалися порівняно повільно. Море ще не стало великою дорогою, що з'єднувала всі країни тодішнього світу. Проте морські зв'язки існували і розвивалися. Перші спроби кодифікації морського права відносяться до античного часу. Вони мали на меті, як це було зроблено в Родоському кодексі, об'єднання правил, які хоча і не були санкціоновані будь-якою суверенною владою, але поступово набули обов'язкового характеру та добровільно визнавалися торговцями всіх націй. Родоський кодекс, що відноситься до III або II століття до н. е., користувався широкою популярністю в районі Середземного моря, оскільки його принципи визнавалися і греками і римлянами. Пам'ять про нього зберігалася ціле тисячоліття. Компіляція його норм носила назву Родоського морського права. Це право було зведено воедино між VII і IX століттями н. е. і застосовувалося в районі Середземного моря протягом ще тривалого часу.

Оскільки в античний час торгіві і морські зносини ще не набули великого міжнародного значення, природно, що тоді й не могла виникнути потреба у встановленні свободи мореплавання в якості юридичних норм, які б регулювали взаємовідносини держав на морях. Однак історії Стародавнього світу, навпаки, відомі випадки встановлення переважного або навіть панівного становища сильніших держав у визначених морських районах.

У період розквіту могутності Риму і особливо в той час, коли він оволодів всім середземноморським узбережжям, римляни розглядали Середземне море в якості свого озера і називали його «наше море». Але встановлення римської юрисдикції на море не супроводжувалося домаганнями на володіння морем, що стане характерною особливістю міжнародного права епохи феодалізму. Римське право не ототожнювало питання юрисдикції і власності, а, навпаки, воно їх розрізняло і розділяло. Прихильники точки зору про виникнення ще в античний час свободи використання моря як норми міждержавних відносин зазвичай обґрунтовують свої погляди посиланнями на висловлювання римських юристів. Зокрема, відомі юристи Ульпіан і Цельс розглядали море як річ, що є надбанням усіх людей і що знаходиться в їх загальному користуванні. Римські юристи не бачили різниці в правовому

положенні моря і повітря. На їхню думку, повітря, як і море, перебуває в загальному користуванні всіх. У силу економічних умов розвитку рабовласницького суспільства правосвідомість в той час не могла піднятися до розуміння необхідності проголошення свободи морів як принципу міжнародних відносин. Навіть у більш пізній час, коли на зміну рабовласницьким відносинам прийшли феодальні, які знаходились на більш на високому рівні соціально-економічного розвитку суспільства, об'єктивних передумов для встановлення принципу свободи моря ще не виникло. При поширенні своєї влади на морські простори ні греки, ні римляни не ділили їх на які-небудь категорії, схожі на «територіальні води» або «відкрите море». Щоправда, час від часу римські імператори або інші володарі огорожували окремі ділянки моря, які ставали, таким чином, їх приватним володінням.

В епоху античності деякі держави з метою боротьби за панування на морі та поліпшення торговельних зносин, створювали союзи. Одним з них був Другий Афінський морський союз (378/377–355 рр. до н. е.), який являв собою військово-політичне об'єднання низки давньогрецьких полісів під керівництвом Афін. Союз був створений з метою боротьби за панування на морі та в чорноморських протоках, захоплення північних ринків збуту і джерел сировини, особливо районів Фракії і Причорномор'я, в чому були вельми зацікавлені Афіни та острівні поліси Егейського моря. Завданням союзу була також протидія Спарті як в її прагненні ліквідувати демократичні порядки в грецьких полісах, так і у встановленні її гегемонії в Греції. До 374 р. до н. е. число членів Другого Афінського морського союзу досягло 70. Спарта договорами 374 і 371 рр. до н. е. була вимушена визнати його існування після ряду запеклих військових зіткнень з ним. Другий Афінський морський союз був заснований на демократичніших принципах, ніж Делоський союз. На його чолі були поставлені два рівноправні органи: синедріон (рада) союзників і афінське народне зібрання, причому фінансами союзу видав синедріон, який встановлював розміри добровільних асигнувань для кожного члена. Проте із 60-х рр. 4 ст. до н. е. великодержавні тенденції Афін, зокрема, їх посягання на права союзників (свавілля і насильство при зборі внесків, утиск прав синедріону, порушення автономії тощо) призвели до повстання проти Афін більшої частини полісів і так званої Союзницької війни 357–355 рр. до н. е., результатом якої був розпад Другого Афінського морського союзу.

УДК 343.826

Градецький А. В.¹, Квітко В. В.²

¹ канд. юрид. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. ГП-112 ЗНТУ

ПРАВО ЗАСУДЖЕНИХ НА КОНТАКТИ ІЗ ЗОВНІШНІМ СВІТОМ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Позбавлення волі, як напевно відомо кожному, являє собою значне обмеження взаємодії та спілкування засуджених із зовнішнім світом. Але міркування як практичного, так і гуманістичного характеру перебувають у протиріччі з подібним тлумаченням позбавлення волі. Сам факт ізоляції не відміння людські права на взаємодію та спілкування з іншими людьми. Звісно, зрозуміло, що в умовах ув'язнення з'являється потреба введення певних обмежень на деякі з цих прав, але разом з тим питання про те, як далеко поширюються ці обмеження, вирішується, як правило, неоднозначно. Хоча різноманітними міжнародними правилами і рекомендаціями чітко передбачено, що за виключенням деяких обмежень, необхідність яких обумовлена фактом ув'язнення, всі ув'язнені користуються правами людини та фундаментальними свободами, викладеними у Загальній декларації прав людини.

В Україні, на сьогоднішній день, ситуація із реалізацією права засуджених на контакти із зовнішнім світом є складною. Хоча потрібно відати належне тому, що все ж таки державою робляться позитивні кроки в даному напрямку і вже є перші, досить таки вагомі досягнення.

Так, в деяких установах виконання покарань вже функціонують цілі комп'ютерні класи, за допомогою яких, засуджені можуть користуватися Інтернетом, хоча і в дещо обмеженому режимі, що викликано заходами безпеки. важливим є те, що в даних класах, ув'язнені можуть користуватися освітніми ресурсами і в майбутньому здобувати вищу освіту перебуваючи в статусі засудженого. Як приклад, можна навести засуджених Житомирської області, які відбуваючи покарання в установах виконання покарання області, згідно даних офіційного сайту Управління Державної пенітенціарної служби в Житомирській області, у 2015 році складали Зовнішнє незалежне оцінювання, і ті, хто набрав достатню кількість балів зможуть проходити навчання в навчальних закладах дистанційно, не залишаючи межі виправних закладів. Безумовно це чудово, адже люди зможуть здобувати вищу освіту.

Окрім цього в установах відбування покарання в Україні є змога у засуджених користуватися телефоном, спілкуючись із родичами та іншими особами, а також наявні інші засоби спілкування із зовнішнім світом.

І підтвердженням того, що наша держава намагається слідувати міжнародним, зокрема європейським стандартам у сфері пенітенціарних правил є Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, котрі були затверджені 29 грудня 2014 року Наказом Міністерства юстиції України № 2186/5. Саме в даних правила чітко і цілком повно регламентовано те, яким чином здійснюється контакти засуджених із зовнішнім світом за допомогою телефонного зв'язку та глобальної мережі Інтернет.

Так, в розділі XIV Правил зазначено, що адміністрація установи виконання покарань забезпечує надання засудженим телефонних розмов без обмеження їх кількості у визначений розпорядком дня час, а також забезпечує користуванням глобальною мережею Інтернет, обладнучи в окремих приміщеннях виправних колоній комп'ютерні класи (місця).

І з першого погляду, вище викладені норми цілком правильні, гуманні, і вони відповідають, наприклад, Європейським пенітенціарним правилам від 2006 року, де також визначено, що ув'язненим необхідно дозволяти максимальну частоту спілкуватися поштою, по телефону або в інші способи спілкування зі своїми родинами, іншими особами та представниками зовнішніх організацій тощо.

Але основна проблема полягає у тому, що хоч Україною і декларовано, більше того закріплено на нормативному рівні, європейські стандарти реалізації права засуджених на контакти із зовнішнім світом, їх виконання на практиці далеко не завжди реалізується, втілюється у життя. Причинами цього являються і не задовільне фінансування пенітенціарних установ, що не дає змогу установам виконання покарань забезпечити в повному обсязі якісною технікою засуджених, і не зовсім правильний підхід до формування кадрового складу працівників таких установ тощо.

В кінці кінців потрібно все ж розуміти, що ув'язнені у своїй більшості, в майбутньому, знову стануть повноправними членами суспільства. Тому контакти з зовнішнім світом є суттєвою ланкою процесу реінтеграції ув'язнених в суспільство і треба робити все, аби ці контакти реалізовувалися в нашій державі в повному обсязі.

УДК 341.942.3

Градецький А. В.¹, Квітко В. В.²

¹ канд. юрид. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. ГП-112 ЗНТУ

ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА У ЗВ'ЯЗКУ З ПОСТУПОВОЮ ІНТЕГРАЦІЄЮ КРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Вже не перший рік в Україні відбуваються інтеграційні процеси, цілями яких є повна уніфікація і гармонізація українського законодавства із законодавством Європейського Союзу. Безумовно, що в даному напрямку є досить таки вагомі успіхи. Адже вже прийнято або ж змінено чималу кількість законодавчих актів в різних сферах, і саме це повинно не тільки зробити стандарти і рівень життя в Україні аналогічними європейським, а й дійсно посприяти розвитку нашої держави, як в економічному, так і в соціальному плані.

Попри це, все одно продовжують залишатися невирішені певні проблеми саме у призмі міжнародного приватного права. Тому, першочергово необхідно розуміти, що будь-яка інтеграція, в теж саме європейське суспільство, буде тягнути за собою збільшення кількості взаємозв'язків громадян України із громадянами інших європейських країн у сфері різноманітних цивільних, тобто приватних відносин. І тому слід робити кроки, які б вирішили зокрема, проблеми, суть яких полягає у наступному: 1) складна передбачуваність колізійної норми, яка буде застосовуватися судом для врегулювання відносин з іноземним елементом; 2) встановлення змісту іноземного права та віднайдення адекватних підходів для його належного тлумачення; 3) колізійна норма у більшості випадків відсилає до матеріальної норми, створеної для суто внутрішніх правовідносин (без урахування специфіки наявності іноземного елементу); 4) зворотне відсилання і відсилання до права третьої держави; 5) конфлікт кваліфікації тощо.

Більш детально хочеться зупинитися на проблемі, котра полягає у тому, що досить таки важко громадянам України встановити зміст іноземного права, а тим більше віднайти правильне та офіційне його тлумачення. Саме вирішення цієї проблеми цілком очевидно зможе дійсно наблизити наших громадян до, зокрема, європейського суспільства.

Дана проблема, по суті, запроваджена чинним законодавством України. Адже, наприклад, в Законі України «Про міжнародне приватне право» є чимала кількість норм, де йде відсилання до норм іноземних країн, в тому чи іншому вигляді. Так, в ст. 32 Закону передбачено, що зміст будь-якого право-

чину між громадянами України та іноземними елементами може регулюватися правом, яке обрано сторонами. І тут же, в ст. 35 Закону йде мова про позовну давність, і де зазначено, що позовна давність визначається правом, яке застосовується для визначення прав та обов'язків учасників відповідних відносин, тобто відповідно до змісту правочину. Дивлячись на це, можна побачити, що з'являється проблема, зокрема для громадянина України. Адже йому, в разі якщо зміст правочину регулюється правом іноземної країни, щоб захистити свої порушені права, і, наприклад, подати позов, слід знати які строки позовної давності передбачені правом іноземної країни для конкретних приватних відносин. А це не просто, тому, що не кожна особа має змогу найняти юриста, котрий спеціалізується на законодавстві тієї чи іншої країни.

Також в цьому разі слід згадати про дипломатичні представництва України в інших країнах. Адже відповідно до ст. 5 Закону України «Про дипломатичну службу», однією із функцій дипломатичної служби є захист національних інтересів України, її громадян та юридичних осіб у сфері міжнародних відносин. Але якщо звернутися до офіційного сайту, наприклад, Посольства України в Республіці Польща, то можна побачити, що консульські дії полягають у наданні правової допомоги щодо імміграції, посвідченні документів, витребуванні документів, здійснення візових операцій тощо. Іншими словами, не те що швидко, а й взагалі майже не можливо отримати юридичну консультацію в посольстві України щодо певних конкретних норм права іноземної держави у сфері цивільних відносин, наприклад, щодо тих самих строків позовної давності.

Тому, беручи до уваги все вище згадане, вбачається необхідність у запровадженні певної державної програми, яка б давала змогу громадянам України отримувати інформацію про, хоча б головні і самі важливі, норми іноземних країн у сфері приватних (цивільних) відносин. Зрозуміло, що здійснити інформування громадян про важливі норми законодавства всіх іноземних країн дуже важко. Але це можна, і напевно, просто необхідно зробити по відношенню до країн Європейського Союзу, адже тільки подібні державні програми зможуть інтегрувати наших громадян у європейське суспільство.

УДК 343.83

Градецький А. В.¹, Титаренко Є. О.²

¹ канд. юрид. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. ГП-112 ЗНТУ

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Як свідчить аналіз сучасної практики функціонування Державної кримінально-виконавчої служби України, забезпечення якісного виконання покладених на неї завдань та функцій неможливе без належної організації діяльності її базової складової – персоналу відповідних органів, підприємств, установ та організацій цієї державної служби.

Адже в сучасних умовах, коли до функціонування всієї цієї системи державних органів висуваються підвищені вимоги, коли їх діяльність справляє значний вплив на удосконалення суспільних відносин, розвиток економічних та соціальних процесів, особливої важливості набуває питання якісного оновлення кадрового складу Державної кримінально-виконавчої служби України.

Слід відзначити, що вирішення цього завдання безпосередньо спрямоване на забезпечення виконання положень Концепції реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, одним із результатів реалізації якої визнано зміцнення кадрового потенціалу кримінально-виконавчої служби.

Персонал ДКВСУ – це сукупність осіб, які обіймають відповідно до штатного розкладу посади у структурі відповідних органів, підприємств, установ та організацій ДКВСУ, мають спеціальні звання (або працюють за трудовим договором (контрактом)), володіють моральними та діловими якостями, відповідною мотивацією та необхідними здібностями, що дозволяють їм на професійній основі забезпечувати реалізацію завдання щодо здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, і які у зв'язку з цим користуються певними правами, обов'язками та гарантіями працівників ДКВСУ.

У свою чергу, варто відзначити можливість уточнити (надати звужене практичне визначення) положення ч. 1 ст. 14 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», яку пропоную викласти в наступній редакції: «До персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України належать особи, які на підставі укладеного трудового договору (контракту) обіймають посади в органах, підприємствах, установах та організаціях Державної кримінально-виконавчої служби України». Таке визначення, на мій погляд, більш чітко відображає сутність персоналу.

Особливістю сучасного стану функціонування персоналу установ виконання покарання, як і інших державних службовців загострення організаційних проблем, яке зумовлене: недостатнім організаційно-правовим та матеріально-технічним забезпеченням ДКВСУ; неналежним нормативно-правовим регулюванням статусу та процедур проходження служби в ДКВСУ; понаднормовим навантаженням персоналу, зумовленим загальним зростанням рівня злочинності, перепоვნенням установ виконання покарання та скороченням кількості праців-

ників; недостатністю впровадження сучасних науково обґрунтованих засад організації діяльності персоналу установ виконання покарання. Усі ці негативні фактори насамперед відображаються саме на персоналі ДКВСУ, а тому вони потребують як можна швидшого усунення, що є частиною діяльності з управління людськими ресурсами (персоналом) цього державного органу. А їх усунення, повинно бути здійснено на основі, наприклад, стратегії кадрової роботи в Державній кримінально-виконавчій службі України, яка потребує розроблення для забезпечення виконання відповідних положень Концепції реформування Державної кримінально-виконавчої служби України.

Підводячи підсумок, слід відзначити, що персонал ДКВСУ є центральним елементом цього державного органу, управління яким у сучасний період має численні недоліки, усунення яких сприятиме удосконаленню всіх напрямків функціонування ДКВСУ. В умовах процесу реформування цього державного органу основна увага, окрім удосконалення форм та методів здійснення власне пенітенціарної діяльності, повинна бути спрямована на підвищення ефективності управління персоналом ДКВСУ, приведення її у відповідність до сучасних вимог кадрової роботи, адже від дій кожного співробітника органу, установи, структурного підрозділу ДКВСУ залежить кінцевий результат роботи – належне здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

УДК 343.434

Наumenko O. B.

студ. гр. ГП-111м ЗНТУ

ПРОБЛЕМА ПОТЕРПІЛОГО ВІД ПОГРОЗИ ВБИВСТВОМ

У кримінальній процесуальній сфері говорять про потерпілого як суб'єкта кримінального процесу, у кримінології – як про жертву злочину. Звернення уваги на ці суміжні за своєю сутністю поняття зумовлено неоднозначним вирішенням у науці питання про співвідношення їхнього змісту. Так, потерпілий від злочину, потерпілий як суб'єкт кримінального процесу та потерпілий як жертва злочину в деяких джерелах описуються дефініцією потерпілий і окремо наголошується на різних аспектах розуміння цього поняття в науках кримінально-правового циклу. В інших джерелах наголошують на різниці між кримінально-правовим та кримінальним процесуальним поняттям потерпілого. Поняття «потерпілий від злочину» має незмінну сутність у кримінальному праві, кримінальному процесі та кримінології (віктимології), але набуває в кожній із цих галузей знань специфічних функціональних ознак, які змінюють обсяг змісту цього поняття в залежності від контексту використання (потерпілий як учасник кримінального процесу, потерпілий як

жертва злочину). Взявши такий висновок за основу, потерпілого від погрози вбивством будемо розглядати виключно з точки зору кримінального права.

Сучасна наука кримінального права, чинне законодавство про кримінальну відповідальність не розглядають як потерпілих тварин, речі та явища. У зв'язку із цим виділяються наступні види потерпілих від злочину за ознаками заподіяної їм шкоди: 1) потерпілі, яким заподіяна фізична шкода; 2) потерпілі, яким заподіяна психічна шкода; 3) потерпілі, яким заподіяна економічна шкода; 4) потерпілі, яким заподіяна організаційна шкода.

Оскільки особа, яка вчиняє погрозу вбивством, безпосередньо посягає на особисту безпеку потерпілого, внаслідок чого заподіюється шкода його психічному здоров'ю, доходимо висновку про те, що за ознаками заподіяння шкоди потерпілий від погрози вбивством належить до другої вказаної вище категорії.

Потерпілий має безпосереднє відношення до поняття «об'єкт злочину», оскільки в розрізі із кожної концепції об'єкта в кримінальному праві входить у його структуру як суб'єкт суспільних відносин, як носій благ, що охороняються законом, або як структурна частина цінностей, що охороняються кримінальним законом. У зв'язку із цим потерпілого від погрози вбивством будемо розглядати як суб'єкта суспільних відносин, дією на психіку яких вони порушуються.

Пропонується доповнити чинний Кримінальний кодекс України ст. 2–1, в частині першій якої зазначити: «Потерпілим від злочину визнається фізична особа, безпосередньо якій злочином заподіяно шкоду (або існує загроза її заподіяння), на підставі чого вона набуває право вирішувати питання про кримінально-правові наслідки вчинення злочину в межах, визначених кримінальним законом».

На нашу думку, таке визначення потерпілого від злочину цілком відповідає як доктрині кримінального права, так і правозастосовчій практиці, а тому потерпілий від погрози вбивством може бути лише фізичною особою. Більш того, вчення про об'єкт злочину відносить потерпілого до факультативної (необов'язкової) ознаки, яка характеризує його зміст. Відносно ж розглядуваної ст. 129 Кримінального кодексу України – потерпілий є конститутивною (обов'язковою) ознакою, оскільки із реальністю здійснення погрози вбивством відносно певного її адресата законодавець пов'язує наявність самого складу злочину.

Враховуючи політику нашої держави у сфері захисту та державної підтримки сім'ї та материнства, високу суспільну небезпеку діянь, які посягають на особисту безпеку як майбутньої матері, так й малолітніх дитини, вважаємо доцільним криміналізувати погрозу вбивством або нанесенням тяжких тілесних ушкоджень відносно вагітної жінки та малолітньої дитини. При чому, і

стан вагітності, і вік малолітньої дитини обов'язково мають бути відомими тому, хто погрожує.

Ще однією особливістю системи взаємовідносин «суб'єкт злочину – потерпілий» при скоєнні погрози вбивством є також те, що дуже часто винна особа є знайомою із адресатом погрози, нерідко – вони є членами однієї родини. Як правило, застосування психічного насильства одним із членів родини до іншого (як чоловіком до жінки, так і навпаки) кваліфікується за ст. 173–2 «Насильство в сім'ї» Кодексу України про адміністративні правопорушення – правозастосовча практика не визнає погрози між членами родини такими, що містять у собі склад погрози вбивством.

Таким чином, потерпілий від погрози вбивством є обов'язковою кваліфікуючою ознакою складу злочину, ним може бути лише фізична особа, якій заподіяна така психічна шкода. Особливістю потерпілого від розглядуваного злочину є те, що у більшості випадків між ним та виразником погрози вбивством існують попередні зв'язки, найчастіше родинні. Пропонується доповнити чинний Кримінальний кодекс України ст. 2–1, в частині першій якої зазначити: «Потерпілим від злочину визнається фізична особа, безпосередньо якій злочином заподіяно шкоду (або існує загроза її заподіяння), на підставі чого вона набуває право вирішувати питання про кримінально-правові наслідки вчинення злочину в межах, визначених кримінальним законом».

УДК 343.535

Шиян Д. С.¹, Ядчишин В. В.²

¹ канд. юрид. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. ГПЗ-121 ЗНТУ

ПРОБЛЕМА ПРЕДМЕТА ДОВЕДЕННЯ ДО БАНКРУТСТВА

Доведення до банкрутства своїм первинним наслідком має доведення суб'єкта господарської діяльності до негативного фінансового стану, і, як наслідок, – відсутність фінансових можливостей виконувати свої грошові зобов'язання перед кредиторами в силу такого негативного фінансового стану. Тобто внаслідок злочинного посягання знищується або пошкоджується майно суб'єкта господарської діяльності.

Чинне законодавство не містить визначення терміна «майно». У теорії цивільного права прийнято «майно» розуміти, по-перше, як певну річ або сукупність речей, у т. ч. гроші й цінні папери. По-друге, як сукупність речей та майнових прав (прав вимоги) певної особи (актив). По-третє, «майно» розглядається як сукупність прав та обов'язків певної особи, котрі характеризують її майнове становище. До складу майна в такому розумінні входять

речі і права вимоги, що належать певній особі й визначають актив майна, а також її борги, що становлять пасив майна [1, с. 551].

З приводу існування такого кола визначень поняття «майно» в теорії цивільного права відрізняють його у вузькому та широкому значенні. У вузькому сенсі майно – це сукупність речей, а в широкому майно – це також право вимагати та борги, або цивільно-правові зобов'язання, іншими словами, сукупність юридичних відносин, що підлягають грошовій оцінці, в яких перебуває конкретна особа [2, с. 64].

Згідно з цивільним законодавством виділяються такі види майна: засоби виробництва та предмети споживання; рухоме та нерухоме майно; необмежене в обігу, обмежене в обігу та виключене з обігу; вживане та невживане тощо.

Згідно з Господарським кодексом України, майно підприємства становлять виробничі й невиробничі фонди, а також інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі підприємства (ст. 66). Залежно від економічної форми, якої набуває майно у процесі здійснення господарської діяльності, майнові цінності належать до основних фондів, оборотних засобів, коштів, товарів. Особливим видом майна суб'єктів господарювання є цінні папери (ст. 139) [3]. Саме в такому значенні розглядаємо термін «майно» для цілей нашого дослідження.

Щодо інших документів, скажімо, угод, що укладаються на завідомо невігідних для суб'єкта господарської діяльності умовах, або документів, що містять важливу для ефективної господарської діяльності цього суб'єкта інформацію тощо, то, на нашу думку, їх предметом злочину визнати не можна, оскільки при вчиненні розгляданого злочину вони є лише знаряддям посягання на майно суб'єкта господарювання.

М. Й. Коржанський з приводу розмежування предмета злочину від знаряддя й засобів злочину зазначав, що знаряддя та засоби вчинення злочину відрізняються від предмета посягання тим, що вони не перебувають ні в якому зв'язку з тими суспільними відносинами, на яке спрямоване посягання [4, с. 169–170].

Майно суб'єкта господарської діяльності як предмет злочину перебуває в безпосередньому зв'язку з суспільними відносинами, що забезпечують здійснення ефективної, правомірної господарської діяльності, котра надає можливість виконання суб'єктом господарської діяльності своїх грошових зобов'язань перед кредиторами. Саме при заподіянні шкоди майну суб'єкта господарювання (знищення, зменшення або пошкодження) порушуються суспільні відносини.

Що ж до угод, які завідомо є невігідними для суб'єкта господарювання, а також до інших документів, знищення чи приховування яких шкодить нормальній господарській діяльності, то їх необхідно визнавати знаряддям або

засобом (залежно від обставин) злочину, оскільки саме через них, за їх допомогою здійснюється посягання на майно суб'єкта господарювання.

Таким чином, предметом доведення до банкрутства є його майно. Негативний вплив на нього і стає результатом фінансової кризи підприємства, установи або організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Юридична енциклопедія [Текст]: в 6 т. Т. 3. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. – К.: «Укр. енцикл.», 2001. – 792 с.
2. Михалев, И. Ю. Криминальное банкротство [Текст] / И. Ю. Михалев. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 217 с.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV (з наступними змінами) [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22. – Ст. 144.
4. Кримінальне право і законодавство України. Частина Загальна: курс лекцій [Текст] / [за ред. М. Й. Коржанського]. – К.: Атіка, 2001. – 332 с.

УДК 343.24

Шиян Д. С.¹, Ведмідь М. М.²

¹ канд. юрид. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. ГПЗ-121 ЗНТУ

ПРОБЛЕМА МЕТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Призначають примусові заходи медичного характеру постановою (ухвалою) суду до одужання особи, вони не тягнуть судимості та не ставлять своєю метою виправлення особи, відновлення соціальної справедливості тощо. Їх цілі принципово інші, ніж цілі заходів покарання.

Необхідною умовою ефективності цих заходів є облік відповідних осіб у місцях позбавлення волі й взяття їх на диспансерний облік психіатром. Уявляється доцільним забезпечувати адміністрацію установи по виконанню покарань необхідною медичною документацією, хоча б копією акта судово-психіатричної експертизи.

Для вирішення питання про доцільність застосування насильницьких медичних заходів у відношенні контингенту після вчинення злочину (в умовах установи по виконанню покарань) необхідно детальне клініко-кримінологічне обстеження осіб з психічними аномаліями в місцях позбавлення волі.

Фактично в кожній кримінально-виконавчій установі є незначна кількість осіб (9-10% від загальної кількості засуджених), взагалі не здатних пристосуватися до нових умов, в силу наявності хворобливих проявів психічного

захворювання. У відношенні таких осіб необхідно їх своєчасне виявлення, постановка на облік і проведення особливої індивідуальної виховної роботи і застосування заходів медичного характеру з притягненням в якості консультантів психіатрів і психологів.

По суті примусові заходи медичного характеру є засобом захисту від суспільно небезпечних діянь неосудних осіб шляхом їх вилікування. Вони не містять елементів кари, не тягнуть судимості, не переслідують мети виправлення, обмеження, які застосовуються в цих випадках, не мають за своїм змістом страждання і позбавлення, і здійснюються в першу чергу в інтересах самого хворого й застосовуються для лікування та соціальної реадaptaції.

Застосування покарання до подібних осіб було б несправедливе і нецільне: свої мети – виправлення і спеціального попередження-покарання в даному випадку не досягатиме.

Спираючись на вищезазначене, тим самим сформулюємо цілі примусових заходів медичного характеру.

Передусім їх необхідно поділити на медичні й правові цілі.

Медичні цілі – це вилікування психічних розладів, якими страждають особи, що вчинили суспільно небезпечне діяння або таке покращання їх психічного стану, при якому вони перестають бути суспільно небезпечними.

Медичні цілі тому, що вони за своїм змістом є такими. Рекомендації по їх застосуванню дає комісія лікарів-психіатрів або в установленому законом випадках судово-психіатрична експертиза, включаючи висновки про діагноз захворювання, про неосудність, про алкоголізм або наркоманію, а також про необхідність соціально-реабілітаційних заходів.

Правові цілі – досягаються шляхом прийняття до вказаних осіб превентивних заходів, попереджуючих вчинення ними нових злочинних діянь, передбачених статтями Особливої частини чинного кримінального кодексу України (поміщення їх до психіатричних стаціонарів різних типів).

Вилікування або покращання психічного стану також досягає правової цілі, оскільки після застосування примусових заходів медичного характеру усувається або суттєво змінюється можливість вчинення такими особами нових суспільно небезпечних діянь.

Слід зазначити, що цілі примусових заходів медичного характеру нерозривно між собою пов'язані. Бо хоча правові цілі й переважають у примусових заходах, вони за своєю сутністю дуже поєднуються з медичними й мети кримінального покарання не переслідують. Правова природа примусових заходів лікування навіть не змінюється, коли поряд з ними призначається й покарання (алкоголізм, наркоманія тощо).

Отже, цілями застосування примусового медичного лікування, як випливає з наведених вище положень кримінального та кримінального процесуального законодавства, є:

1) одужання або таке покращення стану хворої особи, при якому вона перестає представляти суспільну небезпеку;

2) попередження вчинення нею нового суспільно небезпечного діяння або злочину, як під час лікування, так і після його завершення;

3) забезпечення безпеки хворої особи для самої себе;

4) проведення заходів соціальної ресоціалізації (вироблення у хворих навичок для життя в суспільстві), у тій мірі, в якій це можливо в умовах медичних установ, що здійснюють примусове лікування.

Таким чином, примусові заходи медичного характеру направлені на захист інтересів осіб, які страждають психічними розладами та вчинили злочин, на вилікування цих осіб або в меншій мірі на покращення їх психічного стану й соціальну реабілітацію, вважається соціальну адаптацію не лише, як пристосування взагалі, а перш за все як пристосування особистості, що адаптується до певних видів діяльності, а також на охорону інтересів суспільства – попередження можливих суспільно небезпечних діянь з їх сторони зараз і в майбутньому.

УДК 343.622

Шиян О. Ю.¹, Качан К. А.²

¹ старш. викл. ЗНТУ

² студ. гр. ГПЗ-111с ЗНТУ

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРІОДУ НОВОНАРОДЖЕНОСТІ ПРИ УМИСНОМУ ВБИВСТВІ МАТІР'Ю СВОЄЇ НОВОНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ

Одним із важливих питань при кваліфікації дітовбивства є також визначення новонародженості, що характеризує специфічні ознаки потерпілого. Водночас, як показують результати анкетування працівників правоохоронних органів, це поняття відносять до тих, які викликають труднощі у застосуванні даної норми.

Деякі вчені для визначення періоду новонародженості у випадку вбивства матір'ю дитини під час пологів або відразу після них пропонують використовувати судово-медичний критерій. Саме цей критерій сьогодні використовується на практиці. При цьому вважається, що особливий психофізичний стан жінки закінчується через 24 год. після пологів. Тобто тривалість періоду новонародженості та особливого психофізичного стану, відповідно й періоду «відразу після пологів» однакова й становить 24 год. (1 добу). Однак такий підхід, як видається, не може претендувати на універсальність.

Зокрема, як кваліфікувати дії матері, яка ще перебуває в особливому психофізичному стані, а період новонародженості за судово-медичним кри-

терієм – 24 год. вже закінчився? В акушерській практиці така ситуація хіба що може мати місце при хірургічному методі розродження (кесарів розтин), коли вказаний стан породіллі виникає пізніше, ніж при звичайних пологах. Практика використання судово-медичного критерію визначення періоду новонародженості при кваліфікації розглядуваних діянь, піддається критиці з боку самих судових медиків, які вже давно вказують на необхідність його перегляду.

Інші вчені пропонують визначати новонародженість на основі акушерських критеріїв (7 діб). Однак, на нашу думку, цей критерій, як і педіатричний (28 діб), для кримінального права є довготривалим і не відповідає проміжку часу «відразу після пологів». За обставин, коли особливий психофізичний стан закінчився, а період новонародженості ще триває (якщо використовувати будь-які медичні критерії), можливість кваліфікації дій матері за ст. 117 КК України виключається. Те, що дитина продовжує залишатись новонародженою вже не має значення для кваліфікації цього діяння. Новонародженість та час вчинення злочину, протягом якого жінка перебуває під впливом пологів – це ознаки, які в складі злочину даного виду взаємопов'язані. Тому момент завершення періоду новонародженості слід пов'язувати із моментом завершення особливого психофізичного стану жінки, який визначається у кожному конкретному випадку.

Таким чином, можна визнати, що медичні критерії не завжди є придатними для визначення періоду новонародженості при дітовбивстві.

Певні труднощі в застосуванні норми пов'язані також з тим, що в диспозиції розглядуваної статті «...законодавець використовує не тотожні терміни для вказівки на потерпілого й час вчинення злочину – ознаки, які в даному складі злочину є взаємопов'язаними». Йдеться про новонароджену дитину, тобто таку, яка щойно або недавно народжена, та одночасно акцентується увага на часовій межі – «під час пологів та відразу після пологів».

Пологи – це не одномоментний акт, а довготривалий процес, який має три періоди. Перший та частково другий періоди не супроводжуються власне народженням плоду. У зв'язку з цим, виникає запитання: чи можна вважати дитину новонародженою під час пологів? Якщо ґрунтуватися на будь-якому з медичних критеріїв визначення новонародженості, то навряд чи можна дати позитивну відповідь на дане запитання, адже згідно з останніми, новонароджений – це плід, який уже народився, тобто відокремлений від тіла матері. Як бачимо, момент народження (зганняння плода) у такому разі не підлягає кримінально-правовій охороні. Тому початок періоду новонародженості, на нашу думку, потрібно пов'язувати із початком кримінально-правової охорони життя дитини.

Якщо ґрунтуватися на будь-якому з медичних критеріїв визначення новонародженості, то навряд чи можна дати позитивну відповідь на дане запи-

тання, адже згідно з останніми, новонароджений – це плід, який уже народився, тобто відокремлений від тіла матері. Як бачимо, момент народження (зганняння плода) у такому разі не підлягає кримінально-правовій охороні.

Отже, можна визнати, що медичні критерії не завжди є придатними для визначення періоду новонародженості при дітовбивстві.

Дехто пропонує розв'язати цю проблему, запозичивши досвід польського законодавця, який виключив з диспозиції поняття «новонароджена дитина». Таке вирішення, на наш погляд, призведе до розширення кола діянь, що підпадають під дію даної норми.

Водночас встановлення будь-яких конкретних строків періоду новонародженості в аспекті розглядуваної статті є недоцільним.

Таким чином, можна дійти висновку, що період новонародженості це проміжок часу з моменту появи будь-якої частини тіла дитини з утроби матері до моменту завершення особливого психофізичного стану жінки. Підсумовуючи викладене, вважаємо за доцільне зазначити межі періоду новонародженості у відповідній постанові Пленуму Верховного Суду України, що дозволило б уникнути помилок при кваліфікації дітовбивства та сприяло б правильному застосуванню норми закону.

УДК 343.618

Шиян О. Ю.¹, Кодак Р. С.²

¹ старш. викл. ЗНТУ

² студ. гр. ГП-111с ЗНТУ

ПРОБЛЕМА ПОТЕРПІЛОГО ВБИВСТВА ЧЕРЕЗ НЕОБЕРЕЖНІСТЬ

Відновлення державної незалежності України, курс на створення правової держави пов'язані з реформуванням законодавства, в тому числі кримінального. У зв'язку з прийняттям нового Кримінального кодексу України підвищується увага до багатьох новел, інститутів, проблем кримінальної відповідальності у цілому і, зокрема, за вбивство, вчинене через необережність.

Незважаючи на значну увагу, що традиційно приділяється науковцями питанням кримінально-правової характеристики злочинів проти життя людини, дослідженню кримінально-правових проблем окремих видів вбивства присвячено небагато праць. Дотепер відсутні фундаментальні дослідження з проблем необережного вбивства.

В юридичній літературі досі залишається відкритим дискусійне питання щодо предмета злочинів проти життя, зокрема вбивства через необережність.

Життя, здоров'я і гідність особи є умовами, за наявності яких тільки і можливе фізичне існування особи в суспільстві. Це дозволяє фізіологічний

процес життя визнати безпосереднім об'єктом вбивства. Слід вважати помилковою позицію деяких вчених щодо визнання людини предметом злочину. Людська сутність не є чимось абстрактним, властивим окремому індивіду. У своїй дійсності вона є сукупністю всіх суспільних відносин.

Підміна безпосереднього об'єкта злочину предметом при вбивстві через необережність, так само як і при вчиненні інших злочинів проти особи, призводить до того, що людина, як жива істота, постає у ролі предмета злочину. Це принижує її соціальне призначення – як фізичної особи, і як суб'єкта суспільних відносин. Дійсно, цілим рядом злочинів заподіюється фізична шкода особі. Згідно з кримінальним процесуальним законодавством (ст. 55 КПК України) такі особи мають назву «потерпілі». В кримінальному праві України цей термін також вживається (наприклад, ч. 2 ст. 121 Кримінального кодексу). Ні в якому разі, проте, не можна ототожнювати це поняття із предметом злочину. Водночас, кримінально-правове поняття потерпілого не слід зводити до процесуального поняття, оскільки існує велика кількість злочинів, які мають потерпілого, але предметом злочину виступає дещо інше (наприклад, при вчиненні викрадення потерпілий завжди має місце, проте предметом злочину є майно).

Не будемо сперечатися про те, наскільки обґрунтовано бачити в людині, як це часто стверджується, найвищу соціальну цінність. У той же час у рамках вчення про злочин сама ідея визнання людини предметом посягання, у тому числі вбивства через необережність, виглядає абсолютно необґрунтованою. Визнання людини предметом злочину уявляється досить спірним не лише з етичних, а й з логічних міркувань. Звичайно, було б помилковим стверджувати, що при вчиненні вбивства винний не здійснює вплив на іншу людину. Проте не слід забувати, що будь-який вплив носить конкретний характер і здійснюється не на людину взагалі, а на те чи інше невід'ємне благо, і тому ніщо не заважає саме благо розглядати предметом, а особу – об'єктом посягання. Отже, при посяганнях на те, чого не існує у відриві від їхнього носія – людини, трансформації об'єкта злочину в предмет не відбувається.

Окрім того, в юридичній літературі в такому розумінні питання обговорюється тільки стосовно злочинів проти особи. Цим передбачається, що у всіх інших злочинах діяння не має властивості заподіяння шкоди людям. Навряд чи є необхідність доводити протилежне. Фізичні особи страждають не лише тоді, коли здійснюється посягання на їхнє життя, здоров'я тощо, через що вони позбавляються можливості жити або можливості трудитися внаслідок втрати працездатності, але і тоді, коли, наприклад, викрадається їхнє майно. Усякий раз, коли в кримінальному законі йдеться про злочинні наслідки для людини, мається на увазі заподіяння шкоди конкретним індивідам.

Якщо визнати предметом злочину людину як живу біологічну істоту, відбудеться змішування двох самостійних елементів суспільних відносин:

особи як суб'єкта суспільних відносин і предмета суспільних відносин. Саме тому отождолення цих понять є неприпустимим. Визнавати предметом злочину можна лише тіло вже померлої людини, наприклад, коли вчинено злочин, передбачений ст. 297 КК України, яка встановлює відповідальність за наругу над могилою.

До того ж, як вважаємо, визнання предметом злочину особи з етичної точки зору виглядає досить втратно. Особу як біосоціальний феномен можна розглядати лише в аспекті її життєздатності (тобто людина вже народилась і ще не померла). Кримінально-правовому захисту підлягає будь-яка особа, незалежно від її соціальних та інших якостей, отже, немає сенсу розглядати людину, її тіло як предмет злочину.

Таким чином, людина не може бути предметом аналізованого злочину, підміна безпосереднього об'єкта злочину предметом при вбивстві через небережність (так само, як і при вчиненні інших злочинів проти життя) призводить до того, що людина, як жива істота, постає у ролі предмета злочину. Це принижує її соціальне призначення – як фізичної особи, і як суб'єкта суспільних відносин. При визнанні людини предметом злочину змішуються два самостійних елементи суспільних відносин: людина як об'єкт суспільних відносин і предмет суспільних відносин.

УДК 343.36: 343.43

Шиян О. Ю.¹, Сорочан М. О.²

¹ старш. викл. ЗНТУ

² студ. гр. ГПЗ-111с ЗНТУ

ПРОБЛЕМА ОСНОВНОГО БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО ОБ'ЄКТА ЗАВІДОМО НЕЗАКОННИХ ЗАТРИМАННЯ, ПРИВОДУ, ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ ТА ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ

Зміст права особи на свободу та особисту недоторканність перебуває в тісному зв'язку з цілим комплексом прав та гарантій, якими забезпечується недоторканність особистості, але при цьому має власний інформаційний обсяг, вичерпуючись законодавчою формулою, що гарантує особі право не бути підданою триманню під вартою інакше як на підставі судового рішення й у передбаченому законом порядку. Тлумачення цього права в більш широкому значенні, тобто розширення його змісту за рахунок віднесення до закріплених у законі гарантій обґрунтованості та законності застосування до особи запобіжних заходів ще й гарантій вільного пересування або фізичної недоторканності, було б неприпустимим наближенням до родового права, ємний

зміст якого суттєво ускладнює визначення тієї групи суспільних відносин, яким злочином завдано шкоди безпосередньо.

Отже, саме в такому розумінні це право виступає як визначальне при з'ясуванні безпосереднього об'єкта цих злочинів, тому що саме у зв'язку з ним нормативно врегульовані процедури його обмеження, постаючи як необхідна правозабезпечувальна умова, набувають своєї соціальної значущості, а з нею й необхідності в кримінально-правовій охороні. Водночас, утворивши з ними нерозривну єдність, воно не може існувати без них, тому що з'явилося й реалізується у зв'язку з ними, як і самі процедури, потребуючи його наявності як обов'язкової умови їх легітимності, не можуть відбутися за його відсутності. З огляду на це критично оцінюємо міркування Я. М. Кульберга стосовно того, що «шкода, заподіювана інтересам і правам особи злочинами проти правосуддя, настільки велика й значна, що вказівка на них як на складову частину об'єкта посягання збільшує уявлення про сутність і велику суспільну небезпечність злочинів проти правосуддя» [1, с. 20]. Уважаємо, що подібний підхід, будучи об'єктивно далеким від сутності даних правовідносин, створює помилкове враження про те, що інтереси й права особи існують не як обов'язкова складова частина об'єкта посягання, а як елемент, що лише підсилює суспільну значущість таких відносин.

З огляду на вищевикладене право особи на свободу та особисту недоторканність, виступаючи предметом досліджуваних правовідносин, тобто тією соціальною цінністю, з приводу якої вони існують, невіддільне від основного безпосереднього об'єкта злочинів, передбачених ст. 371 КК України. Тому необхідним є цілісне сприйняття основного безпосереднього об'єкта досліджуваних діянь як правовідносин, що забезпечують процесуальну діяльність органів досудового розслідування, прокурорського нагляду та судового контролю, спрямовану на досягнення завдань правосуддя через реалізацію конституційного права особи на свободу та особисту недоторканність, при застосуванні запобіжних заходів у вигляді затримання та тримання під вартою під час досудового розслідування кримінального провадження. Використаний у визначенні безпосереднього об'єкта досліджуваних злочинів термін «реалізація», виходячи з його словникового тлумачення – «втілювати будь-що у життя, тобто робити реальним» [2, с. 1018], на наш погляд, найбільш точно передає зміст і цілеспрямованість відповідної процесуальної діяльності. Відповідно, штучне вилучення цього права зі структури аналізованих правовідносин робить їх безпредметними, а тому позбавленими сенсу.

Відштовхуючись від щойно сформульованої позиції щодо розуміння основного безпосереднього об'єкта злочинів, передбачених ст. 371 КК України, слід наголосити на тому, що закріплення в диспозиції частини першої зазначеної статті відповідальності за завідомо незаконний привід суперечить принципу формування кримінально-правової норми через відмінність основ-

ного безпосереднього об'єкта цього злочину від основного безпосереднього об'єкта завідомо незаконних затримання та тримання під вартою, специфічною ознакою якого є особливий характер тих правовідносин, що забезпечують реалізацію законодавчо визначеного права особи на свободу та особисту недоторканність, яке змістовно звужене до права особи не бути підданою тимчасовому триманню та триманню під вартою інакше як у випадках і порядку, визначених у законі. При цьому витоком цієї розбіжності, навіть зважаючи на те, що привід, затримання та тримання під вартою є заходами процесуального примусу, є їх різна правова природа. Головна відмінність полягає в тому, що привід виступає різновидом кримінально-процесуальної санкції, застосовуваної до певних учасників кримінального судочинства у разі невиконання покладеного на них обов'язку з'являтися за викликом компетентних органів. У свою чергу затримання та тримання під вартою є превентивними заходами, покликаними запобігти неналежній поведінці підозрюваного або обвинуваченого (підсудного). Отже, саме ретроспективна складова у правовому регулюванні приводу відокремлює цей примусовий захід від затримання та тримання під вартою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кульберг, Я. М. Преступления против правосудия [Текст] / Я. М. Кульберг. – М.: Госюриздат, 1962. – 62 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Текст]/ [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ Перун, 2003. – 1440 с.

УДК 343.72

Шиян О. Ю.¹, Буличова М. К.²

¹ старш. викл. ЗНТУ

² студ. гр. ГПЗ-121 ЗНТУ

ПРОБЛЕМА ЗЛОВЖИВАННЯ ДОВІРОЮ ЯК СПОСОБУ ВЧИНЕННЯ ШАХРАЙСТВА

Слід зазначити, що поряд з поняттям «зловживання довірою» в літературі існує також поняття «використання довірливості». Довірливість це одна з властивостей людського характеру. Довірлива людина – це людина, яка навіть не припускає можливості обману або брехні. Тому ці поняття не слід ототожнювати, адже вони мають різне значення: довіра означає характеристику відносин між людьми, довірливість є властивістю людського характеру. Хоча при зловживанні довірою часто використовується ця властивість людського характеру.

Г. М. Борзенков з цього приводу пише, що обман у багатьох випадках не міг би бути вчинений, якби потерпілий не відчував певної довіри до ошукаacza. Оскільки обман використовується злочинцем не тільки для того, щоб спонукати потерпілого передати майно, але й з метою привабити до себе потерпілого, заручитися його довірою, такий обман виглядає одночасно як зловживання довірою [1, с. 126]. Поділяємо цю точку зору і не можемо погодитися з тими авторами, які такий випадок розглядають як вчинення розкрадання одного й того самого майна одночасно і шляхом обману, і шляхом зловживання довірою.

Хоча зловживання довірою зазвичай супроводжується обманом, усе ж воно носить самостійний характер. Інколи воно виступає як самостійний спосіб заволодіння майном.

При шахрайському заволодінні майном шляхом зловживання довірою, наприклад, при вступі в договір майнового характеру, винний, використовуючи довіру, що є основою такого договору, здійснює свій намір, що виник до або в момент укладення договору, – звернути майно на свою користь. У такому випадку винний заволодіває майном шахрайським шляхом, зловживаючи довірою. При шахрайському заволодінні майном, у тому числі за допомогою укладення договору, намір звернути майно на свою користь виникає у винного до або в момент передачі йому за договором такого майна.

Дуже спірною є думка деяких авторів, які вважають, що шахрайство, крім того, матиме місце й тоді, коли винний хоча і не мав заздалегідь наміру заволодіти майном, але при отриманні речей напрокат розпорядився ними як своєю власністю і намагався ухилитися від відшкодування їхньої вартості, відповідно до умов договору побутового прокату (зміна місця проживання, зміна прізвища тощо). Аналогічно вирішує це питання і А. А. Пінаєв, який стверджує, що заволодіння при шахрайських обманах може бути виражено або у формі протиправного одержання майна (коли винний спотворює істину до його одержання) або у привласненні останнього (коли шахрай, володіючи майном, спотворює істину, в результаті чого воно залишається у його володінні), або коли представник організації відмовляється від вимоги повернути раніше передане йому державне майно [2, с. 87].

Важко погодитися з такою позицією, тому що вона настільки розширює поняття шахрайства, що воно по суті втрачає конкретність і зливається з поняттями привласнення і розтрата. Виникнення умислу на заволодіння майном до передачі його винному є характерною рисою і необхідною ознакою шахрайського обману або зловживання довірою. Це положення знаходить своє підтвердження в судовій практиці. У п. 18 постанови Пленуму Верховного Суду України № 10 від 06 листопада 2009 р. «Про судову практику у справах про злочини проти власності», говориться, що отримання майна з умовою виконання якого-небудь зобов'язання може бути кваліфіковане як

шахрайство лише в тому разі, коли винна особа ще в момент заволодіння цим майном мала на меті його привласнити, не виконуючи зобов'язання [3, с. 14].

Досліджуючи характерні ознаки зловживання довірою, приходимо до такого висновку: зловживання довірою – це використання винним відносин довіри, які є основою правовідносин або існують в особистих стосунках, вчинене з метою протиправного заволодіння чужим майном. При шахрайському заволодінні майном зловживання довірою часто переплітається з обманом. При цьому зловживання довірою є другорядним по відношенню до обману, але не втрачає свого самостійного значення як спосіб заволодіння майном при шахрайстві. При зловживанні довірою, як і при обмані, винний вводить в оману потерпілого щодо свого дійсного наміру з приводу майна. При цьому потерпілий, будучи введеним в оману або помиляючись з приводу довірчих відносин, сам передає майно винному.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Борзенков, Г. Н. Ответственность за мошенничество (вопросы квалификации) [Текст] / Г. Н. Борзенков. – М.: Юридическая литература, 1971. – 168 с.
2. Пинаев, А. А. Уголовно-правовая борьба с хищениями [Текст] / А. А. Пинаев. – Х. : Вища школа, 1975. – 191 с.
3. Про судову практику у справах про злочини проти власності [Текст]: постанова Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 2009 р. № 10 // Вісник Верховного Суду України. – № 12 (112). – С. 9–16.

УДК 343.123.1

Назаренко П. Г.¹, Бакута В. В.²

¹ канд. юрид. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. ГП-123 ЗНТУ

КОНСТИТУЦІЙНІ ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ЗАТРИМАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Гуманізація суспільних відносин у сфері кримінального судочинства, а також посилення правових гарантій захисту особи, у кримінальному процесуальному законодавстві 2012 року вплинуло на умови правомірного застосування одного з найбільш суворих заходів забезпечення кримінального провадження – затримання особи за підозрою у вчиненні злочину.

Незважаючи на короткочасність затримання, за характером обмежень прав і свобод воно є одним з найбільш суворих запобіжних заходів. Адже застосування затримання безпосередньо пов'язане з обмеженням права людини на свободу та особисту недоторканність. Тому не випадково процесуа-

льні норми, що регламентують порядок і строки затримання, закріплено Конституцією України та низкою міжнародно-правових актів, зокрема Загальною декларацією прав людини (1948 р.), Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), Міжнародним пактом про громадянські та політичні права (1966 р.), конвенціями ООН проти катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність видів поводження та покарання (1984 р.), про права дитини (1989 р.) та ін.

Відповідно до положень Конституції України, гарантіями захисту прав і свобод людини у сфері кримінального провадження України, які в тому числі діють при застосуванні затримання особи, є:

1) закріплення в ст. ст. 21, 22 положень про те, що права та свободи людини є невідчужуваними та непорушними, і при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод;

2) визнання права на свободу кожного та особисту недоторканність (ст. 29), під чим розуміється: надання правової допомоги або забезпечення права захищати себе самостійно; встановлений законом порядок позбавлення волі особи; знання своїх прав; можливість оскарження в суді затримання тощо;

3) закріплення права на звернення за захистом своїх прав і свобод до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна (ст. 55);

4) встановлення права на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади при здійсненні ними своїх повноважень (ст. 56);

5) забезпечення кожному знання своїх прав та обов'язків (ст. 57);

6) закріплення право на безоплатну правову допомогу, для надання якої діє адвокатура (ст. 59) та забезпечення обвинуваченому права на захист (п. 6 ч. 3 ст. 129);

7) проголошення принципу однократного притягнення особи до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення та індивідуального характеру юридичної відповідальності (ст. 61);

8) визначення принципу презумпції невинуватості особи у вчиненні злочину (ст. 62);

9) можливість відмови надати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом (ст. 63);

10) закріплення принципу неможливості обмеження конституційних прав і свобод людини та громадянина, крім випадків, передбачених Конституцією України (ст. 64).

Саме тому як і будь-який інший запобіжний захід, затримання особи спрямоване на забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам: переховувати ся від органів досудового розслідування та/або суду; знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення; незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні; перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується.

Підсумовуючі вищезазначене, слід сказати, що порушення прав, свобод і законних інтересів громадян в рамках кримінального провадження під час затримання, як тимчасового запобіжного заходу, є неприпустимим порушенням закону. Необхідно посилити контроль за законністю прийняття процесуальних рішень, який доцільно покласти на прокуратуру та суди.

УДК 343.156

Назаренко П. Г.¹, Грунічева Ю. В.²

¹ канд. юрид. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. ГП-123 ЗНТУ

ПОТЕРПІЛИЙ ТА ЙОГО ПРЕДСТАВНИК У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Особлива увага до процесуального статусу потерпілого та його представника головним чином, пов'язана з набранням чинності новим КПК України. З його ухваленням у 2012 році, кримінальне судочинство зазнало значних змін, з'явилися якісно нові інститути та правові положення, яких не було раніше.

Відповідно до ч. 1 ст. 55 КПК України, потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди. Законодавство України надає можливість визнання потерпілим одну особу з числа близьких родичів і членів сім'ї постраждалого, якщо внаслідок кримінального правопорушення настала смерть цієї особи або особа перебуває у стані, який унеможливує подання нею відповідної заяви.

Законом визначено що потерпілим визнається особа, якій злочином заподіяна моральна або матеріальна, або фізична шкода. Водночас, не можна виключати можливість заподіяння шкоди і збитків внаслідок вчинення суспі-

льно небезпечного діяння неосудним чи особою, яка не досягла віку кримінальної відповідальності – що не формує складу злочину за умови відсутності такого елемента, як суб'єкт. В випадках завдання такої шкоди також здійснюється кримінальне провадження за правилами, передбаченими КПК України. Результати такого провадження є важливими для особи, що зазнала збитків, тож можна вважати, що і в цих випадках особа, якій завдано шкоди діями, з приводу яких ведеться кримінальне провадження, повинна визнаватися потерпілою.

Тому пропонуємо внести відповідні зміни до ч. 1 ст. 55 КПК України і викласти її у такій редакції: «Потерпілим може бути визнана особа, якій неправомірним діянням було завдано фізичної, моральної чи майнової шкоди, а також юридична особа, якій неправомірним діянням було завдано майнової шкоди». Така зміна забезпечить можливість визнання потерпілим особу, яка зазнала фізичної, моральної чи майнової шкоди внаслідок дій осіб, що не підлягають кримінальній відповідальності, що в свою чергу забезпечить наділенням такого потерпілого можливістю стати повноцінною стороною в такому кримінальному провадженні.

Аналізуючи процесуальний статус потерпілого, потрібно обов'язково звернути увагу на його представника. Згідно із ст. 58 КПК України, ним може бути особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні. Представниками потерпілого може бути адвокат, законні представники, а також інші особи за постановою особи, яка провадить дізнання, слідчого, судді або за ухвалою суду.

До безпосередніх завдань представника потерпілого відносять сприяння у підвищенні рівня відправлення правосуддя, укріплення законності, правопорядку, призначення справедливого покарання винної особи, встановлення і стягнення розміру завданої шкоди, попередження або оскарження необґрунтованих, незаконних і несправедливих рішень та дій слідчих і судових органів, здійснених щодо потерпілого.

Важливим фактом є те, що хоч представник і користується всіма процесуальними правами потерпілого (окрім процесуальних прав, що здійснюються потерпілим особисто і не можуть бути доручені представнику), це не звужує обсяг процесуальних прав потерпілого, оскільки він, навіть маючи представника, зберігає усі надані йому законом процесуальні права, та може відмовитись від представника або залучити до участі в процесі іншого представника.

Представник потерпілого має право діяти як поряд із особою, яку він представляє, так і замінюючи її. Права представника потерпілого являються похідними від прав особи, яку він представляє, а його повноваження обумовлені згодою потерпілого і повністю від нього залежать. Представник потерпілого має право приймати участь у судових дебатах, подавати докази, заявляти клопотання, ознайомлюватися з усіма матеріалами справи. Зважаючи на

закріплені в законі процесуальні права представника потерпілого, можна зробити висновок, що інститут представництва є однією із найважливіших гарантій права на захист, що разом з іншими засобами забезпечує потерпілому доступ до правосуддя.

На відміну від захисника підозрюваного (обвинуваченого) законодавчо не передбачається обов'язковість участі представника у кримінальному провадженні (окрім визначених законом обов'язкових моментів його участі).

Отже, задля забезпечення охорони та захисту прав потерпілого, вдосконалення його процесуального статусу, доцільно внести зміни до чинного КПК України, пов'язані з прогалинами в законодавстві щодо визнання особи потерпілою у справах, пов'язаних з діями осіб, що не підлягають кримінальній відповідальності. Звичайно, у правовій регламентації процесуального положення потерпілого є певні позитивні досягнення, такі як надання статусу потерпілого юридичній особі, можливість визнання потерпілим близьких родичів і членів сім'ї постраждалої особи.

УДК 343.195.3

Назаренко П. Г.¹, Кучерук Т. В.²

¹ канд. юрид. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. ГП-123 ЗНТУ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ

Процесуальний порядок застосування цього запобіжного заходу зводиться до: а) подання слідчим, за погодженням із прокурором, вмотивованого клопотання слідчому судді, суду про обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту та доказів на підтвердження його подання; б) постановлення слідчим суддею, судом за результатами розгляду клопотання вмотивованої ухвали про застосування до підозрюваного, обвинуваченого домашнього арешту з точним визначенням у ній житла, в якому він буде ізольований і в якому часовому режимі, та роз'ясненням йому суті домашнього арешту та наслідків його недотримання; в) направлення ухвали для виконання органу внутрішніх справ за місцем проживання підозрюваного, обвинуваченого; г) повідомлення органу внутрішніх справ слідчому судді, суду про взяття особи на облік.

Строк домашнього арешту як запобіжного заходу, обраного за ухвалою слідчого судді, обмежений двома місяцями, при особливій необхідності, пов'язаній зі складністю кримінального провадження, може бути продовжений до 6 місяців, але зазначений строк є граничним.

Продовження до шести місяців можливе лише у разі необхідності за клопотанням прокурора, в межах строку досудового розслідування і в тому ж порядку, що й продовження строку тримання під вартою (ст. 199 КПК).

По закінченні цього строку ухвала про застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту припиняє свою дію і запобіжний захід вважається скасованим.

Не допускається застосування електронних засобів контролю, які суттєво порушують нормальний уклад життя особи, спричиняють значні незручності у їх носінні або можуть становити небезпеку для життя та здоров'я особи, яка їх використовує. Слідчий, працівник органів внутрішніх справ перед застосуванням електронного засобу контролю зобов'язаний роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому правила користування пристроєм, техніку безпеки поводження з ним та наслідки його зняття або неправомірного втручання у роботу пристрою з метою ухилення від контролю.

Відмова від носіння засобу електронного контролю, умисне зняття, пошкодження або інше втручання в його роботу з метою ухилення від контролю, а також намагання вчинити зазначені дії є невиконанням обов'язків, покладених судом на підозрюваного, обвинуваченого при обранні запобіжного заходу, не пов'язаного з позбавленням волі або у вигляді домашнього арешту (ст. 195 КПК України).

Електронні засоби контролю застосовуються в порядку, встановленому Міністерством внутрішніх справ України (ст. 195 КПК України).

Аналіз статистики за 2013 рік засвідчив, що запобіжний захід у вигляді тримання під вартою застосовувався щодо 35044 осіб, з них 27101 особи вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини. Виходить, що майже до 8000 осіб був застосований запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, хоча вони вчинили злочини середньої тяжкості, але перешкоджали об'єктивному розслідуванню шляхом неявки до правоохоронного органу, фальсифікації доказів, впливу на учасників процесу тощо.

На виконання положень КПК України слідчі судді розглянули (без повернутих) майже 235 тис. [202,6 тис.] клопотань слідчих, прокурорів та інших осіб, що на 16% більше, з яких задоволено 204,1 тис. [175,8 тис.] клопотань, або 86,9% [86,7%] від кількості розглянутих. У тому числі розглянуто майже 29 тис. [27,2 тис.] клопотань про застосування запобіжних заходів, із яких задоволено 22,5 тис. [24,5 тис.], або 77,8% [90%] від кількості розглянутих.

Слідчі судді про застосування запобіжних заходів розглянули клопотань: про застосування домашнього арешту – 4,9 тис. [5 тис.], задоволено 4,5 тис. [4,7 тис.], або 91,7% [93,5%].

Таким чином, домашній арешт – більш гуманний запобіжний захід порівняно з триманням під вартою, а його запровадження є прогресивним для українського законодавства. Враховуючи викладене вище, можна зробити

висновок, що застосування запобіжного заходу у вигляді, як домашній арешт є виправданим заходом. В статті визначені переваги використання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту. Його впровадження дасть можливість забезпечити належне дотримання в Україні закріпленого в статті 5 Європейської Конвенції права на свободу й особисту недоторканність; скоротити кількість заарештованих, відправлених до слідчого ізолятора та ізоляторів тимчасового тримання осіб приблизно на третину; скоротити бюджетні витрати; дозволить особам, щодо яких вжито запобіжний захід у вигляді домашнього арешту, продовжити забезпечувати себе матеріально та членів своєї сім'ї, підтримувати соціальні відносини. Також завдяки цьому запобіжному заходу людина, яка оступилась, не потрапить одразу ж у кримінальне середовище. Вона зможе переосмислити зроблене і встати на шлях виправлення.

УДК 343.82

Назаренко П. Г.¹, Сухомлин В. С.²

¹ канд. юрид. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. ГП-111м ЗНТУ

СУДОВА ВЛАДА В МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН

Проблема меж державної влади є малодослідженою темою, хоча більшість відомих правознавців у своїх працях частково висловлювалися щодо цього. Вирішення теорією права питання про мінімальні та максимальні межі державної, зокрема і судової влади, визначають її функції, завдання та мету діяльності.

Здійснюючи свою діяльність, судова влада може як абстрактно, так і практично впливати на різні сфери життя державно-правової системи, в тому числі на політику, межі якої важливо та необхідно окреслювати владою народу та права, моралі для збалансованого, поступального розвитку держави і суспільства. Наявність чітких меж діяльності будь-якого явища сприяє його стабільності та прогнозованості, а їх відсутність, хоч і створює ілюзорну свободу для самого явища, проте за своєю природою є хаосом, в якому неможливо нічого передбачити, визначити або уточнити. Дослідження і точний опис меж здійснення судової влади допоможе з'ясувати її соціальну цінність, розкрити взаємозв'язки між організаційним, функціональним оформленням та підвищенням її ефективності, визначити обсяги фактичних і потенційних можливостей щодо участі у освоєнні соціального капіталу в державно-правовій системі.

На нашу думку, обмеження судової влади законом і правом, свідчить про те, що судова влада поширюється на всі правовідносини, на які поширюється право і закон. Зрештою формулювання «право і закон» надає можливість судовій владі діяти тоді, коли закон перестає бути правовим і з огляду

на його положення намагаються встановити штучні межі судової влади. В такому разі судова влада підкоряється праву і може припиняти дію законів, визнаючи їх неправовими, зокрема: неконституційними.

Щоб отримати судовий захист, будь-яка особа має відповідати критеріям позивача, заявника тощо, дотримуватися процесуальних вимог щодо можливої та/або необхідної для неї поведінки. Виникає проблема, чи обмежується здійснення судової функції держави правовими статусами процесуальних учасників судових відносин, чи повинно обмежуватися загальним правовим статусом людини? Чи може будь-яка людина отримати судовий захист, навіть якщо вона не відповідає формальним критеріям позивача, заявника? Формально, межами здійснення судової влади щодо особи є визначені щодо неї правові статуси як процесуального учасника, міра можливої і необхідної поведінки судових органів. У літературі про здійснення судової влади запропоновано розглядати її найменші та найбільші можливі обмеження, обумовлені правовими статусами учасників судового процесу.

На наш погляд, у контексті необхідності забезпечення стабільності суспільного правопорядку, національної безпеки, нижньою межею здійснення судової функції держави щодо особи має бути правовий статус людини загалом у правовій системі та судової влади як суб'єкта суспільних відносин. Виконання державою судової функції оцінюється суспільством і виражається у рівні довіри до судової влади. Це, в свою чергу, впливає на пропорційне співвідношення кількості конфліктів, що вирішуються судовими органами в межах судової системи, системи права і кількості конфліктів в суспільстві, що вирішуються самостійно сторонами, в тому числі із застосуванням сили.

Судова функція держави обмежується правовими статусами сторін у судових правовідносинах та правовими статусами суб'єктів судової влади, з іншого боку – максимальні можливості для її реалізації і загальні обмеження закладені у загальних правових статусах судової влади, суспільства, держави в цілому і в правовому статусі абстрактної особи.

Здійснення судової функції державою у визначених правовою системою межах повинно забезпечувати реалізацію справедливості. Інакше існує небезпека у зверненні суб'єктів суспільних правовідносин до позасудового вирішення конфліктів, у тому числі із застосуванням сили для реалізації справедливості у суб'єктивному її розумінні учасниками таких відносин.

Межі здійснення судової влади сприймаються через максимум та(або) мінімум можливостей судової влади як крайні, гранично можливі прояви суду в системі соціальних, державно-правових відносин. Окреслені таким чином межі здійснення судової влади є невід'ємною частиною судової влади і носять об'єктивний та динамічний характер.

Межі здійснення судової влади розрізняють залежно від її впливу на особу, суспільство та державу. Їх можна визначити через правові статуси її

суб'єктів та судової влади, а також через можливості та обмеження, які встановлюються для членів суспільства, які готуються зайняти посаду судді.

Оскільки єдиною формою досягнення справедливості при вирішенні спорів і конфліктів у суспільстві лишається судова діяльність, то виникає запитання: в яких межах ефективно здійснюється судова функція держави, якщо її владний вплив зменшується, а роль суб'єктів громадянського суспільства збільшується?

Ми пропонуємо розглядати поширення судової влади, як мінімум, на процесуальних учасників, передбачених чинними процесуальними кодексами, а як максимум – на суспільство і державу в цілому як окремо взятих суб'єктів.

УДК 343.01

Алфьоров С. М.¹, Северин А. Ю.²

¹ проф. ЗНТУ

² студ. гр. ГПЗ-111м ЗНТУ

ПРИНЦИП ЕКОНОМІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ РЕПРЕСІЇ В КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ

Принцип економії репресії має основоположне значення для кримінально-правової політики. Свій вираз він знаходить на всіх стадіях її реалізації. На стадії законотворчості його здійснення означає віднесення до числа злочинних тільки тих діянь, із якими дійсно необхідно боротися кримінально-правовими засобами. Ступінь суспільної небезпеки цих діянь повинен бути таким високим, що застосування інших заходів правового впливу виявляється малоефективним і безрезультатним. В тих випадках і ситуаціях, коли позитивний соціальний ефект боротьби зі злочинами може досягатися шляхом застосування менш жорстких заходів впливу, використання кримінальної репресії є невідповідним.

Принцип економії репресії означає також, що навіть за наявності всіх підстав для криміналізації, при обґрунтуванні доцільності встановлення кримінально-правової заборони, остання повинна містити як покарання такі його види та розміри, які обмежені мінімальним числом каральних елементів, необхідних і достатніх для досягнення поставлених перед кримінальним законом цілей. Створення в процесі встановлення кримінально-правової заборони «запасу міцності» у вигляді надмірно суворих санкцій, не відповідних характеру й ступеню суспільної небезпеки діяння і винного, також веде до зайвого марнотратства кримінальної репресії і є грубим порушенням принципу економії репресії будуть, або соціально не виправданими, або недосконалими.

Отже, на стадії застосування норм принцип економії репресії реалізується у виборі правозастосувачем таких кримінально-правових засобів впли-

ву на злочинця й застосування їх у такому обсязі, які з якнайменшими витратами можуть привести до найбільшого ефекту.

Ефектом у даному випадку служитиме досягнення цілей, що стоять перед кримінальним покаранням. Ефект цей може бути досяжний і без реально-го застосування покарання. Якщо за інших рівних умов є підстави до звільнення особи від кримінальної відповідальності і (або) від покарання, пріоритет повинен віддаватися звільненню, а не притягненню до відповідальності й покарання, що прямо впливає з вимоги принципу економії кримінальної репресії. Іншими словами, при всій різноманітності наявних у правозастосовувача засобів впливу на винного, він повинен вибрати з них якнайменш репресивне для досягнення позитивного результату.

Принцип економії кримінальної репресії має ще і те значення, що правильне розуміння його практичними працівниками дозволить подолати випадки кваліфікації «із запасом», що трапляються а практиці, допоможе виробити у правозастосовувачів психологічну установку на заборону виключно каральних вимог.

Принцип економії кримінальної репресії послідовно реалізується в процесі здійснення української кримінально-правової політики. Особливо яскраво це проявилось у ході розробки та прийняття кримінального законодавства 2001 р., коли була здійснена суттєва декриміналізація, посилені депеналізаційні процеси, здійснена орієнтація на більш широке застосування на практиці видів покарань, альтернативних позбавленню волі, проведена нормативна регламентація та розширено перелік підстав для звільнення від кримінальної відповідальності та покарання. Однак слід мати на увазі, що економія репресії може і повинна здійснюватися лише в тих межах, які не перешкоджають досягненню поставлених перед кримінальним законом цілей.

Даний принцип тісно переплітається з іншим принципом доцільності. Він, зокрема, якраз і означає, що застосування заходів кримінально-правового впливу повинно узгоджуватися з метою, що стоїть перед кримінальною репресією. Межі кримінальної репресії, види і характер заходів дії, а також їх вибір і застосування на практиці визначаються за допомогою принципу доцільності. Кінцевою метою і задачею розробки і застосування даних заходів є, як відомо, охорона правопорядку від злочинних посягань, зниження рівня злочинності, виправлення і перевиховання злочинців, загальна й спеціальна превенція.

Врахування цих цілей, реалізація принципу доцільності здійснюються як у правотворчій, так і правозастосувальній діяльності. Криміналізація буде виправданою лише тоді, коли законодавець дійде обґрунтованого висновку про доцільність встановлення кримінально-правової заборони. В ідеалі все, що законне, повинно бути і доцільно.

Отже, відповідно до принципу доцільності всі заходи кримінально-правового впливу повинні бути визначені у законі, застосовані й виконані так, щоб максимально забезпечити досягнення тих цілей, які перед ними ставляться.

УДК 342.82

Алфьоров С. М.¹, Демченко В. Г.²

¹ проф. ЗНТУ

² студ. гр. ГП-111м ЗНТУ

ПРОПОРЦІЙНА ВИБОРЧА СИСТЕМА: ПОРІВНЯЛЬНО ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Пропорційна виборча система (система пропорційного представництва). Пропорційне представництво виходить з ідеї, що вплив партії має відповідати кількості виборців, які голосують за неї. Було б помилкою сприймати поняття «пропорційна система» як таке, що означає якусь окрему виборчу систему. Це є узагальнюючий термін, що означає цілу групу різних систем, єдиним спільним елементом яких є пропорційний розподіл мандатів відповідно до співвідношення поданих за кандидатів голосів. Загалом же пропорційні системи можуть суттєво відрізнятися між собою.

Вважається, що найкраще пропорційність забезпечується за допомогою партійних списків, але цього результату можна так само легко досягти, якщо пропорційний компонент змішаної системи використати для компенсації диспропорційності, що виникає в результаті голосування в мажоритарних виборчих округах. Разом з тим пропорційне голосування з правом передачі голосу іншому кандидату також може виявитись ефективним. Так, голосування з правом передачі голосу іншому кандидату, де виборці голосують у багатомандатних округах, вказують, в якому порядку вони віддають перевагу запропонованим кандидатам, є ще одним давно відомим варіантом виборчої системи. Історично, пропорційні виборчі системи з'явилися пізніше ніж мажоритарні. У Європі до кінця XIX ст. переважали виборчі системи звичайної більшості, з голосуванням у два й більше тури. До держав, які застосовували таку виборчу систему належали Австрія, Німеччина, Італія, Голландія та Норвегія.

Сьогодні пропорційні виборчі системи найпоширеніші у країнах Західної Європи. Два важливі фактори впливали на прийняття пропорційної системи на території континентальної Європи.

Перший – це проблема етнічних і релігійних меншин; пропорційна система призначалася для забезпечення представництва меншості, і таким чином, нейтралізації потенційної загрози національній єдності й політичній стабільності. Другий чинник – це динамічність процесу демократизації. Дана система прийшла під гаслами справедливості, політичної рівноваги та поваги прав меншості й часто пов'язується з ідеєю адекватного представництва всіх провідних політичних сил.

За пропорційної системи виборний законодавчий орган представляє собою макет усього суспільства, відображаючи різні інтереси, погляди та партійну ідентифікацію адекватно до реального розкладу сил в суспільстві. Ідея пропорційної виборчої системи була обґрунтована Л. Сен-Жюстом ще в 1793 р., але почала застосовуватися лише наприкінці XIX ст. У 1885 р. в Антверпені відбулася конференція, організована прихильниками пропорційної виборчої системи (за участю математика Віктора д'Ондта). Перші кроки до впровадження пропорційного представництва були зроблені в найбільш гетерогенних (в етнічному відношенні) європейських країнах, вже у 1855 р. пропорційну виборчу систему запровадила Данія, у 1888 р. – Сербія, у 1899 р. – Бельгія, а згодом в 1891 р. вона була використана на виборах до Установчих зборів Швейцарії, в 1905 р. запроваджена в Моравії, а в 1906 р. – Фінляндії. Запровадження тут елементів представництва меншин стало необхідним кроком у стратегії національної консолідації.

У країнах з різними мовами і релігіями мажоритарна виборча система могла б загрожувати існуванню політичної системи. Згодом вимоги пропорційного представництва з'явилися у більш гомогенних в культурному плані державах. У більшості випадків перемога нового принципу представництва досягалась шляхом одночасного тиску знизу та зверху. Робітничий клас, що набирив сили хотів знизити бар'єр представництва, щоб отримати доступ до законодавчих органів, і найбільш перелякані старі партії вимагали пропорційного представництва для захисту свого становища від нових хвиль, мобілізованих загальним виборчим правом, виборців. Сьогодні пропорційні виборчі системи найпоширеніші у країнах Західної Європи, де лише дві країни – Великобританія та Франція – застосовують чисту мажоритарну систему звичайної більшості (в Німеччині і, від 1993 р. в Італії застосовується змішана виборча система, де половина складу нижньої палати парламенту в Німеччині і три чверті в Італії обирається в мажоритарних виборчих округах, а решта мандатів виборюються на основі системи партійних списків). Нині вона існує більш ніж у 60 країнах і застосовується частіше від мажоритарної виборчої

системи. Самі ж форми пропорційного представництва характеризуються значною різноманітністю.

Отже, при пропорційній виборчій системі на загальнодержавному рівні виборці голосують за політичні партії в масштабі всієї країни, виборчі округи є багатомандатними, у невеликих за розмірами державах може існувати єдиний загальнонаціональний виборчий округ.

УДК 343.292

Бараннік Р. В.¹, Мітаревська В. В.²

¹ канд. юрид. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. ГП-111м ЗНТУ

СОЦІАЛЬНА ПРИРОДА АМНІСТІЇ ТА ПОМИЛУВАННЯ

Звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акта про помилування завдяки своєму надзвичайному характеру, роблять помітний вплив не тільки на помилуваних і амністованих осіб і членів їхніх родин, але й на формування правосвідомості широких верств населення.

Амністія та помилування мають глибокі історичні коріння, у тім або в іншому виді існують у будь-якій цивілізованій державі. Питання помилування стосуються, як правило, найбільш складних ситуацій дострокового звільнення, коли звичайні його інститути незастосовні, рецидив серед помилуваних осіб мінімальний. Тому важливо розглянути ті питання підготовки матеріалів до помилування та амністії, їх застосування та соціальних наслідків, досвід вирішення яких може виявитися корисним для вдосконалення практики застосування актів амністії та помилування, а також удосконалення законодавства, що регулює ці питання. Помилування та амністія являє яскравий приклад реалізації принципу гуманізму в кримінальному праві. Гуманізм у кримінальній політиці держави означає охорону суспільства від злочинних посягань, невідворотність справедливого покарання, поєднання каральних елементів покарання з педагогічним впливом на засуджених.

Проблема соціальної природи амністії й помилування виникає, у першу чергу, як відбиття існуючої необхідності суспільства з'ясувати, чи є сенс у використанні такого роду засобів впливу на поведінку людини? З'ясування соціальної природи амністії та помилування допомагає знайти «золоту середину» між формалізмом права і соціальною (в різній ступені усвідомленою суспільством) справедливістю, а також між незалежністю суду і необхідністю

деякого контролювання його діяльності з метою втримання його в розумних межах, обумовлених суспільством і його дійсними потребами. Велике значення і економічної системи, суспільної свідомості.

Для всеохоплюючого аналізу помилування і амністії в цьому аспекті варто виділити ряд сутнісних ознак, що безпосередньо розкривають соціальний характер цих правових інститутів:

Насамперед і помилування, і амністія являють собою акт прощення, що у першому випадку є індивідуальним, а в іншому поширюється на групи людей, або види поведіння. Саме в прощенні, у відмові від права на покарання, яке приймається судом, складається провідна риса, сутнісна ознака амністії та помилування. Таке прощення може носити умовний і безумовний характер, але при будь-яких обставинах воно виходить із того, що закон і заснований на ньому вирок суду в принципі правильні, справедливі, є правовими і, проте, незважаючи на визнання законності і справедливості вироку, держава не бажає його застосування в певних випадках.

Друга ознака амністії й помилування лежить у зв'язку прощення із законністю і справедливістю покарання. Прощення – амністія й помилування – можливе і припустимо в тих межах, у яких законно і справедливо, можливо і припустимо покарання. Помилування і амністія не можуть і не повинні виправляти недоліки покарання. Варто думати, що наявні в актах про помилування і амністію посилення на те, що особа або особи, яких торкається дія цих актів, не представляють великої суспільної небезпеки, скоріше говорять про несправедливість покарання або про недосконалість діючого кримінального закону, чим про прощення з боку держави.

У це положення закладений великий практичний зміст, і його дотримання або недотримання тягне очевидні юридичні наслідки для засудженого. Якщо покарання не відповідає тяжкості діяння, то його треба в законному порядку оскаржити; якщо діяння не є злочином або втратило суспільно небезпечний характер, треба міняти кваліфікацію і, очевидно, реабілітувати громадянина, а не милувати його. Все це означає, що амністія, так само як і помилування, не є засіб для усунення порушень законності.

Наступна ознака впливає з існування реальної суперечливості миру в цілому і процесів соціального регулювання зокрема, що обумовлює суперечливість права, а відповідно й покарання. Покарання – формально, за своєю суттю, передбачуване, тому що опирається на невідворотність кримінальної відповідальності. Амністія і помилування не носять яскраво вираженого формального характеру. Вони не настільки передбачувані, як відповідальність і покарання, і в силу цього пом'якшують формалізм покарання. Помилування і амністія відбивають обмежені правом можливості держави протиставити регулятивному впливу права регулятивний вплив справедливості. Таким чином, у соціальному плані амністія і помилування являють собою прощен-

ня, обумовлене справедливістю кримінального закону і покарання та скасовують їх формалізм і обмеженість, що приводять до певних негативних наслідків, на основі обліку конкретних проявів діяння, особистості, обстановки. Помилування і амністія опираються на глибинні потреби суспільства в саморегуляції і його уяви про справедливість, про можливість каяття й прощення.

Ще однією важливою ознакою є державний характер прощення, тому що амністія та помилування по своїй природі визначаються фактами кримінально-правової заборони і можливого покарання та виходять як прощення саме від держави. Ця ознака не є чисто соціальним, його природа лежить десь між соціальним і правовим, у феномені амністії та помилування він поєднує, інтегрує правове й соціальне.

УДК 343.1

Бараннік Р. В.¹, Запрудная С. В.²

¹ канд. юрид. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. ГП-111с ЗНТУ

ПОНЯТТЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАЬ, ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ У ДОСУДОВОМУ СЛІДСТВІ

У зв'язку з формуванням нової наукової галузі «судової експертології» можна говорити про спеціальні знання у сфері судової експертизи, які використовуються з метою виявлення властивостей об'єктів, що залучають у кримінальне судочинство, і в остаточному підсумку – для встановлення фактичних обставин розслідуваного злочину.

Метою призначення судової експертизи є одержання, а результатом – встановлення фактичних даних у кримінальній справі.

У ході дослідження експертом на основі спеціальних знань встановлюються властивості об'єктів, а потім здійснюється оцінка результатів з дачею висновків, які є новим знанням. З точки зору доказування, висновок експерта містить фактичні дані в справі, які слідчий оцінює як докази.

Відомості про факти об'єктивної дійсності, викладені у висновку експерта, являють собою знання, вірогідність яких доведена проведенням дослідженням. Саме такими фактами як достовірним знанням оперує й використовує їх в доказуванні у кримінальній справі слідчий.

Значення судової експертизи в розслідуванні злочинів визначається важливістю для справи тих обставин, які можуть бути встановлені за допомогою експертного дослідження.

Завдання експерта полягає в тому, щоб представити слідству виявлені на основі спеціальних знань відомості про факти, що дозволяють у сукупності з іншими доказами в справі дати кримінально-правову оцінку розслідуваній події, встановити злочинця та обставини злочину.

Експертний висновок є джерелом фактичних даних, що мають кримінально-правове значення. Експертним шляхом нерідко вирішується питання про те, чи мала місце подія злочину, наприклад, підrobка документа. Результат експертизи, наприклад, встановлення ступеня тяжкості нанесених тілесних ушкоджень, дозволяє слідчому правильно кваліфікувати злочин. Експертне дослідження дає можливість розкрити злочинні дії, що маскуються під непротиправні (самогубство, необхідна оборона й т. п.).

Що стосується встановлення елементів складу злочину, експертиза дозволяє визначити в першу чергу суб'єкта й об'єктивну сторону злочину. Експертне дослідження дозволяє ідентифікувати особу по залишених нею слідах: відбитках рук, босих ніг, губ, зубів; почерку; усній і письмовій мові, голосу, виділеннях і ін. Експертизою встановлюється предмет злочинного посягання та обставини вчинення злочину: час, місце, спосіб, а в рамках останнього — знаряддя злочину. Експертиза використовується й для визначення окремих аспектів суб'єктивної сторони злочину, наприклад, психічного стану обвинувачуваного під час скоєння злочинних дій.

Змістом судової експертизи є проведення науково обгрунтованого дослідження. Під дослідженням слід розуміти процес виявлення, фіксації, оцінки й пояснення експертом схованих властивостей об'єктів на основі спеціальних знань із використанням спеціальних науково-технічних засобів і експертних методик. Дослідження припускає одержання таких нових фактичних даних, які до цього слідчому не були відомі і які іншим способом (наприклад, показаннями свідків) установити неможливо. За результатами проведеного дослідження експерт формулює висновок (умовивід), у якому викладаються фактичні дані про злочин, що є доказом у справі. Висновок експерта являє собою професійну оцінку виявлених при дослідженні фактів. У ході експертного дослідження експерт вирішує практичне завдання й одержує нові знання про обставини справи, які не існували до проведення дослідження.

Вимога науковості дослідження припускає використання як апробованих багаторічною практикою, так і сучасних ефективних методів і різноманітних науково-технічних засобів, що гарантують досягнення достовірного рішення поставлених питань.

Таким чином, в експертному дослідженні можна виділити два рівні. На емпіричному рівні виявляють ознаки й властивості представлених на експертизу об'єктів. На теоретичному рівні отримані результати дослідження роз'яснюють, інтерпретують і кладуть в основу обгрунтування висновків. Без теоретичного пояснення й оцінки даних, отриманих у ході дослідження, висновок експерта не може бути джерелом доказів.

Судова експертиза проводиться відповідно до вимог законодавства. Експертиза проводиться за завданням слідчого тільки щодо порушеної криміна-

льної справи. Юридичною або правовою підставою проведення експертизи є наявність постанови про проведення експертизи.

Оскільки судова експертиза є правовим інститутом, вона повинна відповідати принципам і нормам як загальної системи права, так і кримінального процесу.

Резюмуючи викладене, можна дати наступне визначення судової експертизи, що включає її правовий і пізнавальний аспекти. Судова експертиза – це проведення судовим експертом з використанням спеціальних знань і відповідно до закону дослідження представлених компетентними органами (особою) об'єктів з метою встановлення фактичних даних по справі, що відображається у висновку експерта, який є самостійним видом доказів.

УДК 343.611

Філей Ю. В.¹, Войтко Р. П.²

¹ канд. юрид. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. ГП-111с ЗНТУ

ВІДМЕЖУВАННЯ ВБИВСТВА ПРИ ПЕРЕВИЩЕННІ МЕЖ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ З СУМІЖНИМИ СКЛАДАМИ ЗЛОЧИНІВ

Складнощі в процесі кваліфікації на практиці багато в чому обумовлені тим, що склади деяких злочинів володіють значною подібністю між собою.

На практиці викликає складності питання про розмежування злочинів, передбачених ч. 1 ст. 118 і ч. 1 ст. 115 КК України, коли вбивство відбувається в бійці. Загальновизнано, що вбивство, вчинене в бійці, за відсутності обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України, кваліфікується як «просте» вбивство, тобто за ч. 1 ст. 115 КК України. У той же час аналіз судової практики свідчить, що мають місце випадки, коли вбивство в бійці відбувається в рамках правомірною необхідної оборони або у разі перевищення її меж. Суди нерідко необґрунтовано розцінюють запобігання посягання як обопільну бійку, хоча насправді на боці одного з учасників бійки мало місце стан необхідної оборони.

Найважливішою обставиною, що визначає кваліфікацію злочинів, передбачених ч. 1 ст. 115 і ч. 1 ст. 118 КК України, скоєних у бійці, є встановлення мотиву, яким керувався суб'єкт. Якщо характерним мотивом для типового вбивства у бійці є хуліганські спонування, мотивом вбивства в стані необхідної оборони і при перевищенні її меж виступає прагнення запобігти суспільно небезпечному посяганням.

Вбивство, вчинене при ексцесі оборони, може мати ознаки, зазначені у ч. 2 ст. 115 КК України. Виходячи з положень теорії кваліфікації злочинів, дане питання вирішується за правилами кваліфікації при конкуренції між двома спеціальними кримінально-правовими нормами. У даному виді конку-

ренції застосовується норма про кримінальну відповідальність за злочин, скоєний за пом'якшуючих обставин, у якості якої в даному випадку виступає нормативна конструкція, яка передбачає відповідальність за вбивство при перевищенні меж необхідної оборони.

Характерним розмежувальним критерієм вбивства, вчиненого при перевищенні меж необхідної оборони, з вбивством при обтяжуючих обставинах є встановлення мети і мотиву поведінки суб'єкта, пов'язаних з відображенням суспільно небезпечного посягання. Важливим моментом у плані встановлення мотиву і цілі вчиненого злочину при розмежуванні даних вбивств є врахування характеру взаємин, що складаються між сторонами до виникнення інциденту, пов'язаного із заподіянням шкоди. З метою правильної кваліфікації за ч. 1 ст. 118 КК України на початковому етапі розслідування має важливе значення встановлення даних про наявність судимостей, отримання довідок про перебування на обліку в психоневрологічному і наркологічному диспансерах, а також характеристик щодо особистості кожного з учасників конфлікту.

Вивчення практики застосування кримінального законодавства свідчить, що у слідчих органів та суду найбільшу складність викликають питання кваліфікації та розмежування злочинів, скоєних при перевищенні меж необхідної оборони, зі злочинами у стані афекту. Ці склади тісно стикаються між собою рядом однорідних ознак. Наявність цілого ряду подібних ознак на практиці нерідко призводить до помилкової кваліфікації дій винного.

Приводом для вчинення злочинів, передбачених статтями 116, 123, так і стаття 118, стаття 124 КК України, служить насильство з боку потерпілого, яке, як відомо, може бути фізичним і виражатися в конкретних діях (нанесенні побоїв, спричиненні шкоди здоров'ю різного ступеня тяжкості) і психічним (погроза заподіяти шкоду здоров'ю, зробити згвалтування). Зважаючи на невизначеності критеріїв насильства, характерного для вбивства в стані афекту, і насильства, що створює право на необхідну оборону, розмежування зазначених злочинів у правозастосовній практиці викликає значні труднощі.

Фактом розмежувального критерію аналізованих злочинів також виступає тривалість агресивної реакції на насильство. Стосовно до складу вбивства при ексцесі оборони дії нападаючого, як правило, породжують швидкоплинну реакцію у вигляді негайного акту протидії. Необхідна оборона, як відомо, можлива або у процесі самого посягання, або при безпосередній загрозі його здійснення, або безпосередньо після його закінчення. Таким чином, в умовах суспільно небезпечного посягання, що надає право на застосування меж необхідної оборони, відрізок у часі між насильницькими і оборонними діями передбачається мінімально можливий. Аналогічна ситуація переважно складається і при скоєнні вбивства, передбаченого статтею 116 Кримінального кодексу України, коли стан афекту, що генерує рішучість зробити вбивство,

що виникає у винного раптово. Однак допустимі ситуації, коли між станом афекту та вчиненням вбивства є певний розрив у часі. Це, зокрема, характерно для тривалої психотравмуючої ситуації або випадків, коли особа через певний час після скоєння протиправної дії в повній мірі усвідомлює всю тяжкість і значимість наслідків. За умови встановлення судом зазначених обставин скоєне кваліфікується як злочин, скоєний у стані афекту.

Розмежувальними моментами аналізованих злочинів є також ознаки, що характеризують мотив і мету. Для вбивства, вчиненого при перевищенні меж необхідної оборони, в якості домінуючого мотиву виступає прагнення запобігти посягання. У злочині ж, передбаченому ст. 116 КК України, афект займає переважаюче положення в мотиві.

УДК 343.301

Бабак М. А.

студ. гр. ГП-124 ЗНТУ

ПРОБЛЕМА КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ПРОПАГАНДИ ТОТАЛІТАРНИХ РЕЖИМІВ

Трансформаційні процеси в Україні, які зараз відбуваються, сприяють розвитку демократично-правової держави за європейським зразком. Одним з головних елементів такої держави є створення стійкого фундаменту, який складається з історичних, культурних, національних та інших складових.

Важливе місце фундаменту займає складова Історії України, яка сама по собі характеризується багатьма неоднорідними та дискусійними подіями, особливо в питаннях радянізації, колективізації, геноциду, репресій та розв'язання Другої світової війни комуністичними, фашистськими та нацистськими режимами.

Кримінальна право, так чи інакше, не залишається осторонь зазначених процесів державного будівництва, про що свідчить внесення змін та намагання депутатів забезпечити криміналізацію пропаганди тоталітарних режимів та їхньої символіки. Останні зміни до кримінального законодавства були внесені в квітні місяці 2015 року Верховною Радою України щодо засудження комуністичного та націонал-соціалістичного режимів та їх пропаганди.

В статті 7 Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» передбачається зміни до Кримінального кодексу, а саме в статтю 436-1, де за поширення, виготовлення та публічне використання символіки комуністичного та нацистського режиму передбачається санкція до п'яти років обмеження волі або позбавлення на той самий строк з конфіскацією майна або без такої. Для посадової особи санкція вста-

новлює більш суворе покарання у вигляді позбавлення волі від 5 до 10 років з конфіскацією майна або без такої.

Автори цих змін наголошують на необхідності криміналізації пропаганди, використання та поширення цих режимів. В даному питанні треба ототожнювати дефініцію термінів «режим» та «ідеологія», де в першому випадку, становить методи управління, систему побудови органів влади та мірою участі громадян в управлінні державою, в другому випадку, це система філософських уявлень, поглядів, настроїв людей що відображає їх соціально-політичні та культурно-просвітницькі інтереси.

Кажучи про боротьбу з пережитками тоталітаризму існує декілька методів: просвітницько-виховний та кримінально-репресивний. Держава, яка мирно та демократично хоче лишитися цих пережитків повинна у більшості випадків застосовувати саме просвітницько-виховний метод.

Засудження злочинів цих режимів – це не питання помсти, а питання справедливості. Тому європейські країни, які пережили тоталітаризм прийняли закони які засуджують режими і навіть встановили карну відповідальність за пропаганду ідеалів. Головна мета криміналізації діяння – це недопущення повторення злочинів комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів, будь-яких дискримінацій за національною, соціальною, класовою, етнічною, расовою або іншими ознаками у майбутньому, відновлення історичної та соціальної справедливості, усунення загрози незабезпеченості, суверенітету, територіальній цілісності та національній безпеці.

У Європі близько у двадцяти країн передбачена адміністративна і кримінальна відповідальність за заперечення чи виправдання злочинів проти людяності, передусім злочинів геноциду. Зокрема таких країнах як Німеччина, Австрія, Румунія, Польща, Австрія, Угорщина, Литва, Латвія, Естонія, Іспанія, Люксембург передбачено юридична відповідальність за заперечення або виправдання злочинів тоталітарних режимів, зокрема комуністичного.

Цікаві твердження наводить Є. О. Письменський, що в Іспанському королівстві, де майже сорок років існував авторитарний устрій Ф. Франко було впроваджено найбільш досконалий кримінально-правовий припис, відповідно до якого злочинними є заперечення або виправдання будь-яких злочинів геноциду. Такий підхід був застосований у Кримінальному праві Люксембурга.

З огляду на світовий досвід та національне кримінальне законодавство можна викласти наступні висновки про нову редакцію статті КК України:

Назва самої статті 436-1 КК Україні не повною мірою відповідає засадам Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки». У кримінальному приписі вказується тільки виготовлення, поширення символіки та пропаганда тоталітарних режимів, а в статті 1 цього закону дається більш широкий перелік злочинних діянь (запе-

речення злочинів режиму, боротьба проти учасників руху за незалежність України у XX столітті та інше). Однак визначення «заперечення злочинного характеру» режиму, є дуже нечітким і не зрозуміло, що саме не можна заперечувати. Коли ми згадуємо нацистські злочини – це зрозуміло, оскільки вони чітко визначені Нюрнберзьким трибуналом. На жаль, такого трибуналу не було щодо злочинів комуністичного часу. Тому незрозуміло, про заперечення яких саме фактів йде мова. Сумнів викликає й доцільність криміналізації використання символіки.

УДК 343.621

Бурденюк І. О.

студ. гр. ГП-135 ЗНТУ

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ПРОВЕДЕННЯ АБОРТУ

Злочини, вчинювані у зв'язку з наданням медичної допомоги, посягають на найбільш значущі блага людини – її життя і здоров'я. Виходячи з цього, а також з огляду на специфічність сфери докладання зусиль медичних працівників, законодавець у Розділі II Особливої частини Кримінального кодексу України передбачив низку заборон, спрямованих на забезпечення охорони життя і здоров'я людини від злочинних порушень професійних обов'язків медичних працівників. Кримінально-правові заборони повинні розглядатись як важлива гарантія конституційного права кожного на охорону здоров'я та медичну допомогу у зв'язку з проведенням абортів. Забезпечення кримінально-правовими засобами охорони життя і здоров'я людини, є одним із пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів України, включаючи органи прокуратури.

В Україні аборти офіційно легалізовані, передбачені чинним законодавством, зокрема, таким документом, як Основи законодавства України про охорону здоров'я, де говориться, що аборт в Україні дозволений (за бажанням жінки) до 12 тижнів і (згідно з медичними чи соціальними показниками) від 12 до 22 тижнів вагітності.

Згідно зі ч. 1, 2 ст. 134 Кримінального кодексу України, передбачається відповідальність за два види абортів: проведення абортів особою, яка не має вищої медичної освіти (медсестри, акушерки, фельдшери та інші особи, що мають середню медичну освіту) та особи, які взагалі не мають ніякої медичної освіти та кваліфікований аборт. Незаконний аборт визнається кваліфікованим, якщо його проведення спричинило тривалій розлад здоров'я, безплідність чи внаслідок якого сталася смерть потерпілої.

Ставлення суспільства і держави до абортів змінювалось в різні періоди історичного розвитку в залежності від політичних економічних і соціальних умов життя. Існує одне головне питання: чи дозволяти проведення абортів, або його заборонити. Існує безліч точок зору з цього приводу. Прихильники заборони абортів по різному обґрунтовують своє ствердження. Навіть, наводять підстави для заборони абортів в Україні на законодавчому рівні.

Найбільш вагомими аргументами були наступні: 1. Лише за даними офіційної статистики в Україні у 2009 році було зроблено більш ніж 180 тисяч абортів, а за усі роки незалежності – біля 8 млн абортів (згідно неофіційних даних – біля 30 млн). 2. Штучне переривання вагітності – це один із найбільш значних чинників розладу здоров'я жінки: безпліддя, не виношування вагітності, запальні хвороби статевих органів, порушення менструального циклу, а також серйозних порушень психічного здоров'я.

Аналізуючи аборт, слід зазначити, що це багатогранна і складна проблема морально-психологічного вибору конкретної людини. Історичний досвід вирішення проблеми абортів в нашій країні приводить нас до висновків, що це приводить до відсутності результатів, а інколи і до виникнення ще й її негативних наслідків. Народжуваність в рамках діючої заборони на абортів, всупереч очікуванням, не підвищується. Зате збільшується число «позалікарняних», кримінальних абортів і, як наслідок, материнська смертність, безплідність.

Як показує практика, незаконні аборти є невід'ємною складовою заборони абортів на рівні закону. При цьому важливо пам'ятати, що аборт – це хірургічна операція і, як всяка операція, таїть в собі той чи інший ризик. Який би не був досвідчений хірург, якою б технікою він не володів, нещасний випадок при аборті завжди можливий. Аборт, зроблений навіть кваліфікованим хірургом в лікарняній обстановці при дотриманні всіх правил знезараження, може несприятливо позначитися на здоров'ї жінки. Однак, якщо в подібних умовах благополучний результат абортів максимально забезпечується, то аборт, який робиться поза лікувальних установ неосвіченими людьми, таємно, в антисанітарній обстановці, при відсутності спеціальних інструментів або ж недостатньо знезаражені інструментами, становить пряму загрозу здоров'ю і навіть життю жінки.

Коли аборти законно дозволені, у вагітної жінки немає ніяких підстав звертатися до допомоги неосвічених осіб при бажанні перервати вагітність, і вона не повинна вдаватися до абортів поза лікувальним закладом.

Таким чином, проблема незаконного проведення абортів займає провідне місце тому, що таке проведення може призвести до безпліддя, серйозних порушень психічного здоров'я, порушення менструального циклу. І тому таку проблему, як незаконне проведення абортів потрібно вирішувати на законодавчому рівні.

ПРОТИДІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРАЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Людська фантазія та схильність ризикувати у поєднанні з корисливістю часто викликають в особи бажання миттєвого збагачення. Воно посилюється штучно створеною ілюзією, що, ризикуючи відносно невеликою цінністю (сумою грошей чи благом) і не докладаючи особливих зусиль, можна одразу ж отримати величезну вигоду.

В Україні з початку переходу до ринкової економіки гостро стоїть проблема протидії тіньовому бізнесу, що завдає шкоду інтересам громадян та заважає реалізовувати фіскальні функції державним органам. Одним із найнебезпечніших злочинів у цій сфері, який завдає серйозної шкоди здоров'ю людей та економічній безпеці держави, є зайняття гральним бізнесом.

Злочини у сфері грального бізнесу є відносно новими, оскільки стаття 203-2, що передбачає відповідальність за зайняття гральним бізнесом, набрала чинності лише в січні 2011 року. Варто нагадати, що спочатку заняття гральним бізнесом кваліфікувалось за статтею 203 Кримінального кодексу України «Зайняття забороненими видами господарської діяльності». І лише після внесення відповідних змін до КК України було виділено статтю 203-2 «Зайняття гральним бізнесом».

Закон України «Про заборону грального бізнесу в Україні» запроваджує обмеження щодо здійснення грального бізнесу в Україні, виходячи з конституційних принципів пріоритету прав і свобод людини і громадянина, захисту моральності та здоров'я населення, заборони використання власності на шкоду людини і суспільству.

Активне зловживання здійснюється в сфері надання послуг в клубах спортивного покеру. Наказом державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України від 15 червня 2009 року № 2021 спортивний покер був віднесений до видів спорту. Питання щодо азартного характеру спортивного покеру в Україні виникли після прийняття Міністерством юстиції України наказу «Про скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правового акту» від 9 грудня 2009 року № 2403/5. У зв'язку з цим, по суті, покер перестав бути спортивним і почав відноситись до азартних ігор.

Колегія суддів Вищого адміністративного суду України в рішенні вказала, що «за умовами гри «Спортивний покер» визначено, що це інтелектуальна гра в карти, в якій гравці змагаються між собою за встановленими пра-

вилами, в умінні, майстерності прорахувати різні ймовірності і шанси збору виграшних комбінацій, оцінювати тактику та стратегію гри противника. Спортивний покер не передбачає плату гравцем грошей як обов'язкову умову участі у грі, а також отримання виграву чи призу в будь-якому вигляді. Колегія суддів Вищого адміністративного суду України, ретельно проаналізувавши норми тлумачення визначення «азартна гра», прийшла до висновку, що спортивний покер за умовами гри не підпадає під визначення терміну «азартна гра» і не є грою по суті, як визначено в Законі України «Про заборону грального бізнесу в Україні». Тому наказ, виданий у відповідності до положень норм даного закону, яким були введені обмеження на здійснення грального бізнесу в Україні, не повинен торкнутися спортивного покеру. З якого моменту покер перестає бути спортивним? Якщо особа, прийшовши до покер-клубу, повинна купити відповідну кількість ігрових фішок чи здійснити оплату для вступу в гру, в результаті якої має шанс виграти встановлену суму, така гра носить відверто азартний характер.

Актуальним є питання законності миттєвих державних лотарей – нового виду розважальних автоматів, що мало чим відрізняються від класичних гральних автоматів. Деякі питання виникають при визначенні законності лотарей з використанням лото-тронів. По суті, це перероблений під вимоги чинного законодавства вид гральної рулетки. Зазвичай, до лото-тронів завантажуються кульки двох кольорів та кулька «зеро». Відповідно, гравці, зробивши попередньо ставку на відповідні кульки, очікують результату. Саме у випадку, коли результат гри не залежить від дій гравця закон таку діяльність називає азартними іграми.

Дискусійним є питання віднесення діяльності букмекерських контор до грального бізнесу. Згідно з п. 1 ст. 1 Закону України «Про заборону грального бізнесу в Україні», діяльність пов'язана з організацією, проведенням та наданням можливості доступу до азартних ігор у букмекерських конторах є заняттям гральним бізнесом. Постає питання щодо азартного характеру ставок в таких закладах.

На основі викладеного можна зробити висновок, що ринок азартних ігор сьогодні справді становить небезпеку для українського суспільства. Гідною альтернативою забороні грального бізнесу є система, за якої держава задовільняє мінімальні потреби населення в грі, максимально контролюючи азартну індустрію і спрямовуючи доходи від неї на соціальні потреби. Необхідно здійснити якісне доопрацювання і зміцнення нормативно-правової бази в цій сфері, а також приділити підвищену увагу особливому напрямку – профілактичній роботі в групах підвищеного ризику, зокрема серед школярів та пенсіонерів.

СЕКЦІЯ «ПСИХОЛОГІЯ»

УДК 316.6

Походенко С. В.

канд. психол. наук, доц. ЗНТУ

ПОЛІТИЧНИЙ ВИБІР ОСОБИСТОСТІ ЯК КОНВЕНЦІЙНА ФОРМА ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ

Політична участь – це вплив на здійснення і розподіл влади. Тих, що беруть участь у політичному житті називають активними громадянами, які беруть участі – пасивними. У багатьох сучасних державах питома вага пасивних громадян досить високий (від 26 до 35%). Політичній участі протистоїть такий тип політичної поведінки як абсентеїзм – ухилення від участі в політичного життя (в голосуванні, виборчих кампаніях, акціях протесту, діяльності партій, груп інтересів тощо), втрата інтересу до політики та політичних норм, тобто політична апатія.

Форми і засоби політичної участі, їх інтенсивність та наслідки виявляють перш за все процесуально-функціональні властивості політичної системи сучасного українського суспільства, особливості його політичної культури.

Усі форми політичної участі діляться на три групи:

- 1) індивідуальні дії – голосування, контакти з посадовими особами, робота на кандидата у депутати або партію;
- 2) колективні дії – мітинги, демонстрації, підписання звернень;
- 3) прямі дії – несанкціоновані політичні страйки, бойкоти, пікети, захоплення будівель.

Політична участь виконує певні соціальні функції: 1) відображення, узгодження і реалізація різних інтересів та вимог; 2) відбір політиків та управлінців; 3) рекрутування і просування по службі (політичній кар'єрі) публічних політиків та управлінців («політичних адміністраторів»); 4) залучення населення до вироблення і реалізації політичних рішень; 5) політична соціалізація; 6) упередження та розв'язання конфліктів; 7) боротьба з бюрократизмом і скасування відчуження громадян від політики та управління. Завдяки цим функціям, політичну участь населення визнано в числі головних прав людини, які отримали міжнародно-правове визнання.

Все вищезазначене стосується традиційної моделі політичної участі, що досліджує «людину політичну», але ця модель не пояснює багатьох парадоксів сучасного політичного процесу в Україні, для якого в цілому характерним є те, що він переважно проходить на електоральній і парламентській сценах, у політичних партіях, об'єднаннях, спілках. «Людина політична», по суті,

перетворюється на «людину голосуючу». Участь у виборах для більшості громадян є майже єдиною формою політичної участі, її можна поділити на такі різновиди:

1. Автономна участь – це добровільна політична діяльність людей, які під час виборів переслідують особисті чи групові інтереси.

2. Мобілізована участь – має примусовий характер, її стимулами є адміністративний примус, страх, сила традиції тощо. Як правило, мобілізована участь спрямована на підтримку політичної системи; її метою є демонстрація відданості правлячій еліті, «всенародної єдності» і схвалення чинної політичної лінії. Такий тип участі домінує в автократіях (тоталітарних і авторитарних режимах).

3. «Ангажована» участь – характеризує цілеспрямовану на реалізацію групових інтересів (партій, руху, лобі, політичної «команди») політичну поведінку, яка є цілком усвідомленою, спланованою та, здебільше, професійною. Ангажовану позицію посідають природно всі партійні лідери та помітні партійні діячі, практично всі відомі публічні політики є безпосередньо чи приховано «ангажованими» впливовими політичними силами; абсолютна більшість засобів масової інформації також «ангажована» певними політичними групами, організаціями чи державою.

Форми політичної участі відрізняються не тільки мірою усвідомленості, але й масштабністю, легальністю та іншими параметрами. За критерієм легальності прийнято виділяти конвенційні та не конвенційні форми політичної участі.

Конвенційна політична участь – поведінка, яка використовує законні або ті, що відповідають загальноприйнятим нормам форми вираження інтересів і впливу на владу. Основною формою конвенційної поведінки є участь у виборах. Участь у виборах дозволяє обмежити прояв небезпечних для політичної системи форм масової активності, спрямувавши її в інституціональне (регульоване нормами) русло, коли невдоволені політикою уряду люди виражають свій протест, голосуючи за переміни. А інша частина громадян завдяки виборам демонструє підтримку урядовому курсу. До неконвенційної політичної участі віднесені всі ті форми участі, які характеризуються негативним ставленням до політичної системи і пов'язані з тими чи іншими формами політичного протесту.

Нижче представлено результати дослідження, проведеного у травні 2015 р. методом структурованого інтерв'ю серед мешканців Запорізької області з метою вивчення особливостей політичної культури, рівня та спрямованості електоральної активності громадян. Всього в дослідженні взяли участь 354 респонденти, за основними соціально-демографічними ознаками вибірка є репрезентативною дорослому населенню області.

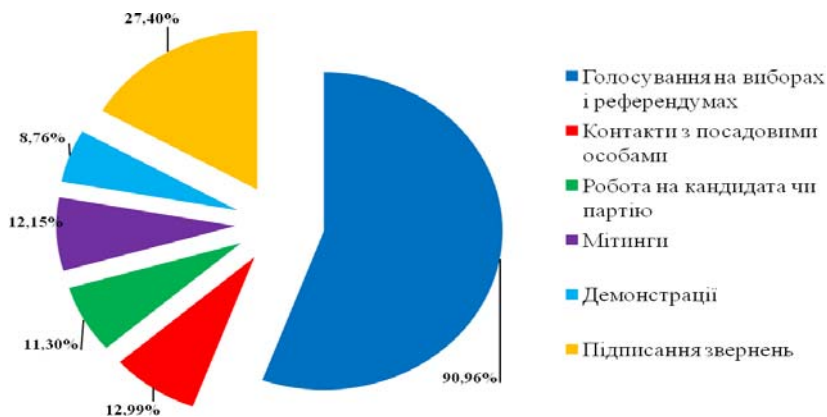

Рисунок 1 – Готовність мешканців Запорізької області до участь у конвенційних формах політичної участі

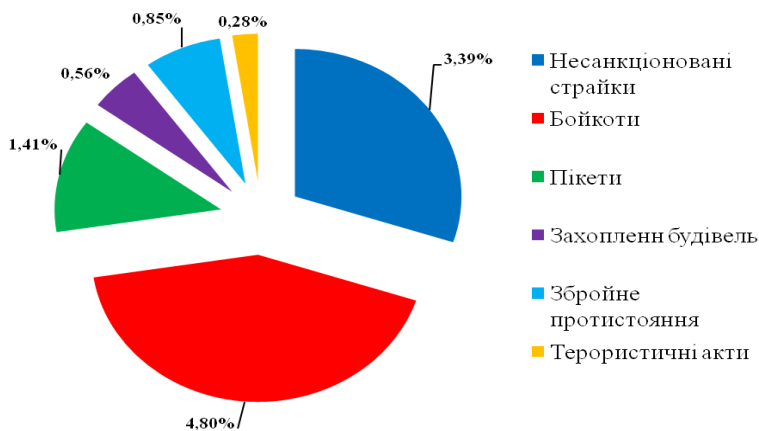

Рисунок 2 – Готовність мешканців Запорізької області до неконвенційних форм політичної участі

Аналіз результатів в залежності від низки соціально-демографічних параметрів показав, що на політичну участь впливає безліч факторів (стать, вік, конфесійна приналежність, особливості первинної соціалізації та ін.), але існують деякі загальні тенденції поведінки окремих електоральних груп. Так, чоловіки, в цілому, набагато більш активніше за жінок беруть участь у виборах. Освічені громадяни демонструють високу ступінь політичної участі у виборчому процесі. Особи віком від 35 до 55 років більш активні, ніж молодь або особи похилого віку. Вплив на активність надають сімейне становище і членство в будь-яких організаціях. Погляди й уподобання жінок більш консервативні, ніж у чоловіків. Заміжні непрацюючі жінки часто дотримуються політичних установок своїх чоловіків. Молодь певною мірою тяжіє до радикалізму і охоче віддає свої голоси тим, хто обіцяє швидкі зміни. Її виборчі орієнтації розходяться з орієнтаціями більшості суспільства, а рівень активності відносно невисокий. Люди похилого віку тяжіють до лівих партій.

Безумовно, вище перелічені тенденції не абсолютні. Найчастіше виборець під впливом миттєвих настроїв і вражень стрімко змінює свої орієнтації і переваги.

УДК 159.9

Гайворонская Т. А.

канд. филос. наук, доц. ЗНТУ

ВНУТРЕННИЙ ОПЫТ ЛИЧНОСТИ КАК ЭМПИРИЧЕСКАЯ БАЗА МЕТАФИЗИЧЕСКОЙ ПСИХОЛОГИИ

«Мы не знаем себя, мы, познающие, не знаем сами себя: это имеет свою вескую причину. Мы никогда не искали себя...» [1; с.5]. Слова, написанные Ф. Ницше более ста лет назад, актуальны и сегодня, ибо отражают состояние современного «человековедения» как совокупного знания о человеке. В системе знаний о человеке психологии отводится особая роль, поскольку ее задачей является объяснение духовной природы человека. Возросший в последние десятилетия интерес к психологии связан с усложнившимися условиями жизни современного человека, а также с потребностью переосмысления сложившейся эмпирико-рационалистической традиции в толковании человеческой психики. Это ставит перед психологической наукой новые задачи, от успешного решения которых зависит дальнейшее развитие психологии как теоретической дисциплины, а также практическое применение ее достижений.

Возникнув в Античности как учение о душе («психе»), психология развивалась в рамках философского знания, меняя со временем предметное поле своего исследования. Начало психологии как самостоятельной науки было

положено В. Вундтом, создавшим в 1879 году лабораторию экспериментальной психологии в Лейпциге. Отделившись от философии и стремясь избавиться от ее «покровительства», психология строилась по образцу естественных наук, утверждаясь как наука эмпирическая, экспериментальная. Главной задачей психологии становится изучение тех явлений психической жизни человека, которые поддаются исследованию и описанию как явления не только субъективные, но и объективные, которые можно наблюдать, измерять, «помещать» в лабораторные условия. Закономерным в этом свете выглядит отказ от такого фундаментального понятия психологии, как «душа». Психология, избавляясь от абстрактности философских идей и понятий, отказалась от понятия души как основы всех психических проявлений, понимания психики как специфического идеального образования, не зависящего от внешних воздействий, что открыло сферу психики для объективного исследования. Место внутреннего опыта (самонаблюдения, самоанализа), «грешащего» субъективизмом, занял объективный метод, который состоял в организации психологических исследований, позволяющих обнаружить закономерности психических явлений. Не последнюю роль в этом сыграла критика И. Кантом субстанциальности души, возникновение позитивизма, а также материалистически-прагматическая направленность всей западноевропейской науки. Следует отметить, что понимание души в античной философии, в частности, у Аристотеля, существенно отличалось от более поздних трактовок этого понятия, однако, несмотря на различия, и в философии (докантовской), и в психологии душа выступала источником и началом всего душевного и духовного в человеке.

Историческое значение для развития философии и психологии имело создание психоанализа, который открывал возможности изучения внутреннего мира личности, однако преувеличенная роль сексуальности в толковании психики человека З. Фрейдом вела к биологизаторству, что впоследствии оттолкнуло от его теории последователей – А. Адлера и К. Г. Юнга.

Возникшие со временем различные направления в психологии, в частности, бихевиоризм, когнитивная психология и другие рассматривали отдельные проявления психической жизни человека, проблемы, связанные с его поведением, возможностями познания, творчества и развития способностей; однако ни одно из них не давало ответа на вопрос, что является фундаментальным основанием всех этих явлений, называемых психикой. Более того, среди ученых до сих пор нет единого мнения относительно того, что следует понимать собственно под психикой, которая является предметом психологии. Нерешенной остается и проблема сознания в психологии, понятие сущности которого заимствовано из философии.

Гуманистическая психология, одно из самых влиятельных направлений в западной психологии 60-х годов прошлого столетия, объединила в себе

различные школы и направления, главным предметом которых является целостный и уникальный человек в высших формах его проявления. В гуманистической психологии анализ отдельных фактов и случаев проявлений психической жизни человека является не менее значимым, чем статистические обобщения. Пытаясь отказаться от абстрактности, психология, тем не менее, оказалась в ее «сетях», когда стала изучать не живого, конкретного индивида, а абстрактного человека как некую среднестатистическую единицу. О неправомерности такого подхода к человеку писал К. Г. Юнг в работе «Нераскрытая самость (настоящее и будущее)»: «... характерные черты индивида являются не универсальными и правильными, а, скорее, уникальными. Его следует воспринимать не как стандартную единицу, а как нечто уникальное и единственное в своем роде ...» Правда, далее он заметил, что «... человек, как представитель рода человеческого, может и должен быть описан, как статистическая единица; в противном случае о нем нельзя будет сказать ничего общего. Для решения этой задачи его следует рассматривать как единицу сравнения» [2; с.59].

Психическая жизнь человека проявляет себя в различных формах взаимодействия с окружающим миром, обнаруживает себя как объективное явление, подлежащее объяснению с точки зрения закономерности. Внутренний опыт, являющийся основой самопознания, индивидуален и уникален, однако именно этот опыт позволяет человеку не только найти путь к себе, но и понять свои взаимоотношения с миром и с другими людьми. Потому внутренний опыт личности может и должен стать эмпирической базой для исследования учеными-психологами глубинных оснований психических явлений, что позволит обнаружить единое начало всего духовного и душевного в человеке.

В настоящее время ощущается «исчерпанность» материалистического понимания сущности человека, недостаточность физиологического объяснения его психики, потребность в иной, «идеалистической», а точнее, метафизической психологии. Удовлетворить эту потребность может психология, став подлинной наукой о душе, гуманитарной наукой, постигающей человека как уникальное явление, не боящейся использовать субъективный опыт для своих концептуальных построений. Пора, наконец, отказаться от эмпирико-материалистической трактовки природы человека и признать, что сознание не есть лишь продукт мозга, а духовное не определяется физиологическими процессами, протекающими в организме человека. Иначе мы никогда не поймем, что такое «человек».

Теоретической психологии следует признать существование некой фундаментальной основы, детерминирующей как уникальное, так и общее в духовной и душевной жизни человека. Возможно, следует вернуть в психологию идею субстанциальности души как некоторого внутреннего единства

всех психических явлений в качестве основного понятия психологии как теоретической дисциплины, рассмотреть содержание этого понятия с точки зрения метафизической психологии, а не отдавать его «на откуп» религии и литературе?

Человек – самый сложный феномен из всех существующих. Будет ли когда-нибудь раскрыта Тайна человека – покажет время. Это зависит от успехов наук, изучающих человека, а значит, от самого человека, важнейшее назначение которого – в познании и самопознании.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Ницше, Фридрих. Избранные произведения [Текст] / Ф. Ницше. - Москва: Сирин, 1990. – Кн. 2: По ту сторону добра и зла. – 416 с.

2. Юнг, К. Г. Синхронистичность [Текст]: сборник / К. Г. Юнг. - М.; Киев: Рефл-бук: Ваклер, 1997. – 320 с.

УДК 159.9

Бочелюк В. Й.

д.-р. психол. наук, проф. ЗНТУ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН

Дослідження організаційної культури визначається її впливом на ефективність роботи працівників, їх задоволеністю роботою в даній сучасній організації. Проблема в тому, що з одного боку організаційна культура впливає на поведінку персоналу, з іншого, робітники по-різному сприймають організаційну культуру в умовах соціальних змін, у них формуються різні уявлення про організаційну культуру. Від уявлень, які склалися у працівника залежить його ставлення до роботи та організацій взагалі. Особливості уявлень можуть бути пов'язані із особистісними характеристиками співробітників, минулим досвідом, ситуацією, що склалася.

Проблеми дослідження організаційної культури актуальні на протязі багатьох десятиріч, але й досі немає одностайності щодо визначення цього поняття. Культура вивчається декількома науковими дисциплінами в кожній з яких феномен досліджується та інтерпретується різним чином. Культура від латинського *cultura* – оброблювання, виховання, освіта, розвиток, шана – специфічний спосіб організації та розвитку людської життєдіяльності, представлений в продуктах матеріальної та духовної праці, в системі соціальних норм, та закладів, в духовних цінностях, в сукупності ставлення людей до природи, між собою та до самих себе.

В сучасній літературі домінують три теоретичні підходи до вивчення організаційної культури: символічний, когнітивний, цілісний. Символічний підхід передбачає, що зміст та інтерпретація того, що відбувається в організації важливіше ніж дійсність. Нестабільність та невизначеність, перешкоджають раціональному вирішенню проблем та прийняттю рішень, люди використовують символи для зменшення невизначеності та встановлення орієнтирів поведінки при нестабільності.

В межах когнітивного підходу увага акцентується на таких аспектах культури як колективна свідомість, когнітивні схеми, загальна система знань, вірувань та правил, що визначають відповідні форми поведінки. Організація уявляється як система колективних дій, що свідомо координуються, в ході яких їх учасники перебувають в безперервному інтерактивному та творчому процесі породження змісту існування в цілому та змісту труда.

Системний підхід пропонує два базових визначення організаційної культури: зразки поведінки членів організації, що спостерігаються, мова та способи використання матеріальних об'єктів; вірування цінності, ідеї, що об'єднують людей.

Цілісний підхід розглядає клімат організації як інтегральний показник характеристик її середовища. В межах даного підходу соціально-психологічний клімат розглядається як глобальна характеристика організації та характеризується переліком об'єктивних властивостей (розмір, структура, стиль керівництва, цілі) організації та психологічного середовища (суб'єктивні уявлення, сприйняття організації з боку співробітників).

Організаційна культура – динамічне системне поняття, вона впливає на всі події, що відбуваються в сучасній організації, забезпечує організаційну поведінку, з іншого боку вона залежить від неї, оскільки на її основі формується.

Організаційна культура, як окрема інша групова культура – це частина свідомості її творців та носіїв (робітників організації).

Е. Шейн характеризує організаційну культуру як набір засобів та правил вирішення проблем зовнішньої адаптації та внутрішньої інтеграції.

Отже, організаційна культура – цінності, способи мислення, стилі управління, парадигми та підходи до вирішення проблем, які склалися в сучасних умовах, в умовах соціальних змін. Культура організації виявляється в тому, що для неї цінно в стилі лідерства, мові, символах, процедурах, повсякденних нормах, в тому як визначається успіх. Все що визначає унікальність характеру сучасної української організації.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ ЕКСПРЕСІЇ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ В ПЛЕЙБЕК-ТЕАТРІ

Проблема емоційної експресії є досить розробленою в психології. Представники різних наукових шкіл, досліджуючи емоцію як психологічний феномен, емоційні прояви людини, зосереджували увагу на емоційній експресії. Так, у теорії емоційного розвитку в контексті соціалізації емоції, М. Льюїс говорить про важливість поєднання експресивної поведінки, внутрішнього стану людини та ситуації, в якій вона перебуває. Л. Рогожина стверджує, що розвиток емоційної сфери людини, її емоційної експресії забезпечує особистісне зростання, сприяє розумінню себе та інших людей, розширенню емоційної комунікації. С. Рубінштейн розглядав емоційну експресію як об'єктивний показник розвитку особистості.

В. Лабунська вивчала емоційну експресію як зовніше «Я» особистості в контексті невербального спілкування, як показник її активності, розвитку актуальних психологічних процесів, розвитку особистості як суб'єкту спілкування, соціального статусу особистості й особистісних способів розрядки, як засіб контролю за негативними станами.

З позицій енергетичної сутності людини, емоційна експресія розглядається як енергетично насичені рухи її тіла, через які відтворюється сила й значущість зовнішніх і внутрішніх впливів, що людина переживає.

Сьогодні емоційна експресія використовується для виміру індивідуального розвитку людини, як характеристика її міжособистісного спілкування, як засіб впливу на іншу людину.

Вчені виокремлюють зовнішню та внутрішню емоційну експресію. Зовнішня експресія – інформаційно-енергетично насичені рухи тіла людини, що виявляють важливість впливів, які вона переживає, це засіб демонстрації власних емоцій відповідно до загальноприйнятих норм і конкретних обставин в комунікаційних формах (П. Сімонов). Внутрішня експресія – це здатність людини до інтеграції емоцій, власних потреб і зовнішньої дійсності.

Розуміння емоцій іншої людини, вміння читувати її психологічні стани за проявами емоційної експресії, осмислювати власні емоції та виявляти їх відповідно до ситуації – важлива компетенція психологів. Як зазначають науковці, емоційність є генетично забезпеченою властивістю людини, проте формування емоційної експресії відбувається під впливом багатьох соціальних факторів, і, як показують результати досліджень, цей процес потребує цілеспрямованого планомірного психолого-педагогічного супроводу. Відпо-

відно, зацікавлення викликає нова для українського психолого-педагогічного простору техніка – плейбек-театр.

Плейбек-театр – це активна форма відтворення наративу у вигляді перфоменсу. Головними елементами плейбеку є група акторів, якими керує кондактор, глядачі, автор історії, що запрошується для бесіди із групи глядачів.

Особливість розігрування історії розповідача полягає в тому, що між самими акторами, акторами і кондактором не відбувається ніяких попередніх домовленостей. Після розповіді глядача акторам задається певна форма і далі в її межах відбувається імпровізаційне розігрування історії. Як показує практика, найбільшого успіху актори досягають за умови використання власної емоційної експресії, яка виявляється через виразні рухи (міміка, пантоміміка, вокалізація), емоційні дії; висловлювання про емоційні стани, в яких вони перебувають, певного ставлення до почуттів розповідача та його історії.

Звісно, для якісного створення перфоменсу акторам необхідно не лише вправно керувати власною емоційною експресією, а й дослухатися до емоційної експресії розповідача, розшифровувати його підтексти, відчувати реальну значущість для розповідача емоцій та події, що їх викликала. Окрім цього, під час перфоменсу актори зчитують емоційні реакції глядачів, емоційна експресія яких також може розглядатися як своєрідний маркер для розгортання імпровізаційної дії акторів.

Враховуючи таке багатоскладове завдання, що постає перед актором плейбек-театру та, з іншого боку, важливість в роботі психолога таких вмінь як розуміти емоцій, керувати емоційною експресією, розвивати емоційну експресію клієнта, вважаємо, що тренування і розігрування перфоменсів у плейбек-театрі здатне значно розширити емоційно-експресивні комунікативні можливості психологів.

На тренуваннях плейбек-театру відбувається не лише витончення власних емоцій актора, поглиблення його емоційної експресії, а й осмислення власного тіла, вміння керувати ним, гармонізація між психічним і тілесним людини, тобто вдосконалюються якості, що так важливі для психологів у роботі з людиною на шляху її формування, розвитку і вдосконалення як особистості.

СТАВЛЕННЯ ПЕДАГОГІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Однією з умов успішного протікання дослідно-експериментальної роботи в навчальному закладі є готовність до інноваційної та експериментальної діяльності всього педагогічного колективу, а не тільки педагогів – ініціаторів впровадження інновацій в освітній процес. Ставлення вчителів до дослідно-експериментальної роботи навчального закладу, в якому вони працюють, може як сприяти (при позитивному ставленні та підтримці), так і заважати (при негативному, конфліктному ставленні) інноваційній діяльності педагогів-новаторів та реалізації дослідно-експериментальної роботи в цілому. Тому моніторинг ставлення педагогічного колективу до інноваційної та експериментальної діяльності вважаємо важливою додатковою складовою дослідно-експериментальної роботи в експериментальному навчальному закладі.

Дослідження ставлення педагогів до інноваційної та експериментальної діяльності на базі експериментального навчального закладу Всеукраїнського рівня ЗОШ №66 Запорізької міської ради Запорізької області проведене на першому (підготовчому) етапі дослідно-експериментальної роботи на тему «Забезпечення психічного здоров'я дітей засобами вальдорфської педагогіки», що проводиться у навчальному закладі відповідно до наказу МОН України від 24.12.2014 року №1509. У дослідженні взяло участь 75% педагогів навчального закладу (всього 22 особи, в тому числі адміністрація школи та психолог), четверо з яких є ініціаторами впровадження вальдорфської педагогіки в освітню систему на базі ЗОШ №66, всі інші є вчителями, працюючими в рамках традиційної освітньої системи в цій школі.

Аналіз результатів опитування показав, що більшість (72.72%) педагогічного колективу схвалює ідею експериментальної діяльності в школі, пояснюючи це тим, що «не можна стояти на місці, потрібно пробувати й знаходити оптимальне»; «це наближає педагогіку до вимог часу», «треба розвивати й удосконалювати педагогічну систему». Кілька педагогів схвалюють ідею експериментальної діяльності у школі, проте підкреслюють, що це має відбуватися «поетапно та обережно». Невелика кількість педагогів (9.09%) не підтримали цю ідею, пояснюючи свою позицію тим, що «не можна поєднувати дві різні системи освіти в одному приміщенні». При цьому більшість педагогів (54.54%) вважають, що школа (педагогічний колектив, учні, матеріально-технічна база школи, батьківський колектив) не готова до проведення експе-

рименту всеукраїнського рівня. Оцінюючи якість умов у навчальному закладі для розвитку інноваційної діяльності, педагоги характеризують організаційні умови гарними, всі інші (матеріальні, фінансові, психологічний клімат у колективі, стимулювання, систему навчання кадрів) вважають задовільними.

За результатами анкетування на наявність у педагогів потреб у зміні своєї професійної діяльності й ставлення до інновацій виявлено, що більшість (54.5%) педагогів виражають готовність до інноваційної діяльності, готові використовувати нововведення у своїй роботі; 32% педагогічного колективу готові до часткового впровадження окремих новоутворень в своїй роботі; у 18.17% вчителів спостерігається скептичне ставлення до нововведень. Більшість педагогів вважають, що глибока перебудова навчально-виховної роботи у школі (52.40%) та необхідність серйозно змінити власну діяльність (61.90%) потрібні частково.

Результати асоціативного експерименту також свідчать про дещо суперечливе та скептичне ставлення педагогічного колективу до інноваційної діяльності. Так, до психосемантичного ядра стимулу «інновації в освіті» в розумінні педагогів увійшли як достатньо позитивні реакції («новизна», «щось нове», «щось цікаве», «прогрес» та ін.), так і негативні («мало цікавого», «надуманість», «часто помилкові», «не для всіх», «під питанням» та ін.). Смисловий простір такого ключового для дослідно-експериментальної роботи стимулу як «вальдорфська педагогіка» (за найбільш частотними асоціаціями вчителів) виявився в педагогічному колективі не достатньо сформованим та диференційованим; психосемантичне ядро цього стимулу сформували такі достатньо розмиті асоціації: «питання», «цікаво», «цікавість», «нове», «новизна».

В цілому, можна констатувати, що педагогічному колективу експериментального навчального закладу ЗОШ №66 властивий достатній рівень готовності до експериментальної діяльності та використання новоутворень в своїй роботі, проте наявне певне насторожене ставлення до такої інновації як вальдорфська педагогіка: з одного боку, спостерігається зацікавленість вчителів загальноосвітніх класів вальдорфською педагогічною системою освіти, з іншого боку, є певне її неприйняття, яке може бути обумовлене, перш за все, об'єктивними причинами: на одній території співіснують два кардинально різних навчальних процеси з використанням різних методів роботи, з різним розкладом уроків і перерв та ін. Для покращення ситуації адміністрації навчального закладу, психологу та педагогам-новаторам рекомендовано продовжити на наступних етапах експерименту просвітницьку роботу серед педагогів загальноосвітніх класів щодо цілей, задач та основних процедур експериментальної роботи, основних принципів вальдорфської педагогіки.

СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Формування свідомого ставлення до об'єкта пізнання та дії пов'язане з розвитком всіх компонентів системи стимуляції. Ставлення спирається на мотивацію діяльності, проте становить самостійне, більш складне психологічне утворення зі специфічними рисами. Актуальність проблеми ставлення до навчання як провідної сили процесу розвитку особистості, її пізнавальних потреб зумовило вибір теми нашого дослідження, зокрема, згідно з тенденціями поступу до європейського освітнього простору. Метою нашого дослідження є виокремлення типів ставлення студентів ВНЗ до вивчення англійської мови в сучасній Україні, вивчаючи їх рівень мотивації до навчання, а також рівень задоволеності ними процесом успішності.

В. М. М'ясішев вважав, що «... психологічні ставлення людини в розвиненому вигляді є цілісною системою індивідуальних, вибіркових, свідомих зв'язків особистості з різними сторонами об'єктивної дійсності». Відповідно до мети нами визначено ставлення студентів до вивчення англійської мови та їх типи методом, зокрема, спостереження, у якому фіксувалися суб'єктивні показники ставлення студентів ВНЗ до навчання. Показники проявилися в бажанні вчитися, успішності навчальної діяльності, рівні навчальної активності.

Якісна й кількісна оцінки ставлення до навчальної діяльності здійснені нами за певними показниками (що визначають її прояви: суб'єктивні та об'єктивні) – те, як студент усвідомлює і переживає своє ставлення, і те, якою є результативна складова його навчання з іноземної мови. Показником значущості навчальної діяльності були емоційний стан, що супроводжує мотивацію, а також вид актуального ставлення студента до вивчення іноземної мови (байдуже, позитивне, негативне). Емоції, що переживають студенти під час занять, свідчили про силу та інтенсивність їх навчальної мотивації. Психодіагностичні процедури та узагальнення їх результатів за показниками переважаючих емоційних станів, домінуючих в індивідуальних мотиваційних комплексах мотивів навчання, мірою самостійності й ініціативності студентів, їх усвідомлення зв'язку навчального предмету із майбутньою професією виявили такі типи ставлень до вивчення іноземної мови: акцептивний, індефінітивний, реф'юзивний.

Акцептивне ставлення студента до вивчення англійської мови (32,6% вибірки) характеризуємо як високе прагнення до успіху та впевненість в успіху, як задоволеність процесом і результатами своєї роботи, як позитивні емоційні стани в засвоєнні іноземної мови. Акцептивне ставлення притамане студентам з високими академічними успіхами, активністю, вони цілеспрямовані.

вано працюють над собою, вміють самостійно здобувати нову інформацію. Цей тип ставлення визначаємо як оптимальний завдяки досягненням цілей навчання.

Індефінітивне ставлення студентів до вивчення англійської мови містить ознаки акцептивного та реф'юзивного типів, відзначається нестійкістю, ситуативністю, притамане 53,3% студентів вибірки. Відповідно до ситуації студент переживає такі емоційні стани: 1) у несприятливій ситуації студент нервується, очікує неприємностей, незадоволений і роздратований; 2) у сприятливій – він зацікавлений у своїх успіхах, задоволений, впевнений у собі. Легкі завдання такі студенти виконують самостійно, а при труднощах студенти постійно відволікаються. Студенти з індефінітивним ставленням характеризуються середніми показниками успішності з предмету, займаються несистематично, поточні оцінки значно різняться. Отже, індефінітивне ставлення можна трактувати як невизначеність.

Студенти з реф'юзивним ставленням до вивчення іноземної мови (14,1% вибірки) ледве справляються з навчальним навантаженням, мають недостатні настанови на досягнення успіхів у навчанні, на підвищення свого статусу в колективі ровесників, вони пасивні на заняттях. Реф'юзивне ставлення до вивчення іноземної мови можна трактувати як відмову. Мотивація вивчення іноземної мови є переважно зовнішньою. Найбільш дієвими є такі зовнішні спонуки, як уникнення труднощів у навчанні, прагнення відпочити, почуття втоми, необхідність вчитися через страх, а також зумовлені міркуваннями утилітарного змісту.

Таким чином, щоб оптимізувати ставлення студентів до вивчення іноземної мови, слід враховувати те, що ставлення до чогось тісно пов'язане зі значущістю для особистості предмету ставлення.

УДК 159.9:377.6

Черепехіна О. А.

канд. психол. наук, доц. ЗНТУ

РОЗВИТОК ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ВНЗ

Питання формування професіоналізму психологів актуалізується у зв'язку з поширенням соціального запиту на професію психолога та підвищенням її соціальної значущості. Механізмами формування професіоналізму є засвоєння моделей професії й професійної діяльності та професійна ідентифікація людини з професійним співтовариством. В. М. Пушкін справедливо вважав, що «немає жодного виду людської праці, в основі якого не було б відповідної форми інформаційного моделювання світу». В інженерній психології використовуються по-

няття інформаційної та концептуальної моделей. Можливе поширення цих понять і на неоператорські види професійної діяльності.

Інформаційна модель – це сукупність інформації, одержуваної професіоналом різними способами для виконання діяльності з бажаними результатами. Концептуальна модель є психічної образно-понятійно-дієвою моделлю, ієрархічно побудованої з техніко-технологічної, причинно-наслідкового, інформаційної, алгоритмічної і інтегрально-образної підмоделей. Всі ці моделі присуб'єктні та можуть бути і об'єктивовані для цілей профосвіти та ефективної організації діяльності [1, с. 45].

Як вказує С. А. Дружилов, в будь-якій діяльності можуть виникати екстремальні ситуації, зумовлені дефіцитом часу і значимої інформації, невизначеністю, відповідальністю і складністю діяльності, небезпекою. При цьому у людини-діяча виникають і негативні праксичні стани, які проявляються в помилкових діях, психофізіологічних і навіть соматичних розладах, для ліквідації яких потрібні медикаментозні і психологічні процедури реабілітації. Але й перерву в діяльності потребує спеціального тренажу для підтримки або відновлення професіоналізму [1, с. 192].

До людини як професіонала пред'являються особливі вимоги. Як біологічний індивід вона має володіти; нервово-психічною стійкістю, високим рівнем загальних і спеціальних здібностей, в тому числі до самонавчання і до самовдосконалення. Як особистість вона має бути відповідальною, наполегливою, ґрунтовною неімпульсивною, з адекватною професійною Я-концепцією. Як суб'єкт діяльності вона має володіти ґрунтовними знаннями і конкретними вміннями, тобто мати концептуальну модель своєї діяльності, досить повну для виконання більшості професійних завдань. Індивідуальний стиль допустимий лише в межах збереження якості, надійності та ефективності діяльності [1, с. 67].

Не всі люди можуть бути професіоналами як взагалі, так і в конкретних складних діяльностях. Тому в житті відбувається природний відбір. А для підготовки до складної професійної діяльності застосовуються спеціальні методи відбору, навчання та тренажу, особливості яких визначаються професійною специфікою. Але загальним і головним тут є формування концептуальної моделі, яке вимагає багаторазового відпрацювання рішення великого числа професійних завдань. При цьому, згідно трансформаційної теорії навчання, запропонованої В. Ф. Вендою, послідовно формуються підмоделі концептуальної моделі, що реєструється у вигляді особливої форми кривих навчання [3, с. 24].

Проблема розвитку професіоналізму людини тісно пов'язана з питанням про потенціали психічного розвитку та закладених в них ресурсах. На це вказував Б. Г. Ананьєв. Він писав, що «для соціального прогнозування необхідні наукові знання про резерви і ресурсах самого людського розвитку, про істинні поте-

нціали цього розвитку, ще вкрай недостатньо використовуються суспільством» [4, с. 50]. Ці положення не втратили своєї актуальності і в даний час.

Для успішного оволодіння професією, адаптації до постійно змінюваних умов професійного середовища психолог має володіти достатнім внутрішнім потенціалом, – індивідуальним ресурсом професійного розвитку (ІРПР). Він характеризує внутрішню фізичну і духовну енергію людини, її спрямованість на самореалізацію. ІРПР людини забезпечує стабільно високу ефективність його діяльності і тому розглядається в якості внутрішньої передумови формування професіоналізму [1, с. 78].

У психології моделювання – дослідження психічних феноменів і процесів за допомогою реальних (фізичних) або ідеальних моделей. Під «моделлю» при цьому розуміється система об'єктів або знаків, що відтворюють деякі істотні властивості системи-оригіналу. Наявність відносини часткового подібності («гомоморфізм») дозволяє використовувати модель в якості «заступника» або «представника» вивчається. Психологічне моделювання розглядається як створення формальної моделі психічного або соціально-психологічного феномена, тобто формалізованої абстракції даного феномена, що відтворює його деякі основні, ключові, на думку послідовника, моменти. Метою такого моделювання може бути як експериментальне вивчення феномена на моделі, так і використання моделі при професійній освіті якої професійної підготовки.

Інформаційна модель (ІМ) – це спеціально організована сукупність інформації (про стан професійного середовища, об'єкти і засобах праці, нормативах діяльності тощо), одержувана суб'єктом праці різними способами для здійснення діяльності з бажаними результатами. ІМ дозволяє психологу суб'єкту діяльності сформулювати і уточнити образ реального об'єкта або системи.

Концептуальна модель професійної діяльності (КМПД) – на відміну від інформаційної моделі, являє собою особливе психічне утворення – своєрідний внутрішній світ людини-діяча, який базується на великій кількості інформації про професійне середовище, про предмет праці, про цілі, засоби і способи діяльності. КМПД включає в себе уявлення психолога про професійні задачі, знання наслідків правильних і помилкових рішень, готовність до нестандартних, малоімовірних подій [2, с. 101].

Під концептуальною моделлю професійної діяльності (КМПД) розуміється психічна образно-понятійно-дієва модель. КМПД є основним внутрішнім засобом, створюваним в процесі професійного навчання і тренування. Метою професійного навчання (або професійної підготовки) майбутніх психологів є формування в студентів такої КМПД, яка забезпечить їм адекватне рішення більшості практичних завдань професійної діяльності виступає метою професійного навчання. КМПД формується індивідуально. Не існує двох однакових концептуальних моделей: кожен професіонал має свою унікальну

концептуальну модель, що дає йому можливість реалізувати індивідуальний стиль діяльності [1, с. 66].

Як вказує А. К. Маркова, суспільство прагне якомога більшої кількості працівників зробити фахівцями, дати їм професійну освіту, спеціальну підготовку. В психології праці розробляється модель фахівця психолога – як відображення обсягу і структури професійних і соціально-психологічних якостей, знань, умінь, в сукупності представляють його узагальнену характеристику як члена суспільства. Розрізняють: модель спеціаліста (працюючого, що функціонує); модель підготовки спеціаліста; вважається, що модель підготовки буде для організації професійного навчання і виходить з моделі фахівця.

При побудові моделі фахівця можливі варіанти. Модель діяльності фахівця, куди може входити опис видів професійної діяльності, сфери та структури професійної діяльності, ситуацій професійної діяльності та способів їх вирішення, в тому числі типові, професійні завдання і функції, професійні труднощі, типові установи та робочі місця. Модель особистості фахівця-психолога, куди включаються необхідні якості і властивості працівника. Модель особистості фахівця-психолога – це опис сукупності його якостей, що забезпечують успішне виконання завдань, що виникають у виробничій сфері, а також самонавчання і саморозвиток працівника [2, с. 65]. До кожного виду професійної діяльності психолога бажано підбирати, розробляти особистісні якості. Наприклад, для моделі діяльності соціального психолога описані професійні завдання (спеціальні, організаційні, завдання щодо добору, підвищення своєї кваліфікації); там же в моделі особистості соціального психолога розроблені психологічні якості, вміння та знання для кожного виду професійної діяльності; тип організації та підрозділи, посади від початкової до більш високих. Відзначається ряд побажань до моделі фахівця і до моделі підготовки фахівця. Так, модель фахівця може бути різною для молодого, початкуючого фахівця і досвідченого, успішного фахівця, бо в міру професіоналізації і на різних її стадіях для фахівця буде характерно різне співвідношення якостей. Одні автори вважають, що краще будувати модель діяльності й особистості вже сформованого фахівця, інші зазначають, що помилково, наприклад, в професіограмі завищувати вимоги і розраховувати тільки на ідеального, а не на середнього працівника.

Доходимо висновку, що модель психолога-спеціаліста має включати компоненти, що виразно впливають на ефективність роботи, легко діагностуються, що створюють можливість втручання і корекції. При цьому модель фахівців, що мають одну і ту ж спеціальність, але отримали різні спеціалізації, можуть дуже відрізнятись. Модель підготовки спеціаліста-психолога виходить з моделі фахівця і включає види навчальної та пізнавальної діяльності з оволодіння професійною діяльністю, навчальні плани і програми, виховні заходи, форми зв'язку з виробництвом, кваліфікаційні характеристики

ки фахівців. Треба вміти побудувати модель психолога-фахівця і переводити її в моделі підготовки фахівця з психології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дружилов, С. А. Психология профессионализма. Инженерно-психологический подход [Текст] / С. А. Дружилов. — Х.: Изд-во «Гуманитарный Центр», 2015. — 296 с.
2. Маркова, А. К. Психология профессионализма [Текст] / А. К. Маркова. — М.: Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. — 312 с.
3. Венда, В. Ф. Системы гибридного интеллекта: эволюция, психология, информатика [Текст] / В. Ф. Венда. — М.: Машиностроение, 1999. — 239 с.
4. Ананьев, Б. Г. Избранные психологические труды: в 2 т. [Текст] / Б. Г. Ананьев; Акад. пед. наук СССР. — М.: Педагогика, 1990. — 344 с.

УДК 159.9

Хрустальова М. С.

канд. політ. наук, доц. ЗНТУ

ДОСВІД ЦИВІЛЬНОГО ШЛЮБУ ТА ЕМОЦІЙНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЛЮДИНИ

Суб'єктивне благополуччя (або неблагополуччя) конкретної людини складається з приватних оцінок різних сторін життя людини. Окремі оцінки зливаються у відчуття суб'єктивного благополуччя. Міркування і оцінка щодо власного благополуччя або благополуччя інших людей спираються на об'єктивні критерії благополуччя, успішності, показники здоров'я, матеріального достатку, сімейного стану. Переживання благополуччя обумовлено особливостями відносин особистості до себе, навколишнього світу в цілому.

У суб'єктивному благополуччі виділяються два основних компоненти: когнітивний (рефлексивний) – уявлення про окремі сторони свого буття, і емоційний – домінуючий емоційний тон відносин до цих сторін.

Емоційний компонент благополуччя постає як переживання, що об'єднує почуття, які обумовлені успішним (або неуспішним) функціонуванням особистості. Дисгармонія як в будь-якій сфері особистості, так і в пережитому досвіді цивільного шлюбу викликає емоційний дискомфорт, в якому відображено неблагополуччя в різних сферах такого шлюбу. І якщо в науці достатньо уваги приділено впливу сімейного життя взагалі на суб'єктивне емоційне благополуччя, то тема впливу саме цивільного шлюбу практично не зачеплена. Також варто зазначити, що в практиці існує досить велика емпірична база, яка дає можливість детально вивчити це явище окремо і визначити особливості впливу досвіду цивільного шлюбу на емоційне благополуччя людини.

Мета дослідження: вивчити особливості впливу досвіду цивільного шлюбу на емоційне благополуччя людини.

Гіпотези дослідження: емоційне благополуччя людини значуще пов'язано із досвідом перебування в цивільному шлюбі; досвід перебування в цивільному шлюбі призводить до зниження суб'єктивного емоційного благополуччя та окремих його показників (рівень задоволеності життям, рівень щастя, тощо).

Емпіричну базу дослідження складають результати 6-ого раунду Європейського соціального дослідження (ESS), що проводилося в 2012-му році у 18 країнах Європи, в тому числі і в Україні. В ході дослідження було опитано N=2178 громадян України віком від 15 років у всіх регіонах країни, вибірка є репрезентативною генеральній сукупності за статтю, віком та регіоном проживання.

Отримані дані розширюють межі розуміння досліджуваного явища в психології і дозволяють по-новому розглянути наслідки для емоційного стану людини і власного відчуття благополуччя від досвіду перебування в цивільному шлюбі. Надані результати можуть допомогти при психологічному аналізі емоційних розладів людини, при проектуванні методик щодо діагностики емоційного благополуччя, роботі із людьми, що постраждали від наслідків цивільного шлюбу, або більш глибокій теоретичній розробці концепту цивільного шлюбу.

В European Social Survey, що проводиться також і в Україні, включено цілий ряд показників суб'єктивного благополуччя, в тому числі задоволеність життям в цілому, окремими сторонами як приватного життя (фінансовим становищем), так і суспільного життя (станом економіки країни, системою освіти, системою охорони здоров'я, роботою уряду, розвитком демократії), а також показник щастя. Це дозволяє проводити як міжкраїнний аналіз суб'єктивного благополуччя, так і аналіз детермінант такого благополуччя в рамках окремої країни та перевірки різних теорій.

Аналіз емпіричних даних дозволив зробити висновок, що такий життєвий досвід, як цивільний шлюб, що не трансформувався в офіційний шлюб є скоріше негативним явищем, адже призводить до ряду наслідків, таких як зниження рівня щастя та задоволеності життям, підвищення депресивності та знесителеності, та навіть порушенням спокійного сну. Тобто призводить до зниження рівню емоційного благополуччя людини в цілому. Розповсюдженість серед сучасної молоді цивільного шлюбу як форми відносин, неможлива без росту кількості негативних прикладів такого співіснування. Таким чином можна передбачити зниження рівня емоційного благополуччя серед українців не тільки через погіршення соціально-економічного стану країни, а й через ріст кількості людей, травмованих негативним досвідом перебування в цивільному шлюбі.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ГРОМАДЯНСЬКОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТІВ

Загострення соціально-економічних, політичних суперечностей, різні зміни суспільної свідомості посилюють вимоги до процесу формування особистості, виховання громадянина держави. Умови самореалізації студентів в цій ситуації значно ускладнились, діапазон громадських оцінок і очікувань розширився, різноманітнішими стали бажані та доступні способи поведінки. Дедалі більшого значення набуває здатність людини до нестандартних, нетипових рішень, своєрідність її активного пристосування до природного та соціокультурного середовища.

Розгляд різних підходів до проблеми самовизначення дозволяє виділити кілька істотних характеристик, що на них частіше всього зупиняється увага дослідників. Це зв'язок самовизначення із реалізацією:

Фізичних здатностей індивіда.

Психічною зрілістю, самостійністю, автономності особистості, довільністю її психічного життя (Божович Л. І., Костюк Г. С., Сафін В. Ф., Федоришина І. Л., та інші)

Заняттям індивідом соціальної позиції в групі, суспільстві, його місця в системі суспільних відносин, у системі спілкування і взаємин із навколишніми (Гінзбург М. Р., Кайгородов Б. В., Карпенко З. С., Рубінштейн С. Л., Сафін В. Ф., Федоришина І. Л., Фельдштейн Д. І).

Оцінним ставленням індивіда до самого себе, його ціннісно-сисловою сферою - ціннісними орієнтаціями, життєвими планами, ідеалами, мотивами, ментальністю (Карпенко З. С., Киричук О. В., Кон І. С., Костюк Г. С., Мудрик А. В., Петровський В. А., Столін В. В., Шендрик І. Г.).

Громадянське самовизначення – процес взаємодії людини з природним, предметним і соціокультурним середовищем та рівнем його фізичного, психічного, соціокультурного і духовного розвитку. Результативною стороною громадянського самовизначення є громадянська позиція, що розуміється як готовність особистості виконувати громадянські обов'язки перед державою і суспільством. Громадянська позиція знаходить свій вияв у громадсько-організаторській активності студента.

На інтраіндивідуальному рівні детермінантами громадсько-організаторської активності виступають: Фізичний, психічний (емоційно-почуттєвий, інтелектуальний та вольовий) потенціали особистості студента.

Адекватна самооцінка свого рівня громадсько- організаторської активності.

Структура «Я-концепції», в якій особливе місце займає компонент «Я-громадянське» – усвідомлення своєї причетності до розбудови державності в Україні, духовного зв'язку з українським етносом, його долею та перспективами громадянського самостверження.

Внутрішніми передумовами громадянського самовизначення є:

Духовність як системне психічне утворення і вище породження особистості, репрезентоване її ціннісно-сисловою свідомістю. Достатньо високий рівень рефлексії, як психологічного механізму самопізнання, самооцінки, самостварення, саморегуляції в умовах соціальної нормативності. Вона визначає й структуру «Я-образу» («Я-індивідуального», «Я-соціального», «Я-громадянського») як складника «Я-концепції» особистості.

Здатність студента до вільного громадянського діяння в умовах навчально-виховної діяльності ВНЗ

Елементами соціальної ситуації громадянського самовизначення студентів виступають: система взаємовідношень в сім'ї, референтній групі, академічній групі ВНЗ із засобами масової інформації і комунікацій.

Зміст освіти, зокрема універсалії українознавства (етнос, нація, держава, національна культура).

Організація і рівень включення студента в суспільно значущу предметно-перетворювальну діяльність.

Умови, що складаються в колективі для самореалізації потенційних можливостей кожного, що знаходить свій зовнішній вияв у офіційного і неофіційного статусі студентів.

Особистісні характеристики викладачів, що виступають референтами студентів. Динамічні тенденції громадянського самовизначення є результатом певного етапу його становлення і можуть фіксуватися в структурі особистісних властивостей студента, в його «Я-концепції», у показниках рівня громадсько-організаторської активності.

Таким чином, громадянське самовизначення – це готовність особистості виконувати громадянські обов'язки перед державою та суспільством, має ціннісно-сислову природу, фіксується в «Я-концепції» індивіда та проявляється у громадсько-організаторській активності.

Основні блоки структури громадянського самовизначення утворюють його види, що пов'язані із самореалізацією індивіда, з одного боку, у фізично-оздоровчій, предметно-перетворювальній, навчально-пізнавальній, соціально-комунікативній, творчій діяльності; а з другого – в ціннісно-орієнтаційній, що пронизує та інтегрує психологічні особливості самовизначення на вищій ієрархічній сходинці.

Серед умов громадянського самовизначення можна назвати:

Домінуюче відношення студента до основних сфер своєї життєдіяльності – праці, культури суспільства, самого себе (колективістської чи прагматичної, локального колективізму чи групового егоїзму, особистісно-престижної чи егоїстичної спрямованості).

Рівень фізично-оздоровчого, емоційно-почуттєвого, навчально-пізнавального, вольового та соціально-комунікативного потенціалів.

Адекватна самооцінка свого рівня громадсько-організаторської активності.

Рівень сформованості «Я-концепції» та її складників – «Я-індивідуального», «Я-соціального», «Я-громадянського».

Громадянське самовизначення, з одного боку, має своїм ґрунтом певний рівень фізичного, психічного, соціального і духовного розвитку (інтраіндивідуальний рівень), сформованості окремих рис особистості (інтеріндивідуальний рівень), а, з другого, рівень громадянського самовизначення виступає внутрішнім психологічним механізмом самоактуалізації людини на кожному із названих вище рівнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мудрик, А. В. Социальная педагогика: Учеб. для студ. пед. вузов [Текст] / А. В. Мудрик / Под ред. В. А. Сластенина. - 3-е изд., испр. и доп. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 200 с.

2. Божович, Л. И. Проблемы формирования личности: Под редакцией Д. И. Фельдштейна [Текст] / Вступительная статья Д. И. Фельдштейна / Л. И. Божович. – М.: Издательство «Институт практической психологии», Воронеж: НПО «МОДЭК», 1997. – 352 с.

УДК 159.9

Застело А. О.

канд. психол. наук, доц. ЗНТУ

КЛОУНОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ В ДИТЯЧІЙ ЛІКАРНІ

Охорона психічного та психологічного здоров'я дитини є особливою умовою збереження здоров'я нації в цілому. Невтішна статистика щодо медичних показників здоров'я дітей загострює увагу на проявах різних діагнозів у їх психологічній сфері.

Госпіталізація дитини з різної міри фізичними стражданнями зазвичай супроводжується психотравматизацією, внаслідок якої виникають різні емоційні, поведінкові, сомато-вегетативні відхилення.

Очевидними є психотравмуючі фактори.

По-перше, дитина залишається без батьків та звичного психологічно-безпечного середовища. Навіть протокольні заходи госпіталізації, що передбачають вимушену розлуку з близькою людиною (зазвичай з матір'ю), сприяють емоційній дестабілізації, загостренню почуття безпорадності, самотності та невтішності.

По-друге, дитина потрапляє в загрозливе лікарняне середовище – не знайоме та некомфортне приміщення зі специфічною обстановкою та ароматом, незнайомі люди серед медичного персоналу із зазвичай незрозумілою дитині мовою професійного спілкування.

По-третє, дитина піддається неприємним та болючим процедурам проти своєї волі, що зумовлює ще більшу емоційну дестабілізацію та ворожість до оточуючих.

І по-четверте, змінюється звичний розпорядок життя та обмежуються звичні рухи та спілкування. Чітке дотримання лікувальних заходів вводить дитину у залежність від суворого дотримання прийому ліків та процедур у лікарняному розпорядку дня, дотримання режиму та певної дієти без улюблених та звичних страв, обмеженість фізичних сил та пересування відділенням задля встановлення стосунків з іншими пацієнтами.

Вищезазначені фактори є найбільш загальними для виникнення синдрому госпіталізації та потребують розширення та уточнення з урахуванням конкретного віку маленьких пацієнтів та особливостей діагнозу та відділення.

Зазвичай, в дитячій лікарні психологічна робота реалізується по можливості педагогами-вихователями, або психологами окремих відділень.

Найпоширенішим та найдоступнішим на сьогодні методом психологічної реабілітації синдрому госпіталізації є арт-терапія, що зазвичай реалізується волонтерами в різних відділеннях дитячих лікарень.

Так в Запорізькій обласній клінічній дитячій лікарні волонтерами реалізуються різні напрями арт-терапії. Особливо треба відзначити діяльність волонтерів клоунотерапії – волонтерської групи лікарняних клоунів «Сміхоси». Реалізація клоунотерапії у медичних закладах традиційно здійснюється на волонтерських засадах, тому потребує певної особливої підготовки, оскільки волонтерами не завжди (і зазвичай) є психологи, лікарі-психотерапевти з відповідною спеціалізацією. Зазвичай, навчання відтворюється у вигляді обміну досвідом між діючими клоунотерапевтами-волонтерами через розробку власних навчальних програм на засадах психологічного тренінгу.

Серед загальних принципів включення клоунотерапії в заходи психологічної реабілітації в дитячій лікарні ми можемо виокремити наступні:

Поєднання психологічних впливів з медичним втручанням. Клоунотерапія є допоміжним засобом, застосування якого не є переважним щодо роботи лікарів. Клоун-терапевт зазвичай є найнижчою ланкою в ієрархії лікар-

няного відділення і зважає на переважність ведення необхідних медичних заходів. Проте, за дозволом лікарняний клоун може супроводжувати дитину на болісні процедури та підтримувати, розважати під час їх проведення.

Різномплановість, імпровізація та індивідуальний підхід у роботі з кожною дитиною з урахуванням особливостей її життєдіяльності (психологічний, фізичний, сімейний аспект).

Партнерство як між клоунами-терапевтами, так і з медичним персоналом, що відображається у наступному. По-перше, ситуативність терапії вимагає від лікарняного клоуна максимуму енергії та психологічної стійкості, тому завжди так робота здійснюється в парі для підтримки достатнього балансу особистісного ресурсу та психологічної підтримки в нестандартних ситуаціях. По-друге, контакт та комунікація з медичним персоналом дає можливість спроектувати діяльність у відділенні з урахуванням актуального стану маленьких пацієнтів та визначити пріоритети.

Поступовість та постійність, тобто дотримання певних вимог щодо динаміки та ритму, етапів роботи лікарняного клоуна з певною періодичністю в різних відділеннях з урахуванням особливостей діагнозу дітей.

Проте не варто визначені твердження вважати остаточними, оскільки проблема потребує розширення, подальшої і більш глибокої теоретичної розробки і наукового обґрунтування. Але на сьогодні вже доведено та загальновідомо, що позитивні емоції сприяють підвищенню ефективності лікування.

УДК 159.9

Репецька А. В.

старш. викл. ЗНТУ

ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНА РЕФЛЕКСІЯ ЯК ДІАГНОСТИЧНИЙ КОНСТРУКТ: ВЕРИФІКАЦІЯ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Мета нашого дослідження – запропонувати концептуальну модель екзистенціальної рефлексії та індикатори для її емпіричної верифікації та діагностичної оцінки в контексті процесу особистісного самовизначення у студентів (в старшому юнацькому віці).

Найбільш перспективно і продуктивно, на наш погляд, вивчати екзистенціальну рефлексію, особливо в емпіричному плані, в контексті процесу особистісного самовизначення – як осмислення і переосмислення особистістю ступеня своєї готовності до самореалізації, що супроводжується екзистенціальною активністю і опосередковується роботою екзистенціальної рефлексії [1].

Ми вважаємо, що екзистенціальна рефлексія – це процес вилучення, добування екзистенціального смислу з відповідного (екзистенціального) досві-

ду особистості [2]. Саме за рахунок екзистенціальної рефлексії здійснюється упорядкування і структурування екзистенціального досвіду, його використання в процесі регуляції життєдіяльності особистості. Екзистенціальний досвід можна розглядати як деякий семантичний простір, до якого входять і екзистенції – поняття і уявлення, які відіграють роль базових, вихідних підстав буття людини. На нашу думку, одна з найважливіших функцій екзистенціальної рефлексії полягає в осмисленні і переосмисленні місця і ролі екзистенцій в життєдіяльності особистості. Оцінити місце і роль екзистенцій в життєдіяльності особистості можна через структуру семантичного простору. Саме такий підхід і був використаний в нашому дослідженні. При цьому, в структуру семантичного простору нами також включені індикатори, що характеризують особистісне самовизначення і самореалізацію особистості.

Проаналізовані нами теоретичні положення дозволяють запропонувати концептуальну модель екзистенціальної рефлексії і систему індикаторів, що дозволяють провести її емпіричну верифікацію.

1. Семантичний простір містить екзистенції і маркери, що характеризують особливості особистісного самовизначення та самореалізації досліджуваних. Фактично, структура цього простору відображає результати роботи екзистенціальної рефлексії. Місце і роль продуктів (результатів) роботи екзистенціальної рефлексії у структурі та змісті готовності до самореалізації оцінювалися нами за допомогою методики «Психосемантична діагностика прихованої мотивації» (І. Л. Соломін) [3].

2. Особливості самоствавлення – найбільш цілісний і інформативний показник успішності протікання процесу особистісного самовизначення, результатом якого є формування готовності до самореалізації. Готовність до самореалізації – це, в першу чергу, чітко виражений позитивний особистісний смисл Я, сформованість якого і відображається в особливостях самоствавлення. Власне самореалізація спрямована на підтвердження і втілення цього смислу в діяльності і в реалізації життєвих ставлень, послідовно обґрунтовується в наших роботах [1;2]. Цей показник оцінюється нами за допомогою методики дослідження самоствавлення (С. Р. Пантелєєв) [4].

3. Екзистенціальна активність, як переживальна так і рефлексивна, особливо інтенсивно протікає при виникненні смисложиттєвої кризи. Саме екзистенціальна активність – один з основних факторів вирішення такої кризи. Чим глибше смисложиттєва криза, тим більш інтенсивною і розгорнутою є екзистенціальна активність, причому як в переживальній, так і в рефлексивній формах. Оцінити особливості смисложиттєвої кризи дозволяє спеціальний опитувальник К. В. Карпінського [5], який характеризує загальний функціональний рівень смислової регуляції життєвого шляху, а також рівень загальної свідомості життя, включаючи осмисленість минулого, сьогодення і майбутнього. Чим вищий показник смисложиттєвої кризи, тим сильніше,

стійкіше і глибше людина переживає симптоми безглуздості. Опитувальник призначений для вивчення негативних аспектів суб'єктивних переживань і поведінки людини, що має проблеми з визначенням і практичним втіленням смислу життя. Він є спеціалізованим інструментом для аналізу феноменології кризи безглуздості.

4. Смесложиттєва криза являє собою триваючий психічний стан, який виникає на основі нерозв'язних або нерозв'язаних суперечностей у пошуку та практичній реалізації особистістю смислу індивідуального життя. При цьому особистість відчуває цілий комплекс негативних почуттів: незадоволеності, невиконання, апатії, неспроможності, фрустрації і т. д. Методика визначення домінуючого стану (повний варіант, Л. В. Куликов [6]) визначає характеристики настроїв і деякі характеристики особистісного рівня психічних станів за допомогою суб'єктивних оцінок досліджуваного. Опитувальник призначений, головним чином, для діагностики відносно стійких (домінуючих) станів. Ця методика, на наш погляд, має важливі емпіричні індикатори, які прямо або побічно відображають хід процесу особистісного самовизначення, і представляє продукти цього процесу.

Тож, на першому етапі нашого емпіричного дослідження (2015р) було продіагностовано 271 студента різних вишів, різних спеціальностей та курсів віком від 17 до 22 років. Відбір досліджуваних проводився випадковим чином за принципом добровільності участі. Як виявилось, для більшості досліджуваних є неактуальним процес як пошуку себе (процес самовизначення), так і формування результату цього процесу, а саме – готовності до самореалізації. На фоні цих процесів екзистенціальна рефлексія у них носить спонтанний та латентний характер.

Діагностичні конструкти вказаних вище методичних засобів в достатньому ступені перетинаються, що є обґрунтуванням релевантності запропонованої нами концептуальної моделі екзистенціальної рефлексії. Емпіричне дослідження, проведене нами, показують значиму кореляцію між шкалами і субшкалами використаних нами методик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Репецкая, А. В. Рефлексивно-личностное самоопределение как формирование готовности к самореализации [Текст] / А. В. Репецкая, Ю. А. Репецкий // Психология. Журнал ВШЭ. – 2013. – Спецвыпуск по рефлексивной психологии. – С.53–67.
2. Репецкая, А. В. Экзистенциальная рефлексия и изменение восприятия личностью себя и своего жизненного мира [Текст] / А. В. Репецкая, Ю. А. Репецкий // Мир психологии. – 2013. – №1(73). – С.148–154.
3. Соломин, И. Л. Психосемантическая диагностика мотивации. Методическое руководство [Текст] / И. Л. Соломин. – Санкт-Петербург, 2013. – 60 с.

4. Пантилеев, С. Р. Методика исследования самоотношения [Текст] / С. Р. Пантилеев. – М., 1993. – 32с.

5. Карпинский К. В. Опросник смысложизненного кризиса: монография [Текст] / К. В. Карпинский. – Гродно: ГрГУ, 2008. – 108с.

6. Куликов, Л. В. Руководство к методикам диагностики психических состояний, чувств и психологической устойчивости личности. Описание методик, инструкции по применению [Текст] / Л. В. Куликов – СПб., 2003. – 81 с.

УДК 159.9

Шубертій Н. Г.

старш. викл. ЗНТУ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ГРОМАДЯН, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ В РЕЗУЛЬТАТІ КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ, В ТРУДОВИХ КОЛЕКТИВАХ

В рамках різноманітних державних програм та проєктів громадських організацій з питань соціально-психологічної адаптації громадян, постраждалих в результаті конфлікту на Сході України і покращення їх суспільного благополуччя, на нашу думку, має займати надання соціально-психологічної підтримки й сприяння у працевлаштуванні та соціально-психологічній адаптації в колективах демобілізованих військовослужбовців-учасників бойових дій і членів їхніх родин, вимушених переселенців із зони АТО.

Сьогодні роботодавці знаходяться в умовах необхідності надання робочих місць і соціальних гарантій вказаним категоріям населення. Разом з тим, в силу нестачі знань щодо психологічних особливостей цих людей, специфіки організації взаємодії і підтримки трудових відносин з ними, роботодавці не мають достатньої мотивації, відчувають тривогу й побоювання щодо найму даних категорій населення та організовують неефективну взаємодію з кандидатами на посади при прийомі на роботу. В умовах трудових відносин також можливі конфліктні й дестабілізуючі ситуації в процесі взаємодії такого персоналу з колективом і керівником. Все це, в свою чергу, перешкоджає якісній соціальній адаптації та інтеграції в соціум ветеранів війни та переселенців.

Таким чином, на рівні підприємств, організацій та установ через нестачу соціально-психологічної компетенції керівників відбувається блокування державних програм з допомоги постраждалим громадянам. Це досить масштабна проблема, яка може бути вирішена тільки шляхом підвищення мотивації, толерантності та соціально-психологічної компетенції керівників, розвитку в останніх навичок взаємодії з кризовою особистістю.

Іншою стороною проблеми працевлаштування та соціально-психологічної адаптації є те, що переселенці чи учасники бойових дій пережили серйозну життєву кризу, в результаті якої у багатьох відбулася переоцінка цінностей, зміна життєвих пріоритетів. Деякі перебувають у стані депресії й зневірилися у своїх можливостях. Багатьох перестає влаштовувати їхня попередня професія, оскільки вона не відповідає їхньому новому уявленню про себе і про життя. Вони прагнуть зміни роду діяльності й пошуку себе в нових сферах зайнятості. Такі кардинальні зміни професійної спрямованості в зрілому віці також вимагають соціально-психологічної підтримки у вигляді індивідуальних психологічних консультацій або коучингових сесій.

Ця проблема потребує вирішення певних завдань та впровадження комплексу заходів.

По перше це забезпечення керівників підприємств та HR-фахівців знаннями про психологічні особливості постраждалих громадян шляхом розробки, тиражування та розповсюдження серед керівників підприємств та HR-фахівців методичних матеріалів, що містять інформацію щодо специфічних особливостей особистостей, які пережили травмуючі ситуації під час воєнних дій; особливості їх поведінкових стратегій в соціальній взаємодії; способів соціально-психологічної адаптації даної категорії й рекомендацій щодо ефективної взаємодії та способів подолання конфліктних і кризових ситуацій у роботі.

По-друге, навчання роботодавців та HR-фахівців умінням і практичним навичкам комунікації з кандидатами – учасниками бойових дій на Сході України, інвалідами війни, вимушеними переселенцями, при працевлаштуванні і в процесі трудової діяльності шляхом розробки, організації та проведення навчальних соціально-психологічних тренінгів. Тренінги передбачають надання знань щодо особливостей особистості й ситуації, в якій вона знаходиться, критеріїв діагностики рівня психологічної травматизації особистості та відповідності її запитуваній посаді, навичок організації й проведення первинного інтерв'ю при прийомі на роботу та вирішення конфліктних ситуацій і можливих проявів агресії з боку здобувача або співробітника, поглиблення й систематизацію знань про типологічні особливості особистості колишніх військовослужбовців та сформованих у них після перебування в екстремальних ситуаціях стратегій долаття стресу; розуміння ролі профілактичних дій керівників, що попереджають дезадаптивну поведінку демобілізованих військовослужбовців в умовах трудової діяльності; поглиблення знань про маркери психічного здоров'я та психічних порушень у ветеранів війни в умовах мирного часу.

По-третє, формування психологічної готовності до активної трудової діяльності та реалізації професійного потенціалу діяльності демобілізованих учасників бойових дій на Сході України, інвалідів війни, вимушених переселенців шляхом проведення індивідуальних консультацій та коучингових

сесій для керівників та зацікавлених в пошуку роботи або зміні професії громадян з вище вказаних категорій.

Також потрібна організація системи комунікації потенційних роботодавців і громадян, які постраждали в результаті конфлікту, шляхом залучення до реалізації подібних ініціатив фахівців територіальних центрів зайнятості, рекрутингових агенцій, що сприятиме зміцненню економічного потенціалу регіону, зниженню соціальної напруги та безробіття, а також поліпшенню індивідуального та сімейного благополуччя постраждалих від конфлікту.

Не менш важливим є завдання підвищення мотивації роботодавців забезпечувати робочими місцями постраждалих від конфлікту на Сході України шляхом проведення активної PR-кампанії в ЗМІ, спрямованої на створення позитивної громадської думки на підтримку працевлаштування постраждалих, підвищення психологічної культури виробничих відносин, мотивації працевлаштування, соціально-психологічної адаптації та інтеграції в соціум постраждалих. Це також допоможе підвищити загальний рівень психологічної культури та толерантності населення, знизити рівень соціальної напруги в регіоні.

УДК 159.9

Семенцова О. М.
старш. викл. ЗНТУ

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ДНЗ

Актуальність теми даного дослідження обумовлюється, тим що в умовах реформування освітньої системи, проблема розвитку професіоналізму працівників освітніх організацій набуває особливої значущості. Система освіти набуває нової структури й змісту, а це потребує створення принципово нових підходів до надання якісних освітніх послуг, що можливо лише за умови наявності у педагогічних працівників не лише відповідного рівня освіченості, а й певного рівня сформованості комунікативної компетенції.

Дослідженню особливостей професійної діяльності педагогів присвячені праці Н. Кузьміна, І. Беха, О. Кононко та інші. Але професійна діяльність вихователя дошкільного закладу загалом є менш вивченою, ніж діяльність вчителя, незважаючи на те, що сучасна система освіти пред'являє високі вимоги до професійних якостей вихователя. У наказі Міністерства освіти і науки України «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів» вказано, що сформованість високого рівня комунікативної компетентності належить до головних складових професійної компетентності педагогіч-

них працівників. Але технологій формування комунікативної компетентності, які б враховували типові ситуації спілкування під час виконання вихователями професійних обов'язків, недостатньо. Недостатнє розкриття даної проблеми у теорії і практиці спонукає до з'ясування змісту та структури комунікативної компетентності вихователя та умов її розвитку.

Метою даної роботи є розробка основних складових програми спецкурсу з розвитку комунікативної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів ДНЗ.

Основною метою програми спецкурсу для вихователів ДНЗ з питань підвищення рівня їх комунікативної компетентності бачимо відпрацювання прийомів та навичок, які дозволять вихователю у будь-якій ситуації (як у типовій, так і нетиповій) здійснювати педагогічне спілкування на професійному рівні.

Для визначення напрямків, змістовної складової та очікуваних результатів від впровадження в практику роботи дошкільного закладу програми спецкурсу було використано обґрунтування поняття комунікативної компетентності надане у наказі Міністерства освіти і науки України «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів». Цей документ визначає, що до комунікативної компетентності належать дії вихователя, які забезпечують «ефективний прямий та зворотній зв'язок з вихованцями, батьками (особами, які їх замінюють), колегами, здатність до розробки стратегії, тактики і техніки взаємодії з людьми, організацію їхньої спільної діяльності для досягнення певних суспільно значимих цілей; здатність переконувати, стверджувати свою позицію; володіння державною мовою, грамотним усним та писемним діловим мовленням, ораторським мистецтвом, професійним етикетом, а також навичками публічної презентації результатів роботи, вміннями обирати відповідні форми і методи презентації» [1].

Програма спецкурсу містить 10 занять, які бачимо за доцільне проводити психологу один раз в місяць протягом року. Кожне заняття розраховано на дві години. Програма спецкурсу містить наступні блоки: діагностично-мотиваційний (визначення комунікативної компетентності у вихователів за допомогою відео-тренінгу), основний, спрямований на відпрацювання вмінь та навичок мовного (міжособистісна взаємодія, розуміння один одного, спілкування у конфліктних ситуаціях) та невербального (позиція, дистанція, простір, техніки та засоби) спілкування та діагностичний (відео-тренінг).

У першому блоці програми спецкурсу (діагностично-мотиваційному) використовується адаптований варіант відео-тренінгу з розвитку комунікативної компетентності І. Алтуніної [2]. Вихователям пропонується протягом однієї хвилини презентувати себе, як фахівця та особистість. Відеозапис аналізується.

Заняття основного блоку спрямовані на засвоєння норм і форм мовного та поведінкового етикету, на усвідомлення та подолання бар'єрів спілкування, відпрацювання навичок спілкування в певних ситуаціях взаємодії, удосконалення засобів невербальної комунікативної поведінки. Для підвищення інтересу вихователів до участі у заняттях обирались зручні форми роботи, які дозволяють зробити сам процес отримання знань більш цікавим, відпрацювати навички спілкування у різноманітних ситуаціях педагогічної взаємодії та надають можливість розкритися кожному учаснику. Тому до структури занять включені різноманітні інтерактивні техніки: мозковий штурм, аналіз ситуаційних вправ, аналіз критичних випадків, рольова гра. Всі означені техніки характеризуються творчою спрямованістю завдань та передбачають можливість сумісного пошуку оптимального варіанту вирішення будь-якої проблеми.

Діагностичний блок містить ситуації з професійної діяльності фахівців дошкільного навчального закладу, успішність вирішення, яких дозволяє оцінити наявний рівень комунікативної компетентності вихователів.

Таким чином, впровадження програми спецкурсу в практику роботи дошкільного навчального закладу буде сприяти підвищенню рівня комунікативної компетентності вихователів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Наказ Міністерства освіти і науки України № 665 від 01.06.2013 р. «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів» [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/1672->

2. Алтунина, И. В. Развитие коммуникативной компетентности у старшеклассников и взрослых людей: с помощью видеотренинга: [Электронный ресурс]: дис. ...канд. психол. наук: 19.00.07 / Инна Робертовна Алтунина – М.: РГБ, 2003. – 216 с. Режим доступу: <http://diss.rsl.ru/03/0015/030015018.pdf>

УДК 37.018

Боковець А. В.

канд. філол. наук, вихователь гр. вальдорф. напрямку ДНЗ №151 «Краплинка»

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО МОВЛЕННЯ НА ДИТИНУ ПЕРШОГО СЕМИРІЧЧЯ

Одним із завдань, яке стоїть перед нами як представниками свого часу, є віднайти можливість знову вживатися у слова, як це могли робити наші дале-

кі прашури. Але робити це вже свідомо. Дорослим-вихователям маленької дитини з перших її днів на землі слід уважно вдивлятися у процес засвоєння маленькою дитиною рідної мови. Гарне різнобічне оволодіння власними рухами і своїм тілом є запорукою формування чіткого мовлення і доброго почуття мови. Хо́да дитини на́пряму пов'язана з її умінням формувати речення, жести руками – з милозвучністю мовлення, вправність пальців (дрібна моторика) – з оволодінням інтонацією. Тож жестові та пальчикові ігри, як і всілякі рухливі ігри – неперевершені помічники у розвитку мовлення дитини.

Більшість сучасних дітей першого семиріччя мають якісь вади вимови, багатьом складніше вжитися у їхню рідну мову, аніж це було раніше. Коли на цю базу вводити нову мову, це забиратиме життєві сили дітей, вони почуватимуться незатишно, немовби «не у своїй тарілці». Тому знайомство з іноземними мовами, якщо і відбувається у цьому віці, то має проходити непомітно й в ігровій формі. Бажано починати це знайомство не раніше трьох років, коли дитина вже говорить про себе «я» і вже засвоїла основи рідної мови.

Краще за все починати з ігор з рідною мовою – зі знайомих пісень та пальчикових ігор. Різна висота голосу, різна інтонація, промовляння пошепки, мовчазні знайомі жести, які до цього супроводжували якийсь образ – усе це приносить радість, робить дітей уважнішими і розширює їхні горизонти сприйняття мови і мовлення взагалі.

Якнайкраще знайомство з новою мовою відбувається через її носія, адже він відчуває усі її внутрішні потаємні нюанси. Чи це може бути людина, яка володіє мовою в такому ступені, що може мислити нею, іншими словами, «промальовувати» у повітрі образи, які й «читатимуть» діти.

Важливою є також пора року. Взимку звучання іноземних мов краще мінімізувати. Адже взаємодія з мовами у цьому віці означає вслухання, «вихід» із себе, який легше зробити влітку, коли цей стан є природнім.

Знайомство з українською мовою (якщо у вас – російськомовний край) теж краще починати з того, що у групу в гості завітає нова доросла людина, яка при дітях спілкуватиметься виключно цією мовою. Бо коли рідна вихователька одного дня раптом починає розмовляти українською, це спантеличує маленьку дитину. Тут теж потрібно починати поступово і обережно, так само, як і з мовами інших, неслов'янських груп.

Таке знайомство краще починати з маленьких та дуже наочних слів та фраз: слова ввічливості, малі прохання із жестовим супроводом, наприклад, принести стілець. Також короткі пісні й пальчикові ігри сприйматимуться краще із знайомими раніше (з рідної мови) жестами.

Такі ігри підсилюють уважність дітей по відношенню до інших людей, розширюють їхню здатність приймати людей такими, які вони є.

Тим не менш, треба до них ставитися дуже обережно, і уважно спостерігати за дітьми. Повсякчас задавати собі питання: «Чи додає дітям сили те,

що я роблю зараз? Чи відіймає її? Навіщо я роблю те-то і те-то? Які це може мати наслідки у їхньому подальшому житті?» І, найголовніше, уважно вдивлятися в дитей, намагатися відчувати їхні справжні потреби.

Якщо відповідати на питання, чи варто дітям першого семиріччя взагалі чути іноземні мови, то спочатку треба сказати про двомовність. Ми вважаємо, що у російськомовній частині нашої держави є цілком природнім, щоби дитина зустрічалася з українською мовою вже у перші сім років свого життя. І ця зустріч не має бути разовою, це повинно стати ритмічним переживанням. При цьому добре, якщо у дитини є можливість познайомитися із мовою через діалект. Адже діалектне мовлення має більш внутрішній зв'язок з людиною, ніж літературна мова. Крім того, перша є більш образною і пов'язаною із жестами, а дитина першого семиріччя засвоює мову у першу чергу через жести.

Щодо іноземних мов, то зустрічатися із ними напевно варто, коли в оточенні є люди-носії цих мов. Чи коли близька дитям людина добре володіє якоюсь мовою і надзвичайно її любить. І просто створює мовленнєве оточення – природно і поступово. При цьому важлива мотивація дорослого. Вона може бути, скажімо, такою: поділитися своєю любов'ю до мови і радістю від її пізнання, розширити горизонти можливостей дитини, поглибити її здатності сприймати інших людей такими, які вони є, її розуміння, що усі люди – різні, і це не погано, і не добре, це просто так є.

УДК 37.018

Малофеев Д. В.

учитель вальдорф. класса СОШ №66

СОЦИАЛЬНОСТЬ ВАЛЬДОРФСКОЙ ШКОЛЫ И ЕЕ ЗАДАЧИ

Одной из наибольших проблем Украины является проблема несовершенства системы среднего образования. Недостаточное количество по-настоящему инновационных методик, а также сложности с их внедрением в систему образования, создают проблемы тормозящие развитие данной сферы. Вследствие этого накопленные проблемы наследуют системы высшего и специального образования, а после них сфера профессиональной деятельности.

В значительной степени данные проблемы решаются в системе вальдорфской педагогики Украины. Программы обучения детей в вальдорфских школах направлены не только на интеллектуализацию детей, но и на их гармоничное развитие, включающее в себя *социальную интеграцию*. Одним из важнейших аспектов социальной интеграции является успешная профессиональная деятельность. Этому служит реализация учебных программ для вальдорфских школ на всех этапах школьного обучения.

Уже в **начальной школе** ученики вальдорфских школ посвящают много времени знакомству с различными профессиями, плодами которых пользуются в повседневной жизни. Изучение профессиональных сфер взрослых происходит не только теоретически, но и практически. Для успешной социальной интеграции детей в профессиональную деятельность взрослых важным условием является непосредственное участие в ней педагогов и родителей.

Кроме того, все знания, полученные в школе, ученики применяют в повседневной жизни. Прекрасным примером этого могут служить изделия учеников на уроках рукоделия, лепки, ремесла, математики, письма и т. д. Например, изготовление сумок для спортивной одежды, вязание шапок, носков, изготовление измерительных приборов, приспособлений для письма, столярных и гончарных инструментов, посуды.

В **средних классах** вальдорфской школы ученики значительное внимание уделяют практическому знакомству с окружающим миром. Сначала ученики знакомятся с родным краем (город, область), через учебные классные поездки. С каждым годом география путешествий расширяется и заканчивается в 9-м классе языковой практикой в Германии.

Благодаря этим поездкам ученики уже в средней школе знакомятся практически с такими профессиональными сферами деятельности человека, как геология, природоохранная деятельность, архитектура, строительство, сельское хозяйство. Такое знакомство с ними закладывает в детях здоровый, живой интерес к профессиям и возможность осознанной профессиональной ориентации в будущем.

На этапе **старшей школы** в учебных программах вальдорфской школы появляются целые периоды от 2-х недель до 2-х месяцев, посвященные практической работе учащихся в учреждениях социальной сферы (детские дома, хосписы), на производстве в сфере сельского хозяйства.

Одним из важных завершающих этапов обучения в вальдорфской школе является работа над годовым проектом в одной из профессиональных сфер деятельности.

Как показывает практика вальдорфских школ Украины и мира, дальнейший профессиональный выбор учащихся является самостоятельным, осознанным и часто совпадает с дальнейшей трудовой деятельностью.

Таким образом, обучение в вальдорфской школе с 1-го по 11-й класс готовит ученика к полноценной интеграции во взрослую жизнь, что и является одним из важнейших условий социализации человека. Осознанный выбор профессии через практическое знакомство с ней в школе позволяет человеку быть успешным в ней, а, следовательно, быть более полезным для общества.

Кроме того, изучение других сфер деятельности человека на практике формирует у ребенка правильное представление о социальных и профессиональных связях в обществе.

ВОЗДЕЙСТВИЕ РИТМА НА ЗДОРОВОЕ РАЗВИТИЕ РЕБЕНКА В ПЕРВОМ СЕМИЛЕТИИ

Маленький человек иногда противится ритму, которым его окружили взрослые и в этой борьбе ему «помогает» современная цивилизация. Ведь уже стало модно говорить: «Мой ребенок – особенный! Ему не надо днем спать» или «Мы едим по требованию». Существуют целые направления так называемого «свободного развития ребенка», где на маленького человечка взваливают непомерную ответственность за выполнение основных человеческих потребностей в сне и еде. Что же за этим стоит? Родительский эгоизм или искренняя вера, что «природа мудра», «захочет есть - попросит», «захочет спать – заснет»? В наше время взрослые уверенно утверждают, что они знают, что должен уметь и знать ребенок в каждом конкретном возрасте, они думают, что взрослое сознание можно перенести в детство, но это не так.

Эмоциональное воздействие ритма на человеческую психику известно давно. Даже в самой шумной группе детского сада, стоит взрослому заговорить в стихотворной форме, дети замолкают и внимательно слушают воспитателя.

Благоприятные ритмические повторения воздействуют на здоровое развитие ребенка:

- всякое сознательное повторение укрепляет волю;
- все что происходит регулярно, требует меньше затрат сил;
- формирование хороших привычек являются основой построения личности и характера;
- ритмы являются основой процесса адаптации ребенка в новом коллективе, в новых условиях;
- создают атмосферу уверенности и доверия.

Нет ни одной жизненной функции, которая бы циклично не повторялась, которая не была бы ритмичной. Жизнь сама по себе есть поиск равновесия, поиск истины. Именно поэтому любой человек всегда подвергается возможности впасть в крайность и ищет свой путь к равновесию. «Именно это умение находить свое место в суете мира мы и должны, как воспитатели, прививать ребенку» [1].

А это возможно только в том случае, если взрослый, находящийся рядом с ребенком, со всей ответственностью и осознанностью подойдет не только к процессу воспитания, но и к процессу самовоспитания и саморазвития. И тогда для гармоничного и здорового развития у ребенка есть все возможности:

Сила подражания – дает возможность ребенку чему-либо научиться.

Сила привычки – сопровождает в течение всего дня, придает уверенности.

Сила фантазии – дает возможность развиваться в игре.

Сила почитания (благоговения) – имеет отношение к тому, как ведет себя взрослый.

А через развитие так называемых «телесных чувств» (осязания, чувства жизни, чувства собственного движения, равновесия), ребенок постепенно входит в свое тело, овладевая им с помощью силы воли, получает непосредственное переживание телесного опыта. Эти чувства закладываются в первом семилетии и преимущественно развиваются именно до семилетнего возраста.

И заботиться о здоровом развитии «телесных чувств» не возможно без ритма и равновесия:

- чередование одиночества и защищенности (чувство осязания).

- ритмическое протекание дня (чувство жизни).

- свободная игра, возможность действовать (чувство собственного движения).

- стремление взрослого к внутреннему равновесию (чувство равновесия).

Таким образом, прямая задача воспитателя это создание такого ритма дня (недели, года), который как дыхание живого организма в созвучии с природой будет наполнять маленького ребенка силой, гармонией, уверенностью и здоровьем. Ритма, который ни в коем случае не является чем-то застывшим и мертвым, в котором есть жизнь в наиболее полном и прекрасном ее проявлении.

Это положение имеет важные последствия для организации учебного и воспитательного процессов. А именно: ритмическая организация всего учебного дня, как в детском саду, так и в школе с их переходами от головной активности к активности конечностей, от сознательной концентрации к произвольной активности детей («вдоху» и «выдоху»), а также поддержание здорового ритма смены сна и бодрствования.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Штейнер, Р. Искусство воспитания. Методика и дидактика GA 294 Курс лекций, прочитанный 21. VIII–5. IX 1919 г. для преподавателей Свободной вальдорфской школы [Текст] / Р. Штейнер. – М.: «Парсифаль», 1996. – 176 с.

ВИБІР СУПУТНИКА ЖИТТЯ ЯК РІЗНОВИД ЖИТТЄВОГО ВИБОРУ ОСОБИСТОСТІ

Життєвий вибір, завдяки якому особистість змінює старі смисли і шукає смисли нові, енергетично забезпечує реконструювання життєвого світу, якісні зміни його просторово-часових координат. Власними життєвими виборами людина будує свою індивідуальну історію, її подієву канву. Вибираючи, ми маркуємо поворотні події свого життя, вписуємо їх у свій індивідуальний контекст, означаємо, асимілюємо, привласнюємо.

Коли ми робимо ключові життєві вибори, намагаємося розпочати нові причинно-наслідкові ряди, вибір супутника життя є одним з найважливіших життєвих виборів особистості.

У дослідженні взяли участь особистості віком від 18 до 35 років. Кількість досліджуваних становить 50 осіб, з них 25 – чоловіків і – 25 жінок.

В ході дослідження було визначено ознаки життєвого вибору у виборі супутника життя особистості.

Результати порівняльного аналізу чинників вибору в залежності від статі показують, що чоловіки в першу чергу звертають увагу на зовнішній вигляд партнера, він є пріоритетним для більшості досліджуваних. Адже це візитна картка кожного. Така якість як ставлення до себе посідає друге місце. Позитивне ставлення до себе як особи неможливе без гуманного ставлення до людини як до вищої цінності. У свою чергу дійсна любов до іншого неможлива без вимог і поваги до себе як повноцінного члена суспільства. Це підтверджується дослідженнями психологів, які дійшли висновку: той, хто не вважає себе гідним любові і поваги врешті-решт стає мізантропом, не здатним любити інших. Також чоловікам притаманно цінувати моральні якості шлюбного партнера. Ще однією вагомою якістю у чоловічому виборі є комунікативні навички та вміння – це здатність людини до взаємодії з іншими людьми, адекватної передачі та інтерпретації одержаної інформації. Ці навички дуже важливі в суспільстві, коли щодня необхідно обговорювати життєво важливі питання.

Що стосується жінок, то для них на перший план виходить ставлення партнера до себе. Тобто почуття власної гідності, гордість, що правильно розуміється людиною і пов'язана з нею, самокритичність, скромність і «протилежні» їм риси: зарозумілість, що іноді переходить у нахабність, марнославство, егоцентризм, як схильність розглядати в центрі подій себе і свої переживання, егоїзм — схильність піклуватися переважно про своє особисте

благо, багато про що свідчать представницям слабкої статі. Велику увагу у виборі супутника життя жінки приділяють моральним якостям чоловіка. Саме вони визначають зміст певних дій і вчинків, мотивів поведінки, а культура спілкування засвідчує як саме реалізуються моральні вимоги, яка манера і стиль поведінки людини у повсякденному житті, в трудовій діяльності чи в товаристві друзів і колег. Важливим для жінок також є зовнішній вигляд партнера, самопрезентація, конструювання людиною свого образу. Ставлення до сім'ї та близьких відіграє значну роль у жіночому виборі. Сім'я виховує для суспільства нових громадян, передаючи їм мову, основні форми поведінки, національні традиції й звичаї, моральні та духовні цінності. Сім'я виконує соціалізуючу функцію, що є важливим критерієм для здійснення вибору шлюбного партнера. Для жінок також пріоритетною є поведінка супутника у повсякденному житті, саме тут найяскравіше проявляється взаємозв'язок між свідомістю, особистістю та діяльністю.

Найбільш суттєві відмінності між молодими чоловіками та жінками спостерігаються в оцінці наступних чинників: чоловіки значно більше, ніж жінки, звертають увагу на зовнішній вигляд; вік; комунікативні та господарські навички; жінки орієнтовані на моральні та інтелектуальні якості; ставлення до сім'ї та близьких; потенціал подальшого зростання та матеріальний стан; поведінку в екстремальних умовах;

Таким чином, можна зробити висновок, що жінки більш прагматично підходять до вибору супутника життя, ніж чоловіки.

УДК 159.9

Козлова Л. І.

студ. гр. ГП-211м ЗНТУ

ПАРАМЕТРИ СУБ'ЄКТНОСТІ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ПОЛІТИЧНОГО ВИБОРУ

Політичний вибір особистості – це інтраперсональний процес усвідомлення власних потреб, політико-ідеологічних орієнтацій і настановлень, прийняття низки суб'єктних рішень стосовно можливості передачі повноважень одному з політичних суб'єктів і здійснення певних вчинків в ситуації виборчого процесу. По відношенню до політики особистість може бути як об'єктом, так і суб'єктом. Проблема особистості як суб'єкта політики полягає у визначенні можливості і ступеня її впливу на політичну владу, а також у можливості досягнення влади і способах її реалізації. Мірою політичної суб'єктності людини є її політична активність, участь у політичному житті.

Суб'єктність – це здатність індивіда до соціальної дії, адекватного усвідомлення навколишньої дійсності й себе у ній, після чого він стає активним стратегом своєї діяльності, розрізняючи реальні, а не нав'язувані мотиви.

На думку В. О. Татенка, важливими ознаками суб'єктності є усвідомлення структури своєї діяльності. Стосовно політичного вибору це передбачає наявність політичної ініціативи, самостійного визначення мети, планування, передбачення політичної реальності. Суб'єктність характеризується інтенсивною включеністю в політичну діяльність, прагненням до самоефективності, наявністю самоконтролю, самокорекції. На основі цього можна визначити наступні досліджувані параметри суб'єктності політичного вибору: здатність протистояти зовнішньому психологічному впливу (суб'єктна оцінка); намір здійснити певну політичну дію; соціально-демографічні характеристики (вік, стать, рівень освіти, матеріальне становище, професійний статус, місце проживання); усвідомленість політичного вибору; самостійність вибору; ставлення до власного вибору (позитивне, негативне, не визначене, суперечливе).

Саме вони визначають політичний вибір людини, саме ці параметри є головним тригером для суб'єктного вчинку. Адже, багато чого залежить від ставлення до власного вибору, якщо воно позитивне, якщо людина дійсно усвідомлює свої справжні мотиви і самостійно вирішує, як їй вчинити, то і політичний вибір буде суб'єктним, тому що усвідомлення – це прийняття на себе відповідальності за всі наслідки свого вибору, незалежно від того, передбачав ти їх заздалегідь, чи ні. Також треба звернути увагу на статеві та вікові відмінності, рівень освіти, матеріальне становище та ін., бо ці характеристики грають не менш важливу роль у політичному виборі. Саме від віку особистості, вибір може бути об'єктивним а не суб'єктивним, адже у юнацькому віці, ми більш схильні до помилок, віддаємо перевагу слухати доросліших за себе, таким чином свій вибір перекладаємо до рук інших людей. Професійний статус та рівень освіти також впливають на прийняття рішення, але, вже більш суб'єктивного.

На нашу думку, більшу увагу у політичному виборі треба приділити такому параметру, як зовнішній психологічний вплив. Саме він, здійснюваний в різних формах і різними засобами, спрямований на інших людей з метою зміни в них психологічних характеристик, а саме її поглядів, думок, ставлень, ціннісних орієнтації, настроїв, мотивів, установок, стереотипів поведінки, групових норм, громадської думки або переживань людей. Можна сказати так, що не важливий а ні професійний статус, а ні рівень освіти, чи вік, стать, або матеріальне становище особистості, бо якщо на людину здійснюється зовнішній психологічний вплив у всій його мірі, очевидно, що і вибір буде не усвідомлений, не самостійний, не суб'єктний.

Отже, здатність протистояти зовнішньому психологічному впливу, це найголовніший досліджуваний параметр у політичному виборі. В політиці вибір кожною окремою людиною своєї позиції та відповідної поведінки у суспільно-політичному житті залежить від багатьох вище згаданих чинників. Тому, досліджувати політичний вибір важливо, бо вибір – це завжди діяльність, що вимагає знань, сформованої позиції і особистої волі. Це, перш за все, необхідність брати на себе відповідальність, тому легко піддатися будь-яким змінам у державі та впливу з боку реклами передвиборних кампаній кандидатів, часто здійснюючи свій вибір не розумом, а емоціями. Таким чином, існує пряма залежність від того, на скільки обдумано зроблений вибір людини, на скільки він усвідомлений, самостійний, бо якщо людина змінює рішення під тиском зовнішнього психологічного впливу, або інших факторів, можна ставити під сумнів суб'єктність її дій. Тому важливою і актуальною проблемою є не стільки те, як впливати на інших людей, скільки те, як протистояти їх впливу.

УДК 159.922.27

Панченко Д. О.¹, Дергач М. А.²

¹ студ. гр. ГП-214 ЗНТУ

² д-р пед. наук, проф. ЗНТУ

ВПЛИВ СІМЕЙНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ХАРЧОВУ ПОВЕДІНКУ МОЛОДІ

Харчова поведінка – це такий вид поведінки людини, який притаманний для нормального вживання їжі. Компонентами харчової поведінки є настанови, звички, емоції, окремі дії людини щодо прийому їжі. Всі вони індивідуальні для кожного з нас.

Певний тип харчової поведінки зумовлюється не тільки потребами, але й отриманими знаннями, традиціями родини й суспільства, релігійними уявленнями, життєвим досвідом, порадами лікарів, економічними особистісними чинниками, модою (Коньшев, 1985).

Харчування є фізіологічною потребою людини, проте психологічні аспекти, зокрема мотивація, також впливають на здорову й патологічну харчову поведінку людини. Потреба їсти може викликатися не лише необхідністю «нагодувати себе», а й емоціями або емоційними станами: позитивними (щастя) і негативними (злість, депресія). Особливої уваги заслуговують внутрішні соціальні настанови, норми й очікування стосовно вживання їжі.

На сьогодні в психології виокремлюють три типи харчової поведінки.

Екстернальна. Проявляється у підвищеному реагуванні щодо прийому їжі не на внутрішні, а на зовнішні стимули: реклама їжі, гарна сервіровка, інша людина, що їсть тощо.

Емоціогенна поведінка (гіперфагічна реакція на стрес). Характеризується тим, що під час психоемоційної напруги, при хвилюванні або одразу після нього, у людини значно підсилюється апетит і виникає бажання їсти. В таких випадках стимулом до прийому їжі стає не голод, а емоційний дискомфорт, який людина компенсує будь-якими продуктами. В цьому випадку їжа для людини є своєрідними ліками, які дозволяють заспокоїтися, релаксувати, підняти настрій тощо.

Обмежувана поведінка. Притаманна людям, які самостійно обмежують зайве вживання їжі або безсистемно дотримуються занадто суворих дієт.

Одним із чинників впливу на формування харчової поведінки є сім'я і недоліки у вихованні дитини. З метою перевірки цього положення була сформована батарея тестів, що дозволило виявити особливості харчової поведінки респондентів та чинники, що зумовили її формування. Випробувані склали групу студентів-психологів у кількості 30 осіб.

Аналіз отриманих даних виявив, що у 76,6% респондентів є порушення харчової поведінки: переїдання, через нездатність контролювати прийом та кількість їжі, або неможливість зупинитися в потрібний момент.

У 63% випробуваних на формування харчової поведінки вплинули сімейні настанови і традиції. 97% респондентів у період дитинства батьки різними прийомами вмовляли або примушували їсти. Найчастіше використовувалися такі вербальні стимули: «Їж за маму, за тата», «Їж – будеш сильним і красивим», «Якщо не їстимеш – не виростеш» та ін.

Також аналіз традицій харчової поведінки в родинах показав, що у родинах 43% випробуваних існує тенденція не залишати їжу на тарілках.

Їжу, в якості заохочення та підтримки під час хвороби, використовувало 93% сімей випробуваних, що потенційно сприяло формуванню емоціогенного типу харчової поведінки. Підтвердженням цьому є те, що у 60% респондентів виявлена звичка компенсувати стрес та невдачі їжею.

40% випробуваних схильні до обмежувальної поведінки: вони постійно контролюють кількість їжі, обмежують себе у харчуванні.

20% не мають патологічної екстернальної поведінки.

Узагальнення типів харчової поведінки випробуваних та їхнє ранжування виявило, що лише у 6,6% студентів харчові реакції в нормі. Водночас 6,6% притаманна тільки обмежувальна харчова поведінка. 26,6% респондентів мають тільки екстернальний тип харчової поведінки. У 23,3% відсутня обмежувальна харчова поведінка, а емоціогенний і екстернальний типи мають показники вище за норму.

Отже, в результаті дослідження виявлено, що саме в сімейному середовищі відбувається формування харчової поведінки людини.

ЕМОЦІЙНИЙ СЛУХ ЯК ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Проблема невербальної комунікації, незважаючи на її важливість для теорії та практики міжособистісного спілкування, на сьогодні в психології ще мало вивчена.

Аналіз наукових розробок виявив, що досліджувалися такі аспекти, як автоматичне розпізнавання мови (Лі, 1983; Морозов, 1991), ідентифікації особистості, того хто говорить (Рамішвілі, 1981; Женило, 1988; Пашина, Морозов, 1990), психологічний контроль за емоційним станом оператора, який працює у стресових умовах (Речь и эмоции, 1974; Речь, эмоции, личность, 1978; Фролов, 1987).

Особливо важливим і водночас недостатньо розробленим аспектом є вивчення невербальної комунікації як основи художньої творчості (Ейзенштейн, 1980; Міхалкович, 1986), зокрема в галузі музичного мистецтва (Теплов, 1947; Морозов, 1977, 1988, 1994; Назайкінський, 1972 и др.).

Дослідженням особливостей емоційної мови і слуху займалися А. Пашина, К. Вінарска, С. Рубінштейн, В. Жданов, В. Морозов та ін.

Емоційна інформація, завдяки якій в ході спілкування визначається емоційний стан людини є досить важливою. Стосовно цього С. Рубінштейн зауважував: «Для дійсного розуміння не тільки змісту мови, а й того, хто говорить, не тільки абстрактного «словникового» значення його слів, а його значення, якого вона набуває в мові саме цієї людини саме в цій ситуації, суттєвим є розуміння емоційно-виразного підтексту, а не тільки самого тексту» (Рубінштейн, 1976).

Розрізняють спрямованість емоційної експресивності, того хто говорить на партнера по спілкуванні, на предмет розмови, на самого себе. Відповідно розрізнятиметься психологічний характер впливу емоції, що виявляється на комуніканта і відповідно на його реакцію. Сприйняття емоційної інформації залежить від ступеня виявлення емоції в голосі та її характеру.

В дослідженнях В. Морозова доведено, що здатність розпізнавати емоцію забезпечується емоційним слухом людини, який може покращуватися в ході тренувань і практики спілкування. Відповідно науковець вказує на можливість активного розвитку емоційної сфери людини, від змісту якої залежить ступінь адекватності відображення об'єктивної реальності (Морозов, 1985; Фетисова, 1990).

Рівень емоційного слуху безпосередньо впливає на якість взаєморозуміння. Для психологів ступінь розвитку емоційного слуху забезпечує здатність визначати емоційний стан клієнта за звуком його голосу, контролювати мелодику власного голосу тощо.

Як наукове поняття й термін «емоційний слух» вперше був уведений в 1985 р. В. Морозовим, який дає таке визначення: емоційний слух – це сенсорно-перцептивна частина системи невербальної комунікації, яка спеціалізована до адекватної оцінки емоційної інформації в звуковій формі.

Основними акустичними засобами передачі різних видів невербальної інформації є тембр голосу, методика мови, енергетичні характеристики (сила голосу та її змінення), темпо-ритмічні особливості мови та ін. Важливо зауважити, що мелодика мови є важливим компонентом інтонації й має важливе значення у відтворенні смислових характеристик висловлювання – запитання, твердження, завершеність/незавершеність думки (Зиндер, 1979; Светозарова, 1982).

За алгоритмом дослідження емоційного слуху В. Морозова нами був розроблений стимульний матеріал, використання якого дозволяє виявити рівень розвитку емоційного слуху. Випробуваням пропонується прослухати 25 треків, у яких відтворено п'ять типів емоцій – радість, печаль, страх, тривога, нейтральне повідомлення. Запропоновані емоції моделюються професійними акторами, музикантами (у нашому випадку – бояніст), вокалістом, які відповідно вимовляють фразу (в нашому випадку німецькою та російською мовами), виконують фрагмент із класичних та народних пісень, естрадних пісень.

З отриманих звукових матеріалів було скомпоновано діагностичний матеріал, що складався з різних емоційно забарвлених треків. Завдання випробування полягає в тому, щоб впізнати емоцію та відповідно позначити її в опитувальному листі. Рівень впевненості випробувані визначають за шкалою у діапазоні від -3 до +3. Результати дослідження будуть представлені в наступних публікаціях.

УДК 159.9

Черкасова С. В.

студ. гр. ГПЗ-211м ЗНТУ

ЭМОЦИОНАЛЬНОЕ СОСТОЯНИЕ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ КАК ОБЪЕКТ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОРРЕКЦИИ

После поступления в школу у ребенка меняются окружение, обязанности, режим. В это время начинается период, который называется периодом социально-психологической адаптации ребенка к новым условиям. Термин «школьная адаптация» используется для описания проблем и трудностей,

которые возникают в начале обучения в школе или при переходе на следующую ступень обучения. Ученые связывают со школьной адаптацией отклонения в учебной деятельности (трудности в обучении, конфликты с одноклассниками, неадекватное поведение, высокий уровень школьной тревожности).

Результаты наблюдения за детьми, диагностика эмоциональной сферы первоклассников свидетельствуют о том, что многие дети (40%) имеют проблемы эмоционального характера. Нарушения психического здоровья сопровождается высоким уровнем тревожности, который может привести к существенному понижению внимания, особенно произвольного. У детей с защитной агрессией внутреннее напряжение может обуславливать повышенную двигательную активность, склонность к нарушению дисциплины.

Так как эмоциональная регуляция поведения и деятельности ведущая в младшем школьном возрасте, а социальные эмоции играют важную роль в воспитании межличностных отношений, то необходима работа по коррекции эмоциональной сферы младшего школьника.

В начале учебного года проводилось диагностическое исследование, целью которого было выявить школьные неврозы на начальном этапе развития, причины их возникновения. Проведена диагностика эмоциональной сферы ребенка в части высших эмоций социального генеза, личностных желаний и деятельных ориентаций. Результаты были обобщены, и психолог получил достаточно полные и четкие сведения о ребенке, об уровне его адаптации к школе.

Диагностический комплекс включал в себя: тест Тулуз-Пьерона (позволяет выявить особенности нейродинамики, внимания, работоспособности); тест Темпл-Дорки-Амен (выявляет уровень тревожности), а также проективный тест «Домики», разработанный О. А. Ореховой, и позволяющий провести диагностику эмоциональной сферы ребенка в части высших эмоций социального генеза, личностных предпочтений и деятельностных ориентаций.

По результатам диагностик была проведена коррекционно-развивающая работа, целью которой было снижение уровня школьной тревожности, развитие эмоциональной грамотности, способности к идентификации эмоций, способствовать развитию познавательных процессов первоклассника, способствовать облегчению адаптационного процесса.

Использовалась модифицированная программа О. В. Хухлаевой «Тропинка к своему Я». В предлагаемой программе психологических занятий уделялось серьезное внимание способам формирования учебной установки в близких и доступных детям формах, прежде всего — в форме игры и сказок. Через игровые роли и сказочные образы дети получали возможность осознавать собственные трудности, их причины и найти пути их преодоления. Ситуации, в которые попадали герои сказок, проецировались на реальные школьные проблемы, дети получали возможность посмотреть на них со стороны

и в то же время идентифицировать проблемы героя с собственными. В результате к концу первого года обучения ребята привыкли адекватно анализировать свои проблемы.

Повторная диагностика показала, что у 25% детей, принявших участие в программе, улучшились характеристики внимания, если до проведения занятий хорошего и высокого уровня скорости переработки информации и точности достигало 40% школьников, то после, уже 65%, уровня патологии и слабого уровня, до – 20%, после – 10%.

Уровень тревожности также изменился к лучшему. Низкий уровень тревожности до участия в программе демонстрировали 25% учащихся, после – 5%, высокий уровень до – 40%, после – 15% учеников.

Таким образом, использование в работе с младшими школьниками модифицированной автором программы О. В. Хухлаевой «тропинка к своему я» позволяет оптимизировать процесс адаптации к школе.

УДК 159.9

Полищук А. В.

студ. гр. ГП-211м ЗНТУ

ВЗАИМОСВЯЗЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ВЫГОРАНИЯ И ИНДИВИДУАЛЬНО-ТИПОЛОГИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЕЙ ЛИЧНОСТИ

Данное исследование было направлено на выявление характера взаимосвязи индивидуально-типологических особенностей личности практических психологов с симптомами и стадиями их профессионального выгорания.

В исследовании принимали участие практические психологи в количестве 40 человек. Исследование проводилось 2 недели. В ходе исследования были использованы 2 методики:

1. «Индивидуально-типологический опросник» (ИТО) (Л. Н. Собчик)
2. Методика диагностики уровня профессионального выгорания В. В. Бойко.

В результате исследования взаимосвязи индивидуально-типологических особенностей и симптомов профессионального выгорания у психологов, выяснено, что некоторые индивидуально-типологические особенности психологов обуславливают развитие у них симптомов профессионального выгорания (табл. 1).

Таблица1 – Связь индивидуально-типологических особенностей с симптомами и фазами профессионального выгорания у психологов

Индивидуально-типологические особенности	Характеристика симптомов и фаз профессионального выгорания у психологов	Коэффициент корреляции	Уровень значимости
Экстраверсия	Переживание психотравмирующих ситуаций	–0,33	0,03
	«Загнанность в клетку»	0,32	0,04
Спонтанность	Переживание психотравмирующих ситуаций	–0,31	–0,04
	«Загнанность в клетку»	–0,04	0,01
	Редукция профессиональных обязанностей	–0,33	0,03
Агрессивность	Тревожность и депрессия	–0,30	0,05
Лидерство	Эмоционально-моральная дезориентация	0,38	0,01
Неконформность	Редукция профессиональных обязанностей	–0,40	0,01
Индивидуализм	Эмоционально-моральная дезориентация	0,40	0,01
Зависимость	Переживание психотравмирующих ситуаций	0,33	0,04
	Неудовлетворенность собой	0,33	0,04
Конформность	Тревога и депрессия	0,36	0,02
Коммуникабельность	Эмоционально-моральная дезориентация	0,33	0,04
	Личностная отстраненность или деперсонализация	0,37	0,02

Наиболее подвержены профессиональному выгоранию психологи с такими свойствами характера, как: спонтанность, экстравертированность, коммуникабельность, зависимость и неконформность. В свою очередь, сенситивность, интроверсия и тревожность снижают вероятность возникновения синдрома «профессионального выгорания».

Полученный результат имеет значение для оптимизации путей профилактики и борьбы с профессиональным выгоранием у практических психологов.

ОСОБИСТІСНА ТРИВОЖНІСТЬ ТА ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ШЛЮБОМ У ЖІНОК

У психологічному словнику поняття «тривожність» визначається як «індивідуальна психологічна особливість, що проявляється в схильності людини до частих і інтенсивних переживань емоційного дискомфорту, неблагополуччя, передчуття загрози та небезпеки».

Проблема тривожності вивчається як вітчизняними так і зарубіжними авторами. Вітчизняні дослідження тривожності представлені роботами В. Астапова, Л. І. Божович, В. В. Белоуса, А. І. Захарова, Б. І. Кочубей, В. Р. Кисловської, А. М. Пріхожан, Ю. Л. Ханіна та ін. Серед зарубіжних авторів З. Фрейда, Г. Саллівана, К. Хорні, Ч. Спілбергера та ін.

Шлюб і сім'я належать до таких явищ, інтерес до яких завжди був стійким і масовим. Але сам по собі факт шлюбу ще не говорить про те, що людина щаслива. Важливе інше – якість шлюбних стосунків. У роботах, присвячених цій проблематиці, озвучене таке поняття, як задоволеність шлюбом. Більшість фахівців визначають її як внутрішню суб'єктивну оцінку, ставлення подружжя до власного шлюбу.

Проблему задоволеності шлюбом вивчали: Ю. Є. Альошина, В. В. Бойко, О. Л. Шилова, Е. Г. Ейдемільер, В. Юстицькіс, І. Н. Обозов, А. Н. Обозова, Г. С. Васильченко, Ю. А. Решетняк та ін.

Ю. Є. Альошина позначає задоволеність шлюбом, як характеристику «суб'єктивної оцінки кожним з подружжя характеру їхніх взаємин». Часто вживаними синонімами терміна «задоволеність шлюбом» є «успішність шлюбу», «згуртованість сім'ї», «сумісність подружжя».

Маловивченим у вітчизняній і зарубіжній психології залишається питання про взаємозв'язок задоволеності шлюбом з тривожністю. Дослідження різних аспектів цієї теми має значення для розробки теоретичних представлень і практичних рекомендацій в сімейному консультуванні.

Об'єктом нашого дослідження виступають шлюбні стосунки. Предметом дослідження є задоволеність шлюбом у жінок відповідно до рівня особистісної тривожності. Мета дослідження: визначити зв'язок між задоволеністю шлюбом та рівнем особистісної тривожності у жінок.

Наше дослідження спрямовано на з'ясування зв'язку тривожності та задоволеності шлюбом у жінок. У межах даного дослідження було використано дві методики – тест-опитувальник задоволеності шлюбом В. В. Століна та методика шкала Спілбергера-Ханіна для діагностики рівня особової і ситуа-

тивної тривожності. В нашому дослідженні взяли участь 40 респондентів – жінок у віці від 18 до 38 років, які перебувають в офіційному шлюбі.

В групі досліджуваних з 40 респондентів, тільки шестеро оцінили свій шлюб, як незадовільний, всі інші показали високий рівень оцінки свого шлюбу. Можна стверджувати, що більшість піддослідних суб'єктивно оцінюють свій шлюб як вдалий.

За результатами методики Спілбергера-Ханіна в досліджуваній групі жінок спостерігався високий рівень особової тривожності. З випробуваної групи менш ніж половина респондентів мають помірний рівень особистісної тривожності (60% високий рівень тривожності, 40% мають помірний рівень тривожності). Отримані дані означають, що випробовувані схильні сприймати великий діапазон ситуацій як загрози, і реагувати вираженим станом тривожності.

Для з'ясування значущості розбіжностей різних рівнів особистісної тривожності у жінок з різним рівнем задоволеності шлюбом застосовано кутовий критерій Фішера. В результаті отримано наступні дані: $F = 1,008$, рівень значущості $p < 0,1$, що свідчить про наявність зв'язку між рівнем задоволеності шлюбом і рівнем тривожності в піддослідній групі жінок, але цей зв'язок має характер тенденції. Тобто можна стверджувати, що низький рівень задоволеності шлюбом може сприяти підвищенню рівня тривожності у жінок, але є певна частина тривожних жінок у цілому задоволених шлюбом.

Потрібне більш детальне дослідження взаємозв'язку тривожності жінок та задоволення шлюбом, визначення факторів, які його опосередковують.

УДК 159.9

Ревуцкая А. В.¹, Хрусталева М. С.²

¹ студ. гр. ГП-21 Ім ЗНТУ

² канд. політ. наук, доц. ЗНТУ

ДИНАМИКА ПРЕДСТАВЛЕНИЙ ЖЕНЩИН О ПОТРЕБНОСТЯХ МОЛОДОЙ МАТЕРИ

В современной литературе уделяется много внимания вопросу о потребностях женщины, связанных с рождением ребенка – ни для кого не секрет, что одним из решающих обстоятельств для благополучного течения родового процесса является обеспечение чувства безопасности в родах. Доктор Мишель Оден, выдающийся врач акушер-гинеколог современности, основатель научно-исследовательского центра первичного здоровья в Лондоне, автор более 50 научных работ и 12 книг («Возрожденные роды», 1984; «Научное познание любви», 1999; «Фермер и акушер», 2002; «Кесарево сече-

ние», 2004 и других) в рамках своей просветительской деятельности по всему миру очень подробно освещает эту тему. И сегодня желание беременных женщин договориться с врачом, познакомиться с роддомом, пройти курсы по подготовке к родам, изучить видеоматериалы и опыт подруг, а также устроить партнерские роды – это не что иное как интуитивное стремление к этому самому состоянию безопасности.

Не менее значимой составляющей здорового материнства является устойчивость и уверенность в себе молодых родителей. Наиболее ответственные мамы и папы ищут эту уверенность на курсах для беременных. Информация и понимание процесса существенно снижают уровень тревожности, а различные психотерапевтические техники усиливают этот эффект и создают положительный настрой.

К числу важнейших задач психологической подготовки к родам и родительству относится развитие у женщины умения находиться в ресурсном состоянии, а также отслеживать и удовлетворять свои потребности. Состояние усталости, неудовлетворенности, а также отсутствие или недостаток положительных эмоций, резко снижает адаптивные возможности молодой мамы, отрицательно влияет на формирование раннего диалога с ребенком, понимание его потребностей и повышает риск возникновения послеродовой депрессии.

Для женщин, имеющих трудности с определением своих потребностей и способов наполнения ресурсами, необходимо выработать этот навык во время беременности. В условиях подготовки к родам это можно сделать, в том числе, предоставив выбор вариантов.

В качестве индикатора потребностей женщин в связи с родами может выступать выбор услуги, в рамках которой можно удовлетворить ту или иную потребность. С целью определения возможных дополнительных услуг, которые могли бы заинтересовать женщин, проходящих подготовку к родам, был проведен опрос среди 110 женщин: беременных (которые не проходили подготовку к родам) и планирующих беременность, а также недавно родивших женщин. Женщинам было предложено выставить баллы (от 1 до 5) напротив предлагаемых дополнительных услуг или предложить свой вариант.

Бесспорным лидером оказалась профессиональная фотосессия, что может быть связано с социальными потребностями женщины.

В ходе исследования была выявлена интересная закономерность: большинство нерожавших женщин заинтересовала так же встреча с педиатром, как способ обслужить потребность в безопасности, снижения уровня тревоги в ожидании изменений. Интересно, что низкий уровень заинтересованности этой услугой был у сторонниц альтернативного способа рождения детей, проходящих соответствующую подготовку.

Кардинально поменялась картина ответов женщин, которые недавно родили: встрече с педиатром большинство поставили самый низкий из возможных баллов, зато такой услуге как расслабляющий массаж присваивали высокий балл. Это указывает на повышенную напряженность витальных потребностей.

Исходя из результатов исследования, можно проследить динамику представлений женщин о потребностях молодой мамы. В состоянии беременности или планирования семьи актуализируются социальные потребности и потребность в безопасности, в послеродовой период на первый план выходят витальные потребности.

Таким образом, представления о потребностях молодой мамы, а значит и сами потребности, в периоды до и после родов претерпевают изменения.

Женщинам становится понятно, что физическое и эмоциональное здоровье ребенка и организация ухода за ним, зависят не столько от внешних фигур сколько от состояния мамы. Поэтому для женщины, родившей ребенка, приоритетными являются забота о себе, отдых и положительные эмоции.

УДК 159.9

Семьошин А. Г.

студ. гр. ГПЗ-211м ЗНТУ

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕХОДУ ВІД НАМІРУ ДО ДІЇ

Багато психологів, дослідників, філософів та науковців цікавилися питанням діяльності та самореалізації індивіда, а саме в тому місті, де людина має деякий намір, мотивацію, але за деяких причин не може втілити його у дію. У межах дослідження проблеми переходу від наміру до дії різні автори розглядають такі поняття як: психологічний бар'єр, психологічний захист, психологічний опір, мотивація, самореалізація, воля, намір. Так чи інакше кожен з цих термінів стосується заданої теми. Напевне першими дослідниками того, чому людина має намір і не може його здійснити, були античні філософи але у сучасному світі першим описав проблему психологічного бар'єру саме З. Фрейд, засновник психоаналізу. У своїй початковій теоретичній конструкції психоаналіз описує людську поведінку з залученням двох категорій - катексис (прив'язка) і анткатексис. Катексис - це спрямована на певні об'єкти психічна енергія інстинктів, що вимагає розрядки, а анткатексис - бар'єр, який перекриває шлях до задоволення інстинкту. Але теорія З. Фрейда - це скоріше теорія пригнічення особистості, її негативного розвитку в зв'язку з блокуванням інстинктів. Також поняття бар'єр займає важливе місце в теорії особистості К. Левіна. Багато моментів активності особистості дослідники

його школи виводять із специфіки того, що відбувається на рівні «мета - перешкода». Успіх в подоланні перешкод підвищує рівень домагань особистості, створює для неї «тимчасові перспективи», що стимулюють активність і психічний розвиток. Непереборні бар'єри гасять ініціативу і енергію людини, знижують рівень її домагань і її інтелект. Як і З. Фрейд, К. Левін вважав, що блокатори викликають «замість попередньої активність», перемикають суб'єкта з однієї діяльності на іншу.

Проблему психологічних бар'єрів в контексті діяльнісного підходу представляють Л. С. Виготський, О. М. Леонтьєв, Б. Ф. Ломов, Б. Д. Паригін, С. Л. Рубінштейн, Р. Х. Шакуров.

З іншого боку, педагоги, психологи практики, менеджери з управління персоналом та інші спеціалісти, діяльність яких спрямована на розвиток власної активності особистості, мають накопичений багаж інструментів сприяння переходу від наміру до діяльності.

Співставлення теоретичних концептів та узагальнення визначених практиками емпіричних закономірностей дозволить розглянути проблему на новому, сучасному рівні. Прикладним аспектом дослідження переходу від наміру до дії є й проблема повільності у професійній самореалізації молодих психологів та психотерапевтів.

УДК 159.9

Гостюхіна А. В.

студ. гр. ГП-211м ЗНТУ

АРХЕТИПИ БАТЬКА І МАТЕРІ У БІОГРАФІЧНИХ НАРАТИВАХ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Дослідження в психології процесів розуміння та інтерпретації життєвих подій і їх впливу на особистість є актуальним питанням сучасної теоретичної та практичної психології. Характер взаємодії людини з власним досвідом вивчається через наративи – історії, які створюються людьми для організації власного досвіду і способу життя. Вагомий внесок у вивчення наративу як психологічної складової внесли такі вчені як Т. Р. Сарбін, Дж. Прінс, Дж. Бруннер, Р. Р. Кадирова, Р. Харре, А. С. Калмикова, Ч. Тейлор та ін. Вивченням архетипів займався Карл Густав Юнг. Він вперше ввів це поняття в область аналітичної психології. Юнг вважав, що архетипи часто відображаються в сновидіннях, зустрічаються в культурі у вигляді символів, які використовувалися у живописі, літературі, релігії, міфології. Стійкі образи, що зустрічаються у всіх цих областях, він назвав архетипами.

Проявами архетипу Батька (за Юнгом) є: Земний Батько (турботливий, чесний, люблячий); Небесний Батько (відсторонений, кидає своїх дітей); Мудрець, Бог (має великий життєвий досвід, розумний); Герой (сильний, непереможний); Правитель (одночасно строгий голова сім'ї); Демон (вселяє страх, агресивний, жорстко задає правила поведінки в сім'ї); Трікстер (має любов до хитрих жартів, здатен змінювати вигляд (лукавий), є джерелом сварки).

Проявами архетипу Матері (за Юнгом) є такі характеристики: Богиня-Мати (є відображенням ніжності, любові, ласки, турботи); Земна Мати (прив'язана до традиції, до віджилого минулого); Кора (має душевну юність, життєвість); Артеміда (цілеспрямована, сильна, стійка); Геба (інфантильна, не вміє приймати свій вік, вічно юна).

У дослідженні взяли участь студенти спеціальності «Психологія» 2, 3, 4 курсів (загальна кількість 40 осіб). Досліджуванам було запропоновано написати розповідь про своїх батьків, намагаючись якомога більш докладно описати ці образи.

У результаті контент-аналізу та інтент-аналізу отриманих наративів виявлено, що найбільше у біографічних наративах студентів-психологів образ батька проявляється через архетип Земного Батька (рис. 1).

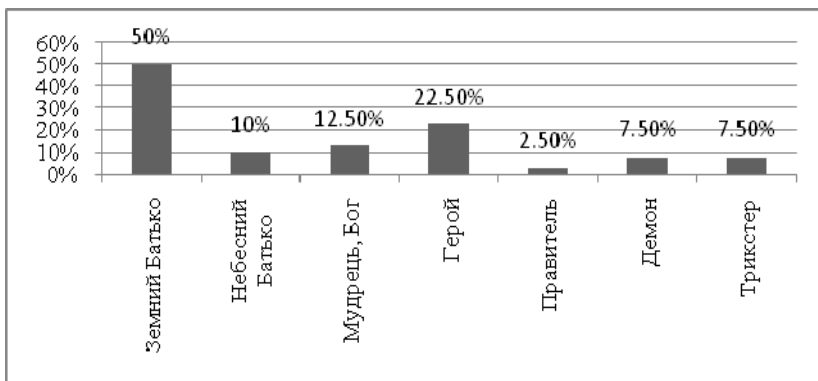

Рисунок 1 – Прояви архетипу Батька в наративах студентів-психологів

В цілому, в наративах студентів домінує позитивний образ Батька як люблячої людини, щирої, ніжної, але одночасно сильної, мужньої, мудрої. Негативний образ Батька (Демон, Трікстер, Небесний Батько) зустрічається у наративах 25% студентів.

В образі матері в наративах студентів найбільше проявився Архетип Богині-Матері (85%), що свідчить про те, що образ матері для більшості досліджуваних пов'язаний із проявами божественного початку: мати дає захист, ніжність, любов, турботу, співчуття (рис. 2).

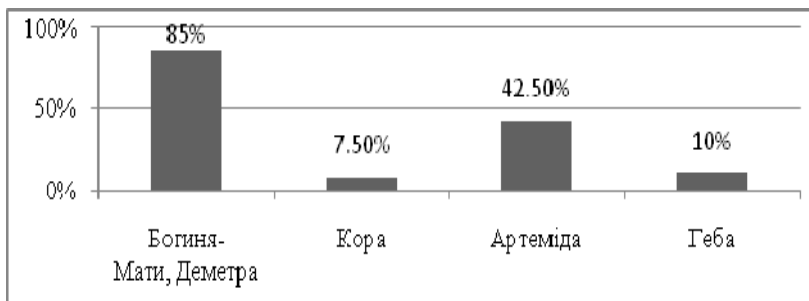

Рисунок 2 – Прояви архетипу Матері у наративах студентів-психологів

За допомогою кореляційного аналізу (застосовано коефіцієнт кореляції Спірмена) основних проявів архетипу Батька і Матері в наративах студентів-психологів нами виявлено, що існує зворотний зв'язок між проявами архетипів «Небесний Батько» і «Богиня-Мати». Виявлений взаємозв'язок ми можемо пояснити тим, що, чим більше в родині буде виявлений один архетип (Богиня-Мати), тим менше буде виявлений другий архетип (Небесний Батько). Цей факт вказує на те, що в родині, де у чоловіка явно виявлений архетип Небесного Батька, жінка не буде проявляти архетипової приналежності до Богині-Матері. Також нами виявлений прямий кореляційний зв'язок між проявами архетипів Демона (Батько) і Геби (Мати) в наративах студентів. У цьому випадку, чим сильніше буде прояв Демона, тим найбільш найімовірніше материнський архетип буде виражати себе в формі Геби. У сім'ї, де батько проявляє себе як Демон, мати буде втілювати архетип Геби, проявляючи в собі беззахисність, вічну молодість, вона не здатна дати відсіч своєму чоловікові, захистити себе і свою дитину, вона дуже часто знаходить виправдання вчинкам свого чоловіка. При цьому у неї може проявлятися залежна поведінка по відношенню до свого чоловіка, цим мати підживлює батька на більш жорстокі «демонічні» прояви. У той час, як мама буде перебувати в позиції Геби, вона несвідомо може спровокувати чоловіка з задатками архетипу Демона до жорстоких дій по відношенню до неї та її дитини (рис. 3).

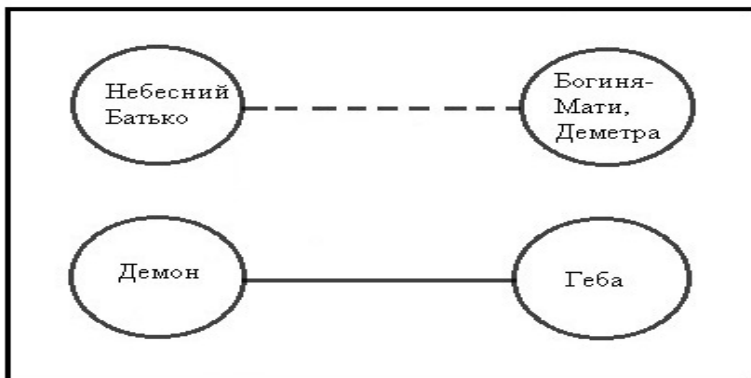

Рисунок 3 – Кореляційний взаємозв'язок проявів архетипів Батька та Матері в наративах студентів-психологів.

Отже, у результаті кореляційного аналізу виявлено, що прояви архетипів в наративах студентів-психологів не складають цілісну структуру, що свідчить про їхню відносну незалежність один від одного.

Перспективи подальшого дослідження полягають у збільшенні вибірки дослідження; вивченні динаміки проявів архетипів в наративах людей різного віку.

УДК 159.9

Игнатенко Р. Г.

студ. гр. ГПЗ-211м ЗНТУ

КРЕАТИВНАЯ СРЕДА В РАЗНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОСТРАНСТВАХ (НА ПРИМЕРЕ ТРАДИЦИОННОЙ И ВАЛЬДОРФСКОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ СИСТЕМ)

Креативная среда, по мнению Г. И. Железовской, Н. В. Абрамовой, Е. Н. Гудковой, это особым образом организованное социокультурное пространство, предполагающее наличие определенного социума, которое основано на интеграции средств и условий развития и саморазвития творческой личности и которое предполагает общение в деятельностном направлении включенных в него субъектов [1]. Согласно этому подходу «креативная среда» рассматривается в контексте трех основных характеристик: интеграция идей; совместность усилий; уважение к личности. В работах Е. П. Торренса, Дж. Гилфорда, Г. М. Клочковой [3], И. Л. Левина [4], Т. П. Васильевой [6] и др. описаны основные характеристики креативной среды, среди которых:

неопределенность; многовариативность; нерегламентируемость и свобода поведения субъекта творчества; предметная насыщенность среды; свобода выбора и др. А. С. Литов рассматривает креативную образовательную среду как разноплановую, самоорганизующуюся, индивидуализированную целостность, состоящую из всех необходимых компонентов, которые дают возможность личности, находящейся в ней, развивать свои творческие способности, а также обеспечивать свой личностный рост и самореализацию [5]. Основная цель креативной образовательной среды, по мнению К. Г. Кречетникова, состоит в том, чтобы «разбудить» в человеке творца, развить в нем заложенный творческий потенциал, пробудить потребность в дальнейшем самопознании, творческом саморазвитии [7].

В результате анализа статей Г. М. Ключковой [3] и И. Л. Левина [4] были сформулированы основные педагогические приемы, которые создают креативную среду в традиционном образовательном пространстве: воздействие на личность происходит через активизацию внутриличностных, психогенных факторов; творческие задания составляют основу педагогического процесса; креативная образовательная среда предполагает особое взаимодействие ученика и педагога которое характеризуется опорой на положительное стимулирование; каждому ученику в креативной образовательной среде предоставляется возможность создания индивидуализированной образовательной траектории; креативной средой пробуждается потребность в постоянном самостоятельном самопознании и творческом саморазвитии; активное использование современных инновационных педагогических технологий; направленность на творческие решения; отсутствие преград для проявления инициативы. Условиями, которые тормозят развитие креативности, являются: направленность на успех; боязнь неудач; ориентация на мнение других людей; страх перед своей индивидуальностью и др.

Немного иначе обстоит дело в образовательном пространстве вальдорфской педагогики, здесь креативная среда состоит из несколько других педагогических приемов, берущих свое начало из антропософских представлений о развитии человека, основоположником которых является Р. Штайнер. Основными факторами, способствующими формированию креативных качеств у вальдорфских школьников (по Ф. Карлгрен [2] и Т. П. Васильевой [6]) являются такие характеристики: отсутствует различие в социальном статусе детей; общение педагогов с учениками происходит на основе открытых межличностных отношений; в школьном укладе, касающемся дисциплины, используется как можно меньше обязательных правил и норм поведения; в воспитательном процессе используется в основном только не прямое влияние на детей; учитель, родитель и ученик в вальдорфской школе являются равноправными участниками творческого учебно-воспитательного процесса; креативность является необходимым качеством учителя; вальдорфская педагоги-

ка основывается на целостном подходе к миру, к человеку, к организации учебно-воспитательного процесса; применение методов «ручного» мышления, изучения понятий исходя из деятельности; принцип учета неосознаваемого в творчестве.

В результате теоретического анализа особенностей проявления креативной среды в традиционной и вальдорфской педагогических системах нами были сформулированы рабочие критерии для экспертной оценки креативной образовательной среды: активизация внутриличностных, психогенных факторов (желание, интерес, внимание); творческие задания как основа педагогического процесса; опора на положительное стимулирование, на переживание уверенности в своих силах, чувства успеха; максимальная подстройка содержания образования под запросы конкретного ребенка; пробуждение потребности в постоянном самостоятельном самопознании, творческом саморазвитии; активное использование современных инновационных педагогических технологий; особые виды детской деятельности, побуждающие к поиску решений и возникновению идей; особое внимание к окружающей среде; внешняя безоценочность; свободное выражение своих чувств и переживаний, в т. ч. и отрицательных; отсутствие различий в социальном статусе детей; общение педагогов с учениками происходит на основе открытых межличностных отношений; используется как можно меньше обязательных правил и норм поведения; применение преимущественно непрямого влияния на детей; учитель и ученик являются равноправными участниками творческого учебно-воспитательного процесса; креативность является необходимым качеством учителя; большая роль отводится воображению; быстрая смена методов решения задачи; акцент на обучение через опыт; отказ от использования оценок как формы давления на учащихся; создание психологически комфортной атмосферы на уроках, которая стимулирует учеников к свободному общению и диалогу.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Железовская, Г. И. Креативная среда как фактор творческого саморазвития личности [Текст] / Г. И. Железовская, Н. В. Абрамова, Е. Н. Гудкова // Перспективы науки и образования. – 2014. – № 1(7). – С. 120–125.
2. Карлгрен, Ф. Воспитание к свободе [Текст] / Ф. Карлгрен. – М.: Московский Центр вальдорфской педагогики, 1995. – 272 с.
3. Ключкова, Г. М. Педагогические условия формирования креативной образовательной среды [Текст] / Г. М. Ключкова // Вектор науки ТГУ. – 2011. – № 3(17). – С. 307–309.
4. Левин, И. Л. Методологический анализ законов и закономерностей креативного образования [Электронный ресурс] / И. Л. Левин // НАУКОВЕДЕНИЕ. – 2014. – № 4(23). – Режим доступа: <http://naukovedenie.ru/PDF/93PVN414.pdf>

5. Литов, А. С. Креативная образовательная среда с использованием информационно-коммуникативных технологий [Электронный ресурс] / А. С. Литов // Ученые записки: электронный научный журнал Курского государственного университета. – 2011. – № 2(18). – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/kreativnaya-obrazovatel'naya-sreda-s-ispolzovaniem-informatsionno-kommunikativnyh-tehnologiy>

6. Васильева, Т. П. Психолого-педагогические условия развития креативности учащихся в вальдорфской школе [Текст]: автореф. дис. на соискание научн. степени канд. психол. наук: спец. 19.00.07 / Васильева Татьяна Петровна. – СПб, 2001. – 22 с.

7. Кречетников, К. Г. Креативная образовательная среда на основе информационных и телекоммуникационных технологий как фактор саморазвития личности [Электронный ресурс] / К. Г. Кречетников– Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2004/0622-10.htm>

УДК 159.9

Бородулькіна Т. О.¹, Лебедева А. О.²

¹канд. психол. наук, доц. ЗНТУ

²студ. гр. ГПЗ-211м ЗНТУ

ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ ДО ШКОЛИ БАТЬКІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ, ВКЛЮЧЕНИХ У РІЗНІ ПЕДАГОГІЧНІ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ: ТРАДИЦІЙНУ ТА ВАЛЬДОРФСЬКУ

Суб'єктивне ставлення до школи найчастіше розглядається як емоційно забарвлене відображення людьми взаємозв'язків будь-яких своїх потреб з можливостями, які їм надаються освітнім середовищем школи (В. А. Ясвін, О. Черкаліна та ін.). В. А. Ясвін та його колеги пропонують виділяти чотири компоненти суб'єктивного ставлення до школи: емоційний, пізнавальний, практичний та вчинковий. *Емоційний компонент* характеризує ставлення до школи насамперед за шкалою «подобається – не подобається»; пов'язаний з оцінними судженнями, перевагами й почуттями людини; характеризує, зокрема, ступінь стійкості людини до впливу різних негативних стереотипів, слухів і міфів про школу. *Пізнавальний (когнітивний) компонент* ставлення характеризує зміни в мотивації й спрямованості пізнавальної активності людини; рівень його розвитку відображає ступінь інтересу до життя школи, що виражається в готовності (більше низький рівень) і прагненні (більше високий) одержувати, шукати й переробляти інформацію про школу. *Практичний компонент* ставлення характеризує готовність і прагнення до практичної діяльності, пов'язаної зі школою. *Вчинковий компонент* характеризує актив-

ність людини, спрямовану на зміну оточення відповідно зі своїм ставленням до цієї школи. Ця активність, як зазначає В. А. Ясвін, завжди носить наднормативний характер і може бути спрямована як на саму школу, так і на формування в інших людей відповідного ставлення до школи (позитивного або негативного, залежно від власного емоційного вектору). Сукупність показників емоційного, пізнавального, практичного й вчинкового компонентів характеризує інтенсивність («силу») ставлення людини до школи [1].

Дослідження суб'єктивного ставлення батьків молодших школярів до школи проведене у період з травня по листопад 2015 року на базі експериментального навчального закладу Всеукраїнського рівня ЗОШ №66 Запорізької міської ради Запорізької області і є складовою першого (підготовчого) етапу дослідно-експериментальної роботи на тему «Забезпечення психічного здоров'я дітей засобами вальдорфської педагогіки», що проводиться у навчальному закладі відповідно до наказу МОН України від 24.12.2014 року №1509. Загальна кількість досліджуваних батьків – 86 осіб, з них 38 осіб – це батьки молодших школярів, які навчаються у загальноосвітніх класах (традиційна педагогічна система), та 48 батьків молодших школярів класів вальдорфського спрямування.

Наводимо деякі результати вивчення особливостей суб'єктивного ставлення батьків молодших школярів до школи (за методикою В. Ясвіна). За допомогою критерію t-Ст'юдента для незалежних вибірок нами порівняно значення суб'єктивного ставлення до школи (за чотирма компонентами) батьків дітей, що включені у різні педагогічні системи: традиційну та вальдорфську (табл.1).

Таблиця 1 – Особливості суб'єктивного ставлення батьків молодших школярів до школи (за методикою В. Ясвіна)

Компоненти суб'єктивного ставлення батьків до школи	Середні значення		Рівень значущих відмінностей
	Традиційна	Вальдорфська	
Емоційний	16,473	17,041	0,598
Пізнавальний	8,868	13,041	0,000
Практичний	10,315	12,708	0,023
Вчинковий	9,197	13,333	0,000

Виявлено, що провідним компонентом ставлення до школи в двох порівнюваних групах батьків є емоційний компонент (вираженість емоційного компоненту в двох групах батьків статистично не відрізняється). Обидві групи батьків ставляться до школи переважно позитивно, що свідчить про те, що в цілому школа батькам подобається і вони нею задоволені. Вираженість інших компонентів ставлення до школи в двох групах батьків статистично

розрізняється. Так, батьки молодших школярів, що навчаються в класах вальдорфського спрямування, значно більше батьків дітей із загальноосвітніх класів цікавляться життям школи (пізнавальний компонент), більше прагнуть до практичної діяльності, пов'язаною зі школою (практичний компонент), та більше роблять конкретні вчинки, пов'язані із певною допомогою школі (вчинковий компонент).

В цілому, суб'єктивне ставлення батьків молодших школярів із загальноосвітніх класів виражене на середньому рівні: інтенсивність пізнавального та вчинкового компонентів ставлення представлена на низькому рівні; практичного – на середньому рівні, а емоційного – на високому; ставлення до школи за ступенем сформованості компонентів є низько когерентним, тобто негармонійним, неузгодженим (різниця між максимально та мінімально розвинутими компонентами дорівнює 7.61).

Суб'єктивне ставлення батьків дітей із класів вальдорфського спрямування достатньо інтенсивно проявлене: емоційний компонент ставлення представлений на високому рівні, а всі інші компоненти ставлення до школи виражені на середньому рівні; ставлення до школи за ступенем сформованості компонентів є достатньо когерентним, тобто більш-менш гармонійним, цілісним (різниця між максимально та мінімально розвинутими компонентами дорівнює 4.3).

Отримані результати свідчать про необхідність стимулювання більш когерентного, пізнавального, практичного та вчинкового ставлення до школи у батьків дітей, що навчаються в експериментальному закладі, та, відповідно, є важливими суб'єктами дослідно-експериментальної роботи. Для цього планується впровадити просвітницькі заходи для батьків молодших школярів, одним із завдань яких буде інформування про протікання дослідно-експериментальної роботи в ЗОШ №66 та надання проміжних результатів проведених в навчальному закладі досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ясвин, В. Субъективное отношение к школе. Методика психологической диагностики и анализ эмпирических данных [Электронный ресурс] / В. А. Ясвин // Школьный психолог. – №12. – 2009. – Режим доступа: http://psy.1september.ru/view_article.php?id=200901210

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ В НАВЧАЛЬНИХ КОЛЕКТИВАХ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ, ВКЛЮЧЕНИХ У ТРАДИЦІЙНУ Й ВАЛЬДОРФСЬКУ ПЕДАГОГІЧНУ СИСТЕМИ

Соціально-психологічний клімат (СПК) в навчальному колективі є передумовою успішного навчання дитини у школі та важливим чинником фізичного, психічного та особистісного здоров'я учнів. І для сучасної традиційної школи, і для вальдорфської, забезпечення позитивної навчальної атмосфери, створення сприятливого СПК є одними з важливих організаційних завдань вчителя.

Емпіричне дослідження СПК в навчальних колективах молодших школярів, включених у різні педагогічні системи (традиційну та вальдорфську), є складовою пілотажного дослідження, проведеного протягом двох тижнів у лютому 2016 р. у вигляді щоденних спостережень на базі експериментального навчального закладу всеукраїнського рівня ЗОШ № 66 Запорізької міської ради Запорізької області в рамках дослідно-експериментальної роботи на тему «Забезпечення психічного здоров'я дітей засобами вальдорфської педагогіки», що проводиться у навчальному закладі відповідно до Наказу МОН України від 24.12.2014 року №1509. Спостереження в 1-3 класах ЗОШ № 66 здійснювалися групою підготовлених спостерігачів у кількості семи осіб (науковий керівник експериментально-дослідної роботи, шкільний психолог, студенти-психологи ЗНТУ). В кожному класі було проведено серію спостережень протягом двох-трьох навчальних днів. Спостереження за поведінкою дітей та особливостями їхньої взаємодії в класі здійснювалися спостерігачами протягом всіх уроків, на перервах, у їдальні та під час прогулянки. Загальна кількість молодших школярів 1–3-х класів, за якими велося спостереження, складає 116 осіб, з них 70 навчається в класах загальноосвітньої школи, 46 навчаються у класах вальдорфського спрямування. У результаті спостереження за класами отримано 41 експертну оцінку СПК в учнівських колективах, яка здійснювалася спостерігачами за методикою «Карта-схема оцінки психологічного клімату в класі» А. М. Лутошкіна.

У результаті порівняння ступеню сприятливості СПК в класах загальноосвітньої школи та класів вальдорфського спрямування за допомогою непараметричного критерію для двох незалежних вибірок U-Манна-Уїтні статистично значущої відмінності (на рівні $p=0.05$) не виявлено. В цілому, відзначимо, що в 1–3 класах загальноосвітньої школи і в 1–3-х класах вальдорфського спрямування СПК, за оцінками сторонніх спостерігачів, є достатньо сприятливим.

За допомогою критерію U-Манна-Уїтні нами порівняно вираженість окремих характеристик СПК в учнівських колективах загальноосвітніх та вальдорфських класів. На цьому етапі біполярну (+3_+2_+1_0_-1_-2_-3) шкалу, запропоновану в карті-схемі А. М. Лутошкіна, ми перевели у монополярну (7_6_5_4_3_2_1) таким чином, що максимальне значення (7) відповідає максимальному прояву позитивних особливостей, а мінімальне значення (1) відповідає максимальному прояву негативних особливостей СПК (табл.1).

Таблиця 1 – Значущі відмінності СПК у загальноосвітніх та вальдорфських 1–3-х класах за окремими характеристиками

Позитивні особливості СПК	Середні значення		Негативні особливості СПК	Рівень значущих відмінностей
	Загально-освітні класи	Вальдорфські класи		
Переважають доброзичливість у відносинах, взаємні симпатії	4,7	3,8	Переважають конфліктність у відносинах, агресивність, антипатії	0,065
Переважають схвалення й підтримка, докори й критика висловлюються з добрими спонуканнями	4,4	3,1	Критичні зауваження носять характер явних і схованих випадів	0,02
Досягнення або невдачі колективу всі переживають як свої власні	4,2	3,4	Досягнення або невдачі всього колективу не знаходять відгуку в його окремих представників	0,033
У колективі існує справедливе ставлення до всіх членів, тут підтримують слабких, захищають їх	4,7	3,5	Колектив розділяється на «привілейованих» і «зanedбаних», тут презирливо ставляться до слабких, висміюють їх	0,021
У членів колективу проявляється почуття гордості за свій колектив, якщо його відзначають керівники	5,1	4,2	До похвал і заохочень колективу тут ставляться байдуже	0,061

У результаті порівняння середніх значень прояву окремих характеристик СПК в 1–3-х загальноосвітніх та вальдорфських класах в ході пілотажного дослідження виявлено, що в загальноосвітніх класах, за оцінками сторонніх спостерігачів, дещо переважають, у порівнянні з вальдорфськими класами, позитивні прояви окремих характеристик СПК.

Зазначимо, що отримані результати є пробними, їхня якісна інтерпретація, по-перше, залежить від специфічних умов протікання дослідно-

експериментальної роботи та функціонування експериментальних класів (класів вальдорфського спрямування) в конкретному навчальному закладі (ЗОШ № 66), по-друге, залежить від особистості класного вчителя кожного з класів, по-третє, обумовлюється специфічними відмінностями традиційної та вальдорфської педагогічних систем. Так, традиційна педагогічна система є більш авторитарною та дисциплінарною і не передбачає вільного прояву особистості дитини в навчальному закладі, особливо на уроках; будь-які прояви спонтанної, в тому числі агресивної, поведінки учнів в школі придушуються вчителем. Звичайно, придушення негативних (агресивних, конфліктних) проявів дітей в цілому є сприятливим чинником успішності протікання навчального процесу в молодшій школі в рамках традиційної педагогічної системи: діти за таких умов відчувають себе більш захищено та безпечно. Вальдорфська педагогіка називається часто педагогікою вільного виховання: діти мають можливість в школі виражати себе спонтанно та відкрито, а серед спонтанних проявів молодших школярів, звичайно, проявляються не тільки позитивні, але й негативні реакції, в тому числі агресивні. У більш вільному освітньому просторі, на нашу думку, частіше можуть виникати конфлікти. Зазначимо, що зовнішні прояви поведінки дітей та їхньої взаємодії на уроках більш наочно та повно можна було спостерігати у класах вальдорфського спрямування, тому що діти вели себе більш вільно та розкуто, відкрито проявляли себе як особистості зі своїми унікальними потребами та особливостями. Поведінкові прояви учнів загальноосвітніх класів були більш стереотипними та регламентованими. Уроки в загальноосвітніх класах були орієнтовані переважно на стимулювання пізнавальної сфери дітей, особистість кожної дитини під час уроків майже не була задіяна та, відповідно, не проявлена. Крім того, в класах вальдорфського спрямування ЗОШ №66 на час спостереження навчалося більше дітей з проблемною поведінкою, що відображувалося на СПК класу в цілому. СПК у класах вальдорфського спрямування був не достатньо сформованим та стійким ще й тому, що склад класу був достатньо динамічним: нові учні зараховувалися в експериментальні класи протягом всього навчального року (серед новачків були діти з негативним досвідом навчання в інших загальноосвітніх школах) і знаходилися на різних етапах адаптації до навчальних умов. Учнівський склад класів вальдорфського спрямування на початковому етапі експерименту ще не відповідає існуючим вимогам до наповнюваності класів вальдорфських шкіл, однією з умов яких є те, що більшість дітей у перший клас вальдорфської школи має приходити з вальдорфського дитячого садку.

На наступних етапах дослідно-експериментальної роботи на базі ЗОШ №66 планується подальший моніторинг СПК в класах, що працюють за традиційною та вальдорфською педагогічними системами. Однією із задач такого моніторингу розглядаємо виділення чинників СПК у класах загальноосвітньої школи та вальдорфських класах.

ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ХІРУРГІЧНИХ ПАЦІЄНТІВ

Якість життя розглядається як система показників, що характеризують ступінь реалізації життєвих стратегій людей, задоволення їх життєвих потреб. Початок ХХІ століття в усьому світі ознаменувався новим ставленням держави до людини. У багатьох європейських країнах державні діячі проголосили основним політичним напрямком поліпшення якості життя (ЯЖ) населення. Дослідження з оцінки ЯЖ, пов'язаного зі здоров'ям, засновані на двох важливих принципах: 1) хвороба негативно впливає не тільки на фізіологічні параметри, але і на найважливіші функції пацієнта – його фізичне, психологічне, емоційне та соціальне функціонування; 2) зміни перелічених показників можуть бути виявлені й виміряні з допомогою оцінки ЯЖ хворого.

В нашому емпіричному дослідженні нами виявлено якість життя хірургічних хворих. Оперативне втручання, яке проводиться негайно, супроводжується стресом і психоемоційним збудженням. Психічна рівновага після операції залежить від того, наскільки порушена ця схема уявлень, і наскільки особистість здатна прийняти, інтегрувати новий стан і наслідки операції. В Україні проводиться вкрай мало досліджень якості життя хворих з хірургічною патологією, хоча дослідження якості життя дозволяє підвищувати ефективність лікування і оцінювати загальний стан кожного окремо взятого пацієнта, визначати, як сама людина оцінює різні сторони свого життя, має обмеження, і, в якій мірі вони порушують її функціонування.

Одним з критеріїв психічного здоров'я, з позицій цілісного підходу, є феномен психічної рівноваги, що містить взаємодію різних сфер особистості – емоційної, вольової, пізнавальної. Порушення психічної рівноваги призводять до особистісних деградацій, деструкцій, соціальної та персональної дезадаптації. Саме критерій психічної рівноваги пов'язаний з цілісним розвитком особистості, її адаптивними можливостями і властивостями, їх адекватністю реакцій на зовнішні впливи. Мета нашого дослідження – вивчення психологічних особливостей доопераційних пацієнтів хірургічних відділень в порівнянні зі здоровими людьми. Йдеться про адаптацію хворих. А саме, відповідність загального рівня активізації, нервово-психічного напруження вимогам актуальної ситуації у пацієнтів.

Для вирішення поставлених завдань використовувалися клінічна бесіда, аналіз стану емоційно-особистісної сфери завдяки вимірюванню особистісної та реактивної тривожності (шкала Спілберґера–Ханіна), самопочуття, актив-

ності і настрою (тест диференційованої самооцінки САН), особливостей особистості (опитувальник Леонгарда-Шмішека), госпітальна шкала тривоги та депресії (HADS). Опрацювання експериментальних даних проводилося за допомогою аналізу параметрів розподілу (середніх, коефіцієнтів розкиду), розрахунку критеріїв відмінності (U – критерій Манна-Уїтні, ϕ^* – кутове перетворення Фішера).

Провівши дану діагностику, можна стверджувати, що люди, перед хірургічним втручанням, мають більш виражену особистісну та реактивну тривожність, менш задоволені сімейним способом життя, більш схильні до тривоги і депресії у порівнянні зі здоровими людьми, і характеризуються середнім ступенем вираженості депресії (10,34) і більш глибоким ступенем вираженості тривоги (14,17). Прояви тривожності можуть носити соматичний і поведінковий характер. Соматичні прояви стосуються змін у внутрішніх органах, системах організму: прискорене серцебиття, нерівне дихання, тремтіння кінцівок, скутість рухів. Може підвищуватися артеріальний тиск. Підвищена ситуативна тривожність, при якій збудження і неспокій значно перевищують рівень можливих ускладнень, знижує результативність діяльності. А це знижує адаптаційні здібності й впливає на психологічне здоров'я в цілому. На поведінковому рівні прояви підвищеної тривожності ще більш різноманітні й непередбачені. Вони можуть коливатися від повної апатії і безініціативності до демонстративної агресії. Часто це відбувається при заниженій самооцінці. Занижена самооцінка в більшості випадків властива людям з особистісною тривожністю, застрягаючим і педантичним типам акцентуації характеру. В результаті виникає знижений фон настрою, закріплюється комплекс неповноцінності. У нашому дослідженні також було відзначено значне падіння показників: «самопочуття», «активності», «настрою». Вплив будь-якого хронічного захворювання на соціальний статус хворого, його положення в суспільстві, коло інтересів, рівень домагань призводить до ламання звичного способу життя і діяльності, необхідність формування нового життєвого стереотипу.

Отже, дослідження, присвячені якості життя хворих, є перспективним напрямком в хірургії. Вивчення якості життя у всіх областях медицини в майбутньому стане одним з обов'язкових комплексних методів оцінки при проведенні клінічних досліджень і методів лікування.

СТАТЕВІ ОСОБЛИВОСТІ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ МНС

Стрес – це сукупність захисних фізіологічних реакцій, виникаючих в організмі людини у відповідь на вплив несприятливих факторів. На думку Г. Сельє стрес є неспецифічною відповіддю організму на будь-яку пред’явлену йому вимогу, яка допомагає йому пристосуватись до виникаючих труднощів та пристосуватись до них. Стресові реакції в загальному досвіді людини можуть бути пов’язані як з позитивними, так і з негативними переживаннями, все визначається ступенем стресостійкості організму та психіки, здатністю переносити стрес без незворотних втрат. Під стресостійкістю слід розуміти здатність людини протистояти негативному впливу стрес-факторів, зумовлена індивідуальним комплексом його вроджених і надбаних психологічних і фізіологічних властивостей і процесів.

Характер професійної діяльності працівників МНС України передбачає їх особисте перебування в надзвичайних ситуаціях природнього, соціально-політичного, техногенного характеру, що може зумовити високий рівень виникнення у них стресових станів, які в свою чергу можуть стати причиною зниження рівня працездатності, міжособистісних конфліктів, порушенню дисципліни. Саме стресостійкість забезпечує працівникам МНС надійне й безпечне функціонування під час трудової діяльності, і, відповідно, чим вище буде її рівень, тим менш чутливою до негативних впливів стресових факторів буде людина.

Теоретичною основою нашого дослідження стали фундаментальні праці таких вчених, як: В. О. Бодров, Д. М. Ісаєв, Р. С. Лазарус, Г. Сельє, М. Перре, Б. Г. Ананьєв.

У дослідженні приймали участь 30 чоловіків та жінок працівників МНС. Було використано «Опитувальник адаптивності до стресу» (В. І. Розов).

Згідно результатів дослідження суттєві відмінності було виявлено за показником оптимістичності, так серед чоловіків було виявлено 87% з високим рівнем, що свідчить про активну життєву позицію, високий рівень життєлюбства та відчуття гумору і 13% з достатнім рівнем. У жінок цей показник суттєво відрізняється, так лише 40% жінок мають високий рівень оптимістичності, а 60% достатній. За показником соматичної регуляції чоловіки мають 100% високий рівень, що свідчить про розвинені механізми довільної та мимовільної соматичної регуляції, здатність підтримувати оптимальний фізичний стан і здоров’я, у жінок високий рівень спостерігається у 80% досліджу-

ваних. Суттєві відмінності також простежуються в управлінні психофізіологічним станом, який відповідає за здатність самовідновлення та релаксації, самоконтролю над негативними емоціями та сильними імпульсами, так 73% чоловіків і 40% жінок мають високий рівень. За шкалою соціальної підтримки 80% чоловіків і лише 33% жінок мають високий рівень. За результатами дослідження також виявлено що серед чоловіків є наступний рівень адаптивності до стресу: 93% високий, 7% виражений; серед жінок 73% мають високий і 27% виражений.

Гіпотеза, яку ми висунули на початку дослідження, полягала у тому, що рівень адаптивності до стресу чоловіків працівників МНС вище ніж жінок. Згідно з отриманими даними наша гіпотеза підтверджується статистично.

УДК 159.9

Застело А. О.¹, Ладигіна І. В.²

¹канд. психол. наук, доц. ЗНТУ

²студ. гр. ГПЗ-211с ЗНТУ

ОСОБЛИВОСТІ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ ВИХОВАТЕЛІВ ДИТЯЧИХ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

В реаліях розвитку українського суспільства проблема формування соціально-психологічної адаптації людини завжди є досить актуальною. Уміння справлятися з важкими ситуаціями, виробляючи при цьому широкий набір конструктивних способів подолання стресу є важливим показником рівня розвитку особистості.

В понятті «copingbehavior» (подолання) відображено саме ефективність адаптації людини до вимог важкої, екстремальної ситуації (дійсної або уявної). Активні, переважно свідомі зусилля особистості вживаються в ситуації загрози і спрямовані на оволодіння важкою ситуацією. Копінг дозволяє людині забезпечувати підтримку, зміцнення здоров'я та благополуччя, а може сприяти їх руйнування. Адже «копінг-поведінка» – це сукупність когнітивних, емоційних і поведінкових стратегій особистості, спрямованих на досягнення адаптації до стресових ситуацій та подолання життєвих криз [1].

Вперше термін «копінг» з'явився у психологічній літературі у 1962 році при дослідженні Л. Мерфі способів подолання дітьми потреб, що висувуються кризами розвитку [2].

Загалом, найпопулярнішими визначеннями поняття копінгу та копінг-стратегійнасьогодні відзначаємо наступні [3; 4]:

Копінг – це готовність індивіда вирішувати життєві проблеми шляхом пристосування до обставин, що передбачає сформованість вміння використовувати певні засоби для подолання стресу (А. Маслоу).

Копінг – це динамічний процес, що визначається суб'єктивністю переживання ситуації, стадією розвитку конфлікту, зіткненням суб'єкта з зовнішнім світом. Вони позначили психологічне подолання як когнітивні і поведінкові зусилля особистості, спрямовані на зниження впливу стресу емоційної напруги, а не на зміну стресової ситуації. Копінг-стратегії – стратегії оволодіння та врегулювання взаємовідносин з навколишнім середовищем (Р. Лазарус, С. Фолькман)

Копінг як ключовий ресурс – головний засіб, що контролює та організує розподіл інших ресурсів, тобто направляє загальний фонд ресурсів. Розподіл ресурсів – ефективне збереження психічного і фізичного здоров'я деякими людьми та їх адаптація до різних складних життєвих ситуацій (В. А. Бодров)

Для подолання стресу кожна людина використовує власні стратегії (копінг-стратегії) на основі особистісного досвіду та психологічних резервів – копінг-ресурсів – відносно стабільних характеристик людей та стресу, що сприяють розвитку засобів його подолання. Доведено, що існує взаємозв'язок між тими особистісними конструктами, за допомогою яких людина формує своє ставлення до життєвих труднощів, і тим, яку стратегію поведінки при стресі вона вибирає. Досліджені копінг-стратегії в цілому можна об'єднати у три загальні групи – стратегії вирішення проблем, пошуку соціальної підтримки та уникання [5].

Науковий інтерес психологів до проблеми поведінки в складних життєвих ситуаціях останнім часом зростає, проте дослідження, які аналізують розвиток конструктивних копінг-стратегій у вихователів дитячих дошкільних закладів представлені недостатньо. Професійне становлення вихователя – складний, багатофакторний процес, який передбачає, з одного боку, формування і розвиток професійно значущих та суб'єктних якостей, а з іншого – появу й закріплення різних стратегій поведінки, котрі дозволяють не лише вирішувати проблемні ситуації, але й максимально ефективно виконувати роботу.

Нами було проведено дослідження копінг-стратегій у вихователів дитячих дошкільних закладів за допомогою копінг-тесту Р. Лазаруса та С. Фолкмана.

За методикою визначення копінг-механізмів у вихователів на високому рівні переважають копінг стратегії: пошук соціальної підтримки 52,5%, планування рішення проблеми 50%. На середньому рівні переважають: дистанціювання 60%, самоконтроль 57,5%, та втеча-уникнення 52,5%. На низькому рівні переважають: прийняття відповідальності 52,5%.

Отже, це свідчить про такі переважаючі копінг-механізми – як вирішення проблеми за рахунок залучення зовнішніх (соціальних) ресурсів, пошуку інформаційної, емоційної і дієвої підтримки, подолання проблеми за рахунок цілеспрямованого аналізу ситуації і можливих варіантів поведінки, вироблення стратегії вирішення проблеми, планування власних дій з урахуванням об'єктивних умов, минулого досвіду і наявних ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Нартова-Бочавер, С. К. «Coping-behavior» в системе понятий психологи личности [Текст] / С. К. Нартова-Бочавер // Психологический журнал. – 1997. – Т. 18. – №5. – С. 20–30.
2. Никольская, И. М. Психологическая защита у детей [Текст] / И. М. Никольская, Р. М. Грановская. – СПб.: Речь, 2000. – 504 с.
3. Лазарус Р. Теория стресса и психофизиологические исследования / Р. Лазарус // Эмоциональный стресс. – 1970. – С. 127–208.
4. Lazarus, R. S. Stress, appraisal, and coping / Lazarus, R. S., Folkman, S. – N. Y., 1984. – P. 167–169.
5. Медведев, В. С. Проблемы професійної деформації співробітників органів внутрішніх справ (теоретичні та прикладні аспекти) [Текст]: Монографія / В. С. Медведев. – Київ: Національна академія внутрішніх справ України, 1996. – 192 с.

УДК 159.9

Золоташко Ю. В.¹, Застело А. О.²

¹студ. гр. ГП-211м ЗНТУ

²канд. психол. наук, доц. ЗНТУ

ВПЛИВ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТЕМПЕРАМЕНТУ НА КОПІНГ-ПОВЕДІНКУ ОСОБИСТОСТІ У СТРЕСОВІЙ СИТУАЦІЇ

Дослідження темпераменту, як однієї із складних індивідуальних характеристик, залишається багато в чому спірною проблемою. До цих пір дискутуються питання про фізіологічні основи темпераменту, неоднозначно розуміється роль середовища і виховання у формуванні темпераменту, його місце в структурі особистості. Однією з центральних проблем сучасних досліджень є вивчення значення особливостей темпераменту у взаємодії людини з конкретними умовами життя, а саме вплив особливостей темпераменту на поведінку людини при стресових ситуаціях. Тому не менш актуальна і інша проблема – наявність великої кількості стресів у житті людини та їх вплив на її психічне та фізичне здоров'я. В сучасному світі йде активна перебудова всіх сфер життя суспільства, тому великий інтерес представляє проблематика стресів. Наростання такого інтересу обумовлено широким розповсюдженням стресів у суспільному житті. Сучасне життя неможливе без стресів.

Фахівці стверджують, що не існує усередненого переліку ситуацій, які можуть викликати стресовий стан у всіх людей. Реакція на одну і ту ж ситуацію у різних людей може бути різною, залежно від їх індивідуальних особливостей. І однією з характеристик, що впливають на характер поведінки лю-

дини в стресовій ситуації, є тип її темпераменту. Зовнішня поведінка індивідів проявляється у відповідності з їх темпераментом.

Актуальність проведеного нами дослідження полягає у тому, що тип темпераменту людини має великий вплив на її поведінку. Тому знання можливої реакції індивіда на події, виходячи з його темпераменту, може дозволити спиратися на позитивні риси і компенсувати негативні, знижувати загрозу виникнення стресового стану.

Теоретичною основою нашої роботи стали фундаментальні праці таких вчених, як: Б. Г. Ананьєв, Л. С. Виготський, Гіппократ, А. Г. Ковальов, В. С. Мерлін, В. М. М'ясищев, В. Д. Небиліцин, І. П. Павлов, В. М. Русалов, І. М. Сеченов, Б. М. Теплов та ін. Аналіз їх праць показав, що є різні погляди на те, як саме темперамент впливає на поведінку людини у стресових ситуаціях.

У дослідженні приймали участь 40 юнаків та дівчат віком 18–23 роки за допомогою наступних методик:

1) особистісний опитувальник визначення темпераменту В. М. Русалова;

2) тест «Копінг-поведінка в стресових ситуаціях (С. Норман, Д. Ф. Ендлер, Д. А. Джеймс, М. І. Паркер; адаптований варіант Т. А. Крюкової)».

Ми визначили типи темпераменту досліджуваних. Згідно отриманих даних, серед досліджуваних виявилось 18 холериків, 12 сангвініків, 6 меланхоліків та 4 флегматика. Що до типу реагування на стресові ситуації у досліджуваних, то ми виявили, що 22 (55%) особи орієнтовані на допінг, орієнтований на вирішення задач, 36 (90%) – на допінг, орієнтований на емоції, 19 (47,5%) – на допінг, орієнтований на уникнення, 9 (22,5%) – на допінг, орієнтований на відволікання, 24 (60%) – на допінг, орієнтований на соціальне відволікання.

Для статистичної обробки досліджуваних даних ми використали непараметричний коефіцієнт кореляції – ранговий коефіцієнт кореляції Спірмена та встановили вплив темпераменту на стратегії копінг-поведінки в стресовій ситуації.

Було виявлено, що для холериків специфічні такі форми копінг-поведінки у стресовій ситуації, як орієнтування на емоції, вирішення задач та соціальне відволікання. Для меланхоліків характерні копінги, орієнтовані на емоції та відволікання. Для сангвініків характерні такі стратегії копінг-поведінки, як орієнтування відволікання та соціальне відволікання. Для флегматиків характерні копінги, орієнтовані на уникнення та відволікання.

Гіпотеза, яку ми висунули на початку дослідження, полягала у тому, що людині з певним темпераментом притаманні певні стратегії копінг-поведінки при стресі. Згідно з отриманими даними, гіпотеза підтвердилася.

Отже отримані результати можуть бути використанні у психологічній роботі з людьми, які опинилися у стресових ситуаціях. Маючи на увазі тип темпераменту людини, можна більш ефективно допомагати долати кризові стани та навчати більш продуктивній поведінці у стресових ситуаціях.

КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ ЯК ФОРМИ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ

У сучасному світі, з нинішніми проблемами у суспільстві, ми все частіше зустрічаємося з проблемами неможливості виходу зі стресових ситуацій адаптивними шляхами. Стресори як форми впливу на діяльність людини ведуть до виникнення стресових станів. Психологічний стрес, як психічний стан, виникає під впливом стресових факторів життєдіяльності. Г. Сельє (1936) при описі адаптаційного синдрому вперше ввів поняття стрес. Канадський фізіолог Г. Сельє визначає стрес як - неспецифічну, стереотипну, фізіологічно древню реакцію організму, яка виникає у відповідь на різні стимули середовища та готує його до фізичної активності. Коли ми говоримо про стрес, важливо пам'ятати, що це стан психічної напруги. Він може виникати у людини в процесі діяльності, важко переносимих, складних умовах, як в повсякденному житті, так і при надзвичайних обставинах. Стрес, стресові ситуації можуть здійснювати як позитивний, так і негативний вплив на діяльність людини взагалі.

Розглянемо поняття копінг-стратегій як форм подолання стресу. Якщо брати до уваги точний переклад з англійської мови, то поняття «coping» буде означати – опановування, додання (від англ. «to cope»). Аналогів поняття «копінг» у сучасній літературі дуже багато, але особливо слід приділити увагу таким як: складові «субсиндрому стресу», «техніки існування», «реакції на проблемні моменти життя», «система регуляції стресу», «життєві стратегії», «патерни розв'язування проблемних ситуацій», «типи переживань».

Р. Лазарус у своїй роботі «Психологічний стрес і копінг-процес» (1998) інтерпретує «копінг» як засоби, психологічні захисти, які виробляє людина від психотравмуючих ситуацій, і сам копінг – це відповідь людини на стрес. Вчений підкреслює, що здоров'я може бути краще зрозумілим, як результат ефективних і неефективних «копінг», ніж просто результат стресу в оточуючому середовищі. Людина не може уникнути стресу, але може навчитися долати його. Так, почалася зміна моделі стресу, копінг став стабілізуючим чинником, який допомагає особистості підтримувати психосоціальну адаптацію.

Через деякий час поняття «копінг» стало включати реакцію не тільки на «надмірні вимоги ситуації», але й на щоденні стресові ситуації. Зміст копіngu при цьому не змінився: копінг – це те, що робить людина, щоб подолати стрес, об'єднуючи когнітивні, емоційні та поведінкові стратегії.

С. Нартова-Бочавер, А. Лібін, Т. Крюкова говорять про те, що копінг-стратегії можуть бути як продуктивними, функціональними, так і непродуктивними, дисфункціональними. Р. Лазарус також зазначає, що копінг не завжди є продуктивним; його ефективність залежить від двох чинників: реакції у відповідь на стресову ситуацію і контексту, в якому цей копінг реалізується.

Систематизуючи поняття копіngu, можна виділити три рівні його функціонування: копінг-дії; копінг-стратегії; копінг-стилі.

Копінг-дії часто групуються в копінг-стратегії, які, у свою чергу, групуються в копінг-стилі. Іноді поняття копінг-дії і копінг-стратегії використовуються як взаємозамінні, тоді як копінг-стилі загалом відносяться до дій або стратегій, які послідовно використовуються індивідом, щоб подолати стрес.

УДК 159.9

Новік Н. О.¹, Репецька А. В.²

¹студ. гр. ГП-222 ЗНТУ

²старш. викл. ЗНТУ

ОСОБЛИВОСТІ ОСМИСЛЕНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ ЯК ІНДИКАТОР ЇХ ГОТОВНОСТІ ДО САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

Можливість самореалізації закладена в особистості з самого народження. Вона відіграє практично головну роль в житті кожного індивіда, адже самореалізація – механізм виявлення і розкриття неявних задатків і талантів особистості, що сприяють у подальшому житті.

Об'єкт дослідження – готовність до самореалізації студентів-психологів. Предмет дослідження – рівні осмисленої саморегуляції діяльності студентів-психологів. Мета дослідження – виявити особливості осмисленої саморегуляції студентів-психологів як індикатор їх готовності до самореалізації.

Дане емпіричне дослідження проводилось в комплексі з дослідженням особливостей особистісного самовизначення у студентів-психологів (Колєбанова Л. В.) в рамках формуючого експерименту ст. викладача Репецької А. В., в березні 2016 р на базі ЗНТУ. В дослідженні взяли участь студенти-психологи 1–4 курсів, загальна кількість – 111 осіб.

Самореалізація або готовність самореалізації особистості діалектично пов'язана з процесом особистісного самовизначення: ступінь готовності до самореалізації є безпосереднім результатом того, як ця особистість самовизначилася (Репецький Ю. А., Семенов І. М., Степанов С. Ю. (1993)). Показниками, які відображають перебіг процесу особистісного самовизначення та, фактично, рівень готовності особистості до самореалізації - це шкали тих

методик, які ми використовували в нашій психодіагностичній батареї: «Психосемантична діагностика прихованої мотивації» (Соломін І. Л.); «Методика визначення домінуючого стану» (Л. В. Куліков); Методика дослідження самоставлення – МДС» (С. Р. Пантелєєв); «Дослідницька версія опитувальника «Смисложиттєва криза»» (Карпінський К. В.), «Опитувальник «Стиль саморегуляції поведінки - ССПМ» (Моросанова В. І.).

В дослідженні особливостей особистісного самовизначення у студентів-психологів, проведеного Колебановою Л. В. з повним масивом результатів, було виділено 3 кластера (групи) досліджуваних: до першої групи увійшло 22 досліджуваних, до другої групи – 49, до третьої – 40 досліджуваних.

На основі змістовної інтерпретації особливостей кожної групи було визначено, що рівень готовності досліджуваних першої групи до самореалізації – найвищий (це ті, які успішно самовизначилися та готові до самореалізації); рівень готовності до самореалізації досліджуваних другої групи - середній (вони знаходяться в процесі самовизначення); а у досліджуваних третьої групи було виявлено найнижчий рівень готовності до самореалізації (тобто, вони – не успішно самовизначилися, або для них взагалі не є актуальним це питання).

Далі ми проаналізували стильові особливості усвідомленої саморегуляції діяльності досліджуваних в кожній виділеній групі (кластеру). Виявилось, що відмінності між трьома групами досліджуваних статистично значущі тільки для таких стильових особливостей як: Моделювання (значимість = 0,158), Оцінювання результатів (значимість = 0,115), Гнучкість (значимість = 0,097), Загальний рівень саморегуляції (значимість = 0,192). А за стильовими особливостями як: Планування, Програмування та Самостійність відмінності між виділеними групами не є статистично значущими.

На рис.1 наочно представлено результати порівняння представленості стилів усвідомленої саморегуляції діяльності досліджуваних по кожному класу.

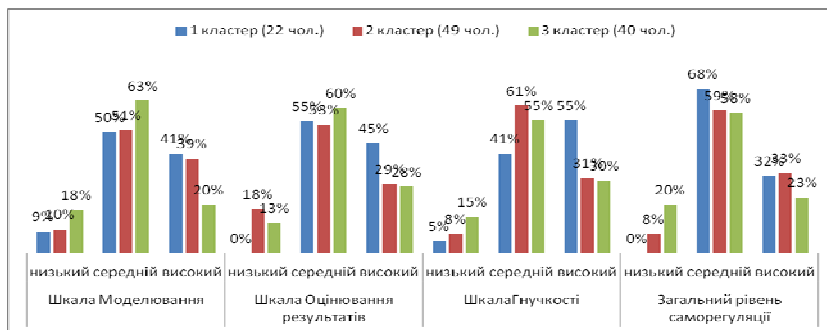

Рисунок 1 – Діаграма порівняння стилів усвідомленої саморегуляції діяльності досліджуваних

За шкалою Моделювання ми спостерігаємо, що більшість досліджуваних із середнім рівнем в 3 кластері (63%), що говорить про середню сформованість процесів моделювання. Високий рівень переважає у більшості досліджуваних у 1 кластері (41%). Такі люди завжди здатні виділяти значущі умови досягнення цілей, як в поточній ситуації, так і в перспективному майбутньому. Найбільша кількість досліджуваних з низьким рівнем моделювання спостерігається у 3 кластері (18%) – у них часто виникають труднощі у визначенні мети і програми дій, адекватних поточній ситуації.

За отриманими результатами, за шкалою Оцінювання результатів, у 3 кластері більше досліджуваних з середнім рівнем (60%). Робимо висновок про те, що у цих досліджуваних адекватність самооцінки, сформованість і стійкість суб'єктивних критеріїв оцінки результатів розвинене середньо. Найбільше студентів за цією шкалою з високим рівнем оцінювання результатів спостерігаються в 1 кластері (45%). З високими показниками за даною шкалою у досліджуваних добре розвинена адекватна самооцінка, сформованість і стійкість суб'єктивних критеріїв оцінки. З низьким рівнем найбільша кількість досліджуваних у 2 кластері (18%). При низьких показниках досліджувані не помічають своїх помилок, некритичні до своїх дій.

За шкалою Гнучкості найбільший відсоток досліджуваних в 1 кластері (55%) мають високі показники гнучкості, що демонструє пластичність всіх регуляторних процесів. Такі люди адекватно реагують на швидку зміну подій і успішно вирішують поставлені завдання в ситуації ризику. Із середнім рівнем гнучкості найбільша кількість досліджуваних у 2 кластері (61%), що описує таких людей із середнім рівнем сформованості регуляторної гнучкості. З низьким рівнем гнучкості найбільша кількість досліджуваних в 3 кластері (15%). Такі люди в швидко мінливій обстановці почувають себе невпевнено, важко звикають до змін життя, до зміни обстановки і способу життя.

За Загальним рівнем саморегуляції ми бачимо, що високі показники у найбільшого відсотка досліджуваних у 2 кластері – 33%. З високими показниками досліджувані самостійні, гнучко і адекватно реагують на зміну умов, висунення і досягнення мети у них в значній мірі усвідомлено. Середній рівень переважає в 1 кластері (68%). Найбільша кількість досліджуваних з низьким рівнем в 3 кластері (20%). У них за даною шкалою потреба в усвідомленому плануванні та програмуванні своєї поведінки не сформована, вони більш залежні від ситуації і думки оточуючих людей.

Таким чином, за такими стильовими особливостями усвідомленої саморегуляції діяльності досліджуваних як Моделювання, Оцінювання результатів, Гнучкість і Загальний рівень саморегуляції виявлено якісні відмінності між кластерами (групами) з різним рівнем готовності до самореалізації. Вказані стилі можна вважати додатковими емпіричними індикаторами рівня готовності особистості до самореалізації.

ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ В СТАРШОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Тема нашої наукової роботи є актуальною в усі часи, тому що самовизначення особистості у старшому юнацькому віці – дуже важлива складова успішної самореалізації особистості як такої.

Особистісне самовизначення - рефлексивно-смысловий процес, або процес осмислення і переосмислення особистістю ступеня своєї готовності до самореалізації, який супроводжується екзистенційною активністю і опосередковується роботою екзистенційної рефлексії [1].

У тезах представлено результати емпіричного дослідження особливостей особистісного самовизначення у старшому юнацькому віці.

Мета дослідження: визначити особливості рівнів особистісного самовизначення (ОСВ) у студентів-психологів I–IV курсів. Об'єкт дослідження: особистісне самовизначення. Предмет дослідження: особливості рівнів ОСВ у старшому юнацькому віці. Гіпотеза дослідження: семантичні простори груп з різним рівнем ОСВ відрізняються за структурою та змістом.

В дослідженні приймали участь студенти-психологи I–IV курсів Запорізького національного технічного університету. Група досліджуваних складалася зі 111 осіб. Дослідження проводилось у березні 2016 р.

Для емпіричного дослідження ОСВ ми використовували концептуальну модель, запропоновану А. В. Репецькою [1; 2]. Залежною змінною в даній діагностичній моделі ОСВ виступає семантичний простір досліджуваних, який містить екзистенції і маркери, що характеризують особливості особистісного самовизначення та самореалізації досліджуваних (психосемантична діагностика мотивації [3]). Серед незалежних змінних – інші важливі емпіричні індикатори особистісного самовизначення: самоставлення (смысл Я) (методика МІС [4]); домінуючий стан (методика ДС-8 [5]); стан екзистенційної сфери (дослідницька версія опитувальника СЖК [6]) та діяльнісної сфери (опитувальник ССПМ [7]).

На етапі статистичної обробки результатів дослідження за всіма шкалами методик МІС, ДС-8, СЖК, та ССПМ психодіагностичної батареї була проведена процедура кластер-аналізу за методом К-середніх. В результаті було виділено 3 кластера: у перший кластер увійшло 22 досліджуваних, у другий – 49 досліджуваних, у третій – 40 досліджуваних.

Наступним кроком ми побудували семантичні простори досліджуваних кожного кластеру за допомогою методики психосемантичної діагностики мотивації (Соломін І. Л.) [3].

Для першого кластеру - 3 індикатора: Я, Моє справжнє і Бути собою - тісно пов'язані між собою. До них примикає Моє минуле і Задоволеність життям. Тобто, для досліджуваних з цього кластера характерно те, що вони пов'язують своє справжнє зі своїм Я (локус відповідальності-Я). Для них висока цінність бути собою, вони задоволені тим, що і як вони роблять. Смысл життя вони пов'язують зі свободою, головним змістом смыслу життя є свобода (яку можна розглядати в 3х іпостасях – «від», «для» і «в ім'я»). Також близько в семантичному просторі розташовані маркери Свобода, Знайти і реалізувати себе (самореалізація). З Самореалізацією тісно пов'язаний і маркер Успіх.

Другий кластер характерний для тих людей, хто «в пошуку». Найбільш характерним для цієї групи є зв'язок між маркерами Бути собою, Знайти себе. Реалізувати себе знаходиться у них поки на певній відстані. Майбутнє пов'язане зі Свободою (вони тільки шукають свободу). А Успіх в житті – з Любов'ю. Цікавий зв'язок Смыслу життя з Відповідальністю. Найімовірніше, це вказує на сильний вплив соціальних стереотипів в цій групі.

Найбільш характерними особливостями третьої групи (кластеру) є наступні: Самореалізація пов'язана з Минулим – люди «їдуть» на багажі своїх минулих досягнень. Реалізація себе знаходиться в тісному зв'язку з Відповідальністю, що означає дотримання стійких норм, правил, стереотипів. Бути собою для них тісно пов'язане з Майбутнім, а Успіх в житті – з Пошуком себе. Смысл життя знаходиться в сьогоденні, тобто вони задоволені тим, як живуть зараз. тут же знаходиться і Любов – маркер Теперішнього. Іншими словами, у них все добре і ніщо не викликає занепокоєння, необхідність шукати себе. Бути собою у випробовуваних з цієї групи відкладено в майбутнє. Успіх в житті у них пов'язаний з пошуком себе, але обидва ці маркера не пов'язані ні з справжнім, ні з майбутнім – тобто ізолюваний і від теперішнього, і від майбутнього. Іншими словами, це – якийсь проект, який поки що не реалізується.

Групи (кластери) досліджуваних значимо різняться за наступними індикаторами перебігу процесу і, відповідно, результату особистісного самовизначення: для першого кластеру характерний тісний зв'язок між Я, Моє справжнє і Бути собою, коли для другого є характерним зв'язок між Бути собою і Знайти себе, а для третього кластеру Самореалізація тісно пов'язана з Минулим.

Завдяки отриманим результатам можна зробити такий висновок: до першого кластеру увійшли досліджувані, які успішно самовизначились; до другого кластеру увійшли ті, хто знаходяться в процесі особистісного самовизначення; до третього кластеру увійшли досліджувані, для яких самовизначення на даний момент не є актуальним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Репецька, А. В. Екзистенціальна активність та екзистенціальна рефлексія в структурі особистісного самовизначення студентів [Текст] / А. В. Репецька / Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки: Зб. наукових праць. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. – №43 (67). – С. 287–301.
2. Репецька, А. В. Дослідження особливостей особистісного самовизначення студентів психосемантичними методами [Текст] / А. В. Репецька, Ю. А. Репецький // Проблеми емпіричних досліджень у психології. – Вип. №7. – 2013. – С. 195–204.
3. Соломин, И. Л. Психосемантическая диагностика мотивации. Методическое руководство [Текст] / И. Л. Соломин. – Санкт-Петербург, 2013. – 60с.
4. Пантелеев, С. Р. Методика исследования самоотношения [Текст] / С. Р. Пантелеев. – М., 1993. – 32с.
5. Карпинский, К. В. Опросник смысложизненного кризиса [Текст]: монография / К. В. Карпинский. – Гродно: ГрГУ, 2008. – 108с.
6. Куликов, Л. В. Руководство к методикам диагностики психических состояний, чувств и психологической устойчивости личности. Описание методик, инструкции по применению [Текст] / Л. В. Куликов –СПб., 2003. – 81 с.
7. Моросанова, В. В. Опросник «Стиль саморегуляции поведения» (ССПМ) [Текст]: Руководство / В. В. Моросанова. – М.: Когито-Центр, 2004. – 44 с.

УДК 159.9

Кривобок О. О.¹, Репецька А. В.²

¹студ. гр. ГП-222 ЗНТУ

²старш. викл. ЗНТУ

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК САМОСТАВЛЕННЯ ТА СМИСЛОЖИТТЄВОЇ КРИЗИ В СТАРШОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Переживання безглуздості життя поступово веде до обесцінення й обесмишлювання «Я». Вслід за цим, в ситуації кризи людина розвиває компенсаторну активність, яка направлена на відновлення та встановлення позитивного образу «Я» (Карпінський К. В., 2010).

В березні 2016р нами було проведено емпіричне дослідження, в якому за мету ми означили виявлення наявності та характеру зв'язку між самоставленням та рівнем смисложиттєвої кризи у студентів-психологів 1–4 курсів ЗНТУ. В дослідженні взяли участь 111 осіб.

Для досягнення мети нами були використані психодіагностичні методики – «Методика дослідження самоставлення (С. Р. Пантелеев)» та дослідни-

цька версія опитувальника «Смисложиттєва криза» (К. В. Карпінський). Для виявлення характеру ймовірного зв'язку ми використали процедуру кореляційного аналізу за Спірменом.

Результати кореляційного аналізу шкал самоствавлення та рівня смисложиттєвої кризи (надалі – СЖК) досліджуваних представлені в таблиці 1.

Таблиця 1 – Результати кореляційного аналізу за Спірменом

Шкали	Показник
Відкритість – СЖК	–0,1148979
Самовпевненість – СЖК	–0,21118
Самокерівництво – СЖК	–0,33731
Відображене самоствавлення – СЖК	–0,13472
Самоцінність – СЖК	–0,0699
Самоприйняття – СЖК	–0,10122
Самоприв'язаність – СЖК	–0,26125
Внутрішня конфліктність – СЖК	0,274451
Самозвинувачення – СЖК	0,126606

Як видно з таблиці, за більшістю показників самоствавлення відсутній зв'язок з вираженістю смисложиттєвої кризи. Тільки за шкалами Самовпевненість, Самокерівництво, Самоприв'язаність та Внутрішня конфліктність було виявлено слабкий зв'язок різної спрямованості.

Так, за шкалою Внутрішня конфліктність – прямий характер зв'язку із СЖК, тобто: чим вище рівень внутрішньої конфліктності, тим вище переживання СЖК.. Скоріше за все, чим більше у студентів-психологів 1–4 курсів розвинута тенденція до самокопання та рефлексії, тим більший прояв симптомів невизначеності життєвого смислу.

За шкалою Самовпевненість – зворотній характер зв'язку із СЖК: чим вище рівень самовпевненості, тим нижче показник переживання СЖК. Тож, імовірініше, чим краще людина до себе ставиться, тим менше ступінь проявів СЖК.

За шкалою Самокерівництво – зворотній характер: із СЖК: чим вище рівень Самокерівництва, тим нижче показник СЖК. Якісно це можна пояснити так: чим більше людина впевнена в собі і чим більше керує собою та своїми діями, тим менше у неї прояви кризи смислу життя.

За шкалою Самоприв'язаність– зворотній характер зв'язку із СЖК: чим вище рівень самоприв'язаності, тим нижче показник СЖК. Тобто, людина прагне зберегти свою «Я-концепцію» незмінною. І чим більше людина задоволена собою, тим менше вона поглиблюється у переживання смисложиттєвої кризи.

Отже, за результатами проведеного нами емпіричного дослідження, виявлено слабкий зв'язок за окремими показниками самоствавлення із СЖК у студентів-психологів 1–4 курсів: Самоприв'язаність, Самокерівництво, Самовпевненість, та Внутрішня конфліктність.

Надалі планується поглибити якісний аналіз отриманих нами результатів.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Важливість проблеми дослідження психологічних особливостей емоційного розвитку дошкільників обумовлена, як великим значенням позитивного емоційного стану дитини для її виховання та розвитку (О. Запорожець, Л. Божович, Д. Ельконін, І. Кон, О. Кононко), так і зростанням кількості дітей з високим рівнем тривожності. Науковці вважають, що емоційний досвід дошкільника, який може бути позитивним чи негативним, в залежності від соціальної ситуації його розвитку, викликає у дитини певні емоційні стани та впливає на її самопочуття. К. Ізард, О. Захаров, Ю. Щербатих визначають, що страх є однією з найсильніших емоцій, що істотно впливає на психічний розвиток дитини. Тому, метою даного дослідження є визначення психологічних особливостей проявів тривожності та страхів у дітей старшого дошкільного віку.

Значна кількість праць присвячена дослідженням проблеми страхів (О. Захаров, Н. Карпенко) та тривожності (О. Гірченко, А. Прихожан) у дітей. Теоретичний аналіз, щодо стану означеної проблеми у сучасної психологічної теорії та практиці, визначив що, страх – це емоція, яка виникає в ситуаціях загрози біологічному або соціальному існуванню індивіда, джерелом якої є відчуття дійсної чи уявної небезпеки (А. Петровський). Страх заснований на інстинкті самозбереження, має захисний характер та в кожному певному випадку уявляє собою складаний і індивідуальний сплав фізіологічних, психічних і поведінкових механізмів. Таким чином, емоція страху може як служити біологічному виживанню індивіда, так і приймати патологічні форми, які потребують втручання психолога. Але наукових досліджень, щодо зниження рівню тривожності та корекції страхів у дошкільників на жаль недостатньо. Тому актуальним завданням є визначення специфіки страхів та проявів тривожності у дітей старшого дошкільного віку, за результатами дослідження яких можна розробити нові превентивні засоби попередження і подолання страхів.

Дослідження, у якому прийняло участь 60 дітей старшого дошкільного віку (30 хлопчиків та 30 дівчинок), проводилось у 2015 році на базі трьох освітніх закладів, а саме: ДНЗ № 5 «Казочка» та ДНЗ № 3 «Сонечко» міста Вільнянськ та ЗНВК № 57 міста Запоріжжя.

Для проведення даного дослідження були використані дві методики: методика О. Захарова і М. Панфілової «Страхи в будиночках» та тест Р. Теммла, М. Доркі, В. Амен на визначення рівню тривожності.

За результатами дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Майже всі діти (98,3%) бояться смерті (померти самому або втратити батьків); 96,7% дітей бояться пожеж; комах та тварин – 71,7%; уколів, лікарів – 68,3%; темряви – 65%; казкових персонажів – 56,7%; крові, транспорту та великих вулиць – 36,7%.

Відсоток проявів страхів у дівчаток майже за всіма показниками вище ніж у хлопчиків. Однаковий відсоток визначається у дітей за показниками «страх пожежі» (96,7%), страх смерті (90%), страх тварин, птахів, комах (70%). Більше, ніж дівчатам, хлопчикам притаманні страх висоти, страх уколів, страх покарання, страх великих вулиць та страх перед татом і мамою. Значна кількість дітей, як дівчаток, так і хлопчиків відчувають страх смерті батьків, страх пожежі, страх померти, страх війни та страх перед нападом.

Таким чином, всі види страхів (природні, соціальні та екзистенціальні) зустрічаються у сучасних дошкільників. Але їх розподіл серед хлопчиків та дівчинок старшого дошкільного віку має деяку специфіку. Так, страх уколів, висоти, великих вулиць, покарання та страх перед татом і мамою є більш властивим для хлопчиків. Природні страхи, що базуються на інстинкті самозбереження (страх пожежі, страх померти та страх війни) в рівній мірі зустрічаються у дівчинок та хлопчиків. Інші види страхів більш властиві для дівчаток.

2. У більшості дітей спостерігається високий (25,0%) та підвищений рівень тривожності (28,3%)– 53,3%. Середній рівень тривожності, що відповідає показникам умовної норми, мають – 41,7% дітей старшого дошкільного віку.

Гендерний аналіз результатів дослідження свідчить про те, що високий та підвищений рівень тривожності спостерігається у дівчаток (28,3%) частіше, ніж у хлопчиків (25%).

Найбільший рівень тривожності проявляється в ситуаціях, які моделюють стосунки дитина-дитина («Покарання», «Гра з молодшими дітьми», «Об'єкт агресії», «Агресивність»). Значно нижчий рівень тривожності діти відчувають у ситуаціях, що моделюють стосунки дитина-дорослий («Дитина і мати з немовлям», «Ізоляція», «Ігнорування», «Дитина з батьками», «Гра зі старшими дітьми»). В ситуаціях, що моделюють повсякденні дії («Одягання», «Укладання спати на самоті», «Умивання», «Збирання іграшок», «Їжа на самоті») діти рідко іспитують тривожність.

ДИНАМІКА РІВНЯ ТРИВОЖНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Останні роки відзначаються наявністю у житті більшої частини населення значної кількості стресових факторів, які призводять до підвищення емоційної напруги, збільшення кількості тривожних та невротичних проявів в поведінці людей. Тому однією з актуальних проблем сучасності є розв'язання питань пов'язаних з емоційними станами, які негативно впливають на самопочуття дорослих та дітей. Предметом даного дослідження є визначення особливостей прояву тривожності у дітей дошкільного віку.

Аналіз наукових джерел визначає багатозначність у трактовках цього феномена. Автори розглядають поняття «тривога» як тимчасовий психічний стан, що виникає, як наслідок впливу стресових факторів, як фрустрацію соціальних потреб і показник неблагополуччя, в ситуаціях коли організм не може природним чином реалізовувати потреби людини, як властивість особистості, як реакцію на наявність загрози. Найбільш розповсюдженим у науковій літературі є підхід до визначення тривоги як емоційного стану (В. Астапов, Р. Лазарус, А. Прихожан, З. Фрейд).

Найчастіше у літературних джерелах термін «тривога» використовується для опису неприємного за власним забарвленням психічного стану, який характеризується суб'єктивними відчуттями напруги, занепокоєння, похмурих передчуттів, наприклад, як негативний стан пов'язаний з переживанням стресу (Ю. Ханін).

Аналіз публікацій з проблеми дослідження дозволив визначити основні негативні сторони впливу високого рівня тривожності на особистість. Так, особистість з високим рівнем тривожності схильна сприймати навколишній світ як джерело загрози і небезпеку для себе в значно більшому ступені, ніж особистість з низьким рівнем тривожності (А. Прихожан). Високий рівень тривожності негативно впливає на здоров'я особистості, на результат її діяльності, на якість соціального функціонування особистості (джерело агресивної поведінки, конфліктних стосунків). Тому, розв'язання проблеми тривожності у дітей дошкільного віку належить до актуальних та важливих завдань психології. Вирішення яких ставить дослідників перед необхідністю проведення діагностичних досліджень, щодо визначення особливостей прояву тривожності у сучасних дошкільників.

Метою даного дослідження є визначення динаміки рівня тривожності у дітей старшого дошкільного віку за останні роки.

Для дослідження динаміки рівня тривожності використовувались результати діагностики отримані, в рамках вивчення готовності дітей до шкільного навчання, в дошкільних навчальних закладах міста Запоріжжя у 2008, 2010, 2012, 2014, 2015, 2016 роках. Всього у дослідженні прийняло участь 217 дітей старшого дошкільного віку (з них хлопчиків - 104, дівчаток - 113).

Данні дослідження за тестом Р. Теммл, М. Доркі, В. Амен дозволили визначити дітей з високим, підвищеним, середнім та низьким рівнем тривожності. Аналіз результатів дослідження свідчить про те, що 36% від загальної кількості дітей, які прийняли участь у дослідженні мають високий рівень тривожності. Високий рівень тривожності показує, що дитина вже не може самостійно справлятися з життєвими труднощами та знаходиться у стані емоційної дестабілізації.

Підвищений рівень тривожності було визначено у 26,7% дітей. Цей рівень тривожності свідчить про постійну присутність якогось фактора, який турбує і хвилює дитину та якому вона змушена протистояти. Дія цього фактору ще не визначає загального самопочуття дитини, але все частіше дитині доводиться відчувати напругу в тих ситуаціях, в яких раніше вона почувала себе добре.

Середній показник отримало 32,3% дітей. Середній рівень тривожності означає, що наявний рівень тривожності у дитини може забезпечити їй безпеку. Цей рівень вважається науковцями нормативним показником.

Високий, підвищений або низький рівні отримані дитиною свідчать про те, що вона потребує допомоги спеціалістів. У межах даного дослідження низький рівень мають 5% дітей.

Порівняльний аналіз результатів дослідження рівню тривожності відповідно статі дітей визначив, що з 104 хлопчиків, які прийняли участь у дослідженні 32 мають високий рівень тривожності, 27 – підвищений, 40 – середній та 5 – низький. Високий рівень тривожності спостерігається у 46 дівчинок, підвищений визначено у 31 дівчинки, середній мають – 30 з них та у 6 спостерігається низький рівень тривожності. Тобто, у дівчинок домінуючими є високий та підвищений рівень тривожності, а у хлопчиків - середній.

Аналіз результатів дослідження, щодо динаміки проявів тривожності у дітей старшого дошкільного віку показує, що з 2008 – 2012 роки спостерігається зменшення кількості дітей, які мають середній показник тривожності. З 2014 -2016 роки показник середнього рівню тривожності у дітей значно не змінювався.

Значне збільшення дітей з високим рівнем тривожності спостерігається у 2010, 2014 та 2015 роках. Аналіз результатів дослідження визначає, що у

2015 році у 48,5% дітей було визначено тривожність на високому рівні. Найменшій відсоток за цим показником – 13,5% спостерігається у 2008 році.

Зростання кількості дітей з підвищеним рівнем тривожності доводиться на 2010, 2012 та 2016 роки. Найбільший відсоток дітей, у яких визначено цей рівень спостерігається у 2016 році – 37,5%, найменший – у 2008 році – 10,8%.

Таким чином, за результатами дослідження спостерігається зростання кількості дітей старшого дошкільного віку з високим та підвищеним рівнем тривожності.

УДК 159.9

Хрустальова М. С.¹, Жернова Ю. А.²

¹ канд. політ. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. ГП-211с ЗНТУ

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО УСИНОВЛЕННЯ

Значення сім'ї для кожної людини безумовне. Саме сім'я для кожної людини - невичерпне джерело любові, відданості і підтримки. У сім'ї закладаються основи моральності, духовності та терпимості. Здорова, міцна сім'я - запорука стабільності і процвітання будь-якого суспільства.

У зв'язку з цим однією з головних проблем зараз є сирітство. Існує величезна кількість людей, яким приходила в голову думка взяти на виховання дитину з дитячого будинку. Деякі з цих сімей не можуть народити свою дитину, деякі просто хочуть допомогти, деякі, виховуючи своїх дітей, готові виховати і чужого.

Усиновити дитину хочуть пари, які не мають дітей і мають їх, самотні жінки і чоловіки. Мотиви цього бажання можна розділити на усвідомлені і несвідомі, про які навіть не здогадуються люди, їх мають, але саме другі є рушійною силою цього бажання і вони ж визначають надалі характер відносин. Важливо тому, щоб усиновителі були максимально проінформовані про свої власні потреби і бажання, які вони хочуть здійснити, усиновляючи чужу дитину.

Найчастіше свідомим приводом усиновлення є неможливість мати власну дитину, в силу безпліддя, вікових та інших обмежень; бажання зробити добро; стати потрібним, коханим кимось.

Несвідомі мотиви завжди суто індивідуальні, наприклад, заповнити відчуття внутрішньої порожнечі, замінити дитиною втрату коханої людини.

В Україні збільшується кількість дітей-сиріт. Діти, що залишилися без піклування батьків, мають потребу в родині, любові, турботі. Найкращим

захистом для дитини-сироти є усиновлення. У сім'ї дитина буде рости в любові та турботі. Для того, щоб дітей усиновили потрібно, щоб майбутні усиновлювачі захотіли взяти дитину-сироту до своєї сім'ї. Але в Україні потенційних усиновителів не вистачає.

Відомо, що сімейна мотивація активно формується у юнацькому віці. Тому важливо саме в цьому віці створити умови для формування мотивації усиновлення. Також дуже мало робіт, де вивчалися проблеми усиновлення в Україні.

Мотивацію усиновлення дитини вивчала Ослон В. Н. Особлива увага приділяється актуальному питанню усиновлення дітей іноземними громадянами (С. А. Абрамова, А. З. Дзугаєва, Е. Ю. Князева, Е. А. Петухова, К. Ю. Бородіч та ін.). Науковий аналіз проблеми соціального сирітства представлений в роботах багатьох дослідників: А. М. Прихожан, Н. Н. Толстих, Г. С. Красвіцкая, Ю. І. Андреева, Т. Міщенко та ін.

У дослідженні брало участь 80 осіб, молодь у віці 19-23 років.

У результаті проведеного аналізу мотиваційно-ціннісних настанов молоді було визначено, що у молоді, яка зацікавлена усиновленням най виразним мотивом є надія на поміч у старості, заповнення «порожнього гнізда», бажання відібрати дитину у державної системи виховання, продовження традицій і бажання допомогти хоча б одній дитині. У молоді, яка немає зацікавленості найбільш виражені такі: надія на поміч у старості, вирішення матеріальних проблем, бажання вплинути на відносини в сім'ї.

Порівняння мотивів студентів із різним соціальним статусом та статтю визначало, що соціальний статус та стать впливають на мотиви молоді на усиновлення дитини в майбутньому.

Таким чином виходячи з результатів дослідження можна сказати, що половина молоді не зацікавлена в усиновленні, є розбіжності у ставленні до «кровної» та «прийомної» дитини, молодь відноситься до «кровної» дитини більш доброзичливо ніж до «прийомної» дитини. Таким чином, молодь буде цікавитись усиновленням тільки тоді, коли її будуть цікаві не тільки кровні діти, а й діти в цілому.

СЕКЦІЯ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

УДК 316.4

Агарков О. А.

д-р політ. наук, проф.

зав. каф. соціальної роботи ЗНТУ

СУТНІСНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

В сучасній науці соціальне партнерство як категорія характеризується багатоаспектністю, різносторонністю та широтою розуміння й трактування. Соціальне партнерство трактується у вузькому і широкому сенсах. Виходячи з цього виділяють дві групи досліджень, які відображають дві моделі соціального партнерства: тред-юніоністську і міжсекторну. Тред-юніоністська модель (модель «трипартизму») соціального партнерства є механізмом взаємин між державними органами, працедавцями і профспілками; міжсекторна модель соціального партнерства виступає специфічним типом суспільних відносин між різними соціальними групами, шарами, спільнотами і владними структурами, а якщо точніше – як модель взаємодії трьох секторів суспільства: влади (держави), бізнесу і громадянського суспільства.

У вузькому сенсі соціальне партнерство характеризується неоднозначно й багатоаспектно: як специфічний тип соціально-економічних стосунків між соціальними групами, верствами, класами, спільнотами та іншими соціальними структурами; як механізм взаємин між державними органами, представниками трудящих і роботодавцями; як особливий тип соціально-трудових відносин, властивий ринковій економіці, що забезпечує на основі рівноправної співпраці найманих працівників і роботодавців оптимальний баланс і реалізацію їх основних інтересів.

Аналіз наукових праць дозволяє у визначенні специфіки соціального партнерства виокремити три аспекти, розглядаючи його як специфічний тип суспільних відносин, притаманних сучасному суспільству з ринковою економікою, як ідеологію такого суспільства і як метод цивілізованого вирішення соціально-виробничих конфліктів, що містить у собі механізм досягнення суспільної стабільності.

Соціальне партнерство як тип суспільних відносин та ідеологія, як правило, здійснюється на загальнодержавному рівні, являючи собою узгодження інтересів різних груп, що складають соціальну структуру суспільства. Соціальне партнерство як метод цивілізованого вирішення конфліктів здійснюється, як правило, у сфері виробничих відносин і характеризує взаємодію роботодавців, найманих працівників і органів державної влади та місцевого само-

врядування з метою обговорення, вироблення і прийняття рішень із соціально-виробничих і пов'язаних із ними економічних питань, запобігання конфліктам та забезпечення соціальної згоди.

Таким чином, сучасна соціологічна наука розглядає соціальне партнерство у двох формах: 1) як систему розвинених взаємозв'язків між працівниками, роботодавцями, а також державою на засадах співробітництва, компромісів, узгоджених рішень з питань соціально-трудових рішень; 2) як міжсекторну взаємодію трьох секторів суспільств: держави, бізнесу і громадянського суспільства; 3) як принцип соціальної політики держави, що забезпечує справедливості розподілу матеріальних ресурсів між сторонами соціальних відносин в умовах ринкової економіки.

Це дає змогу розглядати соціальне партнерство через такі основні форми як співробітництво, спільні дії, подолання конфронтації, виходячи з того, що метою міжсекторного соціального партнерства можуть виступати: узгодження інтересів різних соціальних груп заради соціальної стабільності; досягнення солідарності і консенсусу між громадянами у реалізації соціально значимих проектів; формування ціннісно-нормативної єдності і колективної ідентичності щодо принципів справедливості і рівності; об'єднання громадян навколо актуальних задач розвитку, розбудови громадянського суспільства.

На сучасному етапі суспільного розвитку на передній план має виходити друга форма соціального партнерства, заснована на міжсекторному підході, – між державою, бізнес-структурами і громадянами (організаціями громадянського суспільства), а принципи солідарного вирішення нагальних соціальних, економічних та політичних проблем суспільства за широкою участю громадян мають стати основою соціального управління. Адже, як зазначають Н. Нижник, С. Дубенко та Л. Пашко, налагодження дієвого соціального партнерства між різними секторами суспільства сприятиме: по-перше, не лише вдосконаленню і розвитку потенціалу соціального управління, але й ефективнішому здійсненню ним його завдань; по-друге, стимуляції розвитку і становлення громадянського суспільства.

Міжсекторний підхід до вивчення соціального партнерства актуалізується в контексті управління закладами соціального обслуговування. Сучасний стан реформування системи соціального захисту і соціального обслуговування населення в Україні потребує якісно нових форм, методів, технологій і механізмів управління. Чинником таких змін може виступити міжсекторне соціальне партнерство як взаємодія державних органів управління, соціально відповідального бізнесу, громадських організацій і територіальної громади в управлінні закладами соціального обслуговування з метою підвищення ефективності їх функціонування і організаційного розвитку. При чому в ціннісній основі такої соціальної взаємодії лежать принципи соціальної справедливості, субсидіарності і солідарності.

РОЛЬ І МІСЦЕ СОЦІАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ ГРОМАДСЬКОГО МОНІТОРИНГУ

Сьогодні вже аксіомою є необхідність розвитку громадянського суспільства як для політико-правового, так й для соціально-економічного зросту України. При цьому особливу актуальність набуває питання підсилення контролю з боку громадськості за діями влади.

На часі швидкі зміни у всіх гілках влади, прошарках суспільства, які мають за кінцеву мету позабавлення від імітаційної демократії. Громадяни сьогодні виказують непереборне прагнення залучатися до вирішення загальнодержавних питань, контролювання стану виконання передвиборчих зобов'язань тощо. Відповідно, це змушує громадян активно відстоювати та захищати свої права, цінності, інтереси в сучасних надскладних умовах. Система громадського моніторингу, за відповідних умов піднесення соціальної активності населення й розвитку громадського самоврядування, забезпечуватиме, крім іншого, дотримання соціальних норм, виконання чинних законодавчих актів, відстоювання національних інтересів, тощо.

У нашій країні, на відміну від країн, що мають багаторічний досвід здійснення громадського моніторингу, дана система знаходиться на стадії формування й апробації. Позитивною тенденцією є те, що поняття «громадський контроль», «соціальний контроль» і «громадський моніторинг» стрімко поширюються в суспільно-політичному дискурсі. Крім того, сьогодні можна констатувати наявність суттєвий вплив громадськості на суспільно-політичну ситуацію.

Отже, в демократичній державі існує державний контроль та контроль з іншого боку – з боку громадськості – що передбачає, що народ наділений правами здійснювати цей контроль та можливістю для його здійснення, і це закріплено на законодавчому рівні.

Таким чином, під соціальним контролем розуміється обумовлена реалізацією основних принципів демократії здатність суспільства одночасно поєднувати функції об'єкта управління з боку держави (тобто бути об'єктом державного контролю) та суб'єкта управління, тобто здійснювати управлінський вплив (громадський контроль) по відношенню до держави та до себе (самоорганізовуватися).

Існування громадського контролю в нашій державі, як державі демократичній, закріплено в Основному Законі України та інших законах України.

Реагуючи на зростання ролі громадянського суспільства в різних сферах діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, налагодження ефективного діалогу та партнерських відносин органів держа-

вної влади, органів місцевого самоврядування з організаціями громадянського суспільства, указом Президента України від 26.02.2016 № 68/216 було підписано затверджено Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки.

Підсумовуючи, зазначимо наступне. Громадський моніторинг є практичною реалізацією соціального контролю в демократичному суспільстві, особливою формою діяльності, адже, залежно від поставлених завдань, він може включати і контроль, і оцінку, і спостереження, і прогнозування тощо. У найпоширенішому розумінні, громадський моніторинг являє собою дослідження певного явища чи процесу. Його характерною відмінністю є систематичність, комплексність, регламентованість. Очікуваним результатом громадського моніторингу є покращення досліджуваного явища чи процесу, тому особливо важливим є оприлюднення отриманих результатів.

Отже, громадський моніторинг – особливий вид діяльності, суб'єктом якої є інститути громадянського суспільства (громадські організації, окремі громадяни, представники іноземних держав – у визначених законом випадках), а об'єктом – ті процеси (та їх учасники) і явища суспільно-політичної сфери, які є значимі для суб'єкта здійснення моніторингу.

УДК 37.015.3:061.91

Попович В. М.

канд. філос. наук, доц. ЗНТУ

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ В СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ ДУХОВНИХ ВНЗ

В сучасній українській релігієзнавчій літературі широко обговорюється необхідність виокремлення релігійно-ціннісної проблематики як такої, що має самостійне наукове значення, а також осмислення природи християнських цінностей, розуміння і пояснення їхньої сутності, визначення основних характеристик і форм існування, структурних рівнів організації і закономірностей розвитку. «Компетентність» як поняття слід розуміти: (лат. *competentia*, від *competo* – спільно добиваюся, досягаю, відповідаю, підходжу) у словниках трактується як «володіння знаннями, що дозволяють судити про що-небудь», «обізнаність у чому-небудь», «авторитетність, повноправність» тощо. Або у широкому сенсі слова, «компетентний» (лат. *competens, competentis* – здатний) – означає той, що «знає, досвідчений в певній галузі»; «що має право відповідно до своїх знань судити про будь-що». У словнику російської мови І. Ожегова слово «компетентний» визначається як знаючий, оповіщений, авторитетний в якій-небудь галузі, а поняття «компетенція» – як коло питань, в яких хто-небудь добре поінформований; коло повноважень,

прав. Новий словник української мови подає цей термін так: «Компетентний – який має досягти знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний, тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; який має певні повноваження; повноправний, повновладний» [3, с. 874].

Однак, загальнокультурна компетентність представлена ним як взаємна сукупність трьох аспектів: смислового (що включає адекватність осмислення ситуації в культурному контексті, тобто в контексті наявних культурних зразків розуміння, ставлення, оцінки чогось); проблемно-практичного (забезпечує адекватність розпізнавання ситуації, адекватну постановку та ефективне виконання цілей, завдань, норм при певних обставинах); комунікативного (фокусує увагу на адекватному спілкуванні у ситуаціях культурного контексту з урахуванням відповідних культурних зразків спілкування і взаємодії) [2].

В релігійній свідомості мораль завжди має божественне походження, а Бог виступає мірилом добра і доброти, тому будь-яка дія повинна знайти своє обґрунтування в ньому. Тільки Бог у релігійній свідомості володіє категоріальними функціями для життя людини. Він визнається фундаментальним першопринципом та першоосновою порядку. Щодо соціального порядку, Бог постає як законодавче начало, від якого похідні всі інші норми та цінності людського буття. Як верховний регулюючий принцип, він не дозволяє соціальному життю втратити гармонійні форми. Встановлюючи, на думку віруючих, духовно-моральний порядок, Бог являє собою вищу, абсолютну досконалість, втілення того морального ідеалу, до якого повинна прагнути людина. Як абсолютна особистість, Бог є втіленням абсолютного ступеня моральності.

Ряд досліджень в даній проблематиці дозволили виявити структуру ідеального морально-психологічного образу в груповій свідомості студентів: морально-етичні якості, альтруїстичні якості, інтелектуально-пізнавальні якості, емоційно-вольові якості; також можуть бути представлені наступними морально-етичними компетенціями: «чесний, вихований, відповідальний, проявляє любов до людей, добрий, освічений, розсудливий, мудрий, смиренний, толерантний, віруючий, молитовний, щирий, комунікабельний».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Боришевський М. Й. Духовні цінності як детермінанта розвитку й саморозвитку особистості [Текст] / М. Й. Боришевський // Педагогіка і психологія. – 2008. – № 2. – С. 49–57.
2. Зимняя И. А. Компетентностный подход. Каково его место в системе современных подходов к проблемам образования? (теоретико-методологический аспект) [Текст] / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2006. – № 8. – С. 20–26.
3. Новий тлумачний словник української мови у трьох томах. Т.1 [Текст] / уклад. В. В. Яременко, О. М. Сліпущко. – К.: Вид-во «Аконіт», 2003. – 928 с.

ПОБУДОВА КАР'ЄРИ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМА

Актуальність проблеми обумовлюється, на наш погляд, низкою факторів. По-перше, суспільство відтворюється за рахунок нових членів. Молодь на етапі свого соціального становлення потребує підтримки у напрямку своєї своєчасної професійної орієнтації, по-друге, незважаючи на тенденцію до зменшення чисельності цієї демографічної групи, молодь не охоплена відповідною підтримкою в необхідному обсязі. Відтак сучасна молодіжна політика має будуватись на принципах включення молоді до процесів інтеграції у професійні спільноти, чи більш значні професійні групи. Саме тому триває пошук ефективних шляхів соціальної підтримки молоді, дослідження цієї проблеми є вельми актуальним і перспективним щодо практичної реалізації соціально-трудова перемішень.

Мета дослідження – дослідити побудову кар'єри молоді в сучасних умовах в контексті їх інтеграції та соціалізації, запропонувати засоби поліпшення підтримки цієї групи населення.

Здійснюючи типологізацію молоді зробимо наголос на особливостях їх потенційної інтеграції до соціальної структури суспільства. Молодь, як соціально-демографічну групу, можна уявити великою сукупністю соціальних спільнот молоді віком до 35 років, серед них: особи, які навчаються; випускники середніх загальноосвітніх та вищих навчальних закладів; молоді фахівці; економічно-активна частина населення; особи із маргінальною спрямованістю тощо.

Нами досліджено соціальні проблеми побудови кар'єри молоді в контексті їх інтеграції та соціалізації в умовах соціально-економічної кризи, запропоновано засоби поліпшення підтримки цієї групи населення. Враховуючи вищенаведене пропонуємо наступні засоби поліпшення підтримки цієї групи населення, що здатні справити позитивний вплив на вирішення соціальних проблем в контексті їх інтеграції та соціалізації. Такими пропонуємо проводити: проведення якісного моніторингу освітніх послуг; попит на ринку праці фахівців різних напрямків; проведення заходів із поетапної професійної орієнтації, подальше удосконалення роботи центрів зайнятості населення та ВУЗівських підрозділів сприяння працевлаштуванню молоді. Разом з тим підвищення економічної активності населення також сприятиме вирішенню соціальних проблем працевлаштуванню молоді, збільшить статусні можливості індивідів у напрямку планування власної кар'єри.

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ЛІДЕРСТВА В МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У сучасному суспільстві склалася тривожна ситуація, коли негативно орієнтовані лідери залучають все більше число підлітків і молоді в молодіжні угруповання. Важливо, щоб лідер був справжнім носієм моральних цінностей, здатним до реалізації власної індивідуальності, націленою на саморозвиток, творчість і самовдосконалення.

Дуже важливо, щоб сучасна молода людина навчилася правильно оцінювати навколишній світ і позиціонувати себе в ньому. Для власної успішності в соціумі необхідні певні знання і вміння, за допомогою яких можна визначати власну життєву позицію і активно реалізовувати її в рамках певної діяльності. Найбільш значним напрямком вивчення гендерних особливостей лідерства є аналіз студентської молоді в контексті проблеми виховання лідерів.

Важливою представляється розгляд проблеми виховання лідерів в гендерному контексті, тим більше, що в сьогоdnішньому суспільстві соціально-рольові функції чоловіків і жінок в значній мірі зазнають серйозних змін, коли частина традиційних ролей одного біологічної статі засвоюється і демонструється підлогою протилежним.

Метою дослідження є вивчення взаємозв'язку особистісних особливостей з типом гендерної ідентичності лідерів молодіжних навчальних груп.

Б. Д. Паригін, що займається питаннями лідерства в навчальних молодіжних групах, запропонував модель типології лідерства, яка побудована на трьох різних підставах, пов'язаних з визначенням змісту, стилю і характеру діяльності лідера. У такому випадку можна говорити про наступні види диференціації лідерства:

– за змістом діяльності: а) лідер-натхненник, що пропонує програму поведінки; б) лідер-виконавець, організатор виконання вже заданої програми; в) лідер, який є одночасно як натхненником, так і організатором;

– за стилем керівництва: а) авторитарний; б) демократичний; в) поєднує в собі елементи того й іншого стилю;

– за характером діяльності: а) універсальний, т. е. постійно виявляє свої якості лідера; б) ситуативний, т. е. що виявляє якості лідера лише в певній спеціалізованій ситуації.

Отже, лідери-дівчата принципові, дотримуються правил поведінки і моралі, досить проникливі, більш боязкі й обережні, їм більшою мірою, ніж юнакам, властива емоційна нестійкість.

Лідери-юнаки емоційно стабільні, сміливі, схильні до ризику, легко долають життєві перешкоди, прагнуть до нового, і їм властива емоційна стабільність.

Лідерам властиві такі якості, як спокій, впевненість в собі, і незалежність від групи. Чи не лідери відрізняються підвищеною тривожністю, залежністю від групи і навіть депресивністю. Для лідерів характерний високий рівень принциповості, що допомагає їм у визначенні та досягненні мети, розвинена ділова спрямованість і відповідальність за свої дії. У не лідерів розвинена пристосовність, вони схильні до впливу обставин, можуть бути не організованими. Лідери відрізняються також такими особистісними якостями, як підозрілість, егоїстичність і обережність. Чи не лідери ж мають протилежними якостями, такими як довірливість і товариськість з людьми.

Розгляд особистісних особливостей і специфіки міжособистісного спілкування лідерів молодіжної навчальної групи дозволило докладніше вивчити уявлення про лідерські якості в аспекті гендерної сприйняття. Різниця в поведінці і вихованні хлопчиків і дівчаток визначається не стільки їх біологічними особливостями, скільки соціально-культурними факторами. Так як відмінності сформовані суспільством, значить, їх можна змінити, змінюючи свідомість суспільства. Доцільно проводити не тільки просвітницьку та корекційну роботу, а необхідно впровадження гендерного підходу в усі сфери життєдіяльності соціуму з метою розширення свідомості кожного члена суспільства, надання особистості великих можливостей самоактуалізації, права вибору свого стилю життя, творчого підходу до власного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 р. No 2866 -IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.
2. Ильинский И. М. Молодежь и молодежная политика [Текст] / И. М. Ильинский // Философия. История. Теория. М.: – 2001. – 694 с.
3. Милованов Ю. Е. Лидерство в малых группах управлений и политике [Текст] / Ю. Е. Милованов. – Ростов н/Д, – 1996. – 260 с.
4. Херман М. Г. Составные части лидерства [Текст] / М. Г. Херман. – М.: – 2009. – 220 с.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Активізація переходу економіки України до ринку в цілому пред'явила нові, більш високі вимоги до сфери вищої освіти, що викликало необхідність її якісної переорієнтації. В межах соціологічного підходу умовами досягнення нової якості освіти є адаптація професійної освіти до потреб територій і регіональних ринків праці, структурна й інституціональна перебудова професійної освіти, усунення диспропорцій у підготовці кадрів. Професійній школі необхідно забезпечувати регіон освітніми послугами, які сприятимуть розвитку економіки регіону та зменшуватимуть соціальну напругу.

Існуюча система вищої професійної освіти не в змозі швидко і гнучко реагувати на економічні, політичні, соціальні та інші зміни, що відбуваються у суспільстві, що, у свою чергу, породжує низку суперечностей: з точки зору роботодавців – невідповідність підготовки фахівців вимогам виробництва, диспропорція між підготовкою фахівців освітніми установами в професійно-кваліфікаційному розрізі і реальними потребами роботодавців, витратність «доучування» випускників в організаціях, що прийняли їх на роботу; з точки зору випускників – обмеженість уявлення щодо обраної професії і її перспектив, недостатня профорієнтація, відсутність або низька мотивація до отримання високої кваліфікованості в обраній професії, орієнтація на працевлаштування не за фахом; з точки зору освітніх установ – хронічне відставання від вимог ринку праці і, як наслідок, низька конкурентоспроможність випускників, відсутність взаємодії з роботодавцями під час оновлення програм навчання відповідно до вимог ринку праці.

Розв'язання проблем щодо забезпечення випереджувального розвитку професійної освіти, спрямованого на максимальне задоволення освітніх потреб особистості, суспільства і держави в освітніх послугах у сфері професійної освіти і навчання (з урахуванням тенденцій формування вітчизняного ринку праці та світового досвіду), відповідність рівня і якості кваліфікації, компетентності робітників вимогам роботодавців, здійснюватиметься шляхом підвищення ефективності управління ВНЗ через впровадження механізмів взаємодії закладів професійної освіти та роботодавців як у напрямі наближення якості підготовки спеціалістів і фахівців до вимог ринку праці, так і з метою залучення до сфери освіти додаткових матеріальних, інтелектуальних та інших ресурсів. Грамотно побудована співпраця вищої школи та роботодавців передбачає не тільки постійне відстеження потреб ринку праці, а й визначення його параметрів, наприклад, формування з боку ВНЗ кількісних та якісних вимог до трудових ресурсів. Правильна професійна освіта здатна забезпечувати конкурентні переваги в реалізації

випускниками своїх потенційних можливостей, навіть тих, що не належать до безпосередньої професійної кваліфікації людини.

Вважаємо, що найбільш ефективним інструментом узгодження інтересів, продуктивної взаємодії і координації всіх суб'єктів соціального партнерства в освіті є маркетинг. На сьогодні соціальне партнерство ринків освіти й праці може стати реальною основою для формування ефективної моделі політики зайнятості населення. Крім того, реалізація концепції маркетингу нерозривно пов'язана з підвищенням якості освітніх послуг, що представляється вкрай важливим у зв'язку з необхідністю підвищення конкурентноздатності вузу у світлі програми модернізації вищої школи.

Завданням підготовки фахівців є надання регіональному ринку праці працівників, які володіють необхідними якостями, що відповідають вимогам роботодавців. Але крім цього, потрібно, щоб більшість випускників знаходили собі роботу зі спеціальності, тобто потрібно, щоб товар, який випускає вуз, користувався попитом. Таким чином, необхідна оптимізація – приведення у відповідність попиту (кількісних й якісних його характеристик), що виникає з боку потенційних абітурієнтів, і попиту, що існує на ринку праці. На цій основі буде відбуватися й формування пропозиції у вигляді фахівців, які володіють особливим рівнем якості підготовки, в особливій кількості, з одного боку, і формування пропозицій освітніх послуг, скоректованих відповідно до вимог ринку праці, з іншої сторони.

Таким чином, найбільш перспективною для вузів є стратегія активної взаємодії з іншими інституційними структурами. Управління соціальною взаємодією освітньої системи з соціумом, органічна включеність її в ринкові відносини з визнанням пріоритету замовників кадрів, забезпечують відкритість освіти і є новою умовою функціонування сучасної системи вищої професійної освіти.

УДК 321:352

Бабарикіна Н. А.

старш. викл. ЗНТУ

ГРОМАДЯНСЬКА АКТИВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Для процесу демократичного розвитку дуже важливий зворотний зв'язок між владою і людиною – поінформованість громадян про дії влади та поінформованість влади про реальні потреби конкретного громадянина, то природно, що здійснити це найлегше на базовому рівні влади – місцевому, де громадяни і представники влади живуть поруч.

Децентралізація означає такий спосіб визначення та розмежування завдань і функцій, за якого більшість з них передається з рівня центральних органів на

рівень нижчий і стає власними завданнями та повноваженнями органів нижчого рівня. Питома вага адміністративної діяльності покладається на місцеві органи або інші уповноважені державою суб'єкти. Така децентралізація влади в державі сприяє розвитку демократії, адже відбувається розширення впливу територіальних громад, соціальних груп та громадськості в цілому на справи публічного значення. Демократична держава завжди прагне залучити громадськість до здійснення публічних функцій урядування з метою оптимального задоволення різно-сторонніх потреб людини та народу загалом.

Суспільство, що демократично розвивається, потребує громадян зі сформованою ієрархією цінностей, національною свідомістю, почуттям патріотизму, політичною і правовою культурою, громадян, які здатні відстоювати свої права і переконання, усвідомлювати свої обов'язки, виявляти толерантність до поглядів інших людей. Соціальні, політичні, економічні зміни, що відбуваються в Україні, вимагають формування не тільки обізнаного громадянина, який знає свої права і обов'язки, усвідомлює сутність різних суспільних явищ і процесів, розуміє спрямованість здобутих громадянських знань, а й активного громадянина, здатного набувати необхідні навички громадянської активності та соціальної взаємодії, брати участь у вирішенні суспільно значимих проблем своєї громади і країни.

Суспільство, в якому громадяни розв'язують пені задачі є – громадянське суспільство. Громадянським суспільством здійснюється представництво інтересів громадян, ведеться суспільно значуща діяльність, тобто громадянами береться на себе відповідальність за спільне благо. Громадянське суспільство є посередником між індивідом і державою, даючи змогу кожному членові суспільства співпрацювати з іншими або з державою на підставі добровільного об'єднання, зберігаючи при цьому незалежність від політичних структур. У такий спосіб стає можливою інтеграція індивідуальних інтересів та поглядів у загальну мережу людської взаємодії.

Громадянська активність відображає рівень громадянської культури суспільства, та певної мірою визначається ним. В той же час рівень індивідуальної громадської активності визначає рівень розвитку суспільної громадської активності. Це взаємопов'язані явища, де особистість проявляючи громадську активність підвищує її суспільний рівень, що в свою чергу зумовлює прояви громадської активності інших людей.

Громадянська активність розглядається як одна з форм соціально-політичної активності соціальних суб'єктів, яка має на меті впливати на прийняття соціально-політичних рішень, реалізацію своїх інтересів. Активність може обмежуватися простим виконанням певних правил, а може бути спрямованою на мобілізацію та солідаризацію навколо певної мети чи ідеї. Громадянська активність є необхідною складовою процесу децентралізації, оскільки саме територіальні громади набувають впливовості у вирішенні справ публічного значення.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ В ПРАКТИЦІ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ

Духовне оновлення України, процес демократизації суспільства, що значною мірою впливають на всі сфери людської життєдіяльності, передбачають створення сприятливих умов для утвердження атмосфери творчості і співробітництва, багатогранного розвитку особистості, її здібностей і талантів. Саме тому, сьогодні особливо актуальним є завдання зі створення сприятливого соціального середовища для розвитку творчої особистості молоді. Молодь виступає провідником демографічного, соціально-економічного, політичного та духовного поступу, визначальним чинником перетворень, адекватних настрів і потребам і викликам.

В Україні зроблено немало для формування і реалізації принципово нової державної молодіжної політики. Проте стан справ у молодіжному середовищі свідчить про те, що робота в цьому напрямі повинна продовжуватися, поглиблюватися, якісно змінюватися. Основним завданням соціальної роботи є вироблення у молоді здатності самостійно вирішувати свої проблеми, адаптуватися до нових соціально-економічних умов ринкової економіки, отримати навички самостійного життя і брати участь у громадському самоуправлінні.

Ефективність такої роботи пов'язана з використанням соціально-педагогічних методів. Завдяки використанню цих методів створюються умови для всебічного розвитку, самореалізації та соціалізації молоді.

Виділяють три основні групи соціально-педагогічних методів:

методи формування свідомості особистості (понять, суджень, переконань, оцінок) – бесіди, диспути, лекції, метод прикладу. Ці методи можуть бути використані у виховній роботі: вони вирішують одне з найбільш складних завдань виховання – збагачують розум молодої людини необхідними знаннями, розвивають індивідуальну свідомість, формують погляди на те, яка поведінка є соціально схвалюваною, та навпаки;

методи організації пізнавальної, практичної діяльності і поведінки (допущення, завдання, вправи, створення спеціальних виховують ситуацій). Використовуються в міських заходах, акціях, культурно-масовій роботі, майстер-класах (наприклад, «ігровий метод» включає ігрові моделі діяльності, в яких молоді люди проявляють високу активність мислення і поведінки, вступають у взаємодію між собою, набувають навичок поведінки за відносно короткий термін);

методи стимулювання діяльності та поведінки індивіда (оцінка, змагання, заохочення, осуд та ін.). Використовуються в навчальній / поза навчальній та трудовій діяльності та спрямовані на мотиваційну сферу особистості за допомогою спонукання чи примусу. Ці методи допомагають формувати вміння правильно оцінювати свою поведінку, що сприяє розумінню сенсу своєї життєдіяльності, вибору мотивів і цілей. (Наприклад, «змагання» – це метод, спрямований на задоволення природної потреби людини до суперництва, лідерства, в порівнянні себе з іншими. Змагаючись між собою, молоді люди швидко освоюють досвід суспільної поведінки, розвивають фізичні, моральні, естетичні якості).

Фестивалі, конкурси, вікторини, олімпіади, наставництво та багато інших форм сприяння соціальному становленню і розвитку молоді пройшли апробацію й зарекомендували себе ще з радянських часів, інші (молодіжні біржі та центри праці, молодіжні бізнес-інкубатори, центри розвитку, служби «Телефону довіри» та ін.) набули поширення в останні часи.

Таким чином, соціально-педагогічні методи підвищують ефективність соціальної роботи з молоддю, тому що спрямовані на розвиток та соціалізацію особистості, й водночас впливають на її свідомість, діяльність і поведінку.

УДК 323.14:316.4

Сизова В. В.¹, Дубініна Я. П.²

¹студ. гр. ГП-313 ЗНТУ

²старш. викл. ЗНТУ

РАСИЗМ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА ТА ЙОГО ПРОФІЛАКТИКА В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

У сучасному світі ми часто стикаємося з всілякими проблемами в суспільстві: різні соціальні конфлікти між індивідами або групами людей, несправедливість, соціальна стратифікація, розбіжність політичних поглядів, гендерна нерівноправність та ін. Однак, нарівні з усіма проблемами в соціумі, однією з найбільш глобальних є расизм в сучасному суспільстві.

Расизм – це ідеологія, яка заявляє про розподіл людей на диференційовані групи, звані расами, про зв'язок між успадкованими фізичними рисами і рисами характеру, інтелектом, мораллю, культурою, а також про природжену перевагу одних рас над іншими. Расизм розглядають як соціальну проблему через те, що він впроваджує в сучасне суспільство ще одну гілку дискримінації. Вважаємо, що певні політичні чи соціальні умови можуть провокувати зростання національного егоїзму і екстремізму. Тому, проблема расизму через останні суспільні трансформації в Україні набула актуальності та гостроти.

Основна і найпростіша форма расизму – затвердження переваги білої раси над чорною, або навпаки, однієї етнічної спільності над іншою, послідовне проведення та відстоювання ідеї про те, що одні народи примітивні, а інші цивілізовані. Навіть при поверхневому погляді на проблему можна побачити, що расизм – один з найпростіших способів пошуку причин невдач і труднощів, з якими стикаються суспільства, держави в певні історичні періоди їх розвитку. У будь-якій країні є невирішені проблеми, і найпростіший спосіб їх «вирішення» – покласти відповідальність за невдачі на «інших» – людей з іншим кольором шкіри, що говорять на іншій мові, тих, хто дотримується іншої ідеології, релігії. Нерідко расизм є наслідком розвитку національних рухів: починається з гасел збереження або відродження культури, національних традицій одного народу, а закінчується «в кращому випадку» дискримінацією іншого.

В останні десятиліття расизм набуває все більш жорстких форм – расисти стали ділити людей не тільки за расовими ознаками, а й за їх приналежністю до певної культури або релігії. З цієї точки зору, людина фактично стає рабом культури, притаманної йому по історичним аспектам, що в поглядах расистів є лише ознакою нездатності певної раси змінюватися і набувати відповідних прав. Гасла сучасного расизму: «несумісність культур», «нездатність мігрантів до інтеграції», «поріг толерантності». Наприклад, існує безліч угруповань, які і морально принижують, і приносять фізичні каліцтва людям – «не таким, як вони».

Вирішувати цю проблему досить важко, так як, по-перше, це масове явище і, по-друге, воно лежить вже в свідомості людей. З року в рік диференціація людей за кольором шкіри і за національністю набирає обертів. І суспільство це влаштовує. Для вирішення цієї проблеми потрібно проводити системну профілактичну та корекційну роботу. Для ефективності заходів необхідно розуміти, як саме змінити мислення людей-расистів, тому що причина расизму – не колір шкіри, а характер людського мислення. Тому соціальна робота, насамперед, повинна бути спрямована на позбавлення помилкових уявлень переваги, або ж навпаки, більш низького положення певних національностей. Ефективною формою роботи стають тренінги з «Розвитку толерантності» за участю осіб різних національностей, віросповідання та носіїв різних ідеологічних установок.

ПРОФОРІЄНТАЦІЯ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ

Однією з важливих проблем молоді є підготовка до майбутньої професійної діяльності. Суттєвими причинами дезадаптації молодих спеціалістів у професійній сфері є вибір професії, виходячи лише з її престижності, «перспективності» без врахування власних здібностей, нахилів, можливостей, та невідповідність співвідношення професійно важливих і професійно небажаних якостей особистості. У свою чергу, успіх професійного самовизначення залежить від ефективності діяльності спеціалістів (соціальних педагогів, фахівців з соціальної роботи, психологів), які надають допомогу старшокласникам на етапі вибору професії. Така допомога здійснюється через систему профорієнтаційних заходів.

Профорієнтаційна робота – це науково обґрунтована система підготовки молоді до вільного і самостійного вибору професії, яка покликана враховувати як індивідуальні особливості і потреби кожної особистості, так і можливості соціально-економічної ситуації на регіональному ринку праці. В контексті профорієнтаційної роботи складаються умови для вирішення питань соціалізації особистості учнів, їх соціальної адаптації, підготовки до дорослого життя. Професійна орієнтація розглядається нами як складний динамічний процес формування особистістю системи свого базового відношення до професійно-трудового середовища, розвитку і самореалізації духовних і фізичних можливостей, формування адекватних їм професійних планів і намірів, реалістичного образу себе як професіонала. Саме тому організація та проведення профорієнтації учнів 9–11-х класів в загальноосвітніх закладах є найбільш актуальною на сьогодні.

Загальна мета профорієнтації – сприяння в підвищенні якості майбутнього освітнього маршруту учня, створення умов для вирівнювання можливостей дітей через свідомий вибір сфери професійної діяльності, а в перспективі, – створення передумов для їх незалежного життя. Самореалізація особистості в навчально-професійній діяльності – це розвиток прагнення до усвідомленого вибору професії, що відповідає здібностям, інтересам учнів і включає формування у них уявлень про ринок праці, затребуваність і перспективи професії, якості сучасного професіонала і його ключові компетенції.

Цілі профорієнтаційної роботи: надання профорієнтаційної підтримки учням в процесі вибору профілю навчання і сфери майбутньої професійної

діяльності; вироблення у школярів свідомого ставлення до праці, професійне самовизначення в умовах свободи вибору сфери діяльності відповідно до своїх можливостей, здібностей та з урахуванням вимог ринку праці.

Цілі можуть бути реалізовані через наступні завдання профорієнтаційної діяльності фахівців:

- отримання несуперечливих даних про переваги, схильності і можливості учнів для розподілу їх за профілями навчання;
- забезпечення широкого діапазону варіативності профільного навчання за рахунок комплексних і нетрадиційних форм і методів, що застосовуються на уроках та у виховній роботі;
- додаткова підтримка деяких груп школярів, у яких легко спрогнозувати складності працевлаштування, учнів корекційних класів і шкіл;
- вироблення гнучкої системи кооперації школи третього ступеня з установами додаткової і професійної освіти, а також з підприємствами міста, регіону.

Нерідко ефективність профорієнтаційної роботи визначається кількістю учнів, що обрали рекомендовані їм професії. Цей критерій значущий, але недостатній. Адже запланованого відсотка можна домогтися різними засобами, і в тому числі, не завжди виправданими з педагогічної, соціальної, психологічної та економічної точок зору. І якщо цей показник ставати самоціллю профорієнтації, до того ж без серйозної діагностичної та виховної роботи з учнями, то вся ця робота набуває спотвореної форми, яка заважає, в першу чергу, самій профорієнтації – підриває довіру до неї з боку учнів та їх батьків. Досягнення поставленої мети можливе і виправдане тільки при активній роботі з молоддю: виявленні її реальних інтересів і здібностей, формуванні переконаності в правильному виборі професії, що відповідає як особистим нахилам, так і потребам міста, району, села, і суспільства в цілому.

Ось чому, з педагогічної точки зору, ефективність вибору професії означає міру відповідності індивідуального вибору професії рекомендаціям фахівця-консультанта. При цьому передбачається, що соціально-педагогічні та соціально-психологічні рекомендації засновані на урахуванні як особистих, так і суспільних потреб.

З метою підвищення ефективності профорієнтації в загальноосвітніх навчальних закладах можуть бути використані наступні рекомендації:

не застосовувати уніфіковані стратегії профорієнтаційної роботи (адаптувати план дій фахівця до особливостей класних колективів);

поєднувати просвітницьку роботу з тренінговою (наприклад, «Тренінг відповідальної поведінки») з метою формування відповідального та усвідомленого ставлення до вибору майбутньої професії;

обов'язково робити акцент на власних можливостях учнів, що є базою для їх професійного визначення та реалізації.

СОЦІАЛЬНІ ВИМІРИ ПОВЕДІНКИ НАСЕЛЕННЯ ВЕЛИКОГО МІСТА У ВИПАДКУ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ

Сьогодні серед найважливіших факторів, що впливають на стан міжнародної обстановки, на перший план виходить феномен, який у всіх його різноманітних проявах ми називаємо «надзвичайні події». Боротьба з наслідками подолання цього явища, розгорнулася в національних, регіональних та світовому масштабах. Видається, що від результатів цього протистояння багато в чому залежить в якому світі ми будемо жити вже в найближчому майбутньому.

Ми у своєму житті постійно зустрічаємося з різними проблемами і без зайвих зусиль з ними справляємося, якщо вони не виходять за межі нашого повсякденного досвіду. Але як поводитися, коли проблеми викликані подіями, аналогів яким не існує ні у власному досвіді, ні в досвіді наших близьких? За результатами багатьох досліджень для більшості громадян України такими подіями є: локальні та гібридні війни, збройні конфлікти, природні та техногенні катастрофи, терористичні акти.

Шкільна програма курсу безпеки життєдіяльності та охорони праці є тим мінімальним базисом, з яким населення відпрацьовує свої життєві практики з різним ступенем конструктивності поведінки при виникненні НС. Окреслені життєві практики оновлюються в рамках заходів з цивільної оборони та охорони праці на робочих місцях для працевлаштованих громадян, і за місцем проживання – для непрацюючих.

У сьогоднішніх умовах життя суспільства зустрічаються різні ситуації, що виходять за межі традиційної повсякденності. Нами вивчені теоретичні та практичні аспекти сучасних надзвичайних ситуацій на території України. Надзвичайність ситуацій які зустрічаються на територіях з часом обумовлюють відповідну їх класифікацію. В рамках соціального управління особливий інтерес відводиться на підтримку населення, яке постраждало в надзвичайних ситуаціях. У кожному окремому випадку фахівці виділяють конструктивне або не конструктивно поведінку в надзвичайних ситуаціях.

Відповідно в рамках проведеного соціологічного дослідження нами отримані дані, які свідчать про середню готовності населення до дій в умовах надзвичайних ситуацій. Відсутність необхідних і достатніх знань в опитаних громадян, особливості психологічного сприйняття надзвичайних ситуацій

різного роду є основними факторами, які свідчать про середню готовності населення до конструктивного поведінки в надзвичайних ситуаціях.

Гіпотеза дослідження підтвердилася, про що свідчить наявність залишкових знань мешканців міста Запоріжжя в області поведінки в разі виникнення надзвичайних ситуацій, тобто ми отримали середні і достатні показники конструктивності поведінки. Виявлена частина респондентів, які продемонстрували неконструктивну і слабо конструктивна поведінка повинна становити особливий інтерес для зацікавлених органів і структур, тому як становлять небезпеку в сенсі поведінкового аспекту в разі виникнення НС та інше.

Досягненню ж більшої готовності населення до конструктивного поведінки в надзвичайних ситуаціях присвячена робота освітніх структур, злагодженої роботи територіальних органів системи МНС, МВС, МОЗ, СБУ, спеціалізованих служб в соціальній сфері, громадських організацій. Отримані теоретичні та практичні результати роботи можуть бути використані в діяльності зазначених вище структур, територіальних підрозділів МНС, органів державної влади та місцевого самоврядування в організаційному взаємодії системи захисту територій і населення. Навчально-методичним центрам системи МНС, органам управління освіти і зазначеним вище структурам можна рекомендувати отриману інформацію до використання, в тому числі при формуванні робочих та навчальних програм відповідних дисциплін, інструктажів; як насичення блоків у поліграфічній інформації, тематичних напрямів програм телебачення, комунікаційних каналів через ЗМІ інше. Використання при цьому спеціально розроблених та експериментальних методів формування створить можливість демонстрації населенням більше конструктивної поведінки в надзвичайних ситуаціях.

УДК 316.647.8

Яковенко О. К.¹, Кузьмін В. В.²

¹студ. гр. ГП – 314 ЗНТУ

²канд. соц. наук, доц. ЗНТУ

СТЕРЕОТИПИ ТА ЇХ РІЛЬ ЖИТТІ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА

Людина – істота соціальна. Все життя її оточують інші люди. Тому здійснюючи той чи інший вчинок, ми так чи інакше звертаємо увагу на оточуючих, сподіваючись на їхню підтримку і побоюючись їх засудження. Тим самим ми встановлюємо для себе певні рамки, обмежуємо себе. Стереотипи виникають у результаті спрощення уявлень про навколишній світ. Замість аналізу унікальної ситуації людській свідомості простіше звернутися до вже відомого факту або твердження. Отже, стереотип – стійке уявлення, що фор-

мується в суспільній думці щодо представників тих чи інших спільнот і розповсюджується засобами культури та мови. Стереотип відображає найяскравіші риси групи, а не найсуттєвіші, і сприймається без доказів з боку реального досвіду, спостереження. Наприклад: «усі негри добре бігають і мають почуття ритму», «усі євреї скупі» тощо.

У давні часи стереотип, перш ніж поширитись, мав пройти критичний фільтр досвіду багатьох людей, передаючись із вуст у вуста. Це був шлях культурного вкорінення стереотипів, узагальнення досвіду багатьох людей. Зараз може бути достатньо однієї експертної необережної фрази з екрана телевізора, щоб тисячі людей принаймні припустили реальність існування певної соціальної закономірності.

Стереотипи виникають як застереження, що передаються шляхом соціалізації, і якщо вони одного разу були підтверджені для людини реальним прикладом, то легко стають упевненими елементами її світогляду.

Стереотипи – своєрідна данина суспільству, неписані закони та правила, які нібито слід дотримуватися. Люди не формують стереотипи самостійно на базі власного досвіду, а переймають їх від родичів, знайомих та із засобів масової інформації. Найчастіше формування стереотипів відбувається непомітно для індивіда. Особливість стереотипів полягає в тому, що вони володіють підсвідомістю як окремого індивідуума, так і суспільства загалом. Вони впливають на наші дії, поведінку, судження та навіть на хід суспільних подій.

Причинами виникнення стереотипів є відсутність життєвого досвіду, емоційне сприйняття та упереджене ставлення, отримана інформація, відсутність достатньої кількості фактів. Стереотипи по-різному впливають на життя суспільства. Якщо вони позитивні, то цей вплив буде також позитивним. Якщо ні – стереотипи в більшості випадків мають нейтральний характер, проте при їх перенесенні від конкретної людини на групу людей часто набувають негативного відтінку. Негативні стереотипи, якщо вони впливають на мислення суспільства, можуть призвести до виникнення:

- упереджень – необ’єктивного ставлення до кого-небудь або чого-небудь;

- дискримінації – обмеження прав людини й утиск її гідності за ознаками раси, національності, статі, релігії, переконання, майнового становища тощо;

- геноциду – навмисного й систематичного знищення расових або національних груп цивільного населення з метою ліквідувати певні раси, національної та релігійної групи.

Існують різноманітні класифікації стереотипів:

- професійні (узагальнені образи типових представників окремих професій);

- фізіологічні (ґрунтуються на визнанні зв'язку між зовнішністю та рисами характеру людини);
- етнічні (фіксують взаємини між етнічними групами, пов'язані з національним характером);
- гендерні (уявлення про моделі поведінки та риси характеру відповідно до понять «чоловіче» та «жіноче»).

Найцікавіше ж в існуванні стереотипів – це те, що їх зміст не написано в книжках, цьому не навчають у школах, але тим не менше установки предків міцно сидять в наших головах. Виходить, що ми спираємося не на свій досвід, а на досвід цілих поколінь. Що змушує нас брати на віру чужі слова? Відповідь проста – страх. Страх зробити помилку, зробити собі боляче. Приклад дії цього закону можна побачити, наприклад, у школі: коли хтось уже має імідж «двієчник», йому важче показати гарний результат через упередження вчителя і класу, навіть якщо він відмінно вивчить тему. І навпаки, якщо не вивчить «відмінник» – імовірно, йому це скоріше вибачать. Так конструюються стереотипи – як ззовні в уяві інших людей, так і всередині, у психіці людини.

Звичайно, часи змінюються, змінюються і стереотипи. Люди стають більш відкритими, більш сміливими. Але позбутися такого феномену, як стереотип, повністю не можуть. Давайте навчимося слухати себе, власне серце, а не інших людей. Давайте залишимо минуле в минулому, звільнимося від шаблонів і просто будемо щасливі!

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Горбенко Я. О. Людина і світ: Практичний довідник [Текст] / Горбенко Я. О. – Х: ФОП Співак В. Л., – 2011. – 432 с.
2. Назаренко Н. В. Людина і світ: підручник для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл. [Текст] / Назаренко Н. В., Воронянський В. О., Каліновський Ю. Ю. – Х: Сиція, – 2012. – 240 с.

УДК 316.48

Солоха М. А.¹, Кузьмін В. В.²

¹студ. гр. ГП-314 ЗНТУ

²канд. соц. наук, доц. ЗНТУ

МІСЦЕ КОНФЛІКТІВ У СУСПІЛЬСТВІ

Однією з актуальних проблем сучасного суспільства є проблема продуктивної співпраці та взаємодії. У зв'язку з цим, проблема соціальних конфліктів стала предметом вивчення багатьох наук, таких як філософія, соціологія, політологія, педагогіка, психологія і т. д. Останнім часом наука конфліктологія набуває все більш практичного значення. Можливо, невдовзі цей предмет

вивчатиметься в школі, що значно полегшило б життя зараз дітей, а надалі дорослих людей, які повинні жити в цьому сучасному суспільстві.

Першими в описанні соціального конфлікту були: Аристотель, Платон, Т. Гоббс, Ж.-Ж. Руссо та ін. Німецький філософ, соціолог та конфліктолог Грегор Зіммель вважав конфлікт універсальним явищем, стверджуючи, що безконфліктне суспільство не має механізму саморозвитку. Адже конфліктні ситуації дуже часто наштовхують людину на вихід з її зони комфорту заради чогось нового та важливого для неї самої. Часто ми не зважаємо на суттєві речі в нашому житті, поки та чи інша ситуація не візьме під контроль наше подальше життя.

Мистецтво спілкування – складне мистецтво. Там, де не вистачає культури спілкування, можуть виникати конфлікти. Найчастіше їх причиною буває незбіг думок інших з думками особисто вашими. Узагалі безконфліктного життя не існує. Тому варто усвідомлювати, як відбуваються конфлікти і що необхідно для їх подолання чи уникнення. Звичайно, конфлікт значно легше загасити на його початковій фазі «розгорання».

Слово «конфлікт» латинського походження, означає зіткнення протилежних інтересів, цілей, потреб, думок, позицій. Конфліктні ситуації є невід’ємною частиною нашого життя. Певною мірою вони навіть є необхідними, оскільки сприяють розвитку різноманітних ситуацій.

Тобто, конфлікт – це ситуація, в якій кожна зі сторін намагається зайняти позицію несумісну з інтересами іншої сторони. Часто такі суперечності призводять до ускладнення або гострої боротьби.

Конфліктувати можуть громадські групи, групи тварин, окремі особистості і особи у тваринному світі і, навіть, технічні системи.

Суб’єктом соціального конфлікту є окрема людина чи соціальна група, здатні створювати конфліктну ситуацію.

Посередник – нейтральне обличчя, допомагає конфліктуючим сторонам у досягненні згоди з допомогою переговорів.

До позитивних функцій конфліктів слід зарахувати:

- конфлікт відіграє інформаційно-пізнавальну роль, у процесі конфлікту учасники краще пізнають один одного;

- конфлікт знижує «синдром покірності», стимулює активність людей;

- конфлікт стимулює розвиток особистості, виховує у людей почуття відповідальності, допомагає їм усвідомлювати свою значущість;

- розв’язання конфлікту знімає напруження;

Тому, конфлікт – це і руйнування, і творення водночас, оскільки суперечності, що лежать в його основі, мають бути осмисленими, натомість мають бути створені нові відносини. Замість того, щоб боятися і прагнути уникнути конфлікту, слід сміливо вникати в його суть, управляти його творчою силою.

Вираз Чарльза Ліксона як не можна точніше описав конфлікт в нашому житті: «Конфлікти – це норма життя. Якщо у вашому житті немає конфліктів, перевірте, чи є у вас пульс».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Діденко В. Ф. Людина і світ [Текст] / В. Ф. Діденко, І. В. Кондрашова-Діденко – К., – 1998. – 47с.
2. Петренко Г. Г. Культура спілкування [Текст] / Г. Г. Петренко // Історія та правознавство. – 2010. – № 7. – С. 113.
3. Світ і людина, суспільство: Хрестоматія [Текст] / За ред. Р. А. Арцишевського. – К., – 1997. – 350 с.

УДК 316.354

Горбачова Д. Ю.¹, Агарков О. А.²

¹студ. гр. ГП-311м ЗНТУ

²д-р політ. наук, проф. ЗНТУ

ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Професійна культура соціального працівника – це структурний ланцюг або комплексна система елементів, а саме: професійне мислення, професійний інтерес, професійні знання, уміння, навички й здібності, професійний досвід, ступінь готовності особистості до конкретного виду діяльності, професійний світогляд, професійна майстерність, адаптованість до професійного середовища, професійна мораль тощо.

Для підвищення ефективності процесу формування професійної культури соціальних працівників необхідно забезпечити наступні організаційні та психолого-педагогічні умови: формування внутрішньої мотивації, потреби, стійкої установки саморозвитку професійної культури; фасилітація процесів усвідомленого активного професійно спрямованого навчання; урахування особистісно-орієнтованого підходу як базової ціннісної орієнтації; створення емоційного клімату, що сприяє виникненню почуття психологічної захищеності.

Технологія формування професійної культури соціальних працівників складається з кількох етапів. Першим етапом формування професійної культури є прогнозування розвитку професійної культури – це процес визначення на певний час необхідної кількості персоналу та форма впливу на рівень розвитку його якостей – критеріїв оцінювання культурної компетентності та професійної культури. Другим етапом технології формування професійної культури є її активізація (стимулювання). Набуті компетентності не матимуть користі, якщо спеціалісти, які ними володіють, не зацікавлені реалізовувати їх з максимальною віддачею, демонструючи їх у ступені розвитку інших якостей: ціннісного ставлення до професійної діяльності, домінантному стилі

мислення, мотивації до професійного удосконалення, ступені вираженості творчої активності.

Виявлення професійної культури в будь-якій ситуації – це взаємодія його особистих характеристик і характеристик ситуації. Визначити всі особисті й ситуативні характеристики, а також їх взаємодію – у більшості випадків невиконуване завдання. Потрібно мати на увазі, що під час активізації (стимулювання) професійної культури працівник має справу винятково з проявами професійної культури, що спостерігаються; важливим показником професійної культури є культурна компетентність і частота її прояву; спостереження за професійною культурою здійснюється в межах конкретних професійно-кваліфікаційних вимог, професіограм, посадових обов'язків (посадових інструкцій).

Для перевірки відповідності професійної культури соціального працівника необхідно дотримуватись комплексного застосування напрямів активізації (стимулювання) професійної культури.

Перший напрям – надання та аналіз інформації про випадки як позитивних проявів професійної культури, так і негативних. Формуванням професійної культури повинне спиратися на випадковий підхід, тобто підхід, заснований на тому, що не існує єдиного вірного універсального виду управління для будь-якої ситуації, тому шукати різні підходи для застосування їх в різних ситуаціях. Другим напрямом активізації (стимулювання) професійної культури є створення гнучкої системи справедливої мотивації, адаптації, що означає не лише використання певних типів компенсацій або винагороди, а використання більш вагомих важелів, які б мотивували до вдосконалення професійної культури на основі формування внутрішньої рефлексії особистості на необхідність опанування системи цінностей, культури, власних та колективних інтересів, відповідних професійних намірів, інтересів, очікувань, професійну спрямованість у цілому. Третім напрямом є розробка та запровадження системи об'єктивного оцінювання результатів професійної діяльності, яке б базувалося на ретельному аналізі таких критеріїв: ціннісне ставлення до професійної діяльності, рівень професійної та культурної компетентності, домінантний стиль мислення, мотивація до професійного вдосконалення, ступінь виявлення творчої активності. Під час оцінювання може використовуватися самооцінювання соціальним працівником власного рівня професійної культури, експертне дослідження або застосування професіограм. Четвертим напрямом є організація навчання культурній компетентності всього персоналу та його професійне виховання (короткотермінове навчання (підвищення кваліфікації), групові тренінги, психотренінги, пояснення, співбесіди, оцінювання результатів професійної діяльності, вплив на професійні очікування персоналу).

Таким чином, формування професійної культури дозволяє проаналізувати культуру соціального працівника, визначивши основні проблеми у її формуванні, на індивідуальному рівні оцінити індивідуальну культурну компетентність соціального працівника.

Згідно зі встановленими стандартами та нормами професійної культури здійснюється формування культурної компетентності та професійної культури шляхом її активізації (стимулювання, модифікації). Етап активізації включає в себе такі засоби: надання інформації про випадки як високої професійної культури, так і аморальних вчинків; створення гнучкої системи справедливої мотивації, активізації (винагороди), адаптації; розробку та запровадження системи об'єктивного оцінювання (атестації) результатів професійної діяльності, яка б неодмінно включала самооцінку професійної культури соціальним працівником; організацію навчання культурній компетентності персоналу та його професійне виховання в індивідуальному та колективному аспектах; періодичного проведення повторної оцінки професійної культури соціальних працівників.

Саме тому, культура особистості є об'єктно-суб'єктивним процесом виникнення, функціонування та подальшого розвитку професійної культури соціального працівника.

УДК 364.65 – 053.9

Данилевська А. В.¹, Попович В. М.²

¹студ. гр. ГП-311м ЗНТУ

²канд. філос. наук, доц. ЗНТУ

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В СТАЦІОНАРНИХ УСТАНОВАХ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Соціальна адаптація – це соціально-психологічний процес, який за сприятливого перебігу дозволяє особистості досягти стану соціальної адаптованості.

Літня людина, що надійшла до будинку-інтернату, знаходиться в новій для неї соціальній ситуації. З цієї точки зору, адаптацію літньої людини в будинку-інтернаті можна позначити як освоєння нових соціальних норм. Це освоєння починається з орієнтації, знайомства, вивчення.

Для швидкої та успішної адаптації застосовується технологія, що складається з 3 етапів.

На першому етапі перебування літньої людини в будинку-інтернаті вирішуються питання зняття стресового стану. У цей час доцільним є інформу-

вання літньої людини про умови роботи установи, про кабінети та служби, про послуги, які в ньому надаються. Виклад прав і обов'язків людини похилого віку, інформування її про заходи, розпорядок дня.

На другому етапі відбувається створення умов, комфортних для проживання. Умови позитивної соціалізації літніх людей створюються в ході взаємодії індивідуальних і групових (колективів) суб'єктів в трьох взаємопов'язаних і в той же час відносно автономних за змістом, формам, способам і стилю взаємодії процесах: організації соціального досвіду, освіти і індивідуальної допомоги. Організація соціального досвіду здійснюється через організацію побуту і життєдіяльності людей похилого віку; взаємодії їх в громадських організаціях, групах підтримки та взаємодопомоги. Індивідуальна допомога реалізується в процесі сприяння літній людині у вирішенні проблем, створення спеціальних ситуацій в життєдіяльності для її позитивного саморозкриття, а також підвищення статусу, самоповаги.

На першому і другому етапах створюються передумови для соціально-психологічної адаптації, кінцевою метою якої є не тільки перебування, спокійне проживання в нових умовах, але і активна життєдіяльність людей похилого віку, продовження активного довголіття.

На третьому етапі перебування літньої людини в будинку-інтернаті реалізуються два основних напрямки: трудотерапія, в тому числі креативна, і розвиток діяльності громадських об'єднань літніх, волонтерство. Так організовується участь літніх людей у трудовій зайнятості та змістовному соціокультурному дозвіллі. Найбільш дієвою формою соціалізації літніх людей в будинках-інтернатах є терапія зайнятстю, тобто використання різноманітних видів діяльності, не обов'язково професійного характеру. Це види діяльності, при яких реалізуються індивідуальні інтереси і схильності людини похилого віку. Виділяють такі типи зайнятості, як трудова, громадська, дозвілля, спілкування, самообслуговування. Всі ці типи зайнятості спрямовані на продовження творчого суспільно корисного функціонування літніх людей.

Основні критерії ефективності соціально-адаптаційної роботи:

- критерії результативності (характеризуються високою зацікавленістю осіб похилого віку у соціальній і соціально-адаптаційній роботі);
- критерії оптимальності (характеризуються максимальною ефективністю при найменших фізичних, розумових і тимчасових витратах із боку клієнтів);
- критерії мотиваційної значимості (характеризуються створенням умов підвищення активності клієнтів);
- критерії керованості (характеризуються схильністю клієнтів до різних видів соціальної і соціально-адаптаційної роботи);
- критерії системності (характеризуються системним використанням кожного із напрямів соціальної роботи).

Таким чином, соціальна адаптація літньої людини до нових умов проживання в будинку-інтернаті – це процес багатогранний, складний, тривалий за часом, він повинен бути безперервним. В цьому соціальному процесі творчо взаємодіють різні фахівці в рамках постійного і систематичного патронажу літньої людини в процесі входження його в соціум стаціонарного закладу та реалізації індивідуальної соціальної траєкторії його життєдіяльності на даний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Холостова Є. І. Соціальна робота з людьми похилого віку [Текст] / Є. І. Холостова – М.: Дашков і К., – 2003. – 295 с.

УДК 364.046.44(477)

Іванченко Ю. О.¹, Арабаджисв Д. Ю.²

¹студ. гр. ГП-311м ЗНТУ

²д-р політ. наук, проф. ЗНТУ

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ БЕЗРОБІТНИХ В УКРАЇНІ

Безробіття являє собою складне, багатоаспектне, соціально-економічне явище, коли частина економічно активного населення не зайнята в суспільному виробництві товарів і послуг, не може реалізувати свої фізичні та розумові здібності за допомогою ринку праці.

Актуальність даної теми в тому, що однією з функцій держави є недопущення зростання соціальної напруги з приводу майнової нерівності, передбачення й фінансування негативних проявів ринку для громадян (безробіття, втрата працездатності), створення системи правових, організаційних та інших заходів державних і недержавних установ та організацій, що впливатимуть та сприятимуть підтриманню соціальної стабільності в суспільстві, створенню умов для зростання добробуту населення, забезпечення належного рівня та якості життя населення. Незважаючи на те, що останнім часом як у нашій державі, так і за кордоном проблеми соціального захисту безробітних стали об'єктом уваги фахівців соціальних питань різних галузевих наук, доводить-ся констатувати, що на сьогодні відсутній системний аналіз цієї сфери.

Метою роботи є дослідження сучасної стану соціального захисту населення України, аналіз його стану, характеристика сучасних процесів, що протікають в соціальній сфері.

При аналізі безробіття як соціального явища виділяють фрикційне, структурне, циклічне та інші види безробіття.

Причини безробіття дуже різноманітні. У їх числі можна назвати автоматизацію виробництва; демографічну ситуацію у країні; циклічний спад в

економіці і зміна її структури; активне втручання держави і профспілок у відносини між найманим працівником і роботодавцем; бажання людей знайти роботу «до душі» і з кращими умовами праці та оплати.

Безробіття суперечливо впливає на економічне та соціальне життя суспільства. З одного боку, його вплив позитивний: забезпечує ринкову економіку резервом робочої сили, необхідним для оперативного реагування ринку на зміни споживчого попиту і забезпечення розширеного відтворення; піднімає дисципліну і ефективність праці тих, хто зайнятий у виробництві. З іншого боку, безробіття несе в собі негативні соціально-економічні наслідки (недовикористання економічного потенціалу суспільства і його прямі економічні втрати, падіння раніше досягнутого рівня життя; втрата кваліфікації, пропозиція робочої сили значно перевищує попит на неї; морально-психологічна деградація безробітного). За даними західних експертів, вплив безробіття на демографічні показники характеризується лише від'ємними параметрами. Зокрема, зростання безробіття на 1% збільшує: кількість самогубств на 5%; вбивств на 5,7%; психічних захворювань на 6%; розлучень на 7%; смертність на 2%.

Істотна роль в забезпеченні зайнятості належить державі. Державна політика в сфері зайнятості спрямована на недопущення тривалої форми безробіття, соціальну підтримку найбільш бідних безробітних громадян. Розроблено і реалізуються Державні та регіональні програми зайнятості населення. Турбота суспільства реалізується державою у вигляді системи соціального захисту безробітних та членів сімей, котрі знаходяться на їх утриманні. Така система визначається законодавством кожної країни. В Україні її визначають Конституція України (ст. 46) і Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття».

Органи державної служби зайнятості надають допомогу безробітним у працевлаштуванні, організують професійну підготовку, підвищення кваліфікації і перепідготовку громадян, сприяють створенню додаткових робочих місць, найму, займаються виплатою допомоги, страхуванням громадян від безробіття. Вирішенню проблем безробіття сприяють прийняті державою заходи щодо подальшої реструктуризації виробництва і економіки в цілому, створення нових ефективних робочих місць, вдосконалення галузевої і професійної структури зайнятості населення, розвитку підприємництва, формування спільного ринку праці.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМИ З ЗОНИ АТО

Бойові дії в окремих районах Луганської та Донецької областей стали серйозним випробуванням для України та її громадян. Ці загрозливі події, серед іншого, спричинили небувалу для нашої країни вимушену внутрішню міграцію. Сотні тисячі людей змінили місце проживання та праці. Відповідно у національному законодавстві з'явилося поняття внутрішніх переміщених осіб, почала формуватися відповідна правова база щодо їхніх прав, обов'язків та пільг. Внутрішньо переміщена особа – такий статус встановлено для громадянина України, який постійно проживає в Україні, якого змусили або який самостійно покинув своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, масових порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Мета цієї роботи: сформулювати основний алгоритм роботи соціального працівника з переселенцями з зони АТО, як саме отримати статус переселенців, державну підтримку таким особам, механізми реалізації законних прав та коло їхніх обов'язків.

Соціальний працівник при роботі с переселенцями має виконувати такі дії:

1) При зверненні переселенця соціальний працівник повинен надати психологічну допомогу клієнту. Перш за все необхідно визначити сутність перенесених ними втрат, рівня їхньої психічної травматизації.

2) Створенні необхідних умов для вимушених переселенців. Другий шаг можна вважати це допомогти переселенцеві підтвердити свій статус ВПО особа повинна одержати довідку про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

3) Переселенці мають такі права встановлені законодавством про які їх необхідно повідомити:

- забезпечення органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права можливості безоплатного тимчасового проживання протягом шести місяців із моменту взяття на облік ВПО;

- забезпечення лікарськими засобами у випадках та порядку, визначених законодавством;

- надання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я;

- влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади;

- отримання соціальних та адміністративних послуг за місцем перебування.

4) Переселенці мають право на допомогу від місцевих органів влади. Місцеві держадміністрації в межах своїх повноважень забезпечують, зокрема:

– прийом громадян та надання їм безоплатної первинної правової допомоги з питання взяття на облік внутрішньо переміщених осіб;

– надання інформації переселенцям про можливі місця і умови для їх тимчасового проживання / перебування з урахуванням пропозицій органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, волонтерських, благодійних організацій, інших юридичних та фізичних осіб, про стан інфраструктури, довкілля у таких місцях;

– надання у разі необхідності ВПО медико - психологічної допомоги;

– безоплатне харчування ВПО відповідно до законодавства на період до отримання такими особами статусу безробітних або їх працевлаштування, але не більше одного місяця;

– надають у тимчасове безоплатне користування внутрішньо переміщеним особам з комунальної власності житлові приміщення, придатні для проживання.

5) Унаслідок вимушеного переїзду найбільше страждають діти. Увагу необхідно приділити саме сприянню створенню спеціальної культурної програми з навчання дітей, забезпечити умови для культурної адаптації.

В роботі з внутрішньо переміщеними особами соціальний працівник виконує роль посередника між клієнтами та соціальними службами, організаціями та установами, які повинні турбуватися про духовне, фізичне та психологічне здоров'я переселенців, впливає на взаємодію між організаціями та інститутами з надання допомоги та послуг, захищає та допомагає реалізовувати інтереси, права переселенців, які надаються відповідно до закону. Професійна діяльність соціального працівника є спеціально орієнтованою і націленою на адаптацію клієнтів і членів їх сімей до нового соціокультурного середовища, що передбачає включення в активне соціальне життя, забезпечення психологічної комфортності в новому етнокультурному соціумі, налагодження зовнішніх комунікацій.

УДК 316.356.2 – 058.8(477)

Руденко Я. Ю.¹, Агарков О. А.²

¹ студ. гр. ГП-311м ЗНТУ

² д-р політ. наук, проф. ЗНТУ

ТРАНСФОРМАЦІЯ СІМЕЙНО-ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Тенденції сучасного розвитку сімейно-шлюбних відносин є досить суперечливими. З одного боку, наявні певні негативні явища функціонування інституту сім'ї, серед яких збільшення рівня розлучуваності та орієнтація молоді на малодітну сім'ю. З іншого боку, молодь все ще визначає сім'ю як одну з найважливіших цінностей у житті людини та орієнтується на вступ до шлюбу та формування сім'ї. Проте значна частина молодих людей проявляють бажання спочатку пожити в цивільному шлюбі та сформувати власне матеріальне підґрунтя. При цьому, не зважаючи на критичне ставлення деяких дослідників сім'ї, сам по собі цивільний

шлюб не є причиною зниження дітородної активності. Набагато вагомішим чинником є стабільність і міцність шлюбного союзу.

Однією з найбільших проблем сучасної родини в Україні є її економічна нестабільність, соціальна малозахищеність та підвищена психологічна вразливість. У свою чергу, це породжує її дезорганізацію, внутрішні деструктивні процеси, конфлікти і, зрештою, веде до розпаду. Внаслідок цього – страждання, нервові захворювання, асоціальна поведінка, стреси, безпритульність дітей, безвідповідальність, байдужість, аморальність і жорстокість батьків.

Сучасна сім'я в своєму фундаменті має значну емоційну основу, насамперед, почуття любові, яке пов'язує її членів й забезпечує довгу тривалість її існування; по-друге, це сімейне середовище представляє собою емоційно насичене середовище; по-третє, особливості подружніх та дитячо-батьківських стосунків в значному ступені визначається взаємними почуттями, які поєднують суб'єктів цих стосунків між собою; по-четверте, в сучасних умовах значно розширюється й стає значущим психологічна функція сім'ї, реалізація якої не може відбутися без домінуючої емоційної палітри сімейного союзу.

Незважаючи на кризовий стан інституту сім'ї, традиції сімейного способу життя в Україні в основному збережено. За результатами соціологічних досліджень можна виділити і описати сучасні тенденції у функціонуванні української сім'ї:

- зміна дошлюбної поведінки молоді, яка характеризується активними сексуальними пробами на фоні недостатньої сексуальної обізнаності, а також завищеними вимогами до партнера і до шлюбу в цілому;
- зміна мотивів вступу у шлюб, серед яких превалюють раціональні та матеріальні розрахунки;
- зміна якісних показників сім'ї, які характеризується закритістю та дисгармонійністю;
- незахищеність членів сім'ї перед зовнішніми факторами;
- дезінтегрованість установок на лідерство і керівництво: значна частина чоловіків вважають, що головою сім'ї має бути чоловік, натомість жінки орієнтована на демократичну сім'ю. Причому на практиці багато молодих жінок у сімейному житті виявляють тенденцію до домінування і маніпуляції партнером, дітьми;
- збільшення скарг подружжя на сексуальні дисфункції, які детерміновані психологічними факторами;
- погіршення батьківсько-дитячих відносин.

Для зменшення впливу негативних трансформаційних процесів, притаманних для інституту сім'ї в Україні, потрібно, щоб одним із найважливіших завдань соціально-демографічної політики стало зниження рівня розлучуваності, а також зміцнення шлюбу та підвищення його стабільності. У сучасних умовах необхідне зменшення акценту з кількісних на якісні показники сім'ї, а також здійснення такої стратегії соціально-економічного розвитку, яка передбачала б посилення демографічної спрямованості всіх сфер суспільного життя.

Отже, шляхи вирішення проблеми сімейних цінностей лежать не стільки у вдосконаленні системи державної, сімейної, молодіжної політики, скільки у рішенні фундаментальних питань сучасного суспільства. Ознаки деградації значної частини молодого покоління – це тривожні симптоми, які говорять про наявність глибокої системної соціальної деградації як результату кризи універсальних соціальних цінностей, загальнозначущих ідеалів, масового розвитку споживчих інтересів.

УДК 364.62

Шульга А. В.¹, Попович В. М.²

¹ студ. гр. ГП-311м ЗНТУ

² канд. філос. наук, доц. ЗНТУ

СПЕЦИФІКА КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦЯ З СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Слово комунікація походить від латинського communico «роблю загальним, пов'язую, спілкуюся». Найбільш близьким до нього за значенням є українське слово спілкування.

Соціалізація людей відбувається у процесі соціальних комунікацій.

Комунікація – це процес, за допомогою якого люди передають один одному інформацію, ідеї, думки і душевні стани.

У роботі соціального працівника немає готових інструкцій, як поводитися у конкретній ситуації, спілкуватися з клієнтами. Саме комунікація є чи не найважливішою, а почасти й найскладнішою сферою діяльності в соціальній роботі. Адже для фахівця не достатньо уважно вислухати співрозмовника, необхідно ще й досягнути сенсу того, що він говорить, що криється за його словами, налагодити довірливі стосунки, спільно з ним визначити можливі альтернативи розв'язання проблеми, вміти врегульовувати конфлікти, знаходити компроміси. Впливаючи на людей, соціальні працівники повинні бути здатними переконувати, наводити логічні аргументи, а не маніпулювати поведінкою співрозмовника.

Комунікація в соціальній роботі часто супроводжується помилками, спричиненими як прорахунками в організації та веденні бесід між фахівцями і клієнтами, так і хибним розумінням співрозмовника, його мотивів і дій, а також невмінням фахівця налаштуватися на прийнятний стиль спілкування.

Серед явищ, що ускладнюють спілкування в організації, а іноді призводять до повного його блокування, провідну роль відіграють комунікативні бар'єри. У загальному вигляді комунікативні бар'єри можна визначити як перешкоди на шляху передачі інформації від комунікатора (відправник інформації) до реципієнта (одержувача). За психологічною природою вони слугують механізмом захисту від небажаної інформації. Психологічна перешкода, яку реципієнт встановлює на шляху небажаної,

небезпечної інформації, може мати різну прозорість, від цього можна сказати залежить «величина» бар'єру.

Комунікативні бар'єри є однією з причин виникнення і розгортання внутрішньоособистісних, міжособистісних, внутрішньогрупових і міжгрупових конфліктів. Вони також можуть призводити до зниження результативності діяльності соціального працівника і клієнта, впливати на їх міжособистісні стосунки, емоційний стан, ступінь задоволення результатами роботи тощо.

За своїм змістом комунікативний бар'єр – це один з різновидів психологічного бар'єру, психологічного стану, який виявляється у неадекватній пасивності суб'єкта, що заважає виконанню тих чи інших дій.

Найважливішою особливістю діяльності соціального працівника є уміння вести діалог, організовувати процес комунікації, керувати ним.

Уміння вести діалог передбачає цілий ряд професійних навичок і знань. Професіонал повинен уміти вислухати і зрозуміти, коректно запитати і по-діловому точно відповісти, переконати і переконатися, створити атмосферу довіри і невимушеності, знайти тонкий психологічний підхід до клієнта, вирішити конфлікт і зняти напругу.

В основі всього цього лежить комунікативна техніка спілкування. Володіння нею – найважливіша ознака професійної придатності фахівців будь-якого профілю, чия діяльність пов'язана із спілкуванням. Відповідно до цього можна виділити ряд характеристик, що складають комунікативний портрет соціального працівника, якого можна назвати гуманітарієм практичної дії.

Фахівець в області соціальної роботи повинен:

- знати мовний етикет і уміти його використовувати;
- організувати необхідний вид спілкування і керувати ним;
- аналізувати предмет спілкування, його цілі й завдання;
- коректно ставити питання і точно на них відповідати;
- уміти вести бесіду, співбесіду, ділову розмову, суперечку, полеміку, дискусію, дебати, диспут, круглий стіл, ділову нараду, командну ділову гру, переговори, торги, вміти аналізувати конфлікти, кризові ситуації, конфронтації і вирішувати їх;
- мати навички доводити і обґрунтовувати, критикувати і спростовувати, аргументувати і переконувати, досягати угод і компромісів;
- володіти технікою мовлення, вміти використовувати риторичні фігури і прийоми;
- вміти правильно будувати спілкування й інші публічні виступи;
- знати службовий етикет і вміти його використовувати;
- уміти за допомогою слова здійснювати психотерапію спілкування;
- адаптувати клієнта до відповідних умов, коректувати його поведінку і оцінки.

Отже, можна зробити висновок, що метою комунікаційного процесу в соціальній роботі є обмін інформацією для виявлення і вирішення проблем, сприяння створенню стратегій діяльності, спрямованих на поліпшення якості людського життя.

СЕКЦІЯ «ЖУРНАЛІСТИКА»

УДК 007: 304: 070

Волинець Г. М.

канд. філол. наук, доц. ЗНТУ

ВІЗУАЛЬНІ ФОРМИ САТИРИ НА ЕКОНОМІЧНІ ТЕМИ У ЧАСОПИСІ «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ»

Сучасна періодика має великий арсенал приваблення читачької аудиторії, і домінантою, незалежно від типу видання, є зображення, що виконує ряд функцій: інформативну, рекреативну (розважальну), вказівну (демонстративну), композиційно-конструктивну (маніпуляторну), естетичну, дидактичну (виховну), культурологічну тощо. Залежно від ідейно-тематичної спрямованості видання відбувається добір візуальних об'єктів.

Так, у часописі «Український тиждень» жанри та кількість ілюстрацій мають певні обмеження: оскільки розважальна функція та прагнення до сенсаційності не є ключовими для цього видання, тому на його сторінках не знаходимо фотозвинувачень-сенсацій, постановочних (композиційно штучних) світлин, а також рідкісними є художні фотознімки. Останні представлені поодинокими вклученнями.

Ілюстрація виконує важливу роль у процесах обміну інформацією, і є потужним засобом впливу на формування свідомості людини, її вподобань, естетичних смаків, створення соціальних стереотипів; у ряді випадків завдання зображення обмежується простим віддзеркаленням тексту, іноді ілюстративний ряд стає об'єктом зосереджених роздумів людини. У матеріалах на економічні теми ключову роль відіграє інфографіка, оскільки вона (як сконцентрований візуальний образ) є необхідним, доречним і ємним додатковим джерелом інформації.

Незважаючи на те, що часопис є суспільно-політичним виданням, журнал активно включає читачів і в коло економічних проблем: ключовими є теми, присвячені економічному розвитку України, хоча не оминаються й проблеми світової економіки. Економічній проблематиці в інтернет-виданні «Тиждень» присвячено окрему рубрику – «Економіка».

Як засіб візуальної атракції в матеріалах з економічною тематикою активно використовуються карикатури. Карикатура (від *caricare* – навантажувати, перебільшувати) – є одним з жанрів сатири, це зображення, яке навмисно підкреслює і комічно перебільшує негативні особливості, з метою їх осміяння і викриття. Карикатура – це гротескне зображення критикованого явища, події, людини (Д. А. Беляєв). Часто в «Українському тижні» карикатури ви-

користовуються не з певною викривальною метою, а для більш яскравого змалювання ситуації. Однією з основних функцій, яку виконують карикатури, є рекреативна. Із 16 карикатур (виявлених у матеріалах з економічної проблематики за 2013 р.) 10 – виконані в техніці художнього малюнка, а 6 – це фотоколажі із сатиричним ефектом. Оригінальними є образи-символи, використані в мальованих карикатурах, наприклад: рахівниця із нерівними, заплутаними спицями, що утворюють лабіринт («Що спотворює грошову систему України» № 14 від 4 квітня 2013 р.); страус, що вигинає довгу шию, передаючи потайки гроші через кордон («Велика антиофшорна війна» – № 27 від 4 липня 2013 р.) тощо.

Крім того, в карикатурах обігруються відомі сюжети, наприклад: знаменитий фокус із капелюшками, коли звідти витягають неочікувані предмети («Банківське ложе для обраних» – № 17 від 26 квітня 2013 р.); відома приказка «Не рубай гілку, на якій сидиш» трансформована у карикатуру («Економіка à-la russe тримає Україну в бідності» – № 27 від 4 липня 2013 р.) і под.

У сатиричних малюнках є також зображення узагальненого образу бізнесменів («Чому в Україні дорогі кредити» – № 15 від 11 квітня 2013 р.), пересічних українців («Куди подітись бідному родичеві? Де окрім ЄС шукати ринки збуту» – № 21 від 30 травня 2013 р.) та ін.

Отже, статті, інтерв'ю та коментарі на економічну тематику досить часто супроводжує карикатура, яка в цих матеріалах виконує функцію не інформаційну, а швидше рекреативну, а також виступає засобом привернення уваги читачів. Із 16 карикатур (виявлених у матеріалах з економічної проблематики за 2013 р.) 10 – виконані в техніці художнього малюнка, а 6 – це фотоколажі із сатиричним ефектом. В основу карикатур покладені як відомі сюжети, так і оригінальні образи-символи.

Очевидно, що основним візуальним компонентом матеріалів на економічну тематику є інфографіка – діаграми, таблиці схеми тощо, однак часопис «Український тиждень» не обмежується лише цими формами: на шпальтах регулярно з'являється і карикатури, в яких обіграно певні економічні проблеми.

УДК 007: 304: 070

Клименко Н. О.

канд. філол. наук, доц. ЗНТУ

ТЕКСТОТВОРЧІ ОСОБЛИВОСТІ ВИБУДОВУВАННЯ ЗІРКОВОЇ БІОГРАФІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ЖУРНАЛУ «ХОРОШІЕ РОДИТЕЛІ»)

Сьогодні людина залишена сам-на-сам із швидкоплинним часом, вона повинна сама обирати і визначати свої світоглядні, життєві орієнтири. Останнім пояснюється звернення до феномену індивідуальності, посилена

увага до історії успішної особистості. Популярні глянцеви видання (жіночі журнали «Натали», «Единственная», «Женский журнал», «Караван историй», «Лиза», «Отдохни» тощо, журнали для батьків «Твой малыш», «Лиза. Мой ребенок», «Хорошие родители», «Мир семьи» тощо) на своїх сторінках часто друкують історії видатних особистостей, – це збільшує їхні рейтинги, тиражі, аудиторія ж, в свою чергу, отримує позитивну емоційну розрядку, зразки виходу із ускладнених життєвих ситуацій.

Окремі питання, пов'язані із функціонуванням біографічних текстів в сучасній журналістиці були предметом розгляду А. Маєвської, С. Белькової, М. Воронової, І. Голубович, Л. Григорьєвої, Н. Сидоренко, О. Тертичного, О. Харитоненко, С. Шебеліста, однак текстотворчі особливості вибудовування зіркових/життєвих біографій успішних особистостей залишаються недостатньо дослідженими, у зв'язку з чим пропонувану наукову розвідку вважаємо актуальною.

Біографічні нариси, життєві історії у журнальній періодиці нашого часу посідають чимале місце і виконують істотну ціннісно-орієнтуючу функцію. Героями таких публікацій, наприклад, у журналі «Хорошие родители» свого часу стали Роберт Де Ніро, Аарон Джонсон, Жан Рено, Джим Кері та інші зірки популярного зарубіжного кінематографу. Історії їхнього батьківства за своєю структурою схожі на казкові оповіді, бо, прагнучи до акцентування певних позитивних індивідуальних вчинків героя публікації (у цьому випадку – усвідомлення значущості батьківської ролі у вихованні дітей, визнання спілкування з дітьми важливою складовою свого життя (Жан Рено, Роберт Де Ніро, Джим Кері), свідоме усиновлення чужих та народження і виховання своїх дітей (Аарон Джонсон) тощо), авторки Юлія Абрамова, Тетяна Дідух і Влада Барсукова проводять його через певні психологічні колізії, ідеалізуючи активність, самостійність, сміливість у життєвій боротьбі, при цьому роблять це за рахунок редукції, ретушу соціальних та інших факторів життєвого успіху героя. У казці сюжет розвивається / будується навколо надзвичайної сили багатиря, – у «батьківських історіях» знаменитостей навколо завзятості, кмітливості, різних талантів (зазвичай, акторських, батьківських) героя. Герой казки проходить через випробування добротою, працелюбністю, терплячістю, сміливістю, повагою до старших. Кульмінацією казкового сюжету стає подвиг героя у битві зі Змієм, – в «історіях знаменитостей» також описуються «осучаснені» подвиги персонажів, як-от досягнення зіркового становища, одруження, усиновлення, піклування про дітей, добropорядне ставлення до колишніх дружин тощо. Намагаючись поєднувати реально можливе із ситуативно незвичайним, досягаючи швидкої зміни контрастних подій, авторки «зіркових історій» роблять «казку про справжнього батька» захоплюючою і приємною.

Герой казки залишає «своє» оточення, «свій» простір і подорожує до «чужого» світу, щоб через випробування знайти щастя (звільнити / повернути

жінку, одружитися). «Чужий» світ («кіношний», «перфомансний», «елітарний») завойовують і герої «зіркових історій». Метафоричність, умовність казки дозволяють «обійти» соціальні заборони. При створенні матеріалів рубрики «Звездные родители» її автори також використовують художній метод і фантазію, вибудовують асоціативні зв'язки (Джим Кері – Маска, Арон Джонсон – Вронський), добирають образні узагальнення, метафори (Роберт Де Ніро – «добропорядочный папаша» й «гангстер в сине-фиолетовых тапочках»; Жан Рено – «душевный киллер, интеллигентный громила, наивный рицар»).

Своїм фіналом казка, як і зіркова історія, поетизує особисті почуття людини. Саме емоційна реакція жінки-журналістки на них і оформлює зміст особистих історій зіркових татусів: «А он взял да и стал папой (четырех девочек!) и сыграл в «Анне Карениной» (із історії про Аарона Джонсона); «После рождения пятого ребенка 60-летний Рено сокрушался, что может не успеть научить его играть в футбол... То, что актер явно себя недооценивает, подтверждает появление шестого!» (із матеріалу про Жана Рено); «... сейчас он настолько упивается ролью заботливого отца и дедушки, ему так нравится его домашние тапочки и вкусные ужины жены Грейс, что он даже не хочет выходить из этого амплуа на съемочной площадке» (із публікації про історію батьківства Роберта Де Ніро).

Казка – оптимістичний за своєю природою твір, у якому добро завжди перемагає зло. Вона переповнена мріями про краще майбутнє своїх героїв, яке у казці пов'язане зі зміною соціального статусу героя (бідний стає багатим, селянський син – царським зятем). Згадані зіркові історії також свідчать про підвищення статусу героя (із «нікого» – у «зірки», «сразкові батьки»); виконують когнітивні й психологічні функції, бо дають можливість упорядкувати свій життєвий досвід, адаптуватися до мінливого навколишнього світу, а найголовніше, – вони мають терапевтичний ефект, бо завжди закінчуються на високій оптимістичній ноті (або прямою цитатою, на кшталт, «Я люблю своих шестерых детей, и я люблю ответственность!», – Жан Рено, або перифразом «Говорит, что главное для него – быть хорошим отцом, а кино – это только работа», – Аарон Джонсон), і репрезентують практики позитивного батьківства.

Історії відомих жінок – кінозірок Хайді Клум, Сандри Буллок, Наталі Портман, англійської герцогіні Кейт Мілтон, англійської письменниці Агати Крісті, вміщені у цій же рубриці «Хорошие родители», також свідчать про активне використання моделей фольклорного жанру чарівної казки: героїні проходять через випробування і отримують нагороду. Так, одна з них Сандра Буллок, у житті якої «радости и печали случаются параллельно». На думку авторки матеріалу, «она такая одна: трогательная, ранимая и очень милая в борьбе со своим невезением». Пройшовши через розлучення, депресію, численні зради коханого

чоловіка, вона знайшла справжнє щастя у материнстві, присвятив своє життя сину: «Ему отдано ее безраздельное внимание. Теперь никаких светских вечеринок! Только детские площадки, парки аттракционов, игрушечные магазины...». У кінці матеріалу журналістка наголошує на щасливому фіналі «зіркової історії» і репрезентує Сандра Буллок як зразкову матір.

Інша історія зіркового успіху – історія Наталі Портман, яка мріяла про красу і бачила себе чарівною русалкою. «Она никогда не рассказывала, как тяжело было оторваться от родного дома в Израиле и переехать в Мериленд, а затем и в шумный и динамичный Нью-Йорк. Она не жаловалась на изнуряющие уроки танцев, куда с четырех лет ходила по шесть дней в неделю. Усердно училась в школе...», – зауважує авторка матеріалу і далі підсумовує, що врешті-решт Наталі пощастило тому що вона «... принимает все, что подарила ей судьба, с благодарностью». За свої працьовитість і терпіння, інші справжні людські й професійні якості «... потому что ни вредных привычек, ни спонтанных поступков за нею замечено не было. Наоборот, исключительная добродетель, помноженная на высокий интеллект и талант...», – дівчина, як і героїні численних казок (Попелюшка, Рапунцель, Білосніжка, Спляча Красуня), отримує нагороду – славу, визнаність, справжнє кохання і родину: «... без всякого сожаления она покинула голливудские холмы ради Парижа. А вернее, ради Бенджамина, рядом с которым она ощущает счастье с каждым ударом сердца».

В аналізованому матеріалі Наталі Портман також представлена як зразкова мати, яка знаходить час для догляду і виховання сина: «Она с удовольствием рассказывает, как напевая меняет подгузники, как играет с ребенком и ходит на прогулки. А еще всегда упоминает, что беременность стала тем рычагом, нажав на который, она перевернула свой мир». Журналістка підкреслює, що справжнім щастям для кінозірки стало народження сина.

У «зірковій історії» про Кейт Милдтон, «Ждущую Кэти», яка стала справжньою англійською принцесою, зустрічаються прямі посилення на казку: «Она очень долго ждала своего принца. И дождалась...», «Их роман был длинным и далеко не простым. Но все закончилось свадьбой, Как и положено по закону жанра...», «Пышная свадьба, великолепное платье, 650 гостей, медовый месяц на острове в Индийском океане. Они выглядели такими счастливыми! Первая серия сказки закончилась чудесно». Однак і на Кейт чекали випробування: пильна увага журналістів до особистого життя королівських осіб, увага чоловіка до інших жінок, □ але щасливий фінал повинен бути, тому що усі казки про терплячих і відданих красунь (згадаємо Русалоньку, Красуню із казки «Красуня і чудовисько») закінчуються позитивно, як і очікував читач: «Англия ревниво следит за поведением принца, ей важно, чтобы в его семье все было хорошо... И здорово, что у них все так и есть».

Тексти, створені у жанрі «зіркової історії» свідчать про те, що це не просто історія життя – «життєві історії» – це історії успіху людей, які стали зірками, відомими усьому світові, зразками для наслідування.

Дослідження сюжетів, структури, системи персонажів комплексу матеріалів рубрики «Звездные родители» дозволяє зробити висновок про те, що жанр журналістики, який веде генезис від біографічного або портретного нариса, на сторінках видання «Хорошие родители» дещо модифікується, репрезентуючи ознаки фольклорного. Аналіз контенту рубрики «Звездные родители» засвідчує активну експлуатацію у матеріалах стрижневих сюжетних, композиційних і образних моделей чарівної казки. Вибір героїв і сюжетів «зіркових історій» відбувається переважно за принципом подібності до чарівної казки. Звичайну казку, як і «зіркову історію» □ об'єднує складна наука життя, що складається із випадковостей і парадоксів, магії і таланту, кохання і зради, дружини і дітей. Присутність останніх робить персонажів «зіркових історій» не тільки справжніми героями свого часу – секс-символами, успішними, самодостатніми особистостями, а й, на додачу, формує навколо них ореол зразкових батьків, що свідчить про домінуючу – ціннісну – орієнтацію сімейних видань.

УДК 007: 304: 070

Хітрова Т. В.

канд. філол. наук, доц. ЗНТУ

СЕМАНТИЧНИЙ ПРОСТІР РАДЯНСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО МЕДІАНАРАТИВУ

Радянський історичний наратив – це стереотипне сприйняття минулого на основі зафіксованих в історичній пам'яті та соціальному досвіді оповідних дискурсивних практик. Якщо говорити про соціальний вимір, то він не є однаково спільними для всього радянського періоду і пов'язані із конкретними соціальними завданнями певних його етапів. Слід акцентувати, що в контексті формування української історичної пам'яті радянський наратив завжди був вибудований на основі меншовартості українського народу, російської залежності, образі «молодшого брата», співдружності тощо. Масовість та укорінення цих стереотипних уявлень в суспільній свідомості забезпечувалося повсякденною практикою засобів масової інформації. Адже, наратив як певний лінгвістично-когнітивний засіб, що є узагальненим репрезентантом доби, досить легко вписувався у форму мас-медійних текстів і досить активно побутував в різних жанрових варіаціях журналістських публікацій. Способи творення й оформлення цих наративних структур були не лише тексто-

вими (друкованими, усними), а й візуальними (кіно, плакати, образотворче мистецтво).

Тяглість радянського історичного наративу, активна експлуатація у ЗМІ, демонструє його подальшу організацію в послідовний хронологічний наратив у вигляді масової історичної науки, який і до сьогодні панує в історичній свідомості українців. Найбільш дієвим засобом у цьому процесі виявилася радянська пропаганда, яка використовуючи численні маніпуляційні технології вплітала в світогляд українців ідеологічно «правильні» образи радянських метаоповідей.

По суті, радянські наративні репрезентації стали своєрідними посередниками історичних повідомлень про події змістивши на себе центр уваги від традиційної освіти. Розраховані на усереднений естетичний та когнітивний рівень сприйняття вони мали сприяти формуванню ідеального радянського реципієнта, який не в силах читати текст «позаяк» сформованого стереотипізованого досвіду, акумулюючи таким чином нову колективну творчість.

В основі мас-медійних наративістських концепцій була раціонально-прагматична модель «пояснюючого оповідання», яка мала сприйматися як об'єктивна закономірність історичного процесу, як єдина правдива інтерпретація, що не викликає сумнівів та дискусій. Оповідальний характер змісту історичних наративів конструювався на основі різних форм пам'яті, в чітко визначених координатах інтерпретації часового досвіду.

Маніпулятивна природа такого тексту стала ефективною формою радянської пропаганди і дієвим засобом формування історичних міфологем. Аналіз численних медіа-текстів української радянської преси (зокрема газет «Правда», «Комуніст», «Радянська Україна» 20-40 рр. XX ст.) демонструє широкий спектр використання комунікаційних прийомів формування історичних наративів, які дозволяли максимально доступно (з коментарями і поясненнями, оцінками ситуацій, однією сюжетною лінією, широким образним рядом тощо), безапеляційно (відсутністю альтернативних точок зору) й швидко (на рівні комунікативної пам'яті) сприймати «романтизовані» історичні оповіді.

Найбільш розповсюджуваними видами історичних наративів на шпальтах радянських газет були: героїчні оповіді, історичні, культурні, технічні, виробничі пояснення, виправдання дій, промови, агітаційні об'яви, лозунги, версії й належали до ідеологічних та подієвих типів. Всі вони були представлені різними жанровими варіаціями, однак найбільше зустрічаються у формі публіцистичних текстів.

Текст подібних історичних наративів мав чітку структуру з превалюванням ідеологічних штампів, національних стереотипів, образних архетипів, символічного контексту, часової децентрації, хронологічності оповіді з початком і кінцем. Перераховані психологічні засоби маніпулювання історичного

свідомістю, були направлені в першу чергу на комунікативну пам'ять як одну із форм миттєвого запам'ятовування. Цей пропагандистський прийом став дієвим механізмом формування наративних дискурсивних стратегій, які пропонували для усередненого реципієнта завершені й безпеліяційні історії українського минулого й сьогодинішнього радянського сьогодення.

Основою оповідних репрезентацій були консолідуючі історичні епізоди (або окремі герої), що демонстрували спільність українсько-російського походження, взаємну боротьбу тощо, які б допомагали сконструювати спільну дорадянську й радянську історичну пам'ять, заперечуючи попередню українську історичну пам'ять. Отже, можемо констатувати, що семантичне поле радянської нарації в перші довоєнні десятиліття було представлене превалювання дискурсів «східнослов'янської єдності», «києворуської спадщини», «історичної концепції воззєднання» тощо. В пізніших текстах героями історичної нарації ставали видатні радянські діячі, як символи колективної радянської історичної пам'яті. В таких формах історичної нарації превалювали концепти «розвитку», «прогресу», «будівництва», «перемоги», «досвіду» і виключалися будь-які історичні міфи. Радянський досвід дає можливість констатувати, що зміст історичної нарації визначається сенсом і метою проектування теперішнього і майбутнього реципієнта в чітко визначених координатах інтерпретації часового досвіду, відповідно до завдань правлячої еліти.

УДК 007: 304: 070

Островська Н. В.

старш. викл. ЗНТУ

ЗМІНА ФОРМАТУ ПРОГРАМИ ЯК МАНІПУЛЯЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИЧНИХ ТОК-ШОУ

Маніпуляційний потенціал телевізійних політичних ток-шоу привертає велику увагу дослідників і медіаекспертів. Особливості його використання досліджують як зарубіжні (А. Дьорнер, Н. Больц, Х. Шиха, С. Поцелуєв та ін.), так і українські науковці (Г. Почепцов, О. Холод, В. Бабенко, О. Шерман, І. Поліщук, Н. Санакоєва, Д. Клімуш та ін.). Моніторинг політичної пропаганди та маніпулятивних технологій у політичних ток-шоу тривалий час здійснює ГО «Телекритика».

Актуальність і новизна цієї розвідки зумовлені необхідністю аналізу особливостей застосування технологій впливу. Метою дослідження є визначення особливостей зміни формату телевізійних політичних ток-шоу з маніпуляційною метою.

Особливістю українських політичних ток-шоу є активна зміна формату в передвиборчий період. Наприклад, якщо ведучий буде більше часу надавати одній політичній силі або представникам певного угруповання (як відбувалось напередодні президентських виборів 2010 року, коли ток-шоу перетворилися на агітмайданчики для кандидатів). У такому випадку можна говорити про створення імідж-форматів, найсприятливіших для об'єкта. Відбувалось це через надання можливості виступу в першій частині ток-шоу в режимі монологу. Діалогічний, дискусійний формат виносився в окремий блок програм. Більш детально розглянемо зміни формату одного з найпопулярніших політичних ток-шоу «Шустер live» перед виборами президента в 2010 і 2014 роках.

У ток-шоу «Шустер live» перед президентськими виборами 2010 р. як визначальний чинник для зміни формату програми використовувалась технологія рейтингування. Для з'ясування кого з учасників аудиторія хоче почути більше за все, на початку програми кожному надавалось 3-5 хвилин для висловлення своєї позиції з певного питання. Потім проводилось рейтингове голосування. Ведучий наголошував, що це голосування не за партію, не за обличчя, а за думки, аргументи. У результаті час між учасниками програми розподілявся пропорційно до відсотків голосів, відданих за них аудиторією. Наприклад, 27.11.2009 найвищий показник 20% і відповідно 11 хв. отримали представники Партії регіонів, найнижчий 1% і відповідно 1 хв. представник В. Ющенко. Такий спосіб структурування політичного ток-шоу, на нашу думку, є одним із методів фрагментації інформації. Адже в цьому випадку подрібнення інформації відбувається завдяки запрошенню великої кількості учасників. У результаті «калейдоскопу думок» кандидатів у Президенти складно отримати цілісне уявлення про якусь проблему. Наприклад, у програмі від 08.01.2010 брали участь 8 кандидатів у Президенти і 8 представників кандидатів.

У ток-шоу «Шустер live» напередодні президентських виборів 2014 р. трансформація формату програми відбувалась насамперед для створення сприятливих умов для самопрезентації учасників. Зокрема, у шести випусках була структурна частина, у якій основний час відводився кандидатам у президенти (запрошувались по чотири кандидати й експерти). Через відсутність окремих кандидатів 04.04.2014 було два кандидати і 25.04.2014 – три кандидати. Тричі (28.03.2014, 18.04.2014, 09.05.2014) кандидати у Президенти брали участь у загальній дискусії разом з іншими учасниками програми. Крім того, кандидатів у Президенти, що за даними соціопитувань проходили у II тур, двічі запрошували у спеціальні формати програми (16.05 і 23.05.2014). У зв'язку з відсутністю П. Порошенка 16.02.2014 Ю. Тимошенко одна брала участь у спецформаті «Розмова з країною» (кандидату у Президенти ставили запитання виборці з різних міст країни). Водночас зазначимо, що за час пере-

дачі (2 год. 26 хв.) виборці зі Львова, Рівного, Херсона і Білої Церкви мали можливість поставити тільки по одному запитанню. Відсутність П. Порошенка 23.05.2014 компенсували запрошенням іншого кандидата (Р. Кузьміна), проте з набагато меншими рейтингами. У такий формат Ю. Тимошенко запрошували двічі (04.04 і 23.05). У реалізації технології створення сприятливих умов для самопрезентації учасника важливим є час, який надається кандидату для представлення своїх думок, і порядок виступу учасників. За нашими спостереженнями постійні зміни формату програми і відсутність «банку» часу спричинили нерівномірний розподіл часу між учасниками. Зокрема, у випуску від 02.05.2014 за участі чотирьох кандидатів спостерігаємо такий розподіл часу: О. Ляшко (26 хв.), О. Богомолець (12 хв.), Р. Кузьмін (16 хв.), М. Маломуж (8 хв.). Найбільше часу (95 хв.) для презентації своєї позиції отримала Ю. Тимошенко у випуску від 16.05.2014.

Отже, у передвиборчий період відбувається активна трансформація формату політичних ток-шоу. Здебільшого для створення сприятливих умов для самопрезентації учасників, а також з метою фрагментації інформації.

УДК 007: 304: 070

Панченко С. А.

канд. філол. наук, доц. ЗНТУ

ПАРАДИГМА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЧАСОПISУ «СЛОВО І ЧАС» У ЖУРНАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ

На сьогодні періодика служить переважно для підтримки інфраструктури науки як соціального інституту, пов'язаного із збереженням знань і освітою. Наукові видання почали формуватися не так давно, вони становлять особливу цікавість для вивчення наукової комунікації як зменшений варіант історичного розвитку наукових видань. Класифікація журналів за цільовим призначенням дозволила поділити безліч сучасних спеціальних журналів на види та типи. Визначальними в цьому процесі є соціальні чинники, що створюють умови для виникнення нових типів журнальної продукції, зумовлюють типологію ознаки: видавець (засновник), цілі (мета) та завдання журналу, читальна аудиторія. Саме ці три ознаки, в різній послідовності свого впливу, створюють тип видання.

Часопис «Слово і Час» – науковий журнал теорії, історії літератури і критики, орган Інституту літератури імені Тараса Шевченка АН УРСР і Спільки письменників України. Засновано в січні 1957 року під назвою «Радянське літературознавство». Стратегічним завданням журналу є координація основ-

них напрямів літературознавчих досліджень і формування на теренах України нового теоретико-літературного дискурсу.

Журнал «Слово і час» друкує статті й розвідки з питань теорії й історії української літератури, компаративістики, зарубіжних і слов'янських літератур, текстології, літературного джерелознавства, літературної критики, а також суміжних дисциплін – культурології, фольклористики й етнології, стилістики, перекладознавства та ін. Постійно ведуться також рубрики «Рецензії», «Наші презентації», «Дискусії», «Штрихи», «Собор муз», «Літопис подій», «Бібліографія», друкуються розвідки науковців-початківців («Дебют») та ін.

У науковому часописі рубрикам властиве використання літературних та наукових жанрів. У журналі «СІЧ» за останні 5 років друкувалися матеріали у таких жанрах: наукова стаття, бібліографія, рецензія, епістолярій, лист до редакції, некролог, звіти про конференції, анотації до книжок та інтерв'ю.

У журналі «Слово і час» протягом останнього десятиліття синтезуються найновіші досягнення у галузі літературознавчої практики, зберігається тяглість наукових традицій і національна специфіка. Він забезпечує всіх зацікавлених у розвитку літературного процесу новинами в галузі вітчизняної та зарубіжної літератури, слугує місцем безперервної критичної оцінки нових наукових теорій.

Редакція постійно намагається удосконалювати журнал, наприклад у 2011 році змінено дизайн видання. Засобами художнього оформлення є зображення та декоративні елементи. Іншими стали засоби технічного оформлення – шрифтові елементи, візуальне оформлення структурної організації видання тепер більш стримане.

Журнал «Слово і час» намагається не відставати від сучасних тенденцій розвитку суспільства. Розширюється інформаційно-комунікативний простір журналу: створена електронна база даних часопису за 1938-1996 рр., видано систематичний покажчик публікацій (1990-1999) та підготовлено до друку наступний – за період 2000-2006 рр.; створено сторінку у соціальній мережі «Facebook».

Якість наукового журналу й рівень його представлення у світовому інформаційному просторі в наш час залежать від політики редакційної ради й активної позиції редакції журналу. Звичайно, нові часи породжують нові вимоги до періодичного видання, проте, основне завдання журналу «СІЧ» – підтримувати життєдіяльність та продуктивність, науковий авторитет та науковий пріоритет усіх галузей науки про літературу. Він залишається основним джерелом фахової інформації і є складовою частиною інформаційної системи України; сприяє утвердженню науково - дослідної діяльності в галузі літературознавства, а також неперервності та спадкоємності наукових досліджень.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЖАНРОВОГО КОНТЕНТУ ЖУРНАЛУ «НАТАЛІ»

З 1995 року журнал «Натали» залишається одним з найпопулярніших національних жіночих видань – кращою подругою, порадиницею для багатьох українських жінок. Вони найбільш активні покупці глянсової преси. Існують теми, які цікавлять в усі часи, – любов, родина, мода, краса, здоров'я, косметика. І зміст «Натали» повною мірою задовольняє ці інформаційні потреби. Журнал охоплює всі сфери життя сучасної жінки й складається із семи розділів: «Частная жизнь», «Работа и карьера», «Культура», «Красота и здоровье», «Мода», «Дом», «Другая страна».

Розділ «Частная жизнь» містить романтичні історії, поетичні міркування про життя, відверті бесіди з відомими жінками. Читачок, звичайно ж, цікавлять особливості жіночої й чоловічої психології, взаємини в родині й усі мінливості кохання. Все це вони знаходять у цьому розділі.

У розділі «Работа и карьера» розглядаються шляхи досягнення професійних успіхів і рецепти професійного росту, стратегії взаємин з колегами, конкурентами й начальством, специфіка популярних професій.

Розділ «Культура» містить відомості про життя, любов і творчість відомих людей, серед яких, як яскраві особистості попередніх епох, так і наші сучасники. Тут можна знайти ексклюзивні інтерв'ю із зірками екранів і естради, калейдоскоп новинок кіно, музики, театру й літератури.

У розділі «Дом» надаються поради щодо упорядкування домівки. У цьому розділі містяться рецепти різноманітних блюд, рекомендації щодо оформлення інтер'єра, догляду за квітами й тваринами.

У розділі «Красота и здоровье» надаються рекомендації щодо догляду за собою, демонструються модні зачіски, макіяж, новинки косметики й парфумерії, розкриваються секрети краси відомих жінок України. Саме тут найпривабливіші жінки діляться із читачками секретами краси.

У розділі «Мода» демонструються фоторепортажі нових колекцій відомих модельєрів, надаються поради щодо підбору гардероба, модних аксесуарів, розглядається як творчість молодих дизайнерів. Так і метрів високої моди.

Розділ «Другая страна» містить репортажі про захоплюючі подорожі, туристичні маршрути.

Кожний журнал «Натали» містить розділ «Всегда в «Натали» – це слово редактора, листи читачок, гороскоп, огляди новинок косметики й парфумерії, поради провідних спеціалістів – косметологів, візажистів, перукарів.

У журналі досить популярними стали такі теми, як політична й професійна діяльність жінки, автори видання як героїнь нарисів, інтерв'ю вибирають жінок-банкірів, комерсантів, політиків, яких преса тепер називає «ділова жінка». Активно обговорюється психофізіологічна проблематика, тим самим видання намагаються допомогти аудиторії досягти успіхів у професійних галузях, нормалізувати сімейні відносини. Але незважаючи на свою значимість у процесі активізації поведінки жінки, зміцнення родини, автори публікацій майже не звертаються до наступних тем: умови жіночої праці і їхнє поліпшення, стан здоров'я жіночого населення, підвищення ефективності охорони материнства й дитинства, зміцнення статусу родини, методи боротьби з негативними явищами (жіночою й дитячою наркоманією, алкоголізмом, злочинністю), діяльність урядових структур у плані ліквідації перерахованих вище недоліків.

Стиль і структуру жіночих видань багато в чому визначає ілюстрація. Її не просто багато – часом вона займає до 50-60% номера. Маючи часто самостійне значення, вона сприймається як девіз, має естетичне й інформаційне навантаження, використовується як психологічний фактор для того, щоб зосередити увагу читача до випуску або окремих його розділів. У свою чергу стилістика й інтонація жіночої преси позначається на жанровій політиці. Задумовний тон при спілкуванні із читачами, емоційна стилістика більше притаманна жіночому характеру. Жіночій пресі притаманна перевага таких жанрів, як діалог, інтерв'ю, менше уваги надається монологу. Це у повній мірі відображено в журналі «Наталі».

Інтерв'ю як особливий жанр будується у формі діалогу між журналістом та інтерв'ююваним, репліки яких у друкованому тексті, як правило, виділяються різними шрифтами чи накресленнями.

Улюбленими є епістолярні жанри, листування з читачами, які супроводжуються порадами психолога.

Серед найбільш вживаних художньо-публіцистичних жанрів, представлених у журналі «Наталі», можна виділити нарис, есе та життєву історію. Зовсім не представлені сатиричні матеріали: памфлет, фейлетон, сатиричний коментар, пародія.

Портретний нарис виникає в результаті художнього аналізу особи героя, що спирається на дослідження різних її сторін (етичної, інтелектуальної, творчої), тобто в результаті виявлення характеру героя. У життєвих історіях описуються деякі епізоди з життя людей, їх вчинки, різні ситуації, колізії, тобто все те, що може бути позначене як «буття людини».

У розділі «Культура» журналу «Наталі» є рубрика «Інтерв'ю со звездами». І хоча редакція журналу позиціонує представлені у цій рубриці матеріали, як інтерв'ю, ми вважаємо, що ці статті починаються з життєвих історій або портретних нарисів (десь третина тексту).

У вигляді есе представлені матеріали у постійній рубриці журналу «Натали» – «Слово редактора». Жанна Лаврова, головний редактор цього жіночого журналу, свої вступні статті присвячує, найчастіше, певним святковим датам.

У жіночому журналі «Натали» в розділі «Другая страна» містяться рекламні статті та репортажі з елементами подорожнього нарису про популярні туристичні напрямки, шопінг за кордоном, про життя зарубіжних родин, про кращі отелі та варті уваги пам'ятки культури.

Наявність прози не вважається специфічною ознакою статево маркованого часопису (не тільки жіночого, але й чоловічого та квір). Дослідники вважають, що у жіночих журналах більше уваги приділяється інформаційним жанрам, публіцистиці: жіноча преса не цурається жодних жанрів, але все ж таки найближчими для неї стали діалог, бесіда, інтерв'ю. Значно меншим є захоплення монологом. Популярний актуальний репортаж, часто – проблемний. Улюблені епістолярні жанри, листування з читачем. До числа поширених належить також інформаційна суміш.

Проте, аналізуючи жанрову палітру журналу «Наталі», ми констатуємо наявність у кожному номері цього видання за 2014-2015 рр. художніх творів (розділ «Частная жизнь» – рубрика «Домашня бібліотека»). Це – оповідання, есе, нотатки, анекдоти, життєві історії, детективні історії та ін.

Жанрову природу «маленьких історій» визначає поєднання елементів нарису, автобіографічного і побутового оповідання, сповіді. У ньому функціонує особлива, жіноча описовість (авторка схильна до деталізації, відтворення «дрібниць» побуту). У творах А. Сніцар проявляються такі художні прикмети жіночої творчості, як автобіографізм, проникливість, щирість і сповідальність тону. Манера викладу авторки вирізняється емоційністю, жвавістю. У оповіданнях цієї письменниці відбита сутність жіночої природи, виражені особливості жіночого бачення світу, бачення сутності кохання.

Ліризм, емоційність, безпосередність більше притаманні жіночій творчості, ніж чоловічій. Тон оповіді в жіночій літературі, як правило, довірливий. Сповідальному, щирому тону сприяє широке використання авторками листів, щоденників, нотаток, спогадів, які необхідно розцінювати як характерні прийоми розкриття внутрішнього світу героїнь, форми їх самовираження. Дуже цікавим є цикл оповідань Діни Джинджер «Заметки взбалмошной девчонки», що мають елементи нарису, життєвої історії, автобіографії, сповіді.

Авторка описує не лише зовнішні події, але й відтворює внутрішнє життя жінки, з її сумнівами, помилковими судженнями, мріями. Саме цей бік жіночої творчості, на наш погляд, є суттєвим. І Алла Сніцар, і Діна Джинджер говорять про суто жіноче сприйняття світу, нестримне прагнення до щастя, гармонії, про пошуки героїнею свого призначення.

У більшості творів жінок-авторів присутнє автобіографічне начало, що свідчить про бажання авторів сказати слово про себе, виразити своє «я» і зробити його предметом психологічного і літературного дослідження. «Маленькі історії», нотатки, оповідання характеризуються щирістю і сповідальністю тону, безпосередністю і свіжістю. Манера викладу цих авторок вирізняється особливою емоційністю, тонким ліризмом і суб'єктивністю, які є художніми ознаками жіночого письма.

У журналі «Наталі» використовуються текстові й фотоматеріали, причому все частіше останнім приділяється центральне місце, тим самим переконання стало проводитися в ході ілюстративного сприйняття.

Таким чином, використання таких жанрів, як нарис, інтерв'ю, оповідання, нотатки, нариси дозволяють найбільше точно передавати інформаційно-розважальний і навчальний характер розглядуваного видання й формувати образ самих засобів масової інформації – «співрозмовника», що у доброзичливій формі надає інформацію.

Задумовний тон при спілкуванні із читачами, емоційна стилістика більше притаманна жіночому характеру, ніж чоловічому. Стилiстика й iнтонaцiя жiночої преси позначається на жанровiй полiтицi. Жiночiй пресi притаманна перевага таких жанрiв, як дiалог, iнтерв'ю, листування з читачами, якi супроводжуються порадами психолога.

Серед найбільш вживаних художньо-публіцистичних жанрів, представлених у журналі «Наталі», можна виділити нарис, есе та життєву історію. Зустрічаються рекламні статті та репортажі з елементами подорожнього нарису про популярні туристичні напрямки, шопінг за кордоном, про життя зарубіжних родин, про кращі отелі та варті уваги пам'ятки культури. Зовсім не представлені сатиричні матеріали: памфлет, фейлетон, сатиричний коментар, пародія.

УДК 007: 304: 070

Подя О. Ю.

канд. філол. наук, доц. ЗНТУ

ЧОЛОВІЧІ СТЕРЕОТИПИ: МЕДІЙНІ І МАРКЕТИНГОВІ ПРАКТИКИ

Традиційно, говорячи про гендерні дослідження, увага концентрується на жіночому складникові. Чомусь у більшості випадків вишукуються саме негативи, аби підкреслити чергові нещастя жіночого буття, зумовлені чоловічим оточенням. Чоловічий, котрий часто співвідносний з владним, дискурс у цьому випадку може позначатися або як джерело чи причина негативу в жі-

ночному житті, або необхідним фоном, на якому жінка постійно страждає і за щось бореться, вибудовуючи свої жіночі стратегії. Хоча насправді все не так просто. Тому говоритимемо про чоловіків.

Свого часу відомий учений І. Кон (Кон, 2001, 584–587) наголошував на важливих змінах, що стосувалися чоловічого дискурсу сьогочасся. По-перше, у сфері виробничих відносин відбувається поступове руйнування традиційної системи гендерного розподілу праці, послаблення дихотомізації й поляризації чоловічих і жіночих соціально-виробничих функцій, ролей, занять і сфер діяльності. Динамічна сила цього процесу – жінки. По-друге, у політичній сфері змінюються гендерні відношення влади. Чоловіки повільно, хоча й поступово втрачають монополію на публічну владу (виборче право, принцип громадянського рівноправ'я статей, збільшення номінального і реального представництва чоловік у владних структурах). По-третє, повільне еволюціонування шлюбно-сімейних відносин (у сучасному шлюбі значно більше рівності, батьківська влада замінюється батьківським авторитетом, а «справедливий розподіл домашніх обов'язків» – один з найважливіших ознак сімейного благополуччя). По-четверте, зміна характеру соціалізації хлопчиків: раннє шкільне навчання підвищує ступінь впливу спільноти однолітків порівняно із впливом батьків; спільне навчання хлопчиків і дівчаток полегшує взаємопорозуміння між хлопчиками і дівчатками, що сприяє чоловічому і жіночому кооперуванню у дорослому житті. По-п'яте, структура гендерних ролей претлаблюється крізь соціокультурні стереотипи маскулінності. «Ідеальний тип «справжнього чоловіка», який часто був умовним і проектувався в минуле, зараз остаточно втратив свою монолітність, а деякі його компоненти, наприклад, агресивність, що раніше вважалися позитивними, стали проблемними й дисфункціональними, прийнятними лише в суворо обмежених умовах (війна, спорт тощо). Це сприяє утвердженню погляду на маскулінність як видовище, маскарад, перформанс». По-шосте, соціокультурні зміни вплинули й на уявлення про специфіку чоловічого тіла, критерії чоловічої краси і межі чоловічої емоційної чуттєвості. По-сьоме, ускладнюються стосунки і між чоловіками, які завжди були ієрархічними і змагальними. ««Справжній чоловік» постійно повинен бути верхи, але значення цього поняття неоднакове. Звідси знову-таки витікає багатовимірність нормативних канонів маскулінності». По-восьме, змінюється характер чоловічої сексуальності. Секс від гегемонії маскулінності та сексу як завоювання і досягнення замінюється цінностями партнерського сексу, заснованого на взаємопорозумінні. По-дев'яте, зростання терпимості до гомосексуальності. «Одностатеве кохання вже самим фактом свого існування руйнує ілюзію абсолютної протилежності чоловічого і жіночого. Гомофобія – конститууючий принцип гегемонної маскулінності...», проте останнім часом «сексуальна ідентичність стає менш важливою, нормативною ознакою маскулінності» (Кон, 2001, 584–587).

На сьогодні в усіх цих змінах ми маємо чітко усвідомлювати роль і значення ЗМК, котрі з-поміж іншого творять, тиражують, просувають і наві'язують не просто товари і послуги, а образи, стилі й способи життя, способи мислення тощо. «Надягають» своєрідні коробочки «box» (відомий соціальний ролик «Breake the box» (www.youtube.com/watch?v=u2GIu5ZpnTM&nohtml5=False)).

«Новий чоловік: маркетинг очима жінки» (пер. з англ., 2007). Так називається книга, яку написали три жінки-авторки (усі вони різні за фахом і посадами: Меріан Зальцман – директор зі стратегії великої компанії, Айра Мататія – відома маркетолог і публіцист, Енн о'Райлі – редактор і стратег, публіцист). Цінним тут є те, що саме жінки як професіонали маркетингової справи, намагаються зрозуміти як формується не просто стереотип, а фактично спосіб життя, формат споживання послуг і репрезентацій чоловіка в суспільстві.

На межі XX–XXI ст. констатується «кінець чоловіка-годувальника» і початок «ідеї спільної фінансової відповідальності», поява «чоловіка, котрий починає доглядати за собою» (Зальцман, 2007, 65–69), тобто йдеться про:

метросексуала – молоду, забезпечену людину, «яка живе в метрополісі чи недалеко від нього, через те, що саме тут – усі найкращі магазини, спортивні зали і перукарні... може бути геєм, гетеро- чи бісексуалом, проте це зовсім не важливо, оскільки справжній об'єкт її кохання й сексуального задоволення – він сам. Здається, що його увагу привертають певні сфери – модельний і ресторанний бізнес, медіа, поп-музика, а сьогодні й спорт...», спокійно сприймає все зростаючу активність жінок (Зальцман, 2007, 96; 114);

емо-хлопчика – хлопчика, «котрий слухає претензійні музичні гурти, про які ви навряд чули, одягається більш ретельно й стильно, ніж більшість дівчат, і читає книжки з глибоким смислом, п'ючи каву зі знежиреним молоком, перш ніж один поїде додому на своєму моторолері. Його волосся – предмет його особливої ваги – зазвичай спеціально укладені так, аби виглядати розпатланим, пофарбовані в чорний колір і зачесані на один бік. Як правило, він високий і худий. Він цікавиться мистецтвом. Він знає, що крутіший за всіх...» (Зальцман, 2007, 127);

самотнього поета як різновид емо-хлопчика – «він ніби вибачається за свої ХУ-хромосоми й гріховні надлишки патріархатного суспільства і робить це переважно через демонстрацію стереотипних жіночих рис, водночас позбавлений бажання зовні мати щось спільне зі стереотипними негативними чоловічими рисами й поведінкою. Позбавлений м'язів..., чуттєвий, милий, культурний, увічливий і внутрішньо печальний... намагаються виглядати «глибоким» завдяки ретельно продуманій поведінці й зовнішнього вигляду, а не завдяки ерудиції й чесному самопрояву...» (Зальцман, 2007, 127–128);

нового чоловіка (нових парубків) – «він чоловік, проте чуттєвий. Він кохає свою подругу, але серед його друзів є й інші жінки. Він не ганчірка, але й не чоловічий шовініст... новий чоловік знає, що жінки рівні чоловікам...» (Зальцман, 2007, 127–129);

юберсексуала (у інших джерелах – уберсексуал), котрий більше цікавиться стосунками, ніж самим собою. Він більш чуттєвий і не такий сором'язливий. Він одягається для себе, а не для інших (обирає відповідний вуличний стиль, а не моду) із задоволенням ходить по магазинах, але його похід більш сфокусований; він купує особливі речі, що доповнюють його колекцію, а не обертає шопінг на задоволення (у нього є важливіші справи, ніж бовтатися торговельними центрами), його кращі друзі – чоловіки..., зовнішність і поведінка не ставить під сумнів його сексуальну орієнтацію юберсексуал – краща відповідь чоловіка жіночому руху (Зальцман, 2007, 131);

контрсексуалів – (найчастіше це жінки), що поставили хрест на всіх мріях про родину і дітей і навіть на серйозних романтичних стосунках. Вони фінансово незалежні і більше зацікавлені в тому, аби максимально використовувати всі доступні можливості зараз, а не думати про якесь туманне майбутнє... (Зальцман, 2007, 184) та ін.

Окрім цього, останнім часом активно просуваються образи (не зазначені в цитованій раніше праці):

ламберсексуалів(у принципі як протилежність метросексуалам) – чоловіків-бороданів. Мають велику, але доглянуту бороду, охайну зачіску. Одяг: проста футболка, сорочка в клітинку, джинси, «грубе» типу робітничого взуття, плетені головні убори тощо, може палити трубку або не палити і мати її як певний аксесуар, тобто йдеться про стиль лаберджа (лісоруба). Сучасні ламберсексуали не мають нічого спільного з професією лісоруба. Зазвичай це забезпечені чоловіки, що працюють у сфері ІТ, нових технологій, мешканці мегаполісів, проте відпочинок для них – це природа, ліс (<http://www.mensworld.com.ua/lamberseksual-borodatyj-lesorub/>);

ретросексуалів – гетеросексуальний чоловік, що дотримується традиційних романтичних поглядів на стосунки з жінкою, він справжній маскулінний. Подеколи зазначається, що ретросексуал не доглядає з собою, проте це не так. Його ретросексуальність стосується в першу чергу рольового поля й поведінкових стратегій. У Інтернеті навіть можна найти кодекс ретросексуала (<http://creu.ru/kodeks-retroseksuala-36715/>). Наприклад, ретросексуал завжди оплачуватиме побачення; ретросексуал відкриває пані двері; ретросексуал вирішує проблему; ретросексуал не тільки їсть червоне м'ясо, але й добуває його; ретросексуал не використовує забагато косметичних засобів; ретросексуал не одягне модний одяг, коли йому вже 30 років; заради жінки ретросексуал не позбудеться своєї маскулінності; ретросексуалові не подобається носити краватку, але він уміє її зав'язати тощо.

Окрім цього, експерименти в чоловічому дискурсі цими типами не вичерпуються: так усе все більшої популярності набувають андрогінні моделі; у той чи інший спосіб (хоча нечасто) привертається увага до трансесуалів, трансвеститів; активізуються стилі життя асексуалів(як правило, розглядається як четвертий бінарний тип сексуальності в ряді з гетеросексуальністю, гомосексуальністю, бісексуальністю), фрічайдлерів (вони ж чайлдфрідери) тощо.

Зважаючи на те, що в жіночий дискурс повертається образ моделі +(навіть занадто +), образ літньої моделі, тобто йдеться про адекватну тенденцію підлаштування, у першу чергу, масових комунікацій, масового виробництва під жіночу життєву реальність, то чоловіча реальність зазнаватиме активних атак щодо просування нових іміджів, послуг, задоволень на продаж і для споживання. Величезну роль у цьому відіграватимуть засоби масової комунікації.

Вірогідно, усе це має право бути, чоловікові – обирати.

УДК 007: 304: 070

Скуртул Г. С.

старш. викл. ЗНТУ

СУЧАСНІ СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ДІЛОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ АГЕНТСТВА: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Однією з яскравих ознак ХХІ століття є особливе домінування мас-медіа, які активно розвиваються і перетворюються під впливом процесів глобалізації та новітніх досягнень у сфері інформаційних технологій. Тим самим зростає значимість дослідження окремих різновидів ЗМІ, які «захоплюють» реальність. Важливого значення набуває дослідження інформаційних агентств, адже вони й сьогодні в умовах нових соціальних викликів і технологічних революцій не лише залишаються лідерами інформаційного медіа-середовища, але і багато в чому визначають розвиток світового медійного простору.

Останнім часом все частіше інформаційні агентства розширюють свою спеціалізацію. Зокрема, з'являються ІА економічної тематики, культурної, спортивної тощо. Проте такі інформаційні агентства не досить широко представлені на мас-медійному просторі України, і тому потребують додаткового вивчення специфіки їх створення та діяльності.

Проблемою функціонування спеціалізованих інформагентств займалися дослідники: Ю. Балабанова, Е. Могилевська, Д. Олексієнко. Однак спеціаль-

ного дослідження присвяченого українським діловим агентствам новин і досі немає, що й зумовлює актуальність дослідження.

На українському медіаринку спеціалізовані ділові інформ агентства представлені мало. Найбільш яскравим і цікавим зразком агентства ділової фінансової інформації в ЗМІ України є «ЛІГАБізнесІнформ» (ЛБІ).

«ЛБІ» – українське інтернет-інформ агентство ділової інформації, яке забезпечує бізнес подієвою, аналітичною, довідковою, моніторинговою інформацією широкого спектру. Засноване в 2007 році як агентство, «ЛБІ» поступово перетворилось на потужний багатогалузевий інформаційний центр, до складу якого входить новинне агентство, портал «ЛІГА. net», «LBI Production», Прес-центр. Тим самим, поява інформ агентства стала поштовхом для створення великої та впливової компанії «Ліга». Очевидно саме успішна організація роботи новинного агентства дозволила «ЛБІ» так швидко прогресувати, розширюючи сфери свого впливу. Інформація, якою володіє агентство, стала поштовхом і основою створення сфер її застосування на телебаченні та в друкованих виданнях, а також, щоб її самостійно розповсюджувати не лише у вигляді новин, але й у формі аналітичних коментарів. Отже, інформація в епоху глобалізації – надзвичайно важливий товар, що дозволяє підвищити цінність новинної продукції за рахунок розширення медійної активності.

Варто відзначити, що українські інформ агентства недостатньо повноцінно працюють із такою важливою і комерційно вигідною економічно-фінансовою інформацією. Якщо більшість західних агентств досягли піку відомості та набули статусу прибуткових та авторитетних світових ЗМІ саме завдяки роботі з фінансовими новинами, то українські агентства, на жаль, досі ще не опанували цю незаповнену нішу в повній мірі. На наш погляд, одним із варіантів заповнення цієї прогалини може бути більш інтенсивна розробка універсальними агентствами економічної тематики на українському матеріалі. Саме цим шляхом ідуть національні українські агентства, майже кожне з них має рубрику пов'язану з економікою і фінансами.

Звернемось до розділу «Економіка. Фінанси», який є обов'язковим для більшості агентств, і проаналізуємо контент. «УНІАН» має в рубриці «Економіка» 8 підрубрик, що охоплюють основні галузі економіки, але далеко не всі. Наприклад, немає рубрики, яка пов'язана з банками країни, нерухомістю. Крім повідомлень як основної складової жанрового контенту інформаційного агентства, журналісти «УНІАН» активно публікують інтерв'ю. У роботі з економічною інформацією використовуються такі види інтерв'ю: інформаційне, проблемно-аналітичне, експертне. Причому тут журналіст є обізнаним співрозмовником, він разом з інтерв'юваним розмірковує над економічною ситуацією, що сталася.

Агентства «Українські національні новини», «Інтерфакс-Україна», «Українські новини» також мають рубрику «Економіка», однак підрубрик не виокремлено, в автоматичному режимі пропонуються новини економіки

суцільною стрічкою з приміткою часу розміщення. Більшість новин ексклюзивна і належить авторам агентства. При цьому всі новини пропонуються у вільному доступі. Багато матеріалів подаються переважно у вербальному вигляді, фотографії доповнюють окремі новини, однак не ексклюзивні, а підібрані в Інтернеті за темою і змістом.

Отже, українські інформаційні агентства лише починають опановувати прийоми створення ділової новинної інформації, вдосконалюють методи роботи з економічними і фінансовими новинами, розширюють своє функціональне призначення.

УДК 007: 304: 070

Тонкіх І. Ю.

канд. філол. наук, доц. ЗНТУ

ОСОБЛИВОСТІ ВИСВІТЛЕННЯ СПОРТИВНОЇ ТЕМАТИКИ В ІНТЕРНЕТ-ЗМІ

Спорт завжди був однією з важливих галузей людської життєдіяльності, суспільно значущим феноменом, а тому в усіх видах ЗМІ ставав одним із тематичних пріоритетів. Актуальність роботи полягає у необхідності дослідження на сучасному етапі особливостей висвітлення спортивної проблематики на сайтах новітніх медіа та визначення специфіки подання такої інформації з огляду на можливості такого каналу масової комунікації як інтернет.

Дослідженням спортивної журналістики займалися такі науковці: Г. Головних, О. Люлевич, С. Михайлов, Є. Позднишев, Ю. Фомін та інші. Проте на сьогодні бракує досліджень, присвячених аналізу нових можливостей репрезентації спортивної тематики в мережевих ЗМІ.

Метою роботи є визначення особливостей висвітлення теми спорту на сайтах інтернет-видань.

Основними завданнями спортивної журналістики традиційно вважають оперативне й об'єктивне інформування аудиторії про події, що відбуваються у світі спорту, формування позитивного ставлення до нього, пропаганду здорового способу життя, забезпечення інформаційної підтримки у процесі організації та проведення спортивних заходів тощо. З огляду на рівень ефективності та повноту реалізації цих завдань найбільш оперативним і зручним у використанні каналом поширення інформації на сьогодні можна вважати інтернет.

У медіасегменті мережі спортивна тематика висвітлюється як у універсальних виданнях, на рівні окремих тематичних рубрик, так і у спеціалізованих ЗМІ, присвячених окремим видам спорту. В Україні наразі найбільш популярними, як свідчить статистика переглядів, спортивними інтернет-ресурсами можна вважати видання «iSport.ua», «Football.ua», «Футбол 24», «xsport.ua» та «ua-football.com».

Мережеві ЗМІ мають суттєві переваги порівняно з пресою, радіо та телебаченням. По-перше, вони виграють в оперативності. При цьому можлива не лише щохвилинна публікація новин, а й проведення текстових та відеотрансляцій в режимі реального часу. Тому онлайнві репортажі сьогодні стають одним із найбільш популярних і серед журналістів, і серед користувачів жанрів інформаційної журналістики. Оперативність завжди була головною вимогою спортивної журналістики, оскільки саме ця тематична галузь потребує швидкої реакції на події, що відбуваються у світі майже кожную годину.

Другою важливою перевагою інтернет-ЗМІ є мультимедійність, тобто поєднання різних форматів інформування – текстового, відео та аудіо. При цьому можливе використання як повних відео- та аудіотрансляцій матчів, так і фрагментарних, тобто доповнення тексту короткими відеосюжетами та аудіоподкастами, що ілюструють найбільш цікаві й напружені фрагменти гри.

Важливе значення має також доступність цього каналу поширення інформації, адже доступ до мережі вже перестав бути проблемою для переважної більшості населення України. Інтернет надає можливість не лише дізнатися результати гри, а й побачити на власні очі будь-яку спортивну подію з будь-якої країни світу.

Незважаючи на численні переваги, спортивна інтернет-журналістика на сучасному етапі свого розвитку має й певні проблеми і труднощі. Насамперед, мережеві ЗМІ бракує якісної аналітики, журналісти, як правило, обмежуються констатацією фактів замість ґрунтовного аналізу причин виникнення проблем і пошуку шляхів їх подолання. Відтак висвітлення спортивної тематики є надто поверховим.

З усіх аналітичних жанрів використовуються лише огляди й інтерв'ю, бракує статей, що досліджували б не лише спорт, а й суміжні галузі, тісно з ним пов'язані, зокрема проблеми фінансування спорту, соціокультурне значення спорту, морально-етичні аспекти спортивної поведінки тощо.

Так само, як і в інших видах ЗМІ, помітною є тенденція нерівномірного висвітлення різних видів спорту: переважна більшість видань обмежується повідомленням новин футболу.

Отже, висвітлення спортивної тематики в інтернет-ЗМІ має такі особливості. Безперечною перевагою мережевих видань є їх доступність, надзвичайна оперативність і проведення онлайнвих текстових, відео- й аудіотрансляцій, як повних, так і фрагментарних. За кількістю новин та періодичністю їх оновлення інтернет-видання випереджають усі інші ЗМІ. Проте висвітлення спортивної тематики є надто поверховим, на сайтах бракує якісної аналітики, присвяченої як проблемам спорту, так і суміжних з ним галузей, що впливають на його розвиток. Помітним недоліком є також нерівномірний розподіл уваги між різними видами спорту: на більшості сайтів акценти зміщені у бік новин футболу.

ОСНОВНІ ОЗНАКИ ТРЕВЕЛ-БЛОГУ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ АСПЕКТ

Тревел-блог в науковому просторі осмислюється як явище, що впливає на повсякденну практику і поведінку людини, реалізуючи провідні тенденції розвитку медіадискурсу. Сучасні студії розкривають питання, пов'язані з технічними аспектами тревел-блогінгу, описують типи тревел-блогів (автономні блоги, хост веб-сайти, блог-сайти маркетингових організацій), а також особливості взаємодії з маркетинговими стратегіями у туризмі (Д. Карсон, Н. Конрад, Б. Пен, Д. Шмаллегер). Тревел-блог залучає різні форми туристичної комунікації (споживач/споживач, бізнес/бізнес, бізнес/споживач, уряд/споживач), які зумовлюють функціональні відмінності, специфіку контенту. І всі ці властивості корелюють із формою щоденника – однією з жанрових констант тревел-блогу.

Тревел-блог містить інформацію про автора, а також його досвід подорожування та включає фотографії, вербальну оповідь, аудіовізуальні компоненти. Мандрівники-блогери, подібно до тревел-журналістів, які розміщують матеріали у спеціалізованих журналах, газетах, фокусують увагу на деталях маршруту, рекомендаціях для туриста, але частіше висвітлюють негативні сторони готелів або місць, що відвідують (певні типологічні наближення між тревел-блогом і тревел-журналістом у порівняльній перспективі аналізує І. Показан'єва). Оповідь блогу є більш суб'єктивною, а оцінки – категоричнішими. Ці риси пояснюються «імпульсивним антиестетизмом», притаманним тревел-блогу, що характеризується як маркер аутентичності (К. Карделл, К. Дуглас). Саме персоналізація інформації перетворює блог на успішний маркетинговий проект.

Проблема наїву в контексті тревел-блогу постає значно глибшою, проте її наукова аналітика не сягнула далі визнання того, що саме наїв становить визначальну властивість, що простежується не лише на рівні стилю викладу подорожнього досвіду, а й специфіки мислення. Літературна непрофесійність авторів тревелогів межує з екстраординарними вчинками, відвідинами екзотичних країн, тобто з тревелогом не виключаються літературні стратегії, наприклад, авантюрна, пригодницька складова. Чекає на докладне вивчення відбиток сентиментальних, романтичних, постмодерних концептів подорожі у тревел-блогач.

Отже, питання естетичного начала у тревел-блосі висувається на перший план. Спроби наблизитися до її вирішення подібаємо у роботах Ю. Булдакової, у яких аналізується синтез автодокументалістики та інтернет-текстів.

Із жанрової точки зору тревел-блог розглядається не тільки у кореляції з щоденниковою лінією, а також з літературою подорожей, – напрям, що відкриває дослідження «інтернет-травелогу» у річці інтермедіальної транспозиції тревел-книги. Звідси простежується два прикметні вектори у витлумаченні провідних властивостей тревел-блогу. Відповідно до першого, у дослідженнях дискутуються питання щодо відмінностей між тревел-блогом і щоденником. Наприклад, вивчаються точки перетину офлайн жанрів, дотичних до щоденникового дискурсу (авторська колонка, різноманітні телевізійні жанри), та онлайн-форматів (персональна домашня сторінка, веб-камера). Порівнюючи паперовий щоденник і веблог, Л. Карлсон помічає спільні прояви, наприклад, серіальність, фрагментарність, кумулятивність процесу творення. Радикальну інновацію веблогу в рамках цього зіставлення дослідниця вбачає у можливостях читача впливати на розвиток автобіографічної події. Отже, діалогічність є видовою ознакою тревел-блогу.

Відповідно до другого, йдеться про особливості конвергенції з іншими форматами соціальних медіа, характері цифрового наративу, взаємодії вербального й візуального компонентів. Постають питання щодо змістової специфіки тревел-блогу, зокрема, наративних видозмін, трансформації ідеї подорожування в нових соціокультурних умовах.

Прикметно, що тревел-блогери, усвідомлюючи жанровий характер своєї праці у межах традиції літератури подорожей, відмовляються від «стандартного туристичного» контенту. Наприклад, популярний блогер Сергій Доля стверджує: «У своїх звітах я намагаюсь розповісти людям про країну так, щоб склалося враження ніби ви були там зі мною. Я не обминаю дрібні деталі та не публікую стандартні туристичні світлини. Я не пишу путівник по країнам, а ділюся з вами своїми враженнями. Часто вони можуть не збігатися з офіційною думкою...». Фотоблогер і мандрівник Олександр Чебан висловлює схожий погляд, підкреслюючи, що «не пише стандартних звітів про подорожі».

Блогери шукають тематичну нішу, яка б привернула увагу читачької аудиторії. Вони пропонують досвід і поради у секторі бюджетних подорожей (Олександр Чебан), автотуризму (Андрій Тичина), мотоподорожей (Олексій Коровін) екстремального виживання (Сергій Гордієнко), тревел-дівичнику (Юлія Савицька), бомж-турів (Ілля Лібін). Виразними показниками подорожей є експериментальність, інтерес до повсякденного життя, завдяки чому зміщується центр змістової ваги у сприйнятті і донесенні образу «іншого». Окреслені аспекти потребують всебічного дослідження.

ЖУРНАЛ «НАТАЛИ» НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ ЖІНОЧИХ ВИДАНЬ

Журнальна періодика для жінок – один із сегментів вітчизняного ринку ЗМІ, що характеризується численністю й розмаїтістю видань. Історія жіночого часопису, проблема розвитку типологічної парадигми жіночих журналів, специфіка змісту, жанрової палітри, тематики, проблематики, образних репрезентацій, текстів та ілюстрацій жіночої преси нерегулярно, але привертають увагу журналістикознавців. Окреслені вище питання порушувались у працях таких дослідників, як В. В. Боннер-Смеюха, Є. Ю. Коломійцева, О. Ю. Пода, Н. М. Сидоренко, С. М. Черменська, Р. М. Ямпольська та ін.

Актуальність нашого дослідження обумовлюється відсутністю робіт, присвячених аналізу особливостей функціонування видання «Натали на журнальному ринку України. Мета дослідження: проаналізувати специфіку «товстого» жіночого журналу (на прикладі журналу «Наталі») шляхом висвітлення проблемно-тематичних та жанрово-стильових особливостей публікацій в ньому.

«Натали» – перший український журнал для жінок, що вийшов у 1995 році, видання, що протягом багатьох років займає перші рядки в незалежних рейтингах ЗМІ. 14 лютого 2016 року журналу «Натали» виповнився 21 рік.

«Натали» – кращий український журнал для сучасних жінок, власник титулу «Всенародне признание», лауреат і дипломант численних конкурсів, у тому числі «Золотое перо». Цей журнал видається тиражем більше 470 000 екземплярів, обсягом близько 300 сторінок і поширюється на всій території України. Він має 29 філій у різних містах.

Над кожним номером працює велика кількість співробітників. Це редактори розділів, верстальники, ілюстратори, художники, фотографи, штатні і позаштатні автори. Усього нараховується 45 чоловік. Автори готують свій матеріал на основі реальних зустрічей і подій. Теми підказують самі читачки і навіть читачі. Журнал готується за календарним планом і здається до друку за 2 місяці до виходу. Підготовка одного номеру триває біля трьох тижнів. Це кропітка і дуже відповідальна праця.

З початку 1990-х рр. починається новий етап у розвитку жіночої періодики, чому сприяли політичні, економічні і соціальні фактори. У порівнянні з попереднім періодом структура преси для жінок перетерпіла якісні зміни. У ролі видавця змогли виступати колективи редакцій, видавництва, акціонерні товариства, фірми, об'єднання й організації. Основне цільове призначення

видань – надання допомоги жінці і її родині в соціальній і побутовій сферах. Зміст став обмежуватися особистими, рідше професійними інтересами.

Найкращих результатів в оформленні вдалося досягти виданням, що випускаються закордонними кампаніями, або великими вітчизняними видавничими фірмами, що дозволило їм розраховувати на високі тиражі продукції.

Закрите акціонерне товариство «Холдинговая компания Блиц-Информ» створено в грудні 1992 року. «Блиц-Информ» пройшов шлях від малого підприємства до найбільшої в Україні компанії, завоювавши популярність і заслужений авторитет не тільки в нашій країні, але й за її межами. Компанія не тільки змогла вирости до рівня Холдингу, об'єднавши під одним дахом кілька виробничих напрямків, але й, завдяки активній інформаційно-просвітницькій діяльності, сформувати особливе медіа-оточення.

ЗАТ «Холдинговая компания «Блиц-Информ» сьогодні – це видавництво «Блиц-Информ», що випускає газету «Бизнес», журнал «Натали», газету «Бухгалтерия», газету «Все для бухгалтера в торговле», «Бизнес. Прайслисты», додаток «Строительство и ремонт»; зразкова друкарня «Блиц-Принт»; завод картонної упаковки «Блиц-Пак»; завод м'якої упаковки «Блиц-Флекс».

Середній вік читачок цього журналу від 13 до 60 років. Але в редакції є свій образ Наталі як жінки: добре забезпечена жінка середнього віку, з високою освітою, одружена, має, як мінімум, одну дитину, працює, займає керівну посаду чи висококваліфікований фахівець.

Для збільшення частки на ринку глянсових жіночих видань маркетологи журналу «Натали» застосовують сучасні маркетингові технології. Регулярно проводиться конкурентний аналіз, що містить у собі збирання інформації про стратегії, цілі, зміни, накладі і т. ін. Щомісячні пресові і телефонні опитування надають об'єктивну інформацію про те, наскільки задоволені читачки змістом чергового номера «Натали».

Відправним пунктом при прийнятті рішень у сфері стратегії збільшення частки ринку й утримання лідируючої позиції для журналу «Натали» стали потреби аудиторії. З кожним роком, задовольняючи побажання наших читачок, журнал «Натали» стає товщим. Зараз обсяг журналу – 300 сторінок.

3 грудня 2004 р. з'явилися унікальні безкоштовні спецпроекти. Вони представлені в незвичному форматі – з наскрізною нумерацією сторінок і перфорованою вклейкою на актуальні теми – «Смачне життя», «Краса та здоров'я», «Мода».

Журнал має також електронне видання, яке можна переглянути за адресою <http://www.nataly.com.ua>. Тут є форум, де можна обговорити кожну статтю і різні пропонувані теми.

Журнал «Натали» орієнтований на сучасну українську жінку – закохану в життя, самодостатню, люблячу. «Натали» – це ради психологів, інтерв'ю із зірками, новинки моди й косметики, екзотичні подорожі, вишукані кулінарні реце-

пти, яскраві фотосесії й багато чого іншого. Журнал охоплює всі сфери життя сучасної жінки й складається із семи розділів: «Частная жизнь», «Работа и карьера», «Культура», «Красота и здоровье», «Мода», «Дом», «Другая страна».

У журналі «Наталі» своя характерна стилістика, як словесна, так і структурна. У наборі публікацій майже зникли обов'язкові матеріали про так звані виробничі успіхи й престижні професії. Тепер важливіше те, що допомагає пристосуватися до ринку, знайти своє місце в нових умовах. Жінка-менеджер, банкір, комерсант, голова приватного підприємства, державний діяч – нові герої нового часу. Усе більше помітне місце приділяється «сімейним сторінкам», особливо зверненням до молодого родина, і не традиційно дидактичного характеру, а такого, що спонукає до відвертої, нерідко інтимної розмови, до міркувань.

Таким чином, «Наталі» залишається одним з популярніших національних жіночих видань. Цей журнал вже впродовж 20 років займає першу позицію в рейтингу щомісячних видань. Журнал охоплює всі сфери життя сучасної жінки й складається із семи розділів: «Частная жизнь», «Работа и карьера», «Культура», «Красота и здоровье», «Мода», «Дом», «Другая страна». Основні теми, що розглядаються, – любов, родина, мода, краса, здоров'я, косметика.

УДК 007: 304: 070

Пасько Ю. Ю.

студ. гр. ГП-422, ЗНТУ

ТРАДИЦІЙНІ ТА МЕРЕЖЕВІ ІНФОРМАЦІЙНІ АГЕНТСТВА: СПІЛЬНЕ, ВІДМІННЕ

Стрімкий розвиток мережі Інтернет обумовлює створення та функціонування онлайн-версій агентств, до яких є цілодобовий доступ та вихід на кінцевого споживача. Мережеві інформаційні агентства суттєво відрізняються від традиційних, а тому потребують додаткового вивчення спільних та відмінних особливостей, що і зумовлює актуальність дослідження.

Дослідженню традиційних та мережевих інформаційних агентств приділяли увагу Я. Засурський, В. Миронченко, Е. Могилевська, Ю. Нестеряк, В. Різун, В. Сапунов та інші.

Розвиток журналістики в Україні сприяє появі таких суб'єктів, які спеціалізуються на своєчасному наданні засобам масової інформації оперативних та достовірних інформаційних повідомлень. Інформаційні агентства – це спеціалізовані інформаційні підприємства (організації, служби, центри), які обслуговують ЗМІ. Основною функцією яких є забезпечення оперативною політичною, економічною, соціальною, культурною інформацією редакції

газет, журналів, телебачення, радіомовлення, а також інших установ, організацій, приватних осіб, які є передплатниками їхньої продукції.

Система інтернет-ІА, як і будь-яка інша система, є цілісною. Інформаційні агентства різні за безліччю ознак: територія інформаційного охоплення і аудиторії, обсяг інформації та суспільної значимості, роль в інформаційному потоці, якість готових продуктів та оперативність, проте, в той же час, вони побудовані на принципах, в основі яких єдина мета – задоволення інформаційних потреб окремої особистості, певної групи людей, ЗМІ та суспільства в цілому. Для реалізації цієї мети система агентств виконує ряд завдань: об'єктивне і максимально повне відображення усього розмаїття життя суспільства, а також реалізація всіх функцій засобів масової інформації через інтернет-канал.

Ще в радянському періоді інформаційні агентства піддалися процесам диференціації, які й сьогодні залишаються актуальними.

Диверсифікація ЗМІ являє собою багатогалузевий комплекс шляхів проникнення промислових, торгових і фінансових корпорацій та інших груп у сферу ЗМІ. Конвергенція – другий (після диверсифікації) найважливіший процес, який лежить в основі сучасних змін ЗМІ.

Виникнення і розвиток інформаційних онлайн-агентств, як і інших видів засобів масової інформації, пов'язане з двома групами факторів – технологічними та соціальними. Фактори, що вплинули на появу в мережі інтернет-агентств та інших інтернет-ЗМІ, виходячи з природи середовища поширення, аналогічні: можливість створення і розповсюдження інформації в глобальній мережі; необмежений обсяг інформації для розповсюдження; використання гіпертексту; мультимедійність; можливість конвергенції (об'єднання) в рамках одного ресурсу; відносна простота та бюджетність створення інформаційного продукту для засновників; низька вартість виходу на інтернет-ринок; слабка нормативно-правова база для регулювання діяльності інтернет-ресурсів; можливість доступу, який не обмежений тимчасовими і територіальними рамками для аудиторії.

Переважаюча більшість інформаційних агентств має свій сайт у всесвітній електронній мережі. Досить часто він виконує допоміжну функцію – служить рекламою основної продукції та послуг агентства. Щоб докладніше ознайомитися з інформацією, представленою в Інтернеті, потрібно стати передплатником агентства.

Розширене тлумачення мережевих ЗМІ (мережеве ЗМІ – інформаційний сайт, який регулярно оновлюється, користується авторитетом та має постійну аудиторію), дає змогу вважати веб-сайт інформаційного агентства одночасно й повноправним презентаційним змішаним мережевим засобом масової інформації, і представництвом цього агентства в Інтернеті. Він є виробником оригінальної інформації, має всі ексклюзивні ознаки мережевого ЗМІ (актуа-

льність, інтерактивність, мультимедійність, багатфункціональність, обсяг пам'яті й можливості архівації).

Інформаційні випуски агентств відрізняються тематикою (загальні новини і спеціальні – політична стрічка, економічна, спортивна, міжнародна тощо), обсягом (вимірюється кількістю повідомлень або сторінок), періодичністю (безперервно надходять повідомлення, кількість випусків на день, тиждень або місяць), способом передачі (електронними телекомунікаційними каналами, телефоном або поштою), формою (в електронному або друкованому вигляді) орієнтацією на окремі групи споживачів (на загальнонаціональні та регіональні ЗМІ, Інтернет-ЗМІ, органи влади, установи, комерційні організації тощо).

За формою доступу агентства класифікують наступним чином: відкриті – це інформаційні інтернет-агентства з вільним доступом, тобто безкоштовним, постійним, повнотекстовим режимом перегляду матеріалів у реальному часі. Закриті (платні) – інформаційні інтернет-агентства, доступ до матеріалів яких носить обмежений характер і передбачає платну підписку. Змішані – агентства, які у вільному доступі публікують матеріали вибірково, із затримкою або в скороченому вигляді.

Отже, створення власної електронної мережі розповсюдження інформаційної продукції дало можливість багатьом традиційним інформаційним агентствам розширити сферу своєї діяльності і коло споживачів. Використання новітніх інформаційних технологій та досягнень у галузі інформатизації підвищило конкурентоспроможність інформаційних агентств, наблизило їх до кінцевого споживача, що, в свою чергу, створило передумови їх успішного розвитку як самостійних засобів масової інформації.

УДК 007: 304: 070

Макарова Д. А.

студ. гр. ГП-423, ЗНТУ

ТЕМАТИЧНИЙ ВЕКТОР ЖУРНАЛУ «ПЕРЕЦЬ» У 80-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ

Україномовний гумористичний журнал «Перець» можна по праву назвати зразком вітчизняної сатиричної журналістики. Неважко здогадатися, які гострі теми викривав «Перець», будучи періодичним часописом, тим паче сатиричним. Однак для глибшого уявлення про журнал варто розглянути етапи його становлення на просторі вітчизняних друкованих медіа.

Тему сатиричних жанрів і проблем у гумористично-сатиричних журналах розробляли дослідники: Ю. Івакін, В. Здоровега, О. Капелюшний,

А. Щербина. Проте спеціальної розвідки присвяченої аналізу тематичного вектору журналу «Перець» і досі немає, що й зумовило актуальність дослідження.

Із метою виявлення специфіки тематичного аспекту та висвітлення проблематики сатиричних матеріалів ми звернулися до аналізу змісту журналу «Перець». Журнал почав виходити у 1927 році. Видання було започатковано як двотижневик під першою назвою «Червоний Перець». Біля витоків «Перцю» стояли видатні імена української культури: Остап Вишня, Олександр Довженко, Василь Чечвянський (брат Остапа Вишні), Василь Блакитний (Елланський). Автори, які тут друкувалися, гостро критикували окремі недоліки радянської дійсності, приділяли увагу боротьбі зі спекуляцією, безпорадністю адміністрації, бюрократизмом, а також побутовим справам.

Значну частину змісту «Перця» складають листи до видавця. Всі вони мають літературний характер і підпорядковані сатиричним цілям: зачіпають аспекти суспільного життя або є відгуками на літературну полеміку. Окремі уваги заслуговують нариси Я. Валаха у рубриці «Вісті з того світу», де автор аналізує історичні факти та адаптує їх до сучасності. Майже в кожному номері журналу на другій сторінці під рубрикою «Здоровенькі були» друкується сатиричний лист на адресу можновладців: прокурорів, депутатів, начальника залізниці, офіцера, ректора, директора колгоспу. Публікації носять гострий характер, викриваючи недоліки їх роботи, а часто й зловживання з боку посадових осіб.

Читачі «Перцю» активно писали листи з проханнями допомогти у вирішенні складних питань щодо недобросовісності місцевих чиновників, директорів колгоспів, із гострою сатирою писали про побутові проблеми і не приховували імена тих, хто в цьому винен. У 1988 році було надруковано чимало матеріалів про неякісні продукти, дефіцит продуктів. Подібним темам присвячено багато карикатур.

Крім уже згаданих рубрик у журналі «Перець» були й такі: «Перечниця», «Пошта Перця», «Перець допоміг», «Нотатки про їхні порядки» та «Перчанський телевізор». У «Перечниці» надруковані матеріали коротких гумористичних жанрів – сатиричні замітки, оголошення. Тут розміщені лише актуальні публікації на злобу дня, але з елементами сатири. Рубрика «Перчанський телевізор» коротко повідомляє про факт несправедливого ставлення до робітників і державного майна, ледарства та алкоголізму. Рубрика «Нотатки про їхні порядки» була інструментом пропаганди радянської влади в протистоянні з капіталістичним світом. В ній друкувались виключно негативні факти з економічного та соціального життя західних держав. Сатиричні (а часом й саркастичні) матеріали мали на меті виробити та підживлювати презирство до всього капіталістичного в очах радянського читача-громадянина.

Журналістська роль таких публікацій малих жанрів достатньо вагома, адже ці твори мають інформативний характер. Однак сатира орієнтується на читачке сприйняття тенденцій за допомогою авторського художнього осмислення, тобто має на меті змусити аудиторію критично поставитися до порушеної проблеми. В цьому випадку обійтися без великих жанрів неможливо. Тому на провідні позиції сторінок журналу «Перець» виходять фейлетони та нариси. Сатиричні жанри дуже ефективні, це обумовлено, в першу чергу, тим, що в них створюється зримий образ негативного явища, яке тією чи іншою стороною зачіпає інтереси цілих соціальних груп, а часто і всього суспільства.

Отже, на сторінках журналу «Перець» у 80-ті роки ХХ століття гостро висвітлювались проблеми хабарництва, бюрократизму, свавілля влади, браконьєрства. Редакція журналу активно реагувала на листи читачів гострими сатиричними матеріалами. Тематика публікацій означеного хронологічного періоду досить широка: від критики побутових явищ у суспільстві до висміювання західних порядків.

УДК 007: 304: 070

Чепінога В. В.

студ. гр. ГП-413, ЗНТУ

РЕПОРТАЖНІ МЕДІАЕФЕКТИ У ПРОГРАМІ «ВІКНА» (СТБ)

На сьогодні телебачення є найдієвішим та найавторитетнішим засобом масової інформації. Склалося стійке сприйняття телевізійного продукту – побачити подію на власні очі, проаналізувати, зробити висновки, сформулювати точку зору на цю подію. Тому все частіше журналісти звертаються до жанру репортажу, важливою особливістю якого є наочність і залучення образних засобів відображення дійсності.

Спеціальні репортажі неодноразово ставали об'єктом дослідження сучасного наукового дискурсу. Такі науковці як М. Ким, Т. Коженівська, А. Лісневська, О. Максим'як, В. Цвік розглядали специфіку репортажної тележурналістики, етапи підготовки та структурні особливості телерепортажу. Однак проблема використання медіа-ефектів під час створення спеціального репортажу на телебаченні вивчена недостатньо, що й зумовило актуальність дослідження.

В процесі створення спеціального репортажу журналісти використовують різні прийоми, серед яких і медіа-ефекти. О. Максим'як класифікуючи репортажні медіа-ефекти вирізняє ефекти присутності, співучасті, реальності, наочності, самоочевидності факту, емоційного поштовху, сенсаційності, переконання, очікування й співпереживання. Розглянемо особливості використання медіа-ефектів

на прикладі спеціальних телерепортажів «Янголи війни» та «Відпустка безнадії» у програмі «Вікна-новини» на каналі СТБ.

Репортаж «Янголи війни» журналістка Д. Чиж робить із зони бойових дій, саме це дає змогу глядачеві відчутти ефект повної присутності на місці події. Деталі, на яких репортер акцентує увагу, доповнюють опис ситуації, наприклад, поранених вивозять за лінію фронту не лише машиною швидкої, але й медичним бронетранспортером і гелікоптером. Не байдужими залишає глядачів й інтерв'ю з двома військовими хірургами, які, розповідаючи про жахи медицини в польових умовах, забезпечують для реципієнта ефект наочності. Друга частина репортажу переповнена емоціями жаху, жорстокості та страху за людей, яких не встигнуть врятувати. Висвітлюючи надзвичайну подію, журналістка автоматично досягає ефекту емоційного поштовху. Разом із героями репортажу глядач радіє, захоплюється, обурюється.

У телерепортажі «Відпустка безнадії» Ю. Янчар також активно використовує репортажні медіа-ефекти. «Ефект реальності» говорить сам за себе. Герої справжні, подія, що відбувається створена не штучно. Емоції Ю. Янчар демонструють не просто як перелік, вони є підготовчою функцією для забезпечення правильного формування суспільної думки, а через неї – суспільної свідомості. Точність зображення події у репортажі досягнута за рахунок створення «ефекту наочності». Репортер використала яскраві деталі, за допомогою яких описала різноманітні предмети, об'єкти матеріального світу (операційна кімната, машина швидкої). Уміло використала журналістка й «ефект зацікавленості». Ця зацікавленість підсилюється асоціаціями, які виникли у репортера під час побаченого та почутого. У нашому випадку Ю. Янчар асоціює лікування хворих із бізнесом. «Ефект емоційного поштовху» грає важливу роль у цьому репортажі. Журналістський прийом передання почуттів, настроїв та переконань ефективні допоки вони зіставляються зі способами мислення глядача, розгортаються у формах, що адекватні власним уявленням реципієнта і не суперечать його переконанням. Цей спеціальний репортаж починається зі сліз матері; саме ця сцена є відправною точкою, яка занурює глядача у певний стан. «Ефект сенсаційності» робить акцент на почутті самозбереження людини в небезпечних ситуаціях. Схожий ефект викликають і матеріали, що присвячені питанням нетрадиційної медицини, особливо коли йдеться про вилікування героя від важкої хвороби. Для того, щоб остаточно зблизити глядача з подією, використовують «ефект співпереживання». Він спрямований на те, щоб глядач разом із репортером відчували однакові емоції, були єдиним цілим. Журналістка дуже вдало підбрала слова для підтримки матері головного героя. Цей ефект повністю взаємопов'язаний з усіма вище перерахованими ефектами. Користуючись формулою «факт + емоція» репортерка зробила інформативний насичений репортаж. Всі медіа-ефекти, які були використані в репортажі «Відпустка безнадії»

створюють «ефект дії» – вплив на глядача, його думки та погляди. Цей вплив зумовлюється насамперед інтерпретацією репортером описаних ним подій.

Отже, саме у період інтенсивного розвитку медіа-комунікацій, репортаж як найоперативніший жанр стає провідним на телебаченні. Телерепортаж має на меті об'єднаними засобами зображення і слова яскраво і переконливо розповісти про певну подію суспільного життя, щоб глядач, який не був присутнім, правильно осмислив матеріал. Медіа-ефекти – невід'ємна частина спеціального репортажу, це його забарвлення.

УДК 007: 304: 070

Хітрова Т. В.¹ Шведова Я. О.²

¹канд. філол. наук, доц. ЗНТУ

²студ. гр. ГП-411с ЗНТУ

ЖАНРОВІ МЕЖІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ КОЛУМНІСТИКИ

Останнім часом в Україні набула поширення тенденція до констатації окремого факту саме у вигляді колонки. Колумністи, автори колонок, навівши на початку колонки один-єдиний інформаційний факт і подавши його в стилістиці стиснутої замітки, коротко коментують його в подальшому тексті. Подібний симбіоз замітки та коментаря у вигляді спеціальної газетної чи журнальної колонки, ще й підписаний відомим журналістом, громадським діячем, певною мірою сприяє емоційному засвоєнню матеріалу. Текст, написаний колумністом, слід вважати інновацією в процесі взаємопереходу жанрів, оскільки в ньому спостерігаються риси, що характерні як для стилістики інформаційного повідомлення, так і аналітики зокрема. Об'єктом авторської колонки є типізована дійсність у межах фахової репрезентації персоніфікованого темарію.

Сьогодні кожне поважне українське видання намагається залучити до написання авторських колонок компетентних фахівців із різних сфер суспільного буття. Функція або призначення авторської колонки полягає в демонстрації персонального авторського погляду на проблемну ситуацію, ключовою особливістю якої є актуалізація уваги аудиторії саме на характері оцінки дійсності. У колонці авторське «я» стає об'єктом дослідження. Саме особистість колумніста є основним смисловим ядром усього жанру. Тому, як правило, колонку веде відомий автор (письменник, політик, журналіст), фахівець у певній галузі, тобто той, кого називають «лідером думки», чия позиція цікава громадськості. Сутнісною характеристикою жанрової природи колонки є домінантна роль авторського начала, яке, у свою чергу, визначає такі її жанрові ознаки: глибоко персоналізоване вивчення конкретної проблемної ситуації, факту або явища дійсності; демонстрацію персонального авторського

погляду на проблемну ситуацію, ключовою особливістю якої є актуалізація уваги аудиторії саме на характері оцінки дійсності; специфічне образне вивчення дійсності, тобто поєднання аналізу (виявлення взаємозв'язків предмета, причин, наслідків, оцінка, прогноз розвитку) і художнього узагальнення; персоніфікацію, інтимізацію та сповідальність як провідні характеристики стилю колумніста.

Відкриту авторську позицію ми можемо поділити на дві підгрупи: комунікатор – прихильник ситуації (автор підтримує певну ідею, точку зору, співчуває героям) та комунікатор-опонент (автор не підтримує певної позиції, засуджує героїв).

Прикладом позицій комунікатора-прихильника може бути публікація Вікторії Стах «Замкнене літо» («Газета по-українськи». – 2015. – 1 серпня). Як зразок комунікатора-опонента назвемо публікацію Світлани Пиркало «Маршрутка» («Газета по-українськи». – 2014. – 22 вересня). Під час комунікації з відкритою авторською позицією (як з комунікатором-прихильником ситуації, так і з комунікатором-опонентом) можна бути виділити такі ситуативні ролі адресантів, які суттєво впливають на характер спілкування:

– «ведучий» переконує читача в своїй правоті, нав'язує власну точку зору, як Ольга Герасим'юк з її колодкою «NB!» в газеті «День»;

– «господар» враховує інтереси різних людей, неформально висловлює свою думку, як Оксана Забужко та Клара Гудзик у газеті «День» з есеїстичними колонками-роздумами.

У жанровій характеристиці колонка може мати елементи: есе (бо ж головна жанрова вимога до колонки – містити лише одну точку зору, характеризуватися своїм стилем) та фейлетону (критичний, підкреслено іронічний тон колонки). За формою колонка – це довільна розповідь, що вбирає в себе елементи найрізноманітніших жанрів – від інформаційних до публіцистичних. Проте всі ці елементи включені до твору для того, щоб посилити авторську позицію, максимально інтимізувати розповідь і, ведучи читача за ходом своїх думок, зробити його співрозмовником.

Проаналізувавши низку авторських колонок в українських періодичних виданнях, ми дійшли висновку, що актуальною є класифікація авторських колонок за формою подачі матеріалу:

1. Колонка думок.

2. Колонка змішана.

Тут автор розміщує інформацію у вільному вигляді: вірші, оголошення, малюнки, анекдоти, опитування тощо. В «Газеті по-українськи» є фотоколонка Х. Шевчук-Старецької.

3. Колонка-есе.

Есеїстичні колонки загалом більш притаманні українським виданням. У періодиці виділяється ціла низка видатних колумністів-есеїстів: Микола Ряб-

чук, Андрій Бондар, Віталій Жежера, Юрій Андрухович, Світлана Пиркало в «Газеті по-українськи», Оксана Забужко в газеті «День» та інші. Газетні авторські колонки висловлюють точку зору журналістів у цікавій, різкій або гумористичній манері і, як правило, намагаються переконати в чомусь читачів або просто розважати їх. Колонки комбінують у собі факти, інформацію та особисту думку авторів.

УДК 007: 304: 070

Самусева Ю. А

студ. гр. ГПз-414, ЗНТУ

ЖУРНАЛ «ХОРТИЦЯ»: ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНА СТРУКТУРА

Журнал – періодичне друковане видання, носій аналітичної, фундаментальної інформації, який містить статті й матеріали з різних суспільно-політичних, наукових, виробничих та інших питань, публікує літературні та публіцистичні твори, літературно-критичні праці, ілюстрації та фотоматеріали. Методику дослідження видань та розробку проблем їх класифікації й типології розглядали такі дослідники: А. Бочкаров, О. Акопов, Є. Ахмадулін, Т. Хітрова, М. Недопитанський, І. Засурський та багато інших. Питання зародження та розвитку літературного руху на Запоріжжі можна простежити у працях: Т. Хітрової, П. Ребра, М. Тараненко, В. Шевченко, М. Куценко.

Типологія журнальних видань поки що перебуває на стадії розробки і тому не має чіткого трактування. Однак на думку дослідників, типоформувальними елементами, які визначають тип видання є: видавничий орган, характер аудиторії, предмет відображення, цільове (функціональне призначення), родова належність видання та характер викладу.

Найважливішими визначальними ознаками є тематична спрямованість і цільове призначення. Відповідно до цього вирізняються дві основні класифікації, які доповнюють одна одну в характеристиці журналів і можуть бути використані залежно від конкретних завдань – поділ за цільовим призначенням всередині тематичної класифікації і поділ за тематикою всередині класифікації за цільовим призначенням. Відтак, всі журнали можна умовно поділити на три рівня сприйняття, які відповідно розраховані на три рівня читачів: інформація для всіх; широке коло працівників галузі й тих, хто цікавиться певними сферами науки, техніки, культури; наукова і спеціальна інформація. Таким чином, класифікація журналів за цільовим призначенням дозволяє поділити всю безліч сучасних спеціальних журналів на види та типи.

Але цього недостатньо, бо існує ряд характерних ознак, якостей, які визначають схожість і відмінності видів і типів, формально-логічних взаємо-

зв'язків між ними. Висхідним явищем у цьому процесі є соціальні чинники, які створюють умови для виникнення нових типів журнальної продукції, визначають типоформуючі ознаки: видавець (засновник), цілі (мета) та завдання журналу, читацька аудиторія. Саме ці три ознаки в різній послідовності свого впливу і створюють тип видання.

Отже, до типоформуючих ознак належать: видавець (засновник), мета та завдання, читацька аудиторія; до вторинних – авторський склад, внутрішня структура, жанри, оформлення; до формальних – періодичність, обсяг, тиражі – пов'язані з типом видання, але опосередковано, бо цей зв'язок залежить від ряду суб'єктивних чинників (наприклад, матеріально-технічні, видawnичі та інші можливості видавця).

Широкий асортимент літературної періодики свідчить про активний органічний розвиток літературного процесу в країні. Літературно-мистецьке журнальне видання – це спеціалізований ЗМК, який конструє образ літератури як соціокультурної реальності, встановлює контакт між літературою та суспільством, надає слово творцям літератури. Сучасну літературно-художню періодику складають друковані та електронні журнали, часописи та газети, які містять художні твори різних жанрів, розділи літературної критики, публіцистичні матеріали тощо, пов'язані з культурно-мистецькою тематикою. Характерною особливістю літературного журналу є те, що контент формується спонтанно, без заздалегідь встановлених якісних (тема) і кількісних (обсяг) обмежень матеріалів, і саме достатня кількість матеріалів утворює номер видання.

Історія розвитку літературно-мистецьких видань Запорізького регіону спирається на те, що їх поява зумовлена історичними трансформаціями. Досить тривалий час Запорізький край не міг себе повноцінно репрезентувати в галузі духовної культури, розкрити свої культурні багатства й таланти. Значне поліпшення літературної ситуації на Запоріжжі відчувалося у 90-ті роки ХХ ст. В бажанні створити свій власний літературно-художній орган, запорізька інтелігенція вдалася до створення альманахової літератури. З'явилася ціла низка альманахів та літературно-мистецьких, історичних збірників.

Літературний альманах – це збірник літературних творів, які об'єднані за певною ознакою. Причому, ця ознака може мати тематичний, жанровий, ідейно-художній та інший характер. Альманах «Темпи» (1929), став першим потужним осередком молодих запорізьких літераторів. Наступним етапом розвитку альманахової літератури стало видання «Хортиці» (1990), яка з'явилася в добу «великих перетворень, на зламі Старого і Нового часів». Вихід «Хортиці» був зумовлений не тільки палким бажанням запорізьких поетів та письменників створити у своєму місті літературно-художній періодичний орган, але й політичною ситуацією в Україні.

«Хортиця» – перший запорізький літературно-художній та громадсько-політичний альманах, який народився на зорі нової, незалежної Української держави у 1990 році. «Хортиця» знайомить читачів з найновітнішими художніми та публіцистичними творами письменників і молодих літераторів – поетів, прозаїків, критиків, публіцистів, а також з есе, повідомленнями, розвідками істориків, краєзнавців, етнографів. Основними завданнями альманаху було: надавати можливість «своїй» аудиторії пізнавати нові художні та публіцистичні твори української літератури, об'єднувати твори запорізьких письменників і молодих літераторів, допомагати повніше відчути і усвідомити зв'язок літератури з життям.

Журнал «Хортиця» – це українсько-російськомовний літературно-художній та громадсько-політичний часопис Запорізького краю. З 2001 року «Хортиця» отримала статус літературно-художнього журналу. Часопис має постійні та подієві рубрики, які створюються перед визначною подією, чи під час фестивалю. Авторський склад журналу відзначається видатними прізвищами знаних українських авторів та публіцистів, більшість з яких у різний час увійшли до редакційної колегії журналу «Хортиці». Видавництвом журналу, ще з часів альманаху, опікується Запорізька обласна організація Національної спілки письменників України.

З початку існування «нової» «Хортиці» відбулися кардинальні зміни в зовнішньому вигляді журналу, періодичності видання та поліграфічній якості. Журнал видається 1 раз на 2 місяці та на даний момент має 90 примірників. Формат часопису 60х84 1/8, друк – повно кольоровий, папір – глясовий, мелований, поліграфія – якісна, натомість формат альманаху був 60х90 1/16, друк – чорно-білий, папір – газетний, гарнітура – новогазетна та літературна. Журнал став повнокольоровим, ілюстрованим картинами і фотографіями видатних майстрів пензля та фотографів. Зі збільшенням періодичності, кількості читачької аудиторії, відбуваються зміни і в подачі матеріалу.

Аудиторія стає все більш вимогливою, а це означає, що редакції та авторам часопису потрібно не лише надавати можливість насолоджуватися літературними творами, а й представляти читачам нову, різнопланову інформацію. Редактори журналу з кожним новим номером окрім постійних рубрик, створюють ще подієві (нові), які додають різноманітності рубрикації журналу. Завдяки такому поділу контенту на рубрики, часопис зручно організований, інформація в ньому відповідає вибраній тематиці, уміло komponується та друкується у відповідних рубриках.

Зміни у зовнішньому вигляді та внутрішньому оформленні, творчому наповненні, додали яскравості та вишуканості журналу. Завдяки альманаху та журналу «Хортиця», читачька аудиторія України неодноразово мала змогу доторкнутися до творчого доробку великих майстрів слова.

ВСЕУКРАЇНЬСЬКА ГАЗЕТА «ДЕНЬ» В РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Газета «День» закріпила за собою завдання лідера щоденної якісної преси і має стійкий високий рейтинг в Україні та за кордоном. Перший номер «Дня» вийшов 11 вересня 1996 року. До кінця 1996 року газета виходила лише українською мовою, з січня 1997 року – російською. 25 січня 1998 року з'явився англomовний тижневий дайджест «The Day». З весни 1999 року газета стала членом асоціації «Синдикат». У лютому 1997 року «День» розмістив свій сайт в Інтернеті.

Починаючи з 1999 року «День» регулярно організовує міжнародні фотоконкурси. Однією з «візитівок» газети є серія «Бібліотека газети «День»» – збірки історичних нарисів, які виходять під загальною редакцією головного редактора Лариси Івшиної.

Газетна палітра представлена такими рубриками: «Новини» (політика; світ; Європа; події; економіка; культура; суспільство; спорт; медіа; право; історія; наука; релігія; здоров'я; освіта; технології); «Газета» (день України; день планети; політика; економіка; світові дискусії; тайм-аут; пошта); Тема «Дня»; Фонд «Дня»; Фото; Відео; Блоги; «Магазин»; Архів; Контакти.

Окрім того, наприкінці тижня читачі мають змогу купувати подвійний номер за п'ятницю і суботу, у якому, окрім звичних рубрик є ще розділи «Історія та Я», «Прес-клуб». Рубрики «Дня» не містять певної градації підрубрик, вони є сукупністю певної інформації, яку розміщують суцільними блоками.

«Історія і Я»; «Маршрут №1» – статті про мальовничі куточки країни; «Сімейний альбом України» – дослідження, забороненої в радянські часи теми – історії українських родів та родин; Музеї онлайн – віртуальний фонд з найкращими музейними експозиціями України; «Інтелектуальна карта України» – мапа, яка формується методом «народної будови». Користувачі можуть додавати історію окремого краю, поселення чи навіть вулиці; «ТОР-книги» – найкращі книги, які варто прочитати; «Nota Bene», помітки на берегах; «Інтелектуальний календар» – рубрика цей день в історії; «Читачі «Дня» онлайн»; «Полеміка».

Загалом концепція видання спрямована більше на внутрішню українську атмосферу, адже журналістські матеріали «Дня» порушують ті проблеми, які є актуальними для українців, зокрема й у просторі культурного життя. Культура – це сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії; історично набутий набір правил всередині соціуму для його збереження та гармонізації. Культурні цінності – це над-

бання, що належить певній групі: соціальної, етнічної, і т. п. Всі вони можуть бути виражені певними формами мистецтва: усним творчістю, художніми зображеннями, танцями, пісенною творчістю, прикладними видами.

На шпальтах газети «День» у рубриці «Культура» публікуються журналістські матеріали, які порушують актуальні проблеми культурного життя.

У статті «Які наслідки матиме ембарго на російську книжку?» (газета «День», № 23, 11 лютого 2016 р.), автор Р. Гривінський розповідає про проблему пов'язану з тим, що українське книговидавництво і передусім українська книжка потребують комплексної державної підтримки.

На мою думку, аналізуючи стан розвитку даної галузі слід відзначити ряд значних проблем, які стримують розвиток книговидавництва, зокрема недостатній рівень державної підтримки даної галузі, низька конкурентоздатність, відсутністю інтересу до книжкової продукції.

Серед суттєвих проблем, які стримують розвиток книговидавничої галузі, слід також виділити такі:

- відсутність цілісного управління книговидавничою галуззю та чіткої стратегії розвитку книговидавництва з визначенням цілей і мети цієї розбудови, що унеможливило проведення єдиної державної політики у цій сфері;

- відсутність постійного якісного моніторингу тематичного, економічного і фінансового стану книжкового ринку України з метою визначення існуючих тенденцій його розвитку, забезпечення контролю за динамікою змін, що відбуваються, і впливу на цей процес з боку держави;

- недостатній рівень розвитку системи книгорозповсюдження в Україні. Нині спостерігається повільне зростання кількості книгарень, що мають забезпечити широкий доступ населення до книжкових видань.

У статті «Між прицілом і об'єктивом» (газета «День», № 38, 2 березня 2016 р.) Д. Десятерик наголошує на проблемах у галузі української кінематографії. Однією з яких є дефіцит грошей на прокат українського кіно, адже законодавством не передбачено фінансування рекламних кампаній для фільмів. Таким чином, кошти виділені Державним агентством з питань кінематографу, по суті витрачаються на зйомки, постобробку та друк копій готового продукту. Наші бізнесмени не поспішають інвестувати у розвиток кіно, на відміну від російських, які особисто звертаються до місцевих продюсерів, пропонуючи матеріальну підтримку. Відсутність достатньої кількості кінотеатрів також не дозволяє компенсувати затрати на виробництво будь-якого фільму, уже не згадуючи про чистий прибуток. В Україні, насамперед, дуже слабкий інститут продюсерів: є багато енергійних і талановитих кадрів, але складно знайти гроші. Щоб змусити бізнесменів або інвестиційні фонди вкладати свій капітал, потрібно ухвалити законодавство про меценатство.

У статті «Мова не поділила, а об'єднала Україну» (газета «День», 9 січня 2015 р.) Я. Пилинського, мова йде про проблему двомовності. На мою

думку, надзвичайно важливим постає вивчення і розв'язання проблем, пов'язаних з українсько-російським білінгвізмом, які є не лише лінгвістичними питаннями, а й соціальними, політичними, культурними. Масова двомовність, деформація мовної ситуації, конфліктність мовних проблем можуть мати наслідками втрату суспільної консолідації, небезпечні процеси асиміляції як мовної, так і національно-культурної.

Таким чином, можемо констатувати, що газета «День» бере активну участь у репрезентації культурного простору України, актуалізуючи проблемні питання формування його національного вектора.

УДК 007: 304: 070

Мартовицька Д. М.

студ. гр. ГП-422, ЗНТУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНТЕНТУ МОЛОДІЖНОЇ РУБРИКИ В ІНТЕРНЕТ-ЗМІ

У сучасному медійному просторі молодіжна преса становить самостійну ланку в типології ЗМІ. Медіа, цільовою аудиторією яких є молодь, покликані долучати юнацтво до інтелектуального й духовного потенціалу суспільства, сприяти розвитку комунікації всередині соціальної групи та бути важливим каналом передачі інформації від старшого покоління до молодшого. Молодь – чи не найбільший прошарок суспільства, на який сьогодні орієнтуються інтернет-ЗМІ. Актуальність роботи зумовлена необхідністю узгодження інформаційних очікувань молодіжної аудиторії з контентом, присвяченим молодіжній тематиці.

До розгляду особливостей журналістської діяльності в інтернеті зверталися такі вчені як О. Калмиков, Б. Потятиник, І. Вихрущ, Ю. Залізняк та ін. Специфіку молоді та її особливостей як читачької аудиторії досліджували В. Павловський, Д. Давидов, І. Жилавська, Ю. Волков. Проте питання критеріїв формування молодіжного контенту в українському інтернет-просторі дотепер залишається відкритим, тому метою роботи є визначення особливостей формування молодіжного контенту в запорізьких інтернет-виданнях «Запорізький клуб новин» та «IQ Smart Company».

Молодіжна тематика характеризується такими особливостями: широке використання інфотейнменту та великої кількості фото і відеоматеріалів, превалювання культурологічних та розважальних публікацій, а також орієнтованість формату матеріалів на зручність споживання з екрану смартфона, що зумовлює малий обсяг публікацій.

У пошуках інформації в мережі молодий читач стикається з такими проблемами, як надмірна кількість інформації, нестача якісних молодіжних

видань для молоді, що призводить до вживання новин із соціальних мереж, наявність у вільному доступі небезпечної інформації та постійне перебування в інтернет-мережі, яке формує «віртуальний» спосіб життя молоді, який значно деформує процеси соціалізації покоління.

З огляду на потреби цільової аудиторії, контент власної молодіжної рубрики формувався на базі універсальних інтернет-видань. Платформою для публікацій стали сайти видань «Запорізький клуб новин» та «IQ Smart Company». Це обумовлено тим, що універсальні інтернет-видання вже мають постійного читача та займають певне місце у системі ЗМІ, тому інформація швидко потрапляє до цільової аудиторії.

Зважаючи на концепції сайтів, при створенні публікацій для молодіжної рубрики було застосовано два основних принципи відбору тем: відповідність інформаційній політиці сайту та задоволення інтересів молоді аудиторії.

Молодіжна рубрика «Запорізького клубу новин» підпорядковується інформаційній політиці видання та орієнтується на широкий загал молодого читача від 14 до 30 років, який цікавиться новинами життя рідного міста. Усі авторські публікації рубрики умовно поділяються на анонси майбутніх подій, звіт із проведених заходів та актуальні молодіжні новини. Основними жанрами публікацій були замітки-анонс та репортаж із власними фотоматеріалами.

Внаслідок ребрендингу роботи над молодіжною рубрикою «Запорізького клубу новин» було призупинено та з економічних причин перенесено до видання «IQ Smart Company». З цього постала не менш важлива проблема мережевої журналістики: нестабільність роботи онлайн-ресурсу та повна відсутність відповідальності при зникненні мережевої сторінки видання.

Молодіжній тематиці на сайті «IQ Smart Company» присвячені матеріали проблемно-аналітичного спрямування, які привертають увагу молоді до актуальних процесів та течій у сучасному світі. Жанрова політика нової версії видання дозволила підійти до висвітлення молодіжних тем більш детально і надавати молоді матеріали великого обсягу. «Молодіжний портал» на сайті видання продовжує забезпечувати молодь новинами культурного життя та розвитку Запоріжжя, але разом із тим публікує матеріали й аналітичного змісту. У рубриці розміщено публікації у жанрах аналітичної проблемної статті та розширеної замітки. Мінлива концепція сайту, відсутність чітких меж молодіжної рубрики та короткий строк існування видання досі заважають залученню значної молодіжної аудиторії.

Зважаючи на сучасний стан двох молодіжних рубрик у виданнях, можна сказати, що більш продуктивною та успішною є молодіжна рубрика проекту «Запорізький клуб новин». «Молодіжний портал» у «Запорізькому клубі новин» відрізняється зручною навігацією та досить значною читацькою аудиторією завдяки трансляції новин видання на регіональний портал. Однак приймаючи до розгляду той факт, що молодіжна рубрика «IQ Smart Company» існує лише місяць і перебуває на стадії розробки, оцінити якість рубрик у повній мірі наразі неможливо.

ВИДИ ВІЗУАЛЬНОГО КОНТЕНТУ У ЖУРНАЛІСТСЬКОМУ БЛОЗІ, ПРИСВЯЧЕНОМУ ФОТОМИСТЕЦТВУ

Враховуючи швидкий розвиток Інтернет-ЗМІ та блогінгу, з'являється необхідність пояснення специфіки створення і наповнення журналістського блогу візуальним контентом, який в Інтернет-ЗМІ часто домінує над текстовим. Саме візуальний контент виступає чи не головним фактором привертання уваги читачської аудиторії. Це обумовлює актуальність дослідження.

Вивченням Інтернет-журналістики займалися такі вчені: І. Мащенко, Б. Потятиник, Н. Прудка, І. Фомічова. До вивчення блогінгу звертались: Л. Марчук, М. Лукіна, В. Рябічев, Ю. Вільке. Проте проблема визначення видів візуального контенту у журналістських блогах залишається на сьогодні недостатньо дослідженою.

Метою роботи є визначення особливостей візуального контенту у журналістському блозі на прикладі проекту «Soundbite».

Нині відбувається процес становлення фахової термінології, що стосується такого новітнього явища як Інтернет-ЗМІ. Візуальний контент є складовою мультимедіа, що разом із текстовим контентом становить частину загального інформаційного наповнення веб-простору.

Візуальним контентом є інформаційне наповнення засобу масової комунікації (у нашому випадку це блог), яке виражається за допомогою візуальної мови: зображень, знаків, інфографіки, відео тощо.

Для реалізації мети дослідження був заснований блог, присвячений фотомистецтву. У блозі «Soundbite» розміщені матеріали у вигляді рекомендацій фотографам-початківцям, а також наочні приклади для наслідування. Це поради фахівців та збірник найбільш прикладів сучасного фотомистецтва.

У блозі були використані такі види візуального контенту: фото, відео, колажі, авторські ілюстрації, дизайн сторінки, віджети, логотип та авторські знаки. Як свідчить статистика переглядів на сайті, найбільш популярними серед читачів стали ті матеріали, де візуальний контент переважає над текстовим.

Логотип є важливою частиною кожного ресурсу. Він допомагає читачам ідентифікувати блог із безлічі інших. Стилізоване, легко впізнаване графічне зображення, максимально спрощене за своїми формами, сприяє запам'ятовуванню блогу, а також впізнаванню його серед інших ресурсів. Тому в якості логотипу було обрано малюнок кота із фотоапаратом, що наочно характеризує тематику контенту.

Публікації блогу можуть зацікавити як фотографів-професіоналів, так і любителів-початківців. Фотозображення – найпоширеніший вид візуального контенту у блозі, це пояснюється тематикою блогу, присвяченого фотомистецтву. Фото звертає на себе увагу читача у першу чергу. У блозі фотограія виконує такі функції: декоративну, інформативну, прагматичну та функцію привернення уваги.

Відео є не менш важливим видом візуального контенту. Завдяки відео збільшується тривалість перебування відвідувача на сайті, а також він залучається до взаємодії з усім іншим контентом. Блог містить пости із докладним відеоописом роботи з фоторедакторами, корисними як для професіоналів, так і для аматорів фотомистецтва.

Малюнок, виготовлений художником спеціально для конкретного матеріалу, демонструє образне бачення автора, художньо інтерпретує подію, емоційно налаштовує читача.

Інший вид візуального контенту, який використовується у постах блогу «Soundbite», – схематичний малюнок. Він знайшов своє місце у публікаціях, де докладно пояснюється, як найкраще виглядатиме модель у кадрі.

У постах блогу «Soundbite» часто використовуються фотоколажі, які виконують експресивну та естетичну функції. Матеріали блогу містять колажі з ефектом «подвійної експозиції» для більш різнобічного висвітлення проблеми.

Фотографії, зображення, відео легко і швидко копіюються, а тому вони найбільш оперативні в публікації. Це дає їм переваги перед текстом, дозволяє швидше поширюватися в ЗМІ. Якісно зроблений візуальний контент, особливо схеми та інфографіка, значно спрощує і прискорює розуміння складної інформації.

Сьогодні зображення не є прямою ілюстрацією до тексту. Воно символічно відтворює текст та розширює його зміст. Візуальний контент перетворюється із фонового, ілюстративного компонента на самостійну форму подання інформації.

Отже, основними видами візуального контенту у журналістському блозі є фото, відео, колажі, авторські ілюстрації, дизайн сторінки, віджети та логотип, оскільки для подання публікацій на тему фотомистецтва вони відіграють важливу роль. Вони виконують інформаційну, експресивну, прагматичну та естетичну функції, використовуються для унаочнення прикладів та порад, які описуються у тексті, у багатьох публікаціях візуальний контент виступає самостійною формою подання інформації.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РОЗВАЖАЛЬНОГО КОНТЕНТУ У ЖУРНАЛІСТСЬКОМУ БЛОЗІ

Розважальна функція посіла значне місце у журналістиці. Втомлена від інформаційного перевантаження, аудиторія прагне отримати легкі для сприйняття новини, що викликають позитивні емоції та дозволяють відпочити. Саме тому ЗМІ починають використовувати різні види розважального контенту, поєднуючи їх з інформуванням. Через те виникає таке поняття як «інфотейнмент», яке зараз широко використовується серед журналістів усіх видів ЗМІ.

Журналістський блогінг – це достатньо нове явище для українського медіасегменту мережі. Проте він активно розвивається, використовуючи розважальний контент як основний спосіб привернення уваги аудиторії. На жаль, у таких матеріалах розважальна функція часто стає не лише головною, а й єдиною, позбавляючи читача можливості отримувати якісний інформаційний продукт. Тому на сьогодні особливої актуальності набуває визначення критеріїв та принципів формування розважального контенту в інтернет-ЗМІ та в журналістських блогах зокрема.

Вивченням інтернет-журналістики займалися такі науковці як О. Градюшко та М. Лукіна, які досліджували особливості функціонування журналістики в інтернеті, Х. Кулаковська, яка розглядала класифікацію візуального контенту в інтернет-ЗМІ, І. Артамонова, К. Карякіна, які досліджували особливості та типологію журналістських блогів. Проте проблема критеріїв формування розважального контенту залишилась поза увагою науковців.

Метою роботи є визначення особливостей формування розважального контенту у журналістському блозі.

Інтернет-ЗМІ містять у собі велику кількість розважального контенту. Потреба у продукті розважального характеру спричинила появу блогів, які зараз вважаються новим каналом поширення суспільно значущої інформації. В інтернет-ЗМІ і блогах види розважального контенту більш різноманітні, ніж в інших видах ЗМІ: це не лише тексти й фотографії, але й відео, аудіо, ілюстрації, меми, слайдшоу, опитування, флеш-анімація тощо.

Для реалізації мети було створено власний проект – блог «YoUtH». Головним завданням було формування контенту, ідентичного за функціями ЗМІ. Молодіжна аудиторія потребує поєднання двох принципів – розважальності та інформативності – у висвітленні новин. Тому виникла ідея створення молодіжного блогу, наповненого якісним інформаційно-розважальним контентом.

Основною метою блогу є поширення цікавої та актуальної інформації з використанням різних видів мультимедіа. Періодичність викладу нових публікацій становить 3–4 пости на тиждень. Для перегляду одного поста реципієнту, приблизно, вистачить 2–3 хвилини. Тож «YoUtH» є ідеальним варіантом для відпочинку від інформаційного перенасичення.

Інформація для блогу обиралася за такими критеріями: критерій новизни для української аудиторії; актуальність та популярність серед аудиторії; прив'язаність до святкових дат та значущих для аудиторії подій; критерій зацікавленості окремих груп аудиторії певними темами. Блог «YoUtH» виконує такі основні функції: розважальна, інформаційна, культурно-виховна та естетична.

У блозі були використані такі види розважального контенту: фотографії, ілюстрації, меми, інфографіка, аудіофайли, відео, слайд-шоу та опитування. Фотографії у публікаціях додають наочності та завершують композицію посту. Ілюстрації привертають увагу аудиторії яскравими кольорами та реалізують експресивну функцію. Меми додають комічності події та фактам, які висвітлюються у постах. Інфографіка полегшує сприйняття матеріалу.

Аудіофайли виконують інформаційну та розважальну функцію, більшість аудиторії звертає увагу на пости з музичними композиціями. Відео у блозі виконують культурно-виховну, інформаційну та розважальну функції та додають наочності публікаціям. Слайд-шоу привертають увагу аудиторії, дозволяють відпочити від інформаційного перенасичення та виконують естетичну функцію. Опитування у блозі «YoUtH» сприяє налагодженню зв'язку з реципієнтами, воно дозволяє дізнатись думку аудиторії щодо певного питання або проблеми.

Отже, на прикладі блогу «YoUtH» можна визначити такі особливості формування розважального контенту: реалізація формату інфотейнмент (подання інформації у легкій та доступній формі, поєднання розважальної функції з інформаційною та культурно-виховною), використання таких видів розважального контенту як фотографії, ілюстрації, меми, інфографіка, аудіофайли, відео, слайд-шоу та опитування.

УДК 007: 304: 070

Тонкіх І. Ю.¹ Хлебнікова А. І.²

¹канд. філол. наук, доц. ЗНТУ

²студ. гр. ГП-422, ЗНТУ

ФУНКЦІЇ ВІЗУАЛЬНОГО КОНТЕНТУ У ЖУРНАЛІСТСЬКОМУ БЛОЗІ НА СПОРТИВНУ ТЕМАТИКУ

Сучасні мас-медіа не можуть існувати без повідомлення новин спортивної тематики. При цьому останнім часом головну роль в оперативному інформуванні відіграють інтернет-видання та журналістські блоги. Зважаючи на

їх швидкий розвиток та зростаючу популярність серед аудиторії, на сьогодні цей спосіб поширення спортивних матеріалів потребує окремої уваги науковців, що обумовлює актуальність дослідження.

Вивченням інтернет-журналістики займалися такі дослідники як М. Кононенко, А. Носик, які досліджували типологію журналістських блогів, Р. Крейг, Б. Потятиник, які охарактеризували особливості функціонування журналістики в інтернеті, спортивну журналістику вивчали А. Михайлов, І. Голуб, П. Воронков та інші. Проте відкритим на сьогодні залишається питання принципів формування контенту, зокрема його візуальної складової, у мережевих спортивних ЗМІ та журналістських блогах.

Метою роботи було визначення функцій візуального контенту у журналістському блозі, присвяченому спортивній тематиці.

Візуальна інформація є складовою мультимедіа, що разом із текстовим контентом становить загальну частину інформаційного наповнення сайту. Найголовнішим для сайту є трафік, адже існування сайту або блогу залежить безпосередньо від переглядів аудиторії. Тому, аби трафік збільшувався, використовують візуальний контент. Виокремлюють такі види візуального контенту: зображення, відео, інфографіка, слайд-шоу, скріншоти і «меми».

Аудиторія потребує поєднання двох принципів інформування, а саме: інформативного та розважального. З огляду на це було створено спортивний блог «Everything will be fine», збагачений візуальним контентом, що за характером є інформаційно-розважальним. Головним завданням було формування контенту, ідентичного за функціями ЗМІ.

Журналістські блоги наразі дуже стрімко розвиваються і завойовують все більшу аудиторію, що й обумовило обрання саме такого формату поширення інформації.

Спортивний блог «Everything will be fine» було створено з метою популяризації спорту серед населення. Публікації блогу розраховані на аудиторію різних вікових категорій, адже тема спорту актуальна як для молоді, так і для людей зрілого віку. Концепція блогу передбачає формування ставлення до спорту не тільки як до професійної діяльності, але й як до засобу проведення дозвілля, як до однієї з головних умов здорового способу життя, як до форми самореалізації тощо. Про це свідчать публікації, розміщені у блозі.

Блог містить такі види візуального контенту: фото, відео, слайд-шоу, інфографіка, скріншоти та «меми». Фото збагачують текст і допомагають зрозуміти значення деяких ідей, висвітлених у публікаціях. Цей вид візуального контенту, за своїм характером виконує інформативну і розважальну функції.

За допомогою відеоматеріалів подана інформація наочно демонструється у більш цікавому вигляді і дозволяє користувачеві залишитись на сайті

довше, аніж він планував. Відео виконують переважно пізнавальну й інформаційно-розважальну функції.

Слайд-шоу подібне до відео, але працює за іншими принципами. Воно відрізняється насамперед тим, що ілюстрації перегортаються автоматично, створюючи ефект фотофільма. Цей вид візуального контенту виконує переважно розважальну функцію, виховну, а також агітаційну, адже в блозі «Everything will be fine» публікації з таким контентом містять мотивуючі фото.

Інфографіка не лише сприяє економії місця у публікації, а й одночасно привертає увагу читачів, полегшуючи засвоєння інформації. Інфографіка виконує культурно-виховну та інформаційно-розважальну функції, адже дозволяє передати важливий зміст у максимально доступній і легкій для сприйняття формі.

Інтернет-меми – достатньо новий вид візуального контенту, комічного характеру, що виконує розважальну функцію. Скріншоти допомагають розглянути публікацію у розширеному доступі, якщо вона була запозичена з іншого сайту. Цей вид візуального контенту виконує інформаційну і культурно-виховну функції.

Отже, у блозі «Everything will be fine» використовуються такі види візуального контенту: відео, слайд-шоу, інфографіка, зображення, скріншоти та інтернет-меми. Вони виконують інформаційну, виховну, пізнавальну, агітаційну, культурно-виховну та розважальну функції. Головними функціями спортивного блогу можна назвати інформаційно-розважальну функцію і функцію ескейпізму.

УДК 007: 304: 070

Лодба Є. Ю.

студ. гр. ГП-412, ЗНТУ

СПЕЦИФІКА ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ С. РАХМАНІНА

Журналістика є своєрідним синтезом суспільно-політичної діяльності та творчості, що передбачає необхідний рівень професійної майстерності. Майстерність – найважливіша складова професіоналізму журналіста. Проблема професіоналізму працівника медіа багатопланова. Професійні навички, талант, стиль, психологічні та моральні якості формують індивідуальний стиль журналіста. Індивідуальність – це своєрідність психіки й особистості індивіда, його неповторність. Питання журналістської майстерності та творчості розглядали такі дослідники: Р. Бухарцев, В. Здоровега, Л. Лазутіна, В. Різун та ін.

У сучасних медіа відбувається процес світової глобалізації інформаційного простору та розвитку комунікативних технологій. Тому діяльність журналістів здатних успішно формувати громадянське суспільство є важливою у медіапросторі. Одним з таких професіоналів є Сергій Рахманін – український журналіст, громадський діяч, людина з активною життєвою позицією.

Проаналізувавши різнопланову діяльність Сергія Рахманіна зазначимо, що він є одним з провідних журналістів сучасних українських медіа. Захоплення Сергія Рахманіна журналістикою спостерігалось протягом усієї кар'єри. Свої матеріали журналіст присвячує соціальним та політичним подіям в Україні.

Сергій Рахманін показав себе блискучим політичним аналітиком у щотижневикі «Дзеркало тижня. Україна», відповідальним та грамотним телеведучим у проєктах «Дуель», «Приціл» і «Гра у класику». Публіцист має багатогранний творчий доробок. Основними авторськими роботами Сергія Рахманіна вважаються: політичні казки, сценарій до документального фільму «Незалежність. Український варіант», співавторство до книги «Аналіз державної політики для журналістів та редакторів» книга «Руки, качающие колыбель демократии». Сергій Рахманін створив власну телевізійну передачу «Гра у класику» на телеканалі ZIK, де виступає ведучим. Також він відомий як засновник і представник багатьох громадських організацій. Він був членом журналістського страйкового комітету (2002-2003), членом Всеукраїнської комісії з журналістської етики (2001-2011). У 2001 році він виступив співзасновником громадської організації «Хартія – 4».

Публіцист володіє усіма рисами, необхідними для успішного журналіста: комунікабельність, допитливість, цілісне бачення картини суспільства, педантичність, відповідальність, гуманність, спостережливість, всеобізнаність, толерантність, високоосвіченість та талановитість. Він постійно заглиблений у роздуми. Його тексти захоплюють читача, починаючи з назви або ліду та закінчуючи останнім реченням.

Сергій Рахманін належить до тих, хто яскраво демонструє власне ставлення до проблеми. Роблячи висновки, автор визначає для себе чітку позицію щодо певної ситуації, демонструючи громадянську сміливість.

Матеріали журналіста вдало доповнені анекдотами, цитатами, народною мудрістю та фрагментами з фільмів. Є трансформовані цитати, які грамотно підібрані під текст. Окрім цитат у матеріалах аналітика представлені прийоми порівняння та гіперболізації. Його авторський стиль формують такі чинники, як поєднання простої не примітивної мови зі специфічною суспільно-політичною лексикою, сатиричний чи іронічний тон викладу, ерудованість автора, яка дозволяє йому вільно оперувати історичними та літературними образами, символами, активна життєва позиція та повага до своєї аудиторії.

Статті автора відрізняє чіткий фактаж з окресленням загального контексту ситуації, дотримання професійної та загальнолюдської моралі, що є важливим для сучасного суспільства; об'єктивна оцінка суспільних процесів,

повна концентрація доказової бази і надання всім сторонам конфлікту можливості висловитись у публікації, зрозумілість та доступність для усіх верств населення.

Особливістю стильової манери Сергія Рахманіна є також риторичні фігури, якими перенасичено текст. У матеріалах журналіста відчувається швидкість, миттєвість і навіть емоційний натиск. Вочевидь аналітик повністю задовольняє потребу широкої аудиторії в глибокому професійному журналістському аналізі. Він різноплановий журналіст-професіонал, цінність матеріалів якого досить висока. Специфічною виглядає і стильова манера автора, а місце і роль багатогранної діяльності Сергія Рахманіна в сучасних медіа беззаперечна.

УДК 007: 304: 070

Лук'янець К. В.

студ. гр. ГП-422, ЗНТУ

СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ «РАДІО ТРИ» У РАДІОПРОСТОРІ ЗАПОРІЖЖЯ

Регіональне радіомовлення здійснює вплив на суспільну свідомість при-таманними йому методами та засобами, формує смак та уподобання власного слухача, виконує роль фільтра у підборі інформації, прагне до популяризації місцевої культури, передає ментальність регіону, тому є актуальною темою для вивчення.

Регіональне радіо має певні характерні відмінності від загальнонаціонального. Головні з них зумовлюються фінансовими можливостями організації, але існують також інші, не менш суттєві відмінності, які не лише диктують формат, розподіл ефірного часу, особливості створення авторського продукту, але й набагато ширші можливості інтерактивності та «прив'язки» до своєї аудиторії. Проте регіональне мовлення є важливою частиною в системі радіомовлення України, адже воно надає аудиторії інформацію не тільки про життя всієї країни, а й окремого регіону.

Проблема вивчення становлення та розвитку радіомовлення в запорізькому регіоні перебуває в центрі наукових дискусій на спеціалізованих конференціях, у межах різних семінарів і колоквіумів, оскільки радіо є одним із провідних засобів масової інформації в області.

Кожен ефірний продукт має власну специфіку та власний контингент слухачів. Найбільшу перевагу аудиторія ЗМІ віддає програмам інформаційним та музичним.

Регіональна дровава радіостанція «Радіо Три» запорізького регіону поступово розвивається і прагне стати тим фактором, який буде об'єднувати суспільство, відображати нові цінності, та підіймати важливі та актуальні теми не тільки для Запоріжжя, а й для всієї країни.

Однією з програм на «Радіо Три», яка виконує такі завдання, є програма «Актуальне інтерв'ю». Мета цієї програми – отримання актуальної, суспільнозначущої інформації від компетентної людини. Передача має композиційну та сюжетну завершеність. Вона містить у собі групу взаємопов'язаних і взаємообумовлених запитань у межах певної теми і відповідно групу відповідей, які висвітлюють тему з більшою або меншою повнотою та рівнем компетентності інтерв'юйованого. У випусках обговорюються важливі та цікаві теми, проблеми, актуальні для запорізького регіону.

Процес створення програми ґрунтується на повній відповідальності журналіста за її виробництво, конструювання та випуск, вибір теми, інформаційного приводу та підбір експерта, підготовку питань.

Слухачів завжди буде цікавити інформація стосовно місця, де вони проживають, і тільки регіональні мовники можуть забезпечити такою необхідною інформацією. Специфіка ефіру регіональних радіостанцій полягає в наданні слухачам актуальної та оперативної інформації про життя регіону.

Випуски програми «Актуальне інтерв'ю» засвідчують необхідність інформування мешканців регіону суспільно значущою та актуальною інформацією. Саме цей аспект затверджує перспективи розвитку подібного контенту на регіональному радіо.

УДК 007: 304: 070

Губаренко М. В.

студ. гр. ГП-422, ЗНТУ

МОЛОДІЖНИЙ ЖУРНАЛ ЯК ВИДАВНИЧИЙ ПРОДУКТ

Щороку в Україні з'являється безліч періодичних видань. Особливе місце серед них посідають журнали, які користуються великою популярністю серед читачів. Однак у сучасній періодиці майже відсутні теоретичні розвідки в царині журнальної періодики, хоч вона є досить актуальною сьогодні.

На перший погляд здається, що вистачає того розмаїття журналів, що вже існує в Україні. Але після більш пильного спостереження й аналізу бачимо, що заповнені ще не всі ніші журнальної продукції.

Детально розглядалися газетно-журнальні матеріали у наукових працях таких вчених: О. Акопова, С. Добкіна, В. Іванова, І. Михайлина, В. Соловйов та інші.

Журнал є одним з основних засобів масової інформації, що впливає на громадську думку, формуючи її відповідно до інтересів певних суспільних класів, політичних партій, організацій. У цілому можна виділити такі основні функції журналів: інформування, освіта, розваги, задоволення культурних потреб, реклама.

Типологія журнальних видань поки що перебуває на стадії розробки і тому не має чіткого трактування. Однак аналіз нечисленних праць, присвячених цій проблемі, визначає підходи до її вирішення і дозволяє знайти необхідні передумови для певних висновків з приводу ознак, що дають підстави виокремити конкретні видання в самостійну типологічну групу.

Типологічні властивості є визначальними для формування концепції видання, а у подальшій роботі – виборі тих чи тих матеріалів для рубрик, їх жанрів, доборі зображального ряду, без знання типологічних ознак і особливостей неможлива підготовка якісного видання як результату редакційно-видавничої діяльності, що відповідає своєму призначенню.

Молодіжні видання – це окремий стиль видань, і продукт їх діяльності теж специфічний і часом буває не всім до смаку. Та вони заслуговують на увагу, адже розглядаються як вид діяльності в інтересах молоді. Вони перебувають у постійній динаміці та розвитку, вони змінюються на потребу сучасної молодіжної аудиторії, їхнім інтересам та вподобанням.

Молодіжні видання характеризуються активною авторською позицією з підвищеною емоційною оцінкою. Спочатку, ще до диференціації молодіжної преси, видання для підлітків розповідали про неформальну субкультуру, даючи їй негативну оцінку. Таким чином журналісти спонукали читачів відмовитися від бунтарської моделі поведінки. Саме цим і обумовлена емоційність публікацій, яка, як спадщина, перейшла в теперішній час, однак змінила свою функціональність.

Молодіжні журнали актуальні для тих людей, які шукають у житті свою власну дорогу, які готові розширювати межі звичних їм речей, у кого є необхідність краще зрозуміти себе й підвищити власні можливості адаптації до подій, які відбуваються навколо них, а також готові взяти на себе відповідальність за власне життя.

Під час створення нового журналу найважливішим завданням є заповнення певної ніші серед інших видань, а для цього потрібно дотримуватися типологічних ознак. Тип журналу визначає його зміст і, відповідно, оформлення, адже зміст і оформлення – дві рівноправні складові видання. Від типу журналу залежать його архітектоніка, елементи і комплекси, оформлення обкладинки і внутрішня структура.

Задум проекту видання «Freedom» полягає у тому, щоб створити інформаційно-розважальний продукт для молодіжної аудиторії. Назва «Freedom» дає зрозуміти, що у виданні є свобода у виборі тем, свобода в читанні та ро-

зумінні між читачем та видавцем. Слоган видання «Новий погляд на старі речі» говорить про те, що інформація розміщена у виданні буде нестандартною та непересічною.

Тематична спрямованість: розваги, здоровий спосіб життя, активний відпочинок, спорт, одяг, відпочинок у нічних клубах, події у студентському і молодіжному середовищі, конкурси.

Такий проект, як журнал «Freedom», може існувати якщо є: вироблена концепція, займання своєї ніші на медіа-ринку, відповідність сучасним тенденціям, зручний для створення та користування формат, вдалий бізнес-план, що дає можливість розвиватись, самоокупатись та виходити в прибуток.

Отже, тільки за таких умов можливо створити цінний та якісний продукт, у якому буде зацікавлений читач.

УДК 007: 304: 070

Панченко С. А.¹, Бахтіна Д. Г.²

¹канд. філолог. наук, доц. ЗНТУ

²студ. гр. ГП-422, ЗНТУ

МОДЕЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ПУБЛІЦИСТИЦІ М. ДРАГОМАНОВА

Михайло Петрович Драгоманов, людина різнобічних наукових зацікавлень і спрямувань, широкого діапазону практичної дії, є однією з ключових постатей в українській суспільно-політичній думці XIX ст.

Впродовж усього життя він заглиблювався в історію власного народу і народів Європи, прагнув осмислити шляхи людської цивілізації й на підставі цього намалювати ясну перспективу творчого саморозвитку України. В основі його невтомного творчого і громадського життя було слово, звернене як до прихильників, так і до опонентів – у сотнях статей, наукових розвідок, листів.

Драгоманов завжди вказував на те, що він українець, відзначаючи в такий спосіб свою належність до української нації. На протигагу тій або іншій формі політичного відособлення, він бачив найпекучішу з проблем України в її культурно-національному самовизначенні. Лише розвій самостійної української культури може піднести культурний рівень українських народних мас і ввести Україну в сім'ю європейських цивілізованих народів. Митець справедливо зазначав, що тільки тоді, коли «ми покажемо свою силу хоч на частині своєї землі, зверне на нас увагу і Європа», що, власне, й сталося в добу революційного Майдану. Крім того, на думку Драгоманова, українцям

слід позбутися надії, що «вони можуть чогось досягнути без політичної й культурної праці».

М. Драгоманов неухильно провадив тезу про необхідність освіти українською мовою, проти її заборони висловлював протести на паризькому та віденському літературних конгресах, у численних публікаціях італійською, англійською, французькою мовами.

Значний внесок зробив М. Драгоманов і у виборюванні прав української літератури, що формувала не лише естетичні та духовні риси суспільства, але й політичну культуру його. Отже, шлях розвитку національної ідеї, за М. Драгомановим, мав би призвести українство до національного відродження в союзі з іншими народами царсько-самодержавної Росії у формі саме федеративного влаштування. Бо й справді, в ту епоху, коли діяв М. Драгоманов, історичні обставини не могли створити умов для творення незалежної суверенної держави.

На формування творчої індивідуальності М. Драгоманова як публіциста вплинув ряд чинників. Природне чуття мови, уміння точно й образно висловити свою думку, використовувати виразові засоби різних мовних рівнів, постійна робота над шліфуванням своїх текстів сприяли виробленню власного «почерку» в українській публіцистиці. До цього слід додати всебічну освіченість та високий рівень ерудиції, знання десятка іноземних мов, фольклористична та етнографічна праця, яка дозволила вивчити усі мовні та соціокультурні відмінності етнічних груп українців, а також інтерес до історії та творів української та світової літератури.

Висвітлюючи мету національного розвитку, Михайло Петрович намагався оживити національні традиції сучасним суспільно-політичним змістом. З його погляду чільним серед завдань визвольного руху України було її повернення до сім'ї вільних і культурних європейських народів, до цінностей та засад сучасної цивілізації, з розвитком якої була міцно пов'язана Україна в минулому. Наголошуючи на життєвій необхідності «європеїзації» українського національного руху, Драгоманов тим самим тільки логічно з'єднував розірвану історію України з часами неперемог національно-визвольних рухів народів Європи.

Його політичні погляди були оперті на твердому ґрунті широких наукових узагальнень, які були впливом його величезної ерудиції на полі вселюдської історії. Охоплюючи поняття культури в її найповнішому значенні, він мислив її як досконалу організацію всіх сторін життя – економічної, соціальної і духовної, і то організацію цілого народу, а не тільки його верхів. Ввібравши в себе демократичні почуття з тієї громадської атмосфери, в якій він виріс і виховався, він перетворив їх на струнку систему ідей, які довів до логічного завершення, зробивши всі країни висновки.

ТИПОЛОГІЧНІ РІЗНОВИДИ МОЛОДІЖНОГО ЖУРНАЛУ В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІАПРОСТОРІ

Журнал для молоді – один з найбільш динамічних типів друкованих видань, що зумовлюється особливостями аудиторії. У рамках проблеми типології молодіжних ЗМІ висувається низка аспектів, які є малодослідженими, зокрема, специфіка молодіжної проблематики та її розвитку, класифікація друкованих видань, функціональні властивості молодіжної періодики. Разом із тим, на українському медіаринку створюються й успішно просуваються такі спеціалізовані молодіжні видання, як «OOPS», «Indigo», «Молоко», «NonStop», «Отрок. ua», «5 балів» та ін., що підкреслює важливість і затребуваність таких видань для суспільства.

Основною типоформуючою ознакою молодіжних видань є характер аудиторії, на яку вони розраховані. Психологи ділять цю аудиторію на чотири вікові групи: дошкільнята (3–6 років); молодші школярі (7–10 років); підлітки (11–15 років); старшокласників (15–17 років).

Дистанція між цими групами значна: вони знаходяться на різних стадіях біологічного, психологічного та соціального розвитку. Вікові особливості цієї читачької аудиторії і своєрідність роботи з кожною з вікових груп визначили виникнення різних типів видань. Враховуються і соціально-психологічні характеристики читачів.

ЗМІ України для молодіжної аудиторії по ряду типоформуючих ознак:

За масштабом поширення (охопленням мовлення): видання, що поширені і транслюються в межах території Запорізької області («Афиша»); видання, поширювані в межах України («Морс», «СТІНА»); молодіжні ЗМІ, цільовою аудиторією яких є студенти або учні навчальних закладів («ШТО-ПОР», «МОЛОКО»).

За характером аудиторії (за віковими, професійним, світоглядними ознаками, стосовно віросповіданням): журнали для підлітків («OOP's», «JOY», «Лиза GIRL») і молодіжної аудиторії («Indigo», «NonStop»); видання і програми для різних професійних груп, наприклад, «Мистецькі грані», «Отрок. ua», «Я, студент». «Птаха»; для творчої молоді та представників молодіжних субкультур («Хиппелэнд», «Железо», «НЯ», «Хакер»).

За цільовим призначенням: інформаційно-публіцистичні ЗМІ, покликані повідомляти про навколишній світ, формувати світогляд («LibyMax», Інтернет – журнал Molodi. in. ua, «College»); розважальні видання з домінуючими рекреативною і рекламною функціями («Крем»).

Зазначені видання піднімають дуже важливі проблеми та теми молоді сьогодення. Журнал «Indigo» орієнтує молодь на вирішення психологічних проблем, для чого відведена рубрика «Психопрактикум», а також статті у рубриці «Brainstorm». Журнал «NonStop» мотивує молодь бути прогресивними та свідомими українцями та мотивує до розвитку, що спостерігається у таких рубриках, як: «IQ», «Ідеї», «Макабр», «Культура».

Молодіжний журнал «СТІНА» призначений для інтелектуальної молоді. Завданням його є сприяння молодіжним рухам, піднесенню української культури на новий рівень, позбавлення від стереотипів мислення. Журнал не обмежується критичним аналізом того, що відбувається в соціумі, а шукає виходи та пропонує рішення, надає негативну оцінку неетичній рекламі, дистанціюється від усіх фінансових та політичних угруповань.

Журнал «Молоко» – найпопулярніший серед молодих реципієнтів. Вирізняється якісним поліграфічним відтворенням. Його обсяг – біля 70 сторінок. Зроблений професійно – від інформаційного наповнення до дизайнерської верстки. Тематика – новинки кіно, музики, твори молодих літераторів, рецензії та релізи.

Існують також спеціалізовані журнали, що створені для певної групи молоді, наприклад «Отрок. ua», який бере початок зі зборів-чаювань у Київському Іонінському монастирі. Журнал «Птаха» здійснює підтримку молодих талантів: письменників, художників, фотографів, молодіжних гуртів. «НЯ» – видання, що акцентує увагу на кіноіндустрії, кіберспорті, відкриває для молоді світ аніме. Тематичне наповнення журналу «Хиппилэнд» – це мода, субкультура, популярні особистості, кіно, музика і все що, пов'язане з культурницьким рухом хіпі.

УДК 007: 304: 070

Медведева Г. А.

студ. гр. ГП-413, ЗНТУ

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ АВТОРСЬКОЇ КОНЦЕПЦІЇ НА РАДІО (ПРОГРАМА РОСТИСЛАВА ДЯГІЛЄВА «ВЕРСІЯ 2.0»)

У структурі сучасних ЗМІ радіо залишається найбільш оперативним. Ані телебачення, ані навіть Інтернет не має настільки досконалих можливостей, які дозволяють без додаткової підготовки, виходити в ефір з будь-якого кутка земної кулі із розповіддю про подію або явище будь-якого характеру. Відповідно, цей фактор полегшує використання радіо як коментатора найбільш актуально та соціально значущих фактів і явищ, презентацію представників суспільства, державних діячів, авторитетних осіб у всіх сферах знань.

З усіх ЗМІ радіо є найбільш зручним («невибагливим», «комфортним») засобом для сприймання аудиторією подій, що відбуваються у суспільстві. Прослуховування радіо, як правило, не потребує відмови від буденних справ, його можна поєднати із виробничою зайнятістю, і з побутовими реаліями. Колосальна частина аудиторії радіо у всіх напрямках мовлення – від музичних програм, випусків новин до передачі літературно-драматичних композицій та «радіокниг» – складають автомобілісти та їх пасажери. Більш того, різноманітність зацікавлень саме цієї частини аудиторії стимулювало значне розширення жанрово-тематичних параметрів віщання. Це сприяло збільшенню кількості сучасних форматів радіостанцій, їх числа, більш чіткої адресної, змістової спрямованості та диференціації інформації.

Особливої уваги на сучасному етапі розвитку журналістикознавства потребує вивчення засобів вираження авторської концепції на радіо, що зумовлює актуальність наукового пошуку у цьому напрямку. До розгляду засобів вираження авторської концепції на радіо зверталися такі вчені, як Т. В. Васильєва, О. Я. Гоян, Г. В. Лазутіна, В. В. Лизанчук, Ю. А. Летунов, В. Я. Миронченко, О. А. Сербенська, В. В. Смірнов, О. Д. Пономарів, В. Л. Цвік, О. А. Шерель, які дослідили теоретичні та практичні аспекти радіожурналістики, визначили особливості авторських радіопрограм та описали специфіку сучасного радіомовлення, окреслили роль невербальних акустичних компонентів у творенні звукового образу.

Авторська програма – радіопередача, автор якої одночасно виступає в ролі її творця та ведучого, режисера, літературного та музичного редактора, коректора, а іноді і продюсера. Тобто автор радіопередачі повністю відповідальний за її виробництво: вигадує тему, пише текст, обирає музичний матеріал, обмірковує спеціальний джінгл, іноді знаходить спонсорів. Відредагувати таку програму та вирішити, випускати її до ефіру чи ні, може тільки головний редактор або програмний директор.

«Версія 2.0» – щотижнева авторська програма Ростислава Дягілева. Спочатку це була передача «Неформат», яка виходила з 2006 року у прямому ефірі. Через чотири роки автор почав записувати серії, накладати ефекти і читати ролями, тому програму й було перейменовано на «Версію 2.0» – друга спроба або версія «Неформату». Отже, трансляція саме «Версії 2.0» почалася у 2010 році на радіо «Ностальжі». Виходила в ефір о 21:00 по суботах. На початок 2016 року створено приблизно 40 серій. Цікаво, що перша серія не збереглася – її втратив сам автор. «Версія 2.0» не пов'язана з форматом радіо «Ностальжі», вибір теми обумовлений лише інтересами Ростислава Дягілева.

Автор передачі вигадав «фірмову», тільки йому притаманну манеру привітання та прощання зі слухачами, а також підібрав спеціальну музичну

«підкладку», зробивши таким чином «Версію 2.0» більш ефектною та такою, що запам'ятовується, вирізняється серед інших програм на радіо.

«Версія 2.0» є різновидом словесно-звукового мистецтва, яке виникло з розвитком технічних засобів радіо. У програмі автор читає літературні твори, які з використанням творчих прийомів і технічних засобів радіомовлення набувають нових художньо-образних якостей і нових особливостей естетичного впливу.

Специфіка радіомистецтва – невидимість того, що відбувається у радіовиставі та в інших літературних формах. Художній образ у ньому поєднує в собі численні звукові компоненти. Особливого значення у «Версії 2.0» набуває звучання акторського слова, а також багатоманітні звуки дійсності, музика, акустичні ефекти. Радіомистецтво вимагає від актора достовірної, психологічно глибокої гри з тонкими голосовими нюансами, характер якої залежить від змісту образу, від його тлумачення, а також від жанру твору. Також авторське начало у програмі виявляється в особливому доборі звукових і шумових ефектів, від чого залежить точність і якість створеного у програмі звукового образу. Отже, авторська програма на радіо – це радіопередача, автор якої одночасно виступає в ролі її творця і ведучого.

УДК 007: 304: 070

Пода О. Ю.¹, Кушнір В. В.²

¹канд. філолог. наук, доц. ЗНТУ

²студ. гр. ГПЗ-412, ЗНТУ

ГЕНДЕРНИЙ ДИСКУРС ІНТЕРНЕТ-МЕДІА

Паперові видання, які свого часу здобули прихильність й популярність серед читачів, відповідно до вимог часу, продукують свій контент і в інтернет-середовищі, стаючи доступним і для тієї частини аудиторії, котра не споживала контент паперовий.

Маємо кілька варіантів інтернет-ресурсів. Так це паралельне функціонування паперового й електронної версії журналу; паралельне функціонування паперового видання й сайту, що частково збігається за своїм контентом; самостійний електронний ресурс.

Більшість паперових видань й електронних ресурсів мають традиційну структуру й тематико-проблемне наповнення.

Так, орієнтовані в першу чергу на жіночу аудиторію, видання й сайти пропонують текстовий, ілюстративний й мультимедіа контент, що позиціонує жінку як господиню, робітницю, жінку як кохану й дружину, як маму (не завжди), як споживачку індустрії краси й моди. Це доводить проаналізований

контент інтернет-версій як відомих паперових журналів, так і самостійних інтернет ресурсів («Натали» (<http://www.natali.ua/>), «ELLE» (<http://elle.ua/>), «Beauty women» (<http://bt-women.com.ua/>), «IVETTA» (<http://www.ivetta.ua/>)).

Редакція журналу «Натали» орієнтована на все більше охоплення споживача інтернет-контенту («Натали» є одним із перших жіночих журналів незалежної України). Окрім цього, під слоганом «Яскравий світ емоцій і бажань – в одному журналі, у зручному форматі», пропонуються всі можливі й доступні варіанти читання «Натали» – текстбук, телефон, планшет та ін.

Розділи сайту відрізняються за назвою від традиційного номінування структурних частин жіночих інтернет-ресурсів. Так «Натали» представляє: «Дізнатися за 60 секунд», «За кордон», «21 день», «Читали/Дивилися», «Гуд фуд», «Інтерв'ю», «Соаве», «Афіша», «Гороскоп», «Новини», «Форум». Сайт має форум, тобто редакція налаштована на контакт зі своєю аудиторією, окрім цього надає їй простір для обговорення як матеріалів видання, так і важливим питанням жіночого життя (особисте життя, кар'єра, культура, мода, красота й здоров'я, будинок, за кордон, гороскоп тощо). Варто підкреслити, що сайт журналу «Наталі» намагається ламати стереотипи подання інформації для жіночої аудиторії, усвідомлюючи жінку як цілісну натуру. Наприклад, «Гуд фуд» не просто друк рецептів (чого може й не бути), а в першу чергу знайомство з країною, національною кухнею, особливістю готування й споживання їжі та ін.

На сайті elle.ua зазначається, що «ELLE» сьогодні – це журнал і велика мультимедійна платформа, що об'єднує всі прогресивні формати інтернет-простору. Постійно збільшується й оновлюється сайт elle.ua, інтерактивна ELLE Іpad-версія, мобільні додатки й групи, які активно розвиваються, у соціальних мережах...» (http://elle.ua/brand_elle/). Сайт всесвітньо відомого журналу «ELLE» (elle.ua) пропонує цілком відповідні формату жіночого глянцевого розділу – «Мода», «Краса», «Люди», «Стосунки», «Стиль життя», «Астро». Аналіз змісту матеріалів доводить, що позиціонування жінки не є однобічним. Вона активна, соціально не відсторонена від важливих подій у соціумі, професійно орієнтована, стежить за собою, цікавиться модою, культурним контентом, для неї важливими є стосунки з чоловіком не тільки на рівні особистісному, але й в професійному. На жаль, сайт не виділяє в окремий тематичний розділ чи рубрику про материнство жінки.

На сайті журналу «Beauty Women» зазначається, що це «сучасний онлайн-ресурс для стильних і впевнених у собі. Актуальні новини, практичні рекомендації, інтелектуальні дебати – усе те, без чого неможливо уявити життя дівчини сьогодні» (<http://bt-women.com.ua/>). Структура і зміст запропонованого ресурсу є традиційною для жіночої аудиторії. Журнал російськомовний. Розділи/рубрики в більшості випадків – англomовні: «Відомі люди»,

«fashion&lifestyle» (краса, здоров'я, фітнес, мода, шопінг, тренди), «Чоловік» (стосунки), «IQ», «Sweet Home» (будинок, кулінарія, інтер'єр), «Moms book» (діти), «Go travel», «Self made» (кар'єра). Окрім перерахованих розділів, журнал має розділи «Цікаве» і «Популярне. Окремо виділяються «Новини», «Значення імені», «Гороскоп» «Відео» і «Вишиванка». У «Контактах» можливо дізнатися, що сайт націлений на роботу зі своїми читачками. Їх запрошують до співпраці, писати матеріали, що відповідають тематиці журналу.

На сайті [www. ivetta. ua](http://www.ivetta.ua) в розділі «Про нас» написано таке: «Жіночий інтернет-портал «Ivetta» – сайт для цілеспрямованих, освічених, активних, позитивних дівчат і літніх жінок, які знають, чого хочуть від життя й не бояться удосконалюватися» (<http://www. ivetta. ua/o-nas/>). На відміну від більшості інтернет-ресурсів «Ivetta» представляє свою редакцію у фотографіях. Це жіноча команда.

Структура жіночого сайту типова для цільової жіночої аудиторії. Розділи такі: «Мода», «Зірки», «Краса і здоров'я», «Стосунки», «Стиль життя». Мова сайту – російська. Окрім цих розділів, на сайті є «Гороскоп», «Консультації спеціалістів» (чоловіки й жінки; юристи, психологи, лікарі, косметолог, кухар), «Реклама» та ін.

Якщо порівняти два останні запропоновані інтернет-ресурси, то можемо сказати, що їх структура, тематико-проблемне наповнення є типовими для орієнтованих на жіночу аудиторію засобів масової комунікації.

Отже, зважаючи на вищезазначена, можемо сказати, що тематико-проблемне наповнення проаналізованих інтернет-ресурсів доводить їх орієнтованість на цільову аудиторію – жінок різного віку. Жінку позиціонують як у дискурсі родини, так і в контексті активного соціального життя, її представляють як таку, що намагається поєднувати особисте життя, материнство й професійні успіхи, вона співіснує як в просторі жіночих інтересів (краса, мода, саморозвиток), так і в тісних взаємозв'язках із чоловіком, який є невід'ємною складовою її життя.

Аналіз чоловічої дискурсивності на прикладі інтернет-ресурсів, орієнтованих у першу чергу на реципієнта чоловічої статі здійснювався на прикладі «XXL. ua» (<http://xxl. ua/>), «ROMAN Ukraine» (<http://proman. com. ua/>), «MPort» (<http://mport. ua/>).

«XXL Україна» виходить друком у нашій країні з 2001 р. Так само, як і жіночі ресурси, самостійні чоловічі сайти і сайти чоловічих журналів, структуруються за тематикою. Зокрема має такі розділи, як «Дівчата», «Авто», «Секс», «Стиль», «Техно», «Життя», «Спорт», «Відео», «Їжа й напої», «Відпочинок», «Конкурс». Таке тематичне наповнення відповідає традиційному розумінню функціональної приналежності й смислового навантаження чоловічого журналу – інформаційні потреби, емоції, отримання насолоди й задоволення. (Розділ, присвячений дівчатам, наявний фактично в кожному чоло-

вічому медіа. Натомість жіночі, про чоловіків як окрему тематичну одиницю, говорять нечасто. З проаналізованого раніше тільки один – «Beauty Women» – мав розділ «Чоловік». Окрім названих, виділяються розділи «Стиль» (дві рубрики «Речі» та «Люди»), «Техно» – це «Гаджети» і «Технології», «Життя», «Культура», «Наука». Звичайно, що не можна уявити чоловічий журнал без теми спорту. Розділ «Спорт» має чимало рубрик: «Досє», «Залізо», «Мотивація», «Новини спорту», «Харчування», «Сексуальний спорт», «Порада», «Футбол». «Їжа й алкоголь» дозволяють чоловікові формувати відповідні смаки. Тому підтвердження – рубрикація: «Вино», «Віскі», «Новини», «Огляд», «Пиво», «Місця», «Ресторан місяця». Звичайно ж, що життя чоловіка не уявляється без «Відпочинку».

Варто зважити, що дискурс чоловічого життя представляється в «XXL. ua» досить широко, проте до мінімуму зведені теми сімейного життя й батьківства.

На сайті roman.com.ua зауважується, що «ROMAN Ukraine» – глянцеви́й журнал PREMIUM-КЛАСУ, присвячений усім сферам життєдіяльності сучасного чоловіка. Міжнародний проект, що має спеціально розроблені креативні ідеї й особливості, здатних привернути увагу читача, і, як наслідок, зумовити в нього відповідний інтерес до продукції й послуг, наданих на сторінках журналу».

Рубрикатор на сайті представлений традиційними для такого типу видання темами (подаються англійською мовою): наука, бізнесові новини, політики, жінки, персону, освіта, стиль, експерт, хайтек, безпека, про спорт, автоновини, автопром, мистецтво, проба, хобі, про здоров'я, гео, історія, продаж, проект. Окрім цього, на сайті є розділи «Реклама», «Путівник», «Блог», «Контакти». Звернімо увагу на те, що всі матеріали мають солідне підґрунтя – людську успішність. Зокрема рубрика «Жінки» – це не еротичні фото дівчат, а інформація про успішних жінок.

Наступний чоловічий інтернет-ресурс «MPort» (<http://mport.ua/>), що позиціонує себе як чоловічий журнал – чоловічий ресурс для розваг і позитивних емоцій. Розділи журналу – «18+», «Стиль», «Тіло», «Успіх», «Техно», «Меню», «Життя». Тут є все: від сексуальних дівчат і порад щодо якісного сексу до стильних аксесуарів, від порад бодибілдерів, правильного харчування до проблем зайвої ваги й спортивної фігури у чоловіків, від нових технологій у промисловості до приємних митей у житті й успішних відомих людей.

Отже, чоловічий дискурс в інтернет-медіа надає доволі традиційні репрезентації чоловіка в суспільстві. Усі ресурси заохочують свою аудиторію підтримувати контакти в суспільних мережах, певні заохочують до блогерства.

Описуючи чоловічий і жіночий дискурси інтернет-медіа, не можна не порушити тему квіру (на сьогодні не є активною в журналістикознавстві).

«Слово «квір» (queer) походить з англійської і має кілька значень: 1) дивний, ексцентричний, незвичайний; 2) сумнівний; підозрілий; 3) гомосексуальний...»

Майже 20 років виходить журнал «Один з нас». Видавці позиціонують його як чоловіче видання (спочатку – журнал чоловічої естетики, згодом гасло – необхідність бути собою). Основні теми й проблеми стосуються життя гомосексуальних чоловіків. Подібний до «Одного з нас» У Росії до 2013 виходив друком журнал «КВИР», з 2013 – інтернет-видання «КВИР» (<http://www.kvir.ru/>).

Комунікативно активним є інформаційне агентство «Національний ЛГБТ-портал України» – одне з провідних видань України про ЛГБТ. «Ми надаємо повне інформаційне забезпечення життя спільноти геїв, лесбійок, бісексуальних і трансгендерних людей. Публікуємо подієву, аналітичну, довідкову, моніторингову інформацію на ЛГБТ-тематику... «Національний ЛГБТ-портал» існує з 2013 року. У лютому 2016 року Міністерство юстиції зареєструвало нас, як Інформаційне агентство (www.lgbt.org.ua/about/).

Назви розділів – «Новини», «Інтерв'ю», «Гід», «Матеріали», «Блоги», «Медіа» тощо. Так «Новини» інформують про події в житті ЛГБТ-спільноти як в Україні, так і у світі. «Інтерв'ю» не тільки з квір-представниками, але й з українцями, котрі адекватно реагують на факт наявності гомосексуальної спільноти в країні. «Медіа» демонструють як на рівні масової комунікації та її засобів озвучується тема гомосексуальності. Варто зауважити, що реальність життя представників квіру далека від розваг і задоволень, а тому на сайті обговорюються питання цивілізаційного представлення і відповідно сприйняття такого контенту.

Отже, оживлості інтернету дозволяють не тільки враховувати інтереси й попит Інтернет-аудиторії, але й формувати їх. Не можна не відзначити в цьому випадку, орієнтири на стать реципієнтів, що може зумовлювати гендерне маркування того чи іншого медіа. Проаналізовані нами інтернет-ресурси довели: можливість паралельного функціонування паперового й інтернет-дискурсів конкретного паперового медіа (як правило, паперова версія повністю не дублюється); можливість подальшого самостійного функціонування електронного ресурсу при припиненні виходу паперового медіа; чітку орієнтованість на стать аудиторії (чоловіки, жінки, квір); фактично стереотипний підхід щодо формування контенту того чи іншого медіа: жіночі – зазвичай це три німецькі «K», або п'ять англійських «F»; чоловічі – це дівчата, автомобілі, спорт; маємо констатувати, що саме чоловічий дискурс Інтернет-медіа дозволяє відстежувати як зазначену вище традиційну гендерну стереотипність, так і тенденцію щодо виводу чоловіка за межі прийнятого в певний період стереотипного зображення й сприйняття (поява теми моди, догляду за собою, участь у долі родини, вихованні дітей тощо); власне в контексті розвитку гендерної складової мас-медіа маємо констатувати функціонування квір-дискурсу як на рівні типологічних характеристик медіа, так і на рівні контенту (у більшості випадків дослідники намагаються уникнути обговорення таких тем); окремо варто наголосити на активному формуванні в ген-

дерно маркованих медіа дискурсу споживання, що в певний спосіб впливає на руйнування старих і формування нових гендерних стереотипів.

Тема дослідження є актуальною, містить наукові проблеми, а тому є перспективною для подальшого вивчення інших аспектів функціонування гендерного дискурсу в інтернет-медіа.

УДК 007: 304: 070

Онищенко С. В.

студ. гр. ГП-411с, ЗНТУ

«ГРОМАДСЬКЕ РАДІО» ЯК РІЗНОВИД РОЗМОВНОГО РАДІО

Українські слухачі радіомовлення звикли, що основна функція та роль радіостанції розважальна, а не інформаційна. Та роль розмовного радіо в Україні не відійшла на другий план. Відроджувати формат розмовного радіо взялася авторська команда «Громадського радіо».

Актуальність теми зумовлена потребою наукового осмислення особливостей формату розмовного радіо в українському радіоефірі.

До розгляду особливостей формату розмовного радіо зверталися такі науковці, як Д. Дзюба, О. Гоян, С. Сербін та інші.

Метою роботи є визначення специфіки розмовного радіо на прикладі «Громадського радіо».

«Громадське радіо» – недержавна організація, місією якої є підтримка та розвиток незалежного мовлення в Україні. Створено на початку 2013 року. Є однією з небагатьох медіакомпаній в Україні з впровадженням в щоденну роботу редакційним кодексом. «Громадське радіо» з категорії подкаст-проекту вдосконалилось у веб-радіо, націлене надалі на повноцінне мовлення в ефірі. За задумом організаторів, повинно бути незалежним від влади, бізнесменів чи політиків.

Подаючи аналіз подій і фактів, журналісти радіо намагаються зібрати всі важливі оцінки і коментарі, а також звертатися до історії аналізованого матеріалу. Мовлення радіо передбачає використання зворотнього зв'язку з аудиторією: он-лайн і офф-лайн, як через сайт і соціальні мережі, так і телефоном чи скайпом.

«Громадське радіо» мовить в інтернеті наживо цілодобово. Новини виходять в ефір щогодини, від 07.00 до 24.00. Хронометраж випусків новин варіюється від 5 (на початку денного мовлення) до 15 хвилин (у прайм-тайм). Радіо отримало частоти для мовлення в FM- та AM-діапазоні в Києві та в області, а також на Донеччині та Луганщині. «Громадське радіо» усіляко сприяє поширенню власних аудіоматеріалів через інші канали мовлення, надаючи права на викорис-

тання як повного ефіру, так і його частин або окремих продуктів (новин чи авторських програм).

«Громадське радіо» – не просто подкастер. На сьогодні – це справжнє розмовне радіо, що мовить у прямому національному ефірі першого каналу «Українського радіо» по дві години щодня, без вихідних, з 21:10 до 23:00. «Громадське радіо» можна почути на дотовому радіо, на FM-приймачах та он-лайн (на сайті та мобільному додатку «Громадське Радіо+» для Android) – кожен може обрати собі ресурс до смаку.

У команді «Громадського радіо» досвідчені журналісти, яких добре знають в Україні. Цих людей об'єднує не лише професіоналізм, а й спільні погляди на те, як має працювати справжнє радіо: чесно, ретельно і збалансовано. Серед провідних співробітників «Громадського радіо» – Андрій Куликов, Наталя Соколенко, Сергій Андрушко, Ірина Славінська, Кирило Лукеренко, Олег Шинкаренко, Максим Буткевич, Ілона Довгань, Дмитро Тузов, Ірина Седова, Олександр Михельсон і Олександр Бузюк.

«Громадське радіо» представляє низку проєктів, які притаманні саме формату розмовного радіо. За типологією В. Лизанчука радіопроеграми розподіляємо на інформаційні, інформаційно-аналітичні, політико-ідеологічні, історико-культурологічні, соціально-економічні, освітньо-пізнавальні, релігійні, передачі для дітей та юнацтва, передачі для молоді, літературно-драматичні, музично-розважальні, рекламні.

Команда та редакція радіо віддає перевагу інформаційним програмам, інформаційно-аналітичним, історико-культурологічним та освітньо-пізнавальним.

До інформаційних належать новини «Київ-Донбас», «Ранкова хвиля», «Прогноз погоди», «Хроніки Донбасу» та київські новини, які між собою чергуються, виходячи на початку кожної години. Також на сайті є розподіл новин за тематикою: людина, країна, культура, влада, гроші, світ, безпека, громада. Завдяки такій класифікації слухачі радіо мають змогу швидко знайти для себе цікаві новини відповідно до своїх інтересів. Інформаційно-аналітичні представлені такими програмами: «Інтерв'ю», «Власна думка», «Права людини», «Територія», «Громадська хвиля», Громадське. Крим», «Кримські хронічки», «Люди Донбасу», «Сильніші разом», «Спільна країна».

До історико-культурологічних відносимо «Філософський барабан», «Антенна» І. Славінської, «Внутрішня музика», «Українські герої», «Зустрічі». Серед освітньо-пізнавальних програми «Ген справедливості», «Чайники», «Судова реформа», «Протидія насильству у сім'ї», «Механіка революцій», «Простір рівності».

Отже, «Громадське радіо» – єдине в Україні незалежне розмовне радіо, мета якого дати можливість кожному слухачеві щодня отримувати свіжу, якісну інформацію, та на її основі приймати самостійні рішення. Сітка мовлення цілком відповідає формату та стандартам розмовного радіо. Журналісти віддають перевагу інформаційним, інформаційно-аналітичним, історико-культурологічним та освітньо-пізнавальним програмам.

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРСТКИ ТЕЛЕВІЗІЙНИХ НОВИН

Візитною карткою будь-якого телеканалу є телевізійні випуски новин, що виходять зранку, в обідній час та в прайм-тайм. Залежно від специфіки медіа та його спрямування на певну аудиторію новинні блоки мають певні відмінності. Оригінальність теленовинам забезпечує перш за все індивідуальна техніка побудови матеріалу та послідовність його викладу – верстка. Особливе структурування телевізійних новин дозволяє творити специфічну для телеканалу картину дня, що буде найбільш привабливою саме для їхньої аудиторії.

Актуальність дослідження зумовлена появою нових елементів та структурних одиниць у новинних блоках різноформатних ЗМІ, які певним чином виділяють новинний контент окремого телеканалу серед інших подібних медіа. Метою дослідження є визначення особливостей верстки телевізійних новин.

Цю тему вивчали такі журналістикознавці, як Д. Теленков, Т. Федорів, М. Макущенко, Є. Соломін та інші.

Верстка – це структурування матеріалу в системі подання інформації. Вона складається з композиції та оформлення, але це поняття більше стосується друкованих ЗМІ. Досліджуючи це питання, Т. Федорів вказував, що у практиці теленовин верстку визначають як попередній ескіз майбутньої програми телевізійних новин, за яким працює команда журналістів та випускова група.

Безпосередньо верстку визначають чотири чинники, що були вказані дослідниками Е. Роджерсом та Дж. Діарінгом: політичний – місце і спосіб подачі теми залежить від політичних причин, публічний – інтерес громадськості до теми, медійний – висвітлення теми іншими медіа, корпоративний – «свої» специфічні теми, які ЗМК висвітлює з різних причин. Відносно специфіки подання закордонних новин існують такі чинники: близькість (географічна, культурна, політична, мовна), значущість, доступність, драматизм, ідеологічна доречність.

Матеріал, проходячи шлях практично від «сировини» до готового продукту, потрапляє під вплив декількох різновидів верстки. Змістова верстка, як перший етап, передбачає розміщення інформації за рівнем її актуальності, доречності, а також систематизування цієї ж інформації в блоки певної тематики. Другий підхід – жанрова верстка. Вона обумовлена змістовою версткою і відповідає за розташування новинних повідомлень в сітці випуску залежно від їх жанру. Наприклад, важливі репортажі, прямі включення, кореспонденції – в початок випуску, а спортивні блоки, нариси в формі «сторі» та інші менш серйозні жанри в кінці.

Приблизна схема побудови випуску відповідно до вказаних вище етапів верстки:

сюжет про важливу національну або міжнародну новину політичного чи економічного характеру, іноді – резонанс;

політична або економічна новина;

міжнародна новина;

соціальна новина (сюжет-історія);

«дивовижа» або новина зі світу культури;

спортивні новини;

погода.

Жанровий та тематичний розподіл блоків досить добре зображає принципи вказаних вище підходів верстки. Але, крім цих різновидів верстки, на випуск новин впливають також різноманітні тенденції.

Інфотеймент, як одна з актуальних тенденцій, передбачає підбір новин із життя народу, відповідаючи на питання «як?», а не «що?». Головною метою колективу є не передати інформацію, а гарно її подати.

Тенденція цікавості в верстці впливає на розташування сюжетів в новинній програмі в залежності від яскравості блоку. Зокрема, аби втримати увагу глядача протягом всього випуску теленовин, на початку програми дається анонс найцікавішого сюжету, а поміщається він, як приклад, безпосередньо в кінець випуску. Це змушує телеглядача не перемикати канал необхідний для телевізійників час. Для того щоб увага аудиторії була прикута до новин в середньому півгодини, за порадою професіоналів, потрібно досить якісно підібрати способи зацікавлення.

Як зазначає ведуча «5 каналу» Т. Даниленко, випуски новин на більшості телеканалів заповнені сюжетами, що є скоріше публіцистичними, аніж інформаційними. Сучасні ефіри переповнені життєвими історіями, головною метою яких є не поінформувати глядача відносно якоїсь події, а викликати будь-яку реакцію (жалість, співчуття та інші).

Отже, верстка телевізійних новин визначає структуру новинного випуску і залежить від політичних, соціальних та інших чинників. Тому матеріал, що потрапляє у випуск, проходить декілька різновидів верстки – змістову та жанрову – і зазнає впливу сучасних тенденцій.

ФУНКЦІЇ ПРАВОВОГО ДИСКУРСУ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Засоби масової комунікації виступають посередниками, за допомогою яких реалізуються зв'язки між правовими структурами та громадянами суспільства, крім того, вони здійснюють вплив на суспільство, його стан і розвиток.

Вивченням правового дискурсу в засобах масової комунікації присвячені роботи М. Буроменського, М. Волкодава, В. Карасика, Н. Коваль, С. Костя, А. Токарської та ін.

Дослідження функцій правового дискурсу є необхідним для глибшого розуміння як правової сфери суспільства, так і тих факторів, які впливають на свідомість і поведінку громадян, регулюють суспільне життя. Метою дослідження є визначення функцій правового дискурсу в засобах масової комунікації.

Правовий газетний дискурс, за визначенням С. Костя, – це зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними чинниками (прагматичними, соціокультурними, психологічними); система правових цінностей, стереотипів правової поведінки, правових традицій, прийнятих волею уряду, членами певної спільноти, що використовується для регулювання їхньої діяльності; діяльність, пов'язана з її висвітленням на сторінках ЗМІ.

Правовий дискурс у засобах масової комунікації, поєднуючи особливості права і журналістики, виконує певні функції. Однією з найважливіших є функція інформування. Журналісти повідомляють новини зі сфери права, забезпечують інформацією про соціально значущі правові події, передають свої враження, адаптують правову інформацію для сприйняття.

На думку В. Добринської, Т. Шмарьової, кожен журналіст, надаючи громадськості інформацію про хід розгляду кримінальних процесів над політиками, наражає себе на небезпеку натрапити на численне «юридичне підводне каміння», зумовлене не стільки особливостями законодавчих положень, скільки одвічним правилом: у справах, що стосуються конкуренції права на свободу висловлювання з іншими правами неможливо, і більш того, нелогічно давати єдиний алгоритм дії.

Серед основних функцій правового дискурсу дослідники визначають також регулятивну, пов'язуючи її із запровадженням певних правил поведінки. Регулюючи суспільні відносини, правовий дискурс сприяє правильному поєднанню інтересів особи і суспільства в цілому. Виявом такої властивості права, як регуляція суспільних відносин, є також і охоронна функція, що полягає у застосуванні заходів юридичного захисту та юридичної відповідальності.

На нашу думку, необхідно виділити кореляційну функцію, що полягає в поясненні, інтерпретації та коментуванні змісту подій та новин зі сфери права, забезпеченні підтримки існуючих правових норм. З нею тісно пов'язана функція вираження і формування громадської думки, що реалізується у таких напрямках: обговорення законів Верховної Ради України, президентських указів, урядових рішень, критика недоліків правової сфери.

Дохідливо роз'яснювати теоретичні і практичні проблеми права, питання становлення і утвердження національних правових цінностей, правової культури, функціонування правових норм у суспільних відносинах є завданням пропагандистської функції.

Агітаційно-організаторська функція реалізується через вплив правового дискурсу на вироблення правової соціальної орієнтації людей, формування правового мислення, правової свідомості, спонукання до ефективних правових дій.

Просвітницько-педагогічна функція правового дискурсу спрямована на підвищення освітнього рівня реципієнтів у галузі права, виховання правової культури та розширення правосвідомості громадян. На формування і розвиток правової культури громадян спрямована виховна функція. Адже ознайомлення з інформацією зі сфери права може спричинити не тільки переосмислення своїх уявлень, поглядів, переконань, а й поведінки.

Важливою є комунікативна функція, що полягає у стимуляції міжособистісного спілкування, прочитані матеріали стають темою для обговорення. Крім того, як зазначає С. Кость, саме правовий дискурс налагоджує комунікацію між суб'єктами права та громадськістю.

Отже, серед основних функцій правового дискурсу дослідники визначають функцію інформування, регулятивну, охоронну, кореляційну, вираження і формування громадської думки, пропагандистську, агітаційно-організаторську, просвітницько-педагогічну, виховну та комунікативну функції. Характерними ознаками функцій є взаємопроникнення, взаємодія і взаємозалежність.

УДК 007: 304: 070

Ганжа К. С.

студ. гр. ГП-411м, ЗНТУ

СКЛАДНИКИ ІМІДЖУ ТЕЛЕВІЗІЙНОГО ВЕДУЧОГО

Винайдене на початку XX століття телебачення стало найважливішим засобом поширення інформації та одним із видів дозвілля. Воно так міцно ввійшло в наше життя, що вже важко уявити собі, як раніше люди могли обходитися без нього. Важлива особливість телебачення – особистісний,

довіриливо-інтимний характер телевізійного спілкування, яке часто визначається особистісним іміджем телеведучих.

Серед журналістикознавців, які вивчали цю тему, можна відмітити П. Гуревича, Г. Почепцова, Р. Борецького, Е. Утлик та інших.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю розуміння складників іміджу телевізійного ведучого, адже вдаль їх застосування допомагає створювати яскравий образ, впливати на популярність телепередачі та телеканалу в цілому, і, відповідно, дає можливість кількісно збільшувати аудиторію.

Ведучому на телебаченні відводиться головна роль, тому він повинен вміти створювати контакт з глядачем, схоплювати настрої і очікування аудиторії. Він виступає перед мільйонами людей, і у зв'язку з цим наділяється величезною відповідальністю: на нього дивиться і його слухає майже вся країна, його слова можуть чинити сильний вплив на свідомість людей, на їхні погляди, розуміння ними тих чи інших явищ життя. Саме тому йому необхідні навички природної і, водночас, виразної поведінки в кадрі. Особливо важливе вміння розмовляти з уявною аудиторією. Адже, дивлячись в об'єктив камери, необхідно створити ефект контакту з глядачем, що сидить перед екраном, викликати в нього психологічну ілюзію того, що ведучий бачить свою аудиторію.

Формуючи імідж телеведучого, важливо робити акцент на вербальні та невербальні комунікативні особливості, враховувати жанр програми. Визначивши жанр і спрямування програми, необхідно врахувати характер аудиторії (вік, освіта, соціальний та майновий стан, стать) та час виходу програми в ефір. За допомогою зі смаком підібраних незвичних стильових елементів і колірних гам можна розробити власний неповторний образ, але варто пам'ятати, що жодна деталь у іміджі телеведучого не повинна викликати негативних асоціацій, якщо негатив не запрограмований спеціально. Необхідно вивчати тенденції сучасної моди і обирати саме те, що личить лише конкретній особі в конкретних обставинах.

Створення іміджу телеведучого завжди розпочинається з пошуків власного стилю, який підкреслить його «родзинку» і в той же час зробить передачу цікавою. Ведучий через одяг представляє своє «Я» і те повідомлення, яке він хоче передати.

Уявлення про людину, що складається на основі її зовнішнього вигляду, звичок, манери говорити, менталітету, вчинків, – все це важливо враховувати для створення іміджу телеведучого. Як показує телевізійна практика, відповідність іміджу жанрові й тематиці програми не лише важлива, а й необхідна, оскільки порушення цієї вимоги призводить до дисгармонії між образом, поведінкою ведучого і тематикою програми, а найголовніше – до несприйняття телепродукту з боку глядачів.

У цілому ж створення іміджу відбувається в кількох напрямках: фізичний імідж (формується станом здоров'я, одягом, зачіскою, макіяжем); психологічний (характером, темпераментом, внутрішнім світом); соціальний (визначається роллю у суспільстві, поведінкою та комунікативними здібностями). Перший з напрямків ще визначають як «візуальний імідж», або «імідж зовнішності». Однак, зрозуміло, що без урахування інших напрямків формування іміджу це зробити неможливо.

Здійснюючи своє головне завдання – утримувати увагу аудиторії словом, ведучі не повинні забувати про елементарні норми етики, про власну відповідальність за сказане в ефірі слово.

Уміння створити вдалий та переконливий імідж в наш час є дуже важливим задля професійного успіху тележурналіста і його самореалізації. Обов'язковими складниками професійного визнання та успіху телеведучого є синтез компетентності, досвідченості та екранної привабливості. Лише в такому випадку можна буде говорити про дієвість правильно розробленої іміджевої стратегії.

Побудова вдалого іміджу телеведучого головним чином залежить від його професіоналізму: знання інформаційного продукту, наявності власної думки, вміння триматися перед камерою і знаходити контакт з аудиторією. Глядача завжди цікавить нестандартна особистість, захоплена ідеєю, людина, що володіє даром спілкування.

Отже, процес формування іміджу телевізійного ведучого є складним та глибинним процесом. Окрім приємної зовнішності, ведучий повинен володіти теоретичною базою своєї та суміжних професій. Серед складових майстерності телевізійного ведучого можна виділити не лише привабливу зовнішність, а й правильно поставлений голос, уміння триматися в кадрі, сценічну поведінку та психологічні передумови.

УДК 007: 304: 070

Клименко Н. О.¹, Корхова М. Д.²

¹канд. філолог. наук, доц. ЗНТУ

²студ. гр. ГП-422, ЗНТУ

«ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ» В АСПЕКТІ ТЕНДЕНЦІЙ СУЧАСНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

«Женскому журналу» вдається зберігати аудиторію, тиражі. Такий часопис, як «Женский журнал», не руйнує особистість, а, навпаки, гармонізує її, що є особливо важливим з огляду на соціально-економічну, політичну

ситуацію в Україні. Адже відомо, що більшість сучасних ЗМІ пропонують інформацію переважно негативного характеру.

У працях таких вчених, як: Н. Ажгихіна, С. Альперина, В. Бонер-Смеюха, А. Дударева та інші – достатньо уваги приділяється аналізу функціонування гендерних стереотипів у мас-медіа та журнальній рекламі, специфіці жіночих журналів, виокремленню їх типологічних властивостей. Але при цьому використовується матеріал зарубіжних та російських глянцевого видань. Бракує досліджень щодо зазначеної теми на матеріалі українських гендерномаркованих часописів. У зв'язку з цим вважаємо актуальним дослідження розвитку «Женского журнала» в аспекті тенденцій сучасної журналістики.

Журнал виходить з 2000 року і є частиною видавничого дому Perekhid Publishing House. Видавничий дім Perekhid Publishing House (PPH) є підрозділом комунікаційного холдингу Atlantic Group (AGL). На сучасному етапі PPH входить до десятиків провідних видавничих домів України. PPH є членом Української Асоціації Видавців Періодичної преси (УАПП) з 2007 року і Міжнародної Федерації періодичної преси (FIPP) з 2008 року. У портфелі брендів PPH друковані видання «Женский Журнал», «Женский Журнал Здоровье», а також інтернет-проекти Sunny7. net и Feelgood. com. ua.

Упродовж 12 років «Женский журнал» входить до п'ятірки лідерів за кількістю читачів серед жіночої аудиторії. Видання поширюється на території усіх регіонів України, аудиторія одного номеру становить приблизно 119 380 чоловік, тираж – 85 000 примірників. Обсяг видання – 180-196 сторінок.

«Женский журнал» – щомісячне видання для сучасних жінок – сильних і стильних, успішних у роботі і щасливих у шлюбі. Видання різнобічне, глибоке, змістовне. Журналісти видання розкривають секрети успіху зіркових особистостей, що досягли визнання, змогли зреалізуватися; знайомлять із зарубіжними і вітчизняними зірками кіно, політики, шоу-бізнесу. На сторінках журналу висвітлюються актуальні теми, обговорюються цікаві питання з провідними спеціалістами відповідних галузей психології, сексології, медицини й фармакології. Журнал знайомить із новинками косметики і парфумерії, музики, літератури і кіно. Як підкреслюють видавці «Женского журнала», основна його перевага полягає у тому, щоб надати можливість кожній читачці відчувати себе жінкою привабливою і бажаною, «отвлечься от повседневной жизни и познать мир». Видання входить до найбільш тиражних, найбільш запитаних жіночою аудиторією і презентує сегмент інтелектуального глянцевого.

Журнал піднімає питання психології стосунків, стилю життя, моди і краси, розповідає про мотиваційні історії успіху. Цільова аудиторія – жінки 25-45 років. «Ми працюємо для тих жінок, які живуть нестандартним життям, не за готовими лекалами, які добре розуміють, чого вони хочуть і як вони хочуть реалізуватися (а наші читачки обов'язково хочуть самореалізації та саморозвитку). Водночас ми не менторствуємо, не занудствуємо, а залишає-

мо легке позитивне ставлення до життя. Ми говоримо про те, що в кожного є своє щастя і в кожного є свої шляхи його досягнення», – зауважує головний редактор журналу Тетяна Петкова.

Специфіка роботи у журналі, на думку Тетяни Петкової полягає у тому, що «...это все-таки другая журналистика, тут уже есть психология, анализ, задействована другая мотивация. Мы пишем не только о том, что произошло, а о том, почему это произошло, и чтобы человек понял, почему это именно с ним произошло, и как быть дальше».

Головний редактор «Женского журнала» вважає, що у їхньому виданні більше уваги приділяється внутрішньому світу героїні: «Когда мы проводили анкетирование своих читателей, они отметили такие черты журнала как интеллигентность, вдумчивость и даже психотерапевтичность», – зауважує вона, і далі підкреслює: «Людям нравится, что создается впечатление беседы, разговора с читателем».

На думку Тетяни Петкової, журналіст, який мріє працювати в жіночому журналі, повинен відповідати таким вимогам: «...кромѣ того, что он должен хорошо писать, формулировать необходимо, чтобы журналист, как говорится, имел что формулировать. Чувство юмора – обязательно. Потом должна присутствовать определенная легкость», – і далі головний редактор «Женского журнала» підсумовує, – «Наши люди – это те, кто понимает, что жизнь – это такое приключение, к концу которого хорошо бы накопить достаточное количество приятных впечатлений».

У 2013 році видання порадувало читачів оновленням дизайном і новими рубриками. Легкий і елегантний дизайн, змінене оформлення логотипу – все це, за свідченням редакційної колегії видання, відображення читацьких уподобань, які зафіксувало соціологічне дослідження у 2012 році. «Женский журнал», як стверджують його видавці, завжди намагався відповідати «...ожиданиям и ритму жизни своей «сильной» и «стильной» аудитории».

Мода, краса, здоров'я, історії успіху, кулінарія і домашній декор – незмінні теми жіночого життя. У 2013 році ці тематичні напрямки розширилися, з'явилася нова рубрика SmallTalk. Ця рубрика присвячена останнім подіям зі світу кіно, музики, мистецтва. На думку журналістів видання, вона може бути використана і як «...удобная шпаргалка для ведения светской беседы по всем правилам этикета: не говорим о здоровье, политике и религии». Однак провідною, домінантною темою видання залишається тема психології і побудови стосунків.

За час існування журналу його командою було реалізовано багато яскравих проєктів, причому деякі з них були представлені вперше у видавничому українському бізнесі. Саме «Женский Журнал» поклав початок тренду писати про те, як склалося життя акторів, які знялися в культових фільмах. Так з'явився спецпроект «Киноностальгия», який успішно проіснував 10

років. Сьогодні у видавничому бізнесі чимало хто робить ставку на повторне використання популярного контенту, – а редакція «Женского Журнала» ще у 2003 році об'єднала серію раніше надрукованих матеріалів у книзі «Беседы с психологом».

Головний редактор журналу Тетяна Петкова стверджує, що їх видання витримує високі стандарти журналістики: «Долгие годы мы работаем с профессиональными экспертами, «топовыми» журналистами, колумнистами, психологами, что позволяет нам грамотно говорить на актуальные темы для современных женщин». Головна мета «Женского Журнала» полягає у тому щоб не тільки бути джерелом інформації, але й давати матеріал для роздумів, надихати жінок з багатим внутрішнім світом, активних, яскравих особистостей.

В одній із колонок головний редактор журналу зауважує: «В декабре 2012 года «Женский Журнал» отметил 12-летие. Солидный стаж для украинского издания, особенно если учесть нестабильность и непредсказуемость отечественного рынка. Мы могли оставаться и дальше на достигнутом уровне, но решили развиваться – это как минимум интересно, а как максимум – эволюционно. Надеемся, читатели разделят с нами наше мнение и примут обновленный «Женский Журнал» с энтузиазмом!».

У 2013 році журнал почав виходити з полегшеною версткою і ще більшою кількістю ілюстрацій. Як вже було зазначено, з'явилися нові рубрики, зокрема, про дім, інтер'єр, їжу. З'явилися теми, пов'язані з облаштуванням особистого простору, проявом індивідуальності і самовираженням, що так необхідно «сильній і стильній жінці». «Женский Журнал» адресує свій контент жіночій аудиторії, яка бажає розвиватися і рухатися уперед. Отже, «Женский Журнал», на нашу думку, збалансовано поєднує тенденції сучасної журналістики.

УДК 007: 304: 070

Клименко Н. О.¹, Дунаєва В. М.²

¹ канд. філолог. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. ГП-422, ЗНТУ

СТРАТЕГІЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЩАСЛИВОЇ РОДИННОЇ БІОГРАФІЇ У ЖУРНАЛАХ ДЛЯ БАТЬКІВ

У журналістикознавстві останніх десятиліть, зокрема й українському, чітко простежується звернення до аналізу, осмислення та впорядкування унікальних суб'єктивних способів проживання життя окремими індивідами, тобто, актуалізується тезис В. фон Гумбольта про те, що кожна доля є матері-

алом, на якому вчиться душа, а отже, всякий життєвий досвід може бути цікавим і важливим для осмислення, зокрема й наукового.

Слід констатувати, що гуманітарні науки створили достатньо широку базу для вивчення різних аспектів розвитку жанру біографічного нарису. Історики і літературознавці Д. Ліхачов, В. Ключевський, С. Аверінцев досліджували особливості розвитку жанру біографії, специфіку зображення людини в літературі у найбільш значимі періоди історії жанру і виявляли характерні риси біографічних текстів; теоретики літератури і журналістики глибоко досліджували жанрову специфіку нарису, зокрема портретного, біографічного (Є. Журбіна, М. Черпахов, Т. Беневолєнська та інші). Філософське підґрунтя цієї теми було закладене М. Бахтіним, Г. Винокуром, Ю. Лотманом. Вагомий внесок у дослідження портретного/біографічного нарису як жанру зробили О. Тертичний, М. Кім; трансформаційні процеси в системі журналістських жанрів описали й обґрунтували С. Шебеліст, Л. Кройчик, М. Василенко, В. Учонова та інші.

Отже, актуальність даного дослідження зумовлена посиленням як наукознавчим, журналістськознавчим, так і читацьким інтересом до біографічних текстів, які у глянцевиx журналах для родини представлені, зокрема, і життєвими історіями.

Життєва історія – це тип твору, в якому за допомогою всіх засобів художнього відображення дійсності, наявних у публіцистиці, висвітлюється епізод чи низка епізодів із життя звичайної людини. Цей жанр має чимало спільних рис із нарисом, есе, художнім чи побутовим репортажем, листом, анекдотом, оповіданням. Однак є ціла низка тільки йому притаманних ознак, які виокремлюють його з-поміж інших. На відміну від портретного чи біографічного нарису, життєва історія розкриває значущість не описуваного персонажа, а події (історії), що з ним відбулася. У життєвій історії описується пересічний громадянин в пересічній ситуації. Наприклад, у виданні «Твой малыш» (№8 за 2013) надрукована життєва історія під назвою «Мой нелегкий путь к материнству». Її авторці, звичайній жінці із міста Бровари, що на Київщині, довелося багато пережити: з дитинства вона хвора на епілепсію, лікарі їй не радили народжувати, але вона разом із чоловіком пройшла складні випробування і народила двох здорових діточок: «До того, как я стала мамой, мне многое пришлось пережить: предостережения и запреты врачей, страхи, ничем не подкрепленные мечты... Да, сложившиеся обстоятельства были против нас, но надежда в сердце теплилась...». Історія її цікава і повчальна, тримає увагу читача цікавою фабулою, композицією: поділена на короткі сюжети, які мають власні заголовки: «Здравствуй, доченька!», «Испытание на прочность», «Новый поворот», «Мы все преодолеем».

Від есе життєву історію відрізняє більш стала та переважно лінійна композиція. Тут ми не знайдемо властивих есеїстиці циклічності, фрагмента-

рності, асоціативності, наявності повторів, відкритості фіналу тощо. Крім того, життєва історія, на відміну від есе, знову ж таки має трохи інший предмет опису: читач слідує за перипетіями розгортання сюжету: «Росла я в неблагополучной семье, мой отец пил. Мне часто хотелось убежать из дома, исчезнуть. Я так нуждалась в теплоте и радости! Но больше всего на свете мечтала о настоящей, любящей семье. Мне было 16, ему – 22. Умный, красивый... На его: «Выходи за меня!» – я ответила согласием. Казалось, уж теперь-то все у меня будет хорошо... Первый раз муж ушел, когда Ивану было 9 лет...». Далі сюжет розгортається швидко: героїня залишається одна із трьома дітьми, багато працює, але потім на неї чекає щаслива зустріч із колишнім товаришем дитинства, який стане новим чоловіком: «Как-то по дороге на работу встретила старого приятеля (в детстве мы жили в одном доме). Нам было по пути, и мы всю дорогу не могли наговориться. После этого Сережа иногда звонил, а однажды поняла, что интересна ему.... Так все и закружилось... Теперь у нас семья, в которой появился еще и Александр. Ему скоро четыре...».

Структура творів в аналізованих життєвих історіях доволі типова: вступ, основна і заключна частини. Вступна частина може містити експозицію, (стилий виклад подій, які передували головній сюжетній колізії, чи коротка характеристика персонажів твору, наприклад: «Я вышла замуж в 16 лет, родила сынишку в 18. Была счастлива! Казалось, это навсегда...»), сентенцію (роздуми автора з приводу проблемних ситуацій, які потім будуть висвітлюватись «Я на собственном опыте убедилась: не надо торопить счастье. Оно придет вовремя»; «Совсем скоро, 24 сентября 2013 года, в семье будет большой праздник – любимой доченьке исполнится годик! Это не совсем обычный ребенок. Однако мы так счастливы, что Наденька у нас есть!»).

Основна частина складається переважно з опису подій, викладених за хронологічним принципом, як-от побудова життєвої історії під назвою «Наша солнечная девочка»: народження дитини, висновки і діагноз лікарів – синдром Дауна; поступове прийняття і усвідомлення цього діагнозу, нове життя родини із «сонячною дитиною», перші перемоги разом із дитиною, об'єднання з іншими батьками, які виховують подібних дітей, сподівання на краще.

Доволі часто оповідач розпочинає з кульмінації, яку потім розкриває в низці епізодів. Значно рідше оповідь складається з фрагментів-вражень (невеличких фавул), суть яких читач зрозуміє наприкінці, у розв'язці. Заключна частина – необов'язковий елемент, але в більшості творів він буває в одній із варіацій: це епілог чи висновок-мораль: «Синдром – это вовсе не болезнь, а состояние, в котором пребывает человек из-за того, что у него лишняя 21-я хромосома. Такие люди всегда открыты, искренни, улыбкивы, и позитивны. Никто в мире не умеет любить так, как они! Поверьте, это действительно так».

У проаналізованих життєвих історіях оповідь ведеться від першої особи: «Почти год назад в нашей семье произошло чудо: родился второй ребен-

нок. Долгожданный и желанный»; «Зараз можу з впевненістю сказати: вагітність – неймовірний період. Я насолоджувалася кожною хвилиною, раділа малюку... Я не боялася ділитись з коханим своїми думками та відчуттями...»; «Жили мы по-всякому, нам никто не помогал, было и тяжело, и радостно. Но дети нас объединяли». Переважає монологічне мовлення, яке зрідка перебивається прямою мовою або діалогами.

У матеріалах, вміщених у рубриці «Моя история» журналу «Твой малыш», головним критерієм при виборі героїв стає їх звичайність (такі, як усі), а при виборі сюжету життєвої історії – її незвичайність. І хоча Г. Лазутіна підкреслює у сучасній періодиці тенденцію до зменшення нарисових форм, які розповідають про людей звичайних, але дійсно непересічних, а також акцентування на сенсаційності, однак практика видання «Твой малыш» суперечить цій думці, адже героями рубрики є звичайні (однак часто непересічні) люди, які потрапляють у незвичайні обставини. Проаналізовані життєві історії репрезентують щасливу родинну біографію, пропонують рецепти щасливого материнства і, завдяки, гарним фіналам, мають терапевтичний ефект.

Життєві історії, вміщені у виданні «Твой малыш» – це історії щасливого материнства, вони не звужуються до «історій кохання». Головне завдання журналістів видання – довести широкий жіночій аудиторії думку про те, що завжди потрібно сподіватися на краще, вірити, що лелека зазирне до вашої оселі і на вас спіткає велике, незбагненне і чудове материнське щастя.

Життєва історія – це один із небагатьох біографічних жанрів, який дає змогу зменшити дистанцію між автором і читачем, і дозволяє останньому відчувати чуже родинне щастя як своє особисте.

УДК 007: 304: 070

Кучеренко Н. Ю.

студ. гр. ГПЗ-411, ЗНТУ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА РАЙОННА ГАЗЕТА ЯК ТИП ВИДАННЯ

У сучасному світі засоби масової інформації виступають лідером в отриманні новин і важливим джерелом основних знань, уявлень про навколишній світ та життя взагалі. Сьогодні мас-медіа сприймаються населенням як могутній інструмент впливу на політичну, економічну, соціальну ситуацію в країні, як спосіб маніпулювання громадською свідомістю. У цьому контексті функціонують і районні ЗМІ, які, на сьогодні, залишаються єдиним джерелом отримання місцевої інформації.

Суспільно-політична районна преса була предметом вивчення багатьох науковців. Так, І. Михайлин, І. Терещенко, С. Гуревич працювали над визна-

ченням сутності понять «суспільно-політична газета», «районне видання», досліджували історичні, теоретичні та практичні аспекти типології районних видань. Особливості функціонування друкованих ЗМІ розглядали В. Різун, В. Іванов, В. Шкляр. Детальному вивченню сучасного стану регіональної преси присвячені роботи А. Левченка, О. Довженка; проблеми і перспективи розвитку районних видань окреслені в наукових розвідках М. Недопитанського, А. Андрієнка та інших, однак багато аспектів щодо вивчення діяльності регіональних ЗМІ залишаються неохопленими увагою вчених. У зв'язку з цим вважаємо актуальним дослідження особливостей функціонування районних суспільно-політичних видань, аналіз районної газети як типу видання.

І. Михайлин у підручнику «Журналістика як всесвіт» пише, що інформаційні потоки у сучасному світі розподілені так: про світові зовнішні та головні внутрішні події повідомляють центральні газети і аудіовізуальні (ефірні) засоби комунікації: радіомовлення і телебачення. Але вони нічого не говорять людині про її реальне довкілля, малу батьківщину, місто, село, вулицю, найближче підприємство. Це може зробити лише місцева газета. Отже ось чому районна газета викликає найбільший інтерес у реципієнта: людина прагне знати й пізнавати не далекий від неї, а передусім, найближчий до неї світ, оскільки в цьому світі розв'язуються найважливіші для неї проблеми. Саме тому передплата на районні газети не зменшується, а останніми роками зростає, адже у сучасному світі склалася ситуація, коли саме районна газета, яка обслуговує невелику територіальну спільноту, викликає інтерес читача й забезпечує його інформаційні потреби.

Районні видання формують уявлення й відчуття спільності з мешканцями свого району, дають змогу більшою мірою враховувати культурні потреби мешканців, а також мають можливість встановлювати зворотній зв'язок, формувати комунікаційне поле, що охоплює усіх читачів видання (оголошення на сторінках газети, привітання і подяки тощо). Районні видання сприймаються як джерело новин регіону, спосіб проведення дозвілля, можливість орієнтуватися в інформаційному просторі свого міста. Унікальність районних медіа полягає у тому, що вони ближчі до повсякденних проблем та потреб мешканців регіону. На противагу національним, районна друкована періодика висвітлює місцеву інформацію в деталях, має сильний вплив на формування відчуття місцевої ідентичності, належності до селища, району, а також сприяє встановленню щільного та швидкого зворотнього зв'язку з аудиторією.

У Великолепетиському та Верхньорогачицькому районах Херсонської області уже понад сімдесят років існують районні суспільно-політичні газети «Таврійські вісті» і «Рідний край», які щотижня, рік у рік, надходять до своїх читачів. Кожне із названих видань має свою історію створення, боротьби за

читача та подолання різноманітних труднощів. Незважаючи на мізерний обсяг і низькі тиражі, газети залишаються найголовнішими джерелами інформації, замінити які не зможуть ніякі інші ЗМІ. Адже увага газет «Таврійські вісті», «Рідний край» сконцентрована на тих аспектах суспільного життя району, які, практично, не висвітлюються іншими засобами масової інформації. Інтерес до подій, близьких кожному жителю району, дозволяє виданням бути в курсі місцевих новин. Вони забезпечують читачів важливими для них відомостями довідкового характеру, своєчасно повідомляють про діяльність різних місцевих служб, публікують офіційну інформацію. Велике значення мають газети і для місцевого самоврядування, взаємодії місцевої влади з населенням, для активізації участі громадян у вирішенні актуальних питань району. З цієї причини, нажаль, постійно існує проблема прямої залежності районних газет від владних структур, які сьогодні ще вимогливіші до офіційних ЗМІ.

Великолепетиський та Верхньорогачицький райони мають, переважно, сільськогосподарську інфраструктуру, тому й інтереси читачів більше сконцентровані на сільській тематиці. Але неправильно стверджувати, що ці інтереси обмежуються саме зазначеною тематикою. Мешканці районів представляють собою різновікову, різнохарактерну аудиторію і часто цікавляться значно ширшим колом тем і проблем. На сторінках згадуваних видань зустрічається інформація політичного, економічного, екологічного, культурного змісту, і кожний читач може знайти для себе щось цікаве і корисне. Газети друкують аналітичні матеріали, висвітлюють події, які відбуваються в районі, а інколи – в регіоні цілому.

Тематика статей, вміщених у газетах «Таврійські вісті», «Рідний край», відображає інтереси читачької аудиторії. Перша шпальта районних газет оформлюється відповідно до календарного принципу – привітання зі святом, яке проходить на тижні виходу. Зазвичай, і більшість головних матеріалів номера також підпорядковуються цьому ж принципу. Обов'язково у кожному номері суспільно-політичної районної газети друкуються інформаційні повідомлення окремих служб і відомств. Ці матеріали носять суто інформаційний характер, а їх авторами є представники тих організацій, від імені яких вони надходять. Також, щонумера виходять публікації, присвячені актуальним суспільним темам, які висвітлюють роботу шкіл, дитячих садів, бібліотек тощо. Часто авторами цих матеріалів виступають самі працівники відповідних закладів. У зазначених виданнях друкуються листи і матеріали, що надійшли від читачів, з позначкою: «З редакційної пошти». Зазвичай, це звернення жителів району до владних структур, певні відгуки і пропозиції щодо благоустрою селищ і району. Публікуються подяки і скарги читачів, їх авторські матеріали на будь-які теми.

Отже, можна зробити висновок, що інформаційне наповнення районних суспільно-політичних видань «Таврійські вісті» і «Рідний край» є характерним для регіональної преси. Більша частина матеріалів присвячена висвітленню місцевих проблем. Є публікації на побутову тематику, зустрічається інформація політичного, економічного, екологічного, культурного змісту, і кожний читач може знайти для себе щось цікаве і корисне. Газети друкують різноманітні матеріали, висвітлюють події, які відбуваються в районі і районному центрі. Тому можна стверджувати, що досліджувані видання цілком виконують свою суспільну місію: інформують, розважають, встановлюють комунікаційний зв'язок між державними структурами і громадою району.

Суспільно-політична районна преса, яка обслуговує невелику територіальну спільноту, викликає інтерес читача й забезпечує його інформаційні потреби. Варто зазначити, що така преса володіє високим запасом життєстійкості, більше того, вона здатна до подальшого розвитку і трансформації в залежності від нових життєвих умов.

УДК 007: 304: 070

Клименко Н. О.¹, Шемчук О. Л.²

¹канд. філолог. наук, доц. ЗНТУ

²студ. гр. ГП-422, ЗНТУ

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИДАННЯ

Україна на сьогоднішньому етапі розвитку потребує масштабних грошових вкладень. З огляду на поганий стан природоохоронних заходів країни і низьке фінансування з боку держави «зелених» ініціатив, можна стверджувати, що розробка спеціалізованого екологічного видання, яке можна типологізувати як рекламно-інформаційний бюлетень, є актуальною.

Мета роботи полягає у дослідженні процесу створення спеціалізованого екологічного видання «це У-Е», яке має зазначену вище типологію. Розробкою подібної тематики займалися, зокрема, такі вчені як: В. Шевченко, Ю. Палеха, Ш. і К. Фрідмани, та інші, однак етапи створення екологічного бюлетеня до сьогодні ще не були предметом ґрунтовного аналізу науковців.

Так, особливістю бюлетеня є офіційність викладу матеріалу та його стилістичність. Бюлетень, як і інші види друкованих ЗМІ, типологізується за цільовим призначенням (нормативний, рекламний, інформаційний, довідковий, статистичний, бюлетень-хроніка), за регіоном розповсюдження (місцевий, регіональний, всеукраїнський), за типом засновника (державний, недержавний), за

форматом, обсягом, накладом, тематичною спрямованістю (політика, спорт, екологія та ін.), за різними характеристиками аудиторії.

Бюлетень разом із газетою і журналом відноситься до друкованих ЗМІ, що зумовлено його матеріальним втіленням на папері. За періодичністю бюлетень належить до категорії періодичних і продовжуваних видань.

До контенту видань такого типу потрібно включати актуальні матеріали, розраховані на різну аудиторію, враховувати емоційний чинник сприйняття інформації, конфліктність, масштабність та надавати можливість вибору аудиторії, тобто висвітлювати різні проблеми. Матеріали у бюлетені коротші, ніж у журналах чи газетах, а мова більш офіційна. У ньому прийнято розміщувати фотоілюстрації та інфографіку, проте це не обов'язкові компоненти.

Фінальним етапом у створенні видання є його оформлення і розміщення інформації. Однією із складових цього етапу є створення макету. Він розробляється, зазвичай, один раз і складається з типових елементів: назва видання, заголовки та підзаголовки статей, текст публікації, оформлення таблиць і графіків, розмітка листа публікації.

Наступним етапом у підготовці видання до друку є вибір дизайну. У журнальних виданнях він креативніший ніж у інших друкованих ЗМІ, що зумовлено ширшим використанням різноманітних елементів оформлення. Ще одним важливим етапом у створенні видання є верстка – розташування на шпальті наявних текстових матеріалів та ілюстративних елементів.

Видання «це У-Е» за типологічними ознаками є рекламно-інформаційним бюлетенем, націленим на пропозицію інвестиційних проєктів та інформування інвесторів про стан навколишнього середовища у Запорізькій області. Видання виконує супровідну функцію до документальних розрахунків пропозицій профільних державних комітетів та установ щодо відповідних інвестиційних проєктів області.

Тематика видання «це У-Е» комплексна, оскільки охоплює проблеми області повною мірою як географічно так і тематично, тобто у виданні репрезентовано різномірні екологічні проблеми різних міст регіону.

За періодичністю видання є продовжуваним, тобто, буде виходити за необхідністю. Характер бюлетеню підпадає під визначення масового та має екологічну спеціалізацію. Бюлетень складається із 24 сторінок, має обкладинку, вступ, зміст, основний текст та ілюстрації. Матеріали видання стислі та написані науковим стилем.

Основа кольорової гамми бюлетеню – це зелений колір, оскільки видання присвячене екологічній тематиці. Текстова частина видання має сталі декоративні елементи: (кегель, колір шрифту, відступи, інтервали і т. д.), ці показники відрізняються лише у заголовках та підзаголовках.

Обкладинка оформлена у зелено-синій палітрі та містить контрастні елементи (зображення бочок з отрутохімікатами та зеленого гілля). Взагалі, дизайн видання побудований на контрасті (у текстовій частині, окрім розділу

«Успішні «зелені» ініціативи», представлені ілюстрації з епізодами забруднення навколишнього середовища, а в кольоровій гаммі дизайну домінують різні відтінки зеленого кольору).

Видання є унікальним, оскільки на ринку України таких спеціалізованих рекламно-інформаційних екологічних бюлетенів немає. У приватному секторі існують поодинокі інвестиційні видання, розраховані під конкретний об'єкт, але проекту, який би охоплював проблеми усієї області, не існує.

Таким чином, можна стверджувати, що розроблене видання на сьогоdnішньому етапі розвитку України є своєчасним, адже наша держава перебуває у складній фінансовій ситуації і потребує інвестицій для розвитку. Також проект, завдяки інформативності розміщених у ньому матеріалів, сприятиме формуванню екологічної свідомості у його потенційної аудиторії.

УДК 007: 304: 070

Новосьолова А. І.

студ. гр. ГПз-412, ЗНТУ

ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНІ ДОМІНАНТИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ САТИРИ У ЧАСОПИСІ «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ»

Сатиричні жанрові форми є складовою частиною сучасного політичного дискурсу. Їх комунікативна мета полягає у висміюванні та гострій сатиричній критиці відомих політичних діячів і значущих подій у сфері політики, в маніпулюванні суспільною свідомістю, наприклад, шляхом створення або розвінчання певного образу політика. Мова йде про такі жанри політичної сатири, як фейлетон, памфлет, карикатура, сатиричний малюнок, комікс, шарж.

Сатиричні жанри неодноразово були предметом наукового інтересу як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Дослідженню жанрів сатири та розгляду її функціонування в сучасних друкованих виданнях приділяли увагу Ю. Боров, В. Здоровега, В. Карпенко, О. Кузнєцова, Г. Лазутіна, Л. Логвиненко, І. Михайлин, Р. Слободянюк та інші. Однак, аспекти висвітлення жанрово-тематичних домінант репрезентації політичної сатири у часописі «Український тиждень» залишалися поза увагою дослідників, у зв'язку з чим вважаємо актуальною запропоновану наукову розвідку.

Часопис «Український тиждень» – щотижневий ілюстрований суспільно-політичний україномовний журнал, що висвітлює ключові події та проблеми країни й світу. Журнал – один з основних засобів масової інформації, періодичне видання, в якому публікуються матеріали, що стосуються різних суспільно-політичних, виробничих, наукових питань, літературно-художніх

твори. Це періодичне зброшуроване видання, що має постійну назву, виходить через певні проміжки часу, містить відповідно до своєї програми різноманітні матеріали як інформаційного, так і аналітичного характеру.

У журналі «Український тиждень» як і, загалом, в усіх сучасних друкованих виданнях, спостерігається взаємопроникнення різних жанрів, проте матеріали тижневика не втрачають характерних жанрових ознак. Політична сатира займає гідне місце в журналі «Український тиждень», дає можливість формувати громадську думку до тієї чи іншої події. Проаналізувавши різні жанри політичної сатири щотижневика «Український тиждень», прийшли до висновку, що такі прояви сатири мають доволі широкі функції та можуть суттєво впливати на громадськість. Основні функції, які виконують карикатура, фейлетон, памфлет на сторінках видання, це – сатирична, маніпулятивна, творча, інформаційна, гносеологічна, емоційна, функція психологічної розрядки, естетична та уточнення емотивного сенсу.

Проаналізувавши примірники «Українського тижня» за 2013–2015 роки, ми прийшли до наступних висновків: у щотижневiku за 2013 рік найгостріші фейлетони присвячені Віктору Януковичу, Геннадію Кернесу, Віталію Захарченку, Віктору Пшонці і, так званим, «кримінальним авторитетам». Красномовні заголовки до фейлетонів одразу привертають до себе увагу: «Король заговорить», «Його МЕРськість», «Бій «титанів»: прокуратура проти МВС», «Божественний Я». В «Українському тижні» за 2014–2015 роки кількість фейлетонів та памфлетів значно менша і присвячені вони Володимирі Путіну, Дональду Туску, Василю Вовкуру, представникам Євросоюзу, місцевим виборам в Україні. Ми бачимо, що зі зміною та загостренням політичної ситуації в Україні змінилися і головні герої сатиричних жанрів.

Розглянувши карикатури за 2013–2015 роки, можна стверджувати, що саме цей жанр використовується найчастіше серед усіх інших сатиричних жанрів на шпальтах журналу «Український тиждень». Але, якщо головними героями карикатур «Українського тижня» за 2013 рік були Віктор Янукович, Ігор Коломойський, Дмитро Фірташ та інші, то у 2014 році карикатури «Українського тижня» присвячені Володимирі Путіну, Ангелі Меркель, Федеріці Могеріні, Дональду Туску, відношенням ЄС та Америки. У щотижневiku за 2015 рік тематика карикатур розширюється: головування Латвії в Раді ЄС, криза у Росії, поширення впливу Ірану у нестабільному регіоні, боротьба олігархів та розподіл територій в Україні, місцеві вибори, з'являються нові герої – Обама, Керрі, Порошенко.

У часописі за 2013 рік достатньо часто використовується графічна карикатура, яка має сленгову назву – «фотожаба». Це гумористичний або сатиричний колаж, виготовлений з будь-якої фотографії з метою розвинути сюжет, зробити його смішнішим. Сатиричний колаж в «Українському тижні» за 2014–2015 роки використовується значно менше.

Різновидом карикатури є шарж – сатиричне або добродушно-гумористичне зображення (зазвичай портрет), в якому, при дотриманні зовнішньої схожості, змінені та виділені найбільш характерні риси моделі. Шарж в щотижневику використовується помірно упродовж 2013–2015 років.

Комікс відрізняється від шаржу цілою серією гумористичних малюнків на певну тему, пов'язаних єдиним сюжетом. Комікс – це серія зображень, в якій розповідається певна історія, це єдність оповідання і візуальної дії. Найпоширеніші жанри коміксу – пригоди та карикатура. В Україні комікси лише починають набирати популярність, тому в «Українському тижні» за 2013 рік вони відсутні, а за 2014–2015 роки їх небагато.

Отже, сатиричними формами репрезентації політичного дискурсу у часописі «Український тиждень» виступають фейлетон, памфлет, карикатура, шарж, сатиричний колаж, комікс. Можна виділити наступні важливі функції сатиричних форм політичної комунікації: регулятивна функція, яка полягає у тому, що мовець (свідомо або підсвідомо) намагається здійснити вплив на адресата з метою досягнення поставленої мети; емоційно-образна функція; комічна функція, яка полягає в вираженні глузування стосовно адресата, його дій, вчинків або попередніх висловлювань; функція загострення, узагальнення поточних подій. Головними критеріями створення яскравих сатиричних матеріалів є актуальність, впізнаваність героїв і ситуацій, відкритість, вираження авторського ставлення до предмета. Сатиричні форми політичної комунікації доступні для розуміння широкому колу читачів, що забезпечує їх величезну популярність серед аудиторії ЗМІ.

УДК 007: 304: 070

Турчина Н. М.

студ. гр. ГП-422, ЗНТУ

ОСОБЛИВОСТІ КОЛЕКЦІЙНИХ ТРЕВЕЛ-ЖУРНАЛІВ

Журнали-травелоги, або журнали подорожей, на сучасному інформаційному ринку, як вітчизняному, так і в світі, представляють один з найбільш перспективних сегментів преси про подорожі.

Тревел-видання та їхні численні різновиди ні на рівні системи, ні на рівні окремих видань поки не здобули ґрунтовного наукового висвітлення. Тревел-журналістику, специфіку журналів-травелогів та їх різновиди досліджували Ю. Драчова, А. Еткінд, С. Лучинська, Ю. Полежаєв, О. Юферева.

Як вид видання журнал-травелог підпадає до різних класифікаційних схем. Це може бути категорія «корисне дозвілля» в рамках розважальної періодики або традиційне визначення у вигляді науково-популярних чи нау-

ково-пізнавальних журналів. Журнали-травелоги пропонують читачам якісний та оригінальний матеріал.

Існують гібридні форми видань, які активно користуються контентом тревел-журналів (партворки), а також найрізноманітніші «прагмапутівники» (туристичні гіді), які активно входять до постійних тематичних рубрик інформаційно-розважальних журналів.

Деяку складність для класифікації являють собою «бортові» журнали (інфлайти). Цей тип періодики дуже підходить для рекламних вкладок. Точного та усталеного визначення «інфлайту» немає. Бортові журнали розповсюджуються безкоштовно, що дає підстави переглянути їх приналежність до рекламних корпоративних видань.

Сьогодні популярними вважаються «прагмапутівники» («туристичні гіді») – це особлива форма тревел-видань, яка представляється у вигляді рубрики про подорожі у різноманітних журналах. Там може міститися інформація про готелі, ресторани, музеї того місця, яке описується.

Ще одним гібридним різновидом тревел-видань є партворки (partwork). С. Лучинська зазначає, що партворки – це колекційні видання, які виходять щотижнево або один раз на два тижні протягом декількох років [2]. Такі видання присвячені зазвичай темам пізнавального, навчального, розважального, колекційного характеру. Випуски партворків супроводжуються DVD чи CD-дисками, окремими елементами моделей, які збираються протягом колекції у залежності від теми видань. Такі колекційні журнали продаються у кіосках чи в супермаркетах.

Останнім часом партворки стали невід'ємною частиною вітчизняної системи засобів масової інформації, вже будучи перспективним та рентабельним сегментом зарубіжного медіаринку. Партворк як товар характеризується масовістю, серійністю та візуалізацією.

Ю. Драчова зазначає: «Партворки – це товар масового вжитку, який охоплює різні аудиторії (діти та дорослі, чоловіки та жінки, спеціалісти та любителі), різні хобі» [2]. Серійний випуск дозволяє оперативно реагувати на зміни на ринку. Якщо видання користується попитом, то кількість номерів може збільшитись. Візуалізація є одним із головних факторів продажу партворків: це і візуалізація результату при виході модельних серій, і якісні фотоматеріали та ілюстрації в журналі, та «подарунок» (іграшка, репродукція, частина моделі, тощо) у кожному номері, і посилання на візуально сприймаючий образ – відомий об'єкт масової культури (популярний кінофільм, відома картина).

Партворк є розважально-пізнавальним виданням, у якого розважальність стоїть на першому місці, а пізнавальність – вторинна. Люди зазвичай купують такі видання лише через те, що йде в подарунок до нього (модель

автівки чи літака, деталь іграшки тощо), і нечасто задумуються, що ця річ коштує набагато менше або ж і зовсім є непотрібною.

Не всі видання колекційного характеру є партворками, вони лише використовують певні їх особливості: лімітованість, колекційність, пізнавальний характер. Так, наприклад, травелоги, які спеціалізуються на висвітленні історії та нових місць певного регіону, області також можуть бути колекційним виданням. Кожен номер такого журналу можна збирати та утворювати власну теку, але в цьому випадку періодичність виходу може бути різною. Такі видання не є партворками, а лише увібрали в себе певні характеристики. У кожному номері таких видань не обов'язково присутній елемент чи деталь колекції, яку потрібно збирати. Такі журнали не закінчують свій випуск після завершення теми. Проте власники чи редактори подібного тревел-видання можуть також корегувати наклад та період виходу, стежачи за ринком медіа – одна із дотичностей з партворками.

Отже, існують різні форми журналів-травелогів, які в свою чергу також розділяються за напрямками та тематикою. Такі видання є корисними та пізнавальними, деякі навіть стають навчальними матеріалами з певних тем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Драчева, Ю., Ильина, Е. Партворк «Куклы в народных костюмах» [Текст]: коммуникативные особенности, лингвистическая основа, дидактический потенциал. – Вестник ТГПУ. – 2014. – № 151. – С. 140-143.
2. Лучинская, С. Журналы-травелоги в условиях глобализации масс-медиа [Текст]: автореф. дис. на здобуття кандидата філол. наук: 10.01.10 «Журналистика» / С. Лучинская – Краснодар, 2009. – 22 с.
3. Полежаев Ю. Специфіка прагматики текстів бортової преси [Електронний ресурс] – [Электронный ресурс] – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2012/spetsyfika-prahmatyky-tekstiv-bortovoji-presy/>

УДК 007: 304: 070

Мельниченко В. В.

студ. гр. ГП-422, ЗНТУ

СПЕЦИФІКА ІНФОРМАЦІЙНО-РОЗВАЖАЛЬНОГО ЖУРНАЛУ СІМЕЙНОГО ТИПУ

Журнал – це періодичне видання, за матеріальним втіленням аналогічне книжковому, що відрізняється від інших ЗМІ меншою оперативністю, містить аналіз суспільних відносин і виробничих сил, постановку наукових, політичних, соціально-економічних і духовних проблем, а також різну соціально значиму інформацію [1, 6].

Як засіб інформації журнал має такі власні особливості: нескінченність та регулярність виходу в світ номерів через певні проміжки часу, наявність опублікованих матеріалів різних жанрів; журнал має певний тематичний напрямок змісту журналістських текстів; особливе поліграфічне оформлення [5, 7].

До типоформуючих первинних ознак журналу належать: видавець, мета та завдання, читачка аудиторія; до вторинних – авторський склад, внутрішня структура, жанри, оформлення; до формальних – періодичність, обсяг, тиражі. За територією розповсюдження журнали поділяються на: транснаціональні, центральні, регіональні, обласні, міські, районні; за періодичністю видання: щоденні, щотижневі, щомісячні; за часом виходу: ранкові та вечірні; за гендерною особливістю: для жінок і чоловіків; за віком читачів: для дорослих, молодіжні і дитячі; за національно-мовними особливостями: ті, що видавались на російській мові, національних та іноземних мовах [2, 7].

Журнал можна назвати інформаційно-розважальним, якщо він задовольняє читачькі потреби в отриманні свіжої інформації на теми культури, спорту, відпочинку, в отриманні задоволення, позитивних емоцій, зняття напруги (рекреація і релаксація), редукції тривоги, у відході від реальності, в азарті й емоційному осмисленні комічного. Це той засіб масової інформації, на перегляд якого людина витрачає свій вільний час, не маючи на те життєвої необхідності [6].

Важливою стильовою особливістю мови сучасних розважальних журналів стала простота викладу інформації, так званий «легкий стиль», що спричинило за собою практично повну відсутність у статтях складної термінології і розгорнутих синтаксичних конструкцій. Легкість і простота подачі матеріалу, з одного боку, дозволяє розширити коло потенційних читачів і збільшити кількість тем, висвітлених у виданні. З іншого – є чітким відображенням зниження загального культурного рівня сучасного читача. Інформаційно-розважальні журнали також відрізняються аполітичністю, барвистістю, великою кількістю рекламних матеріалів. Основними ознаками інформаційно-розважальних журналів є поєднання гумору, азарту, легкості, отримання насолоди, емоційного комфорту. До основних жанрів, які переважають в такому виданні, належать: есе, оглядова і рекламна стаття, репортаж, інтерв'ю, нарис, замітка [3].

Журналом сімейного типу є періодичне видання, що має нейтральне оформлення, містять матеріали на будь-яку тему, має багато цікавої інформації для людей різного віку, збалансоване як порадами авторитетних спеціалістів із сімейних питань, так і розважальними матеріалами із застосуванням різних видів візуалізації, виступає абсолютним антиподом до гендерномаркованих видань. Якщо жіночі та чоловічі журнали спроектовані на розрізнення й чітке відмежування гендерів, то журнали для сімейного прочитання повинні були спрямовані на їхню унітарність і мати, коєдукаційний характер

(означення «коєдукаційний» вживається нами у значенні «мішаний, розрахований для обох статей», який функціонує в педагогіці). За тематичним спрямуванням і цільовим призначенням журнали сімейного типу поділяються на універсальні, які призначені для всіх, незалежно від статусу в сім'ї; ті, що присвячені питанням догляду, вихованню дітей та орієнтовані більше на «молодих» батьків; ті, що висвітлюють питання здоров'я всієї родини [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Акопов, А. И. Основы журналирования: методическое пособие к курсу для студентов отделения журналистики [Текст] / А. И. Акопов. – Тольятти: Тольяттинский государственный университет, 2008. – 50 с.
2. Акопов, А. И. Методика типологического исследования периодических изданий [Текст] / А. И. Акопов. – Иркутск: Изд-во Иркутского университета, 1985. – 95 с.
3. Буряковская, В. А. Глянцевый журнал как феномен массовой культуры: речевое и прагматическое представление – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/glyantsevyy-zhurnal-kak-fenomen-massovoy-kultury-rechevoe-i-pragmaticheskoe-predstavlenie>
4. Дяченко, І. М. Журнали сімейного типу в системі друкованих ЗМІ [Текст] / Діалог медіа-студії. – 2012. – Вип.15. – С. 247–256.
5. Михайлин, І. Л. Основи журналістики [Текст] – Вид. 3-тє доп. і поліпш. – К.: ЦУЛ, 2002. – 284 с.
6. Тортюнова, И. А. О работе в современных популярных журналах: с точки зрения практика – [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://evartist.narod.ru/text12/21.ht>

УДК 007: 304: 070

Сировешкіна В. О.

студ. гр. ГП-414, ЗНТУ

ФУНКЦІЇ ЗОБРАЖЕННЯ НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ «ПІОНЕР»

«Пионер» – дитячий науково-популярний журнал, що дуркувався з 1924 по 1991 рр., періодичність видання – один раз на місяць. Журнал російськомовний, розрахований на дітей середнього шкільного віку. Головною метою було навчити підростаюче покоління, як має правильно поводити себе піонер, сформувати світогляд дитини, прищепити естетичний смак і загалом просто розважити маленьких читачів. У часописі друкувалися наукові статті, казки, оповідання, корисні поради піонерам і т. д. У журналі «Пионер» використовуються різні засоби атракції, зокрема різні види ілюстрації. Ілюстрація є важливим елементом оформлення будь-якого журналу, зокрема дитячого,

та виконує ряд функцій: розважальну, естетичну, виховну, розвивальну, навчальну. Головним завданням ілюстрації є формування світогляду дитини, збагачення її інтелекту, активний вплив на розвиток особистості.

Журнал містить близько 84 сторінки, ілюстрація займає другорядне місце, на першому – текстова інформація. Найважливішу роль з-поміж усіх ілюстрацій відіграють малюнки та фоторепортажі, вони займають близько 80% від усієї ілюстрації, вдало поєднуються з різними видами інформації (оповідання, казки, поради, репортажі, розповіді), дають змогу краще зрозуміти певний матеріал та розвивають художню уяву дитини. Не менш важливу роль у часописі відіграють фотопортрети. У журналі акцент робиться на портретах вождів пролетаріату, головною метою такого роду ілюстрацій, є те щоб підростаюче покоління знало своїх вождів. У часописі, окрім портретів вождів, присутні портрети, науковців, письменників, поетів, видатних людей. Фотоетюди зустрічаються дуже рідко, здебільшого це доповнення до наукових статей. Пейзажі – допомагають сформувати світогляд дитини, вони виконані в монохромі, зрідка в кольоровій гамі. Естетичну функцію виконує такий вид ілюстрації як архітектура. Найчастіше це зображення різних видатних будівель світу. У журналі друкується невелика кількість карт, схем, таблиць. Графіки, шкали, діаграми – не друкувались. На той час у дитячій періодиці було заборонено друкувати шаржі та карикатури, адже це вважалося не коректним, тоді існували такі журнали як «Крокодил», «Перець» які спеціалізувалися саме на викритті хабарництва, пияцтва, крадіжок і т. д. Натомість комікси друкувались в невеликій кількості та були призначені для релаксації і для розваги читача, комікси були виконані на прості та цікаві теми, вони не були сатиричними.

Варто згадати й про такі види ілюстрації як-от:

Фронтоніс – заголовна ілюстрація, розміщена на лівій половині першого розвороту книжки або журналу.

Заставка – ілюстрація у верхній частині сторінки.

Обтікання – малюнок оточений текстом.

Малюнки на полях.

Кінцівка – малюнок в кінці розділу чи тексту.

Сторінкова ілюстрація – ілюстрація на всю сторінку.

Буквиця – початкова буква розділу тексту. Зазвичай вона більша за інші і займає два-три рядки тексту.

Колаж – зображення, що складається з кількох окремих елементів, гармонійно поєднаних між собою.

Хоча такі типи ілюстрації не відіграють важливої ролі в цьому журналі, але вона час від часу трапляється на його сторінках. Наприклад, малюнки на полях прикрашають зміст, супроводжують деякі тексти, фронтоніс – дає повне уявлення про що йтиметься у певній розповіді чи казці; заставка –

трапляється дуже рідко, але також привертає увагу та несе в собі функцію релаксації та розваги; обтікання (термін рідковживаний) – здебільшого використовується в оповіданнях; кінцівка – вдало завершує розповіді, казки та залишає позитивні емоції після прочитання; сторінкова ілюстрація – це є ті самі різножанрові фотографії, малюки, що розміщені на окремих сторінках журналу; буквиця – прикрашає початок тексту, завдяки своїй оригінальності, її завжди супроводжують маленькі, цікаві малюнки; колаж – це унікальний вид ілюстрації, в якій поєднується декілька фотографій, малюнків та ін. в одне ціле, що об'єднанні певним змістом і за допомогою цього краще розкривають ту чи іншу тему, а також краще розвивають увагу та формують світогляд дитини.

Слід зазначити, що у цьому часописі також присутні ребуси, кросворди, загадки (що супроводжуються невеличкими малюнками) їх також можна визначити як один із різновидів ілюстрації.

Отже, аналізуючи журнал, ми зауважили, що за такий короткий період він зазнав масштабних змін. З кожним роком змінювався папір, він ставав більш світлим, завдяки чому створювалося уявлення, що журнал більш яскравий. Друкувалося більше кольорових фотографій та малюнків. Ілюстрації відіграють значну роль у створенні журналу; це сильний психологічний елемент дитячої періодики. Ілюстрації доповнюють зміст матеріалів, надають їм виразності та створюють неповторний вигляд дитячого видання.

УДК 007: 304: 070

Кайсарова В. С.

студ. гр. ГП-414, ЗНТУ

ВІЗУАЛЬНИЙ КОНТЕНТ ЖУРНАЛУ «КРЕСТЬЯНКА»

Журнал «Крестьянка» для сільських мешканок був заснований в 1922 році. Журнал звертається до жінок, які цікавляться домашнім господарством, кулінарією, вихованням дітей, здоров'ям. Жінка розглядається не лише як господиня і мати, але і як трудівниця. Тому найбільше зображаються бетонниці, сталевари, різноробочі, фрезеровщиці, водії машин, машиністки, жінки-землекопи, слюсарі, торф'яниці, вантажниці, ткалі, парашутистки, трактористки, льотчиці, електромонтери.

Радянський журнал «Крестьянка» характеризується порівняно невеликою кількістю декоративних елементів. Також журнал має у своєму контенті велику кількість різноманітних шрифтів та кольорів у заголовках. У журналі «Крестьянка» використовуються різні види ілюстрації: фотографії, малюнки, інфографіку. Ілюстрація є важливим елементом оформлення будь-якого жур-

налу, та виконує ряд функцій: розважальну, естетичну, виховну, навчальну. У журналі «Крестьянка» за 1955 рік трапляються майже всі жанри фотожурналістики, найпоширенішими є фотонovina (фотоінформація), фоторепортаж. На сторінках журналу можна побачити такі види фотографії: портрет, пейзаж, натюрморт. На обкладинці журналу, як правило, розмішують портрет однієї чи декількох жінок, найбільш поширеними є портрети жінок, жінок із дітьми, групові портрети. Більшість фотопейзажів використовуються як самостійний жанр. Переважають пейзажі сільської місцевості. Жанр натюрморту не використовується самостійно, є лише додатком до статей, це зазвичай зображення квітів, фруктів.

Також нерідко трапляються жанри графіки, карикатури та шаржу. Це різні жарти, кумедні історії, в яких висміюються соціальні та побутові явища. Жанр коміксу на той час не був поширений в СРСР, тому він не представлений в радянському журналі. На сторінках журналів усе частіше зустрічається інфографіка – новий жанр західної журналістики, що став доволі популярним в українській пресі. Інфографіка виникла на межі інформаційних жанрів та ілюстрацій. Вона дає можливість передавати інформацію графічно – мовою малюнків, схем, діаграм, мап. Інфографіка представлена в журналі «Крестьянка» лише в рубриці «Моди», де подано викройки суконь, комбінезонів, пальт та іншого одягу. Схеми, таблиці, карти, діаграми відсутні в радянському журналі. Зображальні елементи займають від 40% до 60% площі журналу, вони не лише доповнюють текстовий матеріал, а й виступають самостійним елементом з власним змістом. Зображальні елементи поділяються на фотографічні, малюнки інфографіку. Зображення мають переважно вертикальну, горизонтальну, квадратну, прямокутну форму. У журналі майже немає сторінок без фотографій. Це є підтвердженням того, що у виданні візуальна інформація є також важливою, як і вербальна.

Фотографії у журналі «Крестьянка» виконують такі функції:

- 1) привернути увагу до видання загалом. Цю функцію, в основному, виконує фотографія на першій сторінці. Вона має бути яскравою, щоб зачепити увагу, достатньо зрозумілою, щоб покупець побачив щось знайоме, зрозумів, про що йдеться.

- 2) полегшити сприйняття шпальти. Тут важливим є верстка кожної сторінки, спосіб розміщення матеріалів на ній.

- 3) зробити акцент на конкретному матеріалі. на матеріалі, який редактор вважає важливішим або просто цікавим, можна зробити акцент за допомогою більшої ілюстрації.

- 4) проілюструвати матеріал. Деякі фотографії є ніби картинкою до тексту, тобто вони показують те, про що пише автор. Найчастіше таку функцію виконують портрети та предметні зображення.

5) додати переконливості. Такі зображення ніби слугують доказом авторських слів. Вони підтверджують те, що написано у статті. Часто таку функцію виконують репортажні фото з місця подій.

УДК 007: 304: 070

Паршин М. О.

студ. гр. ГП-411м, ЗНТУ

КАРИКАТУРА В СИСТЕМІ ЗОБРАЖАЛЬНИХ ЖАНРІВ ЖУРНАЛІСТИКИ

Твори газетно-журнальної періодики, позначені присутністю комічного, становлять велику групу жанрів публіцистики, фіксуючи парадокси людського життя та відтворюючи їх у комічних, смішних формах. Певним чином це впливає на формування особистісної культури й ментальності. Візуальна форма гумору, сатири або іронії представлена карикатурою.

Карикатура – це твір або окремий художній образ, в якому в гумористичній або сатиричній формі перебільшуються характерні особливості, частіше негативні, а іноді й позитивні як в окремій людині, так і в суспільства або явища з метою їх висміювання чи звеличення [2]. Карикатурист показує нам нас самих і навколишній світ з несподіваної, дотепної точки зору. Причому ступінь її дотепності по-своєму відображає рівень духовної культури будь-якого народу, суспільства та епохи. Карикатура – це спосіб думок, це малюнок часу, який може створюватися лише розвинутим розумом, адже над собою здатні сміятися лише духовно здорові й сильні людина і суспільство. У той же час карикатура може бути складною закодованою системою, езоповою мовою залежно від часу, коли вона була створена. Карикатура може бути здою і доброю, вона може викривати сатирою й гріти гумором.

Карикатура (від італ. *caricatura*, від *caricare* – навантажувати, перебільшувати) – є одним з жанрів сатири, це зображення, яке навмисно підкреслює і комічно перебільшує негативні особливості, з метою їх осміяння і викриття. Карикатура – це гротескне зображення критикованого явища, події, людини [1]. Сучасна карикатура – як правило, сатиричний або гумористичний малюнок, ізоанекдот.

Карикатура тісно пов'язана з гротеском, пародією і сатирою. Те, що дається в карикатурі: підкреслене спотворення дійсності, ріднить її з гротеском, для якого таке спотворення служить головною визначальною ознакою. Проте карикатура і гротеск поняття дотичні, але не тотожні. Якщо карикатура може відрізнятися від гротеску самим своїм методом і цілеспрямованістю зображення, то від пародії, вона відрізняється лише предметом зображення, так що

карикатура може бути названа пародією на зображуваний предмет (особливо часто таким предметом може бути відома особистість, яка привернула до себе з тієї чи іншої причини суспільну увагу). Спосіб же, за допомогою якого здійснюється ефект, в обох випадках один і той же: порушення звичних співвідношень, зображення в безглуздому вигляді.

За своєю цілеспрямованості карикатура збігається із сатирою, адже часто переслідує сатиричну мету. Але, по-перше, сатира користується, крім карикатури, й іншими засобами осміяння, серед яких одне з головних місць займає іронія, по-друге, для карикатури зовсім необов'язкова ідеологічна загостреність сатири, і карикатурне зображення не обов'язково свідчить про соціальне обурення автора [Кохан].

Вона найчастіше трапляється як ілюстрація до злободенних газетних і журнальних матеріалів. Карикатура покликана викривати, висміювати, засуджувати. У ній перебільшуються і загострюються характерні риси фігури, особи, костюми, манери поведінки людей; з'єднуються реальне й фантастичне.

Як правило, карикатуру супроводжує текст викривального змісту. Текст є суттєвою складовою карикатури: її назва, підпис (у формі монологу або діалогу персонажів), репліки персонажів, розміщенні на малюнку, надписи у тому випадку, якщо портретна схожість персонажів неочевидна або зовсім відсутня, коментар до малюнка самого художника. Карикатура розглядається як синтез зображення і тексту.

Карикатура є одним із дієвих жанрів журналістики. Вона виконує функції, які властиві безпосередньо журналістиці: допомагає розкрити описані ситуації в іронічній формі, по-іншому подати «не смішну» новину, показати за всіма художніми перебільшеннями справжню сутність описаної проблеми або людини. Завдяки тому, що карикатура висміює негативні риси та явища, вона може формувати в читача позитивні етичні почуття. За допомогою малюнків в пресі, редакція може спілкуватися з читачами, зароджуючи нові теми та сюжети для карикатур. До того ж, як зазначають науковці, людям набагато приємніше читати журнал або газету з ілюстрацією, особливо, якщо вона якісно виконана.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кохан, О. К. Карикатура – це збільшувальне дзеркало / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.vox.com.ua/data/2007/03/30/oleksii-kohan-karykatura-tse-zbilshuvalne-dzerkalo.phtml>

2. Столяр, М. Б. Радянська сміхова культура та ідеологія: опозиція чи конвенція [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/.../5.pdf

УДК 007: 304: 070

Семіохіна А. О.

студ. гр. ГПз-41м, ЗНТУ

ЖАНРОВО-ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ІЛЮСТРАЦІЙ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКИХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЧАСОПИСІВ)

Серед вітчизняних дослідників поняття «зображальний контент» представлене в основному працями В. Шевченка та Б. Чернякова. Фактичний матеріал чи узагальнювальні спостереження із проблематики зображального контенту містять окремі журналістикознавчі роботи Б. Валуєнка. Сучасні видання не можуть обходитися без ілюстративного доповнення. Зображення на титульній сторінці допомагає привернути увагу читача, а в середині зорієнтувати його, допомогти обрати матеріал, який буде цікавим для нього. Тому майже всі періодичні видання використовують у своїх випусках ілюстрацію, яка виконує ряд функцій: інформативну, рекреативну (розважальну), вказівну (демонстративну), композиційно-конструктивну (маніпуляторну), естетичну, дидактичну (виховну), культурологічну тощо. Залежно від ідейно-тематичної спрямованості видання відбувається добір візуальних об'єктів.

Кожна сторінка друкованого періодичного видання складається з багатьох елементів: текст, розділений на колонки, фотографії, інфографіка, малюнки, заголовки тощо. Усі ці елементи не можуть хаотично розташовуватися на шпальті. Вони всі пов'язані між собою. Їхнє взаємне розташування на сторінці має бути таким, щоб читачу було максимально просто зрозуміти, де починається кожна стаття, до якої статті належить зображення і заголовок. Ілюстрації – один з елементів дизайну видання, вони формують його зовнішній вигляд.

Усі ілюстрації, що використовуються у преси дослідники поділяють на три групи: фотографічні, нефотографічні та інфографіка. Фотографічні – це ілюстрації оригінали отримані за допомогою фотоапарта (фотопортрети, фотонатюрморти, фотопейзажі і т. д.). Нефотографічні – це малюнки (карикатури, шаржі, комікси тощо). Інфографіка – це графічне візуальне подання інформації, певних статистичних даних, призначених для швидкого та чіткого відображення комплексної інформації (схеми, графіки, діаграми, карти і т. д.). У періодиці трапляються і складні ілюстрації – сполучення декількох видів зображальних елементів, наприклад, картодіаграми (розміщення елементів діаграми на місцевості, на карті), або сполучення фотографій і креслення. Таке поєднання різноманітних видів ілюстрацій характерне для різного роду монтажів.

У сучасних суспільно-політичних часописах (наприклад, «Український тиждень») візуальні жанри та кількість ілюстрацій мають певні обмеження: оскільки розважальна функція та прагнення до сенсаційності не є ключовими для цього типу видань, тому на сторінках не знаходимо фотозвинувачень-сенсацій, постановочних (композиційно штучних) світлин, а також рідкісніми є художні фотознімки. Останні представлені поодинокими включеннями:

їх використання диктується нагальною необхідністю – як ілюстрації до гостропроблемних тем щодо екологічної ситуації в усьому світі.

Ілюстрації можуть як доповнювати текст, так і передавати основну інформацію. Таким чином, жанрово-типологічна палітра ілюстрацій та їхня кількість у сучасних часописах відповідає спрямованості видань (суспільно-політичні журнали), а також особливостям прийнятого дизайну (чітка рубрикація): пріоритет надається фотопортретам та репортажним світлинам; малюнки зазвичай представлені карикатурами та шаржами, рідше – репродукціями відомих картин; інфографіка репрезентована традиційними загальнозрозумілими формами – це таблиці, графіки, діаграми та географічні карти. Загалом, журнали не переобтяжені використанням візуальних об'єктів, ілюстрації у виданнях є лаконічними, вдалими і точними доповненнями до текстових матеріалів.

Отже, ілюстрація виконує важливу роль у процесах обміну інформацією і є потужним засобом впливу на формування свідомості людини, її вподобань, естетичних смаків, створення соціальних стереотипів; у ряді випадків завдання зображення обмежується простим відзеркаленням тексту, іноді візуальний образ стає об'єктом зосереджених роздумів людини.

УДК 007: 304: 070

Шаповалова О. Ю.

студ. гр. ГПЗ-412, ЗНТУ

СПЕЦИФІКА ВИРОБНИЦТВА НОВИН НА ТЕЛЕКАНАЛІ «СІГМА»: ЖУРНАЛІСТСЬКА СКЛАДОВА

«Новини» – щоденна складова програми телеканалу, це обличчя телекомпанії, її основний продукт. Саме завдяки цій програмі глядач формує свою думку про телеканал, який її випускає. Новини задовольняють важливу потребу людини – отримувати актуальну та цікаву інформацію. Майже всі люди хочуть бути обізнаними у тому, що відбувається навколо них та у світі в цілому. В цьому якраз і полягає основна функція новин – інформувати людей, донести за короткий проміжок часу максимум важливої та актуальної інформації. Над тим, щоб новини вийшли в ефір, працює команда, яка складається з редакторів, репортерів, операторів, монтажерів, звукорежисерів та ведучих.

Проблемі створення новин на телебаченні приділяли увагу багато вітчизняних та іноземних дослідників (В. Гоян, Г. Кузнецов, А. Юровський Н. Вакуров, С. Муратов, В. Цвік та ін.). Але питання специфіки створення інформаційних сюжетів на ТРК «Сігма» ще не було об'єктом вивчення. Саме тому тема нашого дослідження є актуальною. Його мета: проаналізувати процес підготовки інформаційних випусків програми «Новини» на телеканалі «Сігма».

Головна складова випуску новин – відеосюжет. Сюжет – факти, бачення певної події чи ситуації у творчій обробці журналіста. Він, як фахівець, створює сюжет за традиційною схемою, яка передбачає проходження кількох етапів роботи: від отримання новини до її виходу у ефір. Зазвичай журналіст стикається із трьома етапами виготовлення новин. Перший – довиробничий етап. В нього входить підготовка до зйомок. Цей етап складається з дослідження ситуації чи проблеми, яку журналіст висвітлюватиме у відеосюжеті. На цьому етапі кореспондент має чітко визначитись, яким саме має бути сюжет, коли він його закінчить.

Зазвичай репортерська команда складається з журналіста та оператора. Журналіст обов'язково присутній на зйомці і керує її процесом і роботою оператора. На ТРК «Сігма» бувають ситуації, коли не вистачає журналістів, тоді оператор сам виїжджає на зйомку, але це трапляється нечасто і можливо лише у випадку, коли не треба проявляти особливої ініціативи, наприклад, на зйомках засідань чи коли для картинки необхідно набрати відеоряд.

Теми сюжетів зазвичай пропонує головний редактор відділу новин, або їх знаходять та пропонують самі журналісти. Трапляється, що сюжет сам знаходить журналіста. Наприклад, у випадку, коли він стає очевидцем певної суспільно важливої події.

Тему та план зйомки кореспонденти обговорюють усно з головним редактором напередодні зйомки. Журналіст і оператор завжди повинні заздалегідь обговорювати усі виробничі моменти до зйомок. Таким чином, оператор дізнається, які кадри прагне бачити у майбутньому сюжеті автор-журналіст, які синхрони. Таким чином оператор у свою чергу теж планує, як саме зніматиме певну подію.

Деякі журналісти ТРК «Сігма» мають певну галузеву спеціалізацію. Вони збирають матеріали щодо конкретної теми, наприклад, медицини, освіти, і знімають більш детальні репортажі. Іноді до редакції надходять дзвінки звичайних людей з проханнями допомогти у вирішенні їхніх проблем. У таких випадках головний редактор розглядає цю справу і вирішує: варта ця подія уваги чи ні, чи досить ефірного часу, щоб включити цю тему до випуску новин.

Після того, як знімальна група відзняла матеріал, повернувшись на студію, журналіст ТРК «Сігма» намагається одразу писати текст, знаючи, які саме синхрони використає. Іноді кореспондент спочатку виписує фрагменти, а потім вже шукає необхідні моменти. Журналіст уявляє собі кожен кадр і кожен звук свого матеріалу. Після написання тексту сюжет перевіряє головний редактор. Після того, як він затвердив текст, кореспондент озвучує матеріал та віддає його монтажерові. Монтаж здійснюється під керівництвом журналіста, адже він краще уявляє, яке відео має супроводжувати матеріал.

Однак репортери ТРК «Сігма» не завжди мають час монтувати сюжет разом з монтажером, тому покладаються на його досвід.

Основними вимогами до сюжету є:

1. Зміст сюжету повинен прямо зачіпати інтереси всіх глядачів у цілому і кожного окремо.

2. Кожна деталь, кожне слово в сюжеті повинні бути абсолютно зрозумілими.

3. Сюжет повинен бути цікавим від початку і до кінця.

На телеканалі «Сігма» використовуються прості сюжети (текстова інформація за кадром) і комбіновані (текстова інформація журналіста у кадрі, з використанням інтерв'ю). Використовуються також оперативні повідомлення – термінове висвітлення події без підготовленого сценарного плану, а також авторські – журналіст вибирає тему, заздалегідь готується до зйомки, вивчає об'єкт, пише сценарний план, працює в кадрі. В цілому, закадрові тексти в інформаційних телепрограмах поступово наближаються до загальноприйнятих норм світового інформаційного мовлення – стислості, лаконічності, конкретності, інформативної насиченості.

На телеканалі «Сігма» журналісти висвітлюють різнопланові новини – діяльність органів міської влади, культурні події та соціальні проблеми. Наприклад у випуску «Новин» від 27 листопада 2015 року у ефір вийшло 7 сюжетів. Тривалість програми – 16 хвилин. У ній журналісти торкнулися різних суспільно-важливих тем. Зокрема, у сюжеті «У Лозовій спростили порядок нарахування субсидій» фахівці з Лозівського управління праці та соціального захисту населення розповіли про нововведення, які незабаром відчують містяни, та надали поради, що робити у певних ситуаціях. Сюжет триває трохи більше 3 хвилин і вміщує 3 синхрони.

У програмі кореспонденти торкнулися і кримінальної теми – у сюжеті «У Лозовій зросла кількість крадіжок через інтернет та у банкоматах». У відеосюжеті автор надає статистику крадіжок у Лозовій, а працівники поліції надають практичні поради, як саме убезпечити себе від подібних ситуацій. Цей сюжет триває понад 2 хвилини і вміщує 2 синхрони.

У матеріалі «У Лозовій чекають нові види грипу» журналіст та працівниця санстанції розповідають про хвороби, які ймовірно чекають у місті та надають поради, як саме зробити профілактику цих хвороб. Цей сюжет не відповідає канонам, які діють на телеканалі «Сігма», оскільки у ньому аж 4 синхрони однієї людини і одноманітна картинка. Однак інформація, яку надає санепідеміолог, вкрай важлива, тому редактор погодила сюжет, який повинен вийти у ефір, він триває майже 4 хвилини.

У випуску програми «Новини» за 27 листопада вийшло також повідомлення, у якому журналіст розповів, що у Лозовій вшанували пам'ять жертв

голодомору. Це повідомлення триває близько 30 секунд і містить лише 1 синхрон – звернення мера міста.

У інформаційному матеріалі «У Лозовій стало більше скверів» кореспондент розповідає про те, що сквер, що не мав назву, назвали Депутатським. Назву затвердили на сесії міськради, однак не одногосно та дискутуючи.

У сюжеті «Лозівські машини матимуть представництва у Європі» розповідається про те, що Лозівський ковальсько-механічний завод розширює виробництво і співпрацюватиме із країнами Європи. Як наслідок – більше замовлень та підвищення зарплатні для містян – працівників заводу.

Таким чином, до випуску новин ТРК «Сігма» потрапляють найважливіші новини міста та регіону, які на загальнонаціональному телеканалі не привернули б увагу кореспондентів. Наприклад, велика кількість сюжетів на ТРК «Сігма» мають соціальне спрямування – розповідають про проблеми, що є злободенними для кожного мешканця міста та району, або про те, що робить міська влада для населення чи які рішення приймає.

У кожному випуску колектив ТРК «Сігма» намагається найбільш повно передати ситуацію та відобразити події, які сталися у місті та районі. Саме завдяки злагодженій роботі за 15 років існування телеканалу випуск програми «Новини» кожен раз виходив у відповідний день та без запізнь.

УДК 007: 304: 070

Погребна В. Л.¹, Прокопець О. О.²

¹ д-р філолог. наук, проф., зав. каф. журналістики ЗНТУ

² студ. гр. ГП-422, ЗНТУ

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНІ ЖУРНАЛИ У МЕДІАПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Періодичні видання за своєю особливістю найоперативніше відображають останні події та досягнення у всіх сферах життя людей завжди були і будуть одним із активно затребуваних продуктів для суспільства. Нині не існує однієї універсальної методики, за допомогою якої можна було б аналізувати сучасну журнальну періодику і окремі її різновиди на основі чітких критеріїв, що, у свою чергу, впливає на вивчення журнальної преси і визначення типологічної природи видань. Це ж стосується і українських науково-популярних періодичних видань.

Проблема типології журналів уже давно цікавила вчених та видавців-практиків. Типологічні ознаки журнальних видань розглядаються О. Акоповим, Г. Дзюбенко, І. Михайлиним, А. Москаленком, М. Недопитанським та іншими науковцями. Заслужують на увагу роботи українських учених О. Коновця, О. Романчука, Е. Огар, В. Шевченко, що

висвітлюють окремі аспекти функціонування науково-популярних журналів. Однак відчувається брак наукових досліджень, присвячених вивченню особливостей функціонування сучасних науково-популярних журналів в українському інформаційному просторі. Цим і визначається актуальність нашого дослідження. Його мета: окреслити типологічні особливості та класифікацію науково-популярних журналів України.

В Україні випускаються приблизно 50 журналів, які позиціонують себе як науково-популярні, з них 47 – офіційно зареєстровані в «Державному реєстрі друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності». За класифікацією української дослідниці О. Кузнецової, тип «науково-популярні журнали» належить до класу «масові видання». Науково-популярні часописи поділяються на три види: технічні, краєзнавчі, науково-фантастичні. За класифікаційними ознаками сучасні українські науково-популярні видання розподіляються таким чином:

Тип «науково-популярні», вид «технічні»: «Радиоаматор», «Радиокомпоненты», «Моделіст», «Майстер-конструктор», «Винахідник і раціоналізатор», «Юний технік України».

Тип «науково-популярні», вид «краєзнавчі»: «Музейний простір», «Пам'ятки України: історія та культура», «Музика», «Музеї України», «Український театр», «Туризм сільський зелений», «Світова географія», «Вокруг света», «National Geographic Україна».

Тип «науково-популярні», вид «науково-фантастичні»: «Вселенная, пространство, время», «Загадки природы и Вселенной», «Открытия и гипотезы» тощо.

Науково-популярна періодика є платформою для поширення відомостей про науку серед пересічних читачів. Відбувається спілкування науковців з нефахівцями, тобто зі звичайною аудиторією – людьми, яких цікавлять дослідження, але які не володіють спеціальною термінологією. Існують видання, які можна умовно назвати універсальними науково-популярними часописами («Вокруг света», «GEO», «National Geographic Україна», «National Geographic Россия», «Український світ», «Наука і суспільство», «Колосок»). До спеціалізованих науково-популярних журналів зараховуємо видання «Пам'ятки України», «Музика», «Український театр», «Світова географія», «Наше небо».

Науково-популярний журнал для юнацтва (для учнів середнього та старшого шкільного віку) «Країна знань» виходить з 2001 р. (російськомовний варіант «Страна знаний» – з 2007 р.). Його створюють ініціативні люди – науковці та викладачі НАН України, Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, НТУУ «КПІ» та інших провідних вузів України, щоб сприяти появі у молоді інтересу до науки, до наукового пізнання. Засновник журналу – громадська організація «Науково-освітня спілка «Майбутнє». Го-

ловним редактором журналу є Тамара Васи́лівна Белих, математик, кандидат технічних наук. Журнал виходить 10 разів на рік.

Редколегія ретельно і професійно формує зміст журналу: відбирає найцікавіший матеріал (з математики, кібернетики, фізики, хімії, біології, геології, географії, ботаніки, медицини, психології, екології, астрономії, історії світової культури, філософії), намагається представити всі напрями сучасної науки, зробити видання цікавим не тільки для школярів, але й для батьків.

«Юний натураліст» (не плутати з радянським, а тепер російським одноименним журналом [«Юный натуралист»](#)) – український науково-популярний журнал для юнаків та дівчат. Часопис є додатком до всеукраїнського науково-популярного та літературно-художнього молодіжного журналу «Наука-Фантастика». Засновник – Трудовий колектив редакції журналу «Наука-Фантастика». Рік заснування – [1996](#). Наклад – 3000 примірників. Виходить 1 раз на місяць. Журнал засновано в березні 1996 року. Формат: українськомовний чорно-білий журнал з кольоровою обкладинкою, без реклами. Головний редактор – В. І. Тимошенко. Заступник головного редактора – Н. В. Воронковська. Тематика часопису природнича. У журналі представлені статті, повідомлення й замітки про природу, рослинний і тваринний світ.

Науково-популярний журнал «Музейний простір» – це якісне повнокольорове ілюстроване видання про музеї та культурну спадщину, що містить інформаційні та аналітичні матеріали з музейної теорії та практики, інтерв'ю фахівців, відомості про різноманітні музейні проекти тощо. Це незалежне видання для музейних фахівців та всіх, хто цікавиться проблемами й здобутками музейної галузі України.

Журнал видається Українським центром розвитку музейної справи. Кожне число часопису супроводжується компакт-диском із мультимедійними пізнавальними матеріалами. Також, у журналі розміщені акційні купони від музейних закладів України та інші приємні бонуси.

Всеукраїнський науково-популярний природничий журнал для дітей «Колосок» – надзвичайно цікаве видання для дітей та юнацтва. Фактично аудиторія журналу «Колосок» – діти віком 10–15 років. Головна особливість цього видання – інтегрований підхід у репрезентації природознавчих знань; розвиваючий характер; широке використання оригінальних засобів популяризації наукових знань з орієнтацією на читацьку аудиторію підліткового віку; належна культура художньо-технічного оформлення й поліграфічного виконання; інтерактивний характер (відповідні сторінки журналу залучають дітей до індивідуальної й колективної пізнавальної, дослідницької, творчої діяльності). Усе це робить видання цікавим і корисним не тільки для дітей, але й для дорослих – батьків, педагогів.

Таким чином, науково-популярні журнали містять статті і матеріали про основи наук, про теоретичні і (або) експериментальні дослідження у сфері

науки і практичної діяльності. Функціональне призначення таких видань – служити поширенню знань і самоосвіті, сприяти формуванню наукового світогляду і розширенню кругозору читача, популяризувати досягнення науки, техніки.

Тип «науково-популярні журнали» належить до класу «масові видання». Науково-популярні часописи поділяються на три види: технічні, красномовні, науково-фантастичні. Журнали такого типу можуть бути універсальними або неуніверсальними, а також бути призначеними для представників різних вікових груп.

УДК 007: 304: 070

Погребна В. Л.¹, Перькова Л. О.²

¹ д-р філолог. наук, проф., зав. каф. журналістики ЗНТУ

² студ. гр. ГП-422, ЗНТУ

СПЕЦИФІКА КОНТЕНТУ ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО ЖУРНАЛУ

Літературно-мистецька періодика є невід'ємною складовою частиною історії журналістики, тому відсутність систематичного і повного знання про розвиток окремих газет і журналів у той чи інший період, на тих чи інших територіях України збіднює загальну картину історико-журналістських процесів.

У роботах О. І. Акопова, Є. Ахмадуліна, А. В. Гребенюка, М. І. Недопитанського даються поняття типу періодичного видання, соціальних факторів, що впливають на тип видання й типологічних ознак, що становлять внутрішню структуру типу як моделі. Останні діляться на типоформуючі (видавець, мета й завдання видання, читач), вторинні (залежні) типологічні ознаки (авторський склад, внутрішня структура, жанри, оформлення) і формальні (періодичність, обсяг, тираж). Деякі типологічні ознаки журнальних видань, особливості їх контенту розглядаються Г. Дзюбенко, О. Івановою, Ю. Фінклером, В. Шевченко та ін. Однак відчувається брак наукових досліджень, присвячених вивченню особливостей функціонування сучасних літературно-мистецьких журналів в українському інформаційному просторі. Цим і визначається актуальність нашого дослідження. Його мета: окреслити типологічні риси журналу «Дніпро», одного з сегментів ринку ЗМІ, виявити принципи і практику формування його контенту.

Існує ряд характерних ознак, якостей, які визначають схожість і відмінності видів і типів журналів. Висхідним явищем у цьому процесі є соціальні чинники, які створюють умови для виникнення нових типів журнальної продукції, визначають типоформуючі ознаки: видавець (засновник), ціль (мета) та за-

вдання журналу, читацька аудиторія. Саме ці три ознаки в різній послідовності свого впливу і створюють тип видання. Вони тісно між собою пов'язані, але кожна з них може бути первісною при формуванні типу видання.

До вторинних (залежних) типологічних ознак належать: авторський склад, внутрішня структура, оформлення, жанри друкованих матеріалів. На них впливають типоформуючі ознаки. Залежно від мети видання і читацької аудиторії вибирається відповідне оформлення, склад авторів, жанри матеріалів, внутрішня структура. Ще в більшій підпорядкованості, залежному становищі знаходяться такі ознаки, як періодичність, обсяг і тираж. Вони також залежать від усталеного типу, читацької аудиторії, мети видання, і меншою мірою, від вторинних ознак (наприклад, оформлення, внутрішня структура, жанри можуть впливати, хоча і опосередковано, на тиражі).

У сучасному літературному процесі кожен із часописів має певну роль і місце. Літературні часописи здебільшого характеризуються не лише презентацією літературних новинок, а й глибоким критичним аналізом подій літературного життя. Більшість літературних часописів вже зайняли свою нішу в літературному просторі України, мають вже сформовані принципи і критерії добору текстів та своїх авторів і своїх читачів. Через це можна сказати, що роль часописів у літературному процесі незаперечна; кожен із часописів має певну функцію і роль в ньому, представляє одну зі сторін сучасного літературного життя.

Журнал «Дніпро» – щомісячний повнокольоровий літературно-художній журнал, що видається з 1927 року (часопис отримав свою загальновідому назву у 1944 році). З 2009 р. року часопис видається Товариством з обмеженою відповідальністю «Редакція журналу «Дніпро». Засновники – Благодійний фонд сприяння розвитку науки, освіти і культури «ВІК» (президент – Сергій Ходаковський), Партія Всеукраїнського об'єднання лівих «Справедливість» (голова – Іван Чиж), ВАТ «Мотор-Січ» (гендиректор – В'ячеслав Богуслаєв), Український фонд культури (голова – Борис Олійник), Поліграфкомбінат «Україна» (директор – Валентин Музика) та трудовий колектив редакції.

Виходить журнал щомісячно та розповсюджується за передплатою на всю територію України. Наклад – 10200 примірників. Обсяг номеру – 150–190 сторінок.

Сьогодні часопис «Дніпро» позиціонує себе, як часопис української літератури ХХ–ХХІ століття. Та й упродовж усієї своєї історії він позиціонував себе як молодіжне видання. Провідний принцип об'єднання матеріалів у рубрики – жанрово-тематичний, він дає можливість зорієнтуватися щодо тематики та жанру матеріалів. Основні рубрики:

– «Проза» (фантастика, містика, неймовірні любовні історії, еротика, пригодницькі матеріали, детективи, гумор);

– «Поезія» (редакцією проводяться поетичні конкурси, які спонукають поетів шукати нові несподівані теми);

– «Театр і драма» (сучасні українські п'єси, а також статті, що висвітлюють найновіші тенденції театрального процесу України; інтерв'ю з відомими драматургами, режисерами і акторами; статті, присвячені теорії драми, жанровій класифікації, та огляди поточних театральних фестивалів);

– «Молодняк» (історія становлення не лише самого часопису, а й усієї багатой української літературної спадщини, цікаві історичні випадки, описи життя видатних митців, поетів, письменників України);

– «Критика» (огляди літературних конкурсів, аналітичні статті різноманітного спрямування, проблемні нариси, аналіз одного з художніх творів, опублікованих в журналі);

– «До ВУС» (дотепні та вдалі українські синоніми);

– «Нобелівка» (творчість кращих митців світової літератури, нобелівських лауреатів).

Теми, представлені у часописі «Дніпро» за 2014–2015 роки (маються на увазі не художні твори, представлені у рубриках «Поезія», «Проза», «Драматургія», а матеріали рубрик «Нобелівка», «Критика», «Мистецька майстерня». «Молодняк») диференціюються у діапазоні: сучасне літературне життя (рецензії нових книг, огляд творчості сучасних письменників, коментування виставок, презентацій, літературних акцій), минуле літератури (коментування подій, постатей, творів попередніх періодів літературного процесу), сучасне мистецьке життя (рецензії нових творів музики, живопису, кінематографу, інших видів мистецтв, огляд творчості сучасних діячів мистецтв, коментування виставок, презентацій, мистецьких акцій), мистецьке життя минулого (коментування подій, постатей, творів попередніх періодів мистецького життя).

Журнал «Дніпро» відкриває літературні стежки для авторів-початківців, відслідковує творчість відомих авторів української сучасної літератури, показує нові грані зарубіжної літератури в прозових та поетичних перекладах, вишукує творчі скарби в різноманітних літературних конкурсах.

Таким чином, на сьогодні часопис «Дніпро» залишається, можливо, в Україні одним з небагатьох видань, які регулярно виходять і успадковують традиції концепції «товстого літературного журналу». Провідний принцип об'єднання матеріалів у рубрики – жанрово-тематичний. В журналі «Дніпро» можна побачити твори як молодих, починаючих письменників, так і відомих авторів. Долучаючи до співпраці відомих діячів культури, редакція привертає увагу читачів – чим більше знайомих прізвищ на сторінках видання, тим більший попит на друковану продукцію. Тому можна стверджувати, що журнал досить успішно функціонує на ринку преси і має свого читача. Журнал орієнтується на смаки сучасного читача.

Наукове видання

ТИЖДЕНЬ НАУКИ

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів,
викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів
18–22 квітня 2016 року

Том 4

Упорядник *Висоцька Н. І.*
Технічний редактор *Висоцька Н. І.*
Відповідальний за випуск *Висоцька Н. І.*
Верстання *Гринь Д. В.*

Оригінал-макет підготовлено в науково-дослідній частині
та редакційно-видавничому відділі ЗНТУ

Підписано до друку 29.08.16. Формат 60×84 1 / 16. Ум. друк. арк. 27,43.

Тираж 20 прим. Зам. № 731.

69063, м. Запоріжжя, ЗНТУ, вул. Жуковського, 64, друкарня ЗНТУ

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2394 від 27.12.2005.